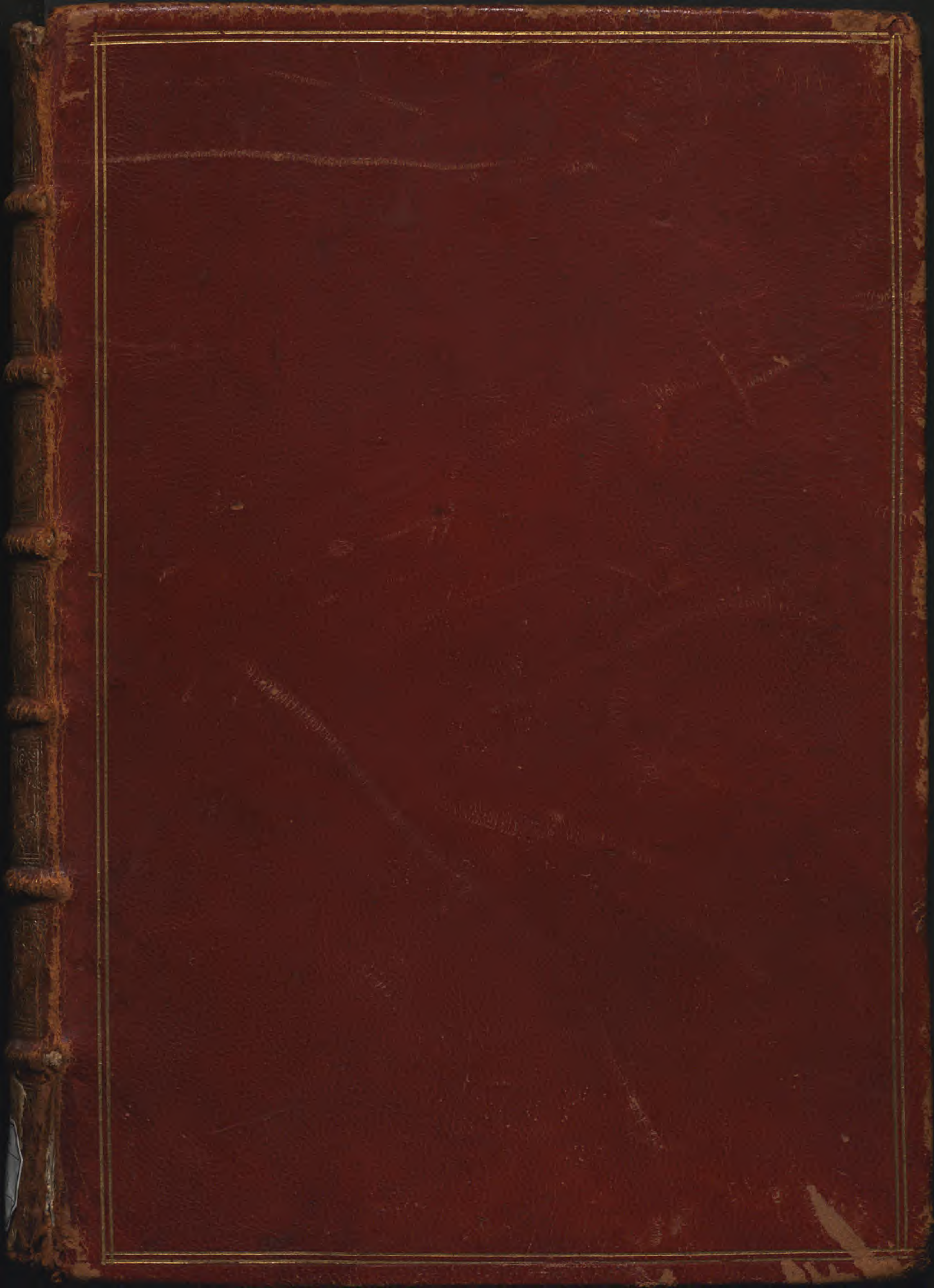

Index eorum, quæ hoc in libro habentur.

Marsilius Ficinus florentinus Reuerēdissimo in christo patri. D. Ioāni Medici sanctæ romanæ ecclesiæ Cardíali suppliciter se cōmēdat.

Cum epistolam ad te scribere statuissem in cardinea dignitate nuper tibi collata gratulaturam, cogitarémq; cui potissimum eam darem tibi reddendā, qui cōgratulationem nostram efficeret ádmodum gratiorem, in academiam me subito contuli sperans in eius saltem penetralibus salutatorem nobis aliquem tibi acceptissimum non defuturum. Illic ergo diuina quadam sorte, primus occurrit Iamblichus inter academicos cognomēto diuinus, & magnus ibi sacerdos. Cui quidem salue inquam Iamblíche sacerdos magne. In præsētia (ut uides) Ioāni medici, nouo christianæ religionis antistiti congratulaturus sum. tu precor, si iusta peto, congratulationem nostram alioquin ieiunam, diuinis uerbis, mysteriísq; tuis efficies pleniorē. Annuit ille precibus, atq; hac ad te sententia Ioānes sacerdos magne uenit Magnus ille sacerdos. Tu igitur salutatorem tantū lætus excipe atq; post salutatiōem primā, post lectam epistolā, quid diuinus ille loquatur, si placet attētius audi. promisit enim, ut sua tuáq; persona pariter digna diceret, se tibi breuibus, quid ægyptii, & assyrii sacerdotes de religione. rebúsq; diuinis senserint, expressurum.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IAMBLICHI.

Porphyrius, q̄ īter platonicos propter excellētiā phūs appellatur. lōgā in ægyptū misit epistolā ad Anebonē sacerdotē uariarū, & grauium quæstionū plenā ad oēs phiæ partes spectātiū, præsertim ad deū, atq; angelos, dæmonésq;, & animas. ad prouidentiā. ad fatū. uaticinia. magicen. miracula. sacrificia. uota. Porphyrii q̄ōnibꝰ respōdit Iamblichus eius auditor. Introducit uero Porphyrio respōdentē Abamonē ægyptiū sacerdotē pro Anebone discipulo suo, ad quē porphyrius misit epistolā. Huiꝰ ergo q̄ōnis totius, atq; respōsionis profecto diuinæ, tanq̄ ī Plotino adhuc nimiū occupatus singula ferme nō uerba, sed sensa traduxi, ut nō mirū putari debeat, sicubi diuulsa uideatur oratio, Præsertī inter ipsa disputādi prīcipia ubi leuior iactura uerborū. Iā deinceps uerborū etiā cōtextus magis perpetuus apparebit. Coactus uero sum interdū meū aliquod uerbū uel cōtinuatiōis, uel intelligentiæ gratia interserere. Velocioris autē editionis etiā in causa fuit Pierleonus uir omnium cupidissimus secretorū. Verum id qđ īprimis admiror, hic semper affectare uidetur, quæ iam possidet. Nam diuinitate quadam ingenii philosophorum arcana & græcorum & barbarorum nondum lecta consequitur.

De cognitione diuinorum

Egyptii scriptores putantes omnia inuēta esse a Mercurio, suos libros mercurio inscribebāt. Mercurius p̄est sapiētiæ & eloq̄o. Pythagoras. Plato. Democritus. Eudoxus. & multi ad sacerdotes ægyptios accesserūt. Dogmata huius libri sūt assyriorū, & ægyptiorū & ex colūnis Mercurii. Pythagoras & Plato didicerūt philosophiā ex colūnis Mercurii in ægypto. Columnæ Mercurii plenæ doctrinis. Ante omnē rationis usum inest naturaliter insita deorum notio. Immo tactus quidā diuinitatis melior, quam notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio atq; iudicium. Essentialis cognitio diuinorū, quæ anima est perpetua ac re uera non est cognitio hæc, qua deo fruimur. In cognitione enim est alteritas, sed contactus quidam essentialis & simplex. Non enim possumus attingere unitatem ipsam, nisi unitissimo quodam & unitate mentis, quæ super animæ, mentis que proprietatem extat. Vnitas ipsa deorum unit sibi animas ab æther no per unitates earum secundum contiguitatem tam propriam & efficacem, ut esse continuitas uideatur. Intellectus diuinus dat esse animæ per intelligere suum essentiale. Ergo esse animæ est quoddam intelligere scilicet deum unde de pendet. Esse nostrum est deum cognoscere. quia præcipuum esse animæ, est intellectus suus, in quo idem est, esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Ab illo autem esse præcipuo deriuantur potentiæ animæ discurrentes. Post deos ponimus dæmones. heroes. animas puras, hi tres ordines pedissequi sunt deorum. Non possumus solitis humanæ rationis discursionibus attingere deorum pedissequos dæmones: heroes animos puros. Sed necesse est consurgere ad eēntialem intelligentiam & æthernā.

Sicut dii semper attinguntur notione innata, sic numina deorum pedissequa, tunc primum attinguntur quando anima deposuit modum cognitionis mobilem, qui ad potentiam spectat rationalem, quæ intellectu intelligentiáq; formatur, quem uocant intellectum adeptum. Nā prima notitia in agente intellectu consistit. Cum cognitio per adæquationem fiat, sequitur ut minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna immobili simplici. Cognitio qua cognoscimus substantias separatas: est in alia specie, q̄ illa. qua cognoscimus alia.

Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicem intuitum

uel contactum. Aliqui putant se assecuturos separata per quendam oppositionis modum scilicet materialia sunt. mobilia. localia. patibilia. & cæte. Ergo separata sunt immobilia & cæte. Sic utiq; cognoscitur quid non sint. quid uero sint adæquatione cognitionis ad illud quod animo naturaliter per intellectum inest, acquiritur autem in rationali potentia studio quodam, nec tam comparationis & coniecturæ, q̃ separationis, & purificationis officio. Erat & modus disiunctionis, scilicet dii & diuina, uel sunt temporalia, uel ætherna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus sua mobilitate non congruit immobilibus.

De proprietatibus unius cuiusq; superiorum.

I qua compositio cõtra substãtiis separatis & separabilibus inẽ, nõ est, ex genere per se ĩdeterminato, & differẽtia terminãte.
s

Illæ enim substantiæ sunt cõpletæ species undiq; in actu determinato atq; completo. Si substantiæ separabiles tanq̃ simplices non differunt inter se per differentias speciales sub eodem genere, ergo neque per indiuiduales sub eadem specie discrepant. quælibet igitur est, quasi unum genus uel species per se existens. differunt uero se ipsis & ordine graduum. & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ inter se non conueniunt, uel differunt genere, & differentiis ullis, simplicissima enim sunt, sed quatenus uel eadem uel diuersa ratione referuntur ad primum. & aliæ in prioribus, aliæ insequẽtibus perfectionis gradibus dispositæ sunt. Differentiæ rerum inter se in actionibus, passionibúsq; resoluẽdæ ubiq; sũt in iuriũ differẽtias, atq; hæ in differẽtias eẽntiarum. neq; alicubi quiescendum est insequentibus, sed ad priora proficiscendum. Neq; in substantiis superioribus anima nostra, neque in hac est motio ulla passiua, sed totum est actus efficax. Motus animæ quo ex se mouetur, non diuiditur in motorem, & motum uel mouere atq; moueri. sed est essentialis actus progrediens temporaliter. Compositis & formis, quæ sunt in subiecto competũt accidentia formis immaterialibus non conueniunt. Quicquid est in formis separabilibus, est esse, & essentiale præcipua quadam, æqualíq; sorte. Neq; aliquid ibi accidens, aut consequens reperitur. Motus & actiones sunt differentes propter differentias naturarum, non é conuerso. Si dicamus unum esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ separabiles non conueniunt uno quodam genere, in quo per differentias distinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguntur. Quatenus p alios perfectionis gradus referuntur ad primum, Conueniunt autem

magis in

magis inter se quæ per similiorẽ modum referũtur ad primum atque ultimum. Bonum duplex, quod super essentiam. quod secũdum essentiam. Essentia est proprietas deorum omnium. Ipsum uero bonum super essentiam: & dicitur causa boni. scilicet essentialis boni principiũ. proinde secundum gradus essentiæ: gradus deorum inter se distinguntur. Animabus rationalibus ultimis non inest essentiale bonum sicut diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem. sed hæc immobiliter inest.

De ordine superiorum.

a Nimæ nostræ in diuinorum generibus computantur. Heroes sunt maiores hominibus, ergo multo grandiores sunt dæmones. Primũ diuinorũ est ipsum bonũ. diiq; sequẽtes. ultimũ particulares aĩæ rationales, horum media duo sunt. s. heroes prope aĩas & dæmones prope deos, sicut inter ignẽ ac terrã est aer & aqua. Heroes & si potẽtia, uirtute, pulchritudine, magnitudĩe nobis p̃stant, tamen cũ aĩa nostra & uita eius multũ cõgruũt. Dæmones sũt sup̃iores heroibꝰ, & ministri deorum tanq̃ architectorũ in opificio mundano. Quæ sũt in diis ineffabilia & occulta, dæmões exprimũt atque patefaciũt. Dæmones & heroes accõmodant inferioribus uniuersales. simplices. immobiles deorũ dotes. & conciliãt oĩa, atque harmonici consensus & cõpassionis omniũ inuicem sunt auctores. Traducunt diuina ad nos, & nostra æqualiter ad diuina perducunt. præterea gradus in donis superiorũ. & ĩ præparatione suscipientium æque disponunt. Diuersa diuinorum genera differunt inter se p triplicem modum proprietatum. s. quãtum ad essentias, & uirtutes & actiones pertinet. Proprietas deorum est unitas permanentia in se ipsis, immobilis motionum causæ prouidentia eminens. nihilque commune habens cum his quibus prouidet, atque hæc proprietas in eis secundum essentiã, & uirtutẽ, actionẽq; seruatur. Animarum proprietas est declinatio ad multitudinem, & motum coniunctionémque cum diis, atque ad accipiendum ab aliis aliquid & ea motu uitali replenda, & congruendum ubique cum omnibus, partim manentibus, partim uero fluentibus: & ad omnia in se & per se ipsam contemperanda. hæc uero proprietas in eis secundum essentiam & uirtutẽ, actionémque seruatur. Proprietates dæmonum sunt continere in se dotes deorum, inferiori quidẽ modo q̃ dii, sed sub idea, rationéque earũ continere deteriorum conditiones, dum scilicet multiplicatur quidẽ, sed unite miscetur quoque, sed impermixte. mouetur denique, sed stabi

liter. Heroes contra sub conditione multitudinis & motus permistionísque unitatem. identitatem. statum. excellentiam habẽt. Dæmones & heroes sunt proximi extremis. illi quidem diis, hi animabus. Differentiæ dæmonum ad heroes præcipue· quoniam heroes magis aliquãdo declinant ad particularia, mobiliáque q̃ dæmones· Duo media. s. dæmones, heroésq; componuntur ex proprietatibus extremorum scilicet deorum atque animarum. sed in dæmonibus plus est diuini, in heroibus plus humani.

Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.

d Ii tenent entium summũ, animæ infimum. Dii possunt omnia, momento unitæ, animæ contra, nec omnia, neque momento, neq; unitæ. dii faciunt, curántque omnia nõ inclinati. animæ cum inclinatione & conuersione quadam agũt. dii sunt præcipuæ causæ. animæ ex illorum uoluntate perpetuo pendent. dii uigore celerrimo fines suos intimos una cum principiis comprehendunt. animæ ab aliis in alia ab imperfecto ad perfectum pergunt. Dii comprehendi nequeunt aliqua mensura uel forma. animæ inclinatione & habitudine & nutu detinẽtur, atq; superantur. Et appetitu deteriorum. familiaritatéque tanguntur, & certas inde contrahunt qualitates.

De intellectu & anima.

i Ntellectus omnium opifex adest semper omnibus diis plenissime per actum unum in se ipso manentẽ. anima est particeps intellectus magis partibilis, multiformísque ad gubernationẽ accõmodati, ac naturaliter inanimatis prouidet alias aliis figuris affecta. Itẽ diis adest à causis sũpioribus ordo, ipsáq; pulchritudo uel causæ utriusq;. animæ uero adest ordo, intellectualísque pulchritudo. Item in diis est mensura in omnia potens. anima uero mensuram illam determinatur ac per eam agit in aliqua, Dæmones & herores tanq̃ medii inter deos, & animas competenti proportione quo ad extrema & se ipsos pertinet componũtur ex proprietatibus tam animarũ q̃ deorum quas in superioribus enarrauimus. Si uis ergo deorum speciem apprehendere. proprietates animæ rationalis ultimæ cogita, & oppositas in perfectione diis attribue. Si speciem dæmonis cõponere placet, ex utrisq; compone plus interim diuinitatis attribuens. sideniq; species herois uerum ex ambobus plus tamẽ de animæ cõditionib' inserens. Carpit Porphy

riũ separata p̃ habitudines ad corpora distinguentem, scilicet deos p̃ habitudinem ad corpora ætherea, dæmones ad aeria, animas ad terrena. quia uidelicet non debeant priora, & causæ per posteriora, effectúsq; distingui. Incorporeæ substantiæ non sunt in corporibus, sed extrinsecus ea ducunt, dantq; eis aliquid non accipiunt. igitur nec una cum his cõmutantur, neque ad eorum distributionem distribuuntur. Non enĩ sunt habitus corporum uel materiales formæ. sed subsistentes, separabiléṡque. immo iam separatæ, & ante corpora uiuunt. Substantiæ separatæ, separabiléṡque non tales euadunt, quia talem sortem, prouinciámque elegerint. uel sortitæ sint ĩmo uicissim. qualem anima ante corporis ingressum, uitam speciémque in actum ĩ se eduxit tale corpus sortitur organicum, talémque consequentẽ sibi naturam quæ quidẽ uitæ ipsius animæ p̃fectiori subiicitur. anima rationalis, in corpus iã uiuum uenit, sed imperfectæ uiuum. Diuina progenerãt in se ipsis naturaliter totum opus suum distinctum anteq̃ pariant. Penes illa quæ rationem uniuersalis principii habent, inferiora in superioribus. corporea in corporeis. opificia in opificib⁹ producuntur. in eisq; circulariter cõtinẽtib⁹ dirigũtur. circuitus ergo cœlestes ad circuitũ cœlestiũ aĩarũ redigũtur. animæ uero mundorũ. i. sphærarum siderúmque in intellectũ suum accedentes comprehenduntur ab ipso penitus atque in ipso primum progenerantur. Intellectus particularis in uniuersalem ac ille in superiora similiter. cum ergo semper sequentia conuertantur. in prima & superiora tanq̃ exemplaria ducant inferiora. certe à superiorib⁹ producitur adéstque inferioribus essentia simul, & species, & omnino in melioribus primo sequentia producuntur. Ideóque ab illis ordo, & mensura in sequentibus non è conuerso dependet, non sunt igitur ab his illorum assignandæ proprietates. essentia igitur incorporea per corporea qualia, quibus cum nihil habet commune, distingui non potest. Principia diuina operibus suis non solum essentiam tribuunt, sed totam distinctionem, ordinémque formalem. Essentia quæ adest corporibus non localiter, locis corporeis non distinguitur, & quæ non cohibetur particularibus circunscriptionibus subiectorum, eadem particulariter à mundi partibus minime continetur. Natura incorporea subito ubicunque uult adest nullo alicubi prohibente.

Omne diuinum & incorporeum ubique.

m VLto magis diuinitas quo minus sit ubiq; nullo limite coercetur. Item quæ apud nos sunt fieri, formaríque nequeũt, nisi una quæ

dam uirtus opifex,& specierũ participatio per omnia diffundatur. Denique nisi diuina sint, ubique tollitur sacrificii uirtus, quæ in quadam deorum ad homines cõmunione cõsistit. Dii ex hoc maxime omnia continent, ꝙ nusq̃ continentur. Terrena quoniam facta sunt & constant munere diuinorum, quotiens paratiora ad diuina redduntur deos subito sortiuntur existẽtis. hic etiam ante naturas proprias terrenorum. præterea cum in quolibet deo potentia sit infinita,& natura indiuidua incomprehensibilísque, merito certis alicubi locis cohiberi non possunt. Item non esset uera inter deos uniuersalis prouidentiæ unio, nisi omnes pariter essent ubique præsentes. Dicitur etiam deorum alii quidem aerei, alii uero aquei, non quia ibi solum sint, sed quia ibi maxíe regnant. Sacerdotes deos terrenos,& subterraneos aduocabant. qui certe dicũtur tales non quia ibi sint solum.(Sunt enim ubique omnes,)sed quoniam alii alibi potissimum operantur. Nam & anima cuiuslibet stellæ est ubique, q̃uis ibi potius agat. Statuis, diuina quædam illustratio capitur.

De prouidentia & quomodo dii sint ubique.

QVando dii uarias mundi partes, urbes, ædes, statuas proprie sortiri dicuntur, intellige essentiá potentiámque illorũ ubiq; in se uigentem, hoc aut illud potissimum illustrare. atque sicut lumen in se manens, sine mixtione diuisionéque sui diuersa passim illuminat, ita dii. Sicut lumen solis idem totum cõtinuum est ubique neque potest in partes diuidi, neque alicubi claudi, neque à fonte proprio separari, neque miscetur aeri, licet adsit. Quippe cum nihil relinquat luminis calore tamen à calefaciente relicta, ita cuiusque dei lumen, totum indiuidue, toti mundo penitus adest, licet parti cuidam præcipue uim suã maxime sibi accommodatæ concedat. Interea tamen quodam modo implet omnia, ob potentiam perfectam, & excessum causalem prorsus immensum. Vnde perficit omnia, unítque cum extremis extrema, per media comprehendens in se omnia & se ad sic reflectens sibi prorsus unitum. Quod quidẽ munus imitatur & mundus circulari motu, partiúmque in unum connexione & conciliatione quadam transferente elementa uicissim in elementa atque uirtutem superiorum ad inferiora mittente. Qui manifestam hanc suscipit deorum statuam ubique prorsus unitam uereri debet omnino de diis mundi causis aliena

sis aliena sentire scilicet esse localiter (ut ita dixerim) separatos. Si enim nulla est communio mundi ad numina quoad essentiam, uim, actionẽ spectat. nulláque condistributio uel consortium nulla nimirũ nec coextensio & condistributio secundum locum atque determinans quantum ad illud pertinet specie uel genere cogitata sunt mutua cõprehẽsio & permixtio esse potest. Quæ uero se totis omnino differunt reciprocã inter se condistributionem uel mixtionem uel comprehensionem nullam prorsus admittunt. Quando per diuersas mundi plagas fit numinum distributio intellige alias plagas aliter munera deorum pro sua proprietate suscipere. Quod quidem considerans ars sacrorum operũ propriis inuocationibus utitur, quæ eiusmodi distributioni proprietatique numinum consentaneæ uideantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet deo, quilibet enim deus cuilibet parti mundi totus adest. Sed partes aliæ aliter hinc accipiunt, Ether quidem etherea, Aer autem aeria suscipit ratione. Certis nanque materiis inuocationibúsq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

Quod omne diuinum sit à passionibus alienum.

n Vmina nobis superiora nihil habent in se passibile, atque hãc (ut ita dicam) impassibilitatem non habent acquisita uirtute. sed natura neque etiam anima, quæ est ultima diuinorum passibile quicquã habet animam dico à corporibus puram, quæ neque etiam tangitur perturbatione uoluptatis eius, quæ est restitutio in naturam. Cum sit uita super naturalis ĩgenita neque dolore quopiam dissoluente, cum sit extra omne corpus naturámque circa corpus diuisã & harmoniam descendentem in corpus ab harmonia animæ principali. neque etiam passionibus sensum præcedentibus eget. Non enim corpore continetur neque per instrumenta exteriora corpora percipere cogitur. Iam uero cum sit indiuidua & uniformis essentia secũdum se incorporea permanens cum corpore nihil communicans, nimirum passiones diuisionis uel alterationis, uel mutationis alicuius nullas admittit.

Loquitur de anima seperata à corpore.

a Nima neq; etiam dum adest corpori patitur uel ipsa quicquam uel rationes seminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sũt, simplices uniformésque nullam turbationẽ uel exitum à se ipsis susci-

pientes. Passiones qualescunq; sint i animali non sunt in aia qualis cunq; sit, sed in corpore quod sub aia certam possidet qualitatem, qua & patiatur & agat. Nulla est in anima passio, uel peremptoria uel turbatoria. Atq; hanc impassibilitatem aia nõ solum acquirit electione, sed possidet ipsa natura admodũ supiore corporibus. Dæmones & heroes sunt impassibiles atque sempiterni. Semper enim sequuntur deos in mundi ordine conseruando. ubi uero passio est, ordo perpetuus non seruatur. Porphyrius suspicabatur dæmones mũdi rectores aliquo modo esse passibiles per ea, quæ adhibebãtur illis in sacris. Iamblichus negat quia ubi est ordo perpetu⁹, non est passio, quam essentia incorporea per sempiterna nequit accipere. Forte uero concederet dæmoẽs infimos malósq; & gubernatione priuatos tangi passionibus effectiuis non quidem in anima, sed in corpore tali per animæ præsentiam constituto. Sicut natura ex occultis rationibus manifesta facit, ita Sacerdos adhibet manifesta, ut occulta significet. Sacerdos operatur sæpe multa quibus aliquid simile propriúmque diuinis efficiat, qua quidẽ cognatione aliquid diuinitus attrahat. Interea operatur & multa per quæ purificet animam ac mala nobis auertat. Dæmones, qui sunt nobis præstantiores, nullam naturalem utilitatem à nobis accipiunt. aut enim non indigent, aut ipsimet sibi abunde ubique suppeditant. Nullam uero ex rebus corporalibus mutationẽ aliquando patiuntur.

In sũt nobis pturbationũ prĩcipia quædã, quæ si uiolẽtius à prĩcipio & subito cohibentur, tandem acriores erũpunt instar flãmæ cõpressæ risúsq; cohibiti sũt, ergo remissius corrigẽda. Heraclitus sacrificia medicamẽta noĩat quia purgent aĩam à morbis ĩ hac generatiõe cõcretis. Porphyrius suspicabatur nõ mõ dæmones sed ẽt deos aliq̃ passione tangi, quoniã inuocationib⁹ moueãtur. Voluntas boni in deo diisq; qui sũt bonitates excellẽtior ẽ. ideóq; liberior q̃ uita nostra electiua circa bonum. Itaq; dii nõ quia inuocantur mouentur ad bonum hominibus adhibendum. Sed sponte nos ad bonum prouocant nobísq; inuocando conuersis occurrunt ultro, ostendúntque aliquid atque largiuntur.

Putãt quidẽ homines se esse liberos ad petendũ. Esto, ergo dii liberiores ad dandum. Dii propter liberam uoluntatem boni actionémq; pennem atq; pfectam omnibus benefaciunt cũ primum ad illos sunt inuocando conuersi. Anima in supplicationibus ad contemplationem pueniens diuinorũ, uitã priorem obnoxiã passionibus trãsmutat

in uitam

in uitã passionis exptem dum subit actionem uitámq; deorum. Quomodo igitur supplicationes nostræ passionib⁹ deos tãgunt cum & aĩas ante passiuas reddant à passionibus liberas. Supplicationes animũ influxui deorum aptum efficiunt, qui & ultro facile peruenit propter diuinam amicitiam omnia connectentem.

De ira deorum.

q Vando à benefica cura deorũ. quasi à lumine solis nos diuertimus, in tenebris statim sumus, dicitúrq; deus nobis iratus. Placare igitur deorũ iram est ad illos supplicando redire. Placatio eiusmodi nõ affert passionẽ deo immo & aĩum à prioribus liberat passionibus. Dii, dæmonésque diuini suppliciter adorati cultíq; mala multa repellunt, quæ alioqui naturaliter euenirent.

De necessitate & libertate deorum.

n Ecesse est deos ita se habere, ut sũt, non necessitate extrinsecus illata, sed naturali sibi optimaq; sibi, ideóq; maxime uolũtaria, quã & nollent unq̃ optione proposita aliter se habere. Porphyrius multiq; philosophi dicũt deos quidẽ eẽ intellectus puros. dæmones autẽ intellectus uel participationes ĩtellectus aliquos aĩales. sed Iamblichus non ita recte poni dæmonũ proprietatem obiicit. nam & animæ intellectus sunt aĩales & ĩtellectus ipsius participationes quædã, neque rursũ deorum proprietatem recte poni. nam puris intellectibus dii præsunt.

De differẽtia deorũ ad dæmonas apud græcos, atq; deuotissimos.

d Ii non secundũ rationem intellectus ipsius sed unitatis & bonitatis & intelligibilis obiecti ricte definiuntur. Porphyrius suspicatur intellectus puros sepatósq; habitudinem ad sensibilia nõ habere, neq; preces audire. Principalis cultus, sepatis substantiis tamen est adhibendus, in hoc utiq; cultu excitatur animæ summũ summísque coniungitur, supremi in uno omnia nostra cõprehendũt atq; cognoscũt. actionésq; orationũ religiosarum in seipsis comprehẽdũt. neque à se discedunt, sed in se stãtes orantium intentioni prorsus intersunt. supplicare uero humillime conuenit. agnoscere. n. uilitatem nostram si superis conferamur efficit ut maxime supplicemus, conuertamúrq; ad illos omnino & assidua cõsuetudĩe similes euadamus. Appri

me uero conferunt orationes missæ diuiniter, quibus diuina uis inest, hæc contra Porphyriũ opinantem colendos nobis esse proprie mundanos deos quia sentiant. Item supplicationes diuinarum mentiũ puritati minime cõuenire. Iamblichus conuenire putat propter sensum intimum, qui supplicationibus inest, præsertim quæ sunt datæ diuinitus. Intellectus puri sine sensu sensibilia noscunt.

Iterum de supplicationibus.

P Orphyrius ait materialia quædam in supplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diis tantum illis, qui sint animalia. Respondit Iamblichus in iis materialibus ultra corporeas qualitates latere etiam rationes & species & mẽsuras incorporeas atque diuinas per quas quæ adhibentur sunt cõgrua diis. Profecto quicquid admouetur quomodocunque consentaneum & simile diis mox dii adsunt coniũguntur exhibéntq; munera precésque exaudiunt. Parua quædã congruitas rerum nostratum ad deos nobis sufficit ut aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc semper promptissimi sunt propter bonitatẽ naturalem mirabilémq; potentiam. Causa uero præpotens agit in materiam uel exiliter præparatam. Porphyrius ex eo distinguit Dæmones à diis ꝙ illi sunt incorporei, hi uero corporei, Iamblichus ait, ꝑ hæc substantias & proprietates eorum discerni non posse.

De differentia inter deos & dæmones atque de cœlestibus.

D Ii cœlestes dici incorporei possunt. quoniam ad suam excellẽtiorem actionem & uitæ fælicitatem nihil à corporibus impedimenti contingit. Sed quatenus dii ad ipsum unum tendũt, corpora sponte contendunt eodem, neque continent animas, sed excellentissime continẽtur. Cœleste corpus rebus est incorporeis cognatissimum, propter naturam simplicem indiuisam constantem, & actionẽ unam idest circuitum & uitam sibi congenitam atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima & corpore, in tertiam naturam unam sed prorsus ad naturam animæ trahitur atq; est quasi uisibilis quædam anima. forte cœlum est lumen ipsum sine materia & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Vnde cœlum est aĩa cœli se ipsã acomodans oculis, rebúsq; caducis. atq; circulus ille ẽ circuitus aĩæ. lumẽ est ĩtellectus eiusdẽ. Sicut in ĩfimo corporũ forma fit materialis, sic in sũmo materia fit formalis & corpus aĩale non anima corporalis, si qua mõ est in cœlo materia. Sicut summus aer. fit igneus ita cœlestis ignis fit aĩalis. Anima illa intellectualis euadit intellectus

tellectus boniformis efficitur. Cœlestia aíalia dici incorporea possũt. Omnes cœlestes boni sunt atq; benefici suspicientes tantũ ipsum bonũ & hoc intuitu agentes ætherno. Virtutes inextimabiles cõpertæ sũt, tũ in aíalibus cœlestibus, tũ in earum corporib' insitæ, tum p defluxus in oía sine impedimẽto usq; ad infima descẽdentes, cõmunicatæ tã diuiduis q̃ in speciebus. immutabiles ubiq; q̃uis ĩ materia mutabili regẽtes generationẽ ppetuo quodã ordĩe sẽpérq; beneficæ. Perĩde fluxũ cœli ĩ materiã discordibus plenã resultat aliq̃d nobis dissonũ. Tpalia temporaliter ætherna capiunt. Corpora incorporea corporaliter. Materialia hæc immaterialia cœlorũ uires mutabiliter & inordinatæ suscipiũt. Quæ sũt in mũdo diuino figurata nõ sunt q̃uis ut figurata recipiantur in cœlo, sic cœlestia non sunt mala q̃uis hic suscipiãtur ut mala. Vires cœlestiũ oẽs inde bonæ descẽdunt. in hac aũt cõtrariorũ pmistione mutantur. ideóq; q̃litas, quæ nocet in terris, alia iã est præter illã quæ cœlit' hucusq; puenerat. Primo q̃d datur, aliud quidẽ ẽ ĩ datore, aliud aũt extra. ét si in se ipso pmaneat. præterea ẽ & minus. Secũdo dum ĩ subiecto uiliori suscipitur fit & uilius. Tertio pp naturã suscipiẽtis diuersã suscipitur modo diuerso. Quarto q̃litatibus inter se differentibus, quæ à subiecto eodẽ pariter capiũtur. Quinto patiẽte subiecto patitur. Sexto ex oíbus subiecto cõprehensis aliud q̃ddã postremo resultat. In fluxus cœlestes ĩ materiales extendũt. Saturni quidẽ uis cõtentiua est. Martis uero motrix. Illa uero paccidẽs frequẽter obest quãdo materia frigidiore suscipitur, hæc aũt quãdo feruẽtiore. Itẽ illa nocet quãdo recipitur p modũ cõgelatiõis accipitur. hæc quãdo p æstũ q̃d q̃dem fit pro dispositiõe materiæ. i. quãdo uidelicet materia illa neq; satis calida ẽ atq; est iterea densior. hæc aũt per se est calidior atq; subtilior. Lux colorq; solis q̃uis offendere lãguidũ uideãtur necessaria tamẽ sũt ad uitã. similiter oẽs cœlestiũ in fluxus ueniũt salutares q̃uis subiecti, uel puersitas puersæ recipiat, uel debilitas facile tolerare nõ possit efficaciã suporũ. Oẽs motus cõferũt & uniuerso, & necessariis partibus uniuersi. q̃uis interim inter particulas minimas sub hoc motu uel alia lædatur ab alia, uel tales particulæ non facile motũ uniuersi substineant. Sicut in chorea dũ singuli harmonice saltãt cõgruũtq; gestibns ĩter se & toti choro digitus & pes præmittur & offenditur. Et si quid debile incederit, pessundatur.

De uicinitate cœlestium corporum ad species incorporeas.

d Ii cœlestes principiũ suũ habentes in mundo intelligibili, dum ideas sui contemplantur in eo mouent cœlos hoc ipso actu in-

telligentiæ, uoluntátisque efficaci admodum & ꝑpetuo. Ideóq; sine labore regunt qđ ex ordine semper constãte euidẽter apparet. ita uero affectis diis separatis coniuncti sunt potius q̃ corporibus. Regimẽ circa cœlos non põt deos ab intelligentiæ intentione distrahere cũ eo potentius faciliúsq; regant, quo illic attentius speculatur. ex hoc. n. procedit & illud. idem quoq; nostris accideret animalibus, si cãm suã cõtemplarentur, unde est & uegetandi facultas.

Confirmatio Superiorũ.

m Ens diuina per ideas suas deorum cælestium animas procreat atq; per eas cælestia corpora & utraq; sibi coniuncta perpetuo retinet. Dii mũdani, qui & ĩtellectuales species nominãtur, inter se uniti sunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo sunt spẽs intelligibiles contuentur, tum quia exẽplar illud in quolibet deo mũdano uiget ubiq; totum. Non spatiũ, non subiecta diuersa prohibẽt, quin quælibet essentiæ incorporeæ ubiq; sibi inuicẽ insint. Dii mũdani in se inuicẽ sunt, suísq; ideis, tũ quia sũt ab uno & referunť ad unũ, tũ quia diuina unitas ubiq; præualẽs unit eos, tũ quia procedũt inter se & cõuertuntur, mutuóq; accipiũt. In cõpositis naturalib⁹ unitas ad uẽtitia est depẽdens à sụpioribus & à multitudine uincitur. In formis seperabilibus unitas sụpat multitudinẽ, & in diis adeo sụpat, ut illorũ esse sit unitas quædam, dico autẽ quædam, quia primũ principiũ est ipsa simpliciter unitas. Cum igitur unitas in diis intrinsecus ita præualeat merito à prioribus exuberat in sequẽtes. Ita ut hi ĩ illorum unitate cõsistãt qua unitate quasi oĩbus coĩ cuncti sunt unũ actu quodã, sicut corpora inter se potẽtia quadã materiali sũt unũ. Dii cœlestes inuisibilib⁹ diis penitus sũt uniti, tũ q̃a cœlestes aĩæ sũt extra corpora, tũ q̃a dii superiores. i. ideæ unitatẽ infinitã hẽnt, prout oẽs sunt in quolibet, per quã unitatẽ sibi & inter se deos seq̃ẽtes uniũt. Cũ. n. oẽs dii definiantur ꝑ unitatẽ, una coĩs unitas dilatať ĩ oẽs, ꝑ quã sũt unũ actu cũctorũ uno ad unum prorsus obiectũ. & principium atq; finem, in eodẽ oẽs puncto simul atq; momento. De prouidentia, & de diis atque dæmonibus.

d Eorum prouidentia uniuersalis est, Dæmonum uero particularis. Deus primus dat omnibus omnia, dii sequentes oĩbus aliqua largiuntur. Dæmones atque animæ aliquibus solum & aliqua tantum. Sunt dii inuisibiles sunt & in cœlo uisibiles. sunt & dæmones. dii quidem in cœlo conspicui in ipsa unione ad deos occultos existũt. dæmones autẽ longe ab illis distãt uelut, à cõtẽplatorib⁹

puris ipsi

puris ipsi in agendo propensius occupati. Ideo & à diis conspicuis longe distāt. Item essentia utrorúnque deorum & potentia prouidentiaque uniuersalis est per oīa tendens. dæmonū uero natura prouidentiá particularis circa res quasdam atque prouincias. Item dii corpora sua adeo supereminent, & corpora adeo his obsequuntur, ut à corporibus separati dicantur. Dæmones uero contraria ratione magis affecti sūt & copulati corporibus. Item dii sunt architecti, Dæmones uero ministri. dæmones quod occulti sūt sensibus, Dii rationi quoq; humanæ, quod si forte aliquando dii appareant circa terram adhuc dæmonibus aeris erunt præstantiores. Mutatio enim loci uel officii naturam non mutat diuinam. Denique dii à potentiis fluentibus in generationem liberi sunt. Dæmones uero, nequaquā. Confutat quæ ex hystoria Porphyrius adduxerat. scilicet fieri multa ad deos quasi passibiles eēnt. Quia lex sacrorum iubet à passionibus esse inter sacrificia liberum. quæ quidem lex est data diuinitus etiam à primo patre mundi à quo & omnia symbola in sacrificiis significātia aliquid occultissimum. Denique quæ in sacris rite fiunt, habent cām diuinam ádeo a passione remotam, ut nec ratio eam possit attingere. Vulgus rationem cerimoniarum diuiniter institutarum attingere nequit. Veruntamen assignare conatur. ex suis igitur passionibus assignando, diis passiones attribuit. Vulgus erga potētes utitur gestibus uenerationis, & donis utitur ad deos eisdē. Sed erga homines id agit, tum passionibus suis tum propter passiones maioris. pūtat aūt & similes passiones diis inesse, quæ hominibus potētibus īsūt. atq; propter similes passiones in subditis adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed re uera cerimoniæ diuinitus institutæ non passiōe aguntur ulla, sed admiratione potius & ueneratione & constante prorsus intelligentia gaudioq; persimili.

Quo differant Dæmones. heroes. Animæ.

s Vnt in diis uires generatiuæ opificesq;, sunt & uiuificæ, quæ & in prioribus sublimius cōtinētur. Primæ latius diffundūtur quā secundæ. Secūdæ per primas definiuntur. dæmones post longum earū processum exordiuntur. ubi iam adpartionē plurimā deriuantur. heroes definiuntur per secundas. i. uiuificas ante quam deueniant ad postremum. Nam in postremo earum exordiuntur aīæ. officium ergo dæmonum est opificium circa naturas mundanas, usq; ad singula transigere simul atque perficere. et animas ligare corporibus. Heroum uero est uiuificare, ratiocinariq;, & animas custodire, easque à

corporibus soluere. Dæmonum officium latius est quam heroum· illi circa uniuersum magis. hi circa animas potius operantur. Non dicimus animas fieri, sed accipere à dæmonibus, heroibúsq; non nihil; & ex se multa insuper adhibere, exordiríq; suum officium circa diuinorũ finem. non quia diuina non ulterius agant, Sed quoniã aĩæ in ultimis diuinorum officiis adsciscuntur. Item anima ex se tam uarias uiuendi formas promere põt ut pro earum congruitate singulas habitet mundi plagas. Potest & cõgredi quibus uult, iterúmq; regredi in se ipsã & tã diis q̃ inferiorib⁹ se coniungere quátenus rationes diuinorũ sicut inferior promit. & si sæpe per dæmones: heroésq; iungatur diis, põt tã p sua quædã media ab illis differentia se coniungere diis. Anima nonnunquã cõciliat se diuinis per alias harmonias eẽntiæ actionúmque suarum, q̃ sint illæ, quas dæmones superis se coniungunt. Et si anima non seruet uitæ tenorem ádeo similem, tamen sæpe benefica uoluntate deorum illuminata Dæmones supergreditur ad uitam angelicam potius q̃ animalem Anima q̃uis uideatur omnes rationes, & totas in se species exhibere, tamen determinata semper est secũdum aliquid unum. i. unã speciem. Atque interim ex causis præcedentibus aliâs aliis se ipsam coordinat, ipsa se mouens.

Quando alia numina aliter appareant atque agant.

O Mnes superi inuocati ueniunt in conspectum: sed alii sub aliis formis uiribúsq; occurrunt. Animæ quoque stellarum nouis quibusdam modis aspectum mouẽt. Deorum uisa occurrunt uniformia simplicissimáq;. arcangelorũ aliquãto minus uniformia uel simplicia. Angelorum quoque minus. dæmonum uaria iã principatuum magis uaria, sed ordine uarietatis miro heroum his quasi similia· principatum uaria admodum ordinata parum. Animarum scilicet particularũ omniformia. Cum. n. diuersi sint superi naturis actionibúsque & modo suo appareãt singulis merito diuersi diuersis modis occurrunt. Dii in aspectum ueniunt admodum salutares arcangeli horribiles simul & mansueti. Mitiores angeli. Dæmones metuendi. heroes uerendi minus· principatus stupendi· principes noxii & infesti. animæ similes heroibus quamuis inferiores. Deorum imagines apparẽt penitus immutabiles. magnitudine· forma. figura. actione arcangelorum & angelorum gradatim minus immutabiles. sed prope deos. dæmonum mutabiles quidem magnitudine atque forma. his. n. aliâs aliter apparent. sed eædẽ agnoscũtur. prĩcipatuum immutabiles hæroum

ferme

ferme sicut dæmonum principum multiformiter uariantur animarũ mutabiliores longe quam dæmonum. Dii apparent cum quiete quadam & ordine. Arcangeli cum eisdem, sed his adhibent efficaciam. Angeli eisdem scilicet quieti & ordini adhibent motum ordinatum & moderatum. dæmones cum turbatione ordinẽ trãsgrediente. principatus cũ stabilitate constantiáq; in se ipsis. heroes cũ motu atq; festinantia. principes cũ tumultu. animæ ferme sicut heroes, sed minori cũ stabilitate & ordine. Deorũ pulchritudo occurrit inæstimabilis, incomparabilis, admiranda. supra modum delectãs. arcangelorũ angelorúmq; cõsimilis, sed gradatim inæqualis. Dæmon & heroũ spiritus per se apparẽtes pulchritudinem in speciebus determinatis habent, sed illi secũdum rationes essentiæ, hi secundum fortitudinis actum. principatuum pulchritudo principalis est. & natiua principum ficta. adornata. elaborata. Animarum pulchritudo in rationibus consistit determinatis quidem, sed diuisis magis q̃ in heroũ forma, sub una tamen specie comprehẽsis.

Deorum actiones effectúsq; ueliciores sunt q̃ intelligentia deprehẽdere possit. Sed interea penitus stabiles. arcangelorum celeritas mixta est quodãmodo efficacibus actionibus. angelorum cum motu, neque pariter habent ut unà cum dicto perficiant. dæmonum actiones celeriores apparẽt quam sint effectu & ueritate. heroes magnifice quidẽ incedunt ad actionem, tardius tamen q̃ dæmones peragunt. principatus cũ auctoritate & imperio ueniunt ad agendum. principum conatus plurimam quidẽ habet emphasim, sed defuit ab effectu. animarum actiones mobiliores sunt q̃ heroum, sed debiliores. Deorum apparentiũ magnitudo totum cœlum occupare uidetur. Quam incedẽtem nec terra putatur substinere posse. Arcangelis apparẽtibus partes mundi quædã commouentur, & lumen præcedit in se diuisum. Ipsi uero pro magnitudine dominationis suæ magnitudinem lucis & figuræ præseferũt. angelica forma & lux & minor est & diuisa magis. dæmonum magnitudo formáque diuisa magis & minor. heroica rursus angustior, aspectúsque magnanimus, principatus prægrandes & uasti principes inflati superbiq; & insolentes apparent. animarum effigies inæquales, heroibúsq; minores. Denique quilibet pro magnitudine potentiæ suæ & imperii latitudine magnitudinem formæ lucísque præfert. Deorum spectacula prælucida nobis occurrunt, fulgentiáque ad summum & splẽdore dearticulata mirifice & lucidiora quã sint re uera. arcangelorum uera perfectáque. angelorum effigies speciem eandem seruant præterq̃

ꝙ à noticiæ plenitudine agnitionis discretione deficiunt. Dæmonum exilia & quasi caduca. heroũ exiliora. principatuũ perspicua. principũ obscura, sed utraq; impiosa. aĩarũ umbrosa. Deo℞ imagines q̃ plurimo splendore coruscant. Arcangelo℞ quoq; præfulgidæ. fulgidæ insuper angelorum. dæmones turbidus ignis apparent. heroes mistum lumen ex pluribus habent. principatus quidẽ purius. principes autem ex dissimilibus contrariisq; confusum ostendũt. aĩæ ignẽ reddunt plenum ex multis generationis admistionibus atq; diuisum. Deo℞ ima magines occurrũt tãq̃ ignis indiuiduus, ineffabilisq; ĩplens uniuersum mũdi profundũ. arcangelo℞ ignis etiã indiuisus. habens circa se, uel ante, uel retro q̃ plurimã multitudinem. angelo℞ diuisus ignis, sed in ideis absolutissimis. dæmonum magis quoq; diuisus, sed angustius circumscriptus facile exprimẽdus. Et apud illos qui sup̃iora uiderũt facile contẽnendus. heroicus ignis habet qđ horum consimilia, sed nõ æq̃lia. principatuum ignis apprĩme lucidus principũ aliq̃d habet opaci. aĩarum ualde diuisus & multiformis atque ex multis mundi naturis admistus. Deo℞ ignis omnino stabilis est aspectu. arcangelo℞ stabilitatis particeps. angelo℞ stabiliter mouetur. Dæmonũ instabilis. heroũ properantior. principatuũ quietus aduenit. principum uero tumultuosus. animarum ignis multis motibus transmutatur. Dii aĩas perfectissime purgant. Arcangeli sursum reuocãt. angeli tantũ soluunt à materiæ uĩculis. Dæmones ad naturã trahunt. heroes ad curã sensibiliũ cpum deducũt. Principatus quidẽ præsidentiã mũdano℞. principes uero materialiũ studiũ exibẽt. Aĩæ cum apparent cõtendunt. trahũtq; in generationẽ. Quicquid purũ firmũq; est in imagine nobis occurrẽte sup̃iorib⁹ attributo generibus. Iã uero præfulgidũ eius, qđ ue ĩ seipso firmiter pmaneat diis attribue. qđ uero fulget atq; pmanet qdẽ. sed q̃si in alio. arcãgelis ꝙ ĩ alio pmanẽs. ãgelis itẽ qđ mobile est & uagabũdũ & alienis plenũ naturis ubiq; inferiorib⁹ ordinib⁹ attributo. Dæmões mixtos ĩ se hẽnt mũdi uapores, ferũtũrq; instabiliter præter uel iuxta mũdi motũ. heroibus generatiuæ spirituũ cõpositiões admiscẽtur circa q̃s & ipsi cõmouentur. Principat⁹ eodẽ mõ pmanent mundanũ qđ hẽnt ostendentes. principes materialib⁹ liquoribus pleni sunt. Aĩæ sup̃fluis maculis & alienis spiritibus sũt repletæ, quibus cũ quotiẽs apparẽt unũquodq; horum generum se ostendit. Dii materiam repente consumunt. arcangeli paulatim. angeli soluunt ab ea & ad sublimia reuocant. dæmones diligenter exornant eam. heroes coaptant ad eam competentibus

ubiq;

ubiq; mẽsuris eã strenue cõmodeq; curãtes. principat⁹ adstãt ei supere-minentes, & hoc pacto se ipsos ostendũt. principes impletos se penitus materia mõstrãt. Aiæ puræ qdẽ seorsũ à materia ueniunt. Impuræ uero materia ĩuolutas se nobis ostẽdũt. Exibẽt insup alii nobis alia. dii præsẽtes dãt corpori sanitatẽ. uirtutẽ aiæ. mẽti sinceritatẽ. oĩa nostra impropria prĩcipia reuocãt. qđ ĩ nobis ẽ frigidũ, lætiferũq;, delẽt. calorẽ fouẽt, efficacioremq; reddũt ad uitã. faciunt quoq; ut oĩa aiæ mentiq; cõgruãt & mensurentur eisdẽ. harmoniaq; intelligibili lumen effundũt. Quod ue non est corpus, ostẽdunt tanq̃ corpus ipsis animæ oculis p corporis oculos. Arcangeli eadem agũt. Sed nõ adeo sufficientia uel pmanẽtia uel extra proportionẽ nostrã. angeli bona ẽt magis particularia diuise distribuunt. effectũmque agũt ualde ab intimo eo℞ uigore deficiẽtem. dæmones presentia sua corpus grauant. morbis affligũt. aliter puniũt. aĩas quoq; ad naturã trahũt & à corporib⁹ cognatóq; eo℞ sensu nõ discedunt. atq; eos q ad ignẽ cœlestem diuinũ ue cõtendũt circa locũ inferiorem detinent, nec à fati uinculis soluunt. heroes alia dæmonib⁹ similia faciunt. propriũ uero id habent q̄ ad opa quædã generosa magnáq; nos suscitant. principatus apparentes bona largiuntur mũdana, résque uitæ huius oẽs suppeditant. principes materialia, terrenaq; bona. aĩæ cũ apparent si aĩæ sunt puræ in ordine angelico cõstitutæ sursum reuocãt. salutem aĩo prebent, spemq; sacrã, sacraq; dona quæ sperãtur. aĩæ impure ad generationem detorquẽt, spem frustrãtur eius fructus auferentes, passionibúsque intuentes implent aĩam corpori copulantibus. Ordinem quoque quẽ unusquisq; optinet in apparẽdo designat. dii ostendũt deos uel angelos circa se adstantes. arcãgeli angelos præferũt uel præcurrentes uel circunstantes, uel sequentes, siue aliã quãdam turbã angelo℞ quasi stipato℞ circũuallantiũ. angeli opa ordini suo cõgrua præferũt. Boni dæmones opificia sua & bona quæ tribuũt in conspectũ adducũt. dæmones ultores ostendũt supplicio℞ species. dæmões alii quomodocũq; praui occurrũt circũdati feris lætiferis, uoracibúsq;. prĩcipatus prouincias mũdi quasdã secũ demõstrant. principes cõditionẽ materiæ ordine carentẽ errantẽmq; secũ afferunt in cõspectũ. aĩa qdem tota in nulla particulariũ specie detenta ignem ostendit sine certa specie circa mundũ totum, quo aĩæ mundanæ natura significatur indiuisa & una & nulli addicta speciei. anima purificata igneam ostẽdit figuram, ignem purum, & lumen micans, simúlque stabile. & ipsa unà cum duce sublimi sequitur bona uoluntate gaudens. atque ita in operibus suis

ordinem quem obtinet patefaciens. anima uero quæ deorsũ labitur occurrit trahens secũ signa uinculoꝝ atq; pœnaꝝ materialiũmq; spirituum cõpositione se grauatam ostẽdit, turbationibúsq; materiæ dissimilibus occupatam, séq; subdentem impio dæmonũ generationi fauẽtiũ.

Singuli cũ apparent ostendunt prouincias sortesq;, quas sortiti inhabitant. aerii quidem ignem aereũ, terreni uero terrenũ atq; nigrum. cœlestes aũt ignem splendidiorem atque in his tribus terminis oẽs distributi sunt eoꝝ ordines. Dii demonstrant omniũ ordinũ principia in se cum apparent. Angeli declarant se ab arcangelis depẽdere. dæmones heroesq; patefaciunt se ſupioribus ministrare. quis aliter hi q̃ illi. principatus princip ésq; præfecturã ostendũt. Illi circa mũdũ, hi circa materiã animæ declarãt se ſupioꝝ postrema tenere unde una cum se ipsis primi quidem prima loca designãt, secũdi secunda, tertii tertia, cæteriq; deinceps eodẽ ordine. Dii tennitate luminis tanta effulgent, ut corporis oculi nõ possint capere. atq; ꝑinde afficiãtur, ut pisces ab aqua turbida pinguiq; tracti in aerem tenuissimũ. qui. n. diuinum spectant ignẽ nõ potentes ignis diuini respirare subtilitatẽ, cum primum spectare uidentur uirtute deficiunt atq; innato spiritu prorsus intercludũtur. Arcãgeli quoq; splendorẽ emittũt subtiliorem puriorémq; q̃ tolerari queat, nõ tamen ádeo intolerabilem, sicut dii. Angeli occurrentes tolerabilẽ ꝑficiũt aeris mistionem, ut sacerdotes eã attĩgere possint. Dæmones cũ apparent, nihil totus aer cõpatitur, nec eis circunfusus aer fit subtilior, neq; præcurrit lumẽ, in qđ eoꝝ species emicat aerẽ anticipãs. Neque circa illos circũlucet aer undiq;. heroibus apparentibus plage quædam terræ commouentur. sonitúsq; circunsonãt. totus uero aer non fit subtilior neq; ádeo ineptus sacerdotibus ut substinere non possint. sub principatibus circuncurrit eos uisorum circumuolutio plurimorũ, difficilis toleratu, & uolumen eiusmodi circa eos est mundanum. circa principes uero terrenũ, neq; tamen ſup mũdana subtilitas neq; ſuppremorum elementoꝝ, animis apparentibus aer apparens magis conatus est eis, earúmque descriptionem suscipit coaptatus eis. Affectiones inuocantium animorum occurrentibus diis excedentem reportant perfectionem actionémque & amorem diuinum incredibilémque lætitiam. arcangelis cõtemplationem intellectualẽ sũmoꝑe purã immutabilémq; potentiã. angelis rationalẽ cognitionẽ uirtutémq; in ordine positã ad summũ dæmonibus appetitũ generatiõis atq; heroib⁹ talia quædã, & insuꝑ studia ciuilis gubernationis, prĩcipatib⁹ uel prĩcipib⁹ mot⁹

mundanos

mūdanos uel materiales agūt aīo naturæ opūmq; fataliū expletionem animis.appetitus· generationis.& studia corpoꝝ curādoꝝ. Deorum apparitio ueritaté.potestatem.actiones ad summū corroborat & bona præbet amplissima.arcāgeloꝝ similia,sed particularia magis,& cognitioné potétiāmq; nō simpliciter,sed ad hoc & ibi & tūc & hoc pacto.angeloꝝ ét determinata magis.dæmonū nō aīæ bona,sed corporis corporeāq; quādo mundanus ordo concedit.heroū dona .r.p.mūdanæ, siue terrenæ.principatuū mūdana & oīa uitæ cōmoda principū . inferiora idest magis materialiū copiā.aīaꝝ quæ ad humanā uitā cōferunt familiari prorsus occursu. Porphyrius narrauit opinioné dicentem cōmuné hoc est diis angelis dæmonibus,oībus deniq; supis,cum apparét ostentare se,& iactare mirifice & imaginariā similitudinem ex se producere.Iamblichus utrāq; confutat. Deus.angelus.dæmō bonus docét hominem cū apparent,quæ qualis ue reuera sit eoꝝ essentia.nihil ultra uel citra ueritaté loquentes. Sicut.n.lumen naturaliter,& assidue solem seqtur.sic ueritas deū eiusq; pedissequos,præsertim cum pfecti pleniq; sint neq; egent,neq; possunt sibi ultra q̄ sint arrogare. Quādo in theurgia.i.deiphica,& sacerdotia facultate delinquuntur.tunc nō bona q̄dem numina quæ optantur, sed deteriora,malaq; nobis obcurrūt sub prætestu bonoꝝ.mali enī spūs in similitudinem bonoꝝ se sæpe transformāt.iactabūdiq; ueniunt,& supra q̄ sunt sibi arrogant. Nempe ubi initium primū adulteratum suboritur mēdacium plurimum ex peruersitate procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spirituū regula ordinis totius examinare:& meminisse arrogātiā iactabundā nō esse ullo mō propriā ueris spiritibus atq; bonis. Et cauere ne ā ritu sacrorū aberretur unq̄. Ac si ī errore apparitiōis q̄dā repente īsolētes aduētét, nō decet ex eaꝝ cōditiōe cōmuné omnéq; numinū naturā cōditionéq; ppédere. Quæ.n.multis seculis,& oposo labore ī sacris comprobata sunt,nephas é ex nōnullis repéte īcidétib⁹ temere iudicādo mutare. Et si falsi spūs mētiūtur:boni tamé circa igné ueridici sūt atq; legitimi. In oī siq̄dé genere principalia primū ā se ipsis exordiuntur.sibiq; ipsis præbent q̄d cæteris exhibēt:idq; fit ī essentia,uita.motu.similiter supi ueritatem oīb⁹ exhibétes:prīo de se ipsis uera prædicāt ipsāq; eoꝝ essentiā præcipue cōtéplātib⁹ patefaciunt. Ideóque igné p se propriaque forma spectādū sacerdotib⁹ rite demōstrāt. Nō.n.est caloris frigefacere.uel luminis obtenebrare,atque occultare:uel ulli⁹ p essentiā aliquid facientis:aliquādo cōtraria facere. Phantasma.i.simulacrū missū ab aliquo sine

natura eius: sed solum p modū idoli specularis uane trahit animū intuentis: fallitq; dū simulat se eē aliqd, de cuius natura nihil habet. Est igitur causa falsitatis. quod nullo modo cōpetit alicui essentiæ uere. Ideo neque diis sed ii eorumque sectatores: non exiles inanesque: sed naturales & ueras sui reuelent imagines. non quidem speculares (ut dixi) uanas cur enim eas mitterentur. non ut demonstrent essentiam suam, atque potentiam. Nam illæ ab hac ex tota natura deficiunt. non etiam ad intuentium utilitatem. Que. n. utilitas est ex mēdacio simul atque deceptione. Non denique ob hoc mittunt, quia natura eorum sit, ita ex se idolum mittere. nempe essentia firma in se ipsa cōsistens, & ita reliqs essentiæ ueritatisque causa nullo modo ī aliud mitit imitamē sui ullū fallax & deceptorium. quod simul & se esse aliquid: de cuius natura nihil habeat. Neque igitur dii: neque sequaces eorum: uel transformant naturam suam in aliqua simulacra: neque hæc in aliud ex se producunt sed ueras sui formas in ueris animæ moribus illustrāt atque demōstrant Nota huic simile illud: ꝙ in patria mens beata diuinam essentiam uidet non per imaginem ab ea creatam prorsus deficientem: sed per eandem essentiam: sicut is qui lumen uidet per lumen in lumine. Non sicut qui calorem per lumen. uel qui corpus speculo. Substātiæ separatæ nō habent ullum sibi cōmune genus. Item dii. angeli. Dæmones boni non apparent phantastico mō: sed proprio prorsus, & uero. Spiritus uero mali phantastico fallaciq;: neque decet ex conditione qua hi apparēt nobis reputare modum, quo boni sua præsentia formant animam.

Porphyrius ait cognitionem quidem diuinorum esse rem sacram. ignorantiam uero prophanam. hec Iamblichus comprobat: quia cum dii per intelligentiam agant entia: merito nos per intelligentiam entium placere diis: atque probari. sed operationem religiosam anteponit ītelligentiæ. tanꝗ quæ sola sit efficax ad acquirendam aīæ cum deo deificam unitatem. Tanta est uirtus sacrorum rite deo factorum: ut ēt si hæc ignores, pie tamen obserues: non minorem habeant efficaciam. Nō. n. intelligentia coniungit sacrificatores deo. alioquin philosophi unionem deificam reportarent.

De uirtute sacramentorum.

OBseruantia decens præceptorum operumq; diuinorum quæ oēm excedunt intelligentiam, atque symbolorum sacramentorumque potestas mira solis nota numinibꝰ præstat nobis deificam unionem. Quando operamur in sacris non conficimus p intelligētiā

telligentiam sacramento alioquin & actio eorum intellectualis foret: & daretur a nobis. contra uero & nobis non intelligentibus: hæc propriũ opus peragunt, & deorũ potestas quo hæc referũtur: ĩeffabiles ex se ipsa proprias agnoscit imagines non a nostris intelligẽtiis excitata. Vniuersales .n. cãæ a particularib⁹ effectib⁹ nõ mouẽtur: unde nec ab intelligẽtiis nostris diuina principaliter mouentur ad operandum: Sed intelligẽtias & affectionẽ optimã puritatẽq; præcedere necessariũ ẽ tãq̃ cõcãs q̃sdã. Quæ uero prĩcipaliter diuinã prouocãt uolũtatẽ ipsa sũt. sacramẽta diuĩa: atq; ita diuĩa a seipsis ĩcitãtur, neq; ab ullo subdito prĩcipiũ actionis accipiunt. Ne putes igitur totã ĩ nobis auctoritatẽ eẽ efficacis rationis ĩ sacramẽtis: neq; ĩ ueritate ĩtelligẽtiæ nostræ uerũ eorũ opus absolui uel hæc ex nostra deceptiõe mẽtiri. Nã nec ẽt si nouerim⁹ quæ genus q̃dlibet propriæ cõsequũtur: subito cõseq̃mur ipsã eorũ ĩ ope ueritatem.

Absq; cognitiõe q̃dẽ nũq̃ aduẽit efficax unitas ad diuĩa: neq; tamen idẽ ẽ oĩno. Quapp neq; diuĩa puritas p rectã cognitiõem efficitur: sicut corporis puritas p sanitatẽ sed sup cognitionẽ unita ẽ & purificata puritas .i. p ptãtẽ cognitiõe supiorẽ. Neq; igitur aliud q̃cq̃ ĩ nobis humanum ad diuĩarũ actionũ finẽ aliq̃d cõfert. Cõclude sñiam Iamblichi ægyptio ℞ assyrio ℞ sicut ĩ agricultura medicĩa: arte imaginũ: coitu humão hõ materiã oportune coaptat. cã uero supior uniuersalisq; adhibet formã sic ĩ sacrificio quãdo fiũt symbola. atq; synthemata .i. signacula: & sacramẽta. sacerdos adhibet materialia quædã quo ordĩe decus ĩstituit. Deus ãt uim efficacẽ ĩprimit sacramẽtis.

Vaticiniũ quid & unde.

u Aticiniũ ipsum nec ab arte, nec a natura nec a naturblib⁹ uel animalibus rõnibus motib⁹ ue efficitur: neq; fit ullo mõ. sed utriq; sempiternũ ẽ missũ ad nos usq; diuinitus. totaq; ptãs præsaga refertur ad deos, & oĩs hui⁹ auctoritas cõsistit ĩ eis: atq; ide traditur diuinisq; opibus signisue pficitur. spectacula q̃dẽ habet diuĩa: & cõtẽplationes uera scientia præditas. Cætera uero cuncta uel ut instrumenta subiciuntur. misso diuinitus præsagii dono. quæcũq; ad animam pertinẽt, aut corpus. uel in totius natura sunt, siue naturis. loca uero & talia quædam ad uaticinium exiguntur uice materiæ. nõ decet uaticinium deducere sine causa. s. a quibusdam nullã ĩ se hærentibus præscientiam. Sed a diis continentibus in se terminos totius sciẽtiæ rerum. contemplari decet uaticinium distributum circa totum mundum & circa omnes diuisas in mundo naturas, sic utique causa uaticinii præcipua est & cõmunissima: possidensq; in se ipsa quæcũque sui participãtibus exhibet: præ

cipue præbens ueritatem, qua opus ē uaticinio & ī primis essentiā, cām' q; eo℞ quæ fiūt optinēs ī se ipsa. a qb' necessario procedit, ꝑpetua præsagii consecutio. Porphyrius ait, quādo dormim' aliquādo præsentire futura, absq; ulla præsentis stat' animaduersione, ēt si ī extasin minime concitemur. Volens arbitror nō tā externo īfluxu. tūc diuinitus influēte q̃ ex ipsa natura aīæ. mētisq; præsagire, Iamblichus ait sōnia quæ humanis proueniūt causis siue per naturā nostrā, siue p affect' & cogitationes, & actus, raro ad modū & obscure nimiū, & sæpius casu quodā attigere uerū. De somniis.

Omnia quādoq; īcitātur ī nobis ab ī natis ītelligētiis rōnibus siue uel ab imagīatiōib' curisq; diurnis, quæ aliquādo uerum assecūtur plurimū uero fallūtur atq; hæc humāis prīcipiis oriuntur, dormiētibusq; cōtigūt uigiliæ nihil habētib'. Somnia uero missa diuinitus nō ita cōtigūt, sed ueniunt uel īter uigiliā atq; somnum uel īter somnum atq; uigiliā, uel ī ipsa uigilia. Tūc breues audiūtur uoces: q̄d agēdū sit admonentes: et aliquādo spūs q̄dā nō corpulentus nō tractabilis, se iacentib' circūfundit. Qui tamē nō ꝓspicitur: sed alio quodam sensu & animaduersiōe quæ in cōsensu ꝑcipitur īpetu quodā īgrediēs. & se undiq; circūfundēs absq; cōtactu, atq; mirifice passiōes animi corporisq; expellit. aliquādo uero lumē sincerū q̄etúmq; fulget. s℔ quo uisus clauditur aīa patēs. Sed alii sensus īterī ꝑuigiles sūt persentiūntq; quomodo dii in lumine se ostendunt, & quæ illi locuntur aguntque cōtinuata animaduersione percipiunt. perfectius uero id totum discernitur, quando uisus quoque perspicit, atque ītellectus corroboratus quæ fiūt assequitur, & qui spectant similiter commouentur. Tanta támq; differentia qualia diximus, non sunt humana. contingunt uero quando somnus noster est grauedo quædam capitis, uel inclinatio: & occupatio uisus, uel medium quiddam inter uigiliam atque somnum, uel excitatio subita uel ipsa uigilia. Quæ omnia diuina sunt ad deos suscipiendos idonea diuinitúsque mictunt. at qui talia quædam præcedūt quasi apparitionis diuinæ partes. Somnia humanis causis procedētia defectus patiuntur duos. Nam & in ipso somno omnino dormiētibus accidunt, & nos tunc non distincte uel plene animaduertim' aut quæ occurrunt, aut statum ibi nostrum. Quando uero diuinitus mictuntur somnia, neque reuera dormimus, & assequimur animaduertimusq; clarius q̃ cōsueuerimus uigilātes. Ideoq; ī eiusmodi sōniis maxīe pōitur uaticiniū. Aīa duplicē habet uitā, unā q̄dē simul cū corpore alteram uero ab oī corpe separabilem. quando uigilamus utimur

plurimum uita quæ communis est cum corpore præter q̃, si quando penitus separamur ab eo, propterea ꝙ uel intelligamus, uel puris rationibus cogitemus, sed indormiendo penitus solui possumus uelut à uinculis adhibitis animo. atq; uita à generatione separata tunc uti. Quādo quodammō dormientibus animus à corpore soluitur, tunc illa uitæ species secundum seipsam permanens separabilis, separataq;, siue intellectualis siue etiam sit diuina, protinus expergiscitur in nobis agitq; quemadmodū sua fert natura, Quoniā, uero & intellectus entiā contēplatur & anima generabilium rationes in se complectitur merito secundum causam comprehendentem futura in præcedentibus sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeūtis in se in statu simili somno. In se inq̃ idest in rationes seminales, & intellectuales, sed hactenus sub forma quadam propria præsenti uitæ, idest sub forma particularis actionis huius & uitæ, sed si mox explicet uniuersam rationum cogitationūq; formam, secundum q̃ uixit aliquando, tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad uniuersalem mundanarum rerum conditionē, sub qua & particularia passim conspicere poterit. Si rursum per formam uniuersalem eiusmodi suam ipsis deorum mentibus copuletur, uidebit insuper quæ ad mundum spectant superiorem, & quæ ad hunc, item per illa tanq̃ præcipuas causas intelliget absolutius. in quo statu non solum cogitatio erit perfecta, sed imaginatio quoque habebit imaginamenta sincera de rebus corporeis atque diuinis. Quoniam uero sunt in anima rationes generabilium penes potētiam eius, tum effectiuam, tum etiam cognitiuam, atque hæ rationes dependent à rationibus quæ sunt in diis. ideo anima his coniuncta, rationes in se suscitat in actum. Saltem cognitionis amplissimum, & sub diuinæ prouidentiæ modo per quem & per quas reputat præterita futuráq; & tpalia oīa, eorūq; actiōes & passiōes, passionūq; remedia & curationes morbo℞ uitiorūq; aī, & statuta legū & artes generi hoīum necessarias sic in Aesculapii tēplo accipiūtur sōnia, qb⁹ morbi curātur, ipsáq; ars medēdi sōniis ē cōparata diuinis. Exercit⁹ alexādri morbi mox depiturus euasit discrimē remediis adhibitis ī sōno à Dioysio deo. Lisander rex aphutim urbē obsederat & ī sōno iussus ab Amone soluit obsidionē. Multa quotidie similia fiūt supra orationem rationémque humanam.

De inspiratione diuina quæ fit inuigilia.

P Orphyrius duas diuinas afflatiōes tetigit unā quæ coīter dicitur ī sōno fieri, alterā quæ ī uigilia ubi afflati & pciti p̄sagiūt, ita uigilā

tes ut ẽt utantur ſenſib⁹. Neq; tamẽ interim ſunt humanæ rationis compotes. Iamblichus ait animos uere præſagientes afflatóſq;, & cũ dormire uidentur, nõ dormire. & cũ uigilare non proprie uigilare. neq; more hominũ ſenſibus uti. Animi diuinitus afflati percitiq́ue, ſubiacerũt uitã ſuã penitus afflãti deo. Ideo ſiue ut uehiculũ, ſiue ut iſtrumentũ ſe ſubiecerint priorẽ uitæ modũ depoſuere, atq; uel uitã propriã in uitam diuinam cõmutauere, uel uitam ſuã penitus ad deũ agũt. Ideo neq; utũ untur ſenſibus, neq; ita uigilãt, ut qui uigiles habent ſenſus, neq; ipſi præſagiunt, uel mouentur humano quodam impetu atq; more, neq; ſuum ſtatum animaduertunt, neq; ullam edũt cognitionẽ, actionẽq; proprium. ſed totum illic agitur ſub forma, actioneq; diuina,

Miracula multa fiunt a prophetis.

q Vod aũt afflati diuinitus nõ uiuant. tũc ipſa aĩalis uita patet. qa multi eo℞ admoto igne non uruntur ignem uidelicet repellente deo intus afflante uel ſi uruntur non perſentiunt, neque pungẽtia percipiunt, uel radentia, uel ulla tormenta. item quod actiones eo℞ non ſint humanæ cõſtat, quoniã per inuia uadunt, pérque ignem ferruntur intacti & flumina tranſeunt mirabiliter, quod & ipſa ſacerdos agit in cataballis. per hæc patet illos non uiuere uitam humanam nec animalem ſenſibus impetóq; urẽtem. ſed diuinam, quaſi aĩa eorum ocietur, & deus ibi ſit pro anima moueátq; tanq̃ excellẽtior aĩa. Variæ ſunt diuinitus inſpiratorum ſpecies tum pro uarietate deorũ, qui alii aliter inſpirant. tum pro differentia modorum inſpirationib⁹, hi modi ſunt tales. Aut enim deus ipſe nos occupat, aut nos ei nos addicimus, totiq; illius efficimur, aut cõem agimus ad deum actionem. itẽ uel ultimæ diuinæ potentiæ euadimus compotes, uel mediæ uel ſupremæ. item aliquando nuda eſt dei præſentia, aliquando ultra præſentiã fit communio. interdum ultra hanc conficitur unio, rurſum inſpirationis, uel anima ſola fit compos, uel etiam corpus ſubinde fit quodammodo particeps, uel etiam commune animal ex æquo fit compos ſecũdum horum diuerſitatem differentiam ſunt inſpiratorum ſigna, & effectus & opera. Secundum prædictam inſpirantium inſpirationis ue diuerſitatem inſpirati alii mouentur uel toto corpore uel quibuſdam membris, uel contra quieſcunt. Item choreas, cantilenáſque concinnas agunt aut cõtra. rurſum corpus eorum uel ex creſcere uidetur in altum uel in amplũ uel per ſublimia ferri atque cõtra. item uoces edunt, uel æquales perpetuáſue uel inæquales & ſilentio interruptas. Et tum

remittunt

remittunt tonos tum intendunt.

Inspiratus uacat ab actione propria. ac deum habet pro anima.

m Aximum uero afflationis diuinæ signum est, quod ille qui numen deducit insinuátque prospicit spiritum descendentem, & quantus sit & qualis atque ab eo mystice docetur & regitur. Quin etiam qui numen suscipit ante susceptionem aspicit quandam ignis speciem. Interdum uero hæc conspicitur & à præsentibus, siue adueniente, siue recedente deo. Quo ex signo in his rebus periti uerissime discernũt, quæ sit potestas numinis, quis ordo, & de quibus uera loquatur, & quæ perficiat, sed qui absq; eiusmodi spectaculis clam spiritus introducent, uelut in tenebris, latitantes cõcutiunt. Neque quid agant intelligunt, nisi exigua quædam, idest signa nonnulla in ipso afflati corpore. Cum igitur ignis diuini præstantia & luminis species quædam, ineffabilis extrinsecus incubet occupato. Impleátque ipsum totum & penitus dominetur. Et circum undique in se cõplectatur, adeo ut nec ullam queat actionem peragere propriam. Quisnam sensus perceptióue & animaduersio propria potest adesse animo diuinum ignẽ suscipienti? uel humana motio, passio, peruersio, phantasiæ, & alienatio qualem aliqui suspicantur. Porphyrius afflationem diuinam definit, ita motio mentis una cũ inspiratione dæmonica. Iamblichus ait. in animo afflato diuinitus, neq; mentem cogitationẽm ue humanam ferri, si reuera continetur adeo. Neque dæmonum. sed deorum fit inspiratio, neque rursum definiri debet exitus & alienatio. Hæc enim lapsum significant in deterius sed potius dici debet reductio restitutioq; in melius. Est igitur afflatio. nihil aliud q̃ totos ádeo animos occupari, atque contineri, Hinc uero posterius sequitur extasis, idest exitus uel alienatio quædam, tanq̃ consequens ad afflationem accidens. Plato in phædro dicit antiquos uaticinium nominauisse maniã, idest furorem. Quoniam soli diuino furore correpti, uere uaticinantur. posteriores autem adiuncto. t. nominasse mantiam. Item sacerdotes sibyllas prophetas quãdiu prudentes sunt, uel paulum admodum & obscure præsagire uel nihil quãdo uero rapiuntur deo, uere uaticinari. unde præuidisse apud multas gentes pericula diuinitus imminentia, admonuisse populos & per sacrificia diuinã nemesim placauisse. item ait præsagium arte factũ apellari putationẽ cõiecturalẽ nec ulli⁹ eẽ momẽti si cũ diuĩa ĩspiratiõe & uaticinio cõparetur. Iamblich⁹ ait diuinũ afflatũ uaticiniũq; nõ eẽ in mente uel aĩa, siue ut qualitas in subiecto siue ut actio in agẽte

ſed totum eſſe actum ipſius dei ex deo ſimpliciter dependentem. Actũ dico à deo peractum in mente uel anima ſimpliciter. ut inſtrumẽtis ab omni proprio motu uacantibus. atque ita uera præſagia dari. atſiqs motus ex corpore uel anima, uel qualitas talis interim inſeratur, uel præcedat, confundi uiſa. neque uera uaticinia fore. neque legitimam eſſe ibi diuinam afflationem ubi aliquid miſcetur humanum. Tres generatim opiniones erant de afflatu, uaticinióque diuino. prima, cauſam ei⁹ referebat ad animam. ſecunda ad corpus. tertia ad compoſitum. Prima ponit ipſum in eo ſtatu in quo anima tota eſt redacta in diuinũ ſuum, uel in mentem, aut quando eius actio facta eſt uehemẽtior, ſiue amplior, aut quando cogitatio facta eſt acuta motúque ueloci ſſima, aut cũ mens incaluerit. Secunda ponit illius cauſam in corpore, quando certam habet complexionem, ſcilicet uel melãcolicham uel temperatam, ſiue qualitatem quandam elementalem, ſiue præterea ſpecialẽ, ſiue certum ſpiritum. Tertia cauſam eius ait certam proportionem qua corpus & anima inuicem ſunt compacta. Iamblichus ait, ipſum non eſſe opus animæ uel corporis. uel compoſiti nec cauſam in eis habere. Nã afflatus ille fatidicus agit, tum in prædicendo, tum in efficiendo. ſuper omnem humanæ naturæ conſuetudinem. Non poteſt autem homo, uel aliquid hominis ultra termĩos ſuos ad diuinos progredi terminos. Neque poſſunt præſtantiora à deterioribus generari. cauſa igitur, huius eſt, duntaxat ipſa diuinitas. quando ſcilicet à diis deſcendunt in nos lumina. ſpiritúſque traduntur ab eis. adéſtque nobis dominatio poteſtáſque illinc abſoluta comprehendens omnia quæ ſunt in nobis, & exterminans penitus propriam nobis animaduerſionem & motionem, proferénſque ſermones, per hominem quidem, ſed non cum ipſa cogitatione hominis. immo pronuncians ipſa per os furentis extra ſe poſiti. Dum uidelicet quæcunque ſunt in nobis ſeruiunt tota numini, cedúntque ſoli dominanti actioni diuinæ. Porphyrius ait. Muſicam paſſiones inferre animo, itémque ſedare, & alios ſenos, aliis animis & moribus conuenire. Item complexiones affectionéſque corporis permutare. furorem mouere. cohibere furorem. Iamblichus iſta concedit. Sed negat hæc eſſe cauſas afflatus diuini. Quoniam ſunt humana, partim naturalia, partim artificioſa. Nec quicquam in ſe diuinum habent. Quod uidetur ſuſpicari Porphyrius dicens aliquos afflari, cum audiunt tybias, uel cymbala, aut tympana alios uero cum alias melodias. Variis deorum ordinibus reſpondent

in mundo

in mundo uariæ motionum species, certæ'que certis. ex his uero uariæ
profluunt melodiæ. quæ congruunt similiter ꝑ suos quæque motus
certis ordine diis principiis motionum. hi cum ubiq; sint, & sua potissi
mum suis impartiant, melodiis sibi præcipue congruentibus adsunt
præcipue nostrísq; spiritibus per eas affectis se insinuantes occupant ho
minem, suáq; mox essentia, & potestate penitus implent. cuius afflatio-
nis causa est, non tam passio hominis excitata per musicam, q̃ ipsa ad de
um musicæ congruentia, cui naturaliter deus adest. Quæ ad uisum ue
niunt nimis imaginaria sunt, & intelligibilia potius referunt. Quæ ad
sensum infra auditum materialia nimis. quæ ad auditum, media & ani
mæ congruunt spirituíq; insinuata cum motu, affectu, significatione
uehementer afficiunt animam quidem hinc, & inde corpus. unde totus
homo secundum proprietates melodiarum, euadit susceptaculum hu-
ius numinis, aut illius & qui afflati sunt aliter, aliterq; se habent in mo-
tu, & quiete aliisq; habitibus, pro diuersitate numinum quibus afflan-
tur principalius q̃ pro differentia musicæ. Cessauit enim iam hic affe-
ctus soni quando deus agit, Anima in mundo intelligibili audiuit ar
moniam diuinam cuius hic reminiscitur quando audit melodias habē
tes diuinæ uestigium reminiscens uero ad eam uehementer afficitur. si
est e numero animarū, quæ ipsam harmoniæ ideam præcipue contem
platæ sunt in patria. Eiusmodi uero affectu facta familiaris deo, iam af-
flatur singulari quadam præsentia dei. unde mirabilia facit, huius ergo
afflationis miraculíq; causa est non passio ex sonis illata. nō animæ na
tura ex harmonia composita, sed similitudo ad deum, deiq; præsentia.
Multo quoq; minus dicendū est afflationem in eo consistere, quod per
musicam & afflationem ipsam superflua quædam in anima, corporeq;
concreta purgentur. Vaticinii ius non est ex certa complexiōe. deo ꝝ
enim dona non uariæ spirantur secundū corpoream uarietatem. Mu-
nus enim diuinum impatibile est, & super naturæ uim datur per propri
am dei actionem, neq; aqua, neque aer, aut corporeum aliud præbet ua
ticinium, sed sacra quæ fiunt circa hæc, immo mentis purificatio una
cum purificatione uehiculi intentioq; in deum suscipit uim diuinam,
ubique sempérque promptissimam. Cum afflatus animus & dicat &
agat supra, & contra naturæ morem, causa afflationis eiusmodi non est
naturalis, uel ex corpore nostro, uel qualitate loci. uel dispositiōe cœle
sti nascente homine, uel operante, sed ex dei præsentia ista fiunt. Vnde
& uariæ afflatorum species non sequuntur naturales uarietates in nobis

ſed differētes ſpecies, tum numinū afflātium, tū modorū, quibus diuinæ præſentiæ participes ſumus. Quod igitur hoīes afflati diuinitus, alii cōqeſcāt, alii cōcitentur, alii mōtes & deſerta petāt, alitérq; alii ſe habeāt non procedit ex differētiis naturaliū in nobis cauſarū uel locorum, uel muſicarū, quas nuper audiuerint, audiántue. Sed ex uariis deorū proprietatibus, quibus afflati reguntur, atq; ex uariis afflādi modis. Porphyrius tria e multis in mediū adducit oracula, unū colophoniū, ubi aqua bibita uaticiniū ueniebat. alterū delphicū, ubi ſedens ad os antri uaticinabatur. tertiū brāchidicū, ubi hauriētes uaporē ex aqua prophetabāt. Vnūquodq; ſecundū naturæ ſuæ modū agit circa ſe effectus, & opera. Ideo ſpiritus ipſi q à diis pendentes ſuſcitant hoīes atq; cōcitant, in hoc ipſo ope excedūt oēm naturalē humanūq; motū. atq; hæc ipſa eorū actio nulla conditiōe ſimilis eſt conſuetis actionib⁹ homini notis.

Erat in colophone ſubterraneus locus, in quo fons erat. Sacerdos igitur ſtatutis noctibus ſacrificabat. poſtea guſtabat aquam. Tandē uaticinabatur ibi factus præſentibus inuiſibilis. uideri poteſt alicui ſpūs diuinus tranſiſſe per aquam in ſacerdotē. Neq; tamē eſt ita ipſum. nāq; diuinū nō ita ſecundū diſtantiā, diuiſionēq; trāſcurrit p ea quæ participāt. ſed extrinſecus cōprehēdit penitúsq; illuſtrat, & īplet aquā uirtute quadam ad uaticiniū conferente. ſ. purgatoria. ita q̄ quādo ſacerdos bibit ipſa purificat. luminoſum ſpūm nobis inſitū & accomodat ipſum deo qua purificatione, accomodatiōéq; deū capere poſſumus. ſed extat præterea alia dei præſentia præter uirtutē infuſam aquæ, ac prior, & deſuper, circū, & intus illuſtrans. Quæ à nullo abeſt, modo pp cōgruitatē cōtingere poſſit. Adeſt itaq; ſubito, utitúrq; propheta ut inſtrumēto. qui interim neque ſui iuris eſt, neq; animaduertit quæ loquitur. ſed & ubi ſit ignorat, unde & poſt reſponſum uix ſe ipſum recipit. quin etiam ante potum aquæ diem, noctémque cibis abſtinet, & ad ſacra quædam ſe reuocat inacceſſibilia uulgo. Itaque propter ſequeſtrationem à rebus humanis, ſincerum ſe reddit aptúmque ad deum ſuſcipiendum. Ex quibus colligitur duobus modis hic ad deum hominem præparari. uno p purgatoriam aquam factam à deo talem, quæ purificat ſpiritum, altero per ſobrietatem, ſolitudinem, ſeparationem mentis à corpore, intentionémque ad deum. Sibylla in delphis duobus modis ſuſcipiebat deum, uel per ſpiritum quēdam tenuem, igneúmq;, qui erumpebat alicubi ex ore antri cuiuſdā, uel ſedens in adyto ſuper ſedem æneam, habentē tres aut quatuor pedes, & deo dicatā & utrobique exponebat ſe

ſpiritui diui

spiritu diuío. unde radio diuini ignis illustrabatur. Itaq; aliquádo ignis plurimus simul totus ex antro euolás, undiq; circúfunditur ei, replétq; splendore diuino. Aliquádo dú inhæret sedi sacratæ deo, per quá accómodatur deo. coaptatur stabili uaticinio dei. utrobiq; uero ꝑ hæc sibylla fit tota dei. unde subito deus adest. sed interim separatus. existens alter præter igné & spúm, sedémq; propriá, & oém eius loci apparatú, uel artificiosum, uel naturalé. Fœmina qn etiá in brancis fatidica, uel sedet in axe uel manu tenet uirgá ab aliquo deo datá, uel pedes aut limbú tingit in aquá. uel ex aqua quadá uaporé haurit & his modis ípletur splédore diuino. Deúq; nacta uaticinatur. Nam ex his omnibus fit accommodata deo, quem extrinsecus accipit. Quod aút ex nulla uirtute corporea uel aíali propria, uel locorú instrumétorúm ue uaticiniú fiat, sed ex præsentia dei ueniétis extrísecus patet ex eo ꝙ ipsa sacerdos, áteq̃ det oracula multa rite pagi sacrificia, obseruat sanctimoniá. lauatur. triduum prorsus abstinet cibo. habitat in secessu, iámq; incipit paulatí illuminari mirificéq; gaudere. Per quæ patet prouocari deú extrinsecus ut adueniat & forinsecus aduenire. & prius q̃ sacerdos ad locú aquæ ueniat, quodámodo inspirari & in ipso loco dum spús qdá ex aqua euolat fontis, constat aliud quiddá præter hæc eé deú separatum ab his oíbus. causámq; loci, & fontis eiusmodi totiúsque uaticinii. Virtus, quæ íspirat nobis uaticiniú, est absoluta à locis & téporibus. Alioqn nó posset oía simul loca tépora'q; exprimere. Si eni inseparabiliter inhæreat naturæ locorú materiarúmue, uel procedat secúdú motú determinatú numero, nó poterit, quæ ubiq; sempue sunt, nec ipsa ubiq;, & semp æque prænoscere. sin auté ab his fuerit absoluta. tanq̃ præstátioribus quæ tpe fiút. uel cótinétur loco, oíbus ubicunq; sint aquæ adest, & iis quæ tpe fiunt undiq; simul adest, atq; í uno simul cóprehédit omniú ueritaté, propter eéntiá ei⁹ separatá prorsus & oía supanté. Vis diuía uaticinii origo é ubiq; tota & semp tota. Ea uis nó é à corpe neq; ab aío corpi addicto, sed absolutis. i. angelis deoq; q sunt ubiq;, uel salté uis ipsa é. ubicúq; est aliqs ágelo ℞ q sút ubiq;. Ipsá q; ab oíb⁹, separa corporeis præsens oíbus. Nó cóprehésa loco uel corpore, uel aía, quæ in aliq̃ specie particulariú. fit addicta. sed hæc ipa fatidica deo ℞ ptás, & separata é ab oíbus, & ideo. tota simul ubiq; adest subito participare potétib⁹. illustrás forinsecus & oía replés pérq; oía eleméta discurrés, nec relinquens aíal aliqđ, uel naturá cui pro capacitate sua nó imprimat ex se aliqd conferens ad præsagiú. ipsa uero propterea íplere se oíb⁹ æque pót ꝙ pariter é ab oíb⁹ absoluta.

Porphyrius præter uaticinia publice celebrata, cōmemorat aliquod priuatum, eorum scilicet qui profitentur per certos characteres se spiritus attracturos ad uaticinium, quod Iamblichus reprobat. quia cum totā religionem sanctimoniámque negligant soli cōfisi characterib⁹, nequeunt ipsam alicuius dei, boníque numinis præsentiam adipisci. Qua solent uera uaticinia dari, sed in eo falluntur, quod per characteres quidem diis congruos, & intentionem animi, reportant imaginariam quandam à superis apparitionem exiguam, & obscuram. & quoniam interim sanctimoniam negligunt, ueniunt sub malorum dæmonū potestatē, qui mentiuntur, & fallunt, & quantuluncunq; indiciorū apparitionúm que à diis contigerit peruertunt, atque confundunt. Sed qui ueram deorum præsentiam sortiuntur, præsagium reportant uerū & immutabile, quod à malis spiritibus deturbari nō possit. Sicut enim ueniente sole tenebræ eius præsentiam substinere non possunt sed subito subter fugiunt, nihil solem impedientes. sic undique refulgente potestate deorum, quæ replet omnia bonis. perturbatio omnis quæ solet à spiritibus malis accidere nullum habet locum, sed repēte disperditur. Bonis enim numinibus omnino præsentibus, mali spiritus euanescūt, neq; mouere se ualent, neq; splendorem obfuscare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationem sanctimoniámque religiosam negligunt. solis confisi characteribus, quibus sperant se inclusuros substantiā ipsam alicuius dei, quo præsente uaticinentur. Horū quoq; confidētiam Porphyrius improbabat. Qui etiā narrat præter hos, esse alios, in quibus phantasia aliquando concitatur. quando certa quædam adhibuerint, & si alioquin in aliis mentes compotes sint, dum sunt phantasia furentes in sacris. Quando scilicet uel in tenebris latuerint, uel certa pocula biberint, uel cātibus, uel constructionibus quibusdam usi sint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta, futuraq;, alii quidem in aqua uidentes, alii in muro, alii sub diuo idest sereno aere, alii in sole, alii ī stellis aliis. Lumen hoc diuinum uenit in phantasiam proprie, ac siquid extra uidemus mirabile fit, per uisum phantasiæ pedissequum. Dii uel præsentia tantum sine medio mouent animum quotiens uolūt paratum. s. uel lumen aliquod ex se fundunt in æthereum animæ uehiculum, quo imaginationes mouentur in phantasia, quales ipsi uolunt. & utrobique diuinitas nusq̄ includitur. Cum adhibentur prædicta uaticinio congrua, attētio quidem animi, & cogitatio animaduertit, quæ fiunt, quando diuinum lumen non attingit proprie ad hæc, scilicet ad

rationales

rationales potentias, sed interim imaginatio furit alienata, quia supra morem humanum desuper incitatur. Tenēt aliquādo ī tenebris hominem diuinandum. Nihil enī in eis obsistit uēturo lumini. Aliquando tenent in lumine quādo eū præparant, ut maior sit ad lumē diuinū similitudo, & tunc accipitur illud in lumine solis, uel lunæ. uel serenæ noctis, uel in aqua pp diaphanon parata, uel in pariete sacris charecteribus præparato. hic. n. propter soliditatē quod diuinitus semel accipitur diutius retinetur. Admouent præterea quædam cognata diis insinuandis, & exhibent diuinaturo potiones, & compositiones quasdam & cantilenas uel excantationes conuenientes ad præparandū susceptaculum & adcōmodandam præsentiam, apparentiámq; deorum. s. ꝙ lumen eorum occultum alicubi pateat sensui, sed semper pro uoluntate deorum siue deducatur ex æthere, siue aere, uel sole, uel luna, uel alia sphæra cœlesti. Quatenus placet diis qui liberi dant, & ut præcipui auctores, & mouent imaginationem, & per eam quādoq; sensum in obiectis accōmodatis, & aliquādo eā per sensum, imagines magicæ factæ ex materia solida diutius uirtutem seruant. Superi dant dona paratis. non solum naturaliter, sed per intellectum & liberam uoluntatem ipsorum deorum. dii dant futurorum ostenta in æstis auibúsq;, & stellarum nouis prodigiis, ex quibus humana sagacitas coniicit euentus per proportionem signorum aduentus, ut ex casu auis casum uiri ex defectu membrorum in estis defectioni, exigue cadente deiectionem eorū. Dii imprimunt futurorū signa ī rebus ministerio naturæ uniuersalis & naturarum uel obsequio dæmonum seruientium diis, & dominantium elementis animalibúsq;, similibúsq; cunctis, quæ agunt facile pro uoluntate deorum. Et si symbolice declarant insignis uoluntatem dei, & futuros euētus, ut inquit heraclitus. Repræsentant interim opificii modum. Sicut enim per imagines firmas faciūt res, & euentus præsignant, sic & p noua ostēta, & qualiacunq; signa, & interim acuūt ex eadē causa, & occasione sagacitatem nostram. Viscera in ostētis transmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorum, & à dæmone eis præsidente & à motu aeris. motúque cœli, præter naturam & pro uoluntate deorum ad homines admonendos. Quod autem diuinitus fiat, patet, quia sæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad uitam necessaria. Quæ repente miraculo auferūtur. Cū necesse sit ea pauloante non defuisse. In auguriis captandis aues miraculose mouentur ab anima sua, & dæmone præside motúque aeris, atque cœli. à quo cœlo descendit uirtus per totum aerem conformans, & commouēs illum ad de-

orum sententiam. pro signis efficiendis. Setentiam dico ab initio præsignatam, atque decretam sic aues sæpe se ipsas præcipitant, uel allidũt uel aliter se necant dum ad significandum conferunt, quod non sponte faciunt, sed tractæ diuinitus. Flammæ quædam stellarũ instar factæ diuinitus. aliquando pro signis futurorũ in aere facillimæ fiunt ad nutum deorũ cœlestiũ accenso illic aere summo, qui ductu. formatuq; facillimus est præsertim à diis, atq; in ignem. descendũt interim in hũc aeré corporũ cœlestiũ influxus quidã, conducentes ad creandas, mouendásque stellas eiusmodi similes cœlestibus lucæ, uirtute motu. Mundanum animal est adeo secũ unitum, ut membra eius cõpatiantur inuicem, commoueantúrq;, etiam quæ remota inter se uidentur, quasi sint proxima, tanq̃ eiusdem animalis membra. Atq; hæc unio, & compassio confert diis ad exhibenda signa hominibus, primo per cœlum, subinde per aerem. Dii non ĩmediate, sed per media instruméta. s. dæmones, aĩas, naturas & oĩa hinc dependétia faciũt hominibus signa, exordiétes secundum principium unũ. Et inde diffundentes deinceps motionem ab ipsis descendétem, quocunq; uolunt ipsi. Ideoq; sine habitudine & cohordinatione eorum ad generabilia, regunt eiusmodi singula. & sicut in opificio, & prouidentia, ita in exhibendis signis non deflectitur eorum intellectus ad nostra, sed dum ille in se permanet, signa oĩa uaticiniúmque conuertit ad se. eáque animaduertit à se ipso procedere Vates omnes confitentur, per deos uel dæmones uaticinium nancisci, quia nequeãt futura uidere, nisi qui sint causæ & domini futurorũ. Per quos & alii uideant. Porphyrius admiratur quod dii adeo inseruiãt hoib⁹, ut uates aliq̃ ét p farinã uaticinétur. Respõdet Iãblich⁹ deos nõ obseq̃o id præstare suo, sed excessu põtatis & bonitatis. & cã oĩa ĩ se cõtinéte, dũ in seipsis manét absq; cõuersione ad subdita, eis pro gradu præparatiõis dona & signa largiri. sicut sol diaphanis, oculísq; lumé. Atq; hoc caloré. Quia uidem⁹ hoĩes subiecta curare cõuersiõe quadã ad opa & distractiõe ad diuersa, & distrahi à seipsis, & laborare, ideo similiter suspicamur prouidere deos. q cõtra, quaten⁹ ad se cõuertũtur, unáq; sui formã, quæ é ĩferiorũ causa, eatenus agũt, mouent regũt oĩa, nõ distracti p diuersa, sed ab uno pricipio nutuq; simplici uibrãtes cũcta, successiõe q̃dã inde pédentia, neq; ipsi ad subiecta flectũtur. sed statu & plenissime sua reddũt sibi cũcta similia. Deus diuersos suppeditat uaticinii modos. nõ qdé distractus ipse, sed indiuiduo nutu formaq; simplici suggerit oés, & diuersis tpib⁹ suggerit diuersos, nõ ipse p tépa uarius, sed æterno eodéq; métis, & uolũtatis ictu oés ĩspirat q̃uis hi tpibus uariis explicentur, neq;

tur. neque in ostentis continetur distrahitúrue, sed in una sui forma complectens omnia signa ex ea exprimit in se ipso consistens, dum uno uoluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidentiæ ad ostendenda nobis signa, ut etiam in calculis, uirgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia præbeat futurorum, ubi mirabiliter inanimatis animam immobilibus motum, ratiōe carentitibus intelligentiā quandam præstare uidetur, quasi hæc cognoscere uideantur, ubi nobis futura portendunt. Et sicut deus sæpe per fatuos homines loquitur sapientiam declarans non hominem ibi loqui, sed deum, sic p uilissima quæque portendit futura, his ipse admodum supereminēs, & per omnia nostrum instruens intellectum. Deus per infima quæque cognitione carentia patefacit quædam cognitione superiora ubi testatur se longe supereminere naturam. Qui dum diuersa porrigit signa non coercetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stans in una indiuiduáque sui forma comprehendit illic omnia signa: & illinc unico simplicíque nutu explicat omnia, præbétque nobis argumenta passim præteritorum. præsentium. futurorum.

Non fit in sacris opus alicuius efficacie, nisi per potentiam immo & præsentiam numinis alicuius.

N religione non potest fieri opus ullum alicuius mirabilis efficaciæ, nisi adsit illic superorum aliquis spectator operis, & impletor. Opera quidem absoluta ducunt dii, media angeli, tertia dæmones. Natura quidem humana nec rationem quidem orationémue de diis suscipere potest, sine diis nedum diuina operaa facere ualeat sine illis. Est enim imbecillis & hebes usque adeo ut nullum nullitatis suæ remedium habeat, nisi quandam diuini luminis. portionem desuper accedentem, sine qua nihil à nobis fit diuinum. Sicut falluntur qui confidunt ex inanimatis animam, & ex amentibus facere mentem, ita qui ex rebus non diuinis diuina facere, & sine diis propria deorum opera, qualia sunt uaticinia, & miracula, & similia, ut apparitiones, & expiationes.

Numina īuocata, nobis adsunt, non coacta sed uolentia.

c Onfessum est efficacia religiōis opa perfici præsentia deoꝝ, angelorum. dæmonum. Porphyrius quidē suspicatur numina

ad hæc trahi quadam inuocationis necessitate. Iamblichus negat necessitatem inferri uel ab homine, uel à mundo numinibus, quæ cum sint immaterialia non suscipiunt ordinem aduentitium aliunde. Item inuocatio & operatio sacra, admouet quidem sacerdotes ad numina assimilatione, & familiaritate quadam, non uiolentia sacerdotibus illata, ne dum numinibus inferatur. deus omnisque chorus numinum deo coniunctus est supra omnem necessitatem extrinsecus uenientem.

Vaticiniũ perficitur, dum sacerdos operatur sacra, neque tunc passio cadit in sacerdotem uel in indiuinantem quando diuinitus inspirantur, Multo minus in numina, quæ non illabuntur in animos, nisi uacuos passione. Neque dicendum est fatidicum animum esse instrumentum medium, & efficax diuinorum. sacerdotem uero inuocantem esse uelut cãm efficacem operum diuinorum. Immo deus est omnia, põt omnia. implet omnia semetipso · humana uero natura nullam in his efficaciam habet. Est enim ad diuinitatem ludus · deridemus eos, qui dicunt deum sorte quadam aliquibus adesse potentia figuræ cœlestis in genesi. Non enim decet ingenitos & uniuersales causas mancipari alicui p generationem, eiusue periodum, & per causas alienas. Quidam cum & nollent curis honerare deum, & non perciperent modum aliquem opificii prouidentiæque præter eum, qui sollicitudine fit humana, negauerunt deos facere atque prouidere. similiter negarent deos interesse uaticiniis, & miraculis, qui non uiderent modum excellentem, quo dii adsunt sine labore & mutatione sui. modus autem per hæc omnia diis proprius eisdem duntaxat est notus. Porphyrius ait opera diuina qualia sunt uaticinia & miracula esse aliquando passiones quasdam animæ ex paruis scintillis excitatas, & animam sua uirtute posse hæc imaginari. loqui. facere. Iamblichus dicit opus diuinum neque fortuito fieri cum sit ordinatum, neque ab homine longe inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati similia non ab humana, sed diuina pullulare natura.

Opera miraculorum & prophetiæ non fiunt aliqua uirtute stellarum corporis animæ, sed mera & libera potestate dei.

a Nima humana & una specie comprehensa est & à caduco corpore nimiũ obumbrata. Ideo nullã habet ad diuinũ opus potentiã efficacẽ. si quando uero uidemur tale aliqd quodãmodo posse.

do posse. solum id agimus illustratione diuina desuper influente, per quã & actiõis diuinæ uidemur esse participes. si opera diuina fierent ab aĩa ipsa natura aĩæ, & uirtute propria anima uirtutis & prudentiæ compos uel etiam oĩs anima talia faceret. Nunc uero nec omnis aĩa facit, & quæ perfecta uidetur anima, ad diuina ad huc est imperfecta. Non igitur anima, sed diuinitas ipsa causa est operũ diuinorum. Alioquin non esset nobis ad hæc religio necessaria, sed absq; deorum cultu cõpotes essemus operum diuinorum, si hæc ipsa aĩæ fierent potestate. Deniq; si anima sua potestate diuina pageret, uel oĩs anima faceret, uel quæ haberet uirtutem & perfectionem animæ propriã. s. scientiam, artem, prudentiam, mores, qui per prudentiam acquiruntur. Nunc autẽ non tales hæc faciunt, sed concitati quidam potius & abstracti. Tria proposuerat Porphyrius de diuinis operibus. Primum, ad hæc animam esse causam instrumẽtalẽ, secundum, animam quãdoq; esse causam principalem. Tertium, animam posse ita esse ex æquo concãm, ut ex ea, spiritùque diuino. Tertia quædam species substantiæ, uel subsistentiæ fiat. Iamblichus dicit quãdo unum aliquid fit ex pluribus illa plura & esse cognata & mutabilia, ex eo quod sunt in aliud sic commisceri in unum quintum quatuor elemẽta. & animas plures in unam totam, forte uegetalem, sensualem, motiuam, in nobis concedere intellectuali & in eius actum redigi, uel forte ex illis omnibus harmoniam uitalem in corpore resultare, uel forte animas in patria conspirare in unam ideam omnium animarum. diuinitas uero uelut à cunctis exempla non coit in unum. Tertium cum anima præsertim e suo statu iam lapsa, & quia diuinitas uelut longe diuersa nõn cadit in misturam. Et quoniam immutabilis non commutatur in aliud commune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis exiguis suscitari in anima species diuinas, esto, sed hæ non traducerentur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc denique ubi dicitur animam cum diuinitate in unum tertium congredi, æquatur anima deo, & conceditur deum ibi ita mutari accipereque ab anima, sicut mutari animam & aliquid à deo suscipere. Quod est absurdum, præsertim quia hinc admittitur quod dii elementorum instar coibunt in effectibus suis in unam formam temporaliter factam & ex sempiternis, & in re temporali continebuntur. Quando dicitur ex anima & deo uel ex diis inuicem unum aliquid fieri temporale. Quærimus utrum præter congredientia resultet aliquid nec ne, si non resultat

tunc non fiet uera unio, neq; uere unum sicut neq; in artificio sola arte pendente si resultat res sempiterne e suo statu cadent ut fiat aliquid temporale. Nisi enim mutentur, tertium non resultat, omnino uero absurdum est hoc ipsum quod generatiõe quadam fit temporali ponere sempiternum. neque tamen decet ponere temporale, ne sempiterna seruiãt temporali. Nec decet ponere hoc esse solubile, utrinque factum ex sempiternis. Et tamen per nouam generationem uidetur esse solubile. Illa igitur opinio est absurda. Porphyrius ait, animam quandoque generare potestatem, essentiámque dæmonicam imaginantem futura, per motiones eiusmodi. Generare inquam, dum conducit in unum materias quasdam habentes, in se uires eiusmodi, præcipue uero materias acceptas ex animantibus. Iamblichus negat generari dæmones & corrumpi. Negat enim ab anima ex uiribus corporeis generari dæmones, corporibus animáque superiores. Negat & actiones animæ particularis clausæ'que in corpore procedere in essentias, in se extra animam subsistentes. Negat uires corporum, materiæ prorsus addictas. solui ab eis ad dæmones generandos. Præterea quærit quæ nam sit potestas, quæ uires materiales à materiis soluit. rursúmque conflat in unum ad dæmonem generandum. ubi uidetur potestas hæc esse dæmonica, atq; ita existere, dæmon etiam antequam generetur. Non potest ex rebus carentibus anima, uaticitióque generari anima, præsertim fatidica. Nequit ex deteriori præstantius procreari. Nequit essentia ulla, substãtiáque constitui, ex motionibus animæ, uiribúsque corporeis, quæ nec substantiæ sunt neque essentiæ. Item nullum eorum quæ per generationem seminantur, maius aliquid habet quam quod ei traditur à causa principaliter generante. Cum ergo, nec corpus, nec anima per se habeat uaticinium. non potest anima ex suis motibus, atque corporibus uaticinantem dæmonem procreare. Dicet forsan aliquis non generari à nobis dæmones sed eos animantibus ordine præsidere, itaque quando materiæ ex animalibus huic dæmoni commẽdatis, opportune adhibentur huc dæmonem quasi compatientem ad talia ferri. Iamblichus ait, dæmones qui usque adeo compatiantur uera uaticinari non posse. Verum nanque uaticinium non esse naturæ passibilis & aliquo corpore, loco tempore clausæ, sed ab his omnibus absolutæ, ut queat quocunque in loco uel tempore facta, pariter simpliciterque prospicere.

De so

De somniis diuinis & humanis.

P Orphyrius ait præsagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait solum extrinsecus aduenire. Quia sæpe studemus, agimúsque non nulla ad hoc præsagium aucupandum. Neque tamen datur. & sæpe id non quærentibus datur. Quod si somnialis effectibus esset ex nostra natura, arbitrioq; humano: nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorum arbitrio, scilicet quando, & quomodo uolunt, benignitate quadam demonstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, uaticinii causam, esse quandam animi passionem. Iamblichus negat dicés passionem esse suapte natura instabilem inordinatámque, atque perturbatam. Vaticinium uero esse debere stabile prorsus & ordinatū. Ideóque nō posse ī passione uersari. Item quando anima prudens est, & constans, agítque secundum uires eius præstantiores. scilicet intellectuales, rationalésque, futura nō prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur quando patitur secundum inordinatos motus, atque perturbatos. Item passio nihil habet proprium ad entium ueritatísque cōtemplationē, sed affert impedimentū. Præterea si res ipsæ in mundo essent passionibus constitutæ passio similitudīe quadā has attigeret. Cū uero rōnib⁹ speciebúsq; cōstitutæ sint, & agātur. certe alia quædā prænotio ē ab oībus passionib⁹ aliena. Rursum passio præsentia tantū sentit. Cū igitur uaticinium futurū, etiam assequatur, non uersatur in passione. Porphyrius ait, uaticinium esse passionē quandā phantasiæ sub ortā, uel ex cogitatiōibus nostris, uel instinctu corporalis in nobis naturæ uel similitet incidentē, ut & phreneticis contingit uaticinari. Ad hoc autem adhibet signa, ꝙ in statu uaticinii agit quidē imaginatio uehementer. sensus autem interim occupantur, & cohibentur. Item ꝙ suffumigationes adhibentur diuinaturo uidelicet ad phantasiam afficiendā. Item inuocationes, ad eandē affectionē incitandam. Item ꝙ non omnes sed iuuenes simplicioresq; ad hoc idonei sūt. Iāblich⁹ ait, occupationē sensuum esse signum, ꝙ phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo cōgruitatem, nō ad afficiendā spectantis animā. Inuocationes non excitare, uel cogitationes, uel corporeas passiones in nobis. Nam nobis incognitæ sūt, soli deo qui inuocatur cognitæ. solos simpliciores esse expositos diuino spiritui extrinsecus uenienti. Quod Porphyrius ait, uaticinium esse passionem phantasiæ talem, qualis, accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abuti

tur diuino uaticinii mũere, dũ alienationẽ diuinitus factã inmelius cõparat alienatiõi à morbis ebrietate, rabie ĩdeteri⁹ accidẽti. alienatio aĩ ex passionibus nostris, accidẽs ĩfra hũanũ statũ deiicit aĩum, sed à deo facta, attollit hoĩem sup hoĩem, deóq; cõiungit. Illa reddit instabilẽ, & ĩ materiã prorsus ĩmergit, hæc cõstantẽ ordiníſq; cõpotẽ & à materia soluit.

Nullo mõ dicẽdũ, afflationẽ diuinã hẽre aliqd simile cũ alienatiõe facta ab humorib⁹ ebrietate, rabiæ. Nã hæc à deo supra q̃ cogitari possit distãtia sũt. tantũdẽ ergo distat insania eiusmõi ab ĩspiratiõe diuina, nihil igitur habent simile uel commune. Alienatio à causis facta corporeis, est animi deprauatio ex debilitate contingens. Facta uero diuinitus est salus animæ contingens ex plenitudine potestatis. In illa quidem dũ animo suas operationes aggreditur, eas edit peruersas, atque turbulentas In hac autem dum secundum propriam uitam intelligentiámque uacat superiori se exponit utendam. Denique quanto distant diuina ab infimis naturalibus tanto illorum actiones effectúsque ab effectibus naturalium. Alienatio itaq; inducta diuinitus nihil habet simile cum ea quæ fit humanitus. Cum igitur illam cogitas, separa prorsus ab illa omnes huius defectus accidentia omnia. Quin etiam quando sobrietatem uigilantiámque sacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum sobrietate hominũ comparare. Et utrobique ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue quicquid ullo modo simile est imaginationibus ullis, quas humores, similésque causæ suscitant. Item ambiguum hominis statum inter sobrium animum, alienatúmque medium, ne similem putes statui animi sacri, uno intuitu spectantis deum, nec certissimos intuitus diuinorum similes esse credas, imaginationibus arte uenefica suscitatis. Nam quæ fascinati imaginamur præter imaginamenta nullam habent actionis, & essentiæ ueritatem. Eiusmodi nanque magicæ finis est non facere simpliciter aliquid, sed usque ad apparendum imaginamenta porrigere. Non est putandum diuinum uatem incidere in ueritatem casu sicut insani solent aliquando, nec etiam passiõe quadã naturali, sicut & aĩalia solẽt pati sæpe à partibus uiribúsq; qbusdã mũdi futurũ aliquid incohantibus, & iam in aere quodámodo facientibus prius q̃ in terra. Atque ita patiendo nonnuquam futuras præsentiunt terræ concussiones, atque procellas, præsertim animalia quæ uel facile patiuntur, uel acute persentiunt. Prænotio enim uel casu uel eiusmodi passione proueniens, rara fit inordinata, non continuata, prorsus obscura. Vaticinium uero diuinum uniuersi ordinem cõtinuata

& firma

& firma connexa'que conspicit ratione. Si qua nobis innata sit facultas ad futurum percipiendum non est propterea uaticinium. hæc enī nec semper, sed aliquando ueridica est, nec in omnibus, sed quibusdam. uaticinium uero, & semper, & in omnib⁹ est ueridicum. Item prenotio arte facta ex signis aucupatur futurum non omnino fidelibus, quia nō semper sibi coniunctum habent euentum, sed diuina prouidentia factum effectus à causis cōspicit, intuitu firmo presentíque & prorsus cōtinuato cōnectens oīa mutabilia tēporaliáq; & inter se distātia, futura anticipans ut presentia. Dicet aliquis posse prænūtiari futurū, ex quatuor donis simul iunctis. s. ex certa hoīs natura, & ex arte huic adhibita, & ex communi rerum inter se compassione tanquam animalis eiusdē partium, atque ex ea corporū dispositione, qua alia aliis indicia subministrēt sed re uera q̄do his cōcurrētib⁹ indicia manifeste pcipiuntur, habet & hæc pceptio aliqd simile uaticinio. & uniuersū uestigia uaticinii habet ubique, sed nō ubique clara. Tam etsi sicut imago ipsius boni in omnibus deum præfert, sic in cunctis est uestigium aliquod uaticinii. Neque tamen uaticinii species una diuina, immista, definienda est per simulacra eius in generationem demissa & multo minus per imaginamenta delirantium. hæc enim omnia fallacia sunt. Vaticinium ipsum definiendum est per unam rationem ordinémque unum, & unā speciem diuinam unámque intelligibilem. & immutabilem ueritatem contra uero omnis perceptio mutabilis inde segreganda uelut indefinita, & deis diuiníque nullo modo conueniens. quando fit à nobis aliquod opus nobis naturale, certe ad hoc sunt ab initio tributo semina & præparamenta ab ipsa natura, quæ est operis eiusmdi causa. Nulla ergo sunt data præparamenta semináque à natura, uel communi, uel humana ad uaticinium illud, quod est supra naturam consuetudinémq; humanam. natura enim & intelligentia caret. nec est præcipuus auctor eorum quæ fiunt, præsertim quatenus in nobis est natura, sed uaticiniū plusq̄ intellectuale est, & causas attingit euentuum, & uno subitóque intuitu cōplectitur ordinem uniuersi opus eiusmodi, dei proprium est agētis hoc in nobis, nobis tūc à propria actione uacātibus. Præsagiū si quod nobis incidit instictu naturæ uel arte pagitur, pōt utiq; ī nostra natura præparationē aptitudinēq; hēre, sed hoc præsagiū ualde angustū est & obscurū, & magis minús ue suscipit. uaticinium uero diuinum amplissimum est, & certū, & unū stabilémque idest summū ubiq; gradum possidet. Ideo nequit fuisse nobis inditum à natura. Porphyrius

coniectabat affectionem quandam nostræ naturæ uel corporalem, uel animalem ad uaticinium conferre præcipue, ex eo qꝫ qui aduocabãt in hominem uaticinium, gestabant lapillos quosdã atq; herbas, ligabãtq; nodos sacros, iterúmque ligata soluebant. mutabant quoque proposita in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebant. Sed Iãblichus obseruationes effectusq; eiusmodi retorquet in cõiecturã. q͏̃d inspiratio uaticinii forísecus desupérq; proueniat. Talia.n. certis numinibus cõsentanea cú adhibẽtur nobis ad eoꝝ inspirationẽ suscipiendam, nos accomodãt. Porphyrius ait, nõ eẽ cõtemnẽdã artẽ quæ ex certis uaporib⁹ ad ignẽ sub opportunis stellaꝝ influxib⁹ facit deorũ idola í aere protinus apparentia, similia quodammodo diis, & hẽntia similem aliquã efficaciam. Iamblichus ait, hæc idola paruipendi à sacerdotibus, qui ueras deorum species peruiderunt. neque posse excellens aliquod bonum reperiri in eo quod pululat ex materia formísque in ea. formarúmque eiusmodi uiribus, & arte simul humana. Nam quod fit ab homine est deterius homĩe, & quod fit ita, ut idolum est adumbratio quædam apparens potiusquã existens, ac dum fit protinus euanescens, nequæ fit arte opificia, quæ ueras essentias fabricat, sed imitatoria potius quæ essentiarum reddit imagines. Profecto deus mundi opifex non per cœlestes motus non particularem materiam non per potentias ita diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis uoluntatibúsque & immaterialibus speciebus, ac per animam sempiternam super mundanam, simulatque mundanam mundos efficit. Factor quidem eiusmodi idolorum dicitur per stellas efficere non tamen eo modo per ipsas efficit stellas quo forte uidetur. cum.n. innumeræ sint in diis cœlestibus uires, omniũ infima est potẽtia naturalis. In ipsa potentia deoꝝ cœlestiũ naturali sunt rationes, tũ seminales.i. formarũ generatiuæ tum aliæ quædam immobiles seminalib⁹ præcedẽtes ibidem.i. cohordinatiuæ formarum. utrarũq; igitur rationũ auctoritas generationẽ uniuersã præcedit, post eas sunt in corporibus cœlestibus, qualitates, uires, motus, atq; ex eis defluxus dominantes sub rationibus toti rerũ mundanaꝝ exordinationi. infima uero potestas cœlestiũ, quas dixi uirũ generationẽ terrenorũ ducit. Multæ artes, ut medicina gymnastica, agricultura, quæcũq; uidelicet in operatiõe sua cõmunicãt cũ opatione naturæ utuntur q͏̃litatib⁹ uiribúsq; per defluxus cœlestes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus ipse trahit à cœlestibus defluxibus portionẽ aliquam genitalẽ quamuis exiguam. atque debilem. Non enim utitur ipsis cœlorum motib⁹ aut

uiribus

uiribus ipsis quæ illis insunt, aut uiribus quæ naturaliter fundātur circa cœlestes motus, nec potest eas attingere, sed occupatur circa uires quasdam quæ ab illorum natura ad ultimum defluxerunt prolapsæ ad infimum mundi locum. Vtitur quidem is arte quadam, sed non pia atque deifica. hæ quidem infimæ cœlestium uires conspirantes, circa materiam quandam particularem, possunt eam transmutare, transfigurare, transformare, alias aliter. Iam uero, & transpositionem ab aliis in alia suscipiunt potentiarum earum quæ particularibus insunt. Quando aliquis eiusmodi fabricat Idola ex multis materiis & sub cœlestibus influxibus, tunc uarietas illinc quidem cœlestium actionum, hinc uero potentiarum materialium congregata, facit quidem aliquid, Sed actio hæc longe degenerat non solum ab opificio diuino. sed ēt ab effectione naturali. Natura enim & uno simul tenore & actione simplici proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica est artificiosa commistio circa defluxum cœlestium ultimum, & circa illa quæ ad postremum à cœlesti natura mouentur atque recedunt. Homo cū sit melior, & ex melioribus procreatus non debet idolis fabricandis incumbere. Quæ non sunt animata, sed ostentamento quodam uitæ sunt inflata. Nec intima ueráque, sed externa fictáque harmonia continentur prorsus ad breue mansura, nec habēt uerum aliquid & legitimum cum sint arte solum humana conficta. Solum uero quod simplex & uniforme est actionis uel compositionis in eis præualet. Ideóque ualde deficiunt, quoniam ex qualitatibus longe diuersis contrariísque cōgesta sunt, neque potentiam aliquam perfectam habent. Quoniam eiusmodi defluxuum multitudo é multis captatur, & in aduentitium aliquid commiscetur exile penitus, & infirmum, Nec stabilitatem ullā habent hæc idola, immo uelocius quā quæ apparent in speculis euanescunt. Quando enim admouetur subfumigatio uaporibus exalantibus, protinus componuntur, at cum per totum aerem fumus uapórque se fundit, subito dissoluuntur. Prodigiorum eiusmodi fabrica idolaris est omnino contemplatore ueritatis indigna. qui enim hæc machinatur, siue eorum uilitatem agnoscens, delectatur tamen, similis illis euadit, siue colat ut deos, peccati reus est factu dictuq; nefandi nec lux ulla in animam diuina subrutilat, circa tenebrosa idolorum phantasmata occupatam. Porphyrius ait idolorum factores in fabrica obseruare cœlestium cursum dicentes quo potissimum cœlestium curren-

te,& cum quo uel quibus concurrente uaticinia uera prouenient aut falsa. Item quæ ibi fiunt. utrum significatiua sint effectiua ue uel contra significationis efficacie uacua. Quamuis ex materiis electis idola construant obseruatione syderum. nihil tamen hæc īde habent in se diuinum. Nam materiæ quæ hic mouentur cœlitus in generatione sunt postremæ atque ad ultimos e cœlo defluxus compatiuntur. Quæ enim tam facile permutentur eiusmodi phantasmata, ut ad minimum nutum uel inertia sint, uel contra scilicet fatidica siue significatiua, siue effecctiua. certe passio tam facilis & mutabilitas adeo uelox declarat, ea diuinæ potentiæ nihil habere, non sunt in materiis ullæ potentiæ quæ sint elementa dæmonum, neque hi possunt ex particularibus corporibus generari, immo ab eis hæc generantur atque custodiuntur. Neque potest homo suis machinis formas ipsas dæmonum procreare imo nos secundum corpus a dæmonibus formati sumus: Non est putandum ex elementorum coitu cōfluere aliquam multitudinem siue compositionem in se propriam dæmonibus uim habentem: Nam ipse dæmon simpliciter uniformiterque & ī se consistens, in unum diuersa congregat elementa, atque ex eis composita generat, & quicquid inest perseuerantiæ ipse largitur neque decet idola dæmones apellare. Nam & aliud est idolorum auctor. aliud dæmon magnus dux dæmonum, ipsaque substantia dæmonum diuersa est a phantasmatis idolorum. quibus & tu Porphyri confiteris, neque deū neque dæmonem aliquem deorsum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica. cum dei dæmonisque sit ex pers, neque uaticinium neque sacrum opus aliquod affert.

Caldæorum misteria de sacerdotio, Deo. dæmonibus bonis & malis.

P Orphyrius commemorat opinionem dicentium omnia uaticinia nobis a dæmonibus malis infundi. Quorum natura sit subdola omniformisque atq; uersatilis. qui deos & sublimes dæmōes & aīas defunctorū simulent, & hac fallacia nobis occurrētes præsagia præbeāt, horum opīonē Porphyrius & si nō probat, cōmemorat tamē de hac quoq; egyptiū cōsulēs. Iamblichus hoc quoq; dānat īter sacra cōmemorare prophana. atq; subinde narrat mysteria q̄ audiuit ægyptius a prophetis caldæo℞ talia. Dii uera bōa dāt

bõis per sacrificia expiatis,q̃bus cũ & uersantur,suoq; cõmercio prauitatẽ passionẽq; ab eis lõge propulsant,suóq; splendore tenebrosos ĩde spiritus arcẽt. Mali.n.spũs intrãte deo℞ lumine uelut sole tãq̃ tenebræ subterfugiũt,neq; turbare ulterius pium sacrificatorem possunt,omni prauitate & peruersitate passioneq; libe℞. Qui uero pernitiosi sunt & interim contra ritus ordinemq; sacrorum sacra ĩsolenter inuadunt,hi sane pp actionis infirmitatem potentiæq; defectum deos assequi nequeunt. Sed pp inquinamenta quædam,tũ a diis arcentur,tũ dæmonibus malis accõmodantur,quo℞ flatu prorsus implentur pessimo, pessimique illinc euadunt prauani scilicet atque dissoluti pariter & iniqui,desiderio dissimili diis atque in omnibus simillimi dæmonibus improbis q̃bus cum uersantur assidue. Hi igitur passionibus & prauitate pleni per ipsam cognationem malos ad se trahũt spirit⁹.quibus mox occupati,ad omnem iniquitatem inde iterum incitantur,ubi alter alterum ad hoc ipsum uicissim adiuuat & corroborat.sicut circulus aliquis principium cum fine coaptans.reddensque æqualem eodem pacto uicissitudinem.hucusque caldei. Quando prophani contra ritus tractant sacra frustratur euentus.nam & pro diis aliis alii celebrantur:& pro bonis spiritibus insinuantur mali.horum ergo errata non debent ubi de legitimis sacris agitur commemorari,neque quæ accidunt illis pro lege putari:sicut sacrilegium diuino cultui contrarium est,ita malis dæmonib⁹ intemperantiæ auctoribus fallacibusque occupati contrarii sunt legitimis sacerdotibus,a quibus procul abest spiritus omnis iniquus & prauitas atque passio,adest uero bonorum præsentia numinum,atque desuper ab igne diuino ueritate replentur. His ergo mali spiritus impedimenti nihil afferunt ad animæ bona.nec inde suggeritur superbiæ fumus,uel adulatio mollis,neque subfumigatione falluntur neque ui ulla turbantur. Sed hæc omnia mala,tunc boni præsentia numinis,uelut fulguris ictu percussa disperduntur statim & euanescunt, Talibus ergo ueridicum prouenit uaticinium,cum quo nulla ex parte aliud est conferendum,cui rite studendum est:ea qua diximus sanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur. & ĩ uaticinãdo ueritas ĩcõcussa & in anima uirtus penitus absoluta. quibus sane duobus sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem.quod tanq̃ finis omni præsagio sacrificióq; debet eẽ propositũ.temere nimiũ o Porphyri,ubi de diuĩo agitur uaticinio opinionem eorum commemorandam existimasti, qui om-

ne præsagium arbitrantur a malo dæmone tribui. hi naq; in tenebris ab initio semperq; uersati, nec uerum a falso discernere possunt. neq; pricipia qbus hæc adueniunt intelligere.

Inuocatiões & ĩperia hominum aduersum spiritus.

P Orphyrius dubitat quare spũs tũ suppliciter inuocamus tãq̃ nobis superiores, tũ quasi cogim⁹ ĩperãdo tãq̃ ĩferiores. Iamblichus ita distĩguit. Dii qdẽ: & oẽs nostra natura supiores plenitudine bonitatis: & uolũtate bonorum & benignitate quadã dignis aĩs cõuẽiẽtia tribuũt. Deligũt religiosos tãq̃ gẽituras suas & alũnos, atq; discipulos, & laborãtiũ miserẽtur. sũt præterea media quædã genera numinũ, q ephori præsidẽsq; sũt discretõis atq; iudicii. cõsulunt quæ facere deceat, quæ declinare. ad iusta quidẽ adiuuant. reuocant ab iniustis, & sæpe in homines iniquos iniurias. quas inferre conantur iuste retorquẽt. ut quæ agere moliebãtur, patiantur ipsi. Est rursũ aliud gen⁹ spirituũ nobis circũstãtiũ ĩdiscretũ & inconsideratũ. qđ unã numero potentiam ẽ sortitum pp ipsam a singulis uniuersi partibus distributionem. Vnde unum uni tãtũ operi ẽ addictũ. sicut enim gladius solũ diuidit, nec aliud afficit. sic spũum in mundo distributorũ propter ipsam partibilem naturæ necessitatem. hic quidẽ solum diuidit. Ille uero solum colligit quæ fiunt atq; generãtur. qdã igitur occulti spũs alius aliam sortiti potẽtiam illud tãtum singuli ad qđ ordinati sunt, peragunt. Si qs igitur accipiens illa quæ ordine distributo ad totum cõferunt deflexerit aliorsũ: & aliquid quasi præuaricando transegerit: hoc ipsũ qđ fit sequitur ne ipsius male utẽtis est damnum. sed redeamus ad quæstionem. Vt ad quæstionem respondeam iussa & imperia uiolenta diriguntur ad spũs: nec utentes propria rõne, nec iudicii discretionĩsque principium possidentes. Cum enim cogitatio nostra habeat ratiocinandi naturam. atq; discernendi, qua res conditione se habent multas quoq; in se uitæ potẽtias complectatur. spiritibus imperare solet non utentibus ratione: & ad unam duntaxat actionem determinatis. Inuocat eos igitur tãq̃ superiores. quoniam ab uniuerso mũdo nos continente quæ ad tota conferunt trahere conatur circa quædam quæ in particularibus diuiduisq; continentur. Imperat rursum tãq̃ inferioribus. quia natura nostra intellectualis præstantior est q̃ intellectu carens. & si illa latiorem in mundo

habeat

habeat actionem. Item duplex est in sacerdote figura, siue prætesta, una quidem humana, altera uero diuina. quam ex sacramentis íduit in quibus latet diuina potestas, sursum ad diuinitatem animum eleuās deoque coniungens. Ideóque figuram diuinā adhibens animo, quā indutus potest sub prætestu dei: tanq̃ superior eiu smodi spiritibus imperare. tam & si tanq̃ homo rogare solet inuocans eos eatenus superiores quatenus ab uniuerso íuocat potestates. Sed ita uerius soluim⁹ quæstionem cómunio quædam consentientis beneuolentiæ & complexio indissolubilis unitatis omnem sacrorum expeditiōem cōtinet, ut hæc effectio sit diuina & excedens omnem expeditionis humanæ modum. Ideóque hunc omnem illinc auferre debemus. Non igitur sacerdos numerū accersit uel ut absens, nec mandat aliquid segregato perficiēdū: qđ homines inter se solent. Immo una quædā eadémq; communiter diuini ignis actio sponte sua per se prompta præsensq; ex se agens refulget agítque. eodem modo per omnia simul, tum quæ deinceps inde tradut àliis: tum quæ possunt accipere íde non nihil. Diuina igitur opera quæ in sacris explentur, non per contrarietatem huius ad illud ut generabilia. non per differentiam uocantis mouētísue aduocatur: atq; motum transiguntur, sicut humana solent sed identitate unione, consensione: id totum expletur. & sublata discrepantia: hoc ipsum quod agit. & cuius uirtute agitur est commune ubique aliquid atque simplex. Porphyrius quærit, cur nam superi sæpe iubeant suos cultores esse iustos. aliquando tamen obsecrati inferre iniuriam inferant. Respondet Iamblichus non inferre iniurias: sed iusta supplicia. ac si forte iniusta, non esse deos, sed dæmones improbos. Dii non partem quandam huius uitæ tantum, sed totā, nec hanc solam. sed uniuersam ab æuo in æuum cōspiciunt animæ uitā. atque ita pro meritis in antecedente uita contractis sæpe puniunt in sequenti, siue rogati punire: siue non rogati. Interea nos qui nihil uidemus ultra præsens opinamur aduersa non nunq̃ nobis contingere præter meritum: Dum tamen sæpe in hac uita patimur, quæ í alia iam intulimus. & quæ nunc facimus aliquando patiemur. Præt erea multa nos latent hominum peccata quæ deos minime latent. Item nos iustitiam definimus, ut suum quisque officium faciat, secundum præsentes patriæ leges. Dii uero definiunt eam latius ad modum spectantes uidelicet ad totum ordinem uniuersi. atque spectantes eam præcipue rationem, qua animæ diis conducant iudicium inde peragunt. Tantáque diuersitas est inter iudicium diuinum

de ipso iure atque nostrum, ut ad illud attingere non possimus. Iam uero & ipsi dii quid iustum sit aliter perpendunt ad unam spectantes animam, aliter ad totam animarum cognationem, Si enim eiusdem naturæ communio existens inter animas, tum in corpore uiuentes, tũ extra corpus positas complexionem quandam eãdem atque communẽ cunctis efficit ad totam mundi uitã ordinémq; mundanum, necessarium est expeditionem iudicii à totis exigere. s. ab ordine uniuersali, & a necessitudine animarũ inter se requireretur. Præsertim ubi scelerum magnitudo ab una anima commissorum excedit supplicium, consequens expeccatis. Dii ergo nũq̃ obsecrati ĩferunt supplicia, nisi iusta. Cum enim secundum essentiam bonum habeant, mali iniustiq; causa esse non possunt. Verum si quis forte cõiicerit ex imprecationibus ad superos factis, aduersa quædam aliquibus iniuste contingere, alias q̃s dam præter deos bonaque numina causas inquirere compellemur. q̃s si forte non inuenerimus. non tamen ob hoc suspicari aliquid debem⁹ de diis indignum diuina natura. eaque scientia certa, quæ de bonitate deorum nostris intelligentiis est innata. In qua proculdubio græci omnes barbarique consentiunt. Proinde cum malorum species diuersæ sint: atq; dissidentes non in unam sed in diuersas referẽdæ sunt causas.

Si uernm est, quod de idolis dicebamus improbisque dæmonibus, hinc sane exoritur multiplex origo malorum. Simulant enim deorum præsentiam dæmonúmq; bonorum. Ideoque cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur bõi, sicut & dii. quoniam uero natura sũt mali. rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt oĩo, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt & turpia consulunt. atque peragunt. Dii uero bonique dæmones neque fallunt unq̃: neq; conferunt ad iniqua. est ĩsuper malorum natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis secũque dissidens, alias alia suadens. superiorum uero natura. sibi cõstat assidue eundémque seruat semper in actione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt uirtute uacuæ. sed q̃to maiores pulchriores perfectiores sunt q̃ nostra corpora: tãto uires actionésque maiores habent. Igitur unaquéque earum uires seorsũ differentes habet, & actiones diuersas edit. Item habitudine quadam ĩuicem multo plura conficere possunt. Quin etiam à totis mundi partibus descendit in particulas quædam actio multiformis. descẽditque facillime, pp potentiarum similitudinem. Quatenus uidelicet sequentes gradatim potentiæ antecedentibus correspõdent. Præsertim ubi pa

tiẽs

tiens insuper ad agens accommodatur. corporis ergo necessitatibus cō tingunt ex totis in particulas quasdam mala & pernitiosa quædam totis quidem salutaria, & harmoniæ uniuersi consona quamuis interea noxia partibus, uel quia totorum actiones substinere non possunt, uel propter cōmistionē inferius accedentem, imbecilitatēq; infimis naturalē, uel quia partes, partibus cōmensuratæ non sunt. Proinde præter ipsū mundi corpus multa pōt ipsa mundi natura. Nam & similiū concordia, & discordia dissimilium nō pauca facit. quin ēt multorum coitus in unū totius animal & potentiæ uigētes in mūdo quotcūque sint & quales aliud quidem in totis aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad ultimum distributam atq; diuisam. Amicitia totius & amor atque contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt in particulis passiones. Item quæ in intellectu diuino species sunt rationēsque puræ in uniuersi natura materialē quandam participant indigentiam. in singulis tādem informitatem, & quæ in totis sunt unita in particularibus dissident. corrumpuntur insuper particulæ quædam ut tota secundū naturam constituta seruentur conteruntur & partes quædā atq; premuntur, totis interea sic idē nascētibus passionis expertibus. Quādo ueneficus aliquis īprecationibus suis deducit desup in quēpiā calamitatem utēdo uidelicet ad hoc naturalibus quibusdā corporeisq; potētiis uniuersi traditio quidē actionis eiusmodi uenit desup absque electione, atq; prauitate, tam & si interim maleficus hac ipsa utens, traditionem deflectit ad contraria prorsus atq; mala, & ipsa quidē traditio actioq; supne descendens cōpassione quadam propter similitudinem sub contrariorum passionibus cōmouetur. Maleficus aūt electione trahit præter iustum, quod traditum est ad mala iam uero ipsa traditio, secundū unā harmoniā mundi cōficit, ut quæ distantissima sunt tamen coopentur. si quis interī id deprehendens ducere molitur iniq; partes sortes uē. quasdā totius in partes alias ita lædens eiusmodi dāni nō est causa uniuersū, sed abusus humanus trāsgrediens ordinē uniuersi legitimāq; peruertens. Non igitur dii mala nobis inferūt, sed naturæ corporāq; diuinitus depēdentia. Atq; & hæc non ut malos sed ut bonos defluxus mundoq; salutares ad ima demittūt, qui uero suscipiunt propria mixtione, peruersitatēque transformant, adeo ut aliter quidem data recipiatur conditione contraria.

Post hæc interrogas, cur natura superi non exaudiant inuocantem, nisi castum: ipsi uero interim obsecrati illicitos cuncubitus adiuuent. Neque pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quando

causis occultis incitamur ad coitum non legitimum scilicet apud leges humanas, forte legitimum hoc est apud mundanas leges, quando uidelicet inde nascitur hominibus necessari⁹. Iam uero instinctus ad uenerem in mundo quidem ad amicitiam tendit, & harmoniam. in partibus autem fit uehementior, propterea ꝙ hæ ob complexionem suam facile nimium, & mutuo, & toti compatiantur. Denique quod cœlitus descẽdit ad bonum, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est unum animal in quo partes, quamuis loco distantes, tamen propter naturam unã inuicem ad se feruntur. Atqui uis ipsa conciliatrix mundi & causa communis omnium mistionis, trahit quidem partes ad se inuicem suapte natura. potest eiusmodi tractus & appetitus arte quadam præter ordinẽ augeri, Vis quidem ipsa concilians infusa cunctis bona est, & causa ubique implectionis communionis, harmoniæ, amoris mutui, unionisq́; mundanæ, quæ sunt fiuntq́ue imperio continentis. in partibus autem propter earum distantiam, & inuicẽ, & à totis atque ob naturam debilẽ & egenam, compassione mutuum congressum conficit. Vnde acrior appetitus plurimis est ingenitus. Ars itaq; deprehendens hanc uim coaguli passim in natura dispersam contrahit eam undique colligitq́; simul deriuatq́; in unum. Atque ita appetitum necessariæ unionis naturaliter moderatum, reddit suis machinis effrenatum. dum & materiam admouet genituræ præcipue conferentem, & uires undique naturales inter se differentes, commiscet in unum, quarum commistione pro arbitrio regit & conficit cõgressus ad genituram. proinde cum sint in herbis atque lapidibus uires, & dissolutiuæ & rursum congregatiuæ: sintq́; multo maiores in rebus naturisq́ue maioribus potest utiq́; ad coitum nixus intendi eiusmodi rebus adhibitis, atque ab his ipsis sine artis opera amor accendi tractusq́ue fieri. Compertum habemus dæmones improbos, in generatione rebusq́ue terrenis humanisq́ue posse q̃ plurimum. Ideoq́ue nihil mirum uideri debet, ardorem ad illicitũ coitum in nobis frequenter ab eis accendi. possunt & ad idem cõferre uires quædam animæ, tum in hoc corpore uiuentis habentisq́ue uim mirabilem attrahẽdi, tum etiam hîc absolutæ, sed adhuc in spiritu turbido humidoq́; inuolutæ & hoc circa loca generationis adhuc oberrantis ideoq́ue talia committentis. Nemo itaq; uel deos, uel dæmones eorũ pedissequos amoris & coitus non legitimi causas esse dicat, Sed uel naturales instinctus apud nos deprauatos, uel ueneficam insuper artem, uel malos dæmones, uel animas nondum puras.

De sacrificiis

De sacrificiis unde uim habeant & quid conferant.

q Væritur qua ratione sacrificia & superis conueniant, & hominibus conferant, & in mundo quid agant. Porphyrius ait non solum prophetas, sed hypophetas id est oēs sacerdotes, qui uaticinium tradunt ab aliis acceptum debere animalibus abstinere, ne dii uaporibus illinc exhalantibus contaminentur. Huic uero sentētiæ cōtrarium est commune dictum deos uidelicet animalium nidoribus maxime demulceri uelut esca, capiq;. Iamblichus utrunque dānat scilicet deos nidoribus carnium uel infici uel irretiri, atque inescari. Anima mundi cœlestésque ex eo quod corporibus suis adsint neque passiones inde suscipiunt, neque ab intelligentiis distrahuntur. Animæ uero particulares patiuntur utrunque. aberraret uero nimium qui defectus similes animabus superioribus attribueret, non enim est uniuersalium, atq; particularium uel principiorum atque effectuum æqua conditio uesci quidem corporibus quondam coniunctis animæ onus proculdubio ĩquinamentúmque nobis infert & procliuitatem animæ, per quam uoluptatibus liquescat, atque subcumbat multósque alios in anima morbos procreat sed uapor exalans ab animalibus & suffumigatio sacra rite peracta diis mundanísque & uniuersalibus causis nihil officit. Non enim ipsa continet ordinatque superos ad se ipsam, sed continetur ab eis, atque ad uniuersum coordinatur pariter, atque deos. Ideóque ita potest illorum imperio superis coaptari harmoniceq; congruere. abstinēt igitur animalibus religiosi non tamen quia dii uaporibus animalium fœdari possint, potestas nanque deorum, prius quam materiale aliquid eam attingat, ipsa quoque sine tactu discutit, nec solum hæc absque propinquitate sua corporalia, priusquam sibi propinquent disperdit & delet, sed nec ipsa cœlestia corpora materiale aliquid elementum in se suscipiunt. Nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt proprium, quinetiam uapores terrenorum uix ad quinque stadia progressi refluunt nec in materiale uolubiléque corpus inficiunt, aut alunt. quod nullam in se potentiam ad mutationem habet nec in se, neque sibi contrarium habet quicquam, neque fertur à medio uel ad medium sed uel quiescere debet, uel reuolui. corpora igitur infra lunam cum sint ex discrepantibus potentiis motibúsque composita, & transmutabilia sint omnino & sursum: deorsum ue ferantur. nihil habent cōmune cum cœlo, nec naturam nec potestatem, nec actionem, nec ergo uapor ex eis nec aliud attingit, cœlum ab eis omnino secretum. & merito ingenita

permutationem ex generabilibus nullam capiunt. Nun quid ergo natura deorum à uaporibus eiusmodi fœdari potest. quæ uapores materiales, uno (ut ita dicam) ictu propulsat. Talia ergo non superis noxia sũt, sed nobis hæc enim diuidua materialiáque & cognata nobis, aliquid erga similia cõmune habent in passione uel actione: sed aduersus cœlestia diuináque in alio genere essentiæ posita diuersisque naturis uiribúsque prædita & excedentia prorsus, agere quicquam & communicare non possunt.

Quæ ratio sacrificiorum. quæ utilitas.

Porphyrius offerri sacrificia diis hac ratiõe putat ut eos uenere mur eiusmodi donis, ut maiores sæpe solemus, atque etiam ut pro bonis acceptis diuinitus ita gratiam referamus, pro bonis bona reddentes. Iamblichus causam eiusmodi ductam ĩquit ex cõmuni hominum ad homines consuetudine neque conuenire naturæ deorum mores humanos supra modum exsuperanti. Maximam uero sacrificiorum efficaciam tales modi declarationésq; sacrificiorũ nõ omnino demonstrant. Efficaciam inquam, sine qua non liberamur à peste, fame, penuria, nec impetramus opportunos hymbres, immo & p quam purificationem quoque perfectionémque consequimur animorum, & ab hac generationis prouincia libertatem. Itaque aliquis ex assignatione tua non multum approbabit hos modos, quasi tu dignã causam ad effectus eorum assignaueris. Ac si forte probauerit, accipiet profecto secundo eos loco quasi consequentes & modo secundario coaptatos, primis antiquissimísque operum eiusmodi causis. desideramus itaq; rationem, obquam sacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant. Et unde coaptentur diis præcipuis eorum quæ fiunt causis, atque principiis.

Dicet aliquis quia mundus sit animal unum, habeátque unam eandemq; ubique uitam, ideo communionem ipsam uirium consimiliũ, uel etiam distantiam dissimilium, aut certe aptitudinem quandam agẽtis ad patiens commouere similia, aptáque eodem modo, dum uidelicet discurrit secundum compassionem unam etiam à remotissimo ad remotissimum, tanquam hæc quoque sint proxima. Nã inter hæc quoque ipsa uitæ communio est æqualis assignatio eiusmodi, uerum quidẽ dicit, & quod ad sacrificia necessario sequitur. Non tamen uerus sacrificiorum modus ita monstratur. Ipsa nanque deorum essentia, nec in natura nec in necessitatibus naturalibus posita est, obquam obligationem ex passionibus naturalibus coexcitetur, uel per totam naturam ex

tensis potentiis commoueatur. sed extra hæc secundum se ipsam determinata est. nullũ ad hæc commune habens, uel in essentia, uel potentia uel actione simul & passione. addunt ad superiorem assignationem aliqui quãdam in rebus inferioribus congruentiã superis, Ideóque ad sacrificiorum efficaciam cõferentiã, uelut in crocodillo hexagonarius numerus cum sole congruat? In cane rursum & cynocephalo rationes physicæ quædam & uires rationes cõmunes sint ad lunam. Itemq; in aliis materiales quædam species, sicut in sacris animalibus, colores, figuræ formæ, cuipiam conueniant superiorum, uel membrorum aliquod aïalis ut cor galli. Et alia quædam similiter naturalia sacrificiis adhibita operum sint causæ mirabilium. Ex superiori causarum assignatione, nõ assignatur causa diuina quæ super naturalis est omnino, nec naturalib' motibus cõmouetur, sed assignatur naturalis quædam potentia in materia, & corporibus comprehensa, ideóque corporeis motibus rebusq; materialibus coexcitatur, rursúmque sedatur, naturaliter inquam atq; hac simul quæ sunt circa naturam. Si quid uero tale ad sacrificia consequitur id quidẽ præcedentibus causis coaptatur, uelut concausa sine qua non eueniat opus. Præstat itaque dicere mirificos sacrificiorum effectus tanquam à causa procedere ab amicitia quadam & accomodatione & habitudine cõciliante, opifices ad opificia, & genitores ad genita. Quando igitur præcedente atque ducente hoc communi principio accipimus aliquod animal, uel aliter animatum natumq; è terra. quod effectoris uoluntatẽ propositúmq; sincere & exacte conseruet, tunc p tale quiddã propriæ mouemus cãm opificiam huic immistæ præfectam. cum uero multæ sint causæ tales, & aliæ quidẽ absq; medio familiariter præsint. sicut dæmonia aliæ uero his sũpiores sint ordinatæ. sicut diuinæ per ordinem causæ atq; his omnibus una quædam antiquissima præsit causa, certe in sacrificio perfecto, omnes per ordinem causæ cõmouentur. Secundum uero ordinẽ quem unaquæq; sortita sunt, cognata quadam conditione sacrificio familiariter accõmodantur, & (ut ita dicã) appropriantur. Sin autem sacrificium sit imperfectum usque ad aliquem gradum ascendit. sed non transcendit ulterius unde multi existimant sacrificia fieri dæmonibus bonis. Multi & potentiis deorũ ultimis. Alii mundanis uel terrenis dæmonum potestatibus uel deorum. partẽ quidem re uera sacrificiorum explicãtes, ignorantes tamem totam eorum potẽtiam omniáque bona ad omne diuinum se penitus dilatantia nos autem omnia admittimus simul atque comprehendimus naturalia

quidem & quæ tanquam in uno animali secundum aptitudinem uel compassionem uel repassioné inuicem commouentur accipim⁹ uelut simpliciter subiecta & consequentia seruientiáque causæ efficaciæ in sacrificiis apparentis. Dæmonia uero diuinásque circa terrã mundúmque potentias acceptamus, tãquam proximos ordini nostro præfectos. potissimas uero efficacium sacrificiorum causas competere iudicamus. perfectissimis, opificiisque potestatibus. Quoniam uero sũmæ illæ opificiæ potestates ĩ se omnes ordine causas complectuntur, ideo unà cum his commoueri simul uno quodam ictu cunctas efficientes causas arbitramur. Quoniam in sacrificio perfecto commouentur unà cum causis summis opificiisque causæ ordine consequentes, tunc ex cunctis cõmunis utilitas prouenit in generationẽ totá. Aliquando quidem per ciuitates populósq; gentésque omnigenas, uel maiores his uel minores circũscriptiones. Aliquãdo uero per domos uel hominé unũquenq; bona contingunt, abunde benefica uoluntate, superis largientibus non passione distributionem suam exhibentibus sed impassibili mente iudicantibus esse dandum secundum proprietatem familiaritatémq; atque cognationem. Vna quadam interí amicitia quæ continet omnia hanc colligationem per ineffabilem communionem quandam conficiente, hæc utique ueriora sunt magísque deorũ essentiam potentiãq; participant, quã quæ tu suspicaris scilicet nidoribus animalium in sacrificio superos potissimum inescari. Si quo enim corpore dæmones inuoluuntur, quod quidã sacrificiis nutriri putant, illud certe immutabile est, & impassibile, lucidúmque nec indigum, adeo ut nihil effluat inde nihilque necessarium sit influere. Atqui & si forte fuerit necessarium quidnam necesse est per sacrificia id influere. Cum mundus & aer in ipso indeficientem ex terrenis exalationem habeat undique circunfusam Iam uero si corpora dæmonum effluant, sacrificia tamen non æqua portione restituent, nec quantitatem inter excessum defectúmq; dæmonibus naturalem, proportionémque similem conseruabunt denique cum mundi faber animalibus omnibus terrenis atq; marinis abundantem paratúmque tribuerit nutrimentum, nunquid superiores homine nutrimento deseruit? & cum uiuentibus aliis statuerit aliméta quotidiana eorumdem opera copiose parari. Cur dæmonibus solis ad uentitium uoluit alimentum ab hominibus adhiberi. Atqui si forte nos nutritionem eiusmodi negligamus exuritura sunt & peritura corpora superorum. Proinde si nos dæmones nutriremus, etiam generaremus

remus eos, & superiores essemus. Contra uero se res habet. Nam ipsi nos nutriunt. & superiora passim inferiora sic cœlestia terrestria nutriunt. Anima quidem ab intellectu perficitur atque alitur perficitque naturam. præterea oblatio sacrificiorum per ignem materiam cõsumit. eámque sibi prorsus assimilat, non se materiæ præstat similem, reducítque ad diuinum atq; cœlestem immaterialémque ignem, nec ullo modo deorsum ad materiam generationémque declinat. Si enim exalationem uaporum à sacrificiis fore oporteret nutrimentum materiale oportebat & materiam integrã remanere. Sic enim abundantior illinc accepturis proueniret influxus nunc uero materia tota cõburitur atque cõsumitur, & in ipsam ignis puritaté subtilitatemq; penitus permutatur. quod quidem cõtrariũ eius quod dicebas ipse significat. Supi nanq; sũt passionis expertes quandoquidé placet eis per igné discuti materiã atq; consumi nosq; reddunt à passionibus alienos, & quæcunq; sunt in nobis diis similia faciunt quéadmodũ ignis dura oĩa & opaca, corporibus subtilibus lucidisq; similia reddit. Nosq; sursũ eleuat p sacrificia eorũq; ad igné cõsũptioné ad deoꝝ igné, sicut & ignis ad igné eleuat reducitq; grauia simul & dura ad diuina sursũ atq; cœlestia. Vehiculũ corporale dæmonibus subministrans, neq; à materia neq; ab elementis, neq; ab aliquo corpore noto nobis existit. Non põt igitur ab elementali eéntia tanq̃ alienissima fieri dæmonibus nutrimétũ. sed quéadmodũ dii igne fulmineo materiã diuidũt, ac sepant à materia, quæcũq; sũt ĩmaterialia quidé p eéntiã. sed alligata materiæ, atq; ex passibilibus ĩpassibilia reddunt, sic & noster ignis, actionem diuini ignis imitans, quicquid materiale repit in sacrificio destruit, & admota purificat & à uinculis materiæ soluit ac pp naturæ puritaté ad deoꝝ cõmunioné idonea facit. Atq; nos eodé pacto à uinculis generatiõis absoluit, diisq; assimilat, & facit ad deorũ amicitiã aptos, nostrãq; naturã materialé, ad ĩmaterialem attollit naturã. hæc qdem cõmunis sacrificioꝝ ratio satis ut arbitror, facit ingeniosis potétibus ex norma cõmuni unicuiq; sacrificio propria sagaciter indagare. uerũtamen tardioribus quoq; ingeniis ĩdulgentes, propria quædã his addemus clariora in mediũ adducétes. principium uero ad hæc oĩum optimũ est qđ cõtextũ sacrificioꝝ declarat, deoꝝ ordini cõsequéter annexũ. Deos alios quidé materiales, alios ĩmateriales ponimus. Materiales qui materiã in se cõprehédũt, atq; exornãt. Immateriales aũt oĩno qui à materia penitꝰ segregati sũt secũdũ igitur sacerdotiã arté incipere sacrificia decet à diis materialibus nõ. n. aliter ad ĩmateriales deos

patet aſcenſus. hi igitur cõmunionẽ quandã ad materiã hẽnt quaten⁹ eĩ præſidẽt, atq; ĩcubãt. iidẽ quoq; iis quæ fiũt circa materiã dominãtur. ut diuiſioni, pcuſſioni repcutiẽti, mutationi generationi, corruptioni, corporibus materialib⁹ oĩbus. Si quis igitur hos rite uult colere, nimiꝝ pro natura eoꝝ atq; prĩcipatu cultũ adhibere debet materialibus inquã materialẽ. ſic. n. ad eos totos, p tota nos toti in familiaritatẽ propriã pducemur cognationẽq; ipſis ĩ cultu cõgruã adhibebimus. corpora igitur uita priuata, & aĩaliũ cædes deſtructu corpoꝝ mutatióq; multiformis, atq; corruptio & oĩno proiectio materiæ præcedẽtiś materialibus diis cõgruit. Nõ q̃dẽ ipſis pp ſe ipſos, ſed pp materiam cui præſunt. Et ſi. n. ab hac maxime ſeparati ſint, ſimul tamen huic adſũt. ac ſi materiam in poteſtate ĩmateriali cõtinẽt, attamen una cũ hac exiſtunt. Iã uero gubernata gubernatoribus non ſũt aliena. ſimiliter exornatoribus exornata. Quin ẽt utẽtibus quæ ſubminiſtrãt, tanq̃ ĩſtrumẽta facile proportionib⁹ coaptãtur. quapropter ĩmaterialibus quidẽ diis, materiã ĩ ſacrificiis adhibere ẽ alienã. materialibus aũt oĩbus eſt admodũ cõſentaneũ. Opepræ tiũ eſt ad hæc inſup geminũ uitæ noſtræ habitũ cogitare. Aliquãdo quidem aĩmus toti nos efficimur põiti extra corpus & eleuati mẽte, una cũ totis immaterialibus diis p ſublimia nos attollimus alíquando uero terreno corpore colligamur, ſimuſq; corporei, materia uidelicet comprehẽſi ſimiliter duplex erit cultus diuini ratio, una quidẽ erit ſimplex incorporea ab oĩ generatione ſincera. ſinceris cõpetens aĩalibus. Altera uero plena corporibus & actione prorſus materiali cõueniens aĩalibus nõdum puris, nec dũ ab oĩ generatione purgatis. ſacrificiorum ergo ſpecies duæ ſũt, puriſſima quidẽ ſacrificia hominũ ſũt ſũmope purgatorum Quod quidẽ raro cõuenit uni, uel admodũ pauciſſimis, ut inquit heraclitus ſacrificia uero materialia, & quæ immutatione uerſantur animalibus adhuc occupatis corpore competunt. ciuitatibus ergo nondũ purgatis genitali ſorte contubernióque corporeo niſi eiuſmodi ſacrificia dederis, ab utriſque pariter aberrabis ab immaterialibus ſimúlatque materialibus bonis. Illa quidem non poſſunt accipere his autem proprium conſentaneúmque non offerunt. Accedit ad hæc, ꝙ unuſquiſque qua ratione eſt non qua non eſt agere debet eſſentiæ curam. Non oportet igitur hanc præuaricari propriam colentis menſuram, atque naturam. complexionem quoque proprie coaptatam inter curãtes homines potentiáſque curatas, electuram iudico conuenientem ſibi culturæ modum. Nam complexio eiuſmodi immaterialiter temperata

immaterialem eligit quatenus ipsa uidelicet potentiis puræ incorpo-reis ad ipsa pure incorporea copulatur. Complexio illiusmodi corporaliter coaptata corporibus, eligit culturã similẽ ad eẽntias corporib⁹ præsidentes. Sæpe pro necessario corporis usu uouemus, opamúrq; aliquid erga deos gubernatores corporis. dæmonẽsq; bonos, dũ uidelicet studemus purgare corpus à maculis qbusdam. sordibúsq; ueteribus, uel morbis absoluere, sanitatẽq; adhibere, uel grauedinẽ, torporẽq; remouere, & leuitatem, efficaciámque adhibere, uel aliud quiddam bonũ corpori cõparare. Tũc igitũr nõ intellectuali quadam, & incorporea ratiõe, corp⁹rite tractabimus. Nõ enim ita natũ est ut his modis curari queat, sed cũ cognata sibi nanciscitur, tũc corporib⁹ curatur corp⁹ atq; purgatur, erit igitur & sacrificandi ritus ad usum eiusmõi necessario corpalis atq; ita supflua corpis expurgabit. supplebítq; pró necessitate quæ desunt, & quæcunq; distributa sunt ad proportionem, ordinẽmq; reducet. Sacrificamus, sæpe poscentes à superis aliqua ad uitam humanã accomodata, scilicet quæ uel uictui necessaria sunt, uel ad illa ptinent, quæ gratia corpis affectamus. Quid nam tunc cõtinget nobis à diis ipsis, qui ab omni humana generatione sunt penitus segregati? Quod ad penuriam sterilitatémue fugandam, uel copiam adducendam nobis cõferat, uel ad alia necessaria uitæ conducat. Nihil sane. Qui.n. sunt ab oĩbus absoluti eiusmodi dona nõ tractant. Si qs uero dicat deos illos ĩmateriales oĩno ĩmateriales ĩ se cõprehẽdere deos, horũq; dona secundũ unã cũm primã ĩ se cõplecti dicet, utique copiam quãdam ita diuini muneris illinc inferius descendentem. Verum quod illi hæc tractantes proxime humanam uitam actiõẽsque peragant nulli dicere cõcedendum est. Eiusmõi enim rerum. quæ hic sunt dispensatio diuisa est, atque particularis, & cum quadam ad hæc conuersione peragitur, neque omnino est à corporibus segregata neque puram, sincerámque gubernationem præfecturámq; admittere potest. Modus igitur sacrificandi pró rebus eiusmodi congruus est, qui cum corporibus habet & generatione commercium. non qui est a materia & corpore penitus separatus. Qui enim purus est omnino talia supergreditur, neque ad hæc proportionem habet. Qui uero corporibus horúmque uiribus utitur, est rebus eiusmodi omnium cognatissimus. Potens prospa quædã uitæ suppeditare, & adiuersa nobis ĩminentia deuitare ac temperiem comparare humano generi moderatam. Plurima hominum turba naturæ subiicitur uniuersali eáque uiribus naturalibus gubernatur, atque inferius ad naturæ opera pergit complét

que dispensationem fati, & fatalium operum suscipit ordinem, rationémque practicam circa naturalia solum exercet. Paucissimi supnaturali mẽtis potentia freti à natura discedunt, atq; ad separatũ immistúmq; se cõferũt intellectũ. Vnde naturalibus potentiis superiores euadãt. Nõ nulli uero mediũ tenẽt inter purũ intellectũ atq; naturã, & hoꝝ alii quidẽ uicissim sequuntur utrunq;, alii mistam ex illis utrisq; uitã agũt. Alii soluuntur quidẽ à deterioribus & ad potiora se transferũt. Qui ergo natura gubernantur uniuersali, & ipsi uitã degũt naturæ propriæ mancipatã, potẽtiísque naturæ fruuntur, cultũ exercebunt naturæ cõuenientem, corporibúsq; natura motis cõgruũ. Eligentes ad hoc loca, qualitates. aeris materiã, materiæ uires. corpora corporũ qualitates & habitus motus conuenientes, mutationesque eorũ quæ in generatione uersantur, atq; similia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu sacrificandi. Qui uero sola mente uiuunt uinculis naturæ soluti, intellectualem corporúmq; expertẽ culturæ normã in oĩ religionis parte meditabuntur. Qui mediã uitam degunt ĩter intellectũ, atq; naturã, mediã quoq; sequentur religionem, atq; pro uitæ mediæ differentiis differentes sectabuntur colendi per media modos. Aut enim tractabunt utrunque uicissim, aut ab altero ad alterum declinabunt, aut deteriora tangẽt ut ꝑ ea cõsequãtur, & potiora, existimantes nõ aliter sublimiora, se consequi posse. In genere eẽntiaꝝ ꝑtãtũq; diuinarũ, aliæ quidẽ subiectã sibi aĩam hẽnt atq; naturã, subministrãtẽ uidelicet eorũ opificiis, q̃tenus ipsæ uolunt. aliæ uero ab aĩa & natura sunt penitus separatæ, nõ inq̃ ab aĩa tantũ mũdana prorsus atq; genitali uerũ etiã, ab aĩa diuina eiusq; natura. Aliæ deniq; mediũ tenẽt, cõioneq; inter extrema cõciliãt, uel secundũ unũ indissolubile uinculũ, uel secũdũ exuberantẽ maioꝝ traditionẽ uel secundũ minoꝝ susceptionẽ nõ impeditã, uel secũdũ colligatã amboꝝ cõsensionẽ. Quãdo deos colim⁹ aĩæ naturæq; dominãtes nõ alienũ ẽ & naturales his uires offerre, & corꝑa, quæ natura regũtur, diis eiusmõi cõsecrare. oĩa. n. naturæ oꝑa & obtẽperant eis, & ad eoꝝ dispẽsationẽ aliqd cõferũt. Sed q̃do deos lõge secretos, & in sua unitate collectos cupim⁹ uenerari honorib⁹ à materia penitus absolutis eos uenerari debemus. Intellectualia. n. his dona debẽtur, ĩcorporea uita, uirtus ꝑfecta, sapiẽtia cõsumata, eorũq; officia. Mediis ãt diis, mediorũq; bonoꝝ ducib⁹, sicut dixĩus media cõpetũt. Ab alio igitur prĩcipio exordientes. s. à mũdo diis mũdanis distributione, quattuor in mũdo elemẽtorum à cõmuni sortitiõe secundũ mensuras elementoꝝ facta, à cirferentia circa centra.

ea centra in ordine reuoluta, ad ueritatem sacrificiorum facilem habe-mus accessum. Si enim nos in mundo sumus & ut partes continemur i eo primúmque generamur ab eo, atque à totis potentiis eius perfici-mur, & ex quatuor eius componimur elementis, ac portionem quan-dam uitæ naturæque ab eo nacti tenemus. Profecto non debemus in cultu diuino mundum mundanósque ordines prætermittere. Pona-mus igitur circa quamlibet mundi partē esse quidem corpus aliquod, ut uidemus, inesse præterea uires corporibus in corporeas ordine distribu tas, sacrorū itaq; lex similia similibus rite distribuit, & à summis ad ima per media tota progreditur. Corpora quidem corporeis adhibens īcor-poreis in corporea, propria uidelicet unicuiq; reddens. Veruntamē si quis religiosus super mundanū numen assequitur, rarissime uero id accidit, hic utique solus seorsum à corporibus & materia positus nimi-rum & talē prosequitur cultū, sup mundana potentia, diis sup munda-nis unitus. Quod aūt uni uix tandem in sacerdotii fine cōtingit nō expedit pro communi lege omnibus & in principio & in medio religio nis statuere. hi nanq; corporeum quocunq; mō cultū agunt. Quilibet igitur pitus in sacerdotio confitebitur, oportere cultum superis nec ex parte, nec imperfectum, sed conuenientem & integrum adhibere. Quo niam igitur anteq̄ adsint dii descendántq; ad terram, omnes præsubia-centes illis potentiæ mouentur, & ut præcursores pompæq; præcedunt nimirum qui non distribuit omnibus quod cuique congruit, nec unū quéq; proprio quodam honore prosequitur ipsam deorum præsentiā non assequitur. Qui uero omnia numina sibi propitia reddit, grata of ferens unicuique donáque simillima, hunc sane non frustratur euētus sed diuinū chorū integra, plenáq; præsentia suscipit. Cū igitur hæc ita se hēant, nō oportet ritū religiōis esse simplicē ex paucísq; cōpositū, sed multiformē, & ex omni harmōia cōstantē. ex cūctis ubiq; mūdanis (ut ita diximus) constitutū. Si. n. simplex aliq̄d, & unius dūtaxat ordinis es set, id ipsum q̄d in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur simplex uti que modus sacrificādi sufficeret. At uero nullis notū est, q̄ta uiriū multi tudo suscitari solet, quādo descēdūt dii, atq; mouetur nisi sacerdotib⁹ il lis, q ope ipso id expti iā fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissi-mū sit pfecta plenitudo colēdi, & q̄ paucis prætermissis, q̄tū nos frustre-tur euētus. Queādmodū in harmōia si una corda frāgatur. tota subito dissonat. sic uno prætermisso numīe, sine ritu cōis ipsā religio finē non hēt optatū. dum hoc uno deficiente sacrum opus structuram suam in-

tegritatémq; non habet. Quãdo diuinæ potestates palàm ad sensum descensuræ sunt manifestum nobis prouenit dãnum, siqué ex supis prætermittimus non honoratum. Similiter quando clam ueniunt in opere sacro, periculosum est, si hũc quidem honores, alium uero pro sua dignitate & ordine nõ honores. Qui.n. aliqué proprio fraudat honore, totum confundit religionis opus, dũ unam totãq; dispositioné dissipat. neq; ut aliquis putaret, tunc opus suscipiédi tantũ est imperfectum, sed totius structura perit. Quid uero? Nonne ipsa sanctimoniæ summitas, ad summũ ipsum totius numinũ multitudinis principium unũq; recurrit. Atq; in eo diuinas oés simul essentias dominationésque colit? Proculdubio. uerũ eiusmodi sũmitas, sero admodũ aduenit, & q̃ paucissimis, atque optime nobiscũ agi putãdum est, si talibus in uitæ calce contigerit. Disputatio uero præsens nõ eiusmodi uiro leges ponit. hic.n. est lege superior, sed lege aliqua indigentibus, has sacrorum leges in præsentia sancit., numinum multitudo est quasi mundus aliquis, habens multos ordines in unũ ordiné conspirantes. Similiter sacrificia debent habere numerũ ordinem pariter in unum ordinem conspirantem. Ita ut singuli singulis numinibus rite respondeãt. Similiter quæ circa nos sunt & in nobis multiplicia sunt, neq; debent ex aliqua parte tantum, sed ex cũctis congrue diuinis nostrarũ rerum causis respondere, atq; ita ad supremos ascendere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos, & in nobis agit uaria. Aut enim quasi propagando perficit, aut amputat, aut emundat, aut expertia ordinis ordinat, aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate conciliat. atqui quãdo utrũque congrediuntur in unum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autem ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia. & ingétia ex sacrificiis bona reportat. Profecto exuberantia potestatis in causis uniuersi summis, id habet ut quemadmodum in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodum superet uidelicet in ipsa præsentiæ amplitudine, ut maxime oĩum causæ, maxime omniũ omnibus sint præsentes, adeo ut eadem ipsa causæ uniuscuiusque potestas, seorsum ab impedimento ubique tota sempérque sit præsens. hac igitur ratione ipsa omnium prima ultimis quoque subrutilãt. Immaterialiáque principia in materialiter materialibus adsunt. Nemo miretur si quam materiam esse dicimus puram, atq; diuinam. nam ipsa quoq; materia cũ ab opifice patreq; omniũ facta sit, merito perfectionem sui quãdam acquisisse potest aptam ad deos suscipiendos. Quinetiã nihil

prohibet su

prohibet ſuperiora lumen ſuum ad inferiora diffundere. Neque igitur materiam permittunt expertem fore ſupiorum. Quapropter q̃tũcunq; materiæ pfectum & purum eſt, atq; deiforme ad deoꝝ ſuſceptionem nõ eſt ineptum. Nam cum oportuerit etiam terrena nullo modo diuinæ cõmunionis expertia fore, ipſa quoq; terra diuinam quandã portionem ĩ ſe ſortẽm ue ſuſcepit ad capiendos deos ſufficientem. Hæc igitur ſacrorum ſapientia contemplata atque ita ſecundum congruentiam. cõpetẽtia unicuique deorum ſuſceptacula diligenter inueniens, ſæpe componit in unum lapides, herbas, animalia, aromata, aliáque ſimilia, ſacra, & perfecta, & deiformia. Atque ſubinde ab his omnibus ſuſceptaculum purum integrũq; fabricat. Neque enim fas eſt omnẽ materiã deteſtari, ſed ſolam, quæ à diis fuerit aliena. Propriam uero ad illos decet eligere utpotè quæ conſentire poſſit, atque conferre ad deorum ædificia, ſtatuarum fundamenta ſacrificiorum opera. Neque enĩ aliter terrenis locis & hominibus hic habitãtibus poſſeſſio portióue ulla ex diuinis contingere poteſt, niſi tale quiddam prius iactum fuerit fundamentum.

Archanis ſermonibus credendum eſt teſtãtibus ex deis per beata ſpectacula quandam traditã fuiſſe materiã. hæc igitur illis ipſis tradenti eſt cognata. Talis ergo materiæ ſacrificium deos excitat, ut ſe demonſtrent, atque ad comprehenſionẽ eos protinus aduocat, & præſentes capit, & perfecte demonſtrat. Eadem aliquis perdiſcere poteſt etiã ab ipſa quæ ſecũdum loca diſtributio diuinitus eſt effecta, atque ab ipſa præfectura, quæ per res ſingulas eſt diuiſa. Quæcunq; ſecundũ diuerſos ordines, ſiue maiores, ſiue minores, paſſim ſortes eiuſmodi nacta fuit. Conſtat enim deis locorum quorundam rectoribus, ſacrificium ex eiſdem rebus quæ naſcuntur ibidem, fore admodum conſentaneum, & gubernatoribus gubernata & quæ ad ea ptinẽt placitura. effectoribus & grata ſemper ſunt opera ſua potiſſimũ. Et qui primo aliqua procreant, talia rurſus habẽt in primis accepta ſiue igitur animalia quædam, ſiue plantæ, ſiue alia quæ uiſa ſuperis diſpenſantur, ſimul & præfecturam ſub eis nacta ſunt. & communionem nobis conciliant cum ſuperis indiuiduam. Horum ergo nonnulla quatenus conſeruantur, atque tenentur, augent, tenentiũ ad deos familiarẽ proprietatẽ quotcunq; uidelicet ex eo ꝙ, integra maneant, uim cõmunionis inter homines deóſque conſeruant. Talia ſũt quædã apud ægyptios animalia & ubiq; ſacer homo, quædã uero mactata cõbuſtáq; familiaritatẽ efficiũt clariorẽ, quotcũq; uidelicet reſolutionẽ ĩ prioꝝ elemẽtoꝝ principiũ, efficiũt cognatiorẽ, cauſis ſupoꝝ.

atq; pro ritu sacratiorẽ. Vbiq;.n.quo magis proprietas, familiaritásq; pficitur, eo perfectiora bona ad nos inde descendunt, Neq; sunt hæc hominum dútaxat inuẽta, nec humanis moribus auctoritate nacta sunt, sed deus ipse rite inter sacra uocatus auctor est eiusmodi legũ, circa quẽ dii angelíque per multi uersantur, sub quo per quaslibet in terra gentes, numen aliquod sortitum est præfecturam communémque prouinciã. Proprium quoque inde tributum est templo unicuique numen. Item sacrorum quæ operamur ad deos, deus aliquis spectator ẽ, atque gubernator. Quæ ad angelos angelus, quæ ad dæmones dæmon, atque in aliis eodem pacto secundum proprium genus perfectus cognatam sortitus est præfecturã. Quoniam igitur sub numinibus speculatoribus auctoribúsque sacrorum sacrificia pertractamus uereri debemus diuinæ sanctimoniæ leges, sacrificiáq; legitima, & propterea in his sperare quod sub numinum deorúmque principatu sacrificamus. Et interea cauere summopere nequid uel indignum superis offeramus, uel alienum. Deniq; sũmatim id admonemus, ut singula quæ in nobis, & circa nos sunt circũspiciamus diligenter & quæ in mundo, itẽ deos angelos, dæmões gentibus distributos. Et hac unicuiq; ratiõe amicũ sacrificiũ similiter offeramus. Hac enĩ ratiõe dũtaxat digna uno quoq; numine sanctimonia religioq; seruatur. Votum, siue adoratio, & oratio omne sacrificiorũ opus perficit, & imprimis ad totã confert religionẽ, & sacram, indissolubiléq; animabus ad deos cõflat communionẽ. Huius uero tres sunt species, prima congregat, atq; contactum notitiámque nobis ad diuinitatem præstat., Secunda, communionẽ ad diuinum deuincit consentientem, atque dona nobis prouocat diuinitus quoque demissa, etiam ãteq̃ loquamur intelligamúsq; omne nostrum opus perficientia. Tertia cõficit ineffabilem unitatem atq; in diis auctoritatẽ totã collocat animámq; nostram in eis perfecte ponit atq; cõfirmat. Iã uero in tribus his terminis, q bus diuina omnia mensurantur amicitiam nobis ad deos harmoniæ cõflat, sacrámque à diis utilitatem triplicem nobis affert. Vna quidem ad illustrationem pertinet, alia ad communem operum executionem, alia ad pfectã ex igne diuino plenitudinẽ. Itẽ adoratio eiusq; uirtus aliquãdo sacrificia ipsa præcedit. aliquando mediis inseritur sacrificiis, aliquando finem complet sacrificandi. Opus uero in sacris nullum absque adorationis supplicationibus efficitur unquam. Adoratio denique diutissime frequentata nostrum nutrit & perficit intellectum. Animam ad suscipienda diuina admodum efficit ampliorem diui-

na hoibus

na hominibus patefacit. Ad ſplendores diuini luminis capiendos
aſſuefacit. Paulatim perficit, quæ nobis inſunt ad numina contin-
genda. Quouſque ad ſummum nos uſque perducat. At qui & mo-
res noſtræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moréſque diui-
nos infert, perſuaſionem quoque & cõmunionem, & amicitiam pro-
creat procul ab intermiſſione perpetuam. Diuinum rurſus amorem au
get, quod ue in anima diuinum eſt, accendit, & eleuat, expurgat quic-
quid animo eſt contrariũ & aduerſum. Atque ab ipſo ſpiritu æthereo
ſplendidoq;, qui eſt animæ circunfuſus excutit, q̃tuncunque uergit ad
genituram. ſpem quin etiam præſtat bonam, & fidem perficit circa lu-
men. Denique (ut ſummatim dicam) homines frequenter orantes, ado
rationis uirtus familiares deorum collocutores efficit atque diſcipulos.
Cum adoratio talis ſit, talémque connexionem cum ſacrificiis habe-
at patet ſacrificiorum finem opificii contactus eſſe participem. Quan-
doquidem per opera diis accomodatur. Itaque & bonum ipſius tantũ
eſt, quantum à cauſis, opificiis mittitur ad genus humanũ. atq; inde rur
ſus apparet uirtus adoratiõis reductiua, perfectiua, impletiua, & qua rati-
one ſit efficax & unionis effectrix, atq; à diis cõmune uinculum habeat.
Et quomodo adoratio, ſacrificiúmq; mutuo ſe confirment, potentiám-
que inuicem conferant admirabiles religionis effectus. hinc rurſus ap-
paret ſacerdotiam diſciplinam operationémq; hére in partibus ſuis con
ſpirationem non minorem q̃ in mẽbris habeat. animal neq; poſſe par-
tem eius aliquam abſq; cunctis ſuum opus abſoluere.

De ſacrificiis animalium.

Orphyrius ambigit quare oporteat lege ſacrorum, eum qui di
p uina ſit inſpecturus exanime corp⁹ eo tẽpore nõ attingere. Ve
runtamen per corpora animalium mortuorum ſæpius diui-
norum inuocationes, conſecutionéſque peragantur. Iamblichus ita ſol
uit. uates iubent diuinorum ſpectatorem exanime corpus, quod ſacra
tum non fuerit nõ attingere. Permittunt uero q̃d conſecratur attinge-
re. Præterea uetãt humana corpora quæ iã deſeruit anima. ne intuitu q
dem tangere. Vitæ nanque diuinæ ueſtigium quoddam uel ſimula-
crum uel demonſtratio in corpore per mortem extinguitur. Cætero-
rum uero animalium corpora mortua tangere religio nulla uetat.
Quoniam nec in uita diuiniore communicauerunt. Præterea quate
nus ad immateriales deos conſurgimus expedit tale corpus non atti-
giſſe. Quatenus uero ad materiales ſtudemus accedere. tangere fre-

quenter expediet. Nam per animalia deos eiusmodi aduocare solemus. Qui uidelicet talibus præsideant animalibus præsertim qui proxime & quasi cognata quadam conditione gubernent. Item hominib⁹ quidem in materia comprehensis corpora uita priuata, maculam quādam inferunt uidelicet non uiuens uiuenti,& sordidum puro & priuatum habenti habitum. Et mortuum habenti potentiam moriendi,propter cōmunem quādam inter hæc habitudinem. sed dæmoni in corporeo penitus atque impassibili, talia corpora nihil obsunt. Nam caduca maxime supereminet.

De uaticiniis per animalia.

Q Vando uaticinium agitur per corpora sacrorum animalium ut à sturum, non est putandum deos ad hæc accedere, uidelicet uniuersales prouisores ad curam diuisam particularem, materialem,proportionalem, circa animalia singula. Sed dæmones & hos q dem ualde diuisos & singulos singulis specieb⁹ animalium distributos proximam curam animalium præfecturámq; sortitos. hi nanq; principatū nacti sunt.haud prorsus sufficientem expertémq; materiæ.Ideoq; congrue instrumenta eiusmodi attingere solent. Ad hoc igitur ut eiusmodi per animalia uaticinium à dæmonibus consequamur parare his, oportet sedem talem, per quam possint inter homines obuersari, nobisq; uti. Sedem uero hanc esse oportet in corpoream,ut incorporei dæmones per hanc nobis adsint.Erit igitur hæc anima talium animalium à corpore iam absoluta. Quaten⁹ enī quodāmodo & ipsa sæparata est à corpore,conuenit cū dæmonibus conuenit & nobiscum propter quandā uitæ cognationem. Igitur tanq̄ media præsidi eius dæmoni subministrat ad præsagium homini suggerendum & ad mādata dæmonis declaranda & cum dæmone nos conciliat. Anima uero hæc eiusmodi uaticiniis utens, non solum uaticinium audit accipítue. Sed etiam nō parum ex se ipsa confert ad executionem eius ad opera pertinentem. Hæc enim commouetur & cooperatur,& simul præuidet per quandam cōpatientem necessitatem. Sed eiusmodi uaticinium à diuino ueroq; longissime distat. atq; de rebus exiguis breuibúsque habetur. Quæ in natura diuisa positæ sunt, & qūotcunque circa generationem iam simul feruntur, atque motiones ex se ipsis exibent potētibus eas accipere & passiones multifariā inferūt, his quæ naturaliter ad cōpatiendū sunt exposita, p cōpassionem igitur præsagium eiusmodi prouenit. Nō potest aūt p passionē præcognitio pfecta contingere. Quod.n. īmundæ īmutabile, puræ

bile purũ est, id præcipue futurũ assequi consueuit. Quod uero cũ materiali passibiliq;, & tenebroso cõmerciũ hét obruitur ignorantia. hanc ergo artificiosam præsagii machinã, neq; legitimi uaticinii nomine dignã esse censemus, neq; serio pertractandam, neq; utẽti, quasi sit ueridicus esse credendum.

Quomodo obsecratores dæmonibus minabantur.

n Arrãt Porphyri⁹ sacerdotes cõsueuisse uiolẽtis q̃busdã minis aduersũ supos uti, ueluti nisi uos ita feceritis uel cõtra si feceritis aliq̃d cœlos confringã uel occulta isidis patefaciã, uel archanũ ĩ abysso recõditũ diuulgabo. aut sistã bari. i. nauẽ q̃dã apud ægyptios sacrã, aut mẽbra osiridis typhoni dispgã cæteráq; similia. Iãblichus subdit ex secratores nõ cõsueuisse dirigere minitatões eiusmõi, ut Porphyrius opinatur ad solẽ & lunã cæteráue cœlestia. sed esse ĩ mũdo genus aliquod potestatũ ualde diuisum, & indiscretum, inconsideratũq;. quod accipit quidem ab alio rationẽ, siue sermonẽ exauditq;. Sed propria intelligentia nequaq̃. Neq; uerũ à falso, neq; possibile discernit ab impossibili. Hoc itaq; genus minitationibus lacessitum, protinus irritatum, & stupet, utpote quod & ipsum naturaliter dictis uehementioribus agitatur, & alia ducit trahítq; p stupidã quandam & instabilem fantasiã. Præterea sacerdos sæpe nõ humana uirtute sed diuina sacramentorum ineffabiliũ ptãte mundanis numinibus imperat atq; minitatur. ipse tunc ĩ superorum deorũ ordine constitutus, & ideo grandioribus propria natura mandatis utitur atq; minis, neq; tamen tanq̃ facturus quæ tunc asseuerat, sed declarãs quantã nactus fuerit potestatẽ pp ipsam ad deos unionẽ cõparatam uidelicet ex notitia possessioneq; ineffabiliũ symbolo℞, siue signaculo℞ quæ dicimus sacramẽta. Itẽ dæmones p prouincias partésq; diuisi & partes mundi custodientes. singuli cõmẽdatarum sibi partium tantã habent curã, ut nec uerbũ quidẽ illius ordini dispensationíque cõtrarium ualeant tolerare perpetuam, uidelicet ĩmutabiléq; mundanorum perseuerantiã ob nixe custodientes. Ordinẽ uero eiusmodi suum ideo ĩmutabilẽ susceperunt, quoniam ordo deorũ ĩmobilis p manet in eisdem. In quo igitur esse hẽnt dæmones uel ætherei uel circa terrã distributi, hoc ipsum, nec minitatiõibus inuadi unq̃ audire possunt. proinde dæmones ineffabiliũ archanorũq; mysteriorum custodiam studiose procurant. Tanta uidelicet obseruantia, propterea q͏̃ intelligunt ordinem dispensationẽmque uniuersi præcipue in eiusmodi mysteriis contineri. Quatenus uidelicet allegorice per hæc uerba numina desi-

gnantur,ordinésque mundani. hanc enim ob causam mundi partes in ordine permanent,ꝙ benefico potestas osiridis sincero permanet,& intacta, neque contrario tumultu,& errore miscetur. Permanet insuper ipsa omnium uita pura semper & incorrupta quatenus uiuificæ,formosæq; rationes quæ in iside recōditæ sunt,consistūt ibidem,dum inde mūdus agitur, nec ipsæ in corpus hoc descendūt oculis manifestum. atqui & oīa permanēt īmobilia & simul sempiterna generatiōis uidelicet successione, quoniam nullum solis cursum unq̄ sistere potest. perseuerant insuper integra,quoniam quæ in abysso,idest profundo sūt abscōdita, nunquam aperiuntur, in quibus ergo salutem habent omnia simul & uniuersum, uidelicet in eo ꝙ & quæ naturaliter sunt occulta, ut sunt occulta seruentur,& maneant & secretissima deorum essentia, nunquam sortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur, hoc inquam circūterranei dæmones, nec ad uocem usq; auditūq; substinēt aliter affici uerbisq; prophanari. atq; propterea aduersus dæmones eiusmodi uerborum usus habet aliquam potestatem. De his autem nullus alicubi minitatur. Nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutæ. quapropter caldæi sacerdotes apud quos diiudicatus decretúsque est, purus ipse ad solos deos sermo, nunq̄ minis utuntur. Aegyptii uero qui cum diuinis sacramentis dæmonicos sermones admiscent, ad minas eiusmodi aliquādo se conuertunt.

Expositio symbolorum ægyptiæ theologiæ.

i Mitantes ægyptii ipsam uniuersi naturam. fabricámque deorum,ipsi quoq; mysticarum reconditarūq; notionum imagines quasdam in symbolis conficiendis ostendunt. quēadmodum & natura rationes occultas in apparētibus formis quasi symbolis exprimit,& dii ueritatem idearum per manifestas imagines explicant. Cum ergo perspiciant superiora omnia inferiorum similitudinem delectari,atque insuper optent à superioribus bonitate repleri, quatenus pro uirib⁹ imitentur,merito & ipsi conuenientē sup̄is modū agendi pro uiribus offerunt, quando occulta mysteria symbolis inserunt manifestis, in quibus interpretandis dimitte uoces, accipe sensus. Quando igitur lutum in sacris nominant,ut inducūt,hoc intellige mundi corpus, atque materiam genitalémque uirtutem huic insertam & quasi pariter agitatam, atque fluentem,aut etiam causam principalem, & quasi loco fundamenti præpositam, elementorum elementaliúmque uirtutum. Cum hoc igitur tale sit deus ipse generationis totiúsque naturæ uiriúm

omniū quæ

omnium quæ insitæ sunt elementis, causa utpote qui hæc supereminẽat omnia immaterialis ipsæ indiuisus immobilis, & ingenitus totúsque ex seipso & ĩ seipso totus. hæc oĩa perspicuus antecedit, & ducit ĩ se cũcta complectens, atque ex eo ꝙ complectitur omnia ac de suo mũdanis tribuit omnibus ex ipsis eluxit. Quoniam uero supereminet omnia effulget, ut segregatus a mundanis omnibus secum ipse solus ꝑ sublime procedens. Confirmat & hoc, ꝙ subinde seqtur symbolum, ubi deus inducitur sedés super loton aquaticam, scilicet arborem ubi significatur deum principatu suo mundanum superexcedere lutũ nec attingere gubernando, sed principatum gerere intellectualem penitus & empireum Oĩa.n.in loto rotunda sunt tũ poma, tũ folia, ex quo significatur circularis actio mentis per eadem uidelicet, & eodem pacto se habens. Deus igitur ipse super hanc insuper actionem in seipso cõsistit, superans eiusmodi principatum sanctus & uenerandus, & in seipso penitus conquiescens, quod quidem ex actu sedendi significatur proinde ubi deum introducunt nauis gubernatorem principatum significant mũdi gubernatorem. sicut enim gubernator à naui & gubernaculo segregatus uno quodam facilíque momento mouet undique & regit, dirigítque nauẽ ita deus ipse mũdum desuper uidelicet à primis naturæ principiis præcipuas motionum causas exhibens. Quoniam uero partes cœli omnes animaliaq; cœlestia, & totus uniuersi motus ipsúmque tempus secundũ ꝙ mundus ipse mouetur, cuncta denique quæ continentur in totis, uires à sole descendentes accipiunt, alias quidem commistas in ipsis, alias autem commistionem exuperantes, ideo has quoque symbolicus significandi modus adducit, uerbis quidem solem designans secundum animalia cœlestia figurari, formasque uicissim commutare per oras. Interea uero demõstrans immutabilem eius simúlque totam per totum mũdum traditionem. sed quoniam quæ suspiciunt. alia quidem alibi circa impartibilem feruntur dei traditionem atque ipsa pro diuersitate naturarum motionúmque suarum. multiformes accipiunt à sole potẽtias propterea symbolica traditio uult per donorum multitudinem unum ingredi deum, atque per potẽtias multiformes unam dei adesse potentiam. Quapropter inquid ipsum unum eundémque consistere uices uero formarum, transfigurationésque in suscipientibus asserit resultare quapropter illum secundum animalia & ad oras commutari ait, quasi circa deum mutationes eiusmodi uarientur secũdum diuersa susceptacula dei eiusmodi uotis utuntur ægyptii non solum in ipsis deo-

rum propriis uisionibus. sed in precibus etiam leuioribus, quæ eiusmodi sensum habent, atque per talem symbolicam mysticámque culturã ad deos supplicandos accedunt.

De nominibus diuinis.

P Orphyrius quærit cur sacerdotes utãtur nominibus, quibusdam nihil significantibus. Iamblichus respondet omnia eiusmodi nomina significare aliquid apud deos quamuis in quibusdam significato nobis sint ignota, esse tamen nota quædam, quorũ interpretationem diuinitus accepimus. omnino uero modum in eis significandi ineffabilem esse. Neque secundum imaginationes humanas sed secundum intellectum, qui in nobis est diuinus, uel potius simpliciore præstãtioreq; modo secũdũ ĩtellectũ diis unitũ. Auferẽdũ igitur à diuinis noĩbus oẽs excogitationes & ratiõales discursus atq; assimulatiões naturales uocis ipsius congenitas, ad res positas in natura, & quemadmodum caracter symbolicus diuinæ similitudinis in se intellectualis est, atque diuinus ita hũc ipsum in omnibus supponere accipereq; debem⁹. quod autem hic nobis sit, hoc ipsum in eo est maxime uenerãdum. præstantius enim est, quam ut in nostram notitiam diuidatur. iam uero in quibus diuinorum nominibus resolutionem suam diuinitus acceperimus in his totam habemus essentiæ potentiæq; & ordinis diuini notitiã ipso nomine comprehensam, atq; etiam mysticam & ineffabilem simulque totam deorum imaginẽ in anima custodiamus, animámq; per hæc ad deos attollimus eleuatámque illis pro uiribus copulamus. Proinde quæritur cur nam inter nomina diuinorum barbara cæteris anteponimus, quia uidelicet sacrarum gentium uelut ægyptiorum assiriorũq; totũ dii sermonẽ approbauerũt tanq̃ sacris maxĩe cõgruentẽ, propterea & cões dictiones modósq; loquẽdi arbitramur cognatæ ad deos dictiõi, oratiõiq; adhibẽdũ ꝓsertĩ q̃a antiq̄or primúsq; extitit. modus iste loquẽdi. atq & quoniã pría noĩa diuinitus accepunt dũ ea cũ propria lingua miscerent tanq̃ cum familiari, consentaneaq; illis uoce contemperantes ita nobis seruanda perpetuo tradiderunt. Nosq; ita ipsam traditiõis regulam rite deinceps conseruare debemus. Siquid enim aliud diis conuenit sempiternum ipsum & immutabile diis est præcæteris cognatissimum. Inter hæc Porphyrius ait illum qui uocem audit nominum diuinorum ad significata respicere, ideoq; sufficere notionem ipsam eandem ubique manentem, qualiscunque sit dictio. Respondet Iamblichus hunc in modum, nõ est autem id tale, quale tu putas, si enim nomi

na ex ho

na ex hominũ pacto conuentóque posita essent, nihil itéresset alia pro aliis cõmutare. Sin aũt naturæ rerum accõmodata fuerũt, quæ huic maxime congruunt hæc & diis maxime sunt amica. ex his perspicue patet sacrarum gentium uocem rationaliter cæteris esse præpositam. Neque enim prorsus eandem mentem seruant nomina in aliam linguam interpretata. sed sunt gentibus singulis propria quædam, quæ gentibus aliis p uocẽ significari nõ possint. accedit ad hæc, ꝙ si significationũ proprietates per aliam linguam interpretari possimus, non tamen eandem conseruant permutata potentiam. habẽt insuper nomina barbara, multam emphasim, idest insinuationis demõstrationísque efficaciam. habẽt & cõcisam breuitatẽ. Minimũ uero ambiguitatis & uarietatis multitudinísque uerborum propter hæc omnia superis maxime congruunt. Depone igitur suspitiones à ueritate cadentes quibus suspicaris ægyptiam ibi cõferre linguam duntaxat ubi ægyptius est, uel usus ægyptia lingua qui tunc inuocatus. Potius autem existimato, quoniam primi omniũ ægyptii præsentiam, participationémque deorum sortiti sunt, ideo deos inuocantẽ potissimũ approbare, quando ægyptio ritu uocantur, neque uero dicendũ est barbara hæc obscura, diuinorum nomina eẽ quædam præstigiatorũ fascinatorũq; machinamẽta, quo enĩ pacto quæ maxime coniuncta sunt diis, nósquoq; coniungunt, & quasi æquales cũ superis uires habent, phantastica figmenta erunt, sine quibus nullũ in sacris opus efficitur. Sed neque prætegmina inuolucráque eiusmodi per nostras passiones efficiuntur, ex fama diuino tributas. Non enim exordientes ab his quæ ipsi patimur, ĩmo uero ab ipsis deorũ propriis cõpetentes illis secundũ naturã attribuimus dictiones. Neque contrarias de diuino agimus notiones. Contra uidelicet quã ipsum re uera se habeat. sed prout natura se habet, & quẽadmodũ ueritatẽ de ipso consecuti sunt primi. qui leges nobis de religiõis sanctimonia tradiderunt, sic perseueramus in eis, siq̃d enĩ aliud ĩ sacris legibus atq; ritibꝰ deo placet, firmitas ipsa maxĩe placet & præcipue cõgruit. Oportet igitur ritus adoratõis antiquos tanq̃ sacros cõseruare semp intactos, neq; demere qcq̃, neq; aliũde quid addere, ferme nãq; & hoc causa nuper extitit, ut omnia & noĩa & uota debilitata iam sint propterea ꝙ propter ipsam præuaricationem & innouandi cupiditatem permutata sunt semper, & permutari nõ desinũt

Græci nanque natura rerum nouarum studiosi sunt, ac præcipites usque quaq; feruntur, instar nauis saburra carentis nullam habẽtes stabilitatem, neq; cõseruant quod ab aliis acceperunt. Sed & hoc cito di-

mittunt,& oĩa propter instabilitatẽ nouæq; inuæntiõis elocutionẽ trans formare solent. barbari uero sicut moribus graues firmiq; sunt, sic & in eisdem sermonibus firmiter perseuerant, ob quam sane stabilitatem, & ipsi diis sunt amici & orationes offerunt illis acceptas, quas nulli ulla unquam ratione fas est permutare.

Opinio ægyptiorum de deo atq; diis.

qVærit subinde Porphyrius quidnã primam ægyptii causam esse uelint. Vtrum intellectum an super intellectũ. Itẽ utrum unũ aliquid solum an una cũ alio quodam, siue aliis. Rursus utrũ incorporeum sit, aut forsitan corporale. Præterea nun sit idem cũ opifice mundi an opifice sit superius & nunquid ex uno an ex pluribus cuncta profluxerint. omnẽmq; nunquid uelint primũ fundamentum esse materiam prorsus informẽ, an corpora qualia. ipsámq; materiã nũquid ingenerabilẽ. aut genitã ad hæc Iamblichus ita respõdit. Ego uero cãm in primis tibi dicã ob quã sacri & antiqui ægyptiorũ scriptores de his uaria senserint. Et insuper huius seculi sapientes nõ eadem de his ratiõe loquãtur. Cum enim multæ in uniuerso sint essentiæ, ac multifariam inter se differant, merito earum & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differẽtes, & ab aliis sacerdotibus alia. principia quidem tota uniuersalia ue ut narrat Seleucus. Mercurius ipse tradit uiginti milibus uoluminibus, uel sicut Meneteus recenset, tradidit uoluminibus triginta milibus. itẽmque sex milibus & quingentis atque uigintiquinque, & in eis perfectæ omnia demonstrauit. Propria uero particularium essentiarum principia alii antiquorum, alia passim introduxerint. Oportet igitur de his omnibus ueritatem breuiter declarare atque primum quod primo quæsisti. Primus deus ante ens, & solus, pater est primi dei, quem gignit manens in unitate sua solitaria atque id est super intelligibile. estq; exemplar ipsius, qđ dicitur sui pater, sui filius, uni pater & deus uere bonus. Ille enim maior & primus, & fons omnium, & radix eorum quæ prima intelliguntur, & intelligũt scilicet idearum. Ab hoc utique uno deus per se sufficiens seipsum explicauit. Ideoq; dicitur per se sufficiens sui pater, per se princeps. Est enĩ hic principium, deus deorum. unitas ex uno super essentiam, essentiæ principium. Ab eo enĩ essentia. propterea pater essentiæ nominatur. Ipse enĩ ẽ superenter ens intelligibilium principium. hæc sunt principia omniũ antiquissima. Quæ mercurius præponit diis æthereis empireis cœlestibus?

bus? Componens de empireis libros centum, totidémque de æthereis. mille de cœlestibus. Secũdum uero alium ordinem præponit deum emeph diis cœlestibus tanquam ducẽ, quem ait intellectũ esse se ipsum intelligentem atque in se intelligentias conuertentem. huic unum impartibile anteponit, quod appellat primum exemplar aut expressionẽ aut effigiem. quod icthon appellat. In quo est primum intelligens & intelligibile primum, quod solo silẽtio colitur, præter hos autem rerum apparentium opificio alii duces præsunt. Nam opifex intellectus qui & ueritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiã traducit in lucem amun ægyptiaca lingua uocatur. Quatenus autem sine mendacio peragit omnia & artificiose simul cum ueritate phtha nuncupatur græci uero hunc uulcanum nominant artificiosum duntaxat considerantes. Quantũ uero effector est bonorum appellatur osiris aliásq; denoĩationes hẽt pp potẽtias, actionésq; differentes. Est & principatus alius apud illos sup elementa tota in generatiõe posita, uirtutésq; eorum quarũ quatuor quidẽ masculinæ quatuor fœmininæ. Quem principatum soli tribuunt. Item alius principatus sup naturã oẽm, quæ in generatiõe uersatur lunæ tributis. Marsilius. Potes in his ordinem consentientem proculo ita disponere. Primum est ipsum unum super ens super intelligibile totum. Secundum unum ens, siue unitas entis in quo unitas sua suo enti præponitur. potest & intellectus intelligibilis appellari & sui pater. Tertiũ est intellectus intelligibilis intellectualísq; simul & unitus intellectus & expressio, prima icthon. Quartum intellectus intellectualis iam explicatus cœlestium dux deorum emeph. Quintum intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui sunt dii cælestes empireíque & ætherei hic forsan intellectus est animæ mundi qui nominatur Amun phtha Vulcanus osiris. Iamblichus diuidentes uero cœlum in partes duas, uel quatuor, uel duodecim, uel sex atque triginta, uel harum duplas, uel aliter quomodocunque principatus his quoque perficiũt aut pauciores aut plures. Rursus ducem unum his anteponunt atque ita ægyptiorum tractatus de principiis desup ad postrema progrediens ab uno descendit in multitudinem. ab uno uidelicet gubernatam à deo ubique indefinita natura sub quodam termino definito sit imperiose comprehensa. Præcipue uero ab excelsa omnium causa unitate. Materiam uero produxit deus materialitate. uidelicet

ab essentialitate sub deriuata quam opifex uitalem assumens, simplices impatibilesque sphæras effecit. Ipsius uero postremum accepit ad generabilia & corruptibilia corpora facienda. His ita discretis facile soluũtur dubia, quæ in libris ægyptiis, quos legisti cõcepisse dicis. Qui enim sub mercurii titulo circunferuntur, opiniones mercuriales continent, & si sæpe philosophorum græcorum stilo loquuntur. Sunt enim ex lĩgua ægyptia in græcam translati à uiris philosophiæ non imperitis.

Optarem uero ut quicunque mundanarum rerum causas primas attingunt, ultima quoque principia declararent. Item quicunque planetas zodiacum decanos horoscopos, stellas potentes duces tractant, ut particulares principiorum distributiones traderent. Proinde dogmata qua in salaminiacis sũt breuissimã partem mercurialium ordinationum continent. item quæ de stellarum apparitionibus uel latebris aut lunæ augumento uel decremento tractantur, in postremis penes ægyptios assignationem causarum, habent. Profecto ægyptii nõ omnia esse naturalia putant, sed uitam & intellectualem, & animalem à natura discernunt. Non in mundo solum. sed etiam in hominibus. atque cum intellectum & rationem secundũ seipsos existẽtes præfecerint. Sic quæcunque fiunt fieri arbitrantur, atq; eorum quæ in generatione uersantur, primum præcipuum ue patrem esse opificem asserunt. Cognoscũt quoque uitalem potentiã, & quæ in cœlo est, & quæ super cœlum extat.

Item purum intellectum collocant super mũdum, & unum impartibilem in toto mundo, & alterum per omnes circulos distributum.

Iam uero hæc non oratione rationeq; nuda speculari solent, sed admonent insuper atque docent, ad excelsiora cõmunioraq;, & superiora fato naturam nostram progredi ad ipsum deum opificem que mundi. Quatenus neque materiam ferat secum, neque aliud quicquam præter oportuni temporis obseruantiam, idque sacrorum opera nos consequi docent, atque simul efficiunt. tradidit hãc quoque uiã nobis ipse mercurius. Sed ĩterp̃tatus ẽ eã prophetabitis Ammoni Regi inuẽta ĩ adytis tẽpli in urbe Sayn, ægypti litteris que sacris insculptã præbuit quoque nobis. Dei nomen discurrens per uniuersum. sunt & alii multi ordĩes de eisdem. Quapropter non recte mihi uideris ægyptiorum omnia ad naturales duntaxat reducere causas. Sunt enim apud illos plura atque essentiis pluribus. sunt & potestates supermundanæ quas & religiosa principia sãctimonia coluerunt.

De libero arbitrio & quomodo soluamur à fato.

POst hæc ait Porphyrius plures ægyptiorum ipsum quoq; arbitrium nostrum motui stellarum supposuisse. Respõdet Iamblich⁹ ex mercurialibus sententiis hunc ĩmodum duas hõ aïas hẽt ut mercurilales litteræ docẽt. una quidẽ est ab ĩtelligibili primo, atq; ipsius opificis potentiæ particeps. Altera uero ex circuitu cœlestium nobis ĩdita. In quã, & aïa speculatrix diuinorum irrepit. Anima igitur à mũdis in nos descendẽs mundorum quoq; circuitus sequitur. Quæ uero ab ĩtelligibili ueniẽs ĩtelligibiliter adest geneficũ circuitum supeminet. atq; p eã & à fato soluimur & ad intelligibiles deos ascẽdimus. Et religionẽ habemus ad æterna tendentẽ. nõ igitur putandũ est de quo tu dubitabas oïa insolubilibus necessitatis uinculis, qđ fatũ nominãt, colligari. habet. n. aïa principiũ in se propriũ, quo ad intelligibile sese conferat, & discedat quidẽ ab his quæ gignuntur. ad ipsũ uero ens accedat, atq; diuinũ Neq; rursus diis applicuimus fatum, quos tanq̃ soluentes à fato in templis sacrisq;, & statuis ueneramur. Ipsi quidem dii fatum soluunt. Naturæ uero ab eis ultimæ descendẽtes, atq; generationi corporiq; mundi iam implicitæ fatum peragunt. Merito igitur omnem diis sanctimoniam adhibemus, ut ipsi quidem soli p intellectualẽ persuasionẽ dominãtes necessitati mala nobis à fato imminentia soluant. Non enĩ totũ in natura fati ligatum est. sed est, & aliud principium aïæ, & natura & generatiõe præstantius. per qđ & diis possumus copulari, & mundanum ordinẽ superare. atq; sempiternã uitã supcœlestiũmq; deorum actionem participare. per hoc igitur nos ipsos à fato eximere possumus. Quando enĩ præstantiora eorum quæ nobis insunt agunt & ad præstãtiora sui ipsius anima reuocatur. tunc ab illis, quæ eam in generatione deuinciunt penitus segregatur à deterioribusq; descẽdit. Atque alterã pro altera uitã cõmutat. seq; ipsam in alium, interserit ordinem dum priorẽ oïno deserit ordinem. Quid ergo Nunquid possibile est p deos circuncurentes à fato se ipsum soluere. Atque eosdem interim existimare duces auctoresque fatorum uinculisque insolubilibus uitas penitus alligantes. forte uero nihil prohibet ita fieri. Cum enim dii essentias potentiasque multas in se complectantur, quid nam prohibet illis inesse, & alias nobis inæstimabiles differentias, atque contrarietates. Iam uero, & hoc licet dicere. in unoquoque deorum etiam apparentium inesse intelligibilia, quædam essentiæ principia, per quæ animabus à generatione mundorum fuga contingat, atque libertas. Siquis autem duos deorũ ordines

non admittat adsolutionis officium.s.mūdanos simul,atq; sup munda nos,saltē p supmūdanos fiet quādoq; solutio. Verꝫ hæc i tractatu deorum diligentius declarātur. Qui nā dii potissimū sint ad supa reductores & quō reuocent qbús ue potentiis,& qua ratiōe fatū soluāt,& p quos precipue redditus sacroꝫ opatione p actos.& qs ordo mūdanæ naturæ & quo pacto intellectualis actio cōsumata huic ordini dominetur. quā obrē quod tu ex homeri uersibus adduxisti.s.deos eē flexibiles dictu nephas eē cēsemus.legibus nāq; sinceris intellectualibúsq; iādiu definita sunt sancta religionis opera atq; ordīe potentiáq; maiore,deteriora soluuntur.& quatenus nos in sortē traducimur meliorē,eatenus à deterioribus fit discessus,nec propterea cōtigit aliquid præter regulā ab initio cōstitutā,adeo ut dii flectantur pp sacrificium cultúmq; posterius actū sed à primo descensu deus aīas ea cōditione demisit,ut ad eū iterum reuertantur.Neq; inter se repugnāt adscēsus aīaꝫ,atq; descensus.sicut enī in uniuerso intellectuali,una cū essentia generatio.immo & hoc totum recte connectitur,sic & in aīarum dispositione,una cum earum circa generationem cura solutio quoq; à generatione consentit.

De suo cuique dæmone.

Værebat post hæc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. respondet ad hæc Iamblichus ita. Duplex est tractatus de dæmone unicuiq; proprio. Alter quidē sacer,siue deificus. Alter artificiosus. Ille dæmonē à supnis causis inuocat.hic à circuitibus,qui in generatione uersantur. Ille quidē exploratione uniuscuiusq; genituræ nō utitur.hic talia diligēter explorat. Ille uniuersalis sup naturā,hic particularius secundū naturā dæmonē colit,& curat. Cum igitur hæc ita se habeant,absurde tu mihi uideris culturam pfectiorem ad humanā admodū trāstulisse,& i hac duntaxat quæstiones tuas exercuisse. Proterea ubi naturali tātū uia quæris colís ue dæmonē uideris,& eiusmōi uiæ exiguā quandā particulā accepisse. Consueuerūt.n.qui circa naturā artifíciose pquirunt,& opantur,ordinate uocare dæmonē à decanis.i.faciētibus. Atq; ab influxuū dispensatoribus imaginib⁹ cœli,stellisq;,soleq;,& luna. Item à polis totisq; elementis atq; mundo. Tu uero non recte breuissimam horum partem seligens scilicet ipsum genitalis figuræ dominum,de hoc duntaxat quæstiones inducis,& hac in parte hoc uno supposito perscrutaris,quo nam pacto dominus ipse figuræ dæmonem tribuat. Atque secundum quam,& qualē uitā uel potentiā,uel īfluxuū ab illo nobis īfluat. ubi prorsus in gēituræ exploratiōe moraris præscrutans

tans utrũ subsistat dæmon nec ne & utrũ figuræ dominus íueniri possit aut forte non possit. Asseris deniq; hunc fore beatum qui inuenta generationis suæ figura fatalia sic effugerit. Ita uidelicet suum dæmonem cõspicatus. mihi uero uidentur hæc inter se dissentire & à ueritate deficere. Si ení ab ipsa generationis figura dæmon nobis est attributus atq; inde cognouimus eum, quo nam pacto fatalia fugiemus p notitiam dæmonis fato nobis addicti. atq & si nenessaria à nobis per dæmonem expellimus, uel affirmas, quando ulterius sunt hæc una cum dæmone nobis destinata per fatum.

De iudiciis astrologorum & dæmone.

P Orphyrius dicit siquis cognosceret figurã natiuitatis dominũq; figuræ, inueniret dæmoné suum, & per ipsũ solueretur à fato natiuitatis sed subdit ípossibile esse scire illã, & hunc inuenire, & regulas astronomiæ, & astrologiæ ée incõprehésibiles, & í certas teste ét cheremõe. Iamblichus dicit dæmoné neq; cognosci, neq; dari ab illa figura & dæmonio eius. Alioquin non solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori prícipio & altiori. s. à diis superioribus & cum primum anima inclinatur ad sensibilia ante conceptioné & solui nos à fato non tam per dæmonem, q̃ per cultũ supioris numinis. Non solũ uero illa porphyrii dicta à se ipsis. sed etiam à ueritate dissentiunt. Non enim ab ipsa propria generationis figura omnino unicuiq; tributus est dæmon. sed est & antiquus hoc initiũ. Item si híc duntaxat dæmon agnosceretur, non foret propterea fœlix, qui geneficum cognosceret dæmonem. Et quis nam hunc ducem accipiat ad effugenda fatalia. Si ad hæc explenda est ipse tributus, oíno uero præcipuas prætermittis de essentia & de ordine dæmonis quæstiones. ultimas uero tãgis unde descédat.

Inquis præterea innumerabiles circunferri astrologiæ regulas, dubitationésq; de genesi. Vnde appareat scientiã de his haberi nó posse. Ego uero censeo primum quidé haberi posse per diuinũ uaticinium ueritaté certissimã circa stellas. Nec nos oíno regularũ dinumeratione, nec artificiosis prædicationibus indigere, & insuper addo te non penitus impossibilem inde notitiam demonstrare quantum ad mathematicã scientiã pertinet, quod diuersæ íter illos feruntur opinióes quód ue cheremon, & qui uis alius contradicit. Sic enim & in omni scientia simul & arte pp dissidétes opinióes dicere nullã eé sciétiã cogeremur. sed profecto ubiq; nó solum falsa inter se dissident. sed & à ueris falsa dissentiunt ut ubique præter falsa ueritas inueniri possit. Porphyrius dicit regulas

etiam astronomiæ comprehendi nõ posse, ne dum astrologiæ, & multas esse illis dissensiones, & à multis impugnari. Respondet Iamblichus diuinum uaticiniũ põt docere naturã, & effectũ astrorũ sine arte. Astronomia & aliæ artes quondã à diis datæ lõgo tpe humanis opinionibus confũdũtur exiguũq; diuinitatis, & ueritatis deniq; retinent. in astronomia est aliquid ueri, q̃uis exiguũ qđ patet per effectus stellarũ ĩter se ex mẽsura prouenientes in cœlo, sicut prædictũ est de eclipsi solis & lunæ & aspectibus planetarum. Regulæ mensurarũ, magnitudinem, distãtiarum, progressionum, cometarũ, atq; similium diu apud caldæos, & apud nos obseruatæ testantur astronomiæ scientiã esse uerã. Porphyrius dicit dominum figuræ, uel dominos si plures sint deprehẽdi nõ posse ẽt iudicio astronomorũ, & astrologorũ, sed inde proprium dæmonẽ esse quærẽdũ Iãblichus dicit astrologos dare regulas, alios scilicet quinq; alios paucio res alios plures ad inueniendos, uel discernendos dominos figurarum. Non dicit inquã haberi regulas, & inueniri atq; discerni, sed ita putari, & tradi ab illis contra dicta Porphyrii, Quidnam prohibet figuræ dominum atq; dæmonẽ per astrologiã quidem difficile ĩueniri. facillime uero per diuinum uaticinium atque sacrificia. Neque putandum est dæmonem à solo figuræ domino tribui. Sunt enim plura hoc eius & antiquiora principia. Neque humanis artibus, sed diuinis proprium dæmonem possumus inuenire. proprius cuiq; dæmon nõ à particulari quodam cœli elementorúmue dispositione distribuitur, sed à tota mundi dispositione, quando descendit aĩa regnante ipsiq; dæmonem, certum accomodante executorem uitæ quã elegerit anima, hic eam cõciliat corpori, uitam corpori cõmunicatam curat. uitam animæ propriam dirigit, cogitationi assidue principia exhibet, nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentem, eatenúsque nos gubernat, quo ad sacris perfecti dominũ pro dæmone cõmutemus. Tunc dæmon deo cedẽs, uel uacat ab opere, uel cõducit ad idem. sors alicuius propria tribuitur animæ dum descendit ex toto mundi corpore, & uita pro ut tunc se habet ad illam, & illa sors certo dæmone ducitur, & ĩpletur. Ergo est impossibile iudicare certos euentus cum omnium causarum concursum comprehendere nequeamus, nisi per inspirationem diuinam id assequamur.

Vnde proprius dæmon ueniat, quidué agat & utrũ sit unicus.

P Roprius dæmon non à parte quadam cœli elemẽtorúmue tribuitur, imo uero à toto mũdo, & à multiformi in eo uita, & à multiformib⁹ corporib⁹ ꝑ quæ trãsit aĩa descẽdẽs ĩ generationem.

nē, secernitur proprie atq; decernitur, sors ī nobis quædā propria nostris secūdū præfecturā propriā distributa· hic utiq; dæmō erat ī exēplari antequā in generationem animæ laberentur. Quē cumprimum anima ducem accepit, adstat ipse dæmon expletor subinde uitarum, hic aīam ut dixi descendētē alligat corpori. cōmune eius aīal ipse curat. Vitā animæ propriā dirigit. & quodcūq; ratiocinamur exhibet ratiocinādi principia, agimusq; talia, qualia is adducit in mētē, gubernatq; nos quousq; sacris opibus expiati, deū subeamus pro dæmone ducē. cui post hac dæmon ita cedit, ut uel uacet eo præsēte, uel cōducat ad idē. Quærebas deīde utrū plures adsint unicuiq; dæmōes, alii alia gubernātes in homine. Respōdem⁹ ad hæc dæmonē, nō alicui parti nostrū præesse dūtaxat sed toti simul adēe totū ducere, quēadmodum à totis, quæ ī mūdo sūt ordinibus, est attributus. Coniectabas plures pro numero nostrarum partium dæmones nobis adesse. Præterea ꝙ etiā in ipso corpore diuersi sint dæmones alius sanitatem, alius pulchritudinem alii quandam in his habitudinem curent. Vnusque his æque præsit in corpore. Sic & putabas alium dæmonem corpus, alium animam, alium mentem regere. Præstat uero eiusmodi coniectura ad hoc ipsum uti uidelicet ꝙ corpus & anima & intellectus eodem dæmone gubernentur. Noli igitur ita diuidere, ut alius sit corporis Dæmon, alius animæ, alius intellectus. absurdum est enī animal quidem esse unum, dæmonium uero animali præfectum multiforme putare. Nam quæ principatum tenent, ubique simpliciora sunt subditis. Est insuper & absurdius, si multi dæmones dominantes uelut dæmonii partes, non conflati in unum sint, sed inter se disiuncti. Introducis autem & in ipsis contrarietatem. tanquam dominantium dæmonum alteri boni sint, alteri uero mali. Cum tamen nusquam mali spiritus sortem habeant præfecturæ, nec pari uel auctoritate, uel numero exaduerso bonorum distributi sint. Post hæc suspicaris dæmonem propriū esse quandā aīæ partē uidelicet ītellectū, eūq; hoīem esse εὐδαιμόνα .i. fœlicem: qui sapientem habeat intellectum qđ si ita sit, non erit amplius alius ordo præstantior homine præfectus homini. Sed inter diuisas animæ partes supior inferioribus dnābitur. Vbi tamen cunctæ cognatæ sūt. nulla uero ut absoluta subditis dominatur.

Inducis post hæc dæmonis cultū tanq̄ ad plura factū, parti quidē tāq̄ ad duos dæmones, parti ēt uelut ad tres. nefas uero est causas nobis præsidentes partiri. nec ad unum redigere præfecturam. Quippe cum unitas in omnibus dominetur. Iam uero & qui dæmonium secundum corp⁹

corporísque dispensationem diuiditis principatum eius in partẽ eiusdem redigit angustissimam. Quapropter religiosum cultũ circa dæmonium ita diuisũ cõsiderare non decet. cũ opinio ipsa in qua fũdatur debilitate uacillet. Vnus igitur est secundũ unũquenq; nostrum dæmon proprius gubernator. dæmonẽ uero cõmunẽ penit⁹, & eundẽ cunctoꝝ hoĩum existimare nõ decet, uidelicet rursũ cõmunẽ q̈dem ĩ se ipso. propria uero cõditiõe unicuiq; copulatũ. Ipsa. n. secũdũ speciẽ unãquanq; diuisio materiæq; alteritas ipsã rerum secundũ se incorporeaꝝ cõmitãtem identitatẽmque non suscipit.

Inuocatio dæmonis.

Væris deinde quare cõmuni quadã apud oẽs inuocatione ad-
q uocare dæmonẽ soleamus, quoniã uidelicet ꝑ deũ dominum unũ dæmonũ agitur inuocatio, qui & à prĩcipio suũ cuiq; dæmonẽ definiuit, & in sacrificiis secũdũ propriã uoluntatẽ suũ cuiq; mõstrat. Semp. n. in sacraꝝ opationũ ordine ꝑ supiora numina ĩferiora uocantur. Quare & in dæmonibus unusq̈dam dux eoꝝ, qui circa generationẽ optinet prĩcipatũ dæmonẽ suũ ad unũquẽq; demittit. Postq̃ igitur adẽ unicuiq; suus, tũc & congruũ sibi cultũ pandit nomẽq; suũ modumq; inuocationis suæ propriũ patefacit, Atq; hic cõueniẽs ẽ ordo dæmonũ Alius. n. ordo ĩuocãtibus est cognatus. alius ab antiq̊ribus causis procedit alius cõspirationẽ in eis conficit ad idem cõmuniter conferentem. Noli igitur diuinas inuocationes humanis similes arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas quæ omnem terminũ oẽmq; indeterminatum modum superat humanis imperiis mandatísq; conferre, siue definita sint hæc siue prorsus indefinita. Quæ enim apud nos sunt cum toto genere cõmune nihil habent. Atque cum his quæ secundum totum ordinem nos excedunt. Totámque essentiam nostram naturámque exsuperant. Iam hinc uero maxime errores hominibus ingẽtes accidunt. Quando ex humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari solẽt & paruis nihilipendendísque atq; diuisis ingentia & magnipendenda, & perfecto perpẽdunt.

De fœlicitate.

Vspicaris ne forte alia quædam ad beatitudinem præter diui-
s num cultum, uia lateat, & quæ nam ista potissimum sit interrogas. Sed profecto si in diis bonoꝝ omniũ essẽtia ꝑfectioq; cõtinetur ac prima põtas, primũq; bonoꝝ illic ẽ prĩcipiũ, merito soli nos sacerdotes, & q̄ similiter supis se dediderit, atq; legitime unionẽ ad

illos

illos fuerint consecuti bono per oium principiũ atque finẽ studiose prosequimur. in hoc utiq; statu & ueritatis cõtemplatio adest, & intellectualis scientiæ cõsumatio. Atq; una cũ deo per cognitione conuersio quoque ad nos ipsos nostriq; agnitio comitatur. Frustra uero suspicaris, ne forte religiosus ex opinionibus humanis fauoribusq; dependeat. Quid nã ocii esse potest animo diis deditio ad humanas laudes auscultandas.

Religionem esse ueram.

Sed neque quod sequitur recte dubitas, ne forte religiosus ipse fallat, ubi ais animam magna sæpe ex contingenti confingere Quodnam in rebus uere existentibus figmentorum initium esse potest. Non ne potentia phãtastica in nobis est illa, quæ idola fingit, atque transformat: atque quando uita intellectualis perfectæ agit, phãtasia nulla suboritur, non ne penes deos ueritas ipsa secundum essentiam una cũ illis existit. Non ne multo magis & illa, quæ secundum cõsonantiam in rebus intelligibilibus est fũdata. Frustra igitur talia & abste, & ab aliis diuulgantur. Quinetiam ubi tu, & alii religiosos calũniamini tanquã præstigiatores, atque uanos, & iectabundos longius à ueritate disceditis, sicut enim cæteris artibus, sic & in religione sunt, qui eam falso profiteantur. Quæ professio longius quam aliud quicquam à religione discẽdit. Malum enim bono magis quam non bono contrarium est.

De præsagio naturali artificioso atque de diuino.

Si qua nobis aptitudo naturaliter insit ad futuri præsagiũ. quẽadmodum animalibus terremotuũ, procellarũmq;, & frigorũ naturalis inest præcognitio. Non uidetur eiusmodi prænotio habere aliquid uenerandum. Nam secundum sensus acumen, uel compassionem, uel aliam quandam commotionem uirium naturalium, eiusmodi præsagium naturale consequitur, Neque sursum siquis secũdum rationis discursum, uel obseruationem signorum effectus aliquos præcedentium, sicut à contractione pulsus. Atque rigore medici febrẽ præuidere solent, uidetur eiusmodi præsentia esse admodum honoranda. humana nanque, & suspecta corporeáque conditione progreditur. Solum igitur diuinitus adueniens uaticinium, re uera nobis diuinam exhibet uitã, dum & præuisionẽ & diuinas intelligẽtias possidet. Nosq; reddit re uera diuinos ac bonũ legitimũ nobis affert. beatissima .n. deorum intelligentia bonis omnibus abunde repletur. suspicaberis ne forte prophetæ diuinitus inspirati præuideant quod futura, neque tamen propterea sint fœlices. Nam & præuidere possunt, neq; tamen scire futu

ris uti, sed cōtradicendum omnem uidelicet prænotionē diuinitus īspiratam esse bonis & bonitate refertam ordinísque compotem, atq; decori. Atq; utilitatem nobis afferre, dii namq; una cum præsagio, facultatē quoque ad cauenda declinandaq;, incōmoda nobis naturaliter īminētia suggerunt. Et quando uirtutem oporteat exercere, ad idq; conferat ignoratio futurorum: occulunt ipsi futura, ut animus inde sit melior. Quando uero ad hoc nihil interest. expedit autem animus præsentire ad hoc uidelicet ut salui ad sublimia reuertantur, tunc in mediis aīarū essentiis uaticinium penitus inserunt.

Via ad fœlicitatem.

q Værebas deinde quæ sit ad fœlicitatem uia, Qua uē ī re sit ipsa fœlicitas. hoc igitur audi contemplabilis ipse in se intellectus homo; erat quondam deorum contemplationi coniunctus. Deinde uero alteram ingressus est animam, circa humanam formæ speciem coaptatam, siue contemperatam, Atque propterea in ipso necessitatis, fatiq; uinculo est alligatus. Considerare itaq; decet, qua præcipue ratione ab eiusmodi uinculis solui possit. Est autem solutio nulla, præter ipsam deorum cognitionem. Idea nanque fœlicitatis est ipsum cognoscere bonum. Quēadmodum est, & idea malorum ipsa quidem bonorum obliuio, & fallacia circa malum, notitia quidem illa una cum diuino congreditur. obliuio uero hæc atque deceptio inseparabilis est à caduco. Item illa intelligibilium essentias per sacras sanctimoniæ uias rite metitur. hæc autem à principiis cadens, atque repulsa, se ipsam proiicit ad corporalē ideam dimetiendā. Illa rursum est sui parētis agnitio hæc uero discessus unà cum obliuione ab ipso deo patre supersācto, seque ipso sufficiente, longe remotus. Illa ueram conseruat uitam reuocans hanc ad patrem. hæc hominem principem geniture usq; ad id deducit, quod permanet ꝗdē nunquā, perpetuoq; in fluxu uersatur. hæc utique prima sit tibi ad fœlicitatem uia intellectualem habens unionis diuinæ penes animas plenitudinem. Sacra uero atque deifica fœlicitatis traditio appellatur quidem porta ad ipsum omnium opificem deum, aut locus, aut aula boni. Potestatem uero possidet primam quidem castam & sobriam animæ sanctimoniam, ualde utiliorem, sobria corporis castitate. Deinde cogitationis accōmodationem, ad ipsam participationem, uisionémq; boni. Simulq; ad contrariorum expulsionē. Tertio rursum unionem exhibet ad deos bonorū omnium largitores. Postquam uero singulatim, atq; proprie, tum mundi partibus, tum di-

uinis

uinis potestatibus per partes mundi diffusis, animam copulauerit, tunc opifici toti copulat animam. præbetq; undique cum ipso consensum, atque eam extra omnem materiam ponit cum sola iam sempiterna uniuersi ratione coniunctam. uerbi gratia in ipsa opificis potestate per se genita, per se mobili, & omnia substinente prorsus, & eleuante, intellectualisque: & omnia pariter exornante. Item ad ueritatem intelligibilem reuocāte, rursúmque per se perfecta perficienteque. atque effectrice, cæterísque dei uiribus opificis gradatim pro cuiusque proprietate coaptat adeo ut in actionibus earum intelligentiisque, & opificiis facultatibus, expiatus animus atque sacer perfecte firmetur. Atque tum demum in toto opifice deo collocat animam.

Conclusio Religionis fœlicitatísque apud ægyptios.

Atque hic apud ægyptios religiosæ sacræq; eleuationis, est finis
a ipsū uero bonū aliud quidē diuinum putāt ipsum scilicet præ intellectum deum. Aliud autem humanum unionem uidelicet ad ipsum dominū. Queādmodū bytis propheta ex libris mercuriali lib⁹ explicauit. Nō igitur pars hæc apud ægyptios prætermissa ē, ut tu suspicaris, sed queādmodū spectat ad sāctimoniam rite nobis est tradita Neque rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpellant, sed de his quæ ad purgationem, solutionem, salutem animæ ptinent, neque difficilia meditantur, eademq; hominibus inutilia. immo res animæ omnium utilissimas neque sub dolo & seductore quodam dæmone obfuscati sacerdotes allucinantur, qui in omnibus fallacem dæmonicámque naturam prorsus excedunt atque ad ītelligibilē diuinámque cōscendunt his itaque per tractatis obsecro deos ut mihi tibiq; ueram intelligentiarum custodiam obseruantiámque exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in sempiternam æthernitatem æthernorū præbeant ueritatem. Perfectiorúmque circa deos intelligentiarum cōpotes nos efficiant, in quibus beatissimus bonorum finis nobis est propositus, & amicitiæ concordiæq; inter nos mutuæ, auctoritas omnis atque firmamentum.

FINIS

Excerpta Marsilii ficini ex græcis procli cōmentariis in Alcibiadem Platonis primum.

P Rincipium dialogorum Platonicorū totiúsque philosophiæ præcipuū atq; firmissimū. arbitrantur naturæ nostræ cognitionē. hac enim recte cognita bonū quoq; nobis cōsentaneū, malúmue dissidens absolutius nosse poterimus. Sic utiq; natura comparatum est, ut quemadmodum inter se rerum essentiæ differunt, sic & propriæ rerum perfectiones. Vt igitur quæ sit naturæ nostræ perfectio, & quomodo cōparetur īueniamus, eēntiā nanq; nostrā in primis debem⁹ agnoscere. Quod quidē & in alcibiade propositum est. & in tota doctrīa Platonis est finis.

Quādo rerꝝ cōsideramus eēntias, pscrutandū ē utrꝝ eēntia rei sit ex earꝝ nūero, quæ īdiuiduæ sunt, uel earꝝ genere quæ circa corpora diuidūtur, uel earꝝ quæ ī medio collocātur. Itē utrū eēntia sit æthernа. an p oē tempus existēs, an in aliq̄ tēporis parte fiat. Rursū utrū sit simplex, & ante cōpositionē existēs, aut cōposita q̄dē sit, sed īsolubilibus uīculis sit cōposita, aut possit uicissim in ea ex q̄bus cōponitur, quādoq; resolui. atq; si ita unūquodq; consideremus, deinde poterimus eius quoq; bonū quale sit facilius iudicare. Constat. n. essentiæ prorsus indiuisibilis, æthernū esse bonū, diuisibilis uero bonū quoq; in tpe, motuq; uersari. mediæ deniq; secūdū substātiæ ipsius mensuras pfectio quoq; ppēditur. eiusmōi nāq; pfectio tpe quidē indiget. sed tpe primo, q̄d sanè in corporeos circuitus possit apte metiri. Ignoramus quidē nos ipsos. quoniam obliuione genesica occupati sumus atq; in rationaliū specierꝝ uitæ pturbatiōe perculsi. existimamus aūt īterea cognoscere multa quæ ignoramus, quoniā rerꝝ rationes essentiæ nostræ īnatas habem⁹. Tres sūt cōuersionis species. quicq̄d. n. conuertitur, uel ad aliquid uertitur se deterius, dū à pfectiōe propria labitur, uel cōsurgit ad melius pp propriæ uitæ uigorem, actionémq; naturalē, uel reflectitur ad se ipsum pp cognitionē, sibi consortē mediámq; speciē motionis. Cōuersio quidē erga deterius, passio quædam est aīæ alas abicientis, & in obliuiōe iam positæ, sui ipsius simul atq; altiorꝝ. Cōuersio uero & ad se, & ad melius nō solis competit animabus sed ipsis quoq; diuinis. Quemadmodū Parmenides ipse nos docet.

Plato significat in procemio præter cætera animum ueritatis studiosum cognitiones rebus cognoscendis consortes edere. Neq; mutabiliū immutabilem, neque necessariorum stabiliúmq; ambiguam atque nutantē. Sed quēadmodū Socratē in re. pu. docuit notitia quidē simplici

uniformi

uniformi intellectuali ĩtellectualia oĩa coniugatæ cognoſcere. notitia uero ſcientifica, atq; cogitatiua. ſpecierꝝ euolutione atq; cõpoſitione rationes rerꝝ medias contemplari. Tertia rurſum à ueritate potẽtia ſenſuali p inſtrumẽta cognobilia propria cõtingente ſenſibilia iudicare. imaginali tandẽ potẽtia imagĩes ſenſibiliũ apprehendere. Iã uero Timæus cognitiones proportione quadã ad cognoſcẽda diſtinguẽs, iubet nos entia quidẽ intelligẽtia rationẽq; iudicare, opinione uero, ſenſuq; illa quæ entia quidẽ non ſũt, ſed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; eorũ quæ uere ſunt rationes, ratas & incõiunctas exiſtere. rerꝝ uero in generatione fluẽtium imaginarias atq; contĩgentes. ubiq;. n. rationes ſermonesq; imitantur illa quæ explicãt. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res ſempiternas, noĩa naturã rei magis attingere, circa uero mutabiles noĩa quoq; ſæpe mutari & magis in poſitiõe uerſari. Alioꝝ ubiq; deoꝝ aliæ proprietates exiſtunt, nã aliæ quidẽ ſunt opifices uniuerſoꝝ, atq; ſpeciei entiũ ornatuſq; ſubſtantificæ, aliæ uero propagantes uitã, ac uarios uitæ uigores progenerãtes, aliæ aũt rerꝝ ordinẽ ſeruant ĩcõmutabilem, cõnexionẽmq; cuſtodiunt inſolubilẽ. Aliæ deniq; aliã ſortitæ potentiã oĩa ſua quadã beneficentia ſeruant. Similiter & oĩs amatorius ordo cauſa cõuerſionis eſt rebus oĩbus ad diuinã pulchritudinẽ, atq; formã, reducens quidem ſequentia ad illam oĩa, eiq; coniungens, & coniũcta cõfirmans, atq; mox inde ſequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde dotes per oĩa radians. Hãc igitur ob cauſam in Sympoſio traditur, amorem magnũ exiſtere dæmonem, quippe cũ amor primus oĩum eiuſmodi medii uim in ſe ipſo demonſtret, ſitq; medius inter ipſum appetibile atq; appetens, & cauſa conuerſionis ſequentiũ in priora. uniuerſa igitur amatoria cohors in ueſtibulo cauſæ pulchritudinis cõſtituta ad illã oĩa conuocat mediũq; proceſſum facit inter amabile, atq; illa quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in ſe declarat exemplar· hanc in diuinis medietatẽ obtinens, quam dæmones inter diuina tenent atq; mortalia. Cũ igitur omnis amatoria cohors hanc ĩter deos proprietatẽ habeat, ſumitatem eius quidem unicã & occultã excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatam, penes ſupremos deos, mediũ uero proceſſũ eius penes ſup mũdanos deos ĩtellectuali cõditiõe fulgentẽ. Tertiũ uero progreſſũ eius circa mũdũ multifariã diſtributum, multoſq; ordines, atq; uires ex ſe producentẽ, atq; eiuſmodi munera partibus mundi diuerſis diſtribuentem. Poſt enĩ unicum primũq; amoris principium atq; poſt tripartitã ſubſtantiam inde per-

fectã uaria iã turba refulget amorũ. Vnde chori angelorũ ĩplentur amore. Turbæ quin ẽt dæmonũ hoc plenæ deo sectantur deos ad ĩtelligibilẽ pulchritudinẽ reuocatos. Exercitus heroũ una cũ dæmonibus & angelis circa pulchritudinẽ debacchantur. Oĩa deniq; suscitantur reuiuiscũt, reuirescunt, incalescũt circa pulchritudinis ipsius ĩfluxũ. Iã uero aĩæ hoĩum inspiratione eiusmodi tactæ, & naturaliter cognatæ deo, circa pulchrũ mouentur assidue atq; in generationis prouinciã delabuntur ad beneficiũ animis ĩperfectioribus exhibendũ, & ad prouidendũ is quæ salute indigere uidentur. Dii quidem ipsi deorúmq; pedisse qui in habitu proprio pmanentes sequentibus benefaciũt, & ad se conuertunt, hominum uero aĩæ deorsum lapsæ generationémq; tangẽtes beneficã deorũ prouidentiã pro uiribus præseferũt. Quemadmodum igitur aliæ aĩæ secundum alium constitutæ deũ, sincere prouinciis caducis præsunt, animabúsque hic oberrantibus, atq; aliæ quidẽ impfectioribus prosunt p uaticinium, aliæ p expiationes atq; sacrificia, aliæ p opẽ medendi diuinã, sic & aĩæ quæ uitam amatoriam elegerunt mouentur quidẽ à deo pulchrorũ præside ad curã aĩorum ingeniosorũ. à pulchritudine uero sensibus apparente ad diuinã pulchritudinem rediguntur, secúmq; ipsis conuocant & amatos. aĩæ uero quæ obperuersam educationem à superno munere decidũt, alioquin amatoriam nactæ naturam simulachris pulchritudinis incidẽtes, propter ueræ pulchritudinis ignorantiam corporeas formas admirantur & amãt, passionẽ propriã ignorantes. Sicut .n. apud Plotinũ defluxus mentis facit astutiã atq; sapientiæ portio lapsa creat sophisticam, sic & munus amoris impuersũ incidens susceptaculum, uitam efficit intemperatam atque tyrannicam.

Causa superior agit in opere prius posteriúsq; q̃ inferior, & una cũ illa atq; est presentior operi.

QVæ pfectiora sũt ubiq;, & quæ rationẽ exemplaris habẽt, actiones prorsus imaginũ cõprehendunt. Adeo ut deteriora nulli usquã adsint cui pfectiora quoq; nõ multo prius aliquid ex se tradiderit. Qui etiã p oẽs rerũ ordines ipsum unum alia comprehendit, atque ante illa, & post illa & una cum illis agit.

Mali dæmones ẽt in sacris obcurrunt & fallunt sub prætextu bonorũ.

COmptũ habemus in expiationibus atq; sacris, ubiq; ex deterioribus aliqd induere pfectiõis imaginẽ p quam aĩas nondũ pfectas alliciat ad se ipsũ à supioribúsq; diuertat. Quẽadmodũ igitur in cõtemplatione physica impedimentũ est uita sophistica pro diuitasq;

tasq; ad illam trahens ĩfirmiorẽ ab ipsa entiũ cõtemplatiõe ad imaginã tionem caducis familiarem, sic in amatoria eleuatiõe turba popularium amatorum impedimentum est simulans amatorem uerum, & animam iunioris à bonis cœlestibus in terrena & tenebrosa detorquens. Similiter in sanctissimis quibusque expiationibus atq; sacris, anteq̃ ipse deus adsit palàm occurrunt dæmonum quorundam ĩpetus terrenorum, aspectus noui quoque eos qui expiantur perficiunturque deturbantes & à sinceris bonis ad materiã deflectentes. Quãobrẽ dii iubent, ne prius in illos aspicias, q̃ sacro ꝑ ptãte præstrinxeris oculos. sic. n. aiunt diuina eloquia. Nõ expedit tibi illos aspicere priusq̃ corpus expiaueris, atq; sacraueris. Quoniã illi mulcẽtes aĩas à sacrificiis ubiq; deflectũt. Sicut igitur in sacris tum primũ apparet diuinũ quando totũ hoc dæmoniũ trahẽs aĩas ĩ materiã expulerimus. Sic & diuinus amator post repulsam popularium amatoꝝ occurrit amato. Item sicut bonus cuiusq; dæmon unũquẽq; custodit à pueritia actionesq; oẽs eius explorat & uerba & ante parentes prouidet, & post parentes adest tanq̃ totius uitæ gubernator assiduus, atq; post obitũ dux est nobis ad iudices, eodem modo ad alcibiadem se Socrates habet. deniq; sicut bonus dæmõ nobis plurimũ occultus adest clam nobis prouidens, & silentio consules, & ineffabiliter nos emendans, Ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis semper agit illuminando, neque tamen semper animaduertimus.

INtellectus ipse quidem circa nos semper agit semperq; præbet intelligentiæ lumen. Atque etiam priusquam in conditionẽ labamur irrationalem, Et quando in passionibus uitam degimus, & passionibus quandoque sedatis, non semper animaduertimus, sed quando a q̃plurimo generationis tumultu purgati sumus, atque tranquille uiuimus. Tunc enim intellectus nobis effulget, tunc quasi nobiscũ loq̃tur, tunc suã nobis cõmunicat uocẽ antea silentio præsens.

De bono dæmõe & de terrenis materialibusq; dæmonibus. Itẽ quõ unusquisq; nostrum consideretur dupliciter. s. & ut simpliciter anima, & ut aĩa utens corpore.

SOcrates quidem ad alcibiadem se habet ut bon⁹ dæmon. amatores cæteri, ut materiales terreníque dæmones. Qui propellẽdi sunt ut animus bono dæmoni sit magis expositus. Considerare potest dupliciter alcibiadem, & ut simpliciter animam & ut animam utentem corpore. Non enim idem est utrũq;. quemadmodũ nec

ipse per se homo,& iam gubernator homo,nec homo simpliciter atque auriga. Omnino autem quod est imparticipabile ab eo quod est participabile differt. Atque id quod secundũ se ipsum existit,ab eo differt,qđ cum alio quopiam simul iam censetur. Et deniq; quod exemptum est ab eo discrepat,quod coordinationem ad aliud est sortitum. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & ut simpliciter aīa,& ut aīa utens corpore,qua quidem ratione est simpliciter anima quædam. Socrates ad eum mentis uicem gerit.qua uero ratione est anima utens corpore. Socrates boni dæmōis partes agit. Atq; idem ipse & dæmon est,ut ad hominem,& intellectus ad animam. Iam uero & quando medietatē dæmonicam reputamus,inter deos eam & homines collocamus. Quãdo uero intellectum,in sũmo quidem aīam ex ipso suspendimus,& corpus ex anima. habes profecto diuisionem alteram in symposio,ubi traditur dæmonum inter deos hominésque existere medium,habes alterã in Timæo dicente,animam inter ītellectum atque corpus medium obtinere. Idem igitur est & intellectus,& dæmon ad animam quidem intellectus,ad animam uero humanam dæmon esse censcetur.

Quomodo amor deus nec primus est nec ultimus & quomodo in diuinis est bonum,sapiens pulchrum item fides ueritas amor.

Morem domini neque in primis entium,neq; in ultimis col-
a locare debemus. Non in primis,quoniam ipsum amabile superius est amore. non in ultimis,quoniam amans particeps ē amoris,oportet igitur amorem inter amabile amantémq; constituere & ipso quidem pulchro posteriorem,cæteris uero quæcunq; amãt priorem asseuerare. Vbi nam igitur extitit ab initio. Quo pacto per uniuersa procedit,& quibus cum prodiit unitatibus. Cum igitur tres sint in diis intelligibilibus occultísque substantiæ,& prima quidem obsignata sit bono ipsum uidelicet bonum ex se intelligens, ubi sicut sacra eloquia tradunt unitas est paterna. Secunda uero per sapiēs designetur ubi prima uiget intelligentia. Tertia per pulchrum definiatur ubi intelligibilium est pulcherrimum,ut Timæ⁹ ait,nimirum & tres secũdum has intelligibiles causas unitates existunt,secũdũ causam quidem uniformiter in intelligibilibus consistens,effulgentes uero primum in ipso ineffabili deorum ordine scilicet fides,ueritas,amor, Fides quidem omnia firmat in bono. Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat. amor denique conuertit omnia,congregátq; in ipsius pulchri naturam. Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur

ordines

ordines omnibúsq; ad ipsum intelligibile irradiat, unioné. Aliter aũt p alios ordines se declarat. Vires ubiq; suas deorum proprietatibus cõplicãs. Alibi quidem est ineffabiliter incognitéq; & unice. Alibi cõtinentiæ cõnexionisq; ratione. Alibi tanq̃ pficiens atq; formans. hic rursum intellectualiter, atq; paterne, Ibi motiue uiuificéq; prorsus & effectiue. Illic tãq̃ impans, & assimilans. ibi absolute penitus atq; sincere, Illic multiplicate iam atq; diuisim. Amor ergo supne ab ĩtelligibilibus usq; ad mũdana, descendit ad diuinam pulchritudiné oĩa conuocans. Procedit & p oĩa ueritas, illustrans cognitionibus oĩa procedit fides p uniuersum in bono singulatim oĩa sistens. Hic diuina eloquia, oĩa tradũt tribus his gubernari, in eisq; consistere. Quaõbrem dii sacrificantes iubent deo p trinitaté eiusmodi se cõiungere. Ipsa quidé intelligibilia pp inextimabilem unitatem medio non indigent amatorio. Vbi uero & unitas entium est atq; discretorum discretio ibi extat & amor colligator enĩ est & conciliator eorum quæ sũt post ipsũ & quæ sup ipsũ. Conuersor sequentiũ in priora ĩperfectorum reductor atq; pfector.

Prouidétia pcurrit p singula usq; ad minima & interĩ nullis addicta.

Qui diligentiores sunt in rerum rationibus assignandis, duo hæc elementa potissima diuinæ dæmonicæq; prouidentiæ tradũt. Primum per oĩa desuper prouidentiam ad ultimum usq; procedere ac ne minimum quidem sui expers alicubi prætermittere secũdum nihil oĩno eam ex gubernãtis accipere, nec eorum natura repleri, nec eis alicubi commisceri. Non enĩ ex eo q omnia seruet atq; disponat admiscetur propterea gubernatis. Nã diuinum atq; dæmonum naturã habet passionibus aĩarum particularium non subiectam. Neq; tamen dum separatim sequentia supereminet, propterea ex deterioribus aliquid inordinatum incultúmque relinquit. Immo uero ob hanc ipsã causam omnia decenter exornat atq; à dispensatis absoluitur. Est enim benefica pariter atque sincera, exornatrix omnium, atq; ab excultis interim expedita. Per omnia currés, præsertim quia cohibita nusq̃. Viri quinetiam diuini inferioribus diligentissime prouident simul atq; trãquille. Quid ergo de diis ipsis bonisq; dæmonibus est dicendũ. Non ne præsentes omnibus liberi sunt ab omnibus. Implentes se ipsis oĩa nullis alicubi permiscentur, discurrentes per uniuersũ nusq̃ uitam propriam addixerunt. Non ne confitebimur deos suas proles amare. Quemadmodum poetæ fingunt Iouem amare puellam, ipsámque Veneré. Népe quoniã amor eiusmodi prouisor est & seruator pfectórq; & conten-

tot rerum diuinitus amatarum. Interea & beneficus & sincerus īmixtúsq; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo unde nã diuinis īterdum hominum aīabus amatoriũ eiusmodi priuilegiũ obtigisset, nisi prius diis ipsis inesset. Quicquid. n. bonũ & salutare cõpetit animabus, causã à diis definitã habet. Quãobrem & uirtutũ oīum corporaliũmq; bonorum uelut sanitatis roboris, iustitiæ, temperantiæ, exemplaria Plato probat præcedere penes deum. Quanto itaq; magis amatorii muneris causã principalem apud deos esse fatebimur. Quippe cũ amatorius hic affectus ut Socrates ī Phædro ait, diuino quodã munere sit tributus. Dii igitur deos amãt antiquiores quidem minores, sed prouidentiæ munere, minorem uicissim maiores diligunt quodam uidelicet conuersionis officio. Perficere quidem deteriora & inferioribus prouidere, aīabus quoq; qua ratione sunt animæ competit, nã & ob hoc ipsum descendũt, propter rerum generabilium prouidentiã curãmq; mortaliũ. Ita uero prouidere, ut prouides gubernatis, nec misceatur, nec uelut addictus afficiatur. Nec inde recipiat quicquã deorum propriũ est dæmonũq; bonorum, & quotiens contingit animabus humanis: diuina uel dæmonica largitate cõtingit. Solent sacerdotes in sanctissimis sacrificiis, uel per uerba, uel per ea quæ oculis ostẽduntur, in admirationẽ stuporẽmq; presentes adducere. Stupor enim deo animã exponere consueuit. Socrates nunquam amatoriã uitam usque adeo rectã peregisset, nisi afflatu quodam dæmonis elegisset eã: & tenuisset electam.

Amor est medius inter amabile & amãtẽ, est magnus dæmon oīa ligãs & quæcũq; appetunt, ipse medius primo copulat appetibili.

Acra igitur eloquia hunc amorem domini indicunt omnia colligantem, omnibus insidentem hic sanè si connectit oīa, copulat & nos dæmonum præfecturis, Hunc Diotima magnũ dæmonem appellauit, quoniam medium implet ubique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipsum quidem, quod est amandum, gradum sibi uendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor denique usurpat inter utrunque medium congregans, atque colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterius. Iam uero apud intelligibiles deos atque reconditos, primæ secretæq; pulchritudini, intelligibilem intellectum unit per uitam quãdam intelligentia meliorem. Itaque græcorum ipse theologos cecum illum appellat amorem. In illis autem quæ extra intelligibilia sunt nondum illustrat indissolubilem, cunctis ab ipso perfectis. Vinculum enim

unio

unio quædam est, sed una cum discretiõe permulta. Quapropter eloqa sacra huius amoris ignẽ appellare copulatorẽ solent. ab intelligibili nãque intellectu procedens sequentia cuncta inuicem illíque deuincit.

Cõciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis uero dæmones, nos aũt dæmonibus, disque coniungit. In diis quidem subsistit primo. in dæmonibus uero secundo. in animabus autẽ particularibus per processum quendam tertium à principiis existentẽ. In diis rursum super essentiam, omne nãque deorũ genus est eiusmodi. In dæmonibus autẽ per essentiam. In animabus denique per illustrationis effectũ. Atq uidetur hic trinus ordo, trinæ intellectus potentiæ similis. Et enim intellectus alius quidem imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus absolutus. Alius uero participatus. Cuius & deorum animæ tanq̃ melioris participes sunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui sane est ipsarum perfectio animarum. Hæc ãt tria de intellectu Timæus ipse significat. Intellectui igitur in participabili amorem diis insitum congruum intelligito. absolutus nanq; est, & ille ab oĩbus quæ suscipiunt eũ, & illuminantur ab ipso. Intellectui uero participato amorem dæmonicum comparato. Essentialis enim est & ipse, seq; ipso perfectus tanq̃ præparticipatus intellectus, & proxime insidens animabus. intellectui denique secundum habitũ accepto. Tertiũ amorẽ illustratiõe aĩabus ĩfusum reddere debes. Nec iniuria uniuersæ ĩtellectuali differẽtiæ cõiugatũ cõsideramus amorẽ. Intellectu.n. intelligibili primam habet occultámque substantiam. Si enim prodiit inde & ibi per cãm est fundatus. atq mihi uidetur, & plato húc deũ ap d Orpheum inuenisse, eundem & amorem & magnum dæmonem illic appellatum atque ipse hoc hymno uidetur fuisse contentus. Merito igitur diotima magnum dæmonem appellat amorem. Et Socrates ubi de amore disputat, disputat etiam de dæmonibus.

Primo de dæmonibus communiter. Secundo de dæmonibus familiaribus, Tertio de dæmone Socratis.

d Icendũ est deinceps primo quidem cõmuniter de dæmõibus, deinde de illis q nos sortiti gubernãt. tertio de dæmõe Socratis. Dæmões igitur à prima uiuifica dea sortiti substantiã, atq; inde uelut ex fonte fluẽtes eẽntiã nacti sunt animalẽ, & hanc quidẽ magis intellectualẽ illi qui maiorẽ habẽt perfectiorẽq; substantiã, minus uero intellectualem potiús que rationalem, qui media possident. Tertii uero & dæmonici ordinis postrema tenentes uariam magísque rationalẽ habent ma-

terialeq; naturã. Eiusmodi igitur substantia cõstituti ad diuisionem deorum pariter diuiduntur, utpote qui, ad deos ministrorũ uice fungũtur. Aliter.n.respondẽt, seruiúntq; diis penitus absolutis, ante mundũ cũcta exordientibus atq; ducẽtibus. Aliter uero mũdanis q mũdi partibus proxime præsunt. q & secundum duodecĩ deos super cœlestes distribuũtur. Hi aũt secũdũ oẽs mũdanoꝝ deoꝝ proprietates distributi sũt. omnis enim mundanus deus ordini alicui dæmonũ imperat, cui propinquo suam impartit potentiam. Deus nãq; opifex uim largitur opificem. deus incõuertibilis incõtaminabilem exhibet facultatem, perfector autẽ similiter perfectoriam. atq circa unũquẽq; deũ ĩnumerabilis est dæmonũ multitudo, eadẽq; cũ diis ducibus cognomenta reportat. gratulãtur sane quando apollines. Mercurii. Ioues noĩantur. Quippe cũ proprioꝝ deorũ proprietatẽ in seipsis exprimant. Proinde mortalia per hos dæmones diuinos nanciscuntur influxus, atq; ita plantæ & animalia fabricantur, hæc quidem hoꝝ, illa uero illorum deorũ imagines præferentia. His quidem e proximo dæmones ducũ suorum munera largiuntur, eminentius uero dii desuper dæmonibus præsidentes.

Quamobrem postrema primis in passione cõsentiunt. Primorum enim notæ sunt in postremis, & postremorũ in primis causæ cõprehenduntur. Media sane dæmonũ genera implent omnia simulq; cõnectũt, cõmunionẽq; ipsi omnium continent, dũ deorũ quidem participes sũt à caducis autẽ participati. Siquis itaque dixerit deũ uniuersi fabrũ contra totius ordinis in dæmõibus firmauisse à ueritate nõ aberrabit. Quãdo quidẽ & Diotima hunc eis attribuit ordinẽ cõnectentẽ uidelicet diuina simul, atque mortalia, deriuantẽ liquores superne fluentes, in deos sequentia omnia referentẽ, denique uniuersa cõplentẽ secundũ medietatis ipsius connexionem.

Confutat opiniones duas dicentem non esse alios dæmonas præter animas nostras à corpore solidiore solutas. Secundam Amelii putantis dæmonas esse deos aliquos oberrantes.

n On igitur admittemus eos, qui dæmones aiunt esse nostras animas, hac ũita iam functas in aliamque translatas. Non enim decet dæmonum per habitudinem quandam consideratum in idem cõferrre atq; ipsum essentia dæmonẽ, neq; medietatẽ mũdanorũ oĩum sempiternã ex uita quadã constituere multifariã, permutante seipsam. Stat enim semper eodem pacto custodia ipsa dæmonica continuans uniuersa. Anima uero non ita suum retinet odinẽ ut ait Socrates ĩ re publica.

publica. aliis nanq; temporibus uitas alias eligit. Nec illos iterum cõprobabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ceu erraticos deos, ut putat Amelius. Sed Platonem ipsum sectabimur deos quidem dicentẽ dominos uniuersi, greges uero diis dæmonum subigentem, & ubique rationem diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos mortalés que tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinq; genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

C Vm igitur dæmones in medio sint, ut diximus constituti, primi quidem atque summi inter eos diuini sunt dæmones, diiq; frequenter apparent ob excellentem ad deos similitudinem, Nempe in uno quoque ordine primũ, superioris ordinis formam præfert. Et enĩ intellectus ex se tanq̃ deus occurrit & animarum antiquissima intellectualis existit, ideoq; dæmonum quoque supremum genus ut potẽ dii proximũ, uniforme est, atq; diuinum, secundi uero post hos sũt dæmones intellectuali proprietate iam præditi ascensionibus que & descẽsionibus præsidentes. atq; omnino deorum effectionem declarãtes omnibus atque tradentes. Tertii uero sunt dæmones. qui animarum diuinarum effectiones distribuunt insequentia, complẽt que uinculum suscipientium, inde defluxus, ad illas. Quarti uniuersalium naturarũ uires efficaces in generabilia transmittunt, particularibús que naturis ĩspirant uitam, ordinẽq;, & rationes, & uniuersam mortalium effecturã. Quinti corporei quodámodo sũt, corporúm que extrema deuinciũt.

Quo enim pacto corpora sempiterna conuenient cum caducis? quo modo efficientia cum effectibus, nisi eiusmodi medio colligante? Natura enim eiusmodi media bonis corporeis dominatur, omnibús que copiis naturalibus prouidet. Pleriq; uero ex eorum numero uersantur circa materiã, uiresque à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atq; contexunt. eamque subinde custodiunt & uarietatẽ picturámque formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinque, dæmones primi animas diis propriis copulant.

C Vm igitur multi multiformésq; sint, ut ait Diotima dæmões. sũmi quidẽ animas procedentes à patre diis earum ducibus copulãt. Nã unusq;sq; deus ducit primo q̃dẽ dæmões, deinde uero particulares animas. Sicut enim Timæus ait deus horum opifex, alias quidem aĩas in solem, alias autem in lunam, alias in deos alios seminauit hi-

utiq; dii sunt dæmones, q̃ secũdum essentiam sortiti sunt aĩas propriis q; eas ducibus copulant. atq; unaquæq; aĩa, & si circa suum deum se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secũdi uero dæmones ascẽsus animarum, descensus que dispensant. atque ab his electiones animis sunt per multis. Nempe perfectissime animarum quæ sine generabilium commercio in generatione uitam agunt, quemadmodum proprio deo uitam consentaneam elegerunt, sic & secundum dæmonem diuinum uiuunt, qui & manentes quondam apud superos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem ægyptius ille Plotinum est admiratus tanquam diuino quodam dæmõe gubernatum. Itaque circa animas quæ ita hic uitam agunt tanquam mox ad sublimia redituræ, dæmon idem hic est atque superne. Circa uero minus perfectas, alius quidem est ipse secundũ essentiã dæmon, alius autem qui uitã nuper editã comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut essentia, aut comparatiõe, aut habitudine quadam.

SI hæc recte posita sunt, nemo iam admittet animam nostram rationalem dæmonem esse dicentes. dæmon enim aliud est q̃ homo ut diotima tradit, dæmonas inter deos homines que disponens. Quod & hic Socrates ipse significat, ubi contra causam humanam causam dæmonicam diuidit, dicens non humana quidem causa, sed dæmonicum obstaculum me detinuit. homo autẽ est anima utens corpore, non igitur dæmon idem atque anima rationalis est putandus. Iam uero & hoc manifestum est, ubi Plato in timæo dæmonẽ ait animalis in nobis rationem constitutam esse. Veruntamen hoc usque ad comparationem quandam nobis est admittendum. Alius enim est ipsa eẽntia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu uel habitudĩe dæmon. Vbique enim quod proxime præest in quodam dæmõis ordine ad inferius sese habens appellare dæmonem consueuerũt. quo usu iuppiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit, & ipse Plato in timæo dæmonas nuncupauit, deos illos qui generationẽ e propinquo disponunt. ubi ait, de aliis uero dæmonibus tractare, eorum q; generationem in lucem edere, maius est quam ferre humanum possit ingenium. comparatione utique dæmon est eiusmodi, qui uidelicet proxime unicuique prouidet, etiam si deus sit, ac etiam si deo sit inferior. Habitudine uero quadam dæmon dicitur animus qui similitudine quapiam ad genus dæmonicum mirabiliore, quam secundum hominem actiones edit, totámque uitam suam suspendit ex dæmone.

Hac arbi

Hac arbitror ratione Socratem in re publica, dæmonas animos appellasse, qui uitam bene transegerint & in meliorem translati sint sortem locáque augustiora iam colant. Ipse denique secundum essentiam dæmon, neque propter habitudinem ad sequentia neq; ob aliq̃ ad aliud similitudiné appellatus est dæmõ, sed hãc p seipsum proprietaté est sortitus, atq; ĩ existentia q̃dam uiribus q; propriis, modisq; differentibus actionũ est distinctus. oĩno uero aĩa q̄dem rõnalis ĩ Timæo dæmõ aĩalis est appellata. Nos aũt ipsum hoĩs dæmonem pscrutamur, nõ dæmoné aĩalis, atq; eũ q̄ rõnalem dirigat animam, nõ ĩstrumentũ dũtaxat illius. eum rursus, q̄ tandem aĩali solutos animã pducat ad iudices. Quemadmodũ socrates asserit in phædone, quãdo aĩal q̄dem nõ est amplius, dæmõ aũt unũquemq; ducit ad iudicem, dæmon inq̃ ipse q̄ sortitus fuerat & uiuẽtem. Si enĩ eũ ipsum uiuentem nactus est dæmõ, qué & post obitũ iudicio sistit nimirũ hoĩem uidelicet nõ aĩal solũ nactus erat. Quin etiã desup exordiens atq; ĩperans, constitutionem nostrã gubernat totam.

Contradicentes dæmonem esse, uel partem aĩæ operantem, uel partem ei præpositam.

Sed neq; etiam probandi sunt, siqui anima rõnali dimissa, dæmoné esse dicãt ipsũ q̄d opatur in aĩa, ceu in uiuentibus q̄dé secundũ rõné eẽ dæmoné rõnem, sed ira uiuẽtibus, irascibile. cupiditate, cõcupiscibile, neq; rursum audiendi siq̄ dixerint dæmonem esse q̄d in ipsa uita nostra ei quod opatur proxĩe præsidet, ceu iracũdis rõnem, libidinosis iracũdiæ ptãtem. Principio dicere dæmonas esse partes animæ hominũ est humanã uitã nimiũ admirantiũ, neq; probantium Socratem ĩ re. pu. post deos & dæmõas disponenté genus heroicũ & humanum, increpantémque poetas, q̄ heroas nihilo meliores hominibus introducant, sed passionibus similibus mancipatos. Socrates igitur talia increpans procul admodum ab hac erit opinione, ut dæmonas qui heroibus præstantiores sunt, inter animæ partes uirésque cõstituat. Ex his nanque sequitur ipsa per essentiam meliora intus accipi ad deteriora complenda. Præterea uitarum mutationes, uarias dæmonum mutationem adducent. Auarus nanq; in ambitiosam uitam sæpe mutatur. ambitiosus in habitum recta opinione uiuentem. hic in habitum scientia præditum. Dæmon igitur alias similiter, alius erit. Nam pars ipsa agens in anima alias existit alia. Si igitur uel hæc ipsa pars opans, uel pars huic proximo præsidés dæmon fuerit. nimirũ una cum humanæ uitæ mutatiõibus, dæmões pariter mutabuntur. atque in eadem uita plures

idem animus dæmões nanciſcetur qđ fieri nullo mõ põt. Nunq̃ enim anima in eodem uitæ curriculo mutat dæmõis præfecturam. ſed idem dæmõ eſt ex ipſa genitura uſque ad iudicis uitæ præſentiam nos gubernans. Quemadmodum Socrates aſſerit in Phædone.

Dæmõ nõ eſt particularis intellectus, ſed ſubſtantia differẽs ab intellectu, poſita in latitudine animarum.

P Roinde qui intellectũ particularẽ idem eſſe putãt atq; dæmonẽ nos ſortitũ, nõ recte mihi uidentur intellectualem proprietatem cum ſubſtantia dæmonica cõfundere. Omnes enim dæmones in animarum latitudine cõtinentur animíſq; diuinis poſteriores exiſtunt. Intellectualis autẽ ordo aliud q̃ddã ẽ q̃ anima. neq; eandem eſſentiam uel potentiam, uel actionẽ eandem nacta ſunt. Præterea intellectu quidem animæ perfruuntur, tunc demũ, quando ad ipſum cõuerſæ fuerint, lumẽq; inde ſuſceperint, ſuámq; illi cõiunxerint. actionem. dæmõis autẽ præfectura potiuntur ꝑ oẽm uitam, totũq; uictum, atque ꝑ oĩa, quæ uel à fato proficiſcuntur uel prouidentia. ipſe nãq; dæmõ eſt, q̃ oẽm uitam noſtrã regit, electionẽſq; noſtras ante generatiõẽm factas implet, donaq; fatalia, & munera ducũ fati deorũ. Quin etiã illuſtrationes à prouidentia ſuggerit atq; dimetitur. Iã uero nos tanq̃ animæ quædã à ſolo intellectu pẽdemus, ut autẽ animæ utẽtes corpore egemus & dæmõe. Quãobrem Plato intellectum quidẽ gubernatorẽ animæ nuncupauit in phædro, dæmonẽ uero paſſim hominũ ſpeculatorem, atq; curatorẽ. atqui nemo recte cõſiderans, aliam quãdam unam & nobis proximã prouidentiã inueniet. ad noſtra oĩa ꝑtinentẽ præter dæmõicam prouidentiã atq; curam. Intellectus enim ab anima rationali participatur (ut diximus) à corꝑe uero nequaq̃, natura participatur à corꝑe, ab intelligẽtia minime. Aĩa rõnalis iracũdiæ q̃dẽ & cõcupiſcentiæ dominatur. in rebus uero fortuitis nõ hẽt ĩperiũ. Dæmõ uero ſolus oĩa mouet. cũcta gubernat. noſtra oĩa excolit atq; diſponit. eníuero rõnẽ ꝑficit. ꝑturbatiões tẽperat. naturã inſpirat. corpꝰ cõtinet. fortuita ſubminiſtrat, fatalia cõplet. prouidẽtiæ dona largitur. Vnꝰq; hic exiſtit uniuerſoꝝ, quæ ĩ nobis & circa nos ſũt, rector totiꝰ uitæ gubernacula tenẽs.

Tria de dæmõe Socratis, primũ ꝙ ẽ etiam deus. ſecũdũ ꝙ per uocem apparet. tertiũ ꝙ reuocat non prouocat.

D E Socratis dæmõe cõſiderãda nobis ſũt tria. Primũ ꝙ appellat̃ & deꝰ, ut hic & ĩ apologia patet. Secũdũ ꝙ ꝑ uocẽ dabat ſocrati ſignũ qđ ĩ theage apparet & phædro. Tertiũ ꝙ reuocabat Socratẽ, nõ prouocabat, qđ te

bat,q̃d testat̃ apologia. Prĩcipio aĩarũ diuinarũ,quæ intellectualẽ uitã elegerũt dæmões sũt diuini ĩ dæmonũ q̃dẽ genere sũmi. deorũ uero participes ante oẽs, sicut enim in diis est dæmõ,sic & in dæmonibus ẽ, & deus. sed ibi quidem substantia est diuina ,proportio uero dæmõica. In dæmonibus autẽ proprietas quidem dæmõica,proportio uero diuinam declarat eẽntiã. Adeo.n. cæteros dæmonas antecellunt, ut dii frequẽter appareãt. Merito itaq; Socrates dæmonẽ suũ appellat & deũ,tanq̃ ex dæmonũ ordine summũ. Quapropter pfectus Socrates erat, tali uidelicet dæmõe gubernatus, & ad eiusmodi sui dæmõis normã sese dirigens. proĩde q̃tum ad illam dæmõis uocem spectat,attende. Socrates sane primo quidẽ p intelligentiã scientiãq; rerũ separatarum inspiratiõe dæmonis fruebatur ad diuinũ amorẽ assidue reuocante. Secũdo uero & ĩ uitæ negociis dirigebat prouidẽtiã suã erga deteriores,atq; secũdũ ipsã dæmõis actionẽ nõ ĩtelligẽtia siue cogitatiõe tantũ neq; solis uirib⁹ opinãtibus, lumẽ accepit inde procedẽs, sed ipso quoq; spiritu,dũ p totã eius uitam inspiratio illa dæmonica repente procederet ipsũmq; sensum iam moueret. Constat enim eadem actiõe nobis desuper imminente, aliter quidem ratiõem,aliter imaginatiõem, aliter uero sensum, dato munere perfrui, & unũ quodq; eorũ quæ nobis insunt propria quadã cõditiõe à dæmõe moueri atq; pati, nõ extrinsecus igitur passiue uox in Socratẽ incidebat, sed ex intimis inspiratio per animam totam procedẽs,& usq; ad sensuum instrumenta progrediens, postremo uox euadebat, in notitiam uidelicet ueniens, nõ tam sensu quopiam, q̃ cõsensu. Tales enim à bõis dæmõibus atq; diis illustratiões cõtingere solent.

Dæmões alii sub aliis diis ordinati diuersa inter se habẽt officia.

q Vod autẽ de Socratis dæmõe dictum est,reuocare uidelicet nõ prouocare, nõ omnibus dæmõibus nostris est cõmune beneficium ergo socratis ingenium & caritate erga hoies cõmuniter plenum, & ultro ad beneficia promptum dæmonica exortatiõe nõ indigebat. dehortabatur tamen eum dæmõ quotiens uel importune uel ĩeptos ad disciplinam suã aggrederetur. Freno uidelicet potius q̃ calcaribus indigentem. Præterea dæmonum alii purgatoriam & incõtaminabilem possident potestatem, alii uero genetricem, alii perfectoriam, alii opificem,atque omnino secundum deorum proprietates, uirẽsque sub quibus ordinati sunt. diuiduntur. Iam uero secundũ eorũ substantiã singuli cliẽtibus suis ad beatam uitam patrocinantur, alii quidẽ ad deteriorũ curã nos mouentes, alii uero ab actiõibus retrahẽtes externis.

Videtur itaq; Socratis dæmon proprietaté huiusmodi nactus purgatoriam inq̃ & incontaminabilis uitæ causam, at sub hanc apollinis potentiam ordinatus præsidentem uniuersæ purgatiói, uirtute scilicet uniformi. hac ergo uirtute dæmon à cómercio uulgi nimio segregat, colligitq; ipsum ad animi penetralia, & actionem à deteriorib⁹ segregatam. Nempe sicut apud Orpheum Apollo præest Baccho, reuocans eum à processu in titanicam multitudiné. sic & Socratem eius dæmon, qui pedissequ⁹ é apollinis. Intellectus.n.noster é numinis apollinei proles.

Substantias numinum & animorum cognoscere est intellectus pfecte purgati. cómuniter uero per actiones eorum cognoscim⁹ potentias per has auguramur essentias.

I Nter hæc alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non substantiam sed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iáblichus substantias quidem dæmonum & cómuniter omnium nobis superiorum, contemplari nobis difficillimum esse, nisi intellectum habuerimus perfecte purgatum. Quandoquidem & animæ essentiam non unicuique facile. Solus ergo Timæus omné eius essentiam declarauit. Qualis enim est omnino diuina longaq; expositione indiget, qua declaretur, ut Socrates ait in phædro. Potentias autem numinũ facile é explicare, nam ab actionibus, quarum proxime matres sunt ipse uires, eas ipsas potentias persentimus. Media nanque inter actionem & essentiam potentia est, producta quidem ab essentia, actionem uero producens. Præterea ipsa potentia maximam cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbiq; enim potentia dæmonis instar medium obtinet. Et in rebus quidem intelligibilibus patrem intellectúmq; coniungit.

Potentia enim est simul cum patre, Intellectus autem existit à patre. In rebus autem intellectualibus cum essentiis copulat actióes, actio náque est potentiæ proles. essentia uero potentias ex se parit. Numina igitur inter nos deósque media proprie per nomen potentiæ designantur, ubiq; medium possidentis. Vera enim essentia uerúmq; esse penes deos existit. Potentia uero diis rite ministrans in dæmonibus habet locũ. Actio denique & effectio per eorum potentiam progressa foras uersatur in nobis.

Cognitio futurorũ contingentiũ, est apud supos certa atq; necessaria.

D Iuinus Iamblichus atq; dux ille noster ita quærunt, atq; soluunt. Quomodo non est absurdum? ex natura rerum cognoscendarũ differentias cognitionũ determinare atq; non contra, scilicet cognitionum de

num siue cognoscentiũ differentiis cognoscenda diuidere. Ita ut quod per essentiam æthernum est, atque diuinum, ætherne atque diuine cũcta cognoscat, quod humanum est cognoscat humane quod sane indiuiduum est nimirum & indiuidue, uel quæ diuidua sunt anticipet. qđ æthernum super tempus etiam tẽporalia. quod rationale in rationalia quoque rationaliter. Ex his itaque patet deos atque dæmonas cognoscere indefinita definite, instabilia stabiliter atq; firmiter. nõne uidem⁹, multa inferioribus nostris incognita nobis interim esse nota? In rationalia enim uniuersalis ipsius naturam apprehendere nequeunt. Nos autem colligere possumus. Quidnam igitur ulterius admiramur, quæ nos ambigua & fallaci cognitione coniicimus, hæc superos firmiter cõprehendere. Non enim nostra debilitas, est illorum potẽtiæ iudex. quẽadmodum neque irrationale nobis inferius, habet rationis nostræ iudicium, q̃uis irrationali quod est in nobis, uel extra nos nostram intelligentiam moueat. Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsensionem alicubi reperiri, stabilem uero determinatámque & indubiam, inueniri nusq̃. Ipsa nanque natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cum contrario mistis exordia ducere, si autem futuri coniectio est ignorantiæ particeps, neq; constat, ubi nã ipsa ẽ per se futuri notitia? Vbi purum ipsum à quo quidem & quod posteri⁹ est & illius cupidum, substantiam est sortitum nisi apud superos.

Superi nobis bene consulunt, & si præuideant nos non obtemperaturos eis.

a Pollo Pythius Laio respõdit cõsulẽs ne filium generaret, alioquin dæmonum uiolentiæ subditum. Præuidebat tamen interea Laium oraculo non obtempaturum. sed Phœbus tanq̃ bonus proposuit ei uitæ melioris electionem. Et Laius sane illi quidem non errauit, sed propter propriam ignorantiam futuris est periculis circunuentus. Omnes quidem probi uiri actiones ad ipsa sui intima uergunt. Itaque si benefice atque diuine fuerit operatus, finem iam suum habet in actione uidelicet propria constitutũ, etiam si extra nihil fuerit inde perfectum similiter & circa nos sæpe dæmones operantur. Proinde diuina frequenter inferioribus uidentur occurrere, atque præcurrere, interim e suis sedibus non discedentia, sed dum in seipsis permanẽt, propter aptitudinem suscipientis, uidentur accedere. Nam & in deorum inuocationibus, & occursibus sponte factis accedere ad nos quodammodo uidetur ipsa diuinitas nobis uidelicet profectis ad ipsam. Mos Py

thagoreis erat per signa in corpore constituta uenientes ad eos iudicare utrum ad meliorem uitam apti forent. nec ne. Natura enī ipsa quæ animis confingit corpora, instrumēta eis congrua suministrat, imaginésq; animarum in corporibus indicat per quas & animarum ingenia in hac arte periti depræhendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessariis atq; cōtingentibus.

P Eriti in dialecticis dicere solent, etiā siquis decies mille propositionibus necessariis usus fuerit unicam uero interseruerit contingentem, conclusionem omnino, deteriori similem euasuram, similiter si ipsum quod à nobis cognoscendum est, habeat penes se aliquid materialis, instabilísque naturæ cōmistum, proculdubio efficit ut nostra de hoc ipso cognitio indefinita sit & ambigua. Cognitiones enim instabilium rerum non sunt à redargutione securæ, sed per assimilationem quandam uix talia comprehenduntur. Talis autem est & naturalis uirtus quia ubique quod imperfectum est tanquam materiæ cognatum, facillime permutatur. Ipsa per se sufficientia primum est penes deos boni nanq; sunt dii, atq; super essentiales bonitates quædam & entium omnium plenitudines, per quos & cæteris omnibus sufficiētia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis, & alia quidem participatione quadam sufficientia sunt. dii autem ipsa substantia. Quamobrem communis immutabilísque sententia beatitudinē designat sufficientia quibus enim competit habere se bene: eisdem sufficienter habere se conuenit.

Anima rationalis à primo opifice mundi in rationalis à diis iuuenibus. Ideo illa est hac nobilior.

A Nimam in nobis rationalem, anima in rationali nobiliorem esse dicimus, quoniam illam quidem primus mundi opifex procreauit, hanc autem dii iuuenes produxerunt, huius sane generositatis, ipsa familiarum nobilitas est imago, quæ tamen ignobilitatem habet admistam, uicissim que mutatur, stabilis autem & sempiterna generositas animarum à diis ducitur, circa quos olim satæ dicuntur, atque à diuinis potentiis, sub quibus ordinatæ fuerunt, nobiliores enim animæ sunt, quæ sublimiorum deorum pedissequæ sunt, atque à maioribus potentiis dependentes secundum distributionem in uniuerso dispositam. Idem quoque de ciuitatibus assero. Desuper enim secundum sortes

dum sortes differentia ad animas usque descendit. Atque dicimus deos quidem alios esse igneos, alios æthereos, alios cœlestes, alios postremo terrenos. Rursum animarum, alias esse ex phæra solari, alias mercuriali, alias uero lunari. Atque est eiusmodi secundum loca distributio anima rum talis, ut ea re uera gloriari quis possit. Non autem nobilitas secun dum terrenos genitores & urbes.

Perfectiores animæ, sublimioribus diis dæmonibus quæ circa illos accõmodatæ fuerunt, atque uicissim.

s Ocrates inter hæc designat differentiã bonorũ dæmonũ no bis secundum essentiam præsidentium, atque potentias quas sortiti sunt in mundo. Item animarum perfectiores quidem potentioribus subiectas esse dæmonibus, ab eisque seruari, atque ut expedit ubique dirigi. im perfectiores autem inferioribus subesse dæmonibus. sicut enim circa deos animæ pro dignitate sunt satæ, sic etiam sub dæmonibus rite sunt ordinatæ. Et quemadmodum deos duces, sic & dæmonas curatores pater ille fabérq; mundi traditur animis præfecisse. Qua propter Socrates curatorem sui appellat præfectum sibi dæmonem atque deum. Manifeste asserens Alcibiadi hunc duntaxat esse uerum hominis curatorem. Qui sit & beatitudinis auctor propter eius mirabilem potestatem, quod sane nullus hominum nobis efficere ualeat.

Ordo rerum exigit, ut post idealem causam sint res semper ideæ participes, stabilésque omnino, deinde res ordinatæ semper que mutabiles.

a Mor à corporea pulchritudine pendens mutabilis est. Quoniam est & illa mutabilis. Nefas uero est effectus alicubi conditionem supergredi causarum, atque meliores illis euadere. Nam & ubi causæ sunt ordinatæ, sæpe effectus inordinati nascuntur. ubi stabiles causæ, exitus sæpe mobiles. ubi determinatæ frequenter indefinitæ, contingunt. Igitur multomagis ex causis statu ordinéque carentibus effectus ordinis statúsque expertes eueniunt.

Series uniuersi desuper p eiusmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tandem talia sunt quæ permutari possint, sibíque ipsis naturalem uendicare mutationem, quemadmodum circa iustum, aliud quidem est primo iustum ipsúmque iustum neque participatione tale, aliud autem illius primo particeps, quod & semper est particeps. Aliud denique aliquando quidem particeps, aliquando uero à participatione cadens.

Nque enim fas erat ipsum iustum sterile permanere, nulli prorsus qc-quam suæ proprietatis impartiens nullum sanè primorum est eiusmodi, sed sterilitas ipsa soli materiæ tanquam rerum infimæ competit. Neque rursum fas erat quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quæ solum quandoque participant. Nam ab ipso quod simplex penitus immutabiléque consistit, hoc certe quod compositum est atque mutabile, nimis est alienum, Ideoque medio quodam uinculo indiget ad illius cõtactum. Nec iterum quod participatum est ab eis, quæ inde semper illustrari possunt, oportuit usque ad hæc ipsa duntaxat suum sistere munus, ne in uniuerso sit extremum hoc ipsum, quod principiis semper est suspensum. Oportet igitur triplicem sicut diximus ordinem constituere nõ solum circa iustum, sed circa pulchrum, æquale, simile, & species denique rerum omnes.

q Vemadmodum dii curationes morborum, idest peccatorum animis & fruges opportunis temporibus adhibẽtes beneficio eas afficiũt, sic & uiri diuini opportunitatem quærunt ad disciplinam, sed dii quidem ĩtellectuali, diuináque forma opportunitatum mensuras ipsi determinant. homines autem eas scientia prosequuntur. Sunt & qui inter homines ex inspiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanque dæmonum præsentia familiaritásque præcipuam uim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter ubique captandã, quod & Socrati contingebat. Iam uero quemadmodum locus unicuique corpori ab ipsa natura proprie destinatus est, sic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actionibus & quemadmodum totius mundi quidam circuitus, sunt fecunditatis sterilitatísue causæ, animalium atque plantarum. Ita singulis actionibus aliud conuenit, aliúdque tempus ad actionem hanc aut illam perficiendam. eiusmodi uero tempus est actionis cuislibet opportunitas, tanquam bonum atque finem agẽtibus afferens & effectis. Quapropter pythagorici primam quoque causam à qua omnibus bonum adest, oportunitatem ipsam nominauerũt. Quippe cum omnibus ut perfecta sint largiatur. Tali quadam occasione Socrates per dæmonem ad Alcibiadem fretus est, accedens ad eum non nullã dicturus, quando & Alcibiades cogitabat ad eum proficisci eadem rogaturus. Vniuersa enim hunc in modum inuicem coaptãtur, omnibúsque ita communio bonorum ubique perficitur dum uidelicet causæ quidem perfectoriæ ad tradendum promptissimæ sunt.

Susceptura

Susceptura uero ad participationem expergiscuntur. & illæ rursum potentiam porrigunt perfectoriam. hæ autem potentiā aptitudinis à natura susceperunt. Duplex enim potentia est. altera quidem agentis, altera patientis. & illa mater est actionis, hæc uero perfectionis est susceptaculum, atqui oportet tum quod effecturum est exuberans in se esse atq; ad agendum ita promptū, ut etiā si suscepturum subsit nullū, ipsum tamen ꝑ se sit perfectum, atque ultro motū sit ad dandū, tum etiam quod passurum est ad participationem gliscat, seq; ipsum perfectoriæ admoueat potestati, atque etiā si illa non adsit, tamen per aptitudinē summā ad participationē fuerit experrectū. Cum enī duæ sint causæ, aliæ q̃dem īmobiles & oībus ubique præsentes, aliæ uero mobiles, & aliquando præsentes perficiendis, aliquando uero distantes, & intelligibila certe similiter ubique adsint, omnibúsque semper eodem modo sua munera largiantur, sensibilia uero adesse participantibus, uicissímque abesse possint, quemadmodū sol nunc adest, implétque lumine, deinde discedit, cum inquā ita se res habeant, quando aptitudo quidem inest participaturo ad aliquam immobilium causarum, tunc & hæc adest simul & efficientis causæ munus absoluitur. In talibus enim sola subiectorum ineptitudo solet munera prohibere. Quoniā quæ traditura sunt & semper tradunt, & sunt semper ubique similiter. Quod igitur euasit aptum fit & causæ subito particeps. at quando ad aliquā mobilium causarum aliquid fit paratum, sæpe & si hoc expositum est, quod tamen traditurū fuerat abest. Oportet enim hoc & nuper adesse quandoquidem locum requirit ad dandum. Omnino uero quēadmodum diximus necesse est per omnes bonorum cōmuniones hæc duo præcedere, tum datoris perfectoriam potestatem, tum consumatam aptitudinem suscepturi atque largitoris perfectionem cum suscipientis præparatione concurere, & una cum eiusmodi concursu ipsam efficientē causam patienti secundum essentiā supferri. Concursum q̃n etiam eiusmodi nō esse fortuitū neq; ab inordinatis & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatū quēadmodum quæ casu in uicē cōfluunt. sed necessum est conspirationē talē alicubi quidē per naturā fieri, alicubi uero per ītellectū. Item alibi à causa quadam dæmonica, alibi potius à diuina, hac sane cōditiōe Socrates cum Alcibiade opportune concurrit ad idem, huius autem opportuni cōgressus bonus dæmon causa extitit opportunitatē Socrati conueniendi determinans. ipsa nanque opportunitas desuper à diuinis exordiens usque ad extrema progreditur, & alia quidem opportu

nitas est à diis determinata. Alia uero dæmonica. fatalis alia. alia uero fortuita. Fortuna enim ut inquit, opportunitásque omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria uideras eorum imagines hic ante alia sequeris.

a Nimæ nostræ hic peruagantur circa imagines, eorum quæ in prima uiderant, & ad eas imagines magis afficiuntur, quorum exemplaria illic attentius contemplatæ fuerant. Aliæ nanque animæ aliis sũt accõmodatæ spectaculis. Ideo aliæ aliis imaginibus incumbũt. Eorum enim quæ illic inspexerant similitudines amant.

Quæcũq; uero magni Iouis insuper pedissequæ fuerunt, unaq; cũ illo circũuiuere, ordinẽ habente ducalem inter duodecim principes uniuersi, hæ profecto secundum speciem sui dei etiam huc profectæ imperiosam uitæ speciem appetunt. & quod reuera imperiale est ignorãt, apparentem uero principatum inter imagines prosequuntur. atque si sapientes nactæ sint præceptores, affectus eiusmodi eis peruenit ad salutẽ per quendam ad cœlestia reditum. Sin autem inter imagines moras traxerint, desinunt in tyrãnidem. Hinc ait in re. publi. Socrates, animas nuper profectas è cœlis imperiosas potissimum eligere uitas. Cũ enim paulo ante una cum diis cœlestibus circumuenerint, inspexerintque uires eorum omnibus dominantes, affectant ipsæ quoq; uitã eorũ similem cæteris imperantem. Et plurimæ quidem affectu eiusmodi abutuntur rectæ uero utuntur admodum paucæ. Præstantissimam quidem uitam Plato ponit. Contemplatiuam. Secundam, ambitiosam. Tertiam, uoluptuosam uel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ uenientes cœlitus, educatæ'que rectissime. Ambitiosam quoque uenientes è cœlo, sed educatæ deterius, reliquas uenientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum occulta cognoscere.

o Mnes homines naturaliter intimas cogitationes suas & passiones & appetitus ad deos loquuntur, persuasi uidelicet per immutabiles anticipatiões, ipsam diuinitatem omnia nosse ipsa etiam animarum occulta momenta. Omnis certe copula communióque ratione cõfecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa unit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

Deus prouidentia sua nostrũ confirmat arbitrium.

Ii animabus uitas proponunt, & eisdem postquam elegerint d quæcunque electæ uitæ conueniunt certa sorte determinant. atque ita libertas arbitrii in media prouidentia cõtinetur, mouetúrque & determinatur inde, & in medio uertitur. hæc manifeste in re. pu. describuntur, ubi propheta uitas proponit animis ex genibus, lachesis sortes accipiens. atque clamans inter animas o animæ diurnæ & cætera. & propositio quidem per medium prophetam fit à lachesi. Electio uero circa uitas ibi propositas, ipsarum iam est animarum. Iam uero propheta illic animarum electiones in se ipso cunctas anticipans, ita demum sortes proicit. profecto res ipsa quæ instabilis & indefinita uidetur semper in superioribus. perfectioribúsque secundum unum terminum, & stabiliter, & ordinate ante comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

X Platonis uerbis hic tria colligimus, primũ ipsum male esse e omnino deterius iudicandum quam non esse, secundum separationem animæ à corpore liberare nos à malis quæ uersantur in regione caduca & ab impedimentis quæ hic consecutionem conuenientis finis impediunt. tertium ipsos animarum appetitus ad uitæ formas ualere quam plurimum, neque nos esse tales. ut ab externis duntaxat formemur, atque moueamur. Ex nobis enim ipsis electiones promimus, per quas uitam agimus.

Superi sententia certa tenent quæ in rebus sunt incerta.

Ccipies hinc sententiam admirandam, quæ uidelicet præ a stantiora sunt uniformiter, ubique anticipare deteriora at uero deteriora potentiæ superiorum non æquari. Item cognitiones superiorum in seipsis deteriorum actiones firmiter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum, totam superiorum actionem comprehendere nunquam posse. Quod superius est nihil à deterioribus in se accipit, quemadmodum neque cœlum, ex mutatione accipit aliquam sublimarium passionem. Neque immobilis causa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit. nec omnino quæ sunt ætherna ex rebus agentibus temporaliter quicquam in seipsis admittunt, Hæc denique quod necessarium est, dum cuncta cognoscit mutationem substinet in eo etiam cognoscendo quod est contingens.

Argumentatio duplex per negationem & affirmationem illa resoluit. ista componit, & utraque cum ipsa natura animæ congruit.

I Alcibiades assignare nequit tempus in quo putauerit se nesci
s re illa de quibus nunc cõsultat, certe nec illa quæsciuit aliquã
do. nec à præceptoribus didicit unq̃. Quod si neque quæsiuit neq; accepit ab aliis, profecto nec didicit nec inuenit, si nec didicit, nec inuenit, merito neq; nouit, si non nouit, non est bonus iudex, in quib9 assignare nequit tempus, quãdo se nescire putauerit. Vides profecto quemadmodum si hoc pacto disputatio producatur, tum quidem cõpositione, tum uero resolutione procedimus. Affirmatiua quidem cõpositione, negatiua uero resolutione dicentes. Hæc autem scilicet cõpositio atq; resolutio prorsus naturæ animæ conuenit, quæ quidem à perfectioribus ad deteriora p̃ cõpositionẽ rationũ, & appositionẽ alienoꝝ quorũdam indumentorũ labitur. quousque indẽsum hoc solidũmq; uinculum includatur. Vicissim uero ad excelsa resurgit, per resolutionẽ, expulsionẽmq; eorũ, quæ ab ipsa eius natura dissentiũt, donec euadens nuda ut sacra tradũt eloquia, speciebus oĩno separatis à materia cõiungatur. Quamobrem argumentatio per affirmatiua procedens, à perfectioribus ad ĩperfectiora descẽdit. Procedẽs uero p̃ negatiua uicissim.

Ipsum bonum q̃uis essentiam intellectualem supereminеat solum tamen ad infimum usque se porrigit.

Psum bonum tanq̃ super naturam intellectualem ĩn se consi
i stens, si dictu fas est, usque ad postrema descendit, illustrãs oĩa
& conseruans, exornãns q;, & interim ad se conuertens. Primo quidem ipsis uere existentibus adest. Secũdo diuinis animis. Tertio numinibus humano generi præsidentibus. Quarto nostris animis atque deinceps animalibus & plantis, omnibũsq; corporibus. Ipsi deniq; informi materiæ infimæ rerum feci, ipsum profecto bonum clam ineffabilitẽrq; ante omnem ordinẽ, proprium munus exhibet omnibus. hæc aũt illud ubique participãt, aliter atq; aliter suo quælibet ordine. & quatenus unaquæque naturaliter apta sunt, bonum inde reportant. hæc q̃dem debilius efficaciũs illa. hæc uniformius. Illa magis conditione partibili. hæc insuper sempiterne, mutabiliter illa. res nanque diuiniores quemadmodum indiuiduam habent essentiam, sic & bonum indiuisum possident & unitum. Quæ uero a principiis longius discesserunt, in distantia quadam, & diuisione iam posita bonum proprium comparant. Quapropter talia cœtu quodam ad idem contendente, mutuaq; cõspiratio-

conſpiratione penitus indigent. Vt quandoquidẽ unũquodq; non habet ſufficientiam quod eſt elementum boni. ſaltem ꝑ communionem mutuam ſuppleat naturæ defectũ. Atq; ita debilitatem ſuam diuiſione factam, cõſpiratione corroboret. Hac utiq; ratione hoĩes ſinguli ſeorſũ debiles ĩ commune ad conſiliũ congregantur, diuiſam ita mentem inuicem copulantes, & quaſi ẽ ſcintillis multis lumen unũ accendere cõtendentes, Ipſa quidem multitudo nunquã per ſe ipſum ſibi cõmuniter conferens comparet. Niſi circa unũ aliquid, in ea præualens ſimul ordinaretur. hoc enim circa omnem rerum ordinem contemplari licet. Multitudinem ſcilicet ubique uni congenitàm eſſe, atq; per cognatum unum reuocandam ad unitatẽ ipſam penitus abſolutã. Ipſum diuinum bonum ideo cunctis ſui inſeruit appetitum, ut per hunc bona nobis impertire ualeret.

Mercurius eſt auctor nobis inuentionis & diſciplinæ.

m Ercurius ut Iouis nuntius paternam animis explicat uoluntatem, atq; ita nobis exhibet diſciplinam, atq; iteꝝ ut inquiſitionis eſt auctor, inuentionem ſuis præſtat alumnis. Iam uero quando diſciplina à ſuperis uenit in animas, eſt inuentione præſtantior Quando uero ab æqualibus ceu hominibus cognitricem in nobis potentiam ſuſcitantibus, eſt inuentione deterior. Inuentio igitur media ẽ, naturæ aĩæ conueniens per ſe mobili. Per hanc enim uis ipſa in nobis ꝑ ſe uiuens & per ſe opans potiſſimum declaratur. Diſciplina uero utrinq; ſe habet, atq; ſecundũ melius implet animam à cauſis eius ſuperioribus ſecundum uero deterius ab eis quæ ſunt extra nos uitalem in nobis uim ſuſcitat conditione quadam aliunde mobili. Quod autem etiam à ſuperis cognitio quædam rerum naſcatur in nobis, ipſi dii manifeſta ſui præſentia expoſitionibuſque ſatis ſæpe declarant, oſtendentes animis ordinem uniuerſi, atque præcurrentes uelut duces in ipſo itinere ad diuinum atq; faces quaſi phanales in ſignum itineris ſuſpendentes.

Propter notiones rerum nobis innatas, putamus nos omnia noſſe.

a Nimæ noſtræ premuntur ignorantia duplici, putantes quidem ſe plurima noſſe ob ingenitas ſibi rerum ab initio notiones, ignorantes aũt propter obliuionẽ. Qui igitur hac duplici premitur ignorãtia, nihil ultra ꝑquirit, ſicut neq; ſapiẽs ipſe quærit. Atq; ĩ hoc ipſo eſt quodãmodo ſimilis ſapienti. Quẽadmodũ & materia deo ꝑ diſſimilẽ quandã ſimilitudinẽ. Vt recte quidã tradit. Sicut. n. materia eſt informis, ſic & deus, & utrunque infinitum eſt penitus, & ignotum

Tam&si hæc omnia deo quidem secundum melius, conueniunt, secundum uero deterius materiæ competunt.

Anima per acquisitam scientiam fit, menti similis per duplicem ignorantiam, similis fit materiæ.

a Nima per ipsam quidem scientiam euadit intellectui similis secundum actum ipsum cognobile comprehendens, quemadmodum intellectus intelligibile. Secundum uero duplicẽ ignorantiam fit materiæ similis, sicut enim materia omnia uidetur habere, cum nihil re uera possideat. Sic & duplici ignoratione laborans, uidetur sibi quæ non habet habere. Proinde duplex animarum cognitio est. Vna quidem indistincta perque intelligentiam simplicem atque nudam. Altera uero dearticulata & scientiæ compos, & ambiguitatis expers. Videmur enim ut ipse ait quasi per somnium omnia nosse eadémque per uigiliam ignorare. ut pote qui per essentiam quidem rationes habemus, & quasi cognitiones earum hinc expiramus, secundũ uero actum productionémque non satis habemus. Notionem igitur specierum per essentiam nobis insitam, atque constantem tempus non antecedit. ab æuo enim hanc habuimus. Sed notitiam secundum productionem distinctionémque rationum effectam præcedit tempus. Itaque quo tempore primum hanc acceperimus, assignare ualemus. noui enim ꝙ quid ipse sit circulus, in hoc tempore didici quid ue iustitiæ species sit in alio, similitérque de aliis, Quorum scientias, etiam secundum actum habemus. Itaque de qua quidem re siue rei de qua reminiscamur tempus non satis recolimus. Reminiscentiæ uero ipsius, est tempus aliquod certe determinatum.

Aetates septem, planetis septem congruæ.

a Etatum ordo sequitur ordinem uniuersi. Prima quidem ætas lunarem sequitur potestatem. Tunc enim secundum nutritiuam uegetalémque uiuimus facultatem. Secunda Mercurialem, quando litterarum cytharæq; & luctæ similiúmque ludorum studium exercemus. Tertia ueneream, quando turgent membra seminibus & ad genituram protinus incitamur. Quarta solarem, tunc enim regnat uigor ætatísque perfectio properat, ætásq; media. Quinta martiam, in qua potentias & uictorias affectamus. Sexta Iouiam, quæ prudentiam & uitam actiuam ciuilémque desiderat. Septima Saturniam, In qua naturæ consentaneum est à generatione desistere, séque à corporeis segregare, & ad alterã incorporeámq; uitã se trãsferre. Supiora ubiq; inferiorum

inferiorum cognitiones unice complectuntur, atque præstantius. Quæcunque enim sensus materiali conditione cognoscit, eadem immaterialius imaginatio percipit. quæ opinio sine causa reputat, eadem per causã scientia comprehendit, atque ita deinceps præstantiora semper per eminentiam absolutam uniuersam cognitioné in se continent inferiorib9 competenté, itaq; & dæmonem præfectũ nobis nihil nostro ꝑ latet, non motus animi, non potentia naturalis, non fortuita permutatio. Sed ille cuncta unice circũspicit, atque gubernat. In hoc uniuerso fines omnes omnium in eo dispositorum ad ipsum finem mundi conducunt. Vt enim mundus perfectus foret, sicut Timæus ait animalia cuncta, tam diuina quã caduca sunt genita Similiter in ciuitate recte disposita partiũ omnium fines, fini ciuilis peritiæ seruiunt. Item sicut ununquodque eorum quæ in generatione uersantur secundum speciem unicam habet esse ideoque non est infinita. Ipsum uero intelligibile est omnia, quandoquidem sensibilium habet causas, sic & quilibet priuatus artifex plurimum est ignorans, semel uero peritus, ipse uero ciuilis est absolute prudens. Nouit enim & finem proprium & aliorum fines, atque cæteras artes ad unam dirigit ciuitatis uitam.

Per harmoniam in cœlo regnantem superi reliqua harmonice cũcta contemperãt.

C OElum concentu motionumque concinnitate plenum est. Deinde numina nobis superiora harmoniæ cœlitus præcedentis participia sunt. Post hæc hominum uita recte disposita consonantiam morum & actionum concinitatem suscipit inde, eorundem quoq; superorum munus usq; ad bruta plantasq; descédit. Nã hæc quoque harmonicæ naturaliter participia sunt. Superi nanque harmonica ratione mundana omnia continent, atq; perficiũt, & inuicem accõmodant & ad mundum. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmonica ratione concinant. Circuitui uero identitatis ratione constanti, generationem per medium circuitum alteritati (ut ita dixerim) deputatum. Igni denique terram per uincula media. Præterea quamlibet animam harmonicis rationibus excolunt. Et unũquodque corpus similibus copulant ubique mensuris. Atque motum quélibet musicis peragunt ubique mensuris. Habitus igitur in nobis musicus, munus quidem est musarum, quãuis earum imago postrema. Habitus enĩ in nobis attificiosi, atque contemplatiui, deos præsides habent, originémque inde deducunt.

Qui ignorat finalem causam, ignorat omnem causam.

i Gnorantia finalis causæ circa rem quamlibet efficit ut & cæteræ causæ ad eandem pertinentes similiter ignorentur. Quoniam finis est causa℞ prima præcipuaq́; atq; potentissima, huius enim gratia & efficientes causæ faciunt, & quæ fiunt efficiuntur. Quapropter Timæus eiusmodi causam apud sapientes optimam arbitratur habendã, duplicem in sophista Plato tradit animæ prauitatem. Quarum una quidem ignorantia est in rationẽ cadens, altera uero discordia inrationalis partis ad rationalem. Eiusmodi quidẽ discordia est aïæ morbus. Ignorantia uero deformitas. Cũ enim ratio in uniuersa anima ordinem habeat speciei, merito prauitas rationis est animæ turpitudo, sicut rationis uirtus est animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia quidem propter irrationalis potentiæ dominatum. Cognitio uero propter rationalis imperium. Deformitas autem aïæ superata ratione contingit quãdo uidelicet proprias actiones in cõcinnas, & incõgruas edit inefficaces & ineptas ad finẽ. Oportet in aïa excolenda, sublatis impedimentis aïam re℞ contemplationi penitus admouere. Inest nanq; nobis cognitio ueritatis. prohibemur aũt quominus aïaduertamus eã ꝓꝑ passiones ex generatiõe nobis obstãtes. passiones inquã obliuionẽ opinionẽ unã imaginationes falsas, appetitus immoderatos, quibus expulsis, in seipsũ est animus conuertendus, ita ueritate subito fruitur.

Finis belli iustitia. Finis pacis amicitia quæ est optabilior q̃ iustitia.

b Elli quidem finis est iustitia. Pacis autem aliud quiddam excellentius bonum, amicitia scilicet atque unio. Finis enim uniuersæ uirtutis est ut Pythagorici tradunt. Aristotelésque confirmat, ut omnibus iam factis amicis, iustitia non ulterius egeamus, quã do uidelicet sublatum fuerit meum & non meum. Atqui iusti sint oẽs. adhuc tamen opus amicitia homines congregante. Esse uero bellorum principium iniustitiam declarat ipsum bellum, quod materiales formæ inter se committunt. Pugnat enim calidum contra frigidũ. Nõ quando loco disiuncta sunt, sed quando alterum alterius sedem occupare contendit. Cum enim sede illud indigeat merito repugnat extrinsecus uenienti conantiq; ipsum è sua sede detrudere, quo circa rationes insitæ in natura inuicem absque seditione concurrunt. Nam una quequè in se ipsa consistit. Formæ uero materiales cum nequeant seorsũ à materia ꝑmanere merito de cõmuni hospitio ĩter se decertãt. Quippe cũ hoc utrasq; formas ĩter se contrarias in se absq; cõfusiõe suscipe nequeat.

Quomodo

DE ANIMA ET DAEMONE.

Quomodo anima descendendo uarie uestiatur. & rursum purgetur redeátq; uicissim.

Escensus animæ in corpus seiūxit quidem illam, à diuinis ani
d mis, à quibus intelligentia & potestate puritatéque implebatur Coniunxit uero generationi & naturæ materialibúsque rebus à quibus obliuione & errore & ignorantia est imbuta. Nam animæ descendenti adnatæ sunt ex mundo multiformes uitæ uestésque uariæ trahentes quidem ipsam in compositionem caducam. obstantes autem contemplationi separatorum. Oportet igitur animam hinc ad naturam illam peruigilem rectam ducendam, amputare secundas tertiásque uires descendenti subortas, sicut marino glauco, herbæ, petræ, conchæ. Cohibere uero impetus extra ferentes. Reminisci rursum rerum separatarum essentiæq; diuinæ unde est facta descensio, & ad quam omnem uitam contendere decet.

Anima per se mobilis est. corpus aliunde mobile, Sed propter mutuum cōmercium alter alterius conditionem subit.

Nima per essentiam est mobilis ex se ipsa, sed coniuncta cor
a pori quodam modo euasit etiam mobilis aliunde, sicut enim ipsa sua præsentia dedit corpori ultimum ex se mouendi uestigium sic & ipsa propter corporeum contubernium conditionis notam subiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam se mouentem anima fœcunda est, & inuentioni propensior, rationésque parit atque scientias. Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis excitari. Iam uero perfectiores animæ ad inuentionem sunt promptiores, imperfectiores uero magis externis indigent adminiculis. Illæ enī magis ex se mobiles sunt, minúsque deterioris naturæ participes. Hæ uero minus ipsæ se mouent, magis sortem corpoream patientes. Veruntamen hæ quoq; quando proficiunt, à corpore uidelicet resurgentes, seq; ipsas ex materia colligentes, fœcundiores inuentricésque euadunt protinus circa illa, in quibus antea erant steriles, & ambiguæ pp ignauiam ineptam uitæ à materia contingenté sordidúq; torporem ex generatione contractum. Nos igitur ita mediocritaté seruantes rationalis naturæ conditionísq; causas assignamus pertinétes præcipue ad habitus ei9 imperfectiores. atq; pfectiores, Viasq; eiusmodi arbitramur ad pfectiones eorū. Quicunq; uero rationes de his assignantes mediocritatem minime seruant, sed uel ad melius surgunt, uel ad deterius deflectuntur, hi à ueritate animæ procul aberrant. Neq; enim probamus eos, qui tra

dunt animam lapſam in corpus humidum eiuſque obſtaculo impeditam, ab initio eſſe dementem, humore uero paulatim propter innatum calorem exhalante, magíſque temperato, prudentem animi potentiam conualeſcere. Hic enim perfectionis modus corporeus & materialis eſt iudicandus, ſupponítque perfectionem animæ ex contemperatiõe corporis proficiſci. Anima uero ante elementa generationémque totam ſuam habet ſubſtantiam. eſtque uita quædam, neque corpori neque naturæ permixta. neque rurſum admittimus eos, qui animam putant eſſe quandam diuinæ eſſentiæ partem, partem uero hanc eſſe toti perſimilem, ſempérque perfectam. Tumultum uero perturbationéſque circa illud uerſari quod in nobis eſt animal. Qui enim hæc aiunt, animam ſemper perfectam fingunt, ſempérque ſcientem, nec unquam reminiſcentia indigentem, ſempérque paſſionis expertem, nec alíquando deprauatam, tam&ſi Timæus eſſentiam animæ noſtræ non ex primis ait omnino generibus cõſtitutam, quemadmodum ſuperiores animas. ſed ex ſecundis tertiíſue compoſitã. Et Socrates in Phædro inquit, uires noſtras eſſe boni cõtrario mixtas diſſenſioníſq; mutuæ plenas. Atque hanc ob cauſã, aliquãdo meliores, aliquãdo deteriores ſuperare ſolere. Quid plura? nonne ipſe inquit, aurigam quoq; noſtrum alíquando deprauari, ſcribens uidelicet prauitate ipſius aurigæ multas animas claudicare. Multas item plures perdere pennas. Sed quidem aurigaria poteſtate in nobis eſt antiquius. Hæc utiq; eſt, quæ reminiſcitur diuinorum, utiturq; ſecundis tertiiſq; uiribus ut miniſtris. Quod planè docemur in phædro Profecto ſicut diximus, mẽſuras animæ cõſeruare debemus, rationéſq; perfectionem & profectum animæ aſſignantes: neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere. ut ita Platonis ſimus interpretes. neque ad opinioné propriam philoſophi uerba detorqueamus. Poſtquã igitur anima aliquando imperfecta eſt rurſúmque perficitur, & obliuionem patitur diuinorum & iterum recordatur, conſtat & tempus ad p rfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiam transfertur, & in uirtutem à prauitate. niſi per tempus mutationes efficeret. Omnis enim mutatio ſpatio temporis agitur. Hæc utique dicta ſint de perfectione cõmuniter animarum. ex his autem accipiamus, oportere eum qui iuſtum norit ex ignorantia in cognitionem eius alíquando pertranſiſſe, neq; ſemper ipſam iuſti rationem improntu prorſus habere. Quemadmodum illi nobis ſuperiores, Imperfecti nanque ab initio naſcimur. Neq; rurſum propter ipſam mutationem corporis,

cognitionem quoq; iusti nobis obtingere. Nō est enī essentia nostra corporea, nec materialibus constituta. Necesse est omnes aīæ mutationes tempore mensurari. Unde & Aristoteles in aīa mutationem secūdū act⁹ & habitus eorumq; opposita collocat temporalem. Quod igitur aīa cōiuncta corpori, & à prauitate ignorantiaq; trāsiens in opposita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam uero animam ipsam seorsum in se manentem arbitrantur ad agendum tempore non egere, sed contra tempus ex ipsa creari. hoc autem arbitror aliquam rationem desiderare. Duplex enim tempus est, unum quidem unà cum naturali uita corporeoq; uniuersi motu natum. alterum uero per incorporeā uitam procedens. Hoc igitur animarū quoq; diuinarum circuitus dimetitur. Rursumq; animarum nostrarum actiones perficit etiā separatas, secundū uero tempus una cum naturali uita porrectū uitā quidem nostram una cum corpore actam metitur. Vitam autem ipsam animæ secū ipsa uiuentis nullo modo. Est tamen aliqua in nobis scientia ante omne tempus. Fit & aliqua tempore, Socrates igitur scientiam secundum actū expressam spectans inquirit, quod nam ante hanc tempus extiterit. Alcibiades autem scientiam saltem possidens In essentia positam, propter quam putat etiam scire quæ nescit. nequit assignare tempus, quo primum acceperit eam, ab æuo enim hanc habemus. Quapropter si alter quidem de alia scientia loquitur, alter uero de alia uera sunt utraque scilicet & tempus scientiam præcessisse, & non habere in promptu tempus, quod affirmes scientiam præcessisse. ante enim scientiam nondum consumatam tempus est nullum. ante uero scientiam actu perfectam tēpus extitit.

Multi gradus p quos à multitudine ad unū adscēdimus cōtēplando.

PLato & pythagoras iubēt fugere multitudinem, ut ueritatē simplicissimā consequamur. Multitudinem quidē exterioris populi, nos multifariā distrahētis atque fallentis. Interioris quoque populi multitudinem multo magis. hæc enī magis distrahit atque fallit. Primam ergo fugito uariam affectuum multitudinem. Secundo sensuum. Tertio imaginationum. Quarto opinionum inde pendentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in se diuersa est, ut alia aliis in qualibet contraria sint. Unde præstat ad scientias se conferre. In quibus multitudo iam contrarietatem habet nullam. Nam & si affectus affectibus contrarii sint, sensus quoq; sensibus, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus nulla tamen scientia scientiæ contraria.

reperitur. In hac igitur propositionum notionúmque multitudine congregemus in unum scientiarum quoque numerum uno quodam uinculo connectamus. Tanto enim abest quod inuicem contraria sint, ut etiam notio notioni seruiat, scientíæque inferiores omnes superiori ministrent, habeántque sua ab illis exordia. Oportet, hic insuper à multis scientiis quæ præsupponunt unam, ad ipsam unam se conferre, nullam ulterius supponentem, atque ad hanc primam omnes rite referre. Post uero scientiam eiusq; studium expedit iam deponere compositiones & diuisiones multiforméq; discursus. atq; illinc ad intellectualem uitam simplicésq; intuitus & perceptiones eius ascendere. Scientia enim non est summus cognitionum apex. Sed super eam est intellectus, non intellectum inquam dumtaxat ab anima separatum. sed ipsam quoq; illustrationem animæ illinc infusam, de quo & Aristóteles ait, intellectum esse, quo terminos cognoscimus. Atq; Timæus hũc ipsum inquit in nullo unquã alio præterq̃ in anima fieri. ad intellectũ igitur hunc ascendentes una cum hoc intelligibilem essentiam contẽplemur. perceptionibus uidelicet in diuiduis, atq; simplicibus ídiuisa simpliciáq; entium genera speculantes. At uero post uenerabilẽ intellectum ipsam deniq; summam animæ (ut ita dixerim) existẽtiam p quam unum sum⁹, & sub qua unitur multitudo nostra suscitare fas est. Quemadmodũ enĩ per intellectum nostrum diuinum tangimus intellectum, Sic & primum unum, à quo omnibus inest unio per unum, & tanq̃ essentiæ nostræ florem attingere licet. Per quod sane nostrũ unum diuino maxime iungimur. Simili nanq; simile ubiq; comprehendi potest. Scibilia quidem scientia, intelligibilia intellectu. Vnitissime entiũ mensuræ animæ unitate. Iam uero hæc unitas pérque ipsam actio, est actionum nostrarum summa diuini per hanc efficimur. Quando uidelicet omnem multitudinem fugientes in ipsam unitatem nostram confugimus unumq́; efficimur, & uniformiter agimus. Hactenus fugiendam multitudinem admonuim⁹ per gradus cognitionum ordine procedentes. Deinceps per gradus cognobilium ad idem cõprobandum similiter procedamus. Sensibilia fuge omnia, congesta enim sunt, & diuidua, ac penitus mutabilia. Ideóq; sincera notitia teneri non possunt. ab his igitur ad essentiam incorpoream te transferto. Omne nanq; sensibile habet aduentitiam unitatem, pérq; se ipsum est dispersum, & infinitate plenũ, propterea & bonum eius est partibile, & aduentitium, & à semetipso distãs, atq; discedens atq; in sede residens, aliena. Cũ uero ascenderis

deris illuc & inter incorporea fueris collocatus conspicies animalem illum ordinem super corpora mobilem quidem ex se ipso per se agentem, in se & ex se suam substantiam possidentem multiplicatum tamē anticipantémque in se ipso apparitionem quandam essentiæ circa corpora diuidendæ. Ibi sanè uidebis rationum plurimas habitudines, proportionésque uarias & uincula multa. Item tota quædam; & partes & circulos animales, uarietatem uirium multiformem. Præterea animarum perfectionem non æternam non simul totam penitus consistentem, sed euolutam tempore & in discursionibus se uersantem. Talis enī animæ natura est. Post uero multitudinem animis competentem te confer ad intellectum, & intellectualia regna, ut rerum possideas unitatem. Ibi quidem naturæ illius contemplator esto. Spectato manentē in æuo naturam, uigentem uitam, intelligentiam uigilantem cui nihil deest uitæ, quæ ad pfectionem suam curricula temporis non desiderat. Vbi hæc inspexeris, & quanto interuallo animis sunt meliora. Quære deinceps nū aliqua ibi sit multitudo &, intellectus cum sit unus nunquid sit etiam uniuersus. Item cum sit uniformis, an sit insuper multiformis. Inuenies quidem ita se habere. Cum ergo perspexeris intellectualem illic multitudinem, quamuis indiuiduam penitus, & unitam, ad aliud rursum principiū te traducito. Atque sup intellectuales essentias, unitates eaꝝ considerato. Ac deniq; unitatem ab omnibus absolutam. huc usq; profectus, omnem multitudinē dereliqueris & ad ipsius boni fontem iam pueneris. Cū per hæc pateat perfectionem aīæ cōparari ex eo proprie quod oēm & externam & internam & ipsā uniuersi multitudinem fugiamus. hic quoq; concludere possumus, aīas nostras non à sensibilibus cognitiones duntaxat colligere, nec à rebus particularibus atque diuisis, ipsum totum unumq; inuenire, sed ex intimis promere disciplinam, & quod in rebus apparentibus imperfectum est emendare. Non enim decet existimare ea quæ re uera non sunt esse præcipuas causas cognitionis in anima existentis. Et quæ inter se ipsa dissident, indigéntque rationibus & argumentis animæ ambiguáque sunt, scientiam omnino præcedere eodem modo manentem. Neq; etiam quæ uarie pmutantur rationes in uno consistentes progenerare. Neque indeterminata determinatæ intelligentiæ causas esse. Non igitur à multis, sempiternorum ueritatem accipere decet. Neque à sensibilibus uniuersalium iudicium atque discrimem. Neque à rebus ratione carentibus iudicium sententiámque bonorum. Sed oportet animam se ipsam ingredi-

entem ,ibi uerum bonúmq;,ac ueras rationes omnium perscrutari. Plena enim est horum animæ ipsius essentia. Delitescunt uero ex obliuione genesica. Quærit igitur anima uerum exteriora spectans, ipsum interim essentia possidens, bonúmq; foris explorat, se ipsa deserta. Hinc igitur sui ipsius cognitionem exordiri quisq; debet. Si enim in hominum multitudinem intuitum distrahamus, nunquã unam eorum speciẽ discernemus, obscuratam uidelicet multitudine diuisionéq; & discordia mutationéq; multiplici eorum qui speciei participes sunt. Sin autem ĩ nos ipsos aciem conuerterimus, hic utiq; & rationẽ unam & naturã unã hominum speculabimur à disturbatione semotam. Merito itaq; Socrates longe segregat animã à multitudinis conspectu cognituram, quid re uera sit homo, opinionésq; contemplationis huius impedimenta, redarguit. Multitudo nanq; impedimẽto nobis est ad animi conuersionẽ ĩn se ipsam, atq; ad unius speciei notitiam. Hic enim uarietas obumbrat unum. Alteritas obscurat identitatem. dissimilitudo obfuscat similitudinem. Nam circa materiam species sunt confusæ, & meliora deterioribus sunt commista.

Vita proprie naturalis animæ non est in corpore terreno, sed sublimi, ideo formæ omnes hic ægrotant atque delirant.

Nemo mirari debet si cum dicamus quod est naturale frequentius esse eo quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in angustum, naturale uero per uniuersum amplificari, hominũ tamen plurimos, ignorantes esse fatemur & malos, contrarios autẽ quã paucissimos. Non enim naturale est animis una cum corporibus uitã degere, & in generatione uersari. Sed contra separata immaterialis incorporea uita potius est animis consentanea. Quando igitur in generatione uersantur similes sunt hominibus pestilentem habitantibus regionem. Quando uero extra generationem uiuunt, ut Plato inquit similes sunt prata colentibus. Quemadmodum igitur non est mirandum inter eos, qui pestifera loca incolunt languere quã plurimos, paucissimos uero naturalem ualitudinem cõseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atque prauas esse mirari non debes. Contra uero stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tanta circunfusæ mutatione aliquando sobriæ, puræ, imperturbatæ reperiantur, nonne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialibus uiuere, & in caducis incontaminatam

taminatam se alicubi conseruare. Atque cum iam eiusmodi pocula biberit, non esse his pharmacis consopitam. Re enim uera obliuio, error ĩscitia pharmaco cuipiam similis est in locum dissimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem secundum uitam esse lupos, multos uero porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circunfusos. Cum terrenus locus circes ipsius sit diuersorium. Animæq; multæ ob immoderatam concupiscentiam uenenosis inescatæ sint poculis. Illud autem Illud potius admirare siqui inter mortales usquam reperiantur eiusmodi potionibus non permulcti non etiam irretiti. Siqui Mercurii munere freti in rationem scientiámque se conferant. Quemadmodum enim mirari non debes si in tartaro prospexeris animas cruciatas. Talium enim ille locus, sic etiam si in generatione uiuentes animæ plurimæ perturbatæ sint ignaræ dementes. Tales enim animas desiderat generatio, sicut igitur in cœlo quidem bonæ sunt oẽs, ĩ tartaro autem omnes improbæ. Sic in generatione plures quidem prauæ sunt, pauciores autem probæ, Generatio enim non ad extremorum melius atque diuinius declinat sed deterius.

Malus neq; cum aliis consentit neq; secum.

i Mprobus secum ipso consentire non potest. Necesse enim est tum propter naturam rationalem uidere quodammodo uerum, tum propter imaginationem perturbatam plurimum ignorare, secúmque dissidere. Declarat hoc penitentia remissis perturbationibus ueniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoque cogitat atque loquitur. Sed propter cõcupiscentiam imaginationémq; perturbatam à temperantia diuina longe discedit. Cumq; semper secum ipso pugnet, nimirum cum aliis consentire non potest.

Quicunq; sciunt aliquid circa illud omnino consentiunt.

o Portet eos qui sciunt aliquid circa illud esse concordes, Cuius quidem concordiæ causa prima est ipsa rerum determinata natura, secũda ꝙ ipsa cognitionis iudiciaria sũt eadem apud oẽs. Tertia, ꝙ in primis principiis, intellectus ad se ipsum est unitus. Ideóq; quicquid est intelligentiæ compos est & particeps unionis. Scientia quidẽ illustratio quædã est, ex intellectu dependens. concordia uero illustratio est ex unitate procedens. Est enim unio differentium. Necesse est igitur scientiæ eiusdem participes in uicem consentire.

Quisque nostrum est anima,& hæc in se habet species omnes diui nas atq; naturales

t Otum Platonis consilium hoc in libro est,nos in ipsam nostri reuocare cognitionem,atque demonstrare essentiam nostram in speciebus rationibusque consistere. Atque scientias omnes ex se ipsa producere,& in se ipsa species omnes diuinas & naturales agno scere. Perfecta quidem nostri cognitio foret ab essentia uires,ab his actiones diiudicare. Cognitione uero nostri communiore potimur,ex actionibus uires ex uiribus essentiam animæ cognoscentes, hæc quidẽ tria inuicem in anima confluunt. Nam & essentia eius est actu & actio essentialis existit. Hæc enim intellectualis fit secundum actum.hæc autem essentiæ fit cognata secundum ipsius perfectionem.

Anima libero motu se ducit. sibi bonum præbet se purgat. se erudit, etiam quando aliunde erudiri uidetur.

a Nimalia quidem ratione capta, impulsa gubernantur externo,& aliunde curantur,ea uidelicet conditione qua mouet ipse motor,orbata scilicet ea facultate qua aliquid se ipsum ducere ualeat,atque seruare.rationalis autem anima propter ipsam per se mobilẽ,& per se operãtem proprietatẽ suapte natura põt circa se ipsam agere,sẽque mouere bonũmq; sibi ipsi præbere. Iam uero purificatio nobis nõ accidit ab externis,sed ex intimis aĩæ ducit originem. Omne nãque malum ab externis accidit,atq; est aĩæ peregrinũ. ex intimis uero bonũ. Anima enim naturaliter est boniformis. Et quãto fit perfectior, tanto uitam sibi uendicat ex se mobilem. Quippe cum fiat aliunde mobilis ob corporale cõmercium & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis,remanet appositum extra ipsam,sicut sensibilia & imaginatione percepta. Sola uero illa sunt in ipsa quæ ab ipsa in ipsã fiunt, ab eaq; producuntur. Purgatur igitur ex se ipsa, quando quidem ratio à se ipsa,incipiens,desinit in se ipsam. Hac igitur ratione recte intelligitur, quod Socrates ait. s. inter disputantes,dicentem esse proprie,qui respõdet. Hic ergo si redarguitur,redargutus uero purgatur,certe dum purgatur se ipsum purgat,& ab ignorantia liberat,redargutionẽ adhibens ipse sibi. Quod quidẽ naturæ aĩæ se mouẽti cõsentaneũ est. Quod sanè dictũ cõfirmat ẽt illud disciplinas esse reminiscentias. ꝙ. n. respondẽtes ex se ipsis oĩa dicãt, maximũ est reminiscentiæ signum, aĩas uidelicet rationes sermõesq; ex se ipsis promere. Atq; solo suscitante quopiã indigere. Neq; eẽ tabellas uacuas litterarum, quæ extrinsecus figuras accipiãt. Sũt enim

enim semp inscriptæ,& ipse scriptor est intus Neq; tamen omnes inscripta legere possunt, uel quod íscripta sint cognoscere. Quippe cum ob geneficam obliuioné oculus earum sit sordibus circunfusus, atq; ex ipsa obliuione, in passiones inciderint. Solum igitur opus est auferre, quod obstat appositum. Non autem necessaria est extrinsecus iniecta notitia. habent enim animæ in se ianuas ueritatis, sed terrenis materialibúsq; speciebus obclusas. Si quis igitur diligentissime res demonstret. Animæ incitatæ quidem aliunde, promentes auté ex se ipsis scita responsa, ex hoc ipso declarant uerum esse Platonicum illud animam oía nosse, soloq; indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitante. Præterea ꝙ aliquis cum eruditur, ipse se ipsum purget, dæmonicæ potestatis est opꝰ. Nam dæmones non extrinsecus in nos agunt, sed tanquá ex puppi nos intus dirigunt & gubernant, Neq; nos purgant tanquá corpora quædá aliunde mobilem nacta naturam. Sed curant tanquam mobiles ex se ipsis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & passiones expurgant. Socrates igitur uicem boni dæmonis agens, ostendit adolescentem non tam ab alio quam à se ipso redargui.

Quare malus & ignorans secum & cum aliis dissideat. quare bonus consentiat, & scientes inter se sint concordes.

C Ontingit merito plerisq; ad se ipsos discordia frequens. quoniam aliqua quidé à sensibus intromittunt. Aliqua rursú ab imaginatióe, Aliqua ab opinione frequenter. non nulla ab ira. à cócupiscentia multa. Non ení solú ex opinionibus tales quædam passiones mouentur hominibus. sicut stoici tradunt, sed etiam contra propter passiones quasdá, & impetus. opiniones sæpe permutant quandoq; ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis atq; potentiis & his quidé deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirú aíam dissidenté habent, atq; discordem. Scientia uero præditi ab uno quodá sup̄iore principio cognitioné suscipiunt uniuersam. Intellectus. n. eis principia tradit. Iam uero omnes sententiæ ueræ filiæ sunt intellectus. Cum igitur à tali quodam principio simplicitate procedát omnes, merito omnes inuicem sunt concordes.

Qui putát hominé esse ex anima corporeq; compositum cósequenter utile ab iusto se iungút, qui uero hoíem esse aíam coniungunt.

U Trum idem sit iustú atq; utile, cæteri quidem dissentiunt. Platonici uero idem esse censent. Nam Epicurei sané & stoicorú quidam finem nostrum ponentes ipsum secundum naturam

uiuere,atque peripatetici qui bonum nostrum ex necessariis complent. Non facile possunt idem esse iustum atque utile confirmare. Similiter & quicunque hominem aiũt esse corpus animatum,uel ex corpore animáque cõpositum. Vulnera enim cadésque fugiet aliquis uel iniuste,ut animal conseruetur.Quippe cum cuiuslibet animalis bonum sit secũdum naturã se habere.& in hoc habitu conseruari Hic igitur utile dissẽtit à iusto.Quicunque uero finem ipsum in anima collocant corporeis non egentem hominémque ipsum esse putãt animam utentem corpore,hi certe iustum atque utile facile iudicant esse idem. Vtrunque enim in anima ponunt,& passiones instrumentorum ab ipsis utentibus esse seiũctas intelligunt. Argumentatio uero probans iustum esse utile ita procedit. Omne iustum est pulchrum,omne pulchrum bonum,omne igitur iustum bonum. Atque bonum & utile idem est,omne igitur iustum est utile.

Anima contrahit in se speciem rei cui adhæret,item de uehiculis diuinarum animarum atque nostrarum.

Nimæ,species etiam eorum sibi cõtrahunt quibus ipsæ se con
a iungunt. Nempe quando se assimilant intellectui mox inmutabilitatem secundum opiniones atque uitam sibi uendicant. Quando uero generationi se copulant nouitatem ubique sectantur, & tum in has,tum in illas feruntur opiniones. Rationésque ipsas animæ semper stabiles minime sentiunt. Significat iter hæc Plato generosiores & ingeniosiores animas intelligentiam habentes puritatis deorum iuiolabilis,atque hanc ipsam suo idolo inserentes. etiam circa apparentẽ puritatem quodãmodo occupari solere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuiolabilis essentia est. & imaterialis est puritas. quã sane oportet animas induere sua uidelicet indumenta cognata purgantes,uestésque suas incontaminatas a generatione seruãtes, neque totum in externarum uestium puritate ponentes.

Scientia una in se manens implet multos non diminuta,hinc cõiicimus animam esse a corpore separatam.

Iusdem scientiæ minus est uni persuadere,atque multis in qua
e quidem Platonica sẽtẽtia quasi quidam hymnus & celebratõ scientiæ continetur hunc in modum quãta & qualis unaquæque scientia sit hinc apparet,quod intellectus ipsius imitatione eadẽ scientia unũquẽque implet cognitione cunctósq; simul. est quidem indiuisibilis,& considens in seipsa,& interim omnia participantia sui ꝑficit

instar mentis, quæ quidem ex se tradit omnibus iterim ab uno quoque seorsum. Hæc utique essentiam nostram iudicant à corpore separatam, & in seipsam manentem. si quidem scientia, quæ perfectio nostra est, talem possidet facultatem, corporeæ nanque potentiæ quãdo se tradunt ipsæ se minuunt. Scientia uero una eadémque permanens indiminuta sufficiens uni multísque pariter seipsam exhibet. & anima igitur similiter est toti corpori præsens omnibúsque membris, quãuis alia aliter mẽbra participent.

Propheticus esse aliquis sine scientia potest. propheta uero certo scit quod pronunciat.

u Bi Plato ait uaticinatores, significat illum opinione q̃dẽ non scientia, quod ibi prænũciat præsagire. nam uaticinales quidẽ non scientia præditi sunt, sed opinione feruntur, qui uero nõ solum uaticinatores, sed etiam uates sũt iam scientia potiuntur, potiorẽque humanã scientiam habent. Significat etiam generosiorum animarum impetus atque mot⁹ quodãmodo a superis suscitari. ppea q̃ ẽt præter opinionem agant. sæpe etiam si absq; scientia operentur.

Bonum pulchrum. iustum. super intelligibiliter intelligibile. intellectuale. essentia. uita. intellectus.

i Nter principia rerum ipsum bonum supereminet pulchritudinem & pulchritudo iusticiam, bonum nanque super intelligibilia extat in loco in accessibili situm. Pulchritudo uero occulte quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius autẽ in ipso ordinis illius fine. Iusticia denique unite quidem in primo intellectualium ordine permanet. Consequenter uero in calce intellectualis deorum processionis effulget. Rursum ipsum quidem bonum regnat in diis, pulchritudo in mẽtibus. Iusticia regnat in animis, quapropter & iustum quidem pulchrum est. Non tamen omne pulchrũ est & iustum. sed ipsa pulchrorum causa iusticiam antecedit. item omne pulchrũ bonum, fons autẽ bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rursum iustum quidem est bonum per mediam pulchritudinem bono cõiunctum. bonum uero superius est ambobus. Sic utique inuenies rerum etiam extrema considerans. Materialis enim causa quamuis bo-

num aliquid sit, turpe tamē est atque deforme, unius particeps quidem est, speciei tamen expers. quod uero sensibile est, pulchritudinis quidem uestigia possidet, iusticiæ uero nequaquam. Hinc ī phædro Socrates ait. īter caducas imagines nullum esse iusticiæ temperantiæ'que splendorē. pulchritudinem uero solam priuilegium id habere, ut euidentissime pateret ubique & desiderabilissima foret. Vbi igitur iustum est, ibi pulchrum. ubi pulchrum, ibi bonum, siue prima principia spectare uolueris, siue principiorum illustrationes usque ad extrema porrectas. Ipsius quidem boni omnia participia sunt. omnium enim ē principium, pulchri uero sola. quæ aliquam habēt speciem. iusticiæ denique solæ animæ sunt participes. Iam uero in medio rerum omnium centro quale est anima, hæc omnia inuicem connectuntur. bonum. iustum. pulchrum. & bonum quidem ipsius est pulchrum. atque iustum. Iustum quoq; simul & pulchrum est & bonum. pulchrum similiter & bonum est, & iustum. Neque solum in eiusmodi trinitate est hic sermo uerus. uerum etiam in aliis quoque multis. Quemadmodum inter principia ipsum ens præcedit uitam, uita mentē. Similiter etiam in effectibus ubi non omne compos entis compos est & uitæ, neque uiuens omne statim est mente præditum. Sed uicissim intelligentia omnia uiuunt, atque sunt, uiuentia uero sunt quoque uiuendo. Cum uero talis sit in extremis per trinitatem eiusmodi differentia in anima confluunt. ubi ens quidem & uita & intellectus existit. uita uero & intellectus est & essentia. Intellectus autem & essentia similiter est, & uita. una enim simplicitas est in anima una substātia. neq; esse. neq; uiuere. neq; itelligere, ibi ē aduēticiū. Sed intellectus quidem eius est essentialis & uiuēs. uita quoq; intellectualis est p essentiam. Essentia denique intellectualis & uiuens. ubiq; ergo est omnia, & ex omnibus unum simili ratiōe, & bonum eius pulchritudine & iusticia pollet, & pulchrum est bonum, atque iustum. rursūque iustum est bono pulchróque refertum, subiectum sane unum est, ratiōes uero diuersæ. ubi nos neque ipsam trium horum identitatem secundū rationes consideramus, neque alteritatem secundum subiectum existimamus. sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus. unum uero subiectum. quamobrem ubique per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidem uirtutum sunt differētes, unum uero compos est cunctarum, neque fieri potest, ut sis iusticiæ particeps, & tempetantiæ uacuus, uel duo hæc quidem habeas. cetæra

uero

uero non habeas. Sic & eiusmodi trinitas sibiipsa connectitur, & omne quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti. similitérque de cæteris. propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competens eorum medium simul, atque uinculum. Timæus autem ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum & colligata, quã maxime conficit unum. Memento uero ipsi quidem bono, malũ duntaxat esse cõtrarium. bonum uero nequaquam. ex quo apparet cõcordia inuicem esse bona. Malo ãt, & malum, & bonũ pariter aduuersari.

Probat omne iustum ipsa eius natura pulchrũ esse, atque bonum.

O Mne iustum esse pulchrum sequentibus rationibus cõfirmabimus, cum anima sit multitudo quædam, atque in ea hocq; dem primum sit, illud uero medium, illud autem ultimum. dic age quando iusticiam in ea fieri dicimus, An quando medium aut ultimum superioribus dominari conatur. an potius quando primum medio mediũ ĩperat ultĩo? At si tũc quãdo deteriora melioribus præualent, non ulterius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui competit denominari melius est, honorabiliúsq; natura. si igitur impossibile est, idem naturaliter esse melius atque deterius. oportet iustum tunc in anima reperiri, quando quod in ea optimum est, uitæ totius habet imperium. medium uero subditum meliori præualet ultimo. Tunc enim unaquæq; pars animæ, quod sibi conuenit, habet. primum quidem regnãs. secundum uero stipans. ultimum denique meliori ministrans. Ipsum itaque iustum natura distributiuum est eius, quod conuenit parti cuilibet animæ. Et officii proprii conseruandi unicuique causa, propriæ'q; dignitatis distribuendæ, atque ita totius ordinis conseruatio. ordo uero moderatióque huiusmodi uaturæ conueniens naturaliter pulchra est. Est igitur iusticia causa pulchritudinis atque pulchra. Est autem duplex iustum. Vnum quidem in contractibus, quod arithmeticam conseruat æqualitaté. Alterum uero in distribuendo uersatũr in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmeticam seruat æqualitatem. ne socium suo in contractibus defraudemus, plus uidelicet quam dederimus ipsi recipiétes. Tũ uero ĩæqualib⁹ distribuit ĩæqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportione seruata, ut quéadmodũ differũt ĩter se psonæ. sic & differãt ĩter se distributa psonis. itaq; oẽ iustũ sicut dixim⁹ ẽ æquale

omne autẽ æquale pulchrum. nam inæquale incompositum ẽ & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tũc ẽ in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiam. ipsa nãque materia deformis est & turpis. & quando forma superatur ab ea. Tũc forma in formitate quadam & deformitate repletur & quasi ĩforme quiddã euadit, facta uidelicet similis subiectæ naturæ. si igitur & in anima quod intellectuale nobis inest, uicem gerit formæ. Inrationale uero materiæ. nam intellectus & ratio in ordine termini computantur. Inrationale uero in genere ĩdefiniti locatur. natura enim ĩdeterminatum est expersq; mensuræ necessarium est. in anima quoque tunc pulchritudinem effulgere, quãdo ratio quidem regnat, species uero uitæ ratione carentes rationi subdũtur. at uero iustum ipsum rationi quidem dat imperium, inrationali deputat seruitutem. utrique enim quod sibi consentaneum est attribuit. principali quidem prĩcipatum. inferiori uero designat obsequium. Quando quidẽ in opificio mundi inrationale nobis est subditum, & rationi nobis insitæ inrationale subiicitur ut uehiculum ispum. itaque iustum naturaliter pulchrum est, & pulchritudinis animæ causa. Item iustũ quid perfectum est atque definitum. nam iniustum imperfectum indefinitũmq; censetur atq; ĩfinitũ uagatur, nec usquã sistit gradum præuaricans iusticiæ terminum. ipsum ergo iustum cuicunque adest mensurã terminũmque imponit, atque ita omnia perfecta facit. Cum itaque tale sit merito pulchram efficit animam. Id enim quod perfectum est atq; mensuratum, naturaliter pulchritudo consequitur sicut immensuratũ ĩdeterminatũmque deformitas comitatur. iustum igitur est natura pulchrum. denique ipse mundi faber totum hoc p iusticiã exornauit. pulcherrimo enim nodorum omnium nodo deuinxit mundum, indissolubilẽmque effecit, propter proportionis analogicæ potestatem cõtinẽtem ipsum sibĩque amicum undique facientem. quod autem est simile mundo uisibilium omnium formosissimo. nimirum est ipsum quoq; pulchrum. quod igitur iustum est, necessario est & pulchrũ.

Omne pulchrum naturaliter est bonum, oẽ turpe malũ atq; uicissim.

O Mne uero pulchrum esse bonum ita probamus. Constat pulchrum esse amabile suapte natura, quandoqdem & extrema pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginẽ ferẽs ẽ amabilis

primoq;

primóque aspectu animos ad se mouet. Quod confirmatur in Phædro. Re enim uera καλόν. i. pulchrum, siue dicitur διὰ τὸ καλεῖν: i. quia prouocat animas, siue διὰ τὸ κηλεῖν. i. quia permulcet intuentes, certe secundum naturam est amabile. Quapropter & amor ad pulchrum dicitur amātē ducere. Quicqd āt ē amabile ē appetibile. ē. n. amor appetit⁹ aliqs alicui⁹ robustus atq; uehemens. Et quicquid amat, appetit aliquid, quo & indiget, Omne uero appetibile est & bonum, siue re uera bonum, siue apparens. Pleráque enī nō bona expetēda nobis occurrunt. Quoniā appetentibus se offerunt tanquā bona. Demonstratum est autem a Socrate in memnone manifeste fieri nō posse ut qui malum quale sit nouerit ipsum appetant. Appetibile igitur omne bonum est. Ac si quidem appetibile sit principaliter, bonum quoque principaliter erit. Sin autē apparens appetibile. Tale etiam erit bonum, omnino aūt in quolibet terminorum hoc est apponendum. s. aut apparens aut re uera. Si enim pulchrum & apparens certe & amabile & appetibile bonūque pulchro eius modi consors. Sin autem natura pulchrum ē & amabile, bonum quoq; similiter. Atqui quid nam erit appetibile, nunquid malum. At impossile est, ubi notum fuerit esse alicui expetendum, omnia enim bonum appetunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. sed neq; etiam appetitus fertur ad aliquid, quod neq; sit bonum neque malum, quod enim tale ē gratia alterius agitur, nullúsque finis existit. omne autem appetibile finis. atque si quid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, desideratur ut bonum, & si quid non pulchrum amatur, quoniam apparet, amatur ut pulchrum. Si igitur omne pulchrum est amabile, omne amabile est appetibile, omne appetibile bonum, consequenter omne pulchrū est bonum atque uicissim, omne bonum appetibile. appetibile est amabile. si quidem amare est uehementer appetere. unde in symposio Socrates ait bonum amabile esse sicut pulchrum. si īquam omne bonum est appetibile, appetibile rursum amabile, amabile uero pulchrum. sequitur ut bonum omne sit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat aliquis ipsum bonū esse superius pulchritudine, neque rursum duplex eē quod amabile dicitur, non enī nunc de primis rerum principiis disputamus, sed de his quæ nobis insunt pulchris, atque bonis, quod igitur in nobis est bonum simul est appetibile & amandum. Per amorem igitur id comparamus & possidemus, per amorem inquā, studiúmq; propensum. ac si qs seipsū aīaduerterit plane ꝑspiciet, eiusmodi bonū acriores nobis amores in ferre cognoscet q̄ pulchra sensibus manifesta, qd igitur

est bonũ est & pulchrum. Quapropter Diotima præcipit amatoribus ut post occurrentem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinẽ trãsferant actionibus officiis scientiis insitam, ibiq; amatoriũ aĩæ oculũ uehementer exerceant. Deinceps uero ad intellectum, ibique præcipuam, diuinámque pulchritudinem dominantem, tanquã ipsum re uera pulchrum in nobis animæ uigeat. Quid enim in nobis est uirtute & scientia pulchrius? Quid contra uitio & ignorantia turpius?

Homo est anima utens corpore ut instrumento. Mala ergo corporis nõ pertinent ad animam hominémq; sicut neque mala instrumentorum ad artificem atque artem.

Also plerique putant uulnera mortémque mala. quid enim f horum nobis est malum? Si quidem non transit in animam, quæ nos ipsi sumus, Neque enim passiones instrumentorum uirtutes utentium mutant, neq; igitur faber obtusa aliquando secã artẽ amittit secandi. neq; etiam si in arte fabrili consisteret nostra fœlicitas infœlicem propterea putarem⁹ fabrum cui seca defuerit. Iam uero quẽad modũ aĩa ĩstrũm hẽt, sic & corpus ĩstrumenta quædã hẽt, p quæ mouet externa. quorũ uitiũ bonã nõ ledit corporis hĩtudinẽ similiter & corporis passiones in animã non pertranseunt. Quapropter & mors & si corporis malũ est, non tamen est animæ malũ. Si igitur pulchrũ quidem actionis est in anima, malum uero interim fit in alio, nondum ostẽsum est idem aliquando pulchrum esse simulque malum. Licet etiã dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum se ipsum, aliud autẽ secundũ accidens. Est enim actio fortis, pulchra secundum seipsam. Mala uero si quando sit mala, per accidens. quoniam accidit fortiter agentem mori. esto enim si uis mors ẽ malorum numero. Non igitur officium forte secundum hoc ipsum quod est forte, ideóque & pulchrum est etiam malum, sed forte per accidens, illud igitur est pulchrum. aliud uero malum. Neque qua ratione pulchrum eadem ostensum est esse aliquando malum sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam qui bonum à pulchro secernit. & hoc quidem in alio illud autem in alio ponit. bonum in corpore. Pulchrum in actionibus animæ. Sed re uera homo ipse est animus ipse essentia à corpore segtegatus in quo quicquid est pulchrum est, & bonum

est etiam

est, etiam si inde corporis sequatur incommodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentum. Instrumenti uero malum non pertinet ad utentem.

Quomodo differant duo hæc scilicet secundũ seipsum & qua ipsum.

d Ictiones eiusmodi scilicet secundum seipsum & qua ipsum etiam apud Aristotelem distinguuntur. Quod enim secundum seipsum alicui competit, potest ei non competere primo. Quod autem qua ipsum conuenit, præter id quod conuenit, secũdum seipsum etiam primo competit ei atque adæquatur. Pulchrum igitur si commensuratiõis animæ causa est, atque ob hoc ipsum dicitur pulchrum, efficitque ut melius in anima dominetur deteriori, perficitque nos, & animæ deformitatem purgat, hac ipsa ratione bonum est, nõ quidẽ p accidens, sed qua rõne pulchrũ. si. n. q̃ pulchrũ est cõmensuratũ est, & qua commensuratum est & bonum. Bonum enĩ est mensura, certe qua pulchrum est existit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum est. Nam qua turpe est, informe est. indeterminatum. incopomsitũ, & hac ipsa ratione malum. Qua igitur est turpe, est utique malum. eadem itaque res & pulchra semper est & bona, Atque contra turpis pariter atque mala. hanc tu regulam hic mente teneto, qua & imposterum usus est Aristoteles. Si qua duo cõuertuntur, inuicem eorum quoque opposita cõuertuntur. si igitur pulchrũ, bonũq; cõuertũtur ĩter se. eo℞ quoq; opposita malum scilicet atque turpe similiter inter se cõuertuntur.

FINIS.

Opus Procli de sacrificio interprete Marsilio Ficino florentino.

q Vemadmodũ amatores ab ipsa pulchritudine. quæ circa sensum apparet ad diuinã paulatim pulchritudinẽ ratione progrediũtur, sic & sacerdotes antiqui cũ cõsiderarẽt in rebus naturalibus cognationẽ quãdam cõpassionẽmque aliorũ ad alia & manifestorũ ad uires occultas, & oĩa in oĩb⁹ inuenirẽt. sacrã eorũ scientiã cõdiderũt. agnouerũt. n, & in infimis suprema & ĩ supremis infima. In cœlo quidem terrena secundum causam modóque cœlesti. In terra uero cœlestia. Sed modo terre-

no. Nam unde putamus plantas illas quas heliotropias nominant, idest solisequas ad solis motum solém uersus moueri. Sed selinetropias, idest lunisequas ad lunam uerti. Nempe cuncta precantur hymnósque concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia uero sensibili modo. Itaque solisequa quomõcunq; potest mouetur ad solem. ac si quis posset audire, p ulsationem ab ea in aere circuitu factam, profecto illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerteret, qualécunque potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plantas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura uitam habentia intellectualem. Quæ quidem ueteres contemplati aliis cœlestium alia terrenorum adhibuerunt, unde diuinas uirtutes in locum inferiorem ob quandam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem uinciendas. Si quis enim canabim, siue papyrum calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, uidebit subito accensam canabim quamuis non tetigerit ignem, accensionem que desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam siue papyrum cognationi cuidam inferiorum ad superiora. appropinquationem uero eius ad lucernã opportuno usui rerum pro tempore. loco. materia. Processum ignis in canabim præsentiæ diuini luminis ad id quod potest capere. accessionem denique canabis deificationi mortalium materialiúmque illustrationi. quæ deinde feruntur sursum instar accensæ canabis ob quandam seminis diuini participationem. Quid uero de Loto dicam? Lotus implicat quidem in se folia ante solis exortum. Oriente uero sole explicat paulatim. Et quatenus sol ad mediam cœli ascendit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus uero à medio petit occasum gradatim folia contrahit. Videtur hæc non minus dilatatione contractionéque foliorum honorare solem, quam homines genarum gestu motúque labiorum. Non solùm uero in plantis quæ uestigium habent uitæ, sed etiam in lapidibus aspicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum supernorum quemadmodum helitis lapis radiis aureis solares radios imitatur. lapis autem qui uocatur cœli oculus uel solis oculus figuram habet similem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque selenitus, idest lunaris figura lunæ corniculari similis quadam sui mutatione lunarem sequitur mo-

tum

tum. Lapis deinde heliofelenus.ideſt ſolaris lunaris que imitatur quodammodo congreſſum ſolis,& lunæ,figurátque colore. Sic diuinorum omnia plena ſunt. Terrena quidem cœleſtium, cœleſtia uero ſupercœleſtium. procedítque quilibet ordo rerum uſque ad ultimum. Quæ enim ſuper ordinem rerum colliguntur in uno, hæc deinceps dilatantur in deſcédédo. Vbi aliæ animæ ſub numinibus aliis ordinãtur. Deinde & animalia ſunt ſolaria multa, uelut leones,& galli numinis cuiuſdam ſolaris pro ſua natura participes, unde mirũ eſt quãtum inferiora in eodem ordine cedant ſuperioribus, q̃uis magnitudine, potentiaq; nõ cedant. hinc ferunt gallum timeri à leone q̃ plurimum & quaſi coli. cuius rei cauſam à materia ſenſúue aſſignare non poſſumus. ſed ſolum ab ordinis ſuperni cõtemplatione. quoniam uidelicet præſentia ſolaris uirtutis conuenit gallo magis q̃ leoni.quod & inde apparet,quia gallus quaſi quibuſdam hymnis applaudit ſurgenti ſoli & quaſi aduocat, quãdo ex antipodũ medio cœlo ad nos deflectitur.& quãdoq; nonnulli ſolares angeli apparuerũt formis eiuſmodi præditi atque cũ ipſi in ſe ſine forma eſſent nobis tamẽ q formati ſumus occurrere formati. Nõnunq̃ etiã dæmones uiſi ſunt ſolares leonina fronte. Quibus cum gallus obiiceretur repente diſparuerunt. Quod quidem inde procedit q ſemper quæ in eodem ordine cõſtituta inferiora ſunt reuerẽtur ſuperiora queẽadmodũ pleriq; intuẽtes uiroꝶ imagines diuinorũ hoc ipſo aſpectu uereri ſolent turpe aliquid perpetrare, Vt autẽ ſũmatim dicã alia ad reuolutiones ſolis cor reuoluũtur ſicut plantæ quas diximus. alia figuram ſolarium radiorum quodãmodo imitantur, ut palma.dactylus alia igneã ſolis naturam ut laurus,alia aliud quiddã.uidere ſane licet proprietates quæ colligũtur in ſole paſſim diſtributas inſequẽtibus in ſolari ordine conſtitutis ſcilicet angelis.dæmonibus.animis.animalibus.plãtis.atque lapidibus.Quocirca ſacerdotii ueteris auctores à rebus apparẽtibus ſuperiorum uirium cultum adinuenerunt dum alia miſcerent, alia purificarent.Miſcebant autem plura inuicem quia uidebant ſimplicia nonnullam habere numinis proprietatem non tamen ſingulatim, ſufficientem ad numinis illius aduocationem.Quamobrem ipſa multorum commiſtione attrahebant ſupernos influxus, atque quod ipſi componendo unum ex multis conficiebant, aſſimilabãt ipſi uni,quod eſt ſuper multa conſtituebãnt que ſtatuas ex materiis multis permiſtas. odores quoq; cõpoſitos colligentes arte in unũ diuina ſymbola,reddentés que unum tale quale diuinum exiſtit ſecundum eſſentiam, compre

hendens uidelicet uires quam plurimas. Quorum quidem diuisio unã quãq; debilitauit. mistio uero restituit in exemplaris ideam. Nonnunq̃ uero herba una uel lapis unus ad diuinũ sufficit opus. Sufficit enĩ Cnebison idest carduus ad subitã numinis alicuius apparitionem. ad custodiam uero laurus. Raccinum idest genus uirgulti spinosum, cepa squilla, corallus, adamas, Iaspis sed ad præsagium cor talpæ. ad purificationẽ uero sulphur & aqua marina. Ergo sacerdotes per mutuam rerũ cognationem, compassionémque conducebant in unum, per repugnãtiam expellebant, purificantes cum oportebat sulphure, atque asphalto. idest bitumine aqua aspergentes marina, purificat enim sulphur quidẽ propter odoris acumen. aqua uero marina propter igneam portionem, & aĩalia diis ĩ deo ℞ cultu congrua adhibebãt, cæteraq; similiter. Quãobrẽ ab iis atq; similibus recipientes primum potẽtias dæmonum cognouerunt uidelicet eas esse proximas rebus, actionibúsque naturalibus, atq; per hæc naturalia, quibus propinquant in præsentiam conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorum uires actionésque processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus ad discentes, partim uero industria propria interpretantes conuenientia simbola in propriã deorum intelligentiam ascendentes. ac denique posthabitis naturalibus rebus, actionibúsque, ac magna ex parte dæmonibus in deorum se consortium receperunt.

FINIS.

Porphyrius de occasionibus, siue causis ad intelligibilia nos ducẽtibus. Interprete Marsilio ficino.

De natura corporeorum, atque incorporeorum.

Omne corpus est in loco. Nullum uero eorum quæ secundum se sunt incorporea, uel aliquid tale est in loco.

Quæ secũdum se sunt incorporea, eo ipso quod præstãtius est omni corpore atq; loco, ubique sunt, non distãti quidẽ, sed indiuidua quadam conditiõe. Quæ secundum se sunt incorporea, non localiter præsentia corporibus, adsũt eis, quotienscunque uolunt, ad illa uergentia, atque declinantia quatenus uidelicet naturaliter ad ea uergunt atque inclinantur. Sed enĩ cum non ad sint locali conditione corporibus, habitudine q̃dam eis adsũt.

Quæ

DE OCCASIONIBVS.

Quæ secundum se sunt incorporea, certe nõ per substantiam & per essentiam corporibus adsunt. Non enim corporibus commiscentur, uerũtamen ex ipsa inclinatione quasi momento uis quædam subsistit inde cõmunicata iam propinqua corporibus. Ipsa nanque inclinatio secũdam quandam uim substituit corporibus iam propinquam.

De natura & alligatione & solutione animæ.

a Nima quidem medium quidam est inter essentiã indiuiduã, atque essentiam uera corpora diuisibilem. Intellectus autem essentia est indiuidua solum. Sed qualitates materialésque formæ, secundum corpora sunt diuisibiles. Non omne quod agit in aliud appropinquatione & tactu facit quod facit. sed etiam quæ propinquando & tangendo faciunt aliquid secundum accidens non utuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuersione quadam ad passiones prouenientes a corpore. Rursúmque soluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit hoc & ipsa natura soluit. Rursus quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit. Anima uero seipsam in corpore. Quamobrem natura corpus ab anima separat, anima uero seipsam a corpore segregat.

Omnia quodammodo sunt in omnibus, pro conditione eorum. quibus insunt.

Non similiter omnia in omnibus intelligimus, sed proprie se habet ad omnia unius cuiusque essentia in intellectu quidẽ intellectualiter, in anima uero rationaliter. in plantis seminarie. in corporibus imaginarie. in eodemque (quod his omnibus superius est) modo quodã super intellectuali atque super essentiali.

In summis est unitas cũ uirtute. in infimis multitudo cũ debilitate.

In corporeæ substantiæ descendentes quidem diiudicentur. atque in singula potentiæ defectu multiplicantur. adscendentes autem utuntur atque simul recurrunt in unum copia potestatis.

De speciebus uitæ.

Non solum in corporibus æquiuoca conditio est. sed ipsa etiam uita multipliciter prædicatur. Alia est enim uita plantæ, animalis alia. Alia rursus intellectualis essentiæ. alia tandem natutæ superioris. alia animæ. alia intellectualis, uiuunt enim & illa, & si nullum eorum, quæ ab ipsis existũt uitam eis similem sortiatur.

Quæ generant partim cõuertũtur ad genita. partim minime.

Omne quod sua essentia generat aliquid se deterius generat. atque

omne genitum ad genitorem natura conuertitur. eorum uero, quæ generant alia quidem nullo modo conuertuntur ad genita. alia uero partim quidem flectuntur ad illa. partim etiam non flectuntur. alia tandem solum deflectuntur ad genituras, neque interim ad se reflectuntur.

Sensus, imaginatio, memoria intelligentia.

Memoria non est imaginationum conseruatio quædam ἀλλὰ τῶν μελετηθέντων προβαλέσθαι ἐκείνας προβλήματα sed est ipsæ propositiones siue productiones in actum eorum, quæ meditatus est animus in actum nuper educere.

Anima quidem habet omnium rationes. Agit autem secundum eas, uel ab alio ad expeditionem eiusmói prouocata, uel ipsa seipsam intus conuertens ad ratiões. & cum ab alio prouocatur tanquam ad externa cõmittit introducere sensus, cum uero ingreditur in seipsam, ad intelligentias peruenit, neque igitur sensus extra imaginationé sunt. neq; ut dixerit aliquis intelligentiæ quatenus competũt animali. neque rursus absque instrumentorum sensualium passione sunt sensus. sic & intelligentiæ non absque imaginatione. nisi analoga conditio sit, quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale. sic phantasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

Anima est essentia inextensa ímaterialis immortalis in uita habente a seipsa uiuere atque eẽ similiter possidente.

Passio animæ atque corporis est longe diuersa.

Aliud est pati corpora. aliud in corporea. Passio .n. corpoꝝ cũ trãsmutatione contingit. passio uero animæ est accõmodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quædam. nullo modo similis calefactioni frigefactioníque corporum. quamobrem si passio corporum cum transmutatione fit. dicendũ ẽ omnia incorporea esse passionis expertia, Quæ enim a materia corporibúsque separata sunt actu, eadem permanent, quæ uero materiæ corporibúsque propinquant, ipsa quidem non sunt passiua, sed illa in quibus hæc apparent patiuntur. quando enim animal sentit. anima quidem similis esse uidetur armoniæ cuidam separatæ ex seipsa cordas mouenti cõtemperatas. Corpus autem simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest cordis. sed causa mouendi esse uidetur animal. propterea quod sit animatum. quod quidem simile est musico, ex eo quod sit concinnum. corpora uero quæ per passionem sensualem pulsantur, similia contemperatis cordis apparent. Etenim ibi

non

non harmonica quidem ſeparata patitur. ſed corda. & mouet ſane muſicus per ipſam quæ ſibi ineſt harmoniam, neque tamen corda ratione muſica moueretur etiam ſi uellet muſicus niſi harmonia ipſa id dixit.

De differentiis incorporeorum.

Ipſa incorporeorum appellatio non ſecundum communitatem unius eiuſdémque generis. ſic cognominata eſt quemadmodum corpora. ſed ſecundum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidẽ eẽ eſſentia, alia uero nõ eſſentia. & alia rurſus ante corpora, alia uero una cum corporibus. Item alia a corporibus ſeparata, alia uero non ſeparata. Præterea alia ſecundum ſe ſubſiſtẽtia, alia uero aliis ut ſint indigentia, alia denique actionibus uitiſque ex ſe mobilibus eadem. ſed alia uitis & qualibus actionibus quodammodo permutata. nempe ſecundum negationem eorum quæ ipſa nõ ſunt non ſecundũ aſſiſtentiam eorum quæ ſunt appellantur.

Paſſiones materiæ primæ aſſignatæ ſimiliter a Plotino.

Materiæ propria apud antiquos hæc ſunt incorporea quidem. Diuerſa enim eſt a corporibus. præterea uitæ expers. neque intellectus. neque anima. neque aliquid ſecundum ſe uiuens. Item informis permutabilis infinita impotens. Quapropter neque ens. ſed uerum non ens, imago mollis apparens. quoniam quod primo eſt in mole eſt ipſũ impotens. item appetitio ſubſiſtẽtiæ, & ſtans non in ſtatu. præterea ſemper in ſe apparẽs, tum paruum, tum magnum, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedens, quod ue fiat ſemper, maneat uero nũquam, neque tamen aufugere potens. quippe cum totius entis ſit defectus. Quãobrem quicquid promittat mentitur. ac ſi magnum appareat interim euadit paruum. quaſi enim ludus quidam eſt in non ens aufugiens. Fuga enim eius non fit loco. Sed dum ab ente deficit. quamobrem quæ in ea ſunt imagines. inſunt in deteriori rurſus imagine. quemadmodum in ſpeculo id quod alibi ſitum eſt apparet alibi. & ipſum ſpeculum plenum eſſe uidetur. nihílque habet dum omnia uidetur habere.

Quid patiatur. quid non.

Paſſiones circa id ſunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum eſt admiſſio paſſionis, atque huius eſt interire cuius eſt pati. Interit autem incorporeum nullum. ſed quædam inter illa, aut ſunt, aut non ſunt quapropter nullum eorum patitur. quod enim patiens eſt non oportet ita ſe habere. ſed eſſe tale ut alterari queat atque interim ĩ qualitatibus eorum quæ ingrediũtur, ſicque inferũt paſſionem.

Ei nanque quod inest alteratio non à qualibet accidit. neque igitur materia patitur. Nam secundum seipsam qualitatis est expers. neque prorsus formæ quæ sunt in ea ingredientes, uicissímque exeuntes. sed passio fit circa compositum & unius esse in compositione consistit, hoc enim in contrariis uiribus & qualitatibus ingredientium íferentiúmque passionem perseuerare in subsistendo uidetur. Quamobrem ea quorũ uiuere est ab externis nec à seipsis nimirum & uiuere & non uiuere pati possunt. Sed ea quorum esse in uita consistit passionis ex parte, necessarium est permanere secundum uitam, quemadmodum uitæ uacuitati conuenit & non pati quatenus & uitæ uacuitas. Itaque sicut permutari ac pati composito ex materia formáque contingit idest corpori, neque tamen id materiæ accidit, sic uiuere atque interire patíque secundũ hoc ipsum í composito ex anima corporéq; perspicitur. neque tamẽ aĩæ id contingit. quoniã anima non est aliquid ex uita & non uita conflatum sed uita solum constat quippe cum simplex essentia sit ipsáque animæ ratio sit natura ipsa se mouens.

Omnis intellectus est omniformis.

Intellectualis essentia sic in partibus est consimilis ut & in particulari quolibet intellectu uniuersóque intellectu sint entia. sed in intellectu qdẽ uniuersali entia etiam particularia uniuersali sint ratione. in pticulari autem ítellectu etiam uniuersalia simul atque particularia sint conditione quadam particulari.

Anima quia per essentiam est uita non moritur.

Circa essentiam cuius esse cõsistit in uita, & cuius passiões uita quædam sunt nimirum, & mors in quali aliqua uita uersatur. non in priuatione uitæ simul tota. Quoniam neque passio seu uita est omnino, illic ad non uiuendum, ipsáque illic accidit orbitas.

Omnis uita incorporea quocũq; mutetur permanet immortalis.

In uitis incorporeis processus manẽtibus prioribus in se firmis efficiuntur. dum nihil sui perdunt. neque permutant ad substantiam inferioribus exhibendam. quapropter neq; quæ inde subsistunt cum aliqua perditione uel transmutatione subsistũt. neque hoc quidem efficitur sicut generatio interitus permutationísque particeps. ingenita igitur & incorruptibilia sũt atq; ígenitæ ícorruptǽq; secũdũ hoc ipsũ effecta.

Quomodo intelligatur quod est superius intellectu.

De illo quod est mente superius. per intelligentiã quidẽ multa dicuntur. cõsiderãtur autem uacuitate quadã intelligẽtiæ intelligẽtia meliore.

liore.quemadmodum de dormiente per uigilantiam multa dicuntur. sed per somnũ ipsum cognitio eius peritiáque habetur. simili nanque si mile cognosci solet. quoniam omnis cognitio assimilatio quædam est ad hoc ipsum quod cognoscitur.

Non ens aut est superius ente ut deus, aut inferius cum materia.

Quod nõ ens dicitur aut ipsi nos machinamur ab ipso ente, aliquã do separati, aut supĩtelligimus dum ens possidemus. quapropter si separamur ab ente ens ipsũ nõ super ĩtelligimus nõ ens super ens ipsũ, sed iã nõ ens uelut falsam concipimus passioné. contingenté uidelicet illi qui digreditur extra seipsum. ipse enim quisque quemadmodũ existéter id est uere atque p se ipsum potest reduci ad ipsum nõ ens ente superius, sic ab ente seque ipso digrediés iam traducitur ad nõ ens quod entis ipsius est casus atque ruina.

Substantia incorporea est ubicunq; uult.

Natura corporis nihil impedit quin quod secundũ se incorporeũ est sit ubicũque & quomodocũque. Sicut enĩ corpori incõprehensibile est quod mollis est expers, nihilq; ad ipsũ pertinet, sic incorporeo ipsũ quod molle distenditur nõ fit obstaculum & quasi nõ ens iacet. neq; enĩ quod incorporeũ est locali conditione quo uult discurrit. locus enĩ cũ mole simul existit. neque rursus corporum limitibus cohercetur. quod enim quomodocũque iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & cõditione locali trãsmutationé agere. quod auté est à mole magnitudiné que prorsus exemptum, hoc ab iis quæ sunt in mole contineri nõ potest à motúque locali permanet liberum. Igitur quali quadam certáque dispositiõe reperitur ibi, ubicũque disponitur. Loco interea tũ ubique, tum nusquã simul existens. quapropter quali quadam certáq; affectione, uel super cælum uel in parte mũdi quadam apprehenditur, quã do uero in aliqua mundi parte tenetur non oculis quidem aspicitur. sed ex operibus eius præsentia sua fit hominibus manifesta.

Substãtia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit escam ĩ corpore per quã se corpori applicat.

Quod est incorporeum si quando in corpore comprehédatur nõ opus est ut ita cõcludatur quéadmodũ in parco fere claudũtur, nullũ nã que corpus põt ipsũ sicĩ se cohibere, neq; sicut uter liquoré aliqué trahit & cohibet aut flatũ. sed oportet ipsũ substituere uires ab ipsa ĩ seipsũ uni one extra manãtes, qbus descédés corpori applicatur. copula itaq; ei⁹ ad corpus p ineffabilé quãdã sui ipsius ĩpletur extésioné. quãobré nõ aliud

quidē ullū ipſū alligat. ſed ipſū certe ſeipſū. neq; igitur reſoluit ipſū corpus quādo frāgitur aut interit, ſed ipſū potius ſemetipſū enodat quando a familiari erga ſubiectū affectione diuertit.

Vniuerſales cauſæ nō conuertuntur ad effectus. ſed eos ad ſe cōuertūt.

Nulla ſubſtātia℞ quæ uniuerſæ ſunt, atq; pfectæ ad ſuā cōuertitur geniturā. Oēs aūt pfectæ ſubſtantiæ ad generātia redigūtur & id quidem ad corpus uſq; mūdanū. Quod quidē cū ſit perfectū ad animā eſt redactum. animā inquā intellectualē, ideoq; circulo uoluitur. anima uero mūdi ad ītellectū atollitur. Intellectus aūt erigitur ad pricipiū. Omnia itaq; perueniūt ad hoc ipſum ab extremis exordientia quatenus facultas ſuppetit unicuiq;. puenīūt in quā eleuatiōe ad primū illuc uſq; pducta. Quæ quidē aut ex propinquo aut ex lōginquo effici ſolet. Hec ita que nō ſolū appetere deū dici poſſunt, ſed ēt pro uiribus aſſequi. in ſubſtantiis uero pticularibus, & ad multa labi potētibus ineſt procliuitas deflectens ad genituras, ideoq; in his delictū dicitur accidiſſe. in his infidelitas ē dānata. has igitur cōtaminat ipſa materia, propterea quod ad hāc deflecti poſſint. Cum tamē inerrea ad diuinū ſe ualeant cōuertiſſe. quare pfectio quidē à prioribus ſecūda ſubſtituit conſeruans eadē ad priora cōuerſa. defectus aūt priora ēt ad poſteriora deflectit. efficitq; ut hæc ipſa diligant. à ſuperiore interim diuertentia.

Quomodo differēter eſt ubiq; deus intellectus anima.

Deus eſt ubiq; qa nuſquā ītellectus ē. ubiq; ēt quia nuſquā aīa. deniq; ubiq; ē quoniā ē & nuſquā. ſed deꝰ qdē ubiq; & nuſqnā ē eo℞ oīum quæ ſunt poſt ipſū. Sui uero ipſius eſt ſolū ſicut eſt atq; uult. Intellectus aūt in deo qdē ubiq; ē, ſed ī eis quæ ſūt poſt ipſū exiſtit nuſquā pariter & ubiq; aīa tādē in ītellectu atq; deo, ſimiliter eſt ubiq;, in corpe uero ubiq; eſt ſimul & nuſquā. Corpus aūt & in aīa & in ītellectu, & ī deo, oīa profecto cū entia. tū nō entia ex deo ſūt. & iō neq; tamē ipſe deus ē cū entia. tū nō entia. neq; exiſtit ī eis. Si enī eſſet dūtaxat ubiq;, ipſe qdē oīa & ī oībus eēt. At quoniā ē & nuſquā oīa ſane p ipſū fiūt. fiūtq; rurſus in ipſo. quoniā ipſe exiſtit ubiq; diuerſa rurſus ab ipſo, quoniā ipſe nuſquā. Similiter ītellectus ubiq; exiſtēs, atq; nuſquā cā ē aīa℞ aīaſq; ſequētiū, neq; ipſe aīa ē, neq; quæ poſt aīam, neq; ī eis exiſtit. quoniā uidelicet nō ſolū ubiq; ē eorūq; quæ ſūt poſt ipſum. Sed & nuſquā. Rurſus aīa neq; corpus ē, neq; eſt ī corpe ſed cā corpis. quoniā dū ubiq; ē p corpus ſimul ē, & in corpe nuſquā. proceſſus deniq; uniuerſi ī illud deſinit. qđ neq; ubiq; ſimul neq; nuſq̄ eē ualet. ſed alternis qbuſdā uicibus utriuſq; fit pticeps.

Ex porphyrio

Ex porphyrio đ abstinētia aialiū īterprete Marsilio ficino florētino.

Anima in hoc corpore dormit.

a Bstinere animalibus præcipimus nō quidē oībus sed omnidūtaxat diuina cōtēplaturo. qui sane animaduertit huius habitaculi ueneficia in quo hic habitamus. quin etiam cognoscit ipsum quod in se est naturaliter ꝑpetuo uigilās, atq; somnum quo hic opprimitur deprehēdit. Cui nos sane educationē nutritionēq; trademus cōsentaneā. tū huius loci naturæ, tū sui ipsius cognitioni conuenientem.

Beatitudo nō est diuinorum cognitio sed uita diuina.

Beata nobis contēplatio nō est uerborum accumulatio disciplinarumq; multitudo quemadmodū aliquis forte putauerit. neq; enī ita coponitur. neque pro quātitate rationū ac uerbo℞ accipit incremētū. alioquin nihil prohiberet illos qui oēs cōgregauerīt disciplinas esse beatos. hūc uero nedū quælibet disciplina fœlicem cōtemplatione īpleat, nec ipse ēt de his quæ ueræ sunt doctrinæ id unquā efficiunt, nisi eis adsit, & uita in ipsam diuinorum translata naturam. profecto contemplationis finis est ens ipsum, uerūque assequi ádeo scilicet, ut eiusmodi assecutio cōtemplatorē pro naturæ suæ uiribus cum eo ꝙ cōtēplatur cōflet in unū, nō enī in aliud, sed in ipsū uere seipsū fit recursus neq; ad aliud. sed ad seipsū re uera fit cōspiratio. ipse uero re uera est intellectus. Quāobrem & finis est intellectu uiuere, atq; ad hoc ipsum sermones disciplinæq; foris adhibitæ, cōditionē q̄dē nobis purgatoriā adhibēt, nō tamen rationē ipsam qua nobis fœlicitas cōpleatur. quāobrem si ī sermonum rationūq; cōgerie fœlicitas ipsa cōsisteret liceret hōibus educationē certaq; officia cōtēnentibus fœlicē cōseq̄ finē. at uero quoniā hāc uitā oportet ī aliā cōmutare animū ꝑ uerba & ratiōes operaq; purgātes dic age quinā sermones quæ nā opera sic potissimū nos instituāt. nōne uerba dūtaxat officiaq; quibus à rebus sensū mouētibns sensusq; passiōibus sepemur? Atq; ad uitā intellectualē superq; imaginationē ac pro uiribus passionis expertem deniq; reducamur.

De animæ descensu atq; ascensu.

Oportet nos si mō ad illa quæ re uera nobis propria sūt reuolaturi sumus hæc quæ & ex natura mortali nobis ad sūpsimus oīno deponere una cū affectiōe ad hæc declināte ꝑ quā descēsio nobis cōtigit. præterea reminisci beatæ & æternæ substātiæ, ac dū ad īcorporeū studemus adscēdere duo potissimū meditari, tū qua rōne eē materiale caducūq; depōa-

mus.tum etiã qua uía præcipue reuertamur cõtraria scilicet uia redeuntes ad illa uiæ per quã ad hæc nostra descẽdimus. Eramus enim, & adhuc sum⁹ intellectuales essentiæ puræ ab omni sensu, naturaq; irrationali uiuẽtes. Copulati uero sumus naturæ sensibili, tũ per impotentiam æternæ ad intelligibile nostrum cõuinctionis, tũ per potentiã ad inferiora uergentẽ. Omnes eni uires cum sensu corporeq; agentes, tũc primũ pullulant ad effectum cũ animus in ipso intelligibili minime pseuerat. similes terræ iam deprauatæ quæ cũ triticũ sæpe susceperit reddit denique lolium. Idque per quandã animæ accidit prauitatẽ. quæ sane nõ pdit quidem ipsius essentiã dum irrationale pululat germen, sed per hoc ipsũ anima cõiungitur cũ mortali dum ad alienum ex proprio trahitur. Quãobrem si quãdo ad pristinum statum redire pro uiribus affectamus, necessarium est a sensu & imaginatione omniq; irrationali quæ sequitur inde conditione passionibusq; eiusmodi animũ penitus segregare quatenus permittit naturæ necessitas. Rite uero disponere articulatimq; cõpõere quæ ad mẽtẽ ptinẽt trãquillitatẽ pacẽq; ex hoc circa irrõnale belle cõstituẽtes. ut nõ solũ de ipsis ĩtellectus ĩtelligibilib⁹ audiamus, sed etiam quãta potẽtia simus fruẽtes uidelicet cõtẽplatiõe mẽtis & ĩ naturã incorporeã restituti. Iãq; per intellectũ uere uiuẽtes nec ultra falso una cũ naturis caduco cognatis. Soluere itaq; multa nobis indumẽta debem⁹ tũ uisibile hoc indumẽtũ. tũ interiores adhuc nobis uestes adhibitas. nõ eni uitio℞ effectus tãtũ deuitare debemus. sed effectus ẽt ipsos radicitus extirpare. discessus aũt a corpore fieri quidẽ põt cũ uiolentia. fieri quoq; psuasiõe quadã, & profecto rite pagitur p extenuationẽ quadã, & ut dixerit aliquis p obliuionẽ mortẽq; affectuũ, quæ quidẽ optima discessio ẽ. quippe cũ nihil trahat secũ ipsius ex quo anim⁹ ipse diuellitur. nã ut in rebus sensibus manifestis cõpertũ habemus quicquid euellitur uiolẽtia, aliquid secũ siue ptem seu uestigiũ euulsiõis ipsius eiusq; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animæ.

Sapiẽtes antiqui diligẽter oĩa deuitabãt quæ aĩam corpori affigere possent. sic pythagorici & similes sapiẽtes ptim se ĩ solitudinẽ receperũt, ptĩ uiuẽtes turbæ ĩ tẽplis lucisq; uiuebant. unde procul turba oĩs se moueretur. Plato aũt elegit acadẽiã habitãdã agrũ nõ mõ solitariũ & ab urbe sẽotũ sed ẽt (ut fertur) ĩsalubrẽ. Alii uero oculis ẽt minime pepcerũt quo cõtẽplatiõnẽ intimam nullis interpellatam & perpetuã cõseruarent. Philosophus quidẽ animum a corpore per uiolentiã nõ extrudet. nam

det nam si uim intulerit, nihilominus permanebit ibidem, unde sic exire compulerit. neque tamen parum referre putabit si corpore impinguãdo sibi carcerem confirmauerit duriorẽ. Cauebit enim ne sensus eiusq; uoluptas si inualescat animam profundius in corpus immergat. Profecto si sensuum actiones puram animi actionem non impedirent. qd nam graue foret esse in corpore dum motiones quæ per corpus fiũt minime patiaris. quo enim modo iudicares. diceresq; quod passus fueris nisi & patiaris. nisi & præsens his existeres quæ patiebaris. Intellectus quidẽ penes seipsum esto, ẽt si nos penes ipsum minime simus. qui ãt ab intellectu digreditur ibi iam est quo est transgressus discurrensq; sursũ atque deorsum attẽtiore pceptiõis cuiusdam studio. illic iam adest ubi pceptio ipsa peragitur, nedum qui ad experientiã sensibilium descendit, & per facultatẽ irrationalẽ agit. possit interea quæ secũdum mẽtẽ sunt cõtẽplari sincere. nec illi etiam qui duas nobis attribuunt animas geminas quoque nobis attẽtiones simul habere permittũt. Alioquin duo aïalium coniugia effecissent. Fieri posset altero ad alia intẽto. ut alterum sibi alterius opera minime uendicaret. Sed quid nam oporteret passiões corporeas eneruare, ab eisque mori, idque quottidie meditari. si possemus secundum intellectum agere coniuncti mortalibus absque intellectus inspectione ut aliquis declarauit. Intellectus enim uidet. intellectus audit At si luxuriose comedens uinũmque ingurgitans suauissimum potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diuinis dum humanis ĩhæres, eaq; congressu perpetras, quæ dictu etiam honesta non sunt. ubique enim pueri ipsius qui nobis inest perturbationes sunt. & quia turpes, ideo ad eas contemplator distrahi nequit. & interim contemplari. ubi enim sensus animaduersióque eiusmodi illinc ipsum abest intelligibile & quo magis facultas excitatur ratione carens, eo longius abest intelligentia. fieri nanque non potest ut aliquis huc atque illuc delatus hic simul sit atque ibi. non enim parte nostrum. sed toto attentiones efficimus

De abstinentia.

u Ir autem cautus & qui naturæ ueneficia suspicatur, cognoscítque naturam corporis quemadmodum uidelicet instrumenti more ad animi uires cõtemperatũ est. intelligit sane quantum passio sonare parata est uelis nolisue, quotiens

ab externis pulsatur corpus pulsatióque in perceptionem peruenit. per ceptio enim ipsa animaduersióque sonus ipse est. Fieri uero non potest ut anima sonet quidem, nisi tota conuersa sit ad sonum & oculum præsidentem ad hoc ipsum direxerit.

Quando uero sublata multorũ ĩdigẽtiæ causa fuerit liberatiq; fuerimus eorũ copia quæ intromittũtur in corpus & eorũ pondere iam leuati, Tũc animi oculus à fumo fluctuq; corpeo foras emicat, neq; cõmemoratõe neq; demõstratõe iã indiget ob naturalẽ sui solertiã ocii nesciã.

Præterea usus carniũ ad sanitatem minime cõfert, sed sanitatẽ potius ĩpedit. quoniã per quæ recuperatur sanitas, per eadẽ perseuerat. recuperatur aũt per uictũ tenuissimũ & carnibus abstinentẽ, quapropter & hoc sanitas cõseruatur. Quod si ad milonis robur aĩalium abstinẽtia minus cõfert, certe neque roboris augumẽto opus est philosopho. si mõ contẽplaturus est. neque actionibus seipsum & incontinentiæ deditur cõseruare profecto sanitatẽ decet nõ mortis quidẽ metu, sed potius ne à bonis cõtẽplatione proficiscẽtibus arceamur. Cõseruat autẽ maxime sanitatẽ ĩperturbatus animi status cogitationisq; dispositio ad ipsũ quod uere est exposita. Multum enim uigoris ad corpus inde redundat quemadmodum experiẽtia nostri familiares cõprobauerunt. adeo, ut dolores iuncturarum pedum simul manuumq; acerrimos annosq; integros octo uectari ab alio compellentes simul expulerint cum pecuniarum rerumq; in curia externarum studioq; ad diuinitatem prorsus iacto. simul igitur pecunias atque curas morbumq; corporis expulerunt. Ex quo apparet plurimum immo totum ad sanitatem cõferre certum quondam animi habitum atque statum cõducit & plurimum tenuis ad idem uictus & parcus. Si autem oportet nos nihil ueritos ueritatem libere confiteri non datur aliter finem consequi nisi quandoque deo si dictu fas est affigamur atque euellamur à corpore oblectamentisq; corporeis. quippe cum salus ipsa nobis non per nudum uerborum rationumque auditum, sed per opera comparetur, non aliter ĩquam deo copulari possumus quam per purissimam abstinentiam, neque etiam uidelicet alicui pticulariũ deo nedũ ipsi deo omnibus præsidenti superq; naturam etiam incorpoream simpliciter existenti. qui quanto cæteris simplicior est & purior sufficientiórque & à materia longe semotior tanto puriorem esse oportet animum eo aliquando fruiturum.

Ex secundo libro porphyrii
De sacrificiis & diis atque dæmonibus.

Primi

DE OCCASIONIBVS.

Primi sacrificatores non animalia sed herbas primũ floresq;, deinde arbores sacrificarũt atq; aromata subfumigarũt. Primi qui aĩalibus uesci cæperũt, penuria, frugũ aĩalia ĩuaserunt. prius enĩ terræ fructibus uescebantur. Tribus de causis diis sacrificandum est. ut ueneremur. ut gratiam referamus. ut necessaria ab ipsis petamus maláque propellamus. Ad hæc autem impetranda uotum animi satisfacit, cui addi possũt ex frugibus munuscula quædã. Aĩalia uero mactare nefas ẽ. Sacra profecto diis nos quoq; dicabim⁹. sed diuersa, sicut par ẽ. sacrificia offeremus. sicut differẽtibus quoq; sacrificabimus ptãtibus. deo qdẽ ipsi q regnat ĩ oĩbus sicut sapiẽs quidã uir ĩquit, nihil sensibile offeremus. neq; fumigãtes, neq; denoĩantes. Nihil ẽ. n. materiale q ipsi prorsus ĩmateriali subito nõ sit ĩpuꝝ. quapropter neq; sermo huic uocalis eẽ põt accommodatus, neq; ẽt sermo aĩo ĩtimus quãdo passione quadã animæ sit inquinatus sed silẽtio puro purisq; de ipso ĩtelligentiis ipsũ rite colemus. oportet igitur cõiũctos similesq; deo iã effectos nostrã hãc ad deũ eleuationẽ uelut sacrã uictimã dedicare deo. quæ qdẽ & ipsamet diuina laus est salusq; nostra. in ipsa igitur dei huius cõtẽplatiõe passiõis oĩs experte sacrificiũ hoc ĩpletur. Filiis aũt eius qui & ĩtelligibiles dii sũt. laudẽ iam ex ipso quoq; sermõe adhibere debemus. Nã unicuiq; numinũ iusta primitiaꝝ fit oblatio ex his quæ largitur & p quæ nos nutrit atq; ĩ eẽ cõseruat ad sacrificii facultatẽ. sicut igitur agricolæ primitias ex his quæ colligũt manipulos uidelicet frugũ atq; fructus arboꝝ ad numina ferũt. ita nos dicabimus eis primitias ĩtelligẽtiaꝝ similiũq; muneꝝ excellẽtium gratias. s. pro his agẽtes quæ nobis largiti sunt ipsam, uidelicet numinũ, numerũq; suoꝝ cõtẽplationẽ. Præcipue cum p ipsam eoꝝ ĩspectionẽ uere nos nutriãt. præsẽtes ubiq; nobis atq; apparẽtes & nostræ saluti fœliciter aspirãtes. Nũc uero multos etiã philosophiæ studiosos id opari piget qui gloriã poti⁹. quam diuinitatẽ colẽtes circa statuas reuoluũtur neq; cõsiderant utrũ & quomodo ad talia sit ueniendũ neq; discere student ab illis, qui diuina sapiẽtia pollẽt quousq;, & quantũ ad hæc sit cõcurrẽdũ. Nos aũt cũ his minime cõtẽdemus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos antiquosq; imitabimur plurimũ, uidelicet uelut primitiaꝝ numinibus ex ipsa cõtemplatione dicantes, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis usus ad ueram salutem est admodũ necessarius. itaq; Pythagorici circa numeros lineasq; uersati ex his ẽt diis plurimũ dedicabãt. aliũ qdẽ numeꝝ palladẽ noĩantes, aliũ uero dianã. alium apollinẽ. rursus alium iusticiã, alium tẽperantiã, ac similiter in fi

guris.atq; ita similibus sacrificiis diis à deo placuerũt ut unũquéq; deo℞ suis oblationibus aduocarét.eorũque beneficio frequẽter ad uaticiniũ uterẽtur,& si quo ad examinãdũ aliquid indigerẽt. Diis ãt q̃ sũt itra cœlũ.siue cursu quodãmõ perrãtib⁹ siue nõ errãtib⁹ quo℞ ducẽ eẽ solẽ primo,deinde lunã existimãdũ est,cõmode sacrare possũus ignẽ iã quasi cognatũ.& quæ mãdat theologus seruare debemus.Inquit aũt ille animatum nullũ sacrificãdũ.sed usq; ad farinã & mel terræq; fruct⁹ atq; flores nouit enĩ uirũ pietatis ueræ cultorẽ.Diis quidẽ animatũ nullũ aliquando sacratu℞.sed dæmõibus atq; aliis siue bonis,siue malis.sed missa hæc faciamus.mihi quidẽ quæ pleriq; platonico℞ diuulgauerũt in mediũ ĩgeniosis iã afferẽda uidẽtur.Tradũt uero hũc tãtũmodũ,primus quidẽ deus cũ sit incorporeus,ĩmobilis,ĩpartibilis ĩ nullo,neq; ẽt in seipso cohibitus nullo eget externo,neq; etiã mũdi anima eget externis.Possidet.n. & cõtinet ipsũ quod est trina dimẽsione porrectũ,facultatẽmq; naturaliter se mouentẽ & suapte natura decreuit bene ordinatéq; moueri,mouereque mũdi corpus secũdũ optimas rationes.excepit aũt in seipsa corpus atq; cõplexa est,quãuis incorporea sit atque ab omni libera passione.

Diis aũt reliquis,ac mũdo & errãtibus & nõ errãtibus qui ex anima & corpore cõstãt oculis manifesti sacrificãdũ est sacrificiis inanimatis ea qua diximus ratione.

De speciebus dæmonum bonorum atque malorum.

Reliqua est inuisibiliũ multitudo,quos dæmones indistinctos dixit Plato,horũ uero alii quidẽ ab hominibus cognominati apud singulos nacti sũt honores diis æquales reliquũq; cultũ.Alii uero plurimũ formæ noĩati nõ sũt.sed à q̃busdã p̃ uicos aut urbes nomẽ & cultũ occulte quodãmõ sortiuntur.reliqua uero turba,sic q̃dẽ cõiter appellatur noĩe dæmonũ.Rata uero apud oẽs fides est eiusmõi.eos certe læsuros genus humanũ,si irascãtur,propterea q̃d negligãtur,neq; cultũ legitimũ nanciscãtur.rursũsq; benefacturos hõibus q̃ eos uotis supplicatiõibúsq; & sacrificiis & aliis,quæ cõsequũtur sibi cõciliauerũt. Cũ igitur opinio hæc de dæmonibus cõfusa sit,multũq; hẽat ĩ eos calũniæ necessariũ ẽ eorũ naturã rõne distinguere.Forte nãq; necessariũ aiũt,unde circa illos error hõibus incidit declarare.distinguendum igitur hunc immodum.

Quæcũq; igitur aĩæ ex tota aĩa pululãtes magnas sub luna loco℞ p̃tes gubernãt ἀπερειδόμεναι initẽtes quidẽ siue adhærẽtes siue ĩpositæ spiritui.Sed ipsũ secũdum rationẽ superãtes has utiq; bonos dæmones, iudicandũ.& ad eorũ quæ fiũt utilitatem omnia procurare siue quibusdam

præsint

præsint animalibus, siue certis fructibus, siue aliis horum gratia ordinatis uelut imbribus & temperatis uentis aerique sereno temperationíque temporum & reliquis ad hæc omnia conferentibus. Apud nos rursum artibus & musicæ disciplinæ & medicinæ & gymnasticæ atq; similibus. Fieri uero non potest, ut hi qui utilitati rerum commoditatíque consulunt rursum inferant detrimenta. inter eos adnumerandi sũt dæmones quos Plato trãsferre nuntiaréque dicit. humana quidem diis diuiná ue hominibus, dum uota quidem nostra ad deos uelut iudices perferunt. illorum uero iussa monitionésque una cum uaticinio ad nos deducunt. Quæcunque uero animæ conuincto spiritui minime denominantur. sed plurimum cædunt, hæ sane per hunc dicuntur nimium & feruntur quando iræ concupiscẽtiæ que spiritus inualescunt. hæ quidem animæ ipsæ quoque sunt dæmones sed rite malefici nominantur. Sunt autem tum hi omnes, tum quos diximus ab his diuersi inuisibiles nec prorsus humanis sensibus manifesti. non enim solido corpore uestiuntur. Præterea nec unam omnes formam habent. sed figuris plurimis insignitas. Et formæ quæ illorum spiritum obsignant, alias quidem apparent, alias uero nequaquam. Aliquando uero & formas mutant illi scilicet qui deteriores sunt. Spiritus autem eorum, qua quidẽ ratione corporeum quiddam est, passioni obnoxium est, atquæ dissolubile sed qua ab animis ita deuinctum species eius diu perseuerare potest neque tamen est æternum. Consentaneum est aliquid ab eo semper effluere atque nutriri. In commensuratione quidem corpus bonorum consistit quemadmodum & corpora nobis manifestorum sed maleficorum dæmonum in cõcinna sunt. ac affectione passiua locum incolunt terre uicinum. Nullum ergo malum est quod non audeant ꝑpetrare. habent enim omnino uiolentum & malesanum morem, desertum uidelicet custodia dæmonum meliorum. ideoque uehementes repentinásque insidias plurimum machinantur & proruunt. Ac dum agunt incursiones, partim latere conantur, partim inferunt uiolentiam.

Quamobrem acute uelocésque sunt passiones ab eis illatæ. Curationes ãt emendationésq; à dæmonibus melioribus tardiores esse uidẽtur. Omne enim bonum gubernatione facile æqualéque est & progreditur ordine. neque quod opportũum est transgreditur. Si ergo sic de dæmonibus senseris nunquam in opinionem de illis incides absurdissimam, per quam opineris, uel à bõis mala uel à malis cõtigere bona. neq; sic tãtũ absurdus ẽ sermo. Sed ẽt multi cõcipiẽtes ĩde pessimas đ diis opi

niones in multos homines diuulgarunt. Vnum enim hoc est inter maxima damna, quæ à maleficis dæmonibus inferũtur quod uidelicet cũ ipsi infœlicium passionum terrenis incidentium auctores sint, sicut pestis penuriæ. terremotus. æstus incendij atque similium nobis interea psuadent illos horum effectores esse qui contrariorum potius idest fertilitatis prosperitatísque eiusmodi sunt auctores. sic itaque seipsos ex ipsa calamitatum causa conantur absoluere atque hoc ipsum machinantes. Primum quidem iniusticiam suam latere nos moliuntur. subinde uero nos flectunt ad supplicationes & sacra beneficis conueniẽtia diis, quasi illi nobis irati sint, hæc autem similiáque faciunt studentes à recta deorum sententia nos abducere. Atque ad seipsos adducere. Omnibus enim rebus sic inique discorditérque factis admodum delectantur. Et tanquam aliorum deorum facies subeuntes. sicque imprudentia nostra confici sibi turbas in societatem adsumunt & propter eiusmodi concupiscentias hominum incendunt animos à moribus cupiditatibúsque diuitiarum & dominationum atque uoluptatum. rursus nouis extraneísque opinionibus nos inuoluunt ex quibus seditiones belláque nascuntur & cætera generis eiusdem. Quod autem omnium grauissimum est persuadent similia à superis effici à deo, ut etiam deum maximum criminationibus eiusmodi subigant: quem tradunt omnia sursum deorsúmque turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, sed multis philosophiæ etiam studiosis. Causa uero erroris mutuo procedit atque confirmatur. Etenim philosophantes qui à communi colluuione nũquam secesserunt, in eosdem cũ plebe errores inciderunt. rursúsque turbæ opinionibus suis similes à laudatis scriptoribus audientes in hac de diis sententia sunt magis etiam confirmatæ. Poeticum nanque artificium suspitiones ĩsuper eiusmodi hominum acrius excitauit. propterea quod elocutione utitur ad stuporem & attractum quasi magicum uehementer accomodata. Faciléque potẽti mulcere animos & allicere ideoque fidem de rebus prorsus impossibilibus nobis afferre. sed profecto firmiter credendum est, neque bonum unquam lædere neque prodesse malum. Non enim caloris est (ut iquit Plato) frigefacere sed oppositi. ita neq; iusti nocere, Iustissimum autem omnium naturaliter est ipsa diuinitas. Alioquin nihil diuinum foret.

Nonne igitur secernenda est hæc potentia sorsque beneficiorum dæmonũ. q̃ enĩ prõpta ẽ naturaliter ad modũ cõtraria est benefice cõtraria uero circa idẽ nũquã naturaliter accidũt. Cũ igitur eiusmõi dæmones

in multis

in multis mortalem lædant naturam.& quandoque in magnis, certe boni dæmones interim officia sua nunquam deserunt, sed iminentia passim à malis pericula pro facultate significant, tum in somniis ostendentes, tum per animos diuinitus inspiratos. per quæ alia multa. Ac si quis posset significata discernere omnes improborum machinas deprehenderet atque deuitaret, hi nanque significant omnibus. sed non qui'uis significata cognoscit, neq; quilibet scripta legere ualet. sed qui litteras ante didicerit. Per contrarios uero dæmones uniuersum efficitur ueneficium. hos nanque maxime horúmque ducem honorare solent, q̃ mala ueneficiis inferunt, hi sane dæmones omniformibus figuris imaginibúsque abundant prodigiorúmque machina strenue fallunt, hoꝶ opera infœlices φίλτρα amatoriáque maleficia machinantur, omnis enim intemperantia spesque diuitiarum atque gloriæ per hos inualescit. præcipue uero deceptio. mendacium enim proprium est eiusmôi dæmonū. Dii enim uideri uolūt. ac potestas ipsa eis præsidens deus maximus uult haberi. Hi sane sunt duntaxat qui libamine nidoréque carnium oblectantur. his enim spirituale corpus eorum pinguescere solet. uiuit nāque hoc uaporibus fumigationibúsque. atq; uarie admodum (ut par ē) per uaria nidoreque sanguinis, & carnium uires adsūmit. Vir igitur prudens atque temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis uti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autem animum perfectæ purgare, animum nanque purum ob ipsam dissimilitudinem nunquam aggrediuntur Proinde si ciuitatibus forte necessarium sit hos etiam dæmones sibi conciliare, nihil ad nos usus eiusmodi pertinet. Nā in ciuitate diuitiæ externáque & corporea commoda tāquam bona inter ciues habentur. atque horum contraria mala, neque ferme quicquā pensi habent de animi perfectione atque puritate. Nos autem commodis, quæ dæmones afferant quantum fieri poterit non egebimus. sed tū ex animo, tum ex externis omni studio contendemus. Deo quidem ipsi sibíque propinquis similes effici, quod sane tranquillitate animi ueritatísque rerum comprehensione distincta ac uita ad hæc prorsus intenta completur. Improbis autem hominibus, atque dæmonibus, omníque prorsus & quod mortali materialíque gaudeat dissimiles effici. Quā obrem secundum ea quæ tradidit Theophrastus, ipsi quoque sacrificabimus, quibus & theologi consenserunt cognoscentes uidelicet quatenus animā a pturbationibus purgare negligimus eatenus potestati ĩprobæ copulari. unde merito cōpellemur hāc insup demulcere. ut. n. theolo

gi tradunt qui a rebus pendent externis, neque dum perturbationibus dominantur hac ipsa conditione coguntur potestatis eiusmodi impetum a se propellere. alioquin cessare nunquã a laboribus poterunt.

De sacrificiis ad dæmones malos & de abstinẽtia & cautõe a malis dæmonibus.

Quapropter theologi si quando permitunt dæmonibus improbis uitandorum gratia malorum, quæ illaturi sint animalia mactare uetãt, simul talia sacrificia degustare, interrea iubent antequam ita sacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipue animalium abstinentia. Existimant enim sanctam animi puritatem esse quasi symbolum caracteremque diuinum. quo custodiaris adeo ut nihil patiaris ab illis, quibus ipse propinquas, dum eos sacrificando concilias, quando enim contra sis affectus, atque illi quibus sacrificia operaris, sisque purior, ideoque diuini orte, & corpore & animo idemnem perseuerare, pura scilicet sanctimonia uelut arce munitum. Quamobrem fascinatoribus etiam ueneficisque necessaria uisa est eiusmodi cautio, per quam sint a discrimine tutiores. neque tamen penitus tuti eẽ possũt, lasciuiæ nãq; genera cõsueuerũt dæmones improbos compellare. quapropter nõ ueneficorum incantatorumque propria est puritas atque simonia, sed diuinorum certe uirorum contemplantiumque diuina. Iam uero castitas abstinẽtiaq; suos passim obseruatores cõtra malos dæmones diuina familiaritate tuetur. itaque si fascinatores hac uti prorsus constituissent, certe fascinare nunquam prorsus auderent, utpote, qui per hanc reuocati essent ab eorum concupiscentia quorum gratia in pietate se polluũt. Itaque perturbationum pleni. atque uix uel paululum cibis abstinentes impuris. ideoque ipsi prorsus impuri suplicia luunt transgressionis contra uniuersum inique. partim quidem sub dæmonibus quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera consiliaque prorsus inspiciente.

De uero cultu & sacrificio & cautione a malis dæmonibus.

Diuinus autem uir animum, tum sapientia diuina, tum abstinentia ciborum perturbationes hominibus incitantium tũ ipsa ad deum similitudine muniet, & quasi dei templum incõtaminatum animum esse putabit. in hoc uidelicet uniuerso dei patris templo. Proinde cũ omne sensibile corpus defluxus quosdam materialium dæmonum nobis afferat certe una cum impuritate nutrimenti ex carnibus & sanguinibus hausti adest nobis potestas dæmonica huic amica facileque pelle

cta pro

cta propter similitudiné proprietatemq; ualde familiarem. Quamob ré recte theologi oés i primis abstinentiæ studuerũt, atq; ægyptius nobis hæc aperuit causam afferens maxime naturalem, quã experiétia cõprobauerat. Quoniã uidelicet praua irratiõalisq; anima quæ corpus uioléntia suũ reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibiq; moras protrahit. unde hominũ quoq; animæ uiolentia mortuorum ímorantur & circa corpus. Idque ipsũ nos admonet ne ui a corpore animũ excludamus. cum igitur uiolétæ uiuentiũ cædes cõpellãt animas corpora relicta diligere, nihil aũt obstet, quo minus aĩa ibi sit quocũq; cognatũ aliquod allicit eã, unde animæ passim multæ uisæ sunt lamétari. hominumq; animæ carétium sepultura circa corpora ímorãtur. quibus sane malefici sæpius abutũtur ad ministeriũ suũ efficiédũ cõpellétes animas appositiõe corporis, uel ptis cuiusdã assumptione. cũ hæc inquã hæc illis historia comperta sint, cõpertãq; habuerint íprobæ naturã animæ, & cognationé eius ad corpus, uoluptatéq;, qua afficitur erga corp⁹, ex quo euulsa est, iure nutrimétum ex animalibus fugerũt, atq; damnauerunt, ne extraneas animas auulsas uioléter atq; ípuras. quæ ad cognatum sibi trahũtur, ad se sic accersirét. né ue prohiberétur, quo minus soli purique deo appropinquarét, si quãdo uidelicet præsentia turbantiũ dæmonũ propellerentur à deo. Quod natura cagnati corporis incitamentum quoddam sit ad animã attrahendã, experiétia in pluribus theologos docuit. Qui enim uaticinantiũ animaliũ insinuare sibi animas optabant, præcipua illo℞ mébra deglutiétes, uelut corda ceruorũm uel talparum, uel asturum. accipiebãt subinde præsenté animã dei ritu uaticinãtem. quæ sane una cũ sui corporis ítus assũptiõe in corpus humanũ, se penit⁹ ígerebat. Iure igitur philosophus deiq; sacerdos oĩbus dominãtis, aĩalibus oĩbus abstinet. solus uidelicet soli deo p seipsũ studés appropíquare, dũ uidelicet nulla comitãtiũ íde turba diuertat, quo quidé cõmertio ipse, deíde & naturas re℞ ítelligit & diuinat. deumq; habet in semetipso. unde æternæ uitæ fiduciã pignusq; possidet. totus trãslatus ad deũ, atq; uatis loco iã iouis familiaris euadit. Proinde si qua necessitas instat, nõ desunt huic diuinitatis familiari passim boni dæmones obcurrentes ei. & per somnia, signa, uoces, futura prænũciátes, unde discatur. quid sit necessariũ deuitare. Solum nanq; discedendum est à malo, cognoscendũq;, quod in uniuerso sit optimũ ac maxime uenerãdũ. & uniuersum, quod est in toto bonũ amicum atque affabile. Improbitas autem & íscitia diuinorum compellit hominem despicere, quæ nõ nouit eáq;

damnare. uerum apud eos qui audire possunt ipsa natura clamat. quæ cum intellectualis sit per intellectũ cultores suos in sacra penitus introducit. Nouit profecto uir sapiẽs. dæmones quidem malos animaliũ uictimis delectari, & in eis futura portẽdere. Deos autẽ eiusmodi uictimis nõ egere. qui sane adorantiũ mores inspiciũt maximũ sacrificium existimãtes rectum de ipsis atq; de rebus iudiciũ. nam apud deos optima ẽ oblatio, pura mẽs, & ꝑturbationũ uacuus animus. hinc Plato bono quidem uiro cõuenire ait sacrificia operari, diuinisq; interesse. Malum uero frustra in sacrificiis laborare..

Ex libro tertio.

Quod animæ sensuales sint & rationales, atque immortales

IN libro tertio dicit se afferre opinionẽ ueram & pythagoricam, omnẽ scilicet animã sensibus & memoria præditam esse rationalẽ, habereq; rationẽ orationẽq;. tũ interiorem tum exteriorẽ, qua ĩter se loquãtur animalia. quorũ uerba nõ discerni à nobis nihil miꝝ fit, cũ barbaroꝝ ẽt multoꝝ sermonẽ minime discernamus, neq; tã loq quã ĩdistincte uociferari putemus. Addit si credẽdũ sit antiquis atq; illis, qui patrũ nostroꝝ & nostro tẽpore extiterũt. Sũt qui dicãt se audire sermonẽ aĩaliũ, atq; intelligere sicut apud antiquos Melãpus & Tiresias atq; tales. nuper uero Apollonius theaneus quẽ dicũt in amicoꝝ coetu cũ audiret hirũdinẽ aliis nũciare, asinũ prope urbẽ honustũ tritico cecidisse, triticũq; humi diffusũ.

Cõtendit deinde animalia rationẽ habere, tũ quia inter se sua significent. tũ quia diligẽti sibi solertia cõsulãt, usuiq; futuro prouideant. tũ q̃a discãt & ad se inuicẽ, & ab hõibus multa, seipsaq; inuicẽ doceant. Subiungit Aristotelẽ. Platonẽ. Empedoclẽ. Democritũ, aliosq;, quicũq; ueritatem de animalibus ꝑscrutati sũt ꝑticipationẽ rõnis orationisq; in animalibus comperisse. Apparere aũt in hac diuersitatẽ. ut Aristotẽles quoque dixerit ĩ essentia minime differẽtẽ. sed ꝑ magis minusúe diuersitatẽ, quemadmodum pleriq; putent differentiam deorum ĩ hac ad homines esse. non quidem secundum essentiam immo secundum perfectum & imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscum animalibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Animalia illa Aristotẽles ait esse prudẽtiora. i. astutiora, quæ sensuum acumine pollent. Differẽtiæ uero corporũ facile quidem uel difficile passiuam reddunt animam, atque magis minusq; promptã habere rationem præstant. uerum secundum essentiã, uariare animam nequeũt. quando neq;

neq; sensus, neq; passiones reddũt inter se differẽtes, neq; faciũt ut perfe-ctum trãsgrediãtur. Cõcedatur itaq; secundũ magis & minus esse in his differẽtiam rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua oĩno priuentur, neque ex eo quod nos magis, quam animalia intelligamus. propterea illa intellectione oĩno priuemus, sicut neq; uolare ꝑdices negamus, quoniam astures uelocius uolẽt. Concedere quidẽ poterit aliquis animã cum corpore compati, patiq; aliquid eo uel bene uel male affecto permutari uero ipsam animæ naturã ex hoc nequaquã. Si autẽ cõpatitur tantum, utiturq; eo ut instrumẽto, faciet quidẽ per ipsum multa aliter instrumẽtis dispositũ, quã nos simus. quæ quidẽ nos facere non ualemus. Atque cõpatietur per ipsum certo modo dispositũ. nõ tamen naturam propriã cõmutabit. Qui aũt bruta dicit quæ rationaliter agũt natura facere nõ animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. Qua si uero ratio nobis natura nõ insit. Ipsáq; perfectio nõ sicut natura instituti sumus suscipiat incrementũ, uerũtamen quod diuinũ est nõ fit disciplina rationale. nõ enĩ erat quãdo rationale nõ esset, sed simul. & fuit & rationale fuit, neq; prohibetur esse rationale, quoniam rationẽ non acceperit ꝑ disciplinã, quãuis & in cæteris aĩalibus. sicut & in hominibꝰ multa quidem ipsa natura docuerit. alia uero disciplina præbuerat non absurde q̃dã conati sũt ostẽdere multa etiã ex locis quæ sortita sũt prudẽtiora eẽ quã nos. ut enĩ habitãtia ætherẽ rõnalia sunt, sic aiũt quæ illis proximæ habitãt idest in aere. Deĩde quæ in aqua, deĩde quæ in terra inter se rõnis gradu differre. si enĩ deoꝶ dignitatem quodammodo metimur ẽt ex locis, sic & animaliũ perpẽdimus dignitatem. Socrates & ante illum Rhadamanthus per animalia iurabãt. Egyptii uero animalia quædam deos existimabant, siue re uera deos arbitrarentur, siue consulto deorum formas uultu bouino. & auium facie aliorumq; pingerent. ut non aliter animalibus quã hominibus abstinerent, siue alia secretiori de causa, sic & græci statuæ Iouis cornua arietis imposuerũt. Tauri uero cornua statuæ Dyonisii. at Pana ex homine & capra cõposuerũt. Musas aũt & sirenas alauerũt & amorẽ atq; Mercuriũ & Iouẽ tauri formam induisse ferunt & aquilæ atq; cygni. Per hæc antiqui honorãda esse animalia testabantur. & Socrates ubi ait cignos suos esse cõseruos nõ est iocatus. Tabula uero indicat cõuenire animalia nobiscũ in anima dicens ĩdignatione deorũ. ex hõibus animas in animalia ꝑtrãsire, cũ uero ꝑtrãsiuerint deos deniq; misereri ꝑ hæc & similia significatur animalia esse rõnalia. ratione quidẽ in plurimis imperfecta, nõ tamen prorsus absente.

Nefas est animalia cædere.

Iniustũ est animalia cædere quãdo quidẽ nõ oino à nobis sũt aliena Nos aũt tanquã lasciui & insolẽtes ludo freqũter in theatris uenationibusq; animalia passim plurima interficimus. quo factũ est ut uis ipsa in nobis ferina & imitis uehemẽtius inualuerit, humanitas aũt & mãsuetudo cessauerit. Pythagorici uero mansuetudinẽ & clemẽtiã erga feras meditati sunt tanquã humanitatis & misericordiæ specimen.

Omne quod est inanimatũ cum ratione mẽteq; careat opponitur ei. quod una cũ anima rationẽ & intelligẽtiam quandã habet. Oẽ nanq; animatũ sensuale habet ẽt phãtasiã uelut rationẽ quãdã. natura enĩ quæ alicuius gratia & ad aliquid omnia facit & fecit aĩal sensuale, non quidẽ ut simpliciter sentiret atque pateretur. sed ut pciperet, quæ sibi cõmoda forent quæ'ue incõmoda, & illa quidẽ sequeretur hæc fugeret. sensus igitur utrorũq; cognitionẽ singulis aĩalibus affert. quæ uero sensum secuntur scilicet utiliũ prosecutiones apprehẽsionesq;. noxiorũ uero deuitationes, putãdũ est nõ adesse nisi habẽtibus rõcinationẽ quãdã & iudiciũ atq; memoriã. Et si Strato physicus sensum dicit nõ absq; intelligentia quicquã agere. si quidẽ præsentia sensibus nõ percipimus dum attẽtius aliud intelligimus, tamẽ esto quidẽ sensum nõ ægere mẽte ad eius actionem at quãdo ad propriũ & alienũ sensus agendo se cõfert, & inter hæc duo differẽtiã ponit. & illud fugit. hoc sequitur mediũq; sequẽdi effugiendiq; sagaciter inuenit in esse rationem. coiicere possumus. & hæc quidem rationis propria sunt, omniáque omnibus animalibus adsunt scilicet progressiuis.

Qui paucis cõtentus uiuit & innocens est quasi deus.

Cum animi finis sit deo fieri similem. deus autem nullius indigus sit noceat uẽ nulli. ille certe fœlicissimus est deoq; simillimus. qui ita seipsũ cõparat, ut quã mĩme egeat alienis quã mĩme noceat. hic ergo solis uescetur terræ fructibus, ne noceat hõibus, ne noceat aĩalib⁹, & quãtũ fieri poterit, parcet etiam plantis & herbis. nã & hoc ipsum antiqui lamentabantur, quod uel arborum fructibus egeamus. huius autem egestatis cã generatio est, quod ue in ipsa inopia per generationem constituti sumus iam remotiores à copia. inopia uero salutem queritat ab externis. Qui igitur pluribus eget externis magis cum inopia copulatur. longiusque adeo disiungitur. qui enim deo similis est, hac ipsa similitudine ueram possidet copiã. Diues autem diuitiisq; fruens nullis infert iniuriam. nempe quãdiu iniuriam infert, quãuis pecunias oĩs habeat, totãq;

occupet terram pauper est habendus. quippe cum sit familiaris inopiæ. Quamobrem uir iiustus profanus est, & omni prauitate pollutus. quod quidé uitium nobis intulit ruina quædā animæ in materiā discedētis à bono. omnia igitur nugæ sunt quatenus aliquis à principio deficit. omnium egenus é animus, quādiu ad ipsam plenitudiné minime suspicit. Cedit aūt ei quod est naturæ suæ mortale, quatenus ipse nō nouit re uera seipsū. Qui aūt tanquā deo similis iam effectus, quā minimis ad uictum est cōtentus hic illa seculi aurei prosperitate potitur.

Ratio quædam inest etiam animalibus.

Ratio quidem naturaliter inest. ratio uero recta perfectáq; ex meditatione fit atq; doctrina. Quapropter rationalis quidem facultatis participatio quædam omnibus cōpetit animalibus. Rectitudiné uero sapiētiáq; neq; hominem quidem adeptum reperire licet & quemadmodum differétia uisus ipsius est ad uisum, uolatúsq; ad uolatum. non enim similiter cernunt Astures atq; Cicadæ, neque aquilæ similiter uolant atq; perdices, sic neque rationale quodlibet æque pticeps est acuminis & astutiæ.

Ex quarto libro.

Antiqui animalibus abstinebant.

d Icearchus peripateticus antiquos inquit græcos tanquam proxime deo genitos optimos fuisse natura, ac uitam optimam peregisse adeo ut genus eorum aureum sit iudicatū. subdit eos nullum animal occidisse. Illi sane nihil ad sanitatem melius probauerūt quā superflua minime cōgregare. Itaq; nutrimétū natura ualentius adsumere noluerūt. sed quo potius esset natura ualétior. Antiqui quoq; sacerdotes ægyptiorum sapiētiæ studio dediti, de qb⁹ Cheremon stoicus diligétissime tractat animalibus plurimum abstinebant. Quin etiam multa uelut diuina uenerebantur quorum alia diis aliis accomodata dicebant sicut soli asturem, atq; cantharum, & arietem, atque crocodilum. Comprehenderunt enim omnis animalis animam esse rationalem quando a corpore fuerit separata præsagamqúe futuri nobisq; diuinantem omniumq; effectricem, quorum & homo solutus à corpore. non ergo temere animalia honorabant, & ab eis se quantum fieri poterat continebant.

Sobria uita esseorum.

Narrat subide ex historia iosephi esseo℞ uitā religioso℞ apud iudæos atq; philosopho℞ oīa eos habuisse cōmunia, charitaté mutuā & absti

nentiam & patientiã ante oĩa coluisse. diuino cultui semper intentos. adeóq; fortes animo ut necari quã deũ negare maluerint. Atq; ĩ ipsis cruciatibus ridere palam cõsueuerint. qui ob eam causam cruciati alacres animas emittebãt, tãquam iteꝝ recepturi. hæc enĩ sentẽtia rata est ĩquit apud illos animas ĩmortales existere. atq; ab æthere tenuissimo descẽdẽtes corporibus applicari ῥύμῃ. i. impetu & ĩstinctu naturali tractas ad corpora. post quam uero é carcere corporis emigrauerint tanquam à longa seruitute iã liberas exultare, pér que sublimia se attollere. Abstinebãt tum aĩalibus multis, tũ omni prorsus incõtinẽtia. Denique ex ipsa uita & temperatissima & ueritatis studiosissima & deuotissima deo inter eos multi futura præsagiebãt. ideóque prophetæ nominabãtur,

Sapientes antiqui præsentẽ uitam contẽnebant spe futuræ.

Sapiẽtes indorum nominati sunt gymnosophistæ inter eos q quadam generis successiõe in studio religionis & sapiẽtiæ procedebant brachmanes nominati sunt. qui uero idem electione tantũ profitebãtur samanei quoꝝ uitã bardesanes babylonius late describit. Samanei huius uitæ tẽpus tanquã necessariã quãdã seruitutẽ naturæ ministrãtem ĩ uiti ferebãt, studebãtq; aĩas é corpe soluere. & cũ prospere corpus se hẽre sentirẽt sæpe nihilo ad hoc urgẽte egrediebãtur é uita, hos ergo domestici obitu beatos existimabãt atq; eos q illis superessent deflebãt ut ĩfœlices.

Sobrietas & contemplatio mentẽ deo cõiungit,

Gymnosophistæ præter reliquã temperantiam atq; sanctimoniã animalibus abstinebant.

Sanctimonia quidẽ mortalibus abstinẽs æternã cõtinet uitã. Corpus aũt pinguefactũ animã cogit exurire a fœlici uita cadẽtem. augetq; mortale expellẽs impediẽsq; uitã nobis æternã cõtaminat & animã uidelicet corpoream eam reddens, & ad id quod diuersum est deflectens. Magnes uero lapis quasi quandã animam tradit ferro sibi aliquãdo propinquanti. unde ferrum natura grauissimum euadit leue eleuaturq́ue spiritu magnetis se conferens ad magnetem. Si quis ergo ad deum suspẽsus euaserit in corporeũ intellectualemq; merito nõ debet nutrimentũ quærere, quo pinguefiat corpus, quod iter ad mentem impedit. Sed ad minimum ac penitus necessariũ alimentũ rediget corpus. Ipseq; nutrietur diuinitate naturalius deo coniunctus. quam magneti ferrum. Iam uero si neque minimis quidem alimentis indigeremus, tãto fœliciores essemus quanto magis & immortales. Nunc uero in hoc mortali uiuentes. Adhuc etiam nos (ut ita dicam) mortaliores latenter efficimus

dum

dum corpus adaugemus.atque(ut Theophrastus inquit)dum ἐνοίκιον.i. plurimũ necessitudinis animus familiarius habitando cum corpore cõtrahit,atque insuper seipsum adhibet totum. Sed utinam absque cibo penitus atque potu agere uitã potuissemus.ut corporis cohibentes effluxum optimis statim rebus cõiungeremur.in quibus & deus existens ita deus existit. Verũ quid nã frustra ad homines hæc exclamamus atq; deflemus,sic excecatos ut malum quidem suum assidue foueãt,oderint uero seipsos primo,uerumq; genitorem.Deinde eos etiam qui ut quandoq́ue ab ebrietate expergiscãtur admonẽt & hortantur. Democrates ait uiuere imprudenter,intemperanter,impie,non tam male uiuere est,quam diu mori.

FINIS.

MARSILIVS Ficinus Florẽtinus Magnanimo Laurẽtio medici. Sa. dĩ.

s Ynesius, atque Psellus, & Iamblichus, ac Proclus, porphyriusque Platonici iampridem amplissimas tuas ædes ingressi, ingenuos filios tuos salutauerunt. hactenus quidẽ recte admodum fecisse uidẽtur. quod autem insalutatum te reliquerint, nec egisse prudenter, nec euasisse fœlices. imprudentiam ergo suam tandem recognoscẽtes, ut quandoque fœliciores sint, Limina nunc tua reuisunt cognituri patrem, ac rursum una cũ patre filios agnituri. sic protinus uicturi fœlicius. Quippe cum nuper compertum habeant, nec libros quidem de uita nostros, absque tuis auspiciis uiuere uoluisse. Comitãtur præterea hos quinque philosophos Priscianus lydus simul, & Theophrastus. hi enim cum ualorem meum saluere iandiu dixerint, & ardenter optauerint, hodie te alacres adeunt, ita demum magnopere uotum consecuturi, ut imprimis ipsi penes te salui, saluum faciant & ualorem, per te præcipue post deum saluere desiderantem. Salue ante alios optime patrone noster, ac philosophos tantos apud te colloquentes fœliciter audi.

Marsilius Ficinus Florẽtinus Petro Medici uiro magnanimo Sa. dicit.

q Vanquam multa quotidie legitis meliora nostris, nulla tamen ferme magis arbitror uobis placere, quam nostra, si modo sua cuique maxime placere solent, sua uero cuiusque sunt potissimum, quæ omnium antiquissima possidentur. antiquissima certe possidentur à uobis marsiliana, spero igitur hæc uobis semper carissima fore, ut etiam si somnia mittam, hæc quoque quasi pro ueris apud uos primum. atq; per uos uera etiam apud alios habeantur. Cum igitur Synesii Platonici librum de somniis, quem nuper interpretati sumus è greco, auctoritatẽ & fidem imprimis apud lectorem primum, & per hunc apud alios habere desiderarem, potissimum ad te misi, quarto iam gradu post magnum Cosmum nostra lecturum, atque hæc statim approbatione tua omnibus probaturum. adiunxi libro de somniis librum Michaelis pselli Platonici de dæmonibus nõ ĩ merito, quoniam à dæmonibus somnia mitti ueteres arbitrantur. Vale. xv. aprilis. Mcccclxxxviiii.

Synesius de Somniis translatus á Marsilio Ficino
Florentino ad Petrum Medicem.

Etus mos est maximéque Platonicus sub quodam uiliori prætestu grauiora occulere philosophiæ mysteria, u ne forte quæ summo cum labore adíuenta sunt, pereāt. ne ué interea coinquinentur, si uulgo palam exposita fuerint. Hunc itaque morem, nos ī hoc opere pro uirib⁹ secuti sumus. utrum uero, & id cōsecuti sim⁹, & cætera antiquorum more abunde tractauerimus, diiudicare poterunt, qui hæc philosophico ingenio legerint.

Vaticinium eorum quibus homines student optimum esse.

I somni sunt prophetæ, & quæ in somnis uidentur, hominis bus exhibent inuolucra futurorum, sapientes quidem erunt, certi uero non erunt, quatenus sapientia somniorum in ipsa consistit in certitudine. occultauerunt enim dii uitām hominibus. nam maxima sine labore cōsequi proprium diuinitatis est bonum. apud nos autem non solum uirtutes, sed cætera quoq; præclara sudore quæruntur. Vaticinium uero, maximum uidebitur esse bonorum. ipsa nanq; notitia, & omnino cognitionis ipsius facultate, tum deus homini, tū homo bestiæ præstat. Sed deo quidem ad cognitionem sufficit, ipsa natura. homini uero uaticinium longe plus affert quam cōmunis notitia ferat. uulgus enim præsentia tantum nouit, futura uero coniectat. Solus autem Chalchas in contione græcorum omnium nouit quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. hanc igitur ob causam apud Homerum res deorum ex ipsa Iouis senteutia pendent, quoniam prior extitit, pluráque nouit, eo ipso quod antiquior est. ætatem enim eó tendere in carminibus arbitror, quoniam beneficio temporis plura nosse contingit, quādo quidem notitia ipsa est sane honoratissimum. Siquis autem ex aliis carminibus adductus existimet Iouis imperium inmanuum potestate cōsistere, quod ait hic robore præstantior est, is moleste poema interpretatur, nec intelligit, quæ in illo est philosophiam nihil aliud deos esse dicentem quam mentes. sic rursus ad id quod ait uiribus excellere, esse etiam generatione priorē adiungit, cū iouē dicat mentem antiquiorem. Mentis autem ipsius robur, quid nam est aliud quam prudentia? Quisquis igitur deus est, dignúsque qui aliis præsit, censetur. is cum mens sit, sapientiæ præstantia imperat. Quare quod ait. Robore hic excellentior cum eo quod est plura nouit, idem nobis significat, Et

propterea

propterea fertur etiam sapiens deo similis, quod tum mente propius esse conetur, tum se circa intelligentiam exerceat, qua diuina constat essentia. His igitur rationibus demonstratum sit, uaticinium eorum, quibus homines student, optimum esse.

In mundo tanq̃ uno quodam animali res aliæ signa aliis exhibent.

s I autem per omnia significantur omnia. quippe cũ omnia in uno animali mũdo sint germana, atque sunt hæ ueluti omniformes litteræ, sicut in libro, sic in uniuerso signatæ, partim quidem phænicię, partim uero ægyptiæ, partim assyrię. has autem sapiens ipse legit. Sapiens uero, qui naturam didicit rerum, & alius quidem legit alias, & hic magis, ille minus. Quemadmodum hic quidem paulatim, per syllabas, iste uero dictionem simul totam, ille denique orationẽ similiter. Ita sane sapientes futura prospiciunt, alii suspicientes astra, alii flãmas, siue manentes, siue currentes, alii in uisceribus futura rimãtes, alii in garritibus auium, obseruantes interim qua uolent, ubí ue insideant. sunt & qui perspicua futurorum signa coniectant ex uocibus. & concursibus, siue casibus accidentibus alteri, Quippe cum omnibus omnia significa sint, quapropter si aues sapientes forent, artem certe uaticinandi ex hominibus collegissent, quemadmodum nos ex illis peritiam cumulauimus. sic enim nos illis, quemadmodum & illæ nobis, occurrimus nuper, & olim, & ad dextram, atque sinistram,

Ea est mundi concordia, ut alia trahantur ab aliis, atque conspirent.

c Vm enim uniuersum hoc sibimet sit compatiens, atque conspirans, oportet, partes congruenter inter se cõuenire, utpote quæ unius æque totius sint partes. Consideratiõe uero dignũ est, utrum huc tendant illices, uel motacillę magorum. Mũdana enim sicut ex se uicissim significantur, sic inuicem permulcentur. Iam uero sapiens est, qui mundanarum partium cognationem tenet. trahit enim per aliud, aliud præsentia tenens, uelut pignora quædam procul absentium, uoces uidelicet, & materias, atque figuras. perinde sicut in nobis, dũ interius patitur aliquid, aliud quoque compatitur. malúmque digiti in emunctorium sæpe resultat, dum inter hæc multa minime patiuntur. ambo enim illa, & unius animalis sunt membra, & habent aliquid inter se cognatius, quam cum cæteris. Atqui & alicui deo ex deorum numero mundanorum lapis hic, herbá ue congruit, quibus quasi compatiens naturæ cedit, ac ueluti fascinatur. quemadmodum qui grauem pulsat uocem, cõmouet subito non proximam sexquioctauam, sed sexquitertiã

& acutam nomine netem. hæc enim propius sibi inuicem congruunt. Est enim in partibus sicut concordia quædam, sic insuper, & discordia. nam mundus hic non est simpliciter unum, sed ex pluribus unũ. súntq; in eo partes partibus consentientes interim, atque dissidentes. ita tamen ut earum dissensio ad consensionem uniuersi conducat, sicut lyra constitutio quædam est tonorum dissonantium, atque consonantium. Ipm uero ex oppositis unum ad harmoniã, & lyram pertinet, atq; mundum.

Solum quod mundo connexum est à mundanis trahi potest.

a Rchimedes siculus optabat situm aliquem extra terram, ita sperans se contra totam terram libraturum. Aiebat enim dũ esset in ea, se contra eam non habere potentiam, qui uero sapiens, aliqua in re est circa mundi naturam, si extra ponatur non habebit ulterius, quo pacto sapientia hac utatur, Ipso enim ad se ipsum utitur. Interrupta igitur cõtinuitate, hæc frustra sapit, signáque huic obseruata carent anima. Atqui quantum extra mundum extat diuinum, Id omne fascinari non potest, huic illud simile, qui emissus est, nihil curat, mentis nanque naturam illecebræ nõ attingunt. quod uero passiuum est illecebris demulcetur, & trahitur. Prouinciam quidem & latitudinem uaticiniis expiationibúsque præbent eorum, quæ in mundo sunt, multitudo simul, atque cognitio distantium, quidem multitudo, unitorum uero cognatio. Expiationes quidem solemnitatésque, sed nihil im præsentia sermo moueat ciuili tantum legi fidem adhibens, uaticinium uero recipere tutum est, nam & ipsius totum per ea, quæ intus habentur est comprobatum. Quantum uero ad præsens spectat, licet optimum seligere impensiúsque in eius consideratione uersari, dum interea propriam uaticiniis omnibus habemus obscuritatem, adeo. ut nulla eius species ex hoc ipso reiicienda sit, quod pariter est in tota integráque natura. Iam uero ratio declarauit, id quoque uenerandum esse, ut quemadmodum in sacris est secretum, sic & oracula non omnibus sint aperta. hinc & qui in pythia dat responsa λοξίας. idest obliquus, & contortus est appellatus, quoniam & ligneum parietem, quem phœbus atheniẽsibus attulit, in salutem frustra uulgus audisset, nisi Themistocles oraculi mentem intellexisset, quãobrẽ neque uaticiniũ somniorũ propterea respuendũ erit, ꝙ sit obscurũ, siquidẽ obscuritatẽ hẽt cũ cæteris oraculísq; cõmunem.

De intellectu, & ratione, & phantasia.

s Tudendum uero huic maxime præcæteris disciplinis, quoniam ex nobis hæc est, & intrinsecus, & unius cuiusque animæ

propria

propria. Intellectus enim entium species habet, quemadmodum antiqua tradit philosophia. Nos quoque adiungere possumus, sicut intellectus species habet eorum, quæ sunt, sic animam eorum, que fiunt species possidere. Nempe sic se habet intellectus ad animam, quemadmodũ ens se habet ad generabile. Si igitur permutatim accõmodetur primũ ad tertium, & secundum ad quartum, uicissímque rependatur, nihilominus uera loquemur, sequentes scientiæ terminos, Sic itaque demonstratum fuerit, quod nobis placet, animam uidelicet eorum, quæ fiunt, species possidere, habet igitur omnes, producit uero in actum ĩ primis, quæ & conueniunt maxime, atque phãtasiam illuminat quasi speculi more, per quam animal, quæ manet intus aduertit. sicut igitur neque intellectus ipsius actiones animaduertimus, antequam ipsi cõmuni nuntiet ipsa potentia præsidens, atque quod non peruenit in eam, latet & animal, sic neque, quæ in prima sunt anima, solemus animaduertere prius quam in phantasiam eorum signacula ueniant. Atq; uidentur hæc uita quædam existere aliquantum inde sublapsa, & subsidens ĩ ipsa proprietate naturæ, sentiendi utique uires sunt penes ipsam, Et enim colores uidemus, & uoces audimus, & uehementissimum percipimus tactus impulsum, dum istrumẽtales corporis partes nihil agunt. Forte uero nihil prohibet eiusmodi sentiendi genus esse sacratius. Nam & per hoc diis quoque nonnunquam propinquamus monentibus, & prædicentibus, atque simpliciter consulentibus, quapropter sicui thesaurus cotigerit somni donum non admodum admirarer, neque siquis cubitum profectus musarum expers interdormiendum in musas incide rit, & partim quidem loquens, partim uero audiens idoneus poeta prodierit, quod & nostrum attulit seculum, neque hoc quidẽ uidetur prorsus inopinabile. Mitto equidem in præsentia diuulgatas somnii dotes, quibus sæpe ab insidiis liberantur, & quot hominibus somnus accedẽs medic⁹ aduersam expulit ualitudinem. At quando ad absolutissimam æternorum contemplationem uiam patefacit animæ non speranti, neque etiam cogitanti, hoc quidem munus est in ordinem rerum eminentissimum, naturam uidelicet supergredi, atque cum ipso intelligibili illum denique copulare, qui illinc usque adeo aberrauerat, ut neque unde uenit animaduerterit.

De potestate phantasiæ spiritúsque phantastici,

S I quis autem magnum quiddam existimauerit quidem adscẽsum in sempiterna, neque tamen confidat phantasiæ faculta-

tem ad beatum illud cõmercium nobis ſuppetere, audiat eloquia ſacra,
quæ uarias ad hoc uias oſtendunt, atque poſt totum narrationis ordi-
nem occaſiones ex intimis noſtris præbentem ad aſcendendũ, per quẽ
datur ſemen intimum augere. Tradunt deum aliis quidem dediſſe fa-
cultatem ad perdiſcendã luminis notionem, alios autẽ etiã in ſomnis
diuini fructus uigoriſque effeciſſe participes. uidẽs ne diſciplinæ facun
diam hic ẽ contra diuiſam: dum dicit̃ aliũ quidẽ in uigilia, aliũ uero ĩ
ſomno doceri. Sed in uigilia q̃dẽ doctor eſt homo, ſõniantẽ uero deus
ipſe fructus uigoriſq; ſui ꝑticipem facit, quaſi non idem ſit diſcere, atq;
conſequi, nam paſcere fructibus, plus eſt admodum q̃ docere. uerũ hoc
quidem nobis adſumptũ fuerit ad aſſeuerandam uitæ phãtaſticæ digni
tatem aduerſus eos, qui de hac uel minima quæq; deſperant. Iam uero
nihil mirum eſt, eos ita ſentire ob ſuperuacuam ſapientiam, qui uerſati
ſunt in illis, quæ à ſacris eloquiis reprobantur, ubi traditur uictimas, ob
ſeruationeſque extorum uanas eſſe proculque fugiendas. illi uero quaſi
uulgo præſtantiores, artes quidem alius alias ad præſagiendum accipiẽ-
tes, & operationes huiuſmodi cõprobantes, ſola ſomnia negligunt, quaſi
rẽ ultro ante oculos poſitã, cuius paſſim ignarus, & ſapiẽs æque ꝑticeps.
Quid uero ſi ob hoc ipſum maior hic ſapientia ſit. quia cõmunius mu
nus habet̃, nõn ne et alia bona præcipue, quæ maxima ſunt omniũ cõ-
muniſſima ſunt? nihil inter omnia, quæ uidentur ſole diuinius, nihil
ſole cõmunius. Si autem ipſum per ſe deum inſpicere donum beatum
eſt, certe per phantaſiam percipere antiquioris proprieq; inſpectiõis eſt
munus. hæc enim ſenſus eſt ſenſuũ. quoniam phantaſticus ipſe ſpiritus
ſenſoriũ ẽ cõmuniſſimũ, primũmque aĩæ corpus, & hoc q̃dẽ latet, agitq;
intus principiũmq; animalis habet uelut ex arce. Nam circa ipſum uni
uerſam capitis fabricam natura conſtruxit. Auditus autem, atque uiſus
non ſunt quidem ſenſus, ſed inſtrumenta ſenſus, cõmuni ſenſui mini-
ſtrantia, & quaſi quidã animalis ianitores, & hoſtiarii, nũtiantes domino
ſenſibilia forinſecus occurrentia, quibus pulſant̃ externa ſenſoria. Inti
mus interea ſenſus in cunctis ſui ꝑtibus ſenſus eſt integer, toto nãque
ſpiritu audit, toto uidet, ſimilitẽrque reliqua ualet. diſtribuit autem ui-
res alias aliis, quarum quælibet deriuatur ex animali ſeorſum, ſunt
quæ uelut rectæ quædam lineæ profluentes ẽ centro, & cõuentes in
centrum, una quidem omnes ex communi radice, multæ rurſum pro-
ceſſione iam factæ. Senſus igitur, qui per inſtrumenta fit, palam propo-
ſita, maxime eſt animalis, tam & ſi non prius eſt ſenſus, quam recurrat

in primum. Sensus autem sine medio factus, & animæ propinquior est, & certe diuinior.

Phantasia est perspicacior, quam sensus exterior.

a T uero si corporeos quidem sẽsus ob cognitionem honorã- tes, quoniam maxime cognoscamus, quæ cernimus, phanta- siam respuimus tanquam infideliorem sensu, uidemur non satis animaduertere. ne oculum quidem ipsum uere omnia nobis ostẽ- dere, sed aliud nec ostendere, aliquid quoque mentiri, tum per naturam eorum, quæ uidentur, tum per naturam instrumentorum. Sane ex in- teruallis minora, maioráque eadem offeruntur, & quæ uident᷑ per aquã grandiora nobis occurrunt, ac remus occurrit fractus, accedit, & debili- tas oculi. Nam & lippus oculus cõfusa indiscretáque obiicit. Quicũq; igitur phantastico languet spiritu, ne exigat perspicua discretáque uisa. qui uero sit eius morbus, & quib⁹ de causis langueat, hebetetúrque, qui- búsue purgetur, atque defecetur, & in naturalem restituatur puritatem, à philosophia secreta tibi est perdiscendum, à quã mysteriis purificatus & diuinus euadit. atqui & influxus exteriores effugiunt, antequam deũ spiritus intromittat, et quicunque uictu quodam secundum naturam hunc conseruat purum, hoc utitur admodum præparato à deo, ut hac insuper ratione munus eiusmodi sit communissimum. Percipit enim eiusmodi spirit⁹ animæ quoque ipsius affectionem, neque compassio- ne caret ad ipsam. sicut terrenum corpus huic circundatum. hoc enim & oppositas conditiones habet præstantioribus affectionibus animæ. At primum eius propriúmque uehiculum, anima quidem bene se haben- te tenuatur, æthereámque sortitur cõditionem, habente uero se male, he- bescit, euadítque terrenum. Omnino uero hoc est rationis interuallum, irrationalísque naturæ, & incorporei gradus, atque corporei, & terminus utriusque communis. pérque hoc medium diuina coniunguntur ex- tremis, hac utiq; ratiõe arduũ est, naturã eius philosophia cõprehẽdere.

Spiritus phantasticus est primum animæ uehiculum.

u Endicat enim sibi spiritus hic aliquid uelut proprium, tanq̃ ex uicinis quibusdam ab extremis utrísque, & quæ tam lon- ge disiuncta sunt, occurrunt in una natura. atqui essẽtiæ phã- tasticæ latitudinem natura per multas rerum sortes extendit, Descen- dit utique usque ad animalia, quibus non adest ulterius intellectus, neque tunc est uehiculum diuinioris amimæ, sed subiectis præsidet uiribus, atque est animalis ipsius ratio, multáque per phantasticam hãc

essentiam sapit animal, agítque decenter, purgatur & in brutis, adeo ut præstãtius aliquid inseratur, tota quinetiã genera dæmonũ ex eiusmodi uita suã sortiunt essentiã. illa enĩ ex toto suo esse imaginaria sunt. et iis, quæ fiunt int⁹ imaginata. Homo quinetiã multa p hanc exercet ẽt solã, aut si p aliud, p hãc utiq; magis. Intelligẽtias nanq; edere non sine phantasia solemus, nisi forte quispiã ad breue ĩmaterialẽ attigerit speciẽ, phãtasiam uero supergredi, non minus est arduum, quam beatum. Hinc Platonicum illud. optabile illud est imprimis satisque factum, sicui uel in senectute mens, sapientiáque contigerit, significans intelligentiam absque phantasia lucentem. quippe cum præcedens communísque uita phantasiæ sit propria, uel saltem phantasia utentis intelligentiæ.

Spiritus phantasticus inter æterna, & temporalia medius est, quo & plurimum uiuimus.

P Roinde spiritus hic animalis, quem beati spiritalem quoque animam uocauerunt, fit deus, & dæmon omniformis, & idolum. In hoc etiam anima pœnas exhibet. de hoc consentiunt & oracula, uitã ĩ hoc animæ comparantes imaginatiõibus somniantiũ, Philosophia quinetiam comprobat præcedentes uitas esse præparationes quasdam ad uitas subinde sequentes, dum & optima in animabus affectio, uel habitudo spiritum eiusmodi leuius efficit, abstergítque hĩtudinis deterioris profunditatem. Tractibus igitur naturalib⁹, aut attollitur in sublime ob caliditatem, atque siccitatem. Idque apud Platonem alarum assumptione signatur, & apud heraclitum significat idem splẽdor siccus, anima sapiẽs, aut crassus humidúsque fit spiritus, unde ĩmergitur terræ secessibus, naturali pondere delitescens, expulsúsque in subterraneam regionem. Hinc enim locus spiritibus humidis maxime cõgruit. Ibíque uita infœlix degitur. & obnoxia pœnis. licet autem tempore, & labore, uitísque aliis animam purificatam rursus emergere, cursum enim per geminas agit uitas, uicissímque melioribus deterioribúsque propinquat. eiusmodi spiritum mutuatur à sphæris anima prima descendens, & hanc uelut cimbam adscendens commercium init cum mundo corporeo, atqui certamen agit eiusmodi, ut uel simul ducat, uel non remaneat simul. Nempe uix quidem, fieri tamen potest, ut dimittatur non sequens ulterius, nefas enim est notis non credere sacris. turpis autem accideret ad superos redditus. quando animæ non redderent alienũ. sed circa terrã relinquerẽt, quod desup acceperũt.

Atque

Atque hoc quidem uni,& secundo donum dei mysteriorúmque accide rit. natura enim comparatum est,ut anima semel huic insita, uel simul impetum faciat,uel trahat,uel forte trahatur,omnino uero congredia- tur donec unde uenerat,rursus ascendat.Quapropter cum ob depreua- tionem ingrauescit,contrahit secum animam,quæ permiserat id graua ri,atque id est in quo eloquia semen in nobis intellectuale perterrent his uerbis,neque declines infra in obscurum mundum,cui profundum est semper infidele substratum,& ĩfernus ater undique sordidúsque gau dens idolo demẽs,quo enĩ pacto menti expedit,stupida uita deménsq;. at idolo,idest simulacro ob talem tunc affectionem spiritus inferior competit locus.Simile nanque gaudet simili.

Phantasticus spiritus potest purior,& impurior fieri leuior,atq; grauior.

P Roinde si per copulam unum conficitur ex ambobus,intel- lectus quoque propter oblectationem,aliquando se immer- git.id autem malorum omnium est extremum,ne præsens quidem malum animaduertere,quo qui premuntur,non conantur emergere. quibus durissimum iam callum morbus obduxit.Ideóque cum nihil doleat amplius,merito neque curare contendunt.quamob- rem pœnitentia uim habet Peculiarem ad supera reducentem.Qui.n, præsentem statum fert,ægre excogitat fugam.Itaq; maxima purgatiõis pars est uoluntas. huius nanque munere tum facta tum dicta manũ porrigunt.hac uero sublata omnis purgatoria machina caret anima. quippe cum maximum reconciliationis pignus ei desit,hanc ob cau- sam,& hic,& ibi,punitiones ordini rerum maximum afferunt adiumẽ- tum,dum molestiam oblectamentis opponunt,stupidámque ex pur- gant ex anima nostra lætitiam.Tum uero casus,qui ptæter merita dicũ tur incidere,plurimum conferunt ad affectum,quo his afficimur extir- pandum fortunis,certe eiusmodi apud eos,qui mentem habent,proui- dentia confirmatur,quibus,& qui mente capti sunt diffidere de proui dentia solent.nullus enim relinquitur animæ locus,quo materiam fu- giat si in nullum hic malum inciderit.Quapropter existimandum est inferioris prouĩciæ præsides uulgares adinuenisse prosperitates tanquã animalibus insidiaturas.Itaque hinc emigrantibus animabus obliuio- sum contingere potũ ali⁹ dixerit,ingrediẽti uero hãc uitã,aĩæ potũ ob- liuionis affert,cõditio suauis,& blãda.Cũ.n.ad primã uitã aĩa descẽderit mercede laboratura libẽter ꝑua euadit ꝓ mercẽnaria.descẽsus ꝗdem hic

tendebat,ut ipsi uniuersi naturæ mysteriũ adimpleret,ita regulis legis ineuitabilis ordinantibus. Fascinata uero materiæ donis perinde afficitur, atque illi,qui cum liberi sint,ad certum tempus mercede conducuntur ad opus,ubi ancillæ cuiusdam pulchritudine capti,moras trahere uolũt, ipsius amatæ domino seruire constituentes, Iam uero nos quando ex profunda sententia,externísque circa corpus bona uidentur, oblectamur,consentire uidemur naturæ materiæ eam esse formosam. hæc autẽ conuentionem nostram pro arcano signat libello,atque si quando inde discedere tanquam liberi statuamus,profugos esse clamat, & reuocare conatur,ac tanquam fugitiuos seruos repetit,libellum ĩ medium introducens,tunc sane fortitudine,auxilióque diuino potissimum opus est animæ.quippe cum non sit leue certamen ,sui ipsius abrogare confessionem, atque pactum. contingit autem, & uim inferri. pœnæ nanque ultrices materiales tunc & iuxta fatum mouentur aduersus eos,qui à legibus fati rebellãt. Atque id ipsum est,quod significant labores herculis & pericula,quæ oportuisse herculem tolerare, sacra testantur eloquia, & si quis alius fortiter pro libertate contendit,quod ad spiritum illucusq; traducat,quo naturæ manus minime porriguntur. at si intra terminos eius saltus acciderit,ĩ angustum anima cohercetur,grauioribúsque opus est certaminibus.tunc enim nobis ipsa non parcit,quasi uideamur iam alieni,& si de ascẽsu desperet,pœnas exigit pro conatu,uitásque promit non ab utrisque iam doliis,quæ Homerus occulte significat tradens, duas esse materiæ portiones ,duplicem distribuens fati cõditionem,a quo bonum quidem nunquam est sincerum. Iam uero & aliquis deteriorem sortem patitur temperatam.

Quam utilis sit pœnitẽtia delictorum,quã pernitiosus mortaliũ amor.

o Mnino uero uitæ omnes in errore uersantur,errore inquam, ubi post primum descensum nõ fit subito reditus. Considera utique quanto interuallo spiritus hic nobiscum negociatur. cum enim deorsum inclinatur anima ,spiritum quoque grauescere immergíque sacrũ tradit eloquiũ ,quousque regionẽ subeat undiq; tenebrosam.cum uero resurgit anima, spiritum etiam comitari, quatenus sequi ualet. ualet autem, quousque in gradum peruenerit omnino distantẽ. audi iam quid hac de re eloquia doceant.neque etiã abiectissimũ hoc materiæ ꝑcipitio derelinques. sed etiã simulacro portio est ĩ regiõe undiq; lucida. Regio uero hæc regioni ũdiq; tenebrosæ prorsus

opponitur

opponitur,tam & si hoc in loco nemo sic acute nimium interpretatus fuerit.non enim solam in sphæras naturam inde profectá reuocare uidetur eloquium. uerum etiam si quid ex igni sublimi,uel aere in naturam simulacralem anima contraxit ex alto descendens prius, quam corticé terrenum indueretur,atque ex hoc ipsum ex aere igneque supremũ inquit,una cum parte meliore ad superos reuocari.Quod ení dicitur mamaterie abiectissimum significare diuinum corpus non potest.Iam uero ratio dictat,quæ nam cómunicant conferuntque,ad unum nõ posse mutua quadam habitudine,iuncturaque,& perseuerantia íter se carere, præsertim,quorum uicinæ sunt regiões, quemadmodum ignis est orbiculari corpori proximus,atque non sicut terra rerum tenet extremum. Quod si meliora deterioribus quandoque cedentia cómunione fruuntur,conficiunt in materia corpus indissolubile,tanquam formatum ab eo,quod in congressu permissum est imperare. forsan & deteriora non reluctantia aduersus actum actionem ue animæ, sed mãsueta, & obediétia prorsus,atque sequentia,mediám que naturam indissipabilem exhibentia ipsius animæ primæ ductu in sortem simul redigũtur ætheriam, cómunique tractu tolluntur ad supera,si non ad uniuersi sũmum, salté elementorũ, ita transeunt sũmitatem,attinguntque regionem utrinq; lucentem.habet enim(ut inquit)quandam in se portionem,idest in ordine quodam corporis orbicularis recipitur.uerum de parte sorteq; elementorum.hæc dicta sufficiant. Quæ credere licet,atque non credere, essentiam uero corpoream,inde profectam negare non licet naturaliter anima reuolante attolli simul ex infimo sphærisque coaptari,hoc est in naturam propriam quasi refundi.

Anima corpus habet cæleste pariter,& aereũ quibuscũ ad supa reuolat.

h Ae quidé duæ extremæ sunt regiones atq; sortes. Altera utríq; prorsus obscura,altera undique lucens,quæ,& fœlicitatis,in fœlicitatisque sunt extrema sortitæ.Tu uero quot existimas in mundi capacitate esse medias regiones,quæ ex altera quidem parte sunt atræ,ex altera uero lucétes.in quibus omnibus anima una cum hoc spiritu uitam degit,species,& mores,& uitas alterne commutans. Cum igitur in propriam generositatem se recipit,ueritatis est penus. pura enim est perlucidáque,ac prorsus immaculata.est & deus, atque uates si libeat. cum uero delabitur,obtenebratur,erraticaq; euadit,& médax.quod ení caliginosum est í spiritu rerum uerarum perspicuitatem capere nequit. Cum denique tenet mediũ,partim quidem aberrat, partim uero cóse-

quitur. Posses & hac ratione dæmonicam quoque naturam, eiusque ordinem explorare. In omnibus enim consequi uera, uel paululum aberrare diuinum est, aut prope diuinum. conditio uero aberrans in prædicēdo ad eos necessario pertinet, qui ad naturā īclinantur assidue, quorum, & conditio passioni obnoxia est, ac prorsus ambitiosa. Hoc enim pacto subterranea subit, dimittitque deum, ātiquiorémque dæmonē. Sed alia ratione hunc recipit, aditque, & assequitur regionem naturæ præstantiori dicatam.

De Regione omnino lucida, & omnino obscura, atq; de media, & quomodo passim spiritus reuoluatur.

P Roinde ordinem animæ uiuentis in homine hinc deprehendere licet in quocunq; phantasticus spiritus purus est, atq; cōpositus, & uigilans, atque dormiens ueras rerum effigies accipit. Hic sane tunc pignus possidet, quo asseuerare possit ipsam animæ suæ figuram meliori sorte potiri. Neque leuiter insuper uenari possumus. quæ nam potissimum animalis spiritus sit affectio ex imaginationibus, quas præcipue promit & in quibus se uersat. quando à nullo pulsatur extrinsecus. Philosophia huic suppeditante iudiciaria. atq; monente, ut hunc nutriamus diligentissiméque curemus, nequando aberret. Educatio autem optima est secundum intuentem percipientémque potentiam semper agere, & omnino ut intellectualis sit semp actus ipse precipuus animæ. Atque quod fieri potest absurdos temerariósque impetus cōceptus phantasiæ semper anticipemus. Hoc autem est, ut īprimis ad optimum conuertamus. neque cum deteriore cōmercium ineamus. nisi quantum summa cogat necessitas. Intellectualis autem intuitus res quedam est, maxime omnium quæ in spiritu sunt concreta secernens. Extenuat enim ipsum clam supra quam dici possit, dirigítque, in deum, hic uero factus ad hoc idoneus trahit cognatione quadam diuinum spiritum ad animæ nostræ commercium. quēadmodum condensatione aliqua cohibetur, fitque angustior, quam ut implere possit sedes assignatas ei à prouidentia hominem effingente, quæ in cerebri sunt uentriculis, tunc sane natura uacuum in rebus non tolerante, spiritus malus insinuatur. Tunc uero quid non patiatur anima in exsecrabili malo assidue pressa, sic enī natura cōparatū ē, ut spiritus ipsius sedes, ī hoc ipso dispositæ uel peiori, quodam, uel meliori sint plenæ, & hoc qdē malū pœna est īpiorum, qui diuinū eis sibi insitū inq narūt. illud uero bonū, aut finis ipse pietatis ē, aut ꝓculdubio ꝓpe finē.

Quomodo

Quomodo deprehendat aliquis puritatem sui spiritus, atque impuritatem, & qua ratione purificet.

C Vm uero de uaticinio per somnia facto disserere statuerimus, ne id homines spernerent, immo colerent, tanquam uitæ admodum profuturum, ad hoc sane phãtasticam naturam curiose tractauimus, ex hac autem disputatione quod in præsentia confert, minus apparuit. Fructus autem præstantior est sani spirit⁹ ad superna reductio. Lucrum certe animæ sacrum adeo, ut meditatio quædam religionis sit conari eiusmodi spiritũ reddere uaticiniis aptum. Iam uero quidam hãc ob causam auiditate uaticinii capti, mensam sacrã, atq; mitem anteposuerunt turgidæ mẽsæ, amauerũtq; cubile purũ, ac prorsus immaculatũ. Permultũ certe abest, ut qui ĩ pythio tripode, phœbeáq; lectica trahebat moras ad uaticinium, his usuris noctes ibi protraheret ĩtemperantiæ testes, Immo uero & obsecrabat deũ, & uotis impensior incumbebat. Quod uero paulatim accumulatur, euadit denique multũ, & quod per aliud efficitur, in maius denique desinit, dum uidelicet deũ uehementius amare pergimus, atque ad hunc amorem cohortari eos, qui antea non amabant.

Inprimis elaborandum est, ut phantasticum spiritum habeamus purũ, & uaticiniis aptum.

N On igitur spernendum est uaticinium nos ad diuina perducens, habénsque prope assistens, quod est in animæ potentia præstantissimum. Neq; uero ob hoc minor est utilitas animæ sic deo coniunctæ. quod in diuinum est recepta cõmercium. non enim interea deserit animal, nam & ex specula inferiora circunspicit multo plenius, quam si cũ deterioribus sit cõmista, quapropter permanens inconcussa, dabit eorum, quæ fiũt imagines animali. atq; id est, quod dicitur descendẽtem non descendere, quando natura præstantior deteriorẽ curat non detenta. Eiusmodi equidem uaticiniũ, & adesse mihi opto, & affere filiis, cuius comparandi gratia longum iter aggredi non compellimur, nec extra fines enauigamus, quemadmodũ ad Apollinis Pythii, uel Iouis ammonis oraculum, sed sufficit dare se somno lætis manibus, diuinísq; laudibus celebratis, huic illud simile. hæc autem læta prius, & puri coloris amictus induta Mineruæ uouet. Sic itaq; somniũ exoptabimus, quẽadmodũ forsan optauit Homerus. Iam uero si paratus fuerit, aderit, qui procul eẽ dicit' e uestigio deus, qñq dẽ nobis nihil eiusmõi operatis, sed tantum dormientibus ubique fit præsens, atque hæc quidẽ

est mysteriorum tota tractatio, propter quã nemo unq̃ inopiam accusauit, quasi propterea minus q̃ diuites consequatur. Pleræ'que res publicæ sacrorũ antistites ex nobilissimis ditissimisq;, sicut Athenienses classis gubernatores eligunt, apúdq; illos opus est magnificis sumptibus, & fortuna non parua, ut aduehatur herba cretensis, & ægyptia penna. ósq; hibericum. ac per iouem siquid prodigiosum ĩ profundo maris nascitur, atq; nutritur, siue occidente sole, siue oriente. Traduntur enim eiusmodi quædam & alia eiusdem generis plurima de illis, qui uaticinium acceptum forinsecus machinantur. quibus suppeditandis nullius sufficit priuati facultas, somnium uero uidet, tam q̃ paruũ, q̃ qui magnũ possidet censum. & qui uictus extremitate laborat. uidet speculator pariter, atque mercennarius, nec ciuis aliter, quam peregrinus, nihilo uero differt apud deum ad uaticinium bubulcus mancipiúmque, & insanus à cæteris. Quod sane huius conditio uaticinii admodum popularis ẽ, certe est humanissimum, quod simplex ac per se paratissima, est admodum philosophicum, quod non uiolẽta, proculdubio piũ, quod adest ubiq;, quód ue cogimur adhibere aquam, aut petram, aut hiatum terræ, diuinissimum merito iudicatur. Decebat & iter prima laudare, quod eiusmodi uaticinii gratia ne ab uno quidem negocio uitæ distrahimur, neque tempus conterimus ullum. nemo enim post habitis necessariis præsentibúsque negociis cubitum abit domum ad somnium constitutum, sed tempus ipsum duntaxat, quod necessarium est animali conterere naturæ ĩstaurandæ gratia, cum substãtia nobis ad perpetuam uigiliæ actionem sufficere nequeat, tempus inquam hoc nobis, hoc ipsum ultro largitur, quod & dici solet, ociũ negocio maius. coniungens nimirũ optabile: necessario, ac beneesse cũ simpliciter esse. Contra uero circa præsagia, illa, quæ instrumentis uariis aduenire solent optime nobiscum actu existimandum est, si dum plurimam uitæ partem sibi uendicat. Interea concedant aliquid cæteris uitæ usibus, atque actionibus. Quibus siqua in parte prorsus mentem intenderis, difficile admodũ ad hãc ipsã iuuaberis uaticinio. non enim est cuiuslibet temporis, aut loci apparatũ, supellectilémque capere ritibus sacris subministrantẽ. neque facile est secum circunferre instrumenta solemnibus necessaria, Atque ut alia prætermittam. ubi nuper coaceruata supplicia sunt, immitis quædam est onerositas cauæ nauis. quibus cum & aliæ sacrorum partes accedũt descripti homines uidelicet atque testes, sic enim dictu uer⁹ est, quando nostrum hoc seculum multa per legum ministros solet enuntiare. quorum

rum opera iam diuulgati sacrorum ritus in profani uulgi conspectum auditumq; uenerunt. Præter enim id, quod infestum est, atque miserum (ut arbitror) his icumbere Deo proculdubio est iuisum, nam non expectare uolétem aliquem sed inpulsu uectibúsque mouere, nihil aliud est q̃ uim inferre, quod quidé nec apud homines factũ conditor ipse legum reliquerit ipunitum, Itaque præter hæc omnia, quæ perardua sunt apud eos, qui futurum ita rimãtur. accedit & actionis ipsius intermissio frequens, & dum uagamur extorres artis ipsius obmissio. non enim leue opus est oberrantes passim sarcinas ad eiusmodi uiaticũ secum ferre. Vaticinii uero somnio uenientis ipse quisq; est instrumentũ, ut neque uolentibus quidé oraculũ eiusmodi dimittere liceat, sed cum manentibus permanet, cũ peregrinantibus æque cõmigrat. cõmilitat quoq;, simúlq; ciuilia tractat, corrusticatur, atque cõmercatur. Vaticinium hoc nec inuidæ ciuitatis leges uetant, neque uetare possent, etiam si uoluerit. non enim habent, quo uaticinanté eiusmodi reprobét. quid enim dormientes iniuriamur? sed neque tyrãnus insomnia uidere prohibeat, nisi forte somnũ ex urbe procul expulerit, sed & dementis esset impossibilia uelle, & impii, mandare naturæ, Deóque contraria.

Quam utile uaticinium, & optandum, præsertim per somnia.

a D hoc igitur uaticinium accedere decet fœminas, atq; uiros, antiquos & iuuenes, pauperes, atq; diuites, priuatos, & principes, rusticos, & urbanos, elegantes, atque plebeos. non genus, non ætatem, non fortunam, non artem aliquam respuit. omnibus passim adest propheta paratus, consultor bonus, & tacitus. sacrorum præceptor, atque discipulus. prædicit quidem bonum, ut anticipans usum uoluptatem habeat longiorem. prædicit & malũ, ut caueam⁹ incõmodum, atque propulsemus. & enim quæcũque siue species genus hominum nutrientes optima blandáque porrigunt, siue metus affert. prouida, & utilia omnia somniis insunt, atque à nullo prorsus ita sperare persuademur, tam & si sperandi munus adeo in natura plurimũ est, atq; salutare, ut sophistæ prædicent elegantes, nec optaturos fuisse homines uiuere sic affectos. quemadmodum sunt ab initio constituti. Respuerent enim sic uiuere difficultatibus uitæ compulsi, nisi Prometheus naturæ spem ipsam inseruisset, tanquam perseuerandi in uita remedium, cui⁹ illecebris irretiti, quod expectant in futurum, præsenti statu fidelius arbitrantur. Habet autem spes ipsa uim tantam, ut uictis compedibus siquãdo licuerit, inciderítque, pro uoto sperare (ut ita dicam) soluitur. mi-

litat,subito duplo proficit. Paulo post regit manipulum, mox ducit exercitum, uincit, mactat, coronatur, conuiuia ponit, mensam parat si placet siculam, si libet, & medicam. Interea oblitus est pedum, donec iam est ducturus exercitum. atqui hoc est re uera somniantis, & uigilãtis ĩ somnium. nam circa idem subiectum uersantur utraque scilicet circa naturam phantasticam, quam quotiens formare statuimus imaginibus, unã hanc in primis affert utilitatem. delinit enim uitam nostram lætitia, animæ'que spe uaga blanditur, atque ita nos à sensu reuocat molestorum.

Exhortatio ad uaticinium somnii comparandum, atque de imaginationis efficacia.

q Vando uero natura phantastica proprio munere nobis præsidens spem nobis excitat, id autem accidit somniãtibus. somniale promissum tanquã dei pignus habemus, quamobrẽ iam aliquis animum suum alacriter instruens tanquam grandioribus usurus muneribus, quæ in somnium proposuerat, lucrum reportat geminum, tum quod ante rem ipsam gaudet, tum quod partis aliquando rebus scienter utitur, propterea quod iandiu de his fuerit meditat⁹ tanquam uitæ admodum competentibus. Iam uero quam Pindarus spem laudauit de uiro scilicet fœlice loquut⁹ dicens, spem huic almã cor dulce nutrire, eúmque comitari, quæ mortalium undique nutabundam mentem maxime regit, eiusmodi spem inquam ab eo decãtatam. dixerit aliquis, non esse fallacem hanc, quæ decipit uigilantes, quam ipsi nobis effingimus, sed totum hoc ad somnialem speciem potius attinere, atque Pindaro dictum ad celebrandam partem exiguam somniorum. Vaticinium igitur somniare uná cum arte prosequens, quod apparet, speciem exibet firmiorem, ut non uilioris esse generis nõ uideatur. Penelope uero apud Homerum duas somniorũ portas inducit, affirmátq; dimidium esse fallax, quoniam somniorum sapientiam non habebat, si enim artẽ scite ad hæc habuisset, omnia utique per portam corneam traduxisset. Inducitur ergo illic redarguta, inscitiámque confessura circa ipsam uisionem, cui nõ credidit, cum credere debuisset, Anseres quidem proci. Ego uero Vxiles sum aquila, hic autem erat contubernalis, atque id erga illum de uisione nugabatur. Videor equidem Homerum hic audire dicentem, non decere diffidere somniis, uel utétium debilitatem ad uisorum transferre naturam, apud quem nec Agaménon iuste somnium criminatur, ut fallax, cum male accepisset oraculum de uictoria dicens, iubeo te thoracibus armare galeatos achiuos. nũc enim

ceperis

ceperis amplissimam urbem. Properat igitur Agamẽnon tanquam repente propriis uiribus urbem expugnaturus, ubi quod omnino dictũ est ab oraculo obaudiuit, neque seruauit. Inquit enim oraculum, superabit sane, si totum omnino exercitum græcorum armauerit. at uero neq; Achilles tũc, neque myrmidonum phalanx processit in prælium, pars nimirum exercitus præstantissima.

Quantam spem nobis uaticinium somnii præbeat.

m VLtas utique laudes accumulauim⁹, uerũtamẽ quasi desipui. quod enim uaticinium somniale cõnauigat nobis, & cõmoratur, cõmilitat, & cõmercatur, omnibúsque omnia cõministrat, pauloante prædiximus. beneficia uero mihi inde collata nondum memoraui, tam & si in nullo magis quam philosophiæ cõmercio cum hominibus cõmunicare solet, multa sane uigiliæ dubia, Postquam dormitum accessimus, partim patefacit omnino, partim nobiscum ambigit, & nunc quidẽ, qui somniat interrogare uidetur, & discere. nunc etiã inuenire. Mihi quidem sæpe libros mecum una, menten enim instruxit, orationem composuit, diem partim quidem describeret, partim etiã cõmutaret, quãdoque uero & totam linguæ dispositionẽ stolidam, atq; tumentem nominũ nouitate ob nimium attheæ linguæ antiquioris, durioríque amorem uaticinium hoc per deum corrigens, & partim q̃dem dictans, partí uero, quid sit ostendens tumores quosdam ingenitos linguæ deliniens leuigauit, tumorem expulit. modúmque adhibuit. Atqui, & dum quandoque uenarer uires mihi insidiásque subministrabat aduersum feras arte quadam currentes, atque latentes, quandoq; etiam defatigato castráque dissoluenti ístare præcepit, promisítque fortunam in dominam, adeo ut dulce foret uenationibus immorari alacriter confidenti. Diuinatio uero eiusmodi cũ primum deesset, domina aderat, & fortuna. hæc sane monstrabat examina irretitarum captarúmque ferarum. mihi quidem uita libri sunt, atque uenatio. quoniam nunquam legationibus fungi desideraui, existimans non conferre tres annos è uita uidere nefastos. uerum & tunc plurimum hoc uaticinio, & maxime sum adiutus. Insidias enĩm contra me magorum animas citantium reddidit impotentes, tum patefaciens occulta, tũ ex omnibus discriminibus liberans. Itaque & publica mihi disposuit, ut ciuitates optime regerentur. Regi quoque magno maiori me fiducia, quam græcorum aliquem unquam, conciliauit.

Somnium affatim nobis uaticinia præstat.

c Aeteris quidẽ cura est aliorũ,hoc autem adest omnibus.bonus unicuique dæmon,atque iis,qui uigilantes meditati sunt artificiose aliquid inuenire,præceptor occurrit. Adeo sapiẽs res est anima ocium agens à sensuum colluuione forensium animæ naturas undique inferentium alienas.Anima nãque quotcũque species habet,& quotcũque accipere solet à mente facta,quandoque sola perspicuas exhibet ad interiora conuersis,& quæ ueniunt à diuino traducit. Nã animæ ita se habenti Deus quoque mundanus se prorsus adiungit,propterea quod animæ ipsius natura ex eodem simul,atque ille profluxit. Hæc igitur genera somniorum diuiniora cẽsentur,atque uel omnino,uel quasi penitus integra sunt,atque perspicua,minimẽque artis indigent adminiculo.Sed hæc quidem solis cõtingunt hominibus uirtute uiuentibus,uel per prudentiam,uel per consuetudinem acquisita.sin autem aliquando & aliorum alicui forte contingant,uix quidem. quãuis forte accident.Verum non in exiguo quodam somnium generosum cuilibet accidet,reliquum uero multiplex,atque communissimũ genus,illud est omnino reconditum,cuius gratia artem necesse est adhibere . originem nanque habet absurdam (ut ita dixerim) atque monstrosam.cumque ex talibus quibusdam pululet,progreditur obscurissimum.sic enim somniorum se res habet,ut dicam.

Vaticinium somniorum præsto omnibus adest.

a B omnibus,quæ uniuersi natura comprehendũtur,siue sint in præsentia,siue facta fuerint in præterito,siue futura dicantur,nam & hi sunt quidam existentiæ modi.idola profluunt,& ab eorum substantia iugiter euibrantur.si enim sensibile quidlibet ẽ εἶδος,idest species in materia,cũ materia simul extensa . deprehendimus autem ex cõposito materiam foras effluere.ratio certe dictat,formarum quoque naturam extrĩsecus per idola deriuari,ut ex utraque parte ea,quæ in generatione uersantur,ab ipsa entis dignitate degenerent. Omnium uero,quæ diximus idolorum à reb⁹ ubique manãtium spiritus ipse phantasticus speculum est certe clarissimum,Aliter enim circumeuntia,& à statu labentia,tum ob indefinitatem essendi,tum quia à nullo entium cognoscuntur,cum primum irretiuntur ĩ spiritus animales,qui & ipsi quidem sunt Idola,sed ĩ natura habentia sedem,his ꝑtinus innituntur,& tanquam in domiciliis conquiescunt.Eorum igitur,quæ facta sunt,utpote,quæ in essendi actum iam processerunt per-

spicua

ſpicua paſſim Idola demittuntur, donec temporis diuturnitate debilia tãdem exiguáque euadant. Eorum uero quæ in præſentia ſunt, utpote, quæ adhuc in ſe conſiſtunt ualidiora prorſus, & manifeſtiſſima ſimulacra perueniunt, ſed futurorum indefinita ſunt, & ad modum indiſcreta. Sunt enim hæc præuolumina quædam rerum nondum præſentiũ & efflorescentiæ, quædam adhuc imperfectæ naturæ quaſi proſilientes foráſque ſaltantes, & tanquam deliteſcentium ſeminum obſcura ſignacula. Hanc ob cauſam ad res futuras opus eſt arte, ab eis enĩ idola obumbrata imaginéſq; obſcuræ ꝓcedunt nimirũ nõ ut à p̄ſẽtibus manifeſtæ.

Ab omnibus profluunt ſimulacra, quorum ſpeculum receptaculúmque eſt ſpecies ipſe phantaſticus.

m Irabilis quidem natura imaginum ita ſe prorſus habentium, ut à rebus nondum effectis efficiantur. Itaque iam aliquid de hac arte dicendum, qua ratione ualeat comparari. Optimum eſt in primis, ita diuinum ſpiritũ præparaſſe, ut dignus euadat, cui intellectus, & deus innoteſcat, atque præſideat. Imaginum uero indefinitarũ non ſit amplius ſuſceptaculum. educatio autem ſpiritus optima eſt, tũ per philoſophiæ ſtudium perturbatos ſedare animi motus, quibꝰ excitatis ſpiritus ipſe quaſi regio quædam penitus occupatur, tum per moderatum temperatúmque uictum, & animal ſic afficere, ut minime incitabũdum ſit, & ita componere corpus ultimum, ut fluctus minime moueat, nam uſque ad primum unda redundat. Oportet autem primum ſemper ĩconcuſſũ imperturbatúmque ſeruare. Quoniam uero id optare quidem unicuique facile, cõſequi uero præcæteris arduũ. nos autẽ deſideramus ſomnium eſſe nullis inutilem. age iam uel in rebus indeterminatis terminum aliquem perquiramus. hoc eſt artem circa idola, ideſt imagines ſtatuamus. habent ſe uero hunc in modum.

Quomodo ſomnia interpretari poſſimus.

q Vi frequenter maria nauigant, ſi quando ſcopulum aliquem obuium habent, in quem aſcendentes urbem aliquam inde proſpiciant, quotiens eundem ſcopulum uiderĩt, eandem inter ſe ſignificant ciuitatem. quin etiam ſæpe duces exercitus, quos nõdũ uidemus, interim à p̄curſoribus ſtatim affore coniectamus, nã & antea ſemp̄ eiſdẽ p̄currẽtibus ſubſeq̄ cõſueuerũt. eadẽ ratione p̄ idola res ubiq; futuras p̄ſignare ſolemus. Antecedẽtia. n. ſunt eadẽ rebus eiſdẽ ſimiliáq; ſimilibus. Quemadmodũ igitur gubernatoris ignauia eſt, eadem occurrente ſcopulo non agnoſcere, neq; prædicere quibus littoribus applicat.

talísque gubernator coniecturarum subsidio caret. Sic & qui in idem uisum sæpius incidens, nisi iam designauerit, quem potissimum euentum sibi portenderit, siue passionem, siue fortunam, siue actionem. uita dementer utitur non aliter, quam naui gubernator eiusmodi. Solemus & iouia signa in aere circumfuso notare, sic circa lunam orbicularem aream intuentes procellas fore uaticinamur. quoniam eandem intuitis sæpius consecuti sint uenti. huc tendit & poeticum illud, hinc sane tempestas, hinc tranquilitas designatur orbicularis. nãque area fracta uentos, euanescens uero portendit tranquillitatem. duo quidem circuli tempestatem præcedunt. uehementiorem uero portendit procellam circulus triplicatus, magis etiam si niger occurrerit, magis insuper si frangatur. sic in omnibus & Aristotéles, & ratio dictat, sensu quidem memoriam, memoria uero experientiam, atque peritiam, hac artem, denique cõprobari. Similiter & circa somnia debemus incedere.

Non potest communis, eadémque regula somniorum interpretãdorum singulis adhiberi.

p Lerique libros de obseruantia somniorum eiusmodi multos composuerunt. Ego autem hæc omnia rideo, iudicans prodesse perparum. non enim sicut corpus hoc ultimum, idest elementorum inter se conciliatorum, coitus suscipere potest artem uniuersalem, sermonémque naturæ pariter subsequentem. nam ut plurimum eadem patitur ab eisdem, cum in rebus conformibus exigua sit inter se discrepantia, quódue in eis præter naturam se habens ægrotat, latere non solet. ideóque nec utimur tali quadam indice regula, non inquam ita se habet spiritus ipse phantasticus, sed & ab origine prima alius discrepauit ab alio. alius enim cum sphæra congruit alia, quatenus in eius contemperatione, illa præualet, aut illa. Hinc poeticum illud, præcipue uero animæ beatissimæ animarum cælitus in terram profluunt, atque illæ præcæteris opulentissimæ, & inextimabilia fila sortitæ, Quæcũque munus sortitæ sunt à splendido Rege, & quæ ab ipso Ioue ueniunt potentis filo necessitatis, hoc insuper erat, quod clam innuit, & timæns, ubi tradidit unicuique animæ collegam stellam siue cõsertã. Animæ uero & à natura sua delapsæ, ex eo ꝙ circa materiã libenti⁹ habitãt, hæc q̃dẽ minus, illa uero magis, quaten⁹ unaquæq; ip̃a quasi lancis ĩclinatiõe usa est, ĩfœliciter spiritũ ĩquinauit. Inhabitãt igit̃ corpora sic affectæ, totáque ĩde uita in delicto morbóque species agitur, certe præ

ter na

ter naturam,quantum ad generoſitatem ſpecies attinet,ſecundum uero naturam quantum ſpectat ad animal,nam à ſpiritu ſic affecto ē animatum,niſi & ipſi natura ſit ordo,in quem à ſeipſo eſt,ordinatur, prauitate,uirtutéque utens,nihil enim æque,ac ſpiritus,facile eſt,atque uertibile. Quonam igitur pacto in rebus inter ſe diſſimilibus, tum natura,tū lege,tum paſſionibus reſultant,& apparent eadem ab eiſdem? certe neq; fit ita,neque fieri poteſt,Quo enim modo aqua turbida ſimul,atque perſpicua,ſiue agitata ſimul,atque quieta ſub eadem forma ſimiliter affici poteſt?ſin autem & conditio turbida alia ſit in alio ſecundum colorū differentias,atque ipſi motus in cōfigurationibus uariis,ſic utique unū quidem erit genere aberrare à ſincera prorſus imagīe,ſpecie uero diuerſum. Siue igitur Phemonoe,ſiue Melampus,ſiue alius quiſquam profiteatur cōmunem de rebus eiuſmodi regulam definire,ac penitus ordinare,quæremus ab eis,nūquid ſpeculum,tum rectum, tum peruerſum, tum ex materiis diſſimilibus ſimilem obiecti reddere poſſit imaginem? Sed illi nec à pricipio quidem de ſpiritu philoſophati ſunt quicquam. Proprium uero ipſorum ſpiritum,ut cūque ſe habeat,omnium eſſe regulam exiſtimant,& examen.atque ego quidem non nego per omnia inter ſe differentia,congruentiam quoque aliquam inueniri. ſed enim ipſum quod obſcurum eſt,diſperſum,euadit obſcurius,erat & ab initio difficile cognitu rei præexilientis idolum. Difficilius quoque in uno quoque modo,moréue percipere aliquid cōmuni uiſo perſimile,atq; prorſus accōmodatum.

Vnuſquiſque ſomnia ſua,& ſuos inde obſeruat euentus.

h Is de cauſis nullo modo ſperādū eſt,leges īſōnio ℞ ſtatui poſſe cunctis æque cōmunes,debet aūt potius unuſ qſque ſe ipſum quaſi artis habere materiā,& in memoria ſcribere pōt qualia uiſa,in quales euentus īciderit.non.n.difficile admodū hītus cōgregabit circa rem,quā uſu quodam uel indigentia meditatur,uſus nanque neceſſitáſue meditationē memoriæ ſuggerit, Præſertim quando ubiq; materia ſuppetit, In ſomniis autem nihil eſt abundantius, nihil iterum quod animos ad ſe magis adducat. Nam & ſtultos compellunt ad aliquid de ſomniis meditandum,atque curandum adeo, ut turpe ſit futurum,homines implētes à pubertate decēnium altero uate adhuc indigere,nec iam penes ſe ipſos multas eiuſmodi artis regulas cumulaſſe.Operæpretium utique foret,uiſa,& accidentia ſigillatim,tum uigiliæ, tum ſomni,litteris commendare,niſi conſuetudo ciuilis nouitatē huius

excogitationis horreret. hac ipsi uenia iudicamus diurnalibus annotationibus, annotationes quoque nocturnales esse quotidie coniungendas, atque ita utriusque uitæ humanæ status tenere actus commentariis commendatos. uitam nanque aliquam in imaginatione positam ratio posuit, nũc quidem meliorem media uita, nũc uero deteriorem. Quantum uidelicet sanitatis, aut morbi spirit⁹ habet. Sic igitur si sedula quadam opera obseruationem huiusmodi prosequamur, ex qua ars paulatĩ accumulatur, dũ nihil dilabitur è memoria, & alioquin urbana hæc erit oblectatio, & exercitatio animi, dum nostra, tum uigiliæ tũ somni honoramus historia, & ad eloquentiam hæc exercitatio conferet. Quib⁹ enim curæ est exercitatio linguæ nullũ (ut arbitror) est inuentũ hoc accommodatius ad dicendi facultatem in omnibus exercendam. si enim lemnius sophista scripta quotidiana tradit esse optimos præceptores ad singula passim apte dicẽda, ꝓpterea ꝙ neque minima negligantur, sed oporteat oĩa tum grauia, tum leuia eloqui, cur non etiã nocturnas annotationes interpretationis gratia colere debeamus.

Quam uaria, & fallax, & lasciua sit in somniis phantasia.

n Ouerit utiq; aliquis quãtum opus aggressus fuerit, qui sermonem uisis adæquare uoluerit, in quibus separantur quidem, quæ natura cohærẽt, cõiunguntur autem, q̃ sũt natura discreta, atq̃ & ratione disputationẽq; opus est ad hæc, ut uisum, quod non occurrit, occurrat, neq; etiam leue opus est motionẽ prodigiosam, atq; obsurdam suborientẽ animæ ĩ alterum traducere modum Quãdo uero phantasia expelluntur quidẽ ab essendi munere, q̃ sunt. introducuntur uero uicissim in eẽ, quæ nusq̃, & nullo modo uel sũt, uel naturaliter existere possunt, quisnam modus ẽ uisis ĩtrinsecus ĩcogitabilibus abstruere naturã prorsus ĩnominabilem. Hæc aũt ista, neq; spẽs multas, simũlq; oẽs, neq; cũ tẽpore ferẽs ostẽdit, tã & si hæc, ut hẽt, & porrigit somniũ ĩcidũt. Putamus. n. q̄cquid uoluerit animis occursuꝝ, in q̄bus sane oĩbus exprimẽdis lõgius ĩmorari, & id q̄dẽ absq; ĩeptitudine ꝑfectissimi oratoris ẽ opus, exultat quidẽ hæc ĩ sõnioꝝ iactabũda materia aduersus ipsam dignoscẽdi naturã, plus aliq̄d ĩferẽs, q̃ simplex existimatio ferat. neq;. n. absq; passiõe circa uisa uersamur, sed uehemẽtes q̄dẽ, cõstitutiões affectioneśq; cõtingũt, odia quoq; nõ minima ueniũt, & frequẽtia circa hæc ueneficia dormiẽtibus ĩminẽt. uoluptas sane tunc maxime ꝑualet, atq; hic uitæ status propensius admodum blandissimis illecebris est obnoxius. usque adeo, ut subolescant animo amores, & odia in uigiliã duratura.

Quã pro

Quam prodigiosa in somniis uarietas phantasiæ.

s I quis aũt non uana sit locuturus, sed cui⁹ gratia sermo est institutus absolutur⁹, in hac ipsa uidelicet affectione, eiusdẽmq; existimationib⁹, perceptionibusque constituere auditorem, uerbis utique, quæ moueant̃ egebit. Iam uero & aliquis simul uincit, gladiatur, uolat, capit .n. omnia phantasia. Oratio uero qũo capiet̃, dormit aliquis somniũ, & in somnia uidet, ac surgit interea dormiens, ut existimat, & iacens excutit somnũ. Philosophatur, & aliquid de apparente sõnio utrũq; nouit, atque hoc est somniũ, illud uero duplex. deinde non adhibet fidem, putatque quod adest, & seuerũ, & quæ apparẽt esse uiuẽtia. Hinc ergo totis uiribus concertatur, & somniat aliquis certamen aduersus se ipsum, tũ dimittere, tũ etiam excitare, Periculumque sui facere, & fallaciam deprehendere. Ferũt sane Aloadas pendere pœnas, quod thessalicos montes super extruserint contra deos. dormientem uero nulla ineuitabilis sententiæ lex aliquando uetat seipsum in altũ à terris attollere fortunatius Icaro, & aquilas superare uolatu, sũmas quinetiam sphæras superuolare, ubi & aliquis eminus orbem terræ considerat, & hunc non inspectũ lunæ significat. Licet & disputare cũ stellis, atque cũ diis occultis in mundo congredi. Quando enim factu difficillimũ ẽ, fit ibi facillimũ, tunc manifesti palam dii prorsus occurrunt, neque horũ nulla est inuidia. Paulopost in terris residet, neq; ꝓcessit quidẽ, sed ꝓtin⁹ adest, nihil .n. magis est propriũ somnio ꝑ, q̃ intercipe mediũ, nec agere tẽpore, sic utiq; statĩ loqtur cũ ouiculis, atq; balatũ putat esse ꝟmonẽ, & q̃ locunt̃ ĩtelligit. adeo, itaq; noua, adeo lata ẽ argumẽto ꝑ materia, ꝓuinciáq; tractãdi, siqs ĩ somniis cõtẽderit accõmodare sermões. arbitror eq̃ dẽ fabulas quoq; suã ab ĩsomniis licẽtiã & copiã accepisse, in quib⁹ pauo loqtur, & uulpes, & mare, tam & si hæc exigua sunt, si cũ ĩ somnio ꝑ licentia cõferantur. atq fabulæ q̃uis sint pars minima sõniorũ, tamẽ à sophistis colũtur, ac dignæ ĩterpretatiõe cẽsentur, deceret uero quib⁹ prĩcipium artis est fabula, eisdẽ in somniũ esse finẽ. præsertim cũ nõ frustra ĩ his dicendi facultas exerceatur, quemadmodum, nec in fabulis temere, sed profundioris sententiæ aliquid ibi lateat.

Quod utile sit uitæ simul, & eloquentiæ notare quotidie quæ somniaueris, quæ feceris, quæ tibi contingerint.

a Ccingat se igit̃ unusq̃sq;, cui datur ociũ, suppetitq; uictus ad oĩa conscribenda, q̃ uel uigilanti, uel dormienti cõtingũt, expendat in hoc tẽporis aliq̃d à quo quidẽ optimũ est, q̃d alibi

ĩtelligentia cõpatur uaticiniũ.s.artem quã laudauimus cõgregare. qua quidẽ re nihil esse põt utilius,quinetiã neq; dicendi ratio,hinc obiecta erit tantaꝝ cõsequentia rerũ. Philosopho sane tractatus eiusmõi ludus erit,atq; solatiũ,dũ nimiã mentis remittet intentionẽ,quẽadmodũ scytæ sagittarii solent arcũ. Rhetori uero tanq̃ demostrationũ suaꝝ sũmã & apicẽ eiusmõi statuemus.qm̃ non opportune dicendi facundiã,uehementiãq; exercere uident̃,Milciadi ĩquã,atq; Cimoni,& quibusdã etiã ignobilibus,ac opulento,& inopi,ciuilia quoq; habẽtibus odio. Pro q̃bus equidẽ antiquos etiã uidi uiros in theatro acriter cõcertãtes,quãquã erant philosophiæ noĩe uenerabiles.& uterque(ut uidebatur)produxerat barbæ talentum. Verum non prohibuit eos professionis reuerentia inconuitia,iurgiáque efferri,& immodeste circumuertere manus in disponendis s̃monibus abunde ꝓ uiribus,sicut ego tunc arbitrabar, idoneis.ut aũt retulerũt,q̃ me postea docuere,neq; tũc erãt illi,neq; aliquãdo fuerãt,nedum idonei,sed nec ab initio in natura quo.n. pacto ciuilitas erit eiusmõi,quæ uictori p̃miũ dederit ĩterficiẽti ciuẽ aliter de repu. sentientẽ. Iam uero quicũq; nonagenari⁹ figmentũ adhuc meditat̃ atq; cõtendit,ĩ quod nõ tẽpus uerboꝝ differat ueritatẽ. Omnino nomẽ quidẽ ipsum meditatiõis ĩtelligere mihi uidentur,ubi aiunt p̄p aliud se studere,hi autẽ apparatũ esse finẽ exitimarũt,uiãq; ipsam ,qua oportet ĩcedere pro termino coluerũt. Ipsã nãq; meditationẽ fecere certamẽ. Quẽadmodũ siq̃s tum in palæstra exercuerit strenue manus. Pancratiũ in ludis profiteatur olympicis.adeo igitur,& mẽtis ariditas,& affluentia uerboꝝ homines occupauit,ut esse uideantur aliqui in dicẽdo quidẽ potentes. non habentes aũt quid sit eloquendũ.cũ tamẽ oportuerit ita se cõpasse quẽadmodũ Archiloc⁹ & Alcæus,quoꝝ uterq; propriæ uitæ gratia ero garũt uocis canore dulcedinẽ.itaq; posteritas memoria tenet,quib⁹ oblectabantur,quib⁹ ue dolebãt .non.n. ĩ argumẽtis cõfictis uanos effudere sermones,quẽadmodũ recẽs hoc sapientũ genus facere solet,neq; aliis suũ largiti sunt bonũ. sicut Stesichorus,& Homerus,qui gen⁹ quidẽ heroicũ carminib⁹ suis illustrius reddiderũt,unde,& nos ad uirtutẽ ꝓfecimus imitandã. Illi uero q̃tũ in eis ẽ neglecti uidentur,de q̄bus nihil amplius hẽmus dicere,nisi q̄ strenui fuere poetæ. Quisq̃s igitur apud posteros exoptat memoriã cõfiditq; mandare posse litteris ĩmortalia ꝓsequatur scribendi rationẽ à nobis p̃ter cõmunẽ cõsuetudinẽ in p̃sentia cõprobatã. Deponat se ipsum audacter apud tẽpus. Fidus.n. est custos,quando secundũ deum huic aliquid creditur FINIS

Ex Mi

Ex Michale psello de dæmonibus interpres Marsilius ficinus.

n

Atura dæmonũ nõ est absq; corpore. sed habet corpus, &
uersatur circa corpora, quod & uenerãdi patres nostri iu
dicauerũt, sunt & qui asserant dæmones propria cũ cor
poribus præsentia sibi apparuisse. Atque & Basilius diui
nus mysteriorum nobis occultorũ inspector nõ solum
dæmonibus. sed puris etiã angelis corpora tribuit, uelut
spiritus quosdã tenues & aereos atq; puros, & testẽ affert Dauidẽ dicentẽ.
qui facit angelos eius spiritus ac ministros eius flãmeos, atq; id quidẽ ne
cessariũ est. oportet. n. ut diuinus asserit Paulus spiritus ministros, q̃ mit
tũtur corpus habere, quo mouentur gradũq; sistant, palamq; appareant,
nouerũt enim hæc ministeria non aliter quã corpus aliud perfici posse.
quod sicubi legas in scriptura eos incorporeos appellari. respõdeo & no
stros & alios solere corpora quidẽ crassiora corporea nominare. Corpo
ra uero tenuia, & quæ aspectũ tactumq; effugiunt in corporea frequen
ter cognominare. Nõ est ãt corpus idẽ cognatũ angelis atq; dæmonibus
Angelicũ enim corpus radios quosdã effundẽs alternis oculis substine
ri nõ potest, eis penitus euanescẽs, dæmonicũ uero si unquam tale fuerit
eloqui nescio. uidetur aũt tale aliquãdo extitisse. cũ Isaias nominet an
gelũ qui cecidit luciferũ, nunc uero alioquin obscurũ tenebrosumq; exi
stit. ac si cõiugato lumine nudatũ oculis offerratur, molestũ nobis occur
rit, & angelicũ quidẽ materiæ penitus expers, quapropter & p uniuersũ
solidũ penetrat, atq; pertrãsit. minusq; etiã quã solis radius passionibus
est obnoxiũ. Solis nãq; radium per corpora diaphana atq; tralucida pro
cedentẽ siue ingrediẽtẽ obstacula terrena & opaca obstãtia detinẽt adeo
ut substineat fractionẽ, utpote q̃ ad malũ cognationẽ hẽat. Corpori ue
ro angelico nihil horum obstat, utpote quod nullã à quoquã oppositio
nẽ patitur. quippe cũ horum nullis in ordine congruat uel natura. cor
pora uero dæmonica quãuis ob tenuitatẽ iuisibilia sint, attamẽ materia
lia quodãmodo sunt, passioniq; subiecta, præsertim quæcũque loca sub
terranea subiere. Hæc enim a deo cõcreta sunt, ut tactui subiiciantur pul
sataq; doleãt, & igni propinquãtia cõburãtur, adeo ut horũ quædam ci
nerem quoq; relinquãt. Quod quidẽ apud tuscos italiæ populos acci
disse historia traditur, neq; ego hæc loquor quasi poeticã fabulam mõ
straq; in mediũ afferens cretensiũ phœnicũq; more. sed ex ipsis saluato
ris uerbis pærsuasus hæc affirmo. quæ tradũt dæmones igne torqueri, ut

pote qui propterea .qđ corporei sunt pati possint. Quo enĩ modo pati possent si incorporei forent quod enĩ incorporeũ est pati à corpore ne fingi quidem potest.

Sex dæmonum species, quomodo se transforment, se nobis insinuent. nos moueant.

a Ccepi uero multa de his ab eis, qui seipsos dediderunt studio eos in aspectũ prouocãdi, tã & si nil tale unquã uiderim, neq; uidere dæmonas optem. Versatus uero sum cũ aliquo qui in cheroneso græciæ cõtermina solitariã uitã egit Marco noĩe hic ĩ mesim fluuium genus suũ referebat ac si quis alius in dæmonũ cultu profecerat inspexeratq; apparitiões dæmonũ, hæc ergo ante tanquã uana falsaque spernebat atque detestabatur. deĩde uero palinodiã cecinit uerísq; dogmatibus & nostris adhæsit. hic ergo multa & mira quidẽ & dæmonica nobis aperuit atq; mihi interdũ interrogãti, utrũ dæmones pati possent, & ualde quidẽ inquit, adeo ut nõnulli dæmonũ semen iaciant, atq; in pusilla quædã aĩalia oriantur. Tum ego incredibile inquã dæmonas excremẽta habere & mẽbra genitalia. habẽt quidẽ inquit ille mẽbra. sed nõ talia. Excremẽtũ uero aliquod ex illis emanat. Tũ uero subiũxit. mihi crede. sed ego inquã graui indiscrimine sunt si nostro more nutriantur. Nutriũtur sane inquit marcus. alii quidẽ inspiratione ueluti in arteriis & neruis uiget spũs. alii uero humore. sed nõ ore. ut nos, ĩmo uero sicut spongiæ atq; ostrea, exugẽtes quidẽ humorẽ extrinsecus adiacẽtem. Rursus aũt quod in humore cõcretius est secernẽtes id uero nõ patiũtur oẽs. sed solũ genera dæmonũ materiæ proxima, genúsque dæmonũ, qđ odit lucẽ & aquatilẽ atq; subterraneũ. Ad hæc interrogaui. sũt ne o marce multa dæmonũ genera? multa inquit, atq; diuersa, tũ secundũ formas tum secundum corpora adeo ut & aer qui supra nos est, & qui circa nos sit plenus dæmonum plena & terra mareqúe & loca abdita, atque profunda. nisi moles tum est inquã enumera. Sex generaliter inquit sunt genera dæmonũ, neq; uero noui utrũ locis diuidere oporteat dæmonas in quibus uersantur an potius ex eo, ꝙ uniuersũ dæmonũ genus amore afficiatur ad corpꝰ. Esse uero noui senariũ numerũ corporeũ atq; mũdanum. In eo enĩ circũstãtiæ corporeæ sunt, atq; mũdus per hũc cõpositus est. siue qa hic numerus primus est qui cõponat triãgulũ stalenũ. Esse uero propriũ æquilateri diuinũ atq; cæleste, utpote ꝙ sit sibi ipsi æquale ac difficile moueatur ad malũ. propriũ uero æquicrurii genus humanũ uti. ꝙ uno quodã ab instituto aberret, ex penitentia uero fiat melius.

Scaleni

Scaleni uero propriũ dæmonicũ tanquã inæquale, nec ullo modo propinquans bono. siue igitur hoc siue alio mõ res se hẽat, sex oino ille genera dæmonũ enumerabat. & primũ quidẽ prima lingua barbare nomiabat leliureon. i. igneũ. quod circa sublimiorẽ aerẽ ꝑuagari dicebat. omne nanq; dæmonicũ ex lunaribus regionibus uelut ex tẽplo prophanum aliquid exterminari. Secũdũ uero genus quod in aere propinquo nobis oberrat. quod & a multis propriæ aereũ nominatur. Tertiũ terrenũ, qđ plurimũ circa terrã uersatur terrenisq; aduersatur multis rationibus atq; machinis. Quartũ aquatile & marinũ quod humoribus se ĩmergit, ac libenter circa lacus & fluuios habitat, multosq; perdit aquis & in mari fluctus excitat ac tẽpestates, nauigiaq; uiris honusta fũditus submergit, multosq; obruit undis. Quĩtũ sᵬterraneũ qđ hĩtat qdẽ subterra, ĩuadit aũt q puteos effodiũt & metalla. Efficit hiatus terræ, & fũdamẽta cõcutit. flãmiuomos uẽtos suscitat. Sextũ & ultimũ ẽ lucifugũ ĩpscrutabile. ac pẽitꝰ tenebrosũ passiõibusq; frigidis uiolẽter respdẽs. Esse uero dicebat hæc oĩa dæmonum genera sic affecta, ut & deos oderint, & hõibus aduersentur. sed aliud alio peius. Aquatile enĩ & subterraneum, ac etiã lucifugũ summopere malefica atque ꝑnitiosa. hæc enim nõ phãtasiis ex cogitationibusq; animas deprauare atque lædere. sed oberrãtia feraꝝ more siluestrium ad ꝑniciem hominũ festinare. sic aquatile quidẽ errãtes in aquis suffocare, atq; morbo comitiali demẽtiaq; uexare. Aereos aũt atq; terrestres arte quadã & ex cogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbatiões turpissimas & iniquas pernitiosasq; flectere. Tum ego quonã pacto & qd agẽtes hæc peragũt. utrũ dominantes nobis & quocunque placet uelut mãcipia circũferẽtes. Nõ dominãtur ait. sed nobis clam cõmemorant. spiritui nãque qui nobis inest phãtastico propinquant. utpote qui & ipsi spũs sint uerba perturbationũ & uoluptatũ nobis insonãt. nõ emittẽtes quidẽ uocẽ pulsatione quadã ac sonitu. sed sermones suos absq; sonitu ĩmittẽtes. sed quo nã pacto inquã sine uoce sermones nobis ingerere possũt. Quid mirũ ĩquit si mõ illud animaduertas, quẽadmodũ uidelicet qui loquitur si procul loquatur uehemẽtiore clamore eget. factus uero propinquior inaudiẽtis aurẽ susurrãdo subloquitur, qui si posset cũ ipso aĩæ spiritu copulari nullo sono prorsus egeret. sed sermo eius uoluntate cõceptus nullo penitus sono audiẽti illaberetur. quod quidẽ animalibus ẽt egressis corpe cõtingere tradũt. Has. n. sine strepitu inter se uersari. hoc utiq; modo nobiscũ dæmones conuersantur. clam uidelicet adeo ut nec unde quidẽ nobis inferatur bellũ lice

at persentire. Neque de hoc dubitabit quisquis quod aeri cõtingit cõsiderauerit. Sicut enĩ aer præsente lumine colores & formas accipiẽs traducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis rebusq; quasi specularibus, sic & dæmonica corpora suscipiẽtia ab ea, quæ intus est essentia phãtastica figuras atq; colores, & quascũq; ipsi uoluerũt formas in ipsũ animalẽ nostrũq; spiritũ trãsmittũt, multa nobis negocia præbent uolũtates & cõsilia suggerẽtes formas subindicãtes suscitantes memorias. uoluptatũ simulacra passionũ frequẽter concitantes uigilantibus atq; dormiẽtibus. nõ nũquã uero fœmora nobis ac inguina titillãtibus incitãtes insanos & iniquos amores subiiciũt & subacuũt. præcipue uero si hũores calidos humidosq; ad id cõducẽtes nacti fuerint. Sed hi plutonis galeã subinducentes ꝑturbãt animas arte quadã & sophistica fraude. Reliqua uero dæmonũ genera nihil excogitãt sapiẽter, nec q̃cquid facile astu peragũt, nisi quod molesta tamẽ atq; ualde turpia sũt, & charonei spũs more lædũt. Sicut enĩ ferunt spiritũ hũc corrũpere quicquid propinquauerit siue quadrupes siue homo siue sit auis, sic dæmones occursu diri quicquid occurrerit subito perdũt agitãtes corpora animosq; naturalesq; habitus peruertentes. Sæpe etiam igne. aqua. præcipitio perdũt nõ solũ homines uerũ etiam bruta nõnulla. Ad hæc ego curnam hi dæmones bruta rursus inuadũt. iam uero circa gergesam tale aliquid accidisse porcis sacra testantur eloquia. Ad hæc ille, cum dæmones hominum hostes sint nihil mirꝫ uideri debet eos lædere. insultãt quin ẽt aduersus bruta nõnulla, nõ tam uoluntate nocendi. quã uiuifici caloris auiditate. Cum enim in locis habitent profundissimis, ad summũ quidem frigidis, sed humore carentibus frigiditatem plurimam contrahũt humoris expertẽ. quã quidem obstrusi in angustũq; coacti calorẽ humidum appetũt & uitalem, utq; hunc assequãtur in animalia irruũt & ratione carentia & ad balnea foueasq; aduolãt. Nam calorem ignis solisq; uelut comburentem & exsiccãtem fugiunt. Calorem uero animalium quasi moderatum suauiq; humore permixtũ diligũt, præsertim humanum quia sit temperatior. quamobrem hominibus se insinuãtes, nõ mediocriter eos perturbãt oppletis uidelicet meatibꝰ, & ĩpletis ĩ quibꝰ spiritꝰ insidet animalis, ipsoq; spiritu dæmonicorum corporum crassitudine coacto intusq; concusso, ex quo accidit ut uibrentur concutianturq; corpora uiresq; principales male in actionibus se habeant, ac motiones stupidæ erraticæq; proueniãt. Atq; si dæmon qui irruit subterraneus sit concutit ac destruit occupatum, clamántque per ipsum utens patientis

spiritu

ſpiritu uelut proprio inſtrumento Sinautem lucifugorum aliquis homini ſeclam ingeſſerit ſegniciē adducit, cohibetq; uocem homineq; obſeſſum quaſi mortuum reddit. hoc enim genus tanquam inter dæmones ultimum terreſtrius eſt ſummopereque frigidū, atq; aridum, & cuicunque latenter irrepſerit uim omnem animalem obtundit & hebetat obfuſcat & delet. Cum uero ratione captum ſit omnino, omníque intellectuali ſpeculatione prorſus orbatum & ductum inratiōali quadam phantaſia more brutorum præcæteris indocilium nullis rationibus auſcultat, nec redargutiōes metuit. quo circa recte apud multos mutum ſurdumq; uocatur, neqne diſcedit ab occupatis niſi diuina poteſtate propulſum oratione uidelicet ieiunióq; accedentis. Sed ego o Marce inquam retentiora quædam ſapere nos medicorum ſectatores adducūt aſſerentes paſſiones eiuſmodi non eſſe effectus dæmonum ſed humorū uaporúmque & uenti male ſeſe habentium, Itaq; pharmacis & dieta nō carminibus incantantium expiationibúſque curare hæc aggredi ſolēt. Tum ille nihil mirum eſt hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter ſenſum. ſed corporibus tantum incubuerint cognoſcendis. Illa fortaſſe decebat malorum humorum putare incommoda capitis ſomniferam grauitatem, atræ bilis anguſtias, phréeſis deliramenta. quæ lauacris. potionibuſq; uel euacuationibus, uel emplaſtis ſedare conſuerunt. Inſpirationes autem occupationeſq; quibus qui obſeſſus eſt agere nihil poteſt, non intellectu, non ratione, non phantaſia, non ſenſu. Aliud uero ē quod mouet atque ducit, dicítque inſuper quæ non nouerit occupatus & futura nonnunquam prædicit. quo inquam pacto dicemus. hæc eſſe erraticas materiæ motiones.

Quomodo dæmones occupent hominem. loquantur. moueant. ſe transforment.

Ego igitur Marco fidem adhibeo. præſertim cum memoria téeam quæ de dæmonibus diuina nobis euangelia tradunt. quód ue uiro corinthio cōtingit iubēte Paulo. & deniq; quotcunq; patrum noſtrorum ſcriptis leguntur de dæmonibus multa penituſq; miranda. Reliquum uero eſt ea referre, quorum ego inſpector, & quibus uelut auctor interfui. Profectus ſum in elaſoniam ubi uir quidam actus dæmone multa multis oracula fudit. Quem ego conueniens interrogaui unde nam ſibi facultas uaticinandi contigerit. cum uero ille aperire nollet, archanū tandem laconicam paſſus neceſſitatem. tandem confeſſus eſt uerum. rettulit ergo ſe initiatum fuiſſe in operibus dæmonum a quodam Aleto

Liuio qui eum nocte adduxisset in montem iussissetq; herbam quan-dam assumere, deinde in os expuisset & quibusdam unguentis oculos illinisset, unde sibi dæmunum turbas uidere contigerit. ex quibus sense rit quasi coruum quendam inuolantem osq; suum ingredientem ex eo tempore, atq; hactenus sibi uaticinium adesse de quibuscunq; & quan-docunque hoc ipsum uult. quod eum mouet. in diebus enĩ crucifixio-nis & in die uenerandæ apud nos resurrectiõis mihi ait, nihil etiam si stu diose contenderim insonat. Hec ille nunciauit. cum uero quidam meo rum comitum irrideret eum. percuteretq; ceruicem ait. Tu quidem pau lo post pro una plaga multas utiq ue reportabis, & aliis multa prædixit quæ prouenerunt. Quidam ergo eum fatidicum conspicatus tanquã musicum instrumentum insonantibus dæmonibus euasisse sic obiecit omnes insaniæ species passiones sunt deprauatæ materiæ, potiusquam tragicæ dæmonum passiones. Adhũc ille nihil mirum uideri debet in-quit, si ita medicorum sectatores iudicant. qui nihil unquam eiusmodi uiderint. Nam & ego ita putabã quousq; cõtigit prodigiosum aliquid prouidere. quod nõ importunum erit in præsentia recensere. & profe-cto nihil mentiar. Senex quidam qui hoc idem pallium ĩduebatur fra-ter meus natu maior habebat uxorem alioquin modestam morbisq; ue xatã frequentibus, hæc aliquãdo puerpera uehementer iam laborabat uestemque confringens barbare loquebatur sermone presentibus inco-gnito. itaq; ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret, fœmi-næ uero quædam adducunt peregrinum quendam nomine Anapha-langiam ualde senem rugosumq; & exustum, atq; nigrum qui nudato ense prope lectum adstans ira quadam apprehendit ægrotam linguaq; sibi patria idest harmenica acriter conuiciatus est. illa huic uicissim re-spondit harmenice ac primo quidem audax electo prorupit cũ eo pro tinus certatura. At barbarus ille, tum maxime adiurationibus utebatur & quasi furens minabatur illam se percussurum. Tum fœmina se rece-pit compressit contremuitq;, & humilius iam locuta in somnum mox incidit. Nos autem obstupuimus ambigentes quo nam pacto illa locu-ta sit harmenice fœmina, quæ harmenios nec uidit quidem unquam neque domesticis laribus egressa est. cũ ergo resipuisset interrogauimus eam quid passa fuisset, & nunquid acta animaduertisset uel mente te-neret. tum illa respondit se uidisse dæmonum uisum tẽebrosum & si-mile mulieri passos habenti crines in se irruere. unde antequam ipsa le-ctum ingrederetur extimuisse. Quod uero deinceps secutum est mini-

me

me persensisse. quamobrem ego post hæc ita dubitare cepi. quonã pacto dæmon mulierem perturbãs mulier appareret, nec iiuria dubitabatur utrũ dæmonum alii quidem mares. alii uero sint fœminæ more aĩalium caducoꝝ. Præterea quomodo dæmõ lingua harmenica uteretur. nam ualde dubitandũ est num dæmones alii græce, alii caldaice. alii ꝑsice. alii syriace loquãtur. Deinde quomodo ad magi illius minas seipsũ dæmon cõpresserit strictumq; timuerit ensem. quid ẽnĩ patiatur ab ense dæmon indiuiduus atq; immortalis? Tum Marcus dubitationem meã animaduertẽs ait. nullus dæmon suapte natura mas est uel fœmina. Cõpositorum enĩ sunt huiusmodi passiones, corpora uero dæmonũ simplicia sunt ductu flexuq; facilia, ad omnemq; configurationem naturaliter apta. sicut enĩ nubes suspicimus nunc hominũ, nũc ursorum, nũc draconum aliorũue præferre figuras, sic & corpora dæmonum. sed hoc interest. quod nubes externis agitatæ uẽtis figuras uarias agunt. Dæmones autem proprio cõsilio prout ipsi uolũt corpoꝝ formas in se uariãt. & modo in breuiorem molem cõtrahuntur. modo rursus in longiorẽ se extendunt. Quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob substantiam meliorem ductuq; facillimã, neque solum magnitudine in eis diuersitas accidit. uerum etiam figuras coloresq; uariant multiformes, corpus enim dæmonis ad utrũq; est natura paratum. qua enim ratione ẽ natura facile cedens, sic in uarias figurarum species transformatur. qua uero aereum est. diuersos aeris instar colores subit. Sed aer quidẽ ab extrinseco coloratur. corpus uero dæmonis ab intima phantasiæ actione species colorum accipit. quemadmodũ nobis expauescentibns genæ pallescunt, uerecũdia uero affectis rubescunt. Anima uero prout sic aut sic afficitur. passiones eiusmodi in corpus, similiter traducente eadem ratione de dæmonibus est putandum. Nam & hi ab ĩtrinseco in corpora sua colorũ spẽs transferũt. quapropter unũquodq; dæmonũ corpus proprium in quam elegerit figuram tranformans, speciéq; coloris certam ad extremum usq; corporis educens, sic & tanquã uir apparet, & mox occurrit ut fœmina, leõis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis. atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert. Ac dum omnes eiusmodi uicissim formas mutat, nullam earum stabilem retinet. Non enim solidum est corpus dæmonum, quo possit acceptas retinere figuras. Sed sicut in aere & aqua contingere consueuit, uidelicet siue colorem infundas, siue figurã imprimas, mox diffunditur atq; dissoluitur. simile qddam dæmonibus accidit. Nam & in his figura, colorq;, & species rerum

quarumlibet cito dilabitur. Docuit itaq; Marcus has maris & fœminæ differentias nõ inesse dæmonibus. sed apparere nullamq; eiusmodi formam in eis stabilem permanere. Sin autem é multis audiueris dæmoné sub fœminæ specie omnibus puerperis apparere, nullamq; eiusmõi formam scito, non omnes dæmones eandem uim uolũtatemq; habere. sed in hoc etiam illos ualde differre. Nempe in proportione quadam simili qua etiam composita caducaq; animalia se habere. sicut enim inter hæc homo quidem intellectualis prudentisq; potentiæ particeps phantasticam insuper uim cõmuniorem habet ad omnia ferme sensibilia explicabilem atq; diffusam. tum ad cælestia. tum ad illa quæ circa terram sunt, atq; in ipsa terra. Equus autem atq; bos & reliqua ordinis eiusdem uim eam magis particularem, atq; ad nonnulla imaginabilia cognomina operantem. quæ præsepe possessoresq; suos cognoscit. Culices autem & mures atq; similia angustiorem hanc habét, atq; indistinctam, neq; foramen cognoscunt, ex quo emerserunt, neq; locũ quo processere & quo quid est adducendum. sed unicam tantũ imaginationem habent. s. alimenti, sic & multa diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differũt Nempe in his quoq; ignei quidem aereiq; phantasiam habent uarie admodum distinctam atq; discretam quancũque imaginabilem speciem elegerint. nam ad hanc ipsam seipsos formant. Contra uero lucifugum dæmonum genus se habet, eius enim imaginatio ualde angusta est. itaq; formas uarias non cõmutat, utpote ꝗ plures imaginabilium rerum nõ habeat species. neq; corpora possideat ad motum agilia ad flexũq; accomodata. Aquatiles uero atq; terrestres medium inter hos dæmones obtinentes possunt quidem plures formas mutare. sed quibus maxime delectantur in eis diutius immorantur. Quicunque enim in humidis uiuũt molliorémque uitæ ductum tenent se auibus mulieribúsque similes reddunt. Quapropter naiadas nereidas, & dryadas fœminino sexu hos cognominant. quicunque uero in locis habitant siccioribus corporáq; habent subarida quales ὀροσκίλους esse ferunt in uiros se transformant. Nonnunquam etiam canibus & leonibus aliísque animalibus similes se ostendunt. In quibus uidelicet mos inest masculinus. Nihil itaque mirum si dæmoniũ inuadés puerperas fœmineam præfert formam. quippe cum sit adulterum humiditatibúsq; se oblectetur impuris. formam enim subit uitæ sibi gratæ conuenientem.

Dæmones singulorum gentium quibus loquuntur linguam imitantur.

Qua uero ratione harmenice loquerentur. Marcus quidem nõ explicauit, neque etiam à nobis est quæsitum. Arbitror auté hinc fore hoc manifestum. quoniam non possit lingua dæmonum propria inueniri. tam & si hebraicam quis seruare linguam dixerit, siue græcam, aut syriã, aliámue barbaram. quid enim opus est uoce dæmonibus? qui inter se absque uoce conuiuunt. Cum uero sicut angeli posteriores posterioribus, alii aliis gentibus præsunt, sic dæmones, alii aliis assistunt. sane singuli singularum gentium linguas exercent. quamobrem dæmones. qui inter græcos habitant heroico stilo oracula ediderunt. apud caldæos uero caldaica utebantur lingua. quemadmodũ apud ægyptios ægyptia uoce colloquia faciebant. quin etiam dæmones incolétes harmeniã si alio forte se conferant indigenarũ uoce utuntur.

Cur dæmones timeant minas atq; patiantur.

Sed quæritur cur dæmonia minas enséſque timeant. profecto omnia dæmonum genera audacia. rursusq; timiditate plena sũt, præsertim cõiunctiora materiæ. Aerea ení circunspectæ cogitationis participia, si quis obiurgauit discernere nouerunt obiurgantem uel honorantem, neq; aliter ab obsessis discedunt nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat. noménque dei sermonemq; horribilem incantet potestate diuina. hæc profecto sunt dæmonia materiæ proxima formidantia, ne í loca profundiora abyssúmque demittãtur. Item angelos timét. qui illuc eos præcipitant quotiens uidelicet quispiam eis præcipitium minitatur adducitq; inuocatiões angelorum ad hoc institutorũ. ualde enim timent. Nam ob ignorantiam non discernunt minitantem. Iam uero si anicula quædam uel superbior seneciũ aliquis. minas eiusmodi rustice intentauerit sæpe discedunt, quia discernere nequeũt. Ideo superfluis etiam quibusdam facile mancipantur. s. unguibus & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo & cera tenuiq; filo deuinciũtur, atq; nefariis adiuratõibus cõturbantur. uenefici ergo & nefandi dæmonia hæc subterranea mãsuefaciunt. Qui uero nefariis ministeriis abstinét aerea maxime colunt cauétes ne dæmonium subterraneum interueniat. nam si quid tale íteruenerit præter id, ꝙ terrores ícutit. ét saxa iacere cõsueuit. propriũ ení subterrãeo ꝑ est lapides í occurrétes iacere. sed ictibus irritis. Aerea uero dæmonia ratio dictat intrepida esse. neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniã & supba sũt & iactabũda & deceptõis phãtasiæq; ínanis pléa. ab eis. n. ícultores ueniũt ignei qdã radii, quos furiati hoíes diuina spectacula putãt. nihil tamé ueri cõstãtisq; possidét. quid. n. í obscu

ris dæmonibus potest lucis inesse. sed hæc omnia fallaciæ sunt occultorum atq; præstigiæ, Sunt pleriq; qui cõmuniter appellantur Euchetæ quorum fraudulentum dogma ab insano quodã manente manauit. Tradunt ergo principia plura & profecto ab ipso manente duo rerum principia supposita sũt. ita ut deo bonorum opifici deus malorum artifexq; ponatur, deoq; cælestium domĩo deus dominus subcælestiũ. hinc Euchetæ miseri tertium his principium adhibuerunt. Nempe apud eos unus quidem pater est. filii uero duo antiquior uidelicet atq; iunior. prĩcipia tria. sed patri quidẽ supermundana tantũ. iuniori aũt filio cælesti. seniori uero subcælestia uelut dominis tribuũtur. Quod quidem dogma nihilo à græcis fabulis differre uidetur iuxta poeticũ illud ternario distributa sunt, præmia numero. Sed inter Euchetas alii utrũq; filiũ colunt. nam & si dissidere eos nunc inter se dicant. utrũq; tamen existimãt adorandum. Quoniam ambo ex eodem patre nascantur atq; imposterum cõciliandi mutuo sint. Alii uero alterum duntaxat. i. iuniorem colunt. utpote qui meliori præstantioriq; prouĩciæ dominetur. seniorem uero nõ spernunt quidem, sed obseruant ipsum cauentes, uidelicet ne malefaciat. Deterimi uero inter illos à cælesti quidem numĩe disiungũtur omnino. solum uero terrestrem sathanã finibus suis excipiũt, ipsũmque nominibus apud eos potioribus extollunt appellãtes primo genitum & à patre seiunctũ. Item arborũ animaliumq; & reliquorum compositorũ opificem, pestiferæ uero atq; hostilem. Sed qui hæc dogmata introducũt & oculis & auribus mentis capti sunt. neq; enim uident ex ipsa rerum cognatiõe mutua, unũ esse omnium auctorem, neq; scripturam sanctam id docentem audiunt, neq; ratione secum ipsi reputant. ꝙ uidelicet si duo inter se dissidẽtes rerum opifices essent, non esset una quædam conspiratio unioq; omnia ligans. Et si dæmonia diuitias nobis & gloriam promittunt. nihil tamen ex se tradere possunt. quippe cum imperium nullum habeant, sed uisu tantum quædam inania suis cultoribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impii diuina esse pectacula putant,

Euchete & gnosci ut dæmonia toto concipiant pectore nefanda sacrificia perpetrant. Conueniunt die quo passus est saluator uespere statutum in locum una cũ puellis sibi notis. & post quædã sacra extinctis luminibus mistim coeũt siue cũ sorore, siue cũ filia, siue cũ qualibet. nono rursus mẽse reuertũtur. puellasq; accersũt, & ĩfãtes iã natos ab his euellunt. perq; totum corpus pueros circuncidunt & circunfuso sanguine

phialas

phialas implent. corpora cremant. cinerem cum sanguine miscent. hoc condimento epulas & pocula cōdiūt, tum sua inter se, tum aliorum clá quoruncūque possūt. Existimant enim hoc sacrificii & alimenti genere tanquam maxime profanos caracterem diuinum nobis impressum, & dæmonia procul arcētē penitus aboleri. itaq; dæmonia liberi⁹ īgredi.

Quomodo magi excantent trahantq; dæmonas.

Veneficia atq; magia nō uanum nomen sortita sunt. sed uim quādam possident. Veneficium enim ars quædam est circa materiales dæmones & terrestres. Simulachra dæmonum prouocans in aspectū & alios quidem uelut ab inferis excitat, alios autem ex alto deducit. Disciplina enim nostra omnem dæmonem existimat malum, propter supbiæ & uanitatis excessum ab angelico statu ordineq; delapsum. Opinio uero græca paruam dæmonum partem iudicat malam. & hanc quidē nō tanquā electione talem. sed ex prima rerum diuisione sic affectam tortoris uicem gerentem aduersus animas delinqnentes, talem itaq; dæmonū portionem ueneficiis præstigiator in aspectum imaginarium prouocat. uisaq; imaginalia spectatoribus obiicit, & aliis quidem fluenta quædam illinc exundantia adducunt in medium. Aliis autem uinculorum solutiones & delitias gratiamq; promictūt. Adducunt uero tales dæmonum potestates nodis cantibusq; quibusdam & in plurimis quidem mētitur in quibusdam uera loquitur. Magia uero facultas quædam græcis uisa ē potestatis plurimæ compos. Tradunt enim hanc esse extremā sacerdotii portionem. Affert autem uisa quædam sæpius in aspectum falso diuinitatem aliquam præferētia. Hæc enim facultas perscrutatur uniuscuiusq; rei sub luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorum inquā eorumq; partium animalium omnium plantarum & seminum & pomorum, item lapidum herbarūq; ac sūmatim uniuscuiusque rei substantiam & uirtutem. hinc ergo effectus suos agit & statuas sanitatem adducentes. uidelicet omnigenis figuris instructas, & alia rursū artificia inferentia morbos caller. & quæ inter se differunt & quæ conueniunt. multarum nanq; materiarum commistio unionem illi arti affert. distantia uero ab uno discretionem infert. Iam uero aquilæ & dracones apud illos ad sanitatem conferre dicuntur, feles autem & canes. & corui cōferūt ad uigiliā. Cera itē atq; lutū ab illis ad q̄sdā ptiū cōformatōes assumi solēt. q̄ppe cū proprietates quasdā suis uiribꝫ hēant. Apparet frequēter cælestis ignis hucusq; traductio. tūc uero statuæ subridere uidētur & lāpades spōte ignib⁹ accēdūtur īstructa ē magia multū astronomi

ca facultate plurimaq; p ipsã pagit. Est & quædã ĩ pelui uaticinatio p quã & rustici sæpe uaticinãtur profecto queadmodũ prædictio quædã fit .i. paeré atq; p folia sic prædictõ qdã fit ĩ pelui apud assyrios frequẽtata atq; nõĩata. quæ profecto congruitaté quandã habet cũ dæmonibus materiæ ualde coniunctis. Accipiũt ergo peluĩ aqua plenã uaticinantes dæmonibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis illa aqua plena quodãmodo & spirare, propter sonitũ, ipsaq; aqua ĩ peluim infusa secundum substantiam quidem ab externis aquis minime differt. sed uirtute infusa carminibus ualde præcellit. atq; ita facta est aptior ad suscipiendum spiritum deinde fatidicum. Id uero dæmonum particulare est atque terrenum compositionibusq; attractum, & cũ primum illabitur aquæ sonum mox quendam exiguum & significatiõis expertem edit remissionem eius præsentibus significantem. Deinde uero in aqua iam inundãte exiles quidã soni susurrãt quadã prædictione futuri. Est autem eiusmodi spiritus passim perrãs, quoniã solaré ordiné est sortitus, idque genus dæmonum dedita opera tenuem uocem edit, ut propter indistinctam uocis obscuritaté eius mendacia minus deprehédi possunt. sed nunquid corpora dæmonum pulsari possunt? possunt sane atque dolere solido quodã percussa corpore. uerum quo nã pacto. cũ sint spiritus, neq; solida. neq; composita natura, & compositorum est sensus. Sed profecto ĩ iis quæ sentiũt. nõ neruus ipse est qui sentit. sed qui eis spiritus inest. Quapropter si atteratur neruus si frigefiat. si quid aliter patiatur spiritu uidelicet in spiritum misso fit dolor. Nempe cõpositũ nunquã per se doleret. sed quando participat spiritum, quo quidem priuatum priuatur & sensu. Dæmonicum itaq; corpus per totum se naturaliter sensuale secundũ partes singulas absq; medio uidet. audit, tangit, patiturq; tangẽdo & diuisum dolet sicut & corpora solida. Sed hoc interest ꝙ corpora quidé solida diuisa cum sunt, aut uix. aut nunquã restituuntur. Corpus uero dæmonũ ubi secatur mox in se iterum recreatur & coalescit, sicut aquæ aerisq; partes quando aliquid intercidit solidum. sed & dictũ uelocius dæmonicus spiritus in se reuertitur. Dolet tamen interea. dum diuiditur, quãobrem aciem ferri metuit, idque animaduertẽtes qui fugare dæmones moliuntur tela & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare. atque alia machinantur tum oppositis passinnibns propulsantes, tum congrua quadam affectione mulcentes.

Marsilius

DE DAEMONIBVS

MARSILIVS ficinus florẽtinus Philippo ualori uiro nobili atq; magnanimo. P. S. D.

Qui præcipit cognoſce te ipſum nos admonere uidetur ut animã cognoſcamus, quæ quoniã eſt medicina re℞, nimirum eſt & omnia. hac itaq; cognita facile ſumus oĩa cognituri. Ego igitur ut animã in primis aſſequerer per quã conſecuturus oĩa forem ad philoſophos nõ plebeos illos quidẽ, ſed egregios iã diu ſtudioſe me cõtuli. Cum uero hinc quidẽ Platonicos, inde uero peripateticos anxius percõtarer, eorũmq; reſponſa diſſidere inuicem uiderentur diffidebã ab initio me uoti compotem unquam fore. Verum nõ multo poſt Themiſtius ſpem mihi præbuit optimam affirmans tantos inter ſe philoſophos non ſententia quidẽ diſſidere, ſed uerbis. eãdẽq; de anima Platonis Ariſtotelis Theophraſti ſub diuerſis uerbis eſſe ſentẽtiã. Incidi deniq; diuina quadã ſorte in librum Theophraſti de anima à Priſciano quodã lydo breuiter quidẽ, ſed tamẽ diligẽter expoſitũ ea potiſſimũ ratione, qua Plutarchus, & Iamblichus Platonici Peripateticiq; ĩſignes ariſtotelicam de anima ſententiã explicauerãt. Cum igitur in his legendis Platonicos Peripatheticoſq; eſſe concordes animaduerterẽ, habui ferme tota quod mẽte petebam. Atq; ut & cæteri quã primũ habeant librũ hunc è græca lingua trãſtulimus in latinã. Adiũximus præterea expoſitiões quaſdã breues à nobis inter legendũ atq; trãferendũ excogitatas. Neque tamen hac in re duxi in præſentia mihi nimis elaborãdum, uel latius euagandũ. Ioãnes enĩ picus mirãdulanus uir certe mirãdus iã hoc agit ad ſũmũ ubi philoſophorum omniũ de quauis materia mẽtes diligẽtiſſime diſcutit. Ac Platonem Ariſtotelẽq; de anima mirabiliter monſtrat eſſe cõcordes. Librũ uero tibi potiſſimũ mi Valõr cenſui dedicãdũ. Tu enĩ una mecũ iamdiu cõcordiã philoſopho℞ hac de re uehemẽter affectas. Medices uero noſtri quibus tanquã patronis dare omnia, ĩmo reddere cõſueuimus cõſentient, proculdubio munuſculum hoc unũ è multis meo dedicari ualori, & medicæ domus præ cæteris amiciſſimo & prõptiſſimo ſemper Platonico℞ ope℞ adiutori. quãuis autem græcum exẽplar unicũ inuenerimus, & id quidẽ mendoſum atq; mutilatũ, attamẽ lege ſecurus, & ita cæteris præbe legendũ. nã emendare hoc atq; reſarcire diligẽtiſſime ſtudui. & Angelus politianus noſter accerrimo uir iudicio plurimaq; doctrina, noſtram hanc diligẽtiam approbauit.

Valeatque lege fœliciter & cæteris præbe legendum. Vale.

 theop.

Interpraetatio Prisciani Lydi in Theophrastũ de sensu traducta & exposita a Marsilio ficino florentino. quomodo instrumentum sensus fiat simile sensibilibus.

Caput primum. MARSILII.

D hoc ut fiat sensus oportet instrumẽtũ eius euadere simile sentiẽdis. Nõ in forma eo℞ materiali atq; naturali, a sed in specie quadã & ratione ĩmateriali ac solum repraesentatiua. Forma rei sensibilis. quae est extensa, nõ sufficit ad sensum. quoniam actus sentiẽdi fit subito simul totus circa totum. quod tunc comprehendi potest. PRISCIANI.

Theophrasti deinceps institutum est de sensu disserere. quoniã uero Aristoteles instrumẽta sensuũ à sensibilibus mota assimilari sensibilibus passiõe quadã existimat merito Theophrastus. quae natura similitudo fiat inquirit. Absurdũ enĩ esse uidetur in sensuũ instrumẽtis, multoq́ue magis in ipsa aĩa ullã coloribus liquoribus siue sapori bus sonis formis siue figuris assimilationẽ fieri. Ait igitur ipse quoque secũdũ spẽs ratiõesq; absq; materia eiusmodi similitudinẽ cõparari. Tractãdũ est igitur utrũ extrinsecus spẽs ĩcidat, qualisq́ue sit, & ubi prorsus appareat. & nunq̃d spẽs circa corpus extẽsa diuisibilisq; satis ad cognitionẽ faciat. siquidẽ eiusmodi spẽs ĩcidit nõ cõgregata. Oĩs aũt cognitio cõstat secundum quandam in unum congregationem, atque secundum impartibilem cognobilis totius comprehensionem.

Caput. ii. q̃d sentit iam habet in materialem spẽm rei quam sentit repraesentatiuã. sed antequam habeat eam oportet instrummentum sensus à sensibili moueri atque pati. MARSILII.

Vatenus sũba aĩae quasi ĩclinatõe q̃dã se accõmodat spũi. q̃d ẽ q ĩstrũm sẽsus explicatur i actũ potẽtia sẽtiẽdi. q̃ latebat ĩ aĩa quae potẽtia sic explicata cõcurrit tã q̃ ps una cũ corpe tali ad cõplẽdũ aĩal. sũba igitur aĩae sepata ẽ magis. Potentia uero haec magis cõiũcta corpi. Nec agit sine corpe. Phãtasia. i. imaginatio acriorib⁹ motib⁹ suis uariae afficit spũm, ꝑ quae hũc reliquũ corpus. quoniã haec ĩtuitũ suũ dirigit ĩtro circa imagĩamẽta sua. sensus ãt dirigitur ad externa, neq; ꝑcipit passionẽ ĩstrumẽti. uel. spẽm, q̃ ad sensũ cõferũt. sed ꝑ haec duo ꝑcipit, q̃ sũt extra. iõ actibus suis nõ alterat spũm. nõ. n. termĩatur actus eius ad intima, sed externa. PRISCIANI.

Necesse ẽ igitur q̃d cognoscit scd̃m spẽm cognoscibilis agere & illius praetulisse characterẽ. atq; id noĩatur assimilatio. Passio uero ĩ ĩstrumẽto

fit sentiendi

fit sentiendi, atq; hanc necesse est præcedere sensum. sentiẽdi nanq; potestas non est omnino à corporibus separata, sed in ipsa animæ inclinatione, siue nutu ad sensuum instrumẽta suam sortitur essentiã, atq; ad animalis exigitur cõplementũ. neq; absq; instrumẽtis agere potest. Neque tamẽ hæc sicut imaginatio principaliter excitata simul cõmouet instrumentũ. propterea ꝙ ualde extẽsa est. atq; omnino ad externa protẽditur sensibiliumq; semper præsẽtia indiget. Imaginabilia igitur haud extrinsecus sunt. quãuis sint quædam (ut ita dixerim) externorum assimilamẽta. sensibilia uero sunt externa. Circa hæc enim fit sensus nõ circa passiones instrumẽtorum. tam & si una cũ eiusmodi passionibus ipse sensus species, quæ sunt in corporibus percipit.

Caput. iii. ¶ Res sentiẽda mouet quodãmõ ĩstrumẽtũ sensus idest spiritum quodãmodo uiuũ, hæc motio. tũ passio dicitur, quia spũs est corpus. tũ actio quia spiritus est uiuẽs, & efficacia uitæ illatæ passioni continuam ex se adhibet actionem. Marsilii

Iusmodi motio similis est obiectis, tũ quia ab illis est illata, tũ quia actio huic motui cõtinua quando adhibetur à uita spũs, ipse spũs erga obiecta iã est excitatus. motio talis, quia ẽ passio magis quã actio, & tpe locoq; diuisibilis, nec habet naturã spẽi, sed motõnis ideo nõ est sensus. qui ĩdiuidue & subito & p spẽm agẽs totũ cõprehẽdit obiectũ. Motionẽ eiusmodi nõ esse sensũ apparet, quoniã alioqn quotiẽs mouemur, etiã sentiremus & motio uehemẽtior non offenderet sensum. Oportet post motionẽ & passionẽ peruenire ad aliquã speciem, per quã fiat sensus, qui & spẽm attingit, & iõ per aliquã spẽm pcipit. quæ spẽs nõ est in ĩstrumẽto. alioqn motio quædã esset & passio potius quã spẽs. atq; esset ĩstrumẽto pariter coextẽsa. oportet aũt ab hoc ipso qđ est pariter coextẽsũ pueniri ad spẽm, quæ ad minimã redacta sit quãtitatẽ. & p hãc ad rõnẽ insitã aĩæ, quæ nullã hẽat quãtitatẽ. Rursũ species ipsa nõ in uestigio uitæ. qđ aĩa ĩprimit ĩstrumẽto, oĩs enĩ huius actio cũ passione miscetur. idemq; motus, & hoc uestigiũ & ĩstrumẽtũ pariter agitat. Spẽs aũt passiõis est expers & motiõis. Est enĩ terminus motõis. Non est ergo ĩ uestigio uitæ qđ ueræ est accidẽs. sed in uita quæ est quasi substãtia quædã nõ in uita separata à corpore sed in uita aĩmali. i. procedẽte ab aĩa supiore, quæ aĩa superior separata est uel sepabilis, & substãtia uera & cõpleta in se, atq; subsistẽs, uita uero ab hac diffusa p corpus, quãuis quasi substãtia, quędã sit. est tamẽ ps aĩalis, atq; ẽ quoddã uitale applicamẽtũ animæ ad corpus diuisum cũ corpore. & quasi quædã aĩæ propagatio.

PRISCIANI

Atiuntur aũt a sensibilibus ipsa sensuum instrumẽta, non tanquã inanimata sed corporis uiuẽtis est passio. quapropter neq; totum est ibi passio, neq; extrinsecus contingunt omnia. sed etiam secũdũ propriam actionẽ neq; mouetur quidem prius, agit autem postea. Immo neq; mouetur omnino, quin simul & agat, neq; tamẽ agit nisi & moueatur. Talis itaq; in instrumẽtis motio similis fit speciebus. quæ sentiũtur, utpote quæ simul & ab illis & secundum quandam ad illa excitationem uitalis apparitionis siue impressionis instrumento insitæ illata fuit. Sed nondum hoc sensus est, ipsa uidelicet ad sentiẽda in sensuum instrumentum idũcta similitudo. quippe cum hæc passio potius quã actio sit, atq; corporeum quiddam & diuiduum temporeq; extensum ad speciem quidem adnitens, non tamen in specie positum. sed adhuc in motu. Sensus autem principium mediaque & finem sentiendæ rei indiuiduæ compræhendit, & actio ẽ iudiciumq; perfectum, & in præsenti momento simul totus existit. ac secundum speciem sensibilis iã constitisse uidetur. Quã obrem non absque passione aliqua instrumenti sensus efficitur. neque tamen est hæc passio sensus. quo fit ut aliquãdo patiamur quidem, & uigilantes, & dormientes, neque tamen persentiamus. oportet igitur post passionem in speciem perfici tandem, atque desinere. speciem inquam rei similem sentiendæ. nam secundum perfectam speciẽ sensus efficitur. quandoquidem iudicat. Hæc autem rei sentiẽdæ species in instrumento non ponitur. In hoc enim passio motioq; fieri solet. Quod ũe hic est in diuisione uersatur. & species non existit. neque rursum colligata est in ipso uitæ uestigio, quod instrumento ab anima est tributum. Actio nãque uitalis etiam huius uestigii cum passione peragitur. Fitque ibi motio ĩstrumẽto simul & uitæ ĩ eo collatæ cõis. Sed spẽs ipsa secũdũ quã fit sensus, in uita q̃dẽ ponitur. in uita inquam secundum actum se habẽte, neque tamen separata sed in ĩaĩali uita aĩal complente, atque in uitali ipsius applicamento, quod circa corpora iam est diuisum.

Marsilii. Caput. iiii. spẽs effecta in uita aĩalis addicta corpi, quoniã ẽ coextẽsa simul cũ hac uita nõ sufficit ad actũ sensus. q̃ ĩdiuiduus ẽ. i. ĩdiuiduo momẽto totũ quoddã sensibile ictu quodã unico cõprehendit.

f It ergo actus sentiendi per formam aliquam indiuiduam, & quia est actus intus permanens, fit per formam intimam, quæ appellatur ratio exemplaris ad sensibilia representanda. atq; est essentialis

est essentialis animæ & una cum anima etiam per se uiuit, neq; solũ ẽ cõ positi.i. quãuis quodãmodo cõmunicet cũ corpore. potest tamẽ à corpore separari, ĩmo & sepata est. alioquin indiuidue nõ posset agere. Pro qualibet specie sensibilium est una ratio sensualis in anima omniũ indiuiduoꝝ representatiua, representat autem nobis. tũ hoc. tũ illud quatenus excitatur per speciẽ hanc uel illã effectã in uita propria corpori atq; animali. Hoc est proprie sẽtire proferre ĩ actũ ipsã rei sensibilis rationem ad præsentiam speciei factæ ĩ uita. quãdo res mouet sẽsibilis uuũ instrumentũ sensus. Nota rationẽ talem & actũ sensus imaginatiõĩs que impartibilẽ esse, & ideo substantiã animæ in qua est esse indiuisiblẽ, & ideo à corpore separatã uel separabilem.

PRISCIANVS.

u Erũ tamen neq; hæc species sufficiẽs est ad sensũ. species enĩ circa instrumentũ secundũ actũ pfecta. quia est circa corpus diuisa, nec in unũ impartibile conuersa est, non est cognitiua. Sed profecto est in anima quædam sensibilium rõ ante sentiendi actum & ante speciẽ cõprehẽsa quæ & secũdum seipsam uiuit, neq; solũ est cõpositi. quapropter agit etiã indiuidue, atq; est potestas quædã particularium, neq; fit quãdoq; in anima, tanquã una quædã particularis diuisã que species. Est enĩ ratio cognitiua sensibiliũ in anima ipsa cõsistẽs non in corpore iacens. Est quidẽ una, sed nõ ut singularia, ĩmo habẽs unum ipsum in se multa cõplectẽs. & unicuiq; eoꝝ accõmodatũ. una enĩ albi ratiõe anima singula sentit alba. Oportet igitur rationẽ eiusmodi eẽ propositã, atq; editam si futurus est sensus. Profertur aũt excitata ad uitalẽ speciẽ ut ad propriã, atq; familiarẽ, atq; huic speciei accõmodata tanquã speciei exterioris similitudini & una cũ hac agẽs. quod enĩ iudicat ratio est, & cogitatio secundũ animã sensualem. atq; ipsa in unum impartibile collectio in substantia est à corporibus separata.

Caput quintũ. nõ imprimũtur nouæ à sensibilibus formæ ĩ anima. & quãdo dicitur aĩa speciẽ à rebus accipere ĩ telligitur eã ad rerum præsentiã proferre in actum species eaꝝ in ipsa latentes. MARSILII.

q Voniam cognitionis actus est intimus & uitalis. apparet hũc edi ab ĩtima forma, sicut lucere à luce, & à calore calere. hæc intima forma.i. ratio sensibiliũ exẽplaris ad ipsam animæ spectat essentiã à qua quidẽ essentia uera rationes essentiales habẽte dependet quædã animalis uita nõ uera essẽtia, nec aĩma uera. sed quasi accidẽs, uel quasi substãtia & uiuificatio quædã pendẽs à prima sicut lumen à lu

ce,sub qua pendente fit uitæ uestigiũ quasi calor. Eiusmodi uita est pars animalis producta ab aïa,quatenus uergit ad corpus producta in quam ab anima ꝑ rationes suas,tum uegetales.tum ẽt sensuales. Et ideo uidetur ipsa quoq; quodãmodo rationes habere sensũq; & officiũ uegetandi. Nõ tamẽ dicẽdũ est duas esse potẽtias sentiẽdi circa eundẽ sentiẽdi actũ. Sed potẽtiã ipsam in anima implicatam explicari ꝑ uitam.similiter rationẽ latentẽ in anima explicari per speciẽ aliquãdo in uita ꝑfectã. hæc aũt uita est illa,quæ dicitur terminus & actus et ꝑfectio organici corporis potẽtia uitam habẽtis, Deniq; in instrumẽto sensus similitudo ad sensibile fit impꝑfecta.ꝑfecta uero in uita.sensus ãt ꝑ rõnis productionẽ.

PRISCIANI.

a Nima igitur propterea dicitur rei sentiẽdæ speciem possidere. quia illius proferat rationẽ.nec ullo modo tanquã ab illa formam aliquã uel figurationẽ uelut à sigillo suscipiens. Iudiciũ enĩ & actio existit intrinsecus atq; uitalis. Ratio itaq; permanet intus et essentialis est animæ, Vita uero quæ cõplet animal,à rationibus quidẽ depẽdet essentialibus in suspensa. Secũdum uero extensionẽ quandam ad corpus ipsa subsistit. Et hæc quoq; sensualis est,& terminus ꝑfectioq; aïalis. Quo circa in hac rei sentiẽdæ similitudo ꝑficitur. in instrumẽto aũt est impꝑfecta,atq; cum a passione, miscetur & actiõe.& passio quidẽ incidit ab externis, Actio uero procedit à uita. Itẽ species quidẽ in uita est aïalis.iudiciũ uero cogitatioq; in ipso rõnis actu cõsistit.

Res externæ suo modo instrumentum sensus afficiunt materiali quadam affectione. Sed uita præsens affectionem hanc in speciem immaterialem transfert per quam excitatur anima ad rationem proferendam congruam speciei. MARSILII. Caput. vi.

p Er prolationẽ eiusmodi aïa rei sentiendæ se similẽ præstat. potest aũt cõtrariis simul se facere similẽ per diuersaꝝ rõnũ prolationem. nõ posset aũt cõtrariis fieri similis si talis fieret patiẽdo. Rursũ si anima una sui parte tãgeret calorẽ altera frigus. nõ posset hæc duo iuicẽ cõparare,q̃o cõueniũt q̃o differant. oportet enĩ iudicẽ eũdẽ prorsus opposita cõparatuꝝ ãbo cõprehẽdere. Anĩa igitur ĩdiuiduo quodã sui plura simul cõtrariaq; cõtingit. ẽ igitur ĩdiuidua. Nã hoc ipsũ indiuiduũ ad cognitionem sufficit. igitur & ad uitam.

PRISCIANI.

q Vo igitur modo anima fit similis sentiẽdis. nõ quidem ex eo ꝙ quicquam ab illis accipiat. sed quia secũdum rationẽ illoꝝ

agat

agat, uidelicet per impressionem apparitionémue quãdam specierum exteriorum. quo rursum pacto anima pluribus simul atq; contrariis fit aliquando similis, profecto cõtraria simul pati non potest. Agere uero ualet. sensus autem secundum actionem est atq; iudicium. Non autem secundum aliquam passioné. nam secundũ rationem sensus efficitur: passio uero in instrumento locatur. Cum autem instrumentum sit corpus atq; partibile, nihil prohibet ipsum quoq; per differentes eius partes plura simul contrariaq; habere. Iam uero ratio in quodam indiuiduo differentia simul atq; contraria, quotcunq; sint comprehendens similiter agit. Quapropter & eorum diuersitatem recte diiudicat. quippe cum indiuiduo quodam plura contingat.

Caput septimum. species sensualis quæ fit in prima animalis uita, fit à ratione innata animæ tanquam à causa principali, fit & à uita, in qua est tanquam ab ĩstrumẽto. ad huius uero effectum occasionem præbet passio quædam à sensibili instrumentũ sensus illatus.

MARSILII.

i Psa uis sentiendi non est in potentia formabili ad externa. sed ad suos actus circa externa edendos. Anima fit similis sentiendis, quatenus rationes eorum ex se promit in actũ. Instrumentum uero sensus fit illis simile quatenus, & ut corpus ab eis afficitur. & ut uiuum agit aliquid eis congruum.

PRISCIANI.

q Vando igitur etiam Theophrastus ait sensum fieri similé sentiẽdis. secundũ species atq; rõnes absq; materia sic admittemus ut nõ simpliciter ab externis species inferantur, sed à rõnibus intimis in uita secũdum actũ sensualem constituãtur. Iam uero sensus quoniã ad externa porrigitur, illisq; fit similis, merito potentia quædam cognominatur tanquam actus actionésue ferens in anima quidé secundum rõnis actum assimilatio fit. sed in instrumento, tum secundũ passionem illatam à re sensibili, tum simul secundum uitalem actum siue uiuificam actionem.

Caput octauum. instrumentum sensus quoniam est extensum potest alia quidem parte pati contrarium istud. Alia uero illud. sed hæc inter se conferre nequit. anima uero tanquam indiuidua si simul à contrariis patiatur. patietur omnino per idem, quod est impossibile. Quando igitur contraria simul percipit non patitur ab eis, sed agit potius circa illa.

MARSILII.

n Am ex generali ratione ſaporum promit rationem dulcis, ſimiliter & amari, quando amarum & dulce linguam ſimul attingit. & līgua tūc per diuerſas partes patitur ab utroq;. ſenſus interim per rationes differentes cōmuni ratione contentas circa utrunq; pariter agit.

PRISCIANI.

q Vonam igitur pacto inſtrumentum ſenſus ab amaro ſimul atq; dulci patitur. Non enim parte alia linguæ, hoc forſan percipit. alia uero illud. Sed eadem & in auditu ſimiliter accidit. ſi ergo diſtinguere licet auditum, atq; etiam inſtrumentum guſtus, ſiue lingua id ſit. ſiue quidam in lingua ſpiritus. Certe cum eiuſmodi inſtrumentum diuiſibile ſit, quia corpus eſt, fieri poteſt ut altera quidem parte hoc, altera uero illud ſimiliter patiatur. quod perſpicue patet in tactu. q alia parte calefieri, alia frigefieri ſimul poteſt. Similiter & ſpiritus ſenſualis auditus, quandoquidem eſt diuiduus. Ratio uero ut iam dictum eſt, tanquam indiuidua contraria ſimul agere minime prohibetur. Pati .n. ſecundum idem contraria eſt impoſſibile.

Caput nonum. omnia ſenſibilia agunt aliquid in inſtrumentum ſenſus. ſed calor, & frigus, & ſimiles qualitates, Itē ſapores, & ſimiles, quæ ualde materiales ſunt paſſionem inferunt acriorem. forma uero, & figura & numerus, atque motus, tanquam res magis formales paſſionem afferunt leniorem.

MARSILII.

p Ræterea propria unuſcuiuſque ſenſus ſenſibilia manifeſtiora ſenſibus offeruntur ut color uiſui. uox auditui. calor tactui atq; ſimilia. cōmunia uero occultius ſubrepūt atq; conſequēter ut figura. motúſque &c. Sunt qui putent numerum atq; motum eſſe tam formales & à materia procul ut ſenſibus minime congruāt ideóq; ſola rationali cogitatione deprehendi. quando congrue ad hæc excitatur per ſenſum ſicut & eſſentiam ſenſibilium cogitatione deprehendi, non ſenſu, ſed cōmunis opinio eſt numerum atque motum non ſolum ad cogitationem, ſed ad ſenſum etiam quodámodo pertinere.

PRISCIANI.

c Alor quidem tanquam potentia naturalis agere poteſt aliq̄d in ſenſuum inſtrumētum. ſed forma, figura, motus, numerus, quomodo poſſunt actione quadam ſenſum ſibi ſimilem reddere? dicemus profecto hæc quoq; habere in ſe aliquid efficax. Agere uero formalius, ſed calorē cognataſq; huic qualitates agere (ut ita dixerim) corporalius. ideóq; acrius & paſſione quadam uehementiore. Dicere

quoque licet sensibilia uniuscuiusque sensus propria actionem inferre uehementiorem. communia uero remissiorem, hæc quidem ut proxima tanquam familiaria. Illa uero remotiora. Ac forsan communia tanquam præstantiora, non eodem modo commensurata sunt sensui, sed enim simul sensibilia. sunt etiam ipsa communia, neque solum rationali cogitatione nascuntur. At qui cogitatio hæc ad quædam ex sensibilibus reuocata ipsa secundum se cogitat, non dum ullo sensu comprehensa. ceu quando sensibilium essentiam, substantiámue excogitat. Sin autem tempus quoque & numerum sensus minime percipit hæc quoq; cogitatio rationalis agnoscet à sensibilibus rebus admonita.

Caput decimum. res externæ non reddunt sibi similem sensum, ac multo minus rationalem cogitationem. sed potentia sentiendi se facit similem per rationum suarum productionem. multoq; magis id ita cogitatio facit.

MARSILII.

Sicut ratio innata sensui excitatur ad præsentiam sensualium specierum sic ipsa tũc excitat potentiam cogitandi ad producendam rationem essentiæ sensibilium propter cognationé qualitatum ad eam. quando qualitates eiusmodi percipiuntur à sensu.

PRISCIANI.

Cæterum si secundum assimilationem quandam fit cognitio. quonam modo cogitatio a rebus non patiens sentiendis similis illis euadit? Sin auté patitur qualis huius est passio? sed profecto non secundum passionem (ut diximus) uel sensuale fit iudicium, nedum rationalis excogitatio. immo secundum actionem rationúmque partum. Ratio quidem sensibilium promitur quando instrumenti passio in speciem iam perficitur siue desinit sensibili similem. Atque ita ratio talis sensibili coaptatur. Quod si ad conueniens aliquid proportione aliqua excitatur, nimirum ratio iudex sensibilium qualitatum uim animæ suscitat sensibilium essentiæ cognitricem familiariter sane propter familiaritatem quandam eiusmodi qualitatũ ad essentiam ipsam à qua procedunt.

Caput undecimum. sensibilia communia non solum cogitatione, sed sensu etiam apprehenduntur. & id quidem consequenter. prima enim magísque propria cognoscuntur. quia propter maiorem cogna-

tionem efficacius mouent. MARSILII.

D eundem ſenſum ꝑtinet de oppoſitis iudicare ut auditum
a de uoce atq; ſilētio, ſi purum ſilentium ſit, non ſenſus exteri-
or percipit ſed interior per memoriam uocis, aduertens ſe in
uocis oppoſitum incidiſſe, ut plurimum uero ſilentium nō
eſt purum. & tum quidem conatur auditus circa obiectum debiliſſimū & uix percipiens quicquam ſilētium dicitur deprehēdere, quaſi deprehendens quod ibi de uoce reliquum deeſt. Senſus rem congruam & amicam atque ſuauem iudicat, quando non innata cum aliquo cōgruit Alienam uero cum diſſidet dum interea inſtrumentū ꝑuerſe mouetur.

PRISCIANI.

Roinde quoniam à propriis quidem ſenſibilibus primo ma
p giſque inſtrumentum pulſari ſolet. à communibus uero con
ſequentem, atq; remiſſius, merito eadem conditione ſenſus
quilibet ſua percipere ſolet. Aſpectus ſane primo colorem
percipit conſequentem uero magnitudinem atque motum. Quam obrem uideri poſſunt communia ſpectare magis ad animam, & quaſi ſecundum accidens à ſenſu cognoſci. ſed certe ſicut dictum eſt commune hoc ſenſibile conſequenter fit ſenſui notum, neque ſola cogitatione cōprehenditur. Queri præterea ſolet quomodo & oculus tenebroſa & auditus ſilentium deprehendat. Reſpondendum eſt non tam ſentire quam conſentire neque inniti figique talibus aliquando ſenſum. ſed ex eo ꝙ in his actio inhibetur in ipſo conatu ſenſum iudicare, quod deficit ipſis. Atque quod diſtans alienumq; eſt, deprehendere ex eo, quod ratio ſibi innata huic minime congruat. Interea uero inſtrumentum ſenſus quodāmodo peruerſe mouetur ꝑꝑ paſſionē à ſenſibili quodā illatā.

Caput duodecimū. cum anima ſit domina corporis, ideoque ſubſtantia longe præſtātior merito corpus huius gratia factū atq; diſpoſitū.

N ordine igitur prouidentiæ anima & prior eſt & prius diſtin
i cta. quam corpus. nam corpus tot accipit inſtrumenta, quot
ſeruiāt animæ iam tot uires habenti. quam uires formales ſūt
& formaliter ſecundum ſpeciem diſtinguuntur, qualis diſtinctio à materia nō procedit. Vnus ergo ſenſus intimus unitatis ſuæ fœcunditatem in ſenſus ſe quinque deriuat. Quibus poſterius quinque in corpore accōmodata ſunt inſtrumenta.

PRISCIANI.

Hactenus

h Actenus de sensu communiter sit tractatum. de singulis uero sensibus, ut de uisu, & auditu, cæterisq;, illud in primis nobis est distinguendum. Non unum uidelicet (ut quidam putant) solum esse sensum, qui a participantibus instrumentis in differentes quodammodo species distinguatur. Non enim ipsa diuersitas instrumentorum præcedit uirium animæ differentias, nec ad uires diuidendas auctoritatem habet. sed ipse sensus, & unus quidem est in seipso, & ex se in quinque discernitur ad sensibilia singula discernenda. Iam uero & ipsam sensuum discretionem instrumentorum quoque subsecuta differentia est congrue accommodata singulis. nam materialem instrumentalemque partitionem antecedit formalis ipsa, specialisue partitio, diuersitasque in utentibus tanquam auctoritate freta maiore.

Caput decimumtertium. actus sentiendi non ita efficitur quasi, uel sensus naturaliter tangat sensibile, uel sensibile naturaliter formet sensum. sed ratione quadam admodum spiritali. MARSILII

n Eque uisus emittit ex se naturale aliquid, & quasi corporeum quo uelut proboscide colorem tangat, neque ex colore effluit aliquid naturale quod imprimatur in uisu, neque rursum color re ipsa colorat aerem, aerque uisum. Species a materia separatæ. quia a loco penitus absolutæ sunt, & a materiæ limitibus sunt exclusæ, ideo aliquid in omnia possunt agere, & ad quantumlibet spatium æqualiter agere. species autem in materia & loco determinatæ pro modo naturæ suæ, & ad aliquid tamen agunt, & usque ad certum spatium, similiterque patiendo suscipiunt. Sunt autem actiones naturalium plurimæ ipsius compositi, ut calefacere similesque & odore saporeque naturaliter non nihil afficere. Sunt tamen præter has actiones quædam eiusmodi specierum, non tam compositis attributæ, quam speciebus, speciei uidelicet ipsius præstantiam proprietatemque peculiariter consequentes, quæ quidem actiones quasi spiritales sunt, & longius protenduntur, quam actiones, quæ propriæ sunt compositi, & fiunt quandoque subito, usque tamen ad certum spatium, quia species in materia sunt, locoque continentur. Actiones eiusmodi non solum in anima sunt circa res agente. sed in speciebus quoque rerum ad animam quodammodo se porrigentibus. in tali utiq; actione & passione fit sensus. Anima quidem cum sit forma uiuens & sensualis, agit circa illa, quæ sibi offeruntur uitaliter atq; sensualiter. & quia est in corpore usq; ad certum spatium operatur

Species quoque rerum. qua ratione sunt formæ formarum imagines diuinarum formaliter & quasi spiritaliter agunt in rem uidelicet formalem potissimum atque spiritalem, scilicet in instrumentum sensus. idest in ipsum uiuentem. Atque actio talis proprie & proxime conducit ad sensum, sed addita huic actione animæ, quam pauloante dicebam. Actio uero cōpositi propria & materialis atque naturalis uel impedit, uel non conducit. uel non sufficit ad sensus effectum. Anima cæli, quoniam in corpore suo omnia sensibilia per causas habet, ideo sensu quodam intimo per hoc quasi per instrumentum simul & causam cuncta introspicit sensibilia. Contra uero, quoniam in corpore nostro non sunt principia sensibilium, sensus cogitur extra prospicere. Per hæc apparet Priscianum hunc esse platonicum, Nam quod de sensu cælestis animæ tangit, Plotini est iamblichique. & proculi. Immo & per superiora & per sequentia ubique constat hunc esse platonicum & sedulum iamblichi sectatorem.

PRISCIANI.

u Erum quid nam est uidere uel audire uel olfacere? Et nūquid per medium quoddam sensus omnes efficiuntur? Sicut uisus per diaphanum. idest perspicuum oculisque peruium. an potius sensus quidam tangunt absque medio sentienda? Item quidnam est diaphanum. Arbitror equidem uisionem perfici, nec per susceptionem aliquam ab externis quasi formetur á sentiendis, per quendam ab eis effluxum, nec secundum emissionem ab oculis aliquá ita factam quasi corpus aliquod emittatur, tangátque sentienda, neque colores quidem mouere diaphanum, quasi forment ipsum, Diaphanum uero uisum mouere similiter. Sed species ipsas efficacem habere potentiam, per quam una quæque agat in illud potissimum, quod passioni eiusmodi est expositum, non tangendo duntaxat, sed in illa quoque, quæ distant, quatenus cōmensurata quædā distantia sit. his quidem ad faciendum, illis uicissim ad patiendum. Cum enim species naturalis corporea sit, & contineatur in aliquo, & loco quodam circumscribatur, non in quodlibet positum ubilibet agit. Sed in illud tantum, quod distat, inde ratione quadam cōmensurata tum efficaci agentium potestati, tum aptæ et expositæ ad hoc potentiæ patientium. Atque rursum ad passionis ipsius mensuram. Agit quidem uisibile in instrumentum uisus ab interuallo quodam, quod & cōmensuratum sit, tum uidenti,

tum uisibili, illi quidem ad agendum huic autem ad patiendũ. Quoniam uero non simpliciter ipsa uisualis naturæ ab obiecto uisibili passio facit sensum, passio enim uehementior impedit. quia in cómensurabilis est ad passionis mensuram secundum quam fit sensus. nimirum opus etiam est ĩteruallo. Quo fit ut ualde lucentia si propinquiora fiant quam exigat ipsa mensura impediant uisionem, & denique omnino prohibeant. Quoniam uero non solum in passione instrumenti. sed etiam in actione quadam sicut iam est dictum sensus efficitur, aget quoque id quod uidet circa illud, quod uidetur ab eo, non quidem illud alterans aut aliquam inferens passionem. Sed iudiciarie circa illud agens Non enim tanquam corpus sed tanquam uitale aliquid atque uisiuum agit. At quoniam uitalis, & hæc ipsa cognitiua potentia est in corpore, neque in eo secundum causam sensibilia comprehendit sicut uita illa potentiáque cognoscendi cælestis. sed secundum quandam ad sensibilia distantiam protensionémque perficitur, merito hæc quoque commensuratio quodam hæc coaptante indiget interuallo.

Caput. xiiii. Quomodo inter alios sensus maxime cælestis solus utatur lumine re ualde cælesti & necessario hoc utatur.

MARSILII.

s Vb lumine sunt luminosa, atque luminalia. Primum luminosum est cæleste. secundum est igneum. Tertium inter composita. quod quasi fulget ut ignis. Primum luminale est oculus præcipue radiosus in animalibus, quæ nocte uident. Sed alii quoque oculi quamuis minus sunt attamen luminales. Secundum luminale est color factus uidelicet ex dominatu quodam luminis ĩ corporibus natura cópositis. Tertium luminale est diaphanum, quod trãspicuum possumus appellare. uidetur enim perspicuitas hæc aduenienti lumini tam facile peruia esse quædam luminis inchoatio, & aptitudo summa ad capiendam in super reliqui luminis plenitudinem. Quoniam igitur & uisus, & color, & diaphanum naturaliter in se habent luminis aliquid & quidem exiguum, merito uidentur ad plenius lumen adniti. Quo ex luminalibus euadant iam luminosa, & perfectum in eo genere gradũ adepta inuicé copulentur. scilicet color cũ oculo ꝑ diaphanũ. Mediũ uero necessariũ ĩter oculũ & coloré nõ ẽ aer, qua rõe aer alioqui ꝑ aquã, & similia nõ uideret. sed ẽ qua rõe diaphanũ. i. trãspicuũ & radiis undiq; ꝑuium, & amicũ quasi facilis hospes & aliqd naturaliter

luminale.quod ſane exigitur. plurimum quidem ut ipſum lumīe iam imbutum illuminet oculum atque colores. ſemper autem ut debitū ſit inter hos interuallum, nā ubi uel oculus, uel obiectum apud nos ualde luminoſum eſt, non eſt neceſſarium alio quodam tertio præter hæc lumine ad perficiendum medium, quo hæc deinde perficiantur. Dicitur uero color extremitas diaphani in corpore terminato duobus præcipue modis. primo ratione diaphani. ſecūdo ratione obiecti. Albā aſpicis niuem, hunc ergo colorem candidum eſſe terminum diaphani ſcito tum uidelicet aeris medii. nam in eius extremitate tangente niuem ē candor, tum diaphani cuiuſdam. quod niui inſitum intelligimus. Apparet aūt hic actu candor non in qualibet parte diaphani huius, ſed extremitate tantum. i. ſemper in ſuperficie niuis, quotienſcunque niuem incideris. Per hæc confirmatur colorem eſſe aliquid luminale.

PRISCIANI.

h Aec quidem cōmunia ſunt auditui ſimul. atque uiſui, & alicui aliorum inſuper, ſi quis alius ſenſus ſenſibile propriū non cogatur attingere. ſed in uiſu præcipuus eſt, & proprius luminis uſus utrinque perficientis, tum uiſurum ad uidendum, tū uiſibile ut uideatur. neque enim uel ipſum uiſibile aget aliquid inuiſurum abſque lumine uel uiſurus aget aliquid circa uiſibile. Quod enī in nobis eſt uiſuale eſt quodammodo naturaliter luminale. quod quidem euidentem declarāt animalia quædā quæ res ſibi uidendas prius illuminant. Quapropter poſſūt etiam nocte uidere. colores ſimiliter ſūt quodammodo luminales, utpote qui circa terminos diaphani corporū terminatorum conſiderantur. His ergo de cauſis merito perficiuntur utraque lumine. quippe cū ſuapte natura exiguum habeant luminale quantum ſpectat ad perfectam inuicem actionem. quapropter externo inſuper lumine indigēt. tum uiſiuum ipſum tanquam aliquid luminale, tum colores, ceu lumina quædam. quod ſane eorum indicat ſuſceptaculum. colores enim termini ſunt diaphani. diaphanum uero eſt quædam (ut ita dixerim) aptitudo ad lumen accipiendum, uel forſan ē ueſtigium quoddam luminis exile adeo, ut nondum medium interuallum perficere poſſit ad uiſionem. Atqui & hoc ipſum interuallum ad uiſionem accommodatum eſt, non tāquam aer, aut aqua, aut aliquid aliud. ſed tanquam diaphanum aptu iam perfectum ab illuſtrante atque utrunque perficiens, tum quod uidet, tum etiam quod uidetur.

Atſi

At si uisibile ipsum sit adeo luminosum, ut ipsum possit perficere uisum. quemadmodum ignis & similia, etiam nocte lucentia non ulterius medium exigitur ut perficiat. sed ad tantum ut commensuratum prebeat interuallum. Res nanq; per fulgida oculis nostris imposita non uidetur. quoniam hinc nequaquam illuminantur.

Caput decimũquintum utrum uisio fiat per emissionem radii ab oculo, an per acceptionem speciei cuiusdam ab obiecto. Item de tribus regulis ad sensum communiter pertinentibus.

MARSILII,

u Isio est actio sic in uidente manens, sicut lucere atque calere manet in igne, si ergo uisio quodãmodo sit in obiecto externo erit & ibi quéadmodum uisus ipse uidens f. radii cuiusdã uisualis emissi præsentia, uidetur etiam uisio fieri circa uisibile extra positum. tum quia alioquin de interuallo nõ facile iudicaretur. Tum quia nõ aliquid naturale de re uidenda uenit ad oculum, sicut ab aliis obiectis ad alios sensus peruenire uidetur. sũt & q uicissim putẽt uenire ad oculum aliquid ab obiecto. Nam aliquid inde patitur, sic utiq; uisus congregatur nigro, disgregatur albo. nunc splendore caligat. qualis quidẽ passio oculo quoq; percipitur, sed de his alias. Tres sunt præcipue regulæ ab iamblicho traditæ firmiter in omni sensu tenendæ. Prima aliquid fieri à sensibili in instrumẽtum sensus. quod necesse est quodammodo illinc affici, que affectio, tum passio est ab externis illata. quia instrumentum hoc est corpus, tum actio in instrumẽto resultat. quia uiuum eiusmodi quidem affectio quodammodo rei sentiẽdæ fit similis.

Secunda regula post hanc affectionem instrumẽti quoquomodo uiuentis fit species quædam ad modum spiritalior in ipsa animalis uita, accomodatior iam ad sensum, etiam sensibili similis. Tertia ad speciei huius præsentiam expergiscitur ratio quædam rei sentiendæ prius in anima latens, quæ experrecta congruit speciei, & per hanc affectioni, & per affectionem sensibili foris posito. Hæc quidem expergefactio atq; congruitas communiter est sentire.

PRISCIANI.

m Vlta igitur ĩ uisu uarietas accidit. uidetur enim extra prodire. Propterea quod circa sensibile agit extra locatum. quin ẽt aliquid à re uidẽda suscipere, quia uidelicet illinc aliquid patiatur. Iam uero diaphanum atq; mediũ trahiçere uidetur utriq; tãquã

& perficiens lumine, & commensurationem exhibens interuallo. Cõferamus ad hæc etiam quotcunque communiter de omni sensu cõtemplati sumus ipsam, uidelicet rei sensibilis apparitionem siue notam instrumento sensus impressam. secundum passionem simul & actionem iam constitutam in ipsa ad rem sentiendam similitudine quadam. Præterea apparitionem uel impressionem eiusmodi accipiamus pfectam, iam desinentémque in speciem in ipsa uidelicet communi compositi uita. Consideremus etiam insitam animæ rationem à sensuali anima pullulantem, atq; speciebus eiusmodi congruentem. per quam fit iudicium quodlibet atque cogitatio. Talis utique modus est circa singulos sensus contemplatiõis, quem potissimum accipere debemus ab iamblicho, ubi de anima philosophatur. ex quibus in præsentia nos hæc compendiose conscripsimus desiderantes uidelicet formulam quãdam præscribere circa singulos sensus contemplationis exactæ. Nempe non id quidem nunc nobis propositum est discussionem eorum distinctissime persequi, sed Theophrasti sensa rimari & si quid insuper ad Aristotelicam traditionem adiunxit summatim inter se connectere, si quid rursum dubitando proponit pro uiribus pertractare.

Caput decimumsextum. quomodo inter sensibile atque sensum opus est medio & de colore diaphani.

MARSILII.

r Es ipsa sensibilis nimium materialis est, sensus autem admodum spiritalis. Itaque per se non coeunt ad sentiendi actum perficiendum. sed opus est medio quodam quodãmodo spiritali. quod inuicem ipsa conciliet, hoc quidem circa omnẽ sensum species quædam est qualem Paulo ante diximus. Circa uisum uero tanquam excellentissimum ultra speciem opus est diaphano insuper atq; lumine. quibus materiale spiritali prorsus accõmodetur. Vbi Aristotéles ait diaphanum non per se, sed per alienũ colorem aspici. ambigit Theophrastus utrum recte dicatur aliquid per alienum colorẽ uisibile fieri & per alienum saporem gustabile. Respondetur Aristotelem appellauisse lũen colorem corporis per se luminosi quo lumine sibi cõmunicato diaphanum uideatur. Sunt qui existimẽt diaphanũ suũ quẽdam habere colorẽ, sed exiguum. Alioqui nõ foret alienis tã facile peruium atq; formabile, hũc ergo imperfectũ colorẽ aiunt pfici à lumine corporis lumiosi colore pfecto, q uero diaphanũ negãt propriũ colorẽ habere

habere dicent à lumine quodammodo colorari.

PRISCIANI.

S Ed iam redeamus ad Theophrastum. uidetur & ipse putare nullum sensum seipso sensibile tangere à ratione. inquit, alienum est, cum sensus omnis inter se generis sint eiusdem conditioné inuicem cõmuné & similé nõ habere. Adducit insuper hoc de diaphano. quod uidelicet nõ nullos pp nouitaté turbare possit. quonã pacto dicatur hoc uisibile, non per se esse, sed propter alienum colorem fiat oculis manifestum. Perinde ac si diceretur. & gustabile aliquid per saporem fieri alienum. Facile uero sic dubitatio soluitur. nempe alienus ille color lumen dicitur tanquam aliunde. i. ab illuminante procedens. A deo nanq; familiare lumen rebus est uidendis, ut perficiat eas, & educat in actum, quapropter diaphanum ipsum siue colorem habeat. proprium. perficitur tamen à lumine sicut & aliorum colores solent. Lumé enim non aufert alicui propria. sed contra perducit ad actum, siue quod dixi diaphanum per se est luminis expers. certe à lumine quasi coloratum ita perficitur. euadítque uidendum.

Caput decimumseptimum de diaphano atque lumine.

MARSILII.

D Iaphanitas siue perspicuitas non est corpus. Alioquin nõ eét sine dissipatione infusa corporibus, nec est dispositio aliqua per quẽdam passionis modum à quodam corpore cæteris illata corporibus, sed est species quædam & forma per se, sicut lux & color, atq; calor. species uero formarum nõ fiunt prĩcipaliter à materia corporali corporibúsue tanquam per suam materiam inefficacibus, sed fiunt, & formaliter distinguntur à prima forma uniformi simul, & omniformi. i. à mente diuina. Ponit autem Priscianus ex mente iamblichi. sicut & iulianus in libro de sole ex eiusdem mente asserit. Diaphanum non solum in æthere, igne, aere, aqua, uitris, sed in ipsa terra, compositisq; corporibus omnibus. Profecto intellectualis quædam anima his omnibus est infusa. Ab hac igitur quatenus est uita quædam per omnia procedit calor, licet occultus quatenus intellectualis est, per omnia diffunditur lumen. quamuis alicubi sit occultum, atque cum lumine diaphanum exhibetur tanquam proprium luminis susceptaculum. Ait autem Iulianus ex mente iamblichi atque phænicum lumen esse purũ actum ab actu diuinæ intelligentiæ per cuncta porrectum. Diaphanum uero actus eiusmodi esse uehiculum, & id quidem incorpo-

reum, neque permixtum corporum qualitatibus, quamuis per hæc omnia sit diffusum. Eadem quoque significat extensum per omnia lumen à Platone in decimo de Re. P. positum. idem confirmat & ī Timæo. sed de his latius loquimur in cōmento Plotini. Cum ubique in compositis atque sub terra sit color, atque color sit quædam portio. uel participatio luminis est, & lumen ubique. Igitur & diaphanum necessarium luminis susceptaculum. Si quis astrologorum regula fretus consideret quantam uim habeant innumerabiles radii immensæ cælorum machinæ ad penetrandum terram mundi punctum cognoscet per hanc perq; composita passim diffundi cæleste lumen atq; diaphanum. quāuis nobis hæc in terra non pateant. pateant autem forte quibusdam illic degentibus animalibus. Aiunt etiam sicut se habet frigus ad calorem & nigredo ad albedinem, sic tenebras ad lumen ut tenebra non sit priuatio pura. sed lux minima, uel opaca, tam enim potenti cælestium lumine fieri ut puris tenebris locus nusquam pateat.

PRISCIANI.

Quæ nam igitur est natura diaphani. i. perspicui oculisque peruii. Non enim sufficit dicere ī esse hoc aeri, & aquæ, ætheriq;, solidisq; nōnullis necesse autem est inquit uel passionem quandam, uel dispositionem esse diaphanum. hoc enim penitus est in corpore. corpus autem sic in corpore esse non potest. Sin autem passio est, uel dispositio quædam à quo nā fiat inuestigabimus. aut enim ab uno aut à pluribus simplicium corporum forsan prouenire uidetur. tamen si hoc fieri nequit. hæc enim simplicia scilicet aer, & aqua sunt diaphana. Terra quoque diaphana est per ignem, immo uero & composita corpora omnia quatenus omnia colorata sunt. color autem est diaphani terminus. Assero igitur diaphanum non esse passionem dispositionemue ab aliquo corporibus illatam. sed esse speciem quandam cōciliatricem eorum, quæ in generatine sunt corporum ad luminis perfectionē accipiendam. Itémque præbētem eis aptitudinem quandam ad suscipiendum lumen & ad tenebras subeundas, siue hæc alterutrum participans per essentiam, siue peruices utrunque, siue simul ambo per aliquam mistionem. Diaphanum quidem quod est in igne lumen habet essentiale. Diaphanum uero quod est in terra tenebras habet essentiales. QVamobrem sicut ignis est lumificus, sic est tenebrifica terra, ipsa enim (ut ita dixerimus) tenebra non est priuatio luminis, sed ipsa quoque est actus. Sed nunquid errauimus modo. in terra quoq;

 104

ponētes diaphanum ·si modo luminis susceptaculum est ipsum diaphanum·sed non errauimus,hoc enim(ut diximus)nō solum luminis: sed tenebrarum etiam susceptaculum est. Præterea terra quoque colorata est.Color autem est ipsius in corporibus terminatis diaphani terminus.Quapropter & in terra diaphanum est,ibique non solum tenebrarum secūdum essentiam susceptaculum,sed & quodāmodo luminis.nam tenebras quidē suscipit in profundo·in terminis uero lumē si modo colores sūt lumina quædā.atq;,si ipsa quoq; terra sↄficie suscipit lumē. Diaphanū autem aeris atq; aquæ uicissim amittit utrunq;. quod sane ratione magis propria diaphanū appellare solemus.Diaphanum uero quod corporibus inest compositis,ambo capit cōmistione. Nō debemus igitur percōtari à quonā simpliciū corpoꝶ diaphanū oriatur.Species enī nec ab elemētis nec omnino à corporibus ullis efficiuntur.Sed ipsa corpora participāt species,atq; secūdum eas caracteres proprios sortiūtur. Quapropter quæ nō secūdum essentiā speciē sibi uendicant luminosam,hæc lumine indigent,quo uideātur.Ignis aūt lucentiáq; similiter nequaquā indigent.quippe cū per essentiā speciei luminosæ ad hoc ipsum sufficientis participia sint.

Caput·xviii·lumen cuius sit actus, MARSILII,

LVmen ubicunq; sit,est actus diaphani·sed in corpore naturaliter luminoso est actus,tanquā forma,& qualitas quædam eius propria·in diaphano autem non naturaliter luminoso lumē intromittitur,non tanquam huius forma uel qualitas. uel passio uera. sed quasi passio.

PRISCIANI·

INter hæc interrogat Theophrastus quomodo diaphani actus sit lumen ipsum quod per corpus illuminans protenditur·huius enim potius actus uideri potest. Postquā uero dubitauit, quæstionē soluit hūc ī modum id dicēs similiter se habere sicut & ī aliis accidit patientibus,his forte uerbis ostendens quemadmodū calor ignis quidem tanquam agentis est actus,calefacti uero ut patientis,sic & lumē suscipientis quidem actum dici tanquam passionem quandam ·Nec principaliter actum cognominari·quo circa subiungit non esse nomina perquirenda·sed satis nobis factum fore si naturam eius intellexerimus. Primum quidem illud arbitror distinguendum. Alterum esse lumē q̄d aliūde est effectum. Alteꝶ uero q̄d efficit illud,quēadmodū lumen ī sole & igne se habet·Iā uero nō hētur sermo de causa,ubi proprie

quæritur quid sit lumē. sed de eo potius. quod procedit à causa. quod sane actus dicitur esse diaphani in aere atque aqua cæteris ue quæ tenebras uicissim lumenq; suscipiunt.

Caput decimúnōum. quō lumen nō insit diaphano ceu qualitas eius. sed adsit potius tāquā ipsius illuminātis actus. MARSILII.

e Pycurei putant lumē esse corpus. pleriq; uero peripateticorum nō quidē corpus esse, alioquin non tā facile penetratu℞ corpora. sed esse uolunt lumen in diaphanis ipsum quādoq; suscipiētibus tāquā passionem eo℞, atq; qualitatem. id reprobat Priscianus tanquā à platonicis alienum. quos ipse præcæteris ueneratur. adducit igitur ad hæc iamblici rationes, quas & ille acceperat à Plotino. Qualitas quæ in aliquod corpus adueniēs ab eo proprie capitur. formaq; fit ipsius. sex conditiones habet. Primā ꝙ accedit ꝑ ꝑtes corporis paulatim Secundam ꝙ passionem infert subiecto mutatq; in eo dispositionē eius naturalem & primo quidē accidentalē ac postremo substantialē. Tertiā quia usq; ad certū spacium propagatur. Quartam quoniā abeunte formatore aliquādiu remanet in subiecto ut calor in aqua igne semoto. Quintam ꝙ & ipsa mouetur. quādo corpus loco mouetur. Sextā ꝙ infici potest in eo ipsius inquinamēto atq; ibi cōfundi & cū cæteris qualitatibus cōmisceri in unum, atq; componi. Lumē aūt cōtra subito uenit, nō mutat ī subiecto naturā occurrit propagabile per īmensū, quatenus subsit. quod accipere ualeat. recedēte eo ꝙ illuminat nihil sui relinquit in eo, quod uidebatur hēre. Nō mouetur aere moto uel aqua. nō inficitur infecto diaphano. sed uel permanet in se sincerum uel protinus abit, semper illuminanti continuū. Qun etiā plurima lumina nō componūtur in unū. quod inde apparet quod si ad lucernas duas deambulaueris umbræ geminæ resultabunt. si ad plures similiter plures & umbræ. Item si tribus lucernis opponatur ingens tabula. in cuius medio sit foramen transmittēt per hoc tria lumina in oppositum. Deniq; lumē ita separabiliter adest diaphano sicut intellectualis anima corpori.

PRISCIANI.

p Ro inde iamblichū sequens, neq; corpus esse lumē existimo, neq; sicut peripatetici putāt corporis alicuius passionē, uel qualitatem. lumē enī esse suum nō habet in aere. Nā aere moto lumē permanet, ex aere multifariā permutato lumē suo in se impetu inde discedit seruatq; interea indissolubilem cū causa sua connexionē. Ipsa quin etiā huius simul tota præsentia per omnia accipere id ualētia

subito

ſubito facta, præſente uidelicet eo, quod illuminat. & iterum abeunte, repentina defectio luminis nullum ibi ſui ueſtigium relinquentis argumento nobis eſſe poteſt, lumen non eſſe aeris paſſionem. Paſſiões enim uelut calor nec accedunt ſubito, & igne ſubmoto, calor eius exiguam ſaltem. ſui ſpeciem ĩpatiente relinquit. Conſtat præterea ipſum luminis actum eſſe á corporibus ſepatum, quia neque ſucceſſione gradatim progrediente, neque permutatione ſubiecti uſq̃ accedit, neque ad certũ uſque terminum cohibetur. Sed diffũdit ſeipſum, quouſque offendit aliquid, quod poſſit accipere. neque unquã lumina inuicem cõfundun tur, atque componuntur. Quo igitur modo lumen actus diaphani nominatur. Profecto non ut paſſio quædam, nec ut perfectio eius in eo uelut ſubiecto facta, ſed tanquam ſeparabiliter ipſum perficiens, neq; luminoſus hic actus aliquãdo fit diaphani, ſed efficit potius, ut diaphanum ſit ipſius permanens, ipſe interim illuminanti continuus. Atque cum illo undique circunductus. Hoc igitur ita ſummatim commemoratum ſit, ne forſan, ſicut in aliis patientibus aliquid effici ſolet. ſimiliter lumen in aliquo fieri, uel ſuſcipi ſuſpicemur.

Caput. xx. De lumine iterum & diaphano.

MARSILII.

q Voniam per ſuperiora cõſtat, lumen eſſe aliquid incorporeum corporeis non permixtum tria hinc poſſumus coniectare. Primum quidem cæleſte corpus primum luminis ſuſceptaculũ ĩ corporea uita, & intelligentia regi, á qua & lumen habeat cæteriſque tradat. Quod tanquã incorporeum nequit á corpore procreari, ſecundũ cæleſte corpus non habere materiam talem, qua cũ cæteris miſceatur, Tertium lumen eſſe cauſam potentiſſimam in agendo. Si enim patientibus non miſcetur, tanquam non impeditum expeditius agit, & ſuapte natura potiſſimum. Ideo mirabiles inde proueniũt actiones. Non effluit autem lumen à luminoſo per reſolutionem quandam, ſicut odor á pomo, nec ſicut calor ab igne, qui proprius ſuſcipientis euadit, neque ſemper eſt continuus largienti, Sed ſicut radius uiſualis ab oculo. ſi modo per emiſſionem uiſio fiat, Qui forſan non eſt aliudq̃ uiſus quaſi ad exteriora porrectus, ſiue uiſus ipſius actus eminus agens non relinquens agentem, ſed ſemper agenti cõtinuus, & exterrioribus non permixtus, Potens & malefacere, quod apparet in regulo, Potens & bene facere, quod cõſtat inſtructio. Si lumen eẽ dicamus radios uiſuales cæleſtium oculorum in ſe uiuentiũ, ꝑque eiuſmodi radios cũcta ui-

dentium ,agentiumq; uidendo siue prosperi ,siue aduersi intuitus inde fiant à platonicis non errabimus. Est ergo tam excellens in luminoso forma & actus ut longissime se se porrigat, non disiunctus ab agente, nō pmixtus in patiente. eiusmodi porrectio est hoc ipsum de luce lumen.

PRISCIANI.

P Ost hæc Theophrastus ita quærit, si lumen est incorporeum cur nam ignis, uel omnino alterius corporis præsentia fit Sic enim uideri poterit defluxus quidam esse corpóreus, atq; corpus, Id subinde soluens, non hunc inquit in modum, hoc accipiendum est. sed ea ratione duntaxat, qua se naturaliter habet. ubi certe declarat ipsum luminis actum specialem, formalemue existere. quandoquidem & calor est à specie. Ideoq; nō est corpus. Nō eni per diuisioné, siue decisioné nec p defluxū cōstat lumé, sed tanq̄ hoc ipsū actus lucide speciei. siue quo alio nomine appellare libet specié ipsā luminis causā. Cæterum si tenebræ uidentur absq; lumine, nō erit lumen causa omnibus ut uideantur. sed profecto sicut Theophrastus ait, tenebræ non sunt uisibiles. Non enim sentimus eas quopiam intuitus firmamento. sed priuatione cernendi atq; eo ꝙ minime uideamus. Tum uero ignis & siquod simile uidetur in tenebris, tanq̄ ipsum perfecti quoq; diaphani causa. Et propterea illo non penitus indigens, ut uideatur. Ignis igitur ad hoc ut cernatur, non eget quodam iam actu diaphano. idest iam illuminato. Quoniam uero necesse est aliquid esse medium (uisio enim non fit contactu) ideo medium hoc oportet esse diaphanū, ne si forte solidū sit, atq ue resistés, impediat opaca proprietate atque tenebrifica mutuā inter se rerū luminaliū actionem, ignis inquā, ac sensuū īstruméti.

Caput. xxi. Alii sensus non egent medio perfecto sicut uisus.

MARSILII.

U Isum esse sensuum præstantissimum apparet, quoniam citius, longius. amplius. distinctius q̄ cæteri sentit, Item motus apprehésionis atq; progressionis est pfectior, q̄ descésus. Sicut ergo ad exercendum motum hunc perfectiorem opus est anima et pluribus instrumétis. ad in pfectioré uero nequaquā, sic ad actū sentiendi pfectiorem opus est medio quodā longe pfectiore. Quam obrē ad actum audiendi reliquorūq; satis est īter materiale, sensibile, atq; sensum interuallum, mediūq; congruū interesse. Ad uidendū uero requiritur nō solum eiusmōi mediū perfectū, perfectū inq̄ lumine quasi quadam uirtute cælesti. quod sane lumen dici potest color quidam corporis luminosi

atque ita per primum colorem,colores cæteri sentiuntur.

PRISCIANI.

c Ontingit auté (ut Theophrastus ait) ipsam uidendorum colorum causam esse colorem.atque simpliciter ut quælibet uisibilia sint,causam esse uisibile.siquidé lumé color existés causa est diaphani,atq; uisibilis.Subiungit rursum non esse hoc absurdum, sed in aliis quoq; comptum ,nam & gustum fieri per saporem. Forsan uero dicet aliquis saporem,quod pro priũ eé sensibile gustus. ac sonum auditus esse sensibile propriũ,atq; duo hæc nullo prorsus exteriore,quo instrumentũ moueatur egere.nisi forsan sonante quis dixerit indigere,sicut diaphano color.sed profecto sonus quidem est repente sensibilis,cum primũ cõmensuratus est medius aer.colorem scimus illuminatorem externũ desiderare,si modo uisibilis sit futurus. Hoc forsan proprium est aspectus,lumine uidelicet indigere,non quia minus sit perfectus q̃ cæteri sensus,qui nullo alio externo ĩdigent perfectore,sed quia præstantiorem sublimiorémq; actionem habet,cui potentia nõ suppetit sensualis.sed diuiniorem insuper quandam desiderat speciem.sicut enim corpus nostrum ad hoc quidé ut graue sit,atq; descendat non indiget anima,sed ad ipsũ progressionis apprehensioníscq; motũ,propter excellentiam motionis naturalem corporis motũ exuperãtis,nec iccirco deterior est motus hic imaginationis impetu factus,q̃ naturalis, sed melior.sic & uisus cæteris excellentior,propterea q excellentius operetur, alioquodam utitur perfectore.

Caput.xxii. Visus tanq̃ sensuũ perfectissimus & uisibile tanq̃ perfectissimum sensibilium habent ordinem à multitudine ad unum,quem cæteri sensus & reliqua sentienda non habent.

MARSILII.

n Eque gustus oés rediguntur ad unũ gustum,per quem gustét neq; gustabilia ad unũ gustabile,per quod gustentur. Similitérq; de similibus.uisibilia uero per primum uisibile idest lumen uisibilia fiunt,ideoq; & uisus omnes per primũ uisum.Quoniam uero quæ apud inferiora sunt disiũcta apud superiora sunt unita.Ideo coniectare possumus idem esse primũ uisibile,primũque uisum.idest præcipue solis lumen.hinc orpheus oculũ mundi solem uocat.similiter intellectus oés ad intellectum primũ.Et intelligibilia omnia ad primũ ĩtelligibile referũtur.Idé uero est intellectus primus & intelligibile primũ, Pro ĩde sicut ab ipso cælestiũ medio,ut pleriq; cõfirmãt.i.sole

uniuersalis uita per cuncta diffunditur, absq; ulla ipsius uitæ resolutione, uel rarefactione, uel mixtione. similiter p cuncta diffunditur inde lumen. quod quidẽ ex ipsa omnium uita. omniũ fit uiuificũ. atq; hic est mirabilis ordo ĩ ipso uisualiũ, uisibiliumq; genere, & a multitudine redigantur in unum, a quo & ante processerant. Est & mirabilis copia ipsius primi uisibilis, ut eius uirtute omnia uideantur. Est deniq; singularis efficacia uisus, ut p unũ ĩnumerabilia sentiat. quoniã uero cæteri sensus & reliqua sentienda ordine quopiã omnino carere nõ debẽt, uerisimile est, & sensus reliquos & cætera sẽsibilia in ipsa uirtute primi uisus, & primi uisibilis cõtineri, ut si p se minus saltẽ p illius ordinem ordinentur.

PRISCIANI.

d Ixerit forte quispiã, cõsideratione dignũ esse, nunquid quod est lucidum, ipsumq; lumen sit uisibile principale, quod per se ipsum moueat oculum & circa quod agat uisus nullo extrinsecus alio egens perficiente. Colores aũt tanq̃ exigua quædã lumina per se uideri nequeãt. sed uisibile ipsum exigant prĩcipale eos euestigio perfecturũ. Sed dicet insup aliquis. si ita sit non oportebat lumen ad hoc conferre coloribus ut cernantur. Sed contra cõfunderet illos. Quẽadmodũ maius lumen minus obruere solet, atq; ĩ ipsis rebus, quod magis fulget, occupat quod fulget minus. Sic sub sole lychni lumen minime cernitur. Non est autem eadẽ cõparatio maioris ad minus, atque præcedentis ad sequens. non. n. tanq̃ simpliciter uisibile confertur cum lumine coloris, neq;. n. conspicuus oĩo est absque lumine. quapropter cõparatur ad lumẽ quasi uisibile cõsequenter quatenus ab ipso pficitur uisibileq; fit p ipsum, Ipsum uero lumen suapte natura adhoc sufficiẽs ut cernatur. Quod si ĩ cæteris sensibus nõ ĩuenitur proportio similis per quã aliud quidẽ præcedenter, aliud uero cõsequẽter sit audibile, uel gustabile. hæc certe opulentia quædã est, tum uisibilis omnium primi, quod lumen esse dicimus. Cætera uidelicet uidenda pficere, tum ipsius uidendi potentiæ. sentientis scilicet non solum lumen, sed etiam alia quædam ipsius luminis beneficio.

Caput. xxiii. Quomodo mediũ conferat ĩ uidẽdo. MARSILII.

q Voniã nõ quælibet actio. passioq; ĩter sensũ, atq; sensibile cõfert ad sentiẽdũ. sed certa quædã, & moderata. ideo ĩter uisũ, atq; colorẽ quodã opus ẽ medio, quod & spatio moderetur actionẽ atq; passionẽ, & proprietate quadã agens accomodet patienti, Mediũ eiusmodi nõ põt esse uacuũ. In uacuo. n. neq; spatiũ est, neq; proprietas ulla. hæc. n.

sunt

ſunt corporis paſſiones, Præterea, ut oculus quod eſt corpus accõmodetur uiſibili, quod & corpus eſt, uel in corpore exigitur cõtinuitas quædã facta p corpus, quæ non fit p priuationem corporis, quod eſt uacuum. Eſto igitur medium eiuſmodi corpus, non quidẽ opacũ. Viſus.n.& color luminales ſunt quodãmodo, ac plenius inſuper lumen deſiderãt quod ergo tenebriferũ eſt.non medium, ſed impedimentũ eſt ad uidendum. Medium igitur ſit diaphanum.quod inter oculum & colorem non luminoſum confert, tum ſpatio ad actionis, & paſſionis modum, tum perſpicuitate ad uberius lumen accipiendum, atq; inſuper exhibẽdum.ubi uero uel oculus uel color eſt admodum luminoſus, interuallo ſaltem conducit ad actionem, paſſionẽmq; temperandam confert quin etiam ad duo hæc inter ſe deuincienda proprietate quadam, Nam pſpicuitate, & luce cõgruit cum colore luminoſo, & oculo perſpicuo ſimul atque lucẽte. Memento interim diaphanũ per ſe eſſe aliquid luminale.

PRISCIANI.

q Voniam uero uidetur moueri diaphanũ a coloribus, hos aũt optamus quæſtionem hanc ſcilicet quomõ moueatur, utrũ defluxu quodam, uel ex eo, φ hi quidẽ agãt, hoc aũt patiatur extendere inſup & ad illos, qui uiſionẽ ſine diaphano fieri putant, a coloribus duntaxat pductis ad oculũ, atq; etiã ad illos, q ex ipſo ſenſuũ inſtrumẽto emitti aliquid arbitrantur, ideo opæpretiũ ẽ pquirere, quãdo qdem re uera mouetur diaphanũ, quomõ moueatur. Videntur utiq; colores p mediũ diaphanũ uideri quidẽ, appoſiti uero oculis nõ uideri Ad hoc aũt diximus diaphanũ reqrere medium, ut uidendæ res illuſtrẽtur. Sed quando ſpectaculum ipſum p ſe lucet nunqd diaphão quodam opus ẽ medio. Immo & tunc eſt opus, ut diximus, ut ſit cõgruũ ĩteruallũ. Oportere quin ẽt mediũ nõ eſſe ſolidũ, & opacũ, ne tenebrifica proprietate ĩpediat actionẽ. Sed nunqd diaphanũ ad id tantũ confert ut nihil impediat? Perinde ac ſi foret uacuũ ĩteruallum. Non eſt aũt conſentaneũ rationi, ſed conferre aliquid, & hoc oportet, non enĩ uel temere medium corpus eſt. Iam uero & in coloribus manifeſte conducit, quos niſi illuminatum eſſet medium cernere non poſſemus. conſequens eſt igitur in rebus quoque fulgentibus ad aliquid id conducere.

Caput. xxiiii, Quod medium diaphanum inter colorem & uiſum quodammodo moueatur atque patiatur.

MARSILII.

c Irca omnem ſenſum compertum eſt iter externum ſenſibile

atque sensum, esse medium aliquod aereum aut aqueum, & id quidem a principali sensibili moueri patique non nihil prius quam sensibile ad sensum usque peruenerit. Ergo similiter & circa uisum color ipse uidendus lumine iam conspicuus, & ipse lumen, quod color est cœlestis mouent quodãmodo diaphanum medium, & in ipsum nõ nihil agũt atque ita moderatius, congruentiúsque ad oculum usque procedunt. Quod enim luminosum est agit euidentius in diaphanum. color igitur & si non per se luminosus, quia tamen luminalis est. ex se aliquid agit & si nõ illuminet. illuminatos uero colores agere in diaphanũ nõ negabis. Ac dum tanquam illuminati agunt plurimum iterim tanquã colores agere quoque non nihil.

PRISCIANI.

p Ræterea si in audiendo & in odorando quodãmodo mouetur aer, atque etiam in tangendo, quando sit medius inter calefacientem, atque calefactum, & in gustando similiter. siquis liquor medius interuenerit, tametsi in his medium fit eiusmodi permixtione quadam potius quam actione. si inquã in his sensibus res ita se habeat, consequens est ut in uidendo medium etiã moueatur, Rursum omne illuminans euidẽter in diaphanum agit. Tale autẽ est quod ualde fulgens. Quapropter quod etiam minus fulget, aliquid agit, quãuis non adeo ut illustret. colores igitur ab illumiannte perfecti illustratique, ipsi quoque diaphanum cõmouent.

Caput xxv. Quomodo color moueat agátque in diaphanum, atque oculum.

MARSILII.

i Gnis thermarum agit in aerem, aer in hominem. hic duo sũt agentia, & geminæ actiones, Nam ignis calorem largitur aeri factum iam in eo aeris qualitatem. Aer ita feruens etiam igne subtracto hominem calefacit. Tactus feruentem aerem, uel saltem tepẽtem sentire potest, quãuis non persentiat ignem. Non ita color illuminatus uel luminosus, qualis est cæలestis, & igneus, non ita format diaphanum lumine quodam sic per diaphanum mixto, factóque iam diaphani qualitate adeo, ut diaphanum iam formatum sit proprium agẽs formans oculum actione propria, preter ipsum coloris actum. Alioquin diaphanum coloratum, sentiremus non colorem. Nunc autẽ colorem perspicue cernimus. quoniam lucidus eius actus ad nos usque peruenit, & quidem momento, & totus in qualibet aeris portiõe. Totũ enim repente, & ubique uidemus, ex quo patet non esse hunc aeri mistũ

nec factum aeris qualitatem, sed aeri potius (ut ita dicam) insidere sicut eques equo, non sicut in equo figura. Atque sic separatim adesse diaphano, sicut intellectualis anima corpori.

PRISCIANI.

n Vnquid igitur colores quidem diaphanum mouent, hoc autem mouet aspectum, quasi ipsum a coloribus sit formatum nequicquam. Alioquin diaphanum quidem ita passum persentiremus, colorem uero minime. sin autem colorem ipsum sentimus, is certe mouet aspectum. Veruntamen diaphanum quoque sentimus. hoc autem etiam per se ipsum mouet intuitum, quando uidelicet iam est illustratum, nec iam per aliud, atque tanquam a coloribus motum. Quis nam igitur hic motus est, ut etiam cognoscamus quomodo res ipsæ uidendæ uisum per medium moueat. Assero igitur, quemadmodum res illuminans perficit diaphanum, dum uidelicet rei illuminantis actus diaphano separabiliter adest atque oculo per diaphanũ, non quia diaphanum aliquid inde proprie passum fuerit, sed quoniã ipsum quoque per actum luminis separatim sit perfectum, ita colorem illustratum agere in diaphanum, actionem uidelicet separatim diaphano insidente, siue potius superuectam, quæ quidem propterea non succedente quadam per partes distributione, sed semel tota simulque toti, ubique fit indiuidue præsens, & quasi format diaphanum separatim, atq; cum hoc ita formato nostrum quoque simul mouet aspectum. Adeo ut ipse color etiam agat in uisum, sed ita ut interim utatur diaphano tanq̃ propriæ actioni subiecto, non quidem ut patiente, sed ut formato per actionem eiusmodi separatim. Quamobrem ipse coloris actus non mistus fit oculo præsens, quãquam non aliter præsens quã diaphano utẽs uelut curru, quandoquidem aduehit se imistum.

Caput xxvi. Diaphanum non est subiectum luminis, tanquam qualitatis suæ, sed est uehiculum luminis tanquam separabilis ab eo, & continui semper corpori luminoso.

MARSILII.

s Icut cæleste lumen hucusque porrectum est uehiculum mirabilium quarundam uirtutum ab eo separabilium, sic diaphanum est uehiculum luminis ab eo interim segregati nec a diaphano, sed ab illuminante continue dependẽtis. Similiter actus illuminati coloris per diaphanũ sese porrigit diaphano, non permixtꝰ & tamen a diaphano uelut curru traiectus ad oculum, & quia non per-

mistus, ideo totus ubique, & idcirco ubique totus apparet. Quod in uoce materiale est. idest aer fractus. non est ubique totum, sed quod spiritale est in ea. idest significatiuum uel saltem speciale quiddam impressum uoci tū extra nos a uita mundi, tum intra nos in instrumento sensus ab instrumenti uita, hoc autem dicitur nec per se cum aere pati, nec aeri permisceri, & totum simul audientibus cunctis adesse.

PRISCIANI

q Vid ergo diaphanum ad uidendum confert? si coloris actus in ipsum incidit non permixtus, hoc ipso prodest, quod traiicit, atque perducit. Peruenit enim coloris actus ad uisum uectus diaphano separabiliter (ut diximus) atque indiuiduе toti præsens. Itaque quicunque in theatro spectant, quotcunque sint, spectaculum idem ubique totúmque conspiciunt, sicut & uocem ibidem omnes totam pariter audiunt. Vocis etenim actus est impartibilis, ubique totus se partibiliter, idemque præsens, ut pote qui nec perfertur una cum aere nec similiter alteratur, Argumentum enim est absolute præsentiæ, cunctis & unicuique audientium inesse totum atque sub unius formæ ratione similiter omnes implere.

Caput. xxvii. Quod ad sentiendum proxime confert, non materiale aliquid est, Sed quiddam potius spiritale.

MARSILII.

m Emento quod imateriale est, atque indiuiduum, & solutum a subiecto, & ideo ubique totum circa sentientes non posse a materiali procedere. Ideóque constat non solum in sensibus nostris. sed in uniuerso spiritale aliquid, & uitale uigore. Cuius uirtute spiritales actus, & species, & imagines procreantur, quotiens materialis passio fit in aere, uel a sonante, uel a colorante, uel ab aliis obiectis sensuū & tamé interea resultat immateriale quiddam in instrumento sentiendi, uel etiam in ipso aere. Quod necessario ad actum sentiendi requiritur, qui sane actus non proprie fit ex passione materiali aeris uel instrumenti, sed ex quadam specie spiritali, quæ interim quadam uitæ uirtute resultat in eis, neque tamen species eiusmodi sufficit ad sensum atque iudicium, nisi ad eius incitamentum anima statim rerum sensibilium rationes sibi inatas educat in actum.

PRISCIANI.

d Ic ergo non ne pulsatur passiuéque mutatur a sonante aer, instrumentúmque auditus. Profecto passio quidem, & motus

præcedit

præcedit circa corpora, Sed hæc non sunt uox ipsa, nec auditio, hæc autem est secundum actum perfectio quædam, quæ secundum speciem consistit circa motum. Verum hic quidem passio aeris antecedit. Si quidem pulsatione quadam fit aliquid audiendum. Quod uero spectãdum est, non per diaphani passionem fit conspicuum. sed iam ĩ se ipso spectabile est, color ipse uidelicet illustratus. Si quis autem hic quoque dixerit fieri quandam passiuam sub coloribus in aere affectionem. non tamen per hanc color spectandus euadit, Immo per actum aliqué speciei, perfectum simúlque totum, ubique præsentem, & expedite diaphano absistentem. qui passiua quadam conditione afficit instrumentum. Non tamen uisus in passione consistit. sed in speciali, siue specifica uitæ perfectione, atque in partu quodam rationis innatæ.

Caput. xxviii. Circa uisum passio materialis minime apparet, Plurimũ uero species spiritalis, circa auditum uero quasi pariter apparet utrũque Circa tres autem reliquos passio quidem maxime patet. species uero minime.

MARSILII.

O Mne sensibile genus afficit medium, & instrumentum per suam naturam naturali quadam & materiali quodammodo passione. Nam lumẽ hæc subtiliat, atque fouet eo ipso, quod lumen est. Albedo disgregat, nigredo congregat, uiredo contemperat, sonans frangit, & rarefacit, atque condensat. odoriferum similem sibi imprimit qualitatem naturaliter hæc afficientem. similem gustabile, similem quoque tactile. Quoniam uero passio hæc tanquam materialis longe distat ab animo penitus spiritali, ideóque si creuerit, sensum minuit, & denique perdit, necesse est præter eam interesse speciem quãdam quodammodo spiritalem, & quasi iam indiuiduam, siue hæc in instrumento tantum resultet, ut in tactu atq; gustu, siue etiam extra ceperit, ut uisu ĩ auditu, olfatu. alioquin non possent hi tres adeo distantia persentire. Naturalis utiq; species instrumenti uisualis minime materialis est, similis ferme est naturalis species auditus atq; soni, Ideo in minima passione materiali facillime resultat species spiritalis. q̃ necessaria est ad sensum. In tribus autem reliquis, species tum instrumenti, tum obiecti materialiter iudicatur, Idcirco materiali, magis passione resultat species illa, quæ cõfert ad sensum, ut pote quæ & ipsa sit quasi materialis. Possunt tamẽ hæc obiecta sine effluxu materiæ suæ mouere sensum, multo itaq; magis & colores possunt.

PRISCIANI.

I N odore autẽ atq; odoratiõe manifestiorẽ passio quæ cõtigit

in medio. Ideóque absente re odoranda permanet odor non solum propter effluxas inde particulas. sed quoniam aer aliquid est perpexus. quemadmodum & calefactus euadit, quotiens inter calefacientem, calefactúmque medius incidit aer, quin etiã medius inter mella atq; linguam dulcedinis qualitate perfunditur. Iam uero & hic tum sensus, tũ sensibile, secundum speciem se se habet, Sed quoniam in his species tam instrumenti sensus, quam sensibilis magis ad materiale declinat, ideo in his uehementior, & iccirco manifestior tum instrumentis, tum aeri occurrit passio, ut sensibilem participent speciem. Neque tantum hæc secundum effluxus sentire solemus, multoque minus aliquid a coloribus effluit, quod efficiat uisionem. sed uidentur ex eo q agant. Caput xxix. Sensibile confert ad sensum non effluxu, sed actione.

MARSILII.

e Ffluxus trahens secum aliquid de materia, naturáq; rei, similiter afficit medium, atque instrumentum. Et ideo huc tendit. ut naturam mutet. Qua mutatione crescente adducitur sensualis natura desinere. Itaque nõ effluxus a re naturalis proprie cõducit ad sensum, sed ipsa simpliciter actio, non tam materiam rei sentiendæ sequens, q̃ speciem, speciem inq̃ non tam quia sit in materia q̃ quia sit species ab idea, quare actio eiusmodi ad instrumentum profecta desinit in eo saltem. si non prius in speciem quodámodo spiritalem sensibus necessariam. Lumen hoc ipsum, quod simpliciter sit uisibile nõ habet ex uirtute diaphani, immo hoc ex illo id euidenter habet. sed diaphano tanquam uehiculo ad nos usq; traducitur. Est ergo nobis uisibile in diaphano potius quam per diaphanum. Dici uero potest nihil nobis esse uisibile præter colorem. Item nihil præter lumen, nam & lumen color quidam est, tum naturalis syderibus, atque igni, tum diaphanus peregrinus, & color est lumen, tum instrumentum in compositis, & opacis, tum sincerum in cælestibus, atque diaphanis.

PRISCIANI.

s Ed est ne adeo fortis ipsa coloris potestas, ut absque effluxu moueat, atque continue. Constat enim continue actum suum edere, nisi forte quemadmodum ignis materia indiget ad agendum, sic & luminosum, sed certe non color tantum, sed (ut dictum est) esse sensibile, sensus mouet eo ipso q agit, Color autem nec semper, sed quãdo iam est illustratus, & quãdo (sicut Theophrastus ait)

diaphanum

diaphanum ei tanquam materia subest, quod quidem simul & lumine colores perficit, & quodammodo formatur ab illis, separato uidelicet actu huc inde manante. Lumen autem non per diaphanum, sed in diaphano potius, & secundum seipsum nobis fit conspicuum ipsum quoque diaphanũ fit lumine manifestum. Forte uero non est diuidendum (ut Theophrastus ait & recte ait) neq; enim lumẽ absq; diaphano, neq; hoc absq; lumine sensu percipitur, atqui si lumen est diaphani color, certe hoc ipsum, quod uisibile dicitur, nihil præter colores erit.

Caput xxx. Aer medius cõfert ad uisum, auditũ, olfatum, nõ ex eo proprie ꝙ à re sentienda formã accipiat, Sed actum ab illius forma manantem traducat ad sensum.

MARSILII.

r Es uidenda nõ imprimit aeri formã aliquã uel figuram, sed ab ea iam illuminata procedit ab eius specie lucidus quidam actus, & specialis, atq; specificus nõ mixtus aeri, & ideo aerem non figurans, sed cum primũ attingit lucidum in nobis spiritũ, rursus euadit in speciẽ speciei unde uenerat congruentem. Ab obiecto sonante atq; olente tanq̃ magis materiali, q̃ sit obiectũ uisus euidentius patitur aer atq; spiritus, q̃ a colore, Verũtamẽ nõ ĩ eiusmodi passiõe sensus efficitur, sed in actu quodam speciali atq; specifico qui a specie rei procedens sub passione latet, & in spiritu redit ĩ speciẽ uirtute uidelicet uitæ nostræ quæ est admodum specialis. Ac si forte & prius q̃ nos attigerit in speciẽ, euaserit spiritalẽ. fit utiq; talis mundanæ uitæ uirtute. Vna. n. mundi animalis unius uita, nanq; singulis insita inuicẽ cõnectit singula, præcipue quæ aliter sunt conformia, efficítq;, ut etiã quæ procul distare uidentur agant in se inuicem facile, atq; compatiantur, quod magi testantur.

PRISCIANI.

q Vid ergo diaphanum patiens efficit uisionem? Quidam enĩ figurari formaríue proprie putant, uerum non ita putandum sed quemadmodum diximus, efficere uidelicet uisionem tanquam ipsum accipiens absolute actum a uisibilibus emanantem, eũq; copulans instrumento. uisibiles uero non solum colores sunt, sed etiam magnitudines atque figuræ, quamuis secũdo quodam gradu sicut iam distinximus. Olfatus autem (ut ait) fit per aerem tanquam cõmixtum ut apparet, atque patientem. auditio uero per aerem figuratũ. Dictũ est autem sensum non secundum passionem fieri, & uocem non esse figuram in aere factam, sed perfectam quandã speciẽ actionis, siue actus. Tũ uero odorabile nõ passio quædã ẽ, sed spẽs. patitur aũt magis aer

ab istis tanq̃ a speciebus magis ad corpus, materiámq; declinantibus.

Caput.xxxi. Quod minus materiale est potentius uenit in sensum im materialé, atq; sensus remotior à materia obiectũ ímateriale potentius excipit.

MARSILII.

q Vatuor sunt causæ, quibus sensibile ad sensum magis peruenit, magísq; sentitur. Prima quando obiectũ ad hoc est efficacius. Secunda quãdo sensus ẽ purior. Tertia quãdo medii qualitas est utriq; conformior, adeo ut aptius ab obiecto in sensum traiiciat actũ. Quarta si accesserit distantia minor. Visus, atq; uisibile propter naturã spiritalem longius inter se agunt. Cæteri sensus gradatim descẽdentes in actum, quia paulatim natura materialis in instrumẽto crescit atq; obiecto, paulatim ineptius inter se pigriúsq; agunt sensus. atq; sensibilia. neq; tam procul q̃ uisus in sentiendo procedunt.

PRISCIANI.

p Ost hæc interrogat Theophrastus utrum quodlibet sentiendum ad sensum æque perueniat, an poti⁹ hoc magis, illud minus. Arbitror equidẽ proculdubio nõ similiter peruenire. sed quatenus, quod est sentiendũ uim habet ad agendum maiorem siue minorem. Rursum quatenus instrumentũ sensus puritatẽ habet magis minúsue sincerã. Præterea quantum ipsum quoq;, quod mediũ est, magis minúsue est aptũ ad actũ inter obiectũ sensúmq; trahiciendũ. Denique secundum interuallum longius, aut breuius, quo sensibile sit eminus, aut cominus perueniendi differentia quædam accidit.

Caput.xxxii. Inter sensibile quia materiale nimium, atq; sensum ímaterialem, semper est opus medio quodam quodãmodo spiritali.

MARSILII.

q Vando ad longissimũ spatiũ scintillã uides, exiguum locustæ sonum audis, & animalia quædam minima quæq;. Item apes & formicæ mellica olfaciunt remotissima, conchæ quin etiã distantia gustant, & torpedo per longam sæpe uirgam stupefacit te quasi tangens, putas ne præsertim in superioribus a minimo quoque obiecto longissimum spatium frangi, & materialiter affici? nequaquam. sed intercidit, nescio quid quodammodo spiritale, quod per tam longum spatium agat in sensum. idest actus quidam specialis, atque specificus a specie rei sentiendæ proueniẽs, siue hic intra nos fiat, ut in tactu atque gustu. siue ẽt extra nos, ut ĩ uisu, auditu, olfatu, qui & uirtute fit uitæ cõis cuius beneficio cũcta ligãte tã facile a rebus distãtib⁹, & mouetur sẽsus & corpus

corpus conforme patitur a conformi, quod per magicen est cōpertum. Quamuis autem ab obiecto magis materiali medium & instrumentum uehementius patiantur, ut in tactu, gustu, olfatu, & sæpe auditu, tamen ab eo, quod minus materiale uenit, sensus tutior expeditiorq; resultat. Circa uisum statim ab obiecto actus prouenit spiritalis ipsius, ut arbitror luminis beneficio. itaq; momento eodem uidemus quo processit, sed sonus prope sonantem materialis quædam passio est aeris. atq; fractio tēpore facta, eiq; mox succedit specialis, & quodāmodo spiritalis actus simul totus attingens auditum. qui in aere ita fracto resultat uirtutis occultioris officio. Itaq; non eodem momento pulsantem audis quo & uides. Procedit autem specialis actus ī uoces, quatenus & passio aeris non passio inq̄ frangens, sed afficiēs. nam ultra frangentē lōge procedit.

PRISCIANI.

c Eterum ꝙ in omnibus quoq; sensibus, īter sēsibile, sensumq; mediū aliquod īcidat, quāuis exteriorū obiectorū mediū appareat euidentius eorum uero quæ quodammodo sunt in nobis, minime, satis & ab Aristotele definitū est, & á Theophrasto nihil est dubitatum, & si instandum hic studiosius iudicauit. At illud in primis quispiam indagauerit, si præsentia uocis (ut diximus (repente aduenit simul tota, quo nā pacto qui sono propinquiores sūt, magis audiāt, atq; uelocius. aut quomodo, quādo quis quercū incidit prius cædentē cernimus, q̄ sonitū audiamus. Constat enim non simul percussionis aspectū fieri sonitusq; auditū. Dicendum est autem hoc ita contingere, quoniam necesse est aerem pati prius aliquid, atq; moueri. Quo quidem ita moto, ipsa uocis species mox tota fit simul. Passio quidē motúsque in tempore fiunt. Species autem posterius sane, sed ei, quod iam factum est tota simul accedit. circa uocem igitur posterius, in passione actus ipsius species accidit, eatenús que peruenit, quatenus per continuitatē aeris procedit & passio. Quamobrem qui sunt propinquiores obiecto, citius magisq; audiunt. Quippe cum uelocius, magisq; patiantur, qui sonanti primo propinquiores existunt. Quod uero uidendū est, non per passionem in diaphanum agit. quando nec ipsum quidem quod illuminat. Itaq; sine tempore agit, simulq; occurrit omnibus, quibus cernitur. Tam etsi non similiter omnibus, sed propinquioribus se expressiuis patefacit. Quoniam in ea, quæ parariora sunt uehementius agit. hæc autem sunt, quæ secundum locum sunt uicina, propterea ꝙ, & quæ uidentur, & quæ quodammodo uident, corpora sunt.

Caput.xxxiii.De reuerberatiõe lũinis,& imaginibus. MARSILII.

l Vmen incidens in corpus quodammodo densum leneq; & nitidum sistit se ipsum,colligitq;,& protinus conualescit in corpore uidelicet tum firmiore,tum ei præceteris cõgruo, Congregatũ ideoq; & ualidum agit hinc iterum in oppositum,quãdo scilicet est corporibus quoquo modo specularibus resultat in oppositũ parietem,ibiq; splendorem procreat. Resultat item in alia & in oculos. Nunq̃ itaque frangitur. sed explicat primo se ipsum, deinde replicat, atque applicat. Et utrobique unus continuusq; uidetur luminis actus, Radius similiter uisualis corpus attingens quomodo libet speculare firmatur,cõgregatur. corroboratur,& replicatur. Relapsusque in oppositum ex speculo,res speculo uidet obtectas. Sunt,& qui uelint formas rerum illuminatas ad speculũ producere radios qui inde reflectantur in uisum res ita uidentem, Addit Theophrastus & plato á figuris rerum illuminatis imagines quasdã progredi, quæ nominãtur Idola. Idos enim species est ab hac per diminutionem idolum appellatur,quasi specimen siue exilis quædam species á specie perfectiore proueniens. hæc igitur idola quasi ualde debilia,uisum non plus mouẽt q̃ in speculare corpus inciderint,quo stabilita redintegrata corroborata se oculis offerant. siue ipsa ad uisum inde procedãt,siue radius uisualis ad eas ipse prosiliat. Quo autem modo idola nõ solum spiritalia,sed etiam materialia e rebus effluãt tum p lumen ,tum sine lumine,tum ad uisum,tũ ad alios quandoq; sensus,& præcipue in spiritu nostro imaginali tanq̃ in speculo quodam conualescant,seq; nobis ostendant,& in nos mirabiliter agant.in plotini cõmentariis pertractamus.

PRISCIANI.

t Heophrastus inquit deinceps de refractionibus siue reuerberationibus esse tractandũ,dici nãque solitũ esse expressionẽ quandã obiectæ formæ quasi repercussæ in aere fieri. Forte & ipse Plato idẽ sentit,ubi ait apparitionẽ quandã corporaliũ specierũ idolarem siue imaginalẽ fieri in lumine.leni cuidã corpori circunfuso. Nos igitur fractiones,seu uerberationes non debemus corporeas hic admittere. Nam tale quiddã passio est ab ea.quæ naturaliter est actio dissidẽs Præsertim ubi de solis lumĩe agitur ,sed uerberatiões quoq; actiuas & efficaces debemus accipere,dũ uidelicet,& ipsum,quod illũinat.& ille q uidet circa corpus densum,tersum,lene,lucidum, efficacius agit,adeo ut & ipsum illuminans per hoc insuper illuminet alia, & ipse uidens,

per idem respiciat aliud. huius enim secundus est actus. Quippe cũ subiectũ eiusmodi lene, atq; subrutilans, simul in actione conducat. Qua ratione cum lumine cognationem habet. Tum uero & quia quod illuminat utrobiq; agit, merito secundus actus fit primo cõtinuus, & quia corpus lene tersũmq; in actu secundo, siue actione secũda, simul ad agẽdum cõfert, ideo diuisio quædam utrorũque contingit, siue concurrit, Quod quidem uerberatio, siue fractio nominatur, Quando uero ꝑ specula spectantur uultus fit ibi uisionis ipsius reuerberatio quædam in formam primam non secundum passionem. sed secundum actionem sicut diximus. Plato autem effici uult etiam apparitionem quandã corporalium specierum imaginalem in ipso uisionis prodeuntis actu, circa lene quoddam nitidũmq; corpus, non quidem per effluxũ quendam corporeum a corporibus. sed per specierum umbratilem quandã figurationem in apparendo, atq; uidẽdo. Quod forsan & Theophrastus indicat. ubi ait per reuerberationes formæ expressionem quandam, siue figurationem in aere fieri

Caput. xxxiiii. Inter agens & paciens oportet esse communionem.

MARSILII.

u Bi futura est actio peremptoria, cõmunio inter agens, & patiens sufficit in materia, ut inter ignem atque aquam. Quod si accesserit cõmunio in qualitate non nulla facilior proueniet actio, qualis inter ignem aerẽmque contingit. Vbi uero iminet actio perfectori necessaria est cõmunio in quadam proprietate naturæ, sic rationale docet rationale. sic luminosum illuminat luminale, hoc enĩ perficit præceteris illud, quoniam ad huius formam in illo est quædã proprietas incohata. Proportio itaq; in proprietate quadam est sensus huius adhoc ipsum sensibile, illius ad illud, oculus diaphanũ quiddam est & luminale atq; in eo, quod naturaliter cepit habere ad summũ perficitur a lumine per diaphanũ. Similiter spiritus auditui seruiens habet aereã proprietatem iam quodammodo in se sonantem uel facile resonabilẽ accedente uidelicet aere fracto perfectius sonante, in spiritu similiter olfatur uapor, inest expeditissimus ad uapores odorum, & quasi iam odorus. In gustu naturalis quædam saliua expositissima est quasi similibus ĩ sapore liquoribus ĩ tactu natura solidior, & primis elemẽtorũ qualitatibus accõmodatior inest. Et ubiq; patitur hoc ab illo, nõ qa hoc illi ĩ similitudĩe sit æq̃le, sed qa quodãmõ simile & ꝑ hoc ad reliquã similitudinẽ facilĩe properãs & obediẽs tãq̃ formabile formatori. ĩstrumẽta sen

suum conueniunt cũ sensibilibus in proprietate, quam diximus. Sensus autem in rationibus insitis sensibilium. Intellectus cum intelligibili multo magis. Penetrat enim intelligibile resoluendo, quod sensus efficere nequeunt.

PRISCIANI.

S Vbdit uero post hæc, in quibusdam uideri sensus instrumentum rebus sentiendis esse cognatum. lingua enim per humorem quendam gustat saporis humorem. Auditus quoq; aereã audit uocem per motum aeris intus inclusi. Quæritigitur quam ob causam non in aliis quoque sensibus similiter res se habeat. Item quomodo simile á simili patiatur. scilicet ab externo aere intimus aer. Et humor infimus ab humore. Immo & í cæteris ratio est cõsimilis. Nempe in quolibet sensu tale ĩstrumentũ est, quale est eius obiectũ. Quippe cum instrumentum obiectorum actionibus sit subiectum. sic ergo diaphanum quidem est in uisu, resonabile uero aliquid in auditu. Non ení qua ratione est aer, sed qua resonabile quiddam sonum haurit. olfabile similiter in olfatu quiddam latet. Qua propter hic quoque est aliquid aqueum, uel aerium, uel potius medium. Nam humor aqueus est in gustu. In tactu deniq; facultas quædam est potens congrue tangibiles excipere qualitates. Nec ita simile a simili patitur, sed quod est in potentia ab eo, quod existit in actu, neque rursum, tãquam aer ab aere patitur, Sed tanquam aliquid in potentia resonabile ab eo, quod actu resonat.

Caput. xxxv. Dubia de uisu. auditu. olfatu.

MARSILII.

M Edium necessariũ ad uidendũ nõ est aer, aut aqua, sed ipsum simpliciter ubicunque sit diaphanum. uerum tamen diaphanum aqueum ad hoc positũ est in oculo ut aqueus humor tenuem ipsius uisus coerceat spiritum, alioquin prorsus euolaturum. obiectum auditus est ipse simpliciter sonus siue in aere fiat puro, siue aqua. uerumtamen aer potissimum inclusus naturaliter est in auditu, Quoniam facilius q̃ aqua mouetur, Necessarium est autem ad audiendum instrumentum auditus moueri, Quoniam igitur spiritus aereus est instrumentum auditus, Ideo nullo modo potest audiri quicquam, nisi eiusmodi aer moueatur inclusus, & forsan aliquis propterea opinabitur non audiri externum aliquid, nisi ei sit aer infusus, aut etiam circunfusus. Potest tamen aliquid adorari absque aere respirato. scilicet ab animalibus olfatum habentibus expeditum ab hominibusque similibus

Animantes

Animantes uero & homines habentes meatus ad olfatum oppletos re-spiratione duo præcipue consequuntur, nam & uberioré odorem attrahunt, & tracto uiolenter aere meatus protinus patefaciunt.

PRISCIANI.

c Vr nam igitur humor quodámõ aqueus positus est in oculo. Ac nõ potius humor quidá aquæ aeriq; cõmunis? quãdo quidem & diaphanũ est utrisq; cõmune. Rursum, cur nõ & in auditu cõmune quiddam ponitur aeri, atq; aquæ. Siquidem & in aqua fit sonus. Similis de olfatu accidit dubitatio, sed profecto sufficit alterũ, nã & in externis non est opus cõmissione, sed siue aqua siue aer sit, quod est medium, simili ratione uidemus. Cur ergo in aqua pupilla locatur? quoniá uidelicet aqua magis q̃ aer cohibet atq; cõseruat. Quã rursus ob causam auditus est in aere positus. nempe quoniam aer est mobilior. Confert uero motus ad sonũ ꝑcipiendũ. Verũ si absq; respiratiõe olfatus fieri potest. quid prohibet (Theophrastus ait) quomĩus sine aere aliquid audiatur? hoc certe, quia non potest intus fieri sonus absq; pulsatione aeris auribus intimi. Instrumentũ nanq; auditus est aer, olfatus auté ipsius instrumentum non est spiritus ille respiratiõe tractus, sed ille quidem utilis est ad meatus aperiendos, qui ad olfatũ ducunt, In illis uidelicet, quæ obstrusos meatus habent. In quibus uero patent hæc, etiam non respirantia prorsus olfaciunt.

Caput. xxxvi. De sono & motu, qui fit in auditu perpetuus.

MARSILII.

p Vtant peripatetici sonum ipsum audibilem. idest qui ab externis uenit ad aures fieri uioléta quadá collisione, atq; fractione, ubi corpus minus crassum in crassius quoddã ícidens uiolenter retunditur atq; cõfringitur. In esse insup auditui cognatũ sibi aerem, qui ꝑpetuo moueatur, & sonet. sed motũ eius ab omni uiolentia naturaliter eẽ remotũ, atq; esse actum quendã uitæ uegetalis in aere illo se perpetuo exercentis, atq; inde motũ procreantis quoquo modo localem actũ uidelicet circulo quodã. qui sane motus aer crassiores capitis partes circum attingens cõtinuũ sonum efficit mira facilitate tam exiguum ut nõ suscitet í nobis sensum, præcipue quoniã huic semp est assuetus. Quotiés aũt obstruimus aures sõus ille prius diffusus, atq; exhalabilis cogitur, conualescit, reuerberatur, auditur. Ante uero quãdo nõ audietur, cæteros sonos minime confundebat. neq; motus ille motiones extrinsecus ueniétes. nã & lenis est & in alia specie q̃ motus externi.

PRISCIANI.

i Nter hæc interrogat Theophrastus.nũquid sonus solido quopiam prorsus idigeat,an etiã sine solido fieri possit,qualis uentorũ sonitus eẽ uidetur.sed re uera hi quoq; terrã ꝑcutientes resonãt.immo & ipsi tonitrus tum demũ fiunt,quãdo spiritus circa nubẽ quasi solidũ aliqd frãgitur.Cæterũ si aer cõgenitus ẽ auditui,auditur aũt aliqd,quãdo aer externus hũc pulsatione cõtingit,atq; hic quoq; semper est in motu sonãtq; semp,sequitur,ut motus motũ sentiat,nõ sonus ipse sonum,tam & si quod inest siue agitatũ siue resonans sensum prohibet, quẽadmodũ in cæteris accidere solet.uerũ nõ simpliciter sensibilis est intimus ille sonus,Vnde fit,ut neq; sonantẽ ꝑcipiamus nisi aures obstruamus.Tũ uero & motus eius uitalis ẽ,nec qualis pulsati aeris atq; ꝑcussi. Quãdo uero aer q nobis est intimus patitur a percusso,ipsamq; soni speciẽ iam accepit,tunc sane fit auditus in actu.Prior itaq; sonus,quoniã nõ est sensibilis nõ confundit auditũ.Quin etiã motus ipse uitalis nõ solũ nõ impedit quidẽ,sed etiã confert ad pulsatũ fractũq; aerẽ sentiendum.

Caput.xxxvii. Quomõ inuidẽdo,audiẽdo,odorando sit mediũ inter sensibile atq; sensum.

MARSILII.

s Atis quidẽ cõꝑtum est inter rem coloratã uel ad modũ luminosam,atq; uisum mediũ aliqd esse.i.diaphanũ & actum quẽdam uel speciem spiritalẽ.sine quo medio offendatur uisus & obruatur.quin etiã quãdo remotissima quædã audimus uel olfacimus, patet p mediũ temꝑatũ illa sentiri.At quãdo a sonante propinquiore in nos fractus aer irrũpit uel a thure propinquo proueniẽs influit uapore. nõ ne natura ipsa sensibilis,deniq; sine medio tangit sensum:Responde, quãtũ de materiali natura sensibilis,si instrumentum sẽsus illabitur,uel ĩpedire sensum,si acrius illabatur,uel omnino nõ esse sensui necessariũ, etiã si lenius ĩfluat.Quod aũt & tutũ,& necessariũ ẽ,ad sensum non esse materiale qcq̃,sed specialẽ potius actũ quẽdã,siue spẽm actiõis admodũ spiritalẽ ex re sentiẽda ad ĩstrumentũ sensus ꝑuenientẽ.Sensum uero ita sentire sicut & mouetur,moueri aũt nõ a medio hoc eiusmõi actu,sed p eiusmõi,mediũ a sensibili,Sẽtire igitur nõ hoc qdẽ mediũ nõ hũc uidelicet actũ nõ hãc.s.speciẽ,sed ꝑ hæc ipsum sentire sensibiliter. Quod proprie sensum moueat,q̃uis ꝑ mediũ eiusmõi moueat.

PRISCIANI.

a T si sonus ꝑueniẽs ab externis ad auditũ usq; penetrat,qũo cõpertũ ẽ nobis nullũ fieri sensum,quãdo sẽsibile tãgit sensũ.Nã & ĩ olfato odorẽ attrahimus respirãdo,quoad.s.ipsũ pricipale ĩ

nobis attingit. sed profecto ipsum sensibile illic est, ubi percussio, & ubi aromata suauiter redolétia, sicut & ubi é ipse color. quæ sensibus admoueri nó possunt, si mó sunt sensibus cognoscéda. quæ aút ab illis in medio fit species actionis, adesse oportet ét sensuum ístrumentú. Nam sicut & ille subiungit, nisi ab ipso sensibili in nos pueniat aliqd, nunq̃ sensus í nobis mouebitur ullus. Iam uero color p diaphanú mouet uisum, dum uidelicet mediú quoq; hoc efficit aliquid, atq; cófert, & ipsum ét motú é quodámó ab eo, quod nobis est uidendú. Quo aút modo ita sit affectú í supioribus, pro uiribus é distinctú. Atqui nó mediú quidé, sed ipsum, quod facit re uera sentimus. nó. n. est idé effectio atq; efficiens, neq; actio atq; agens, efficit aút ipsum efficiés secúdú effectioné, atq; patiés ab efficiente quidé patitur, Verú secundú ipsam ab illo procedété effectioné, neque ab affectione proprie patitur. Sétimus igitur nó ipsam quidé actionem a sensibili ueniente, sed ipsum sensibile, secundú tamé actioné ab eo profectá. quáobrem nó mediú psentimus, sed p quandá spém actionis í medio editam, ipsum quod hanc edit obiectum.

Caput. xxxviii. Natura luminis est excellentior natura soni.

MARSILII.

s Onus ipse tanq̃ genus nó proprie dicitur distare ab acumine & grauitate, quæ differétiæ eius sunt, uel a graui & acuto sono, quæ sunt species eius, ná una cú eiusmói differentiis ipsum in speciebus ícluditur, neq; re ipsa, & si ratione quadá talia supeminét. Lumen aút distare proprie dicitur a coloribus. qui neq; differétiæ, neq; spés sunt illius, sed participationes quædá, & imagines, & effectus, atq; ipsum re ipsa talia supeminet. Atq pp excellétiá causalé nó minus necessariú é lumen ipsum coloribus in natura cóstituendis atq; declarádis, q̃ sonus & quodlibet genus differéciis spébúsq; suis.

PRISCIANI.

i Nquit aút Aristoteles differétias sonoꝝ, sicut graue & acutú est declarari í ipso secundú actú sono, Adducit præterea, sicut colores absq; lumine nó uidétur, ita nec absq; sono graue acutúq; designari, quasi dicat similiter se habere lumé quidé ad colores. Sonú aút ad acutú, atq; graue. Vbi forsan Aristoteli aliquis cótradixerit. non. n. lumé sed color similiter se hét ad albú, atq; nigrú, sicut sonus ad acutú atq; graue. Respóderi pót pro Aristotele. Si hæc duo quantum spectat ad genus cósiderentur. certe color ipse tanq̃ genus in præsenti cóparatióe cú sono cóferri pót tanq̃ genere, nó aút lumé. Verútamé quoniam colores absq; lumíe nó cernútur, quéadmodú neq; acutú, atq; graue

absq; sono discerni possunt,hac merito rõne cõparatio ab Aristotele introducta,solũ est quantum ad hoc ipsum pertinet,quod est.

Caput trigesimũnonum qualis sentiri sit natura gustus.

MARSILII.

a Limentũ aridum liquefieri oportet in ore,ut nec offendat,& facilius illabatur,iõ ĩstrumẽtũ gustus oportuit nõ esse aridũ,& humectatõi prorsus ĩeptũ,sed facillime humectabile lĩguáq; hẽre spõgiosã,q̃ stõachi pulmonũ cerebri stillicidiis irrigetur,& alimẽtoꝝ cõbibat liquores.neq; tñ oportuit hũorẽ ĩse uiscosũ hẽre,uel multũ. Alioqn & hebetaret sẽsũ & liquorẽ ueniẽtẽ esse hũidũ nõ ꝑciperet.siqdẽ hũidũ nõ alterat humidũ,necesse tñ est & hic hũidũ ꝑsẽtiri. hũidũ.n. ad tactũ ꝑtinet gustus aũt est quasi quidã tactus uel tactui proximus. Proinde certũ huic saporẽ manifestũq; natura nõ dedit,ne hoc uno discrimẽ iudiciũq; saporũ cõfũderetur,dedit tamẽ humorẽ quendã sic affectũ & temperatũ,ut prope modũ sit oĩs sapor,facillimẽq; saporibus ĩfluentibus conformetur. PRISCIANI.

s Ed cur nã existimat Aristoteles ĩstrumentũ gustus nec humidũ ẽe debere,nec tale ut humescere nequeat,quippe cũ (ut ait) hũidũ sit futuꝝ,q̃d est gustãdũ. Respondebit forsitã aliquis hoc ipsũ,q̃d est gustabile non esse hũorem simpliciter.sed hũorem proprie sapidũ. Oportuit igitur ĩstrumentũ gustus humorem ĩ se dũtaxat sapidũ non habere. Vel potius quoniã gustus sensibile proprium quodã tactu degustat,nec esse ipsũ pati uel ut a quodã non gustabili solum. sed tãgibili.quapropter & uelut ab humido.quãobrem oportet instrumentum eius propria humiditate prius non esse submersum.

Caput xxxx. de ĩstrumento gustus & tactus MARSILII.

a Nima fons uitæ atq; sensus hæc duo prius uberiúsq; spiritui tradit tãquã propinquiori.ꝑ spiritum uero neruis carníque cõicat.est itaq; spiritus præcipuũ ĩstrumentũ aĩæ,tũ ad uitã sensũq; membris ĩꝑtiendũ.tũ ad sentienda,quæ ueniũt ab externis. Oportet ãt ĩstrũm hoc si patiatur a sentiendis lenissime pati. Vehementior.n.passio & dissoluit spũm & occupat aĩam iudiciũq; disturbat. tẽꝑatur uero passio spũs circa uisũ,auditũ,olfatũ,ꝑ ĩteruallũ aerẽq; medium. Circa uero gustũ atq; tactũ,ubi nõ est eiusmodi mediũ,quo nã tẽꝑatur lĩgua.s.carnẽq; neruosa,quæ duo quasi media quædã hic existunt inter sensibile,atq; spiritum,q̃d præcipuum est ĩstrũm ad sentiendum. Possunt tamen duo hæc etiã istrumenta dici quatenus uitæ sensúsq; ꝑticipia sunt.

ſunt.quatenus aũt temperãt paſſionẽ a ſenſibili uenientẽ media nõiantur.memẽto in his quoque duobus ſẽſibus nõ ex materiali naturæ ſenſibilis ĩfluẽte,ſed ex ſpeciali quodã actu eius atq; inſup ex ſpecie ſenſuali ꝑ uitã intrinſecus reſultãte actũ ꝑagi ſentiẽdi. PRISCIANI.

P Roinde Ariſtotéles,ſicut & poſtea Theophraſtus exiſtimat, neq; linguã eẽ ueꝝ ĩſtrũm guſtus,neq; carnẽ ueꝝ inſtrũm tactus,ſed duo hæc proportionẽ ſiue cõparationẽ quãdã hẽre cũ iis,quæ in uidẽdo uel audiẽdo nobis media fiũt. Etenĩ in tactu atq; guſtu oportet quidẽ aliquid & mediũ,ſiquidẽ ſenſibile ſenſui prorſus ĩpoſitũ ſenſũ nunquã mouet,mediũ aũt in his nõ eſt externũ.Nã & quãdo mediũ aliqđ foris ĩteruenit,nõ ꝑ hoc tamẽ.ſed una cũ hoc guſtus,aut tactus efficitur,uelut ſi clypeus ibi medius opponatur,nõ ita ꝑ clypeum lapis ꝑcutit,ſicut color ꝑ aerẽ mouet uiſũ.ſed una cũ clypeo manũ uerberat adeo,ut ambo ſimul ꝑcutiãtur.Quoniã igitur mediũ tactui guſtuĩq; ſeruiẽs nõ eſt externũ.cõſequẽs eſt,ut ſit ĩternũ.hoc aũt quodãmõ caro ẽ atq; lingua. Carnẽ quidẽ pati patet.Patet ĩſup eã nõ ſimiliter,pati atq; ea quæ aĩa carẽt,Patitur ergo uitaliter.& quoniã uita carnis ẽ ſẽſualis,patitur ẽt ſenſualiter.quo igitur mõ ita patitur.niſi & in ea aliqđ ſit,quod iudicet,nã & ſi aliud quiddã eſt ĩſtrũm tactus principalius atq; ꝑfectius, qualis eſt ipſe ſpũs.Caro tamẽ ipſa quoq; eſt ſenſualis,quæ ſane ſimiliter quidẽ hic ſe hẽat,atq; aer circa uiſũ,quatenus mediũ eſt penes principalius inſtrumentũ.Ex eo aũt quod caro nõ extrinſecus accidit,ſed nobis adnata merito ꝑticeps eſt & ſenſus. Cur nã igitur,ſi caro ſenſitiua eſt aliud inſup oportet ĩſtrũm tactus prius inducere.quoniã uidelicet caro uehemẽtius patiẽs ſubſẽſibili eproximo huic ĩcidẽte paſſiõis acerbitate actũ ſentiendi diſꝑdit.quãobrẽ Ariſtotéles etiã iudicat aliqđ eſſe mediũ in tactu ẽt atq; guſtu.quod quidẽ cũ ponat ingenitũ animalibus,merito mediũ in his eiuſmodi uitale ponit atq; ſenſuale.

Caput.xli.ĩſtrũm ſenſus debet eſſe mediũ inter ſenſibilia ſua cõtraria,ita ut nec alterutrũ hẽat,nec ſit ex utroq; cõmixtum.

MARSILII.

S I ſpũs guſtui ſeruitur⁹ naturaliter dulcis fuerit,nõ alterabitur a dulci.Iõq; neq; đprehẽdet,iudiciũq; cõfũdet amari.Sin amarus fuerit ſimiliter neq; diſcernet amaꝝ,& dulce cõfundet.ſin ex utroq; cõmixtus,neq; ſimiliter cõmixta diſcernet,& extrema cõfũdet utrinq;. Spiritus nõ eſt ĩſtrumẽtũ ſenſus proprie,quia ſit corpus.ſed tũ quia tali quadã proprietate eſt affectus ad tale quiddã ſẽſibile ſpectãte potiſſimũ

tũ etiã quia pticeps est & uitæ habẽtis ĩ se sensibiliũ rõnes, p quas sensibili um fit iudiciũ. in corpore sũt accidẽtia, eius qualitates, uidelicet atq; quã titates, quibus & substãtia subest. sensus quidẽ exterior accidẽtia tantum pcipit. substantiam uero opinio. i. ratio utens imaginatione uel imaginatio ratione freta.

PRISCIANI.

c Xistimat id quoq; recte, oportere uidelicet instrumentũ sensus in medio quodã cõsistere inter cõtrarietatẽ illã, quæ rebus inest sentiendis in medio in quã nõ ex extremis cõmixto. alio quin iam fuisset passũ. uerũ oportet nõ esse passũ. sed iudex potius passionũ. quod enĩ ex extremis est admixtum nõ est mediorum iudex. nã simile a simili pati nõ solet. Addit præterea quod instrumentum sensus corp9 qdẽ ẽ atq; magnitudo. Nõ tamẽ q̃ rõne magnitudo ẽ, sẽsuale putã dũ est sed per rationem quãdã atq; potentiã. hoc etenĩ instrumentũ in ratione quadam ad sensibilia spectante consistit, atq; specie quadam uitæ iudicatiua corporum designatur. Proinde quoniã omnia sensibilia sunt passiones uel differentiæ corporum, qualitates enim sunt, atque quantitates per quæ autem unumquodque totum cognobile est, in eisdem quoque consistit. uideri quidem potest alicui in passionibus differentiisque corpus uniuersum consistere. Sed re uera non solo sensu, immo ratione quoque opinatrice corpus cognosci solet. Opinione nanq; una cum sensu cognoscitur apud Platonem corpus. essentiã itaq; corporalem opinio percipit.

Caput. xlii. de numero & qualitate sensuũ. MARSILII.

c Vm animal sensu definiatur, consequens est apud Aristotelẽ hominem tanquã animal pfectissimũ tot sensus habere, quot in genere animaliũ reperiri possunt. Nõ sunt ergo in toto aĩalium genere plures quã quinq; sensus. quos possidet hõ. forsan etiã probabile est esse quĩq; genera sensibiliũ siquidẽ ad corpus proprie spectat esse sensibile. sunt aũt naturæ corpoꝝ quinq; elemẽta. s. quatuor atq; cælum. Existimat insup Aristotẽles parum quidem ignis, minimũ uero terræ inesse sensuũ instrumẽtis. Aeris aũt & aquæ quãplurimum, ut dici possint instrumenta hæc aeria esse simul & aquea. Itẽ si per linguã gustetur, atq; tãgatur. quæcũq; animalia linguã habẽt ultra tactum hẽre præterea gustum. Rursus si motus per uisum cognoscitur & auditũ atq; tactum, quodcunque animal aliquod horum habuerit cognoscere quodammodo motũ Theophrastus addit, ubi dicitur aeream naturam ad plures sensus conferre, non esse accipiendam ibi naturam simpliciter

aeream

aereā. Immo eā cū tali quadā proprietatē formali cōferre ad auditū. Cū alia uero potius ad olfatū.

PRISCIANI.

p Ersuasisse sibi uidetur Aristotéles nō eē plures quā qnq; sensus, inde potissimū ꝙ oīa nobis sensibilia sūt. Tāgibilia qdem tactu, quæ uero ꝑ media sentiuntur, ex eo deprehēdi qđ hēamus illa, ꝑ quæ mediū cognoscitur. Cognoscitur qdē hoc ꝑ sola simpliciū corpoꝝ duo, ꝑ aerē. s. atq; aquā. ex duobus aūt his solis simplicibus īstrumēta sensuū nobis insūt. Nā ignis qdē aut nullus est, aut cōis oīum. neq; uero terra. sed siquid tactu deprehenditur quoquomō miscetur.

Vult insuꝑ si ꝑ unū īstrūm sensus plura patuerint sensibilia, eū qui hoc habet ad plura sentiēda sufficere. Sin autē ꝑ īstrumēta plura ꝑcipiatur idē, censet & qui alterutrū hēat idē sentire posse. Cū igitur hæc ita dixerit Aristotéles, hinc cōsequēter Theophrastus īquirit. Primo qdē unde id cōfirmetur. ut ꝑ sola hæc duo aerem. s. atq; aquā sēsus ꝑficiatur, nū quid nobis cōueniat ꝑ hæc sola, propterea ꝙ īstrumenta nobis ex his cōponātur. Visus quidē attribuatur aquæ, auditus aūt aeri. sed olfatus ptineat ad alterutrū. Deinde quærit si ꝑ idē plura noscātur, an forte non oīno qui hoc habet, propterea plura cognoscat, uelut si ꝑ aerē odorāda & audiēda ꝑcipiātur, nō tamē necessario ꝑ hūc cognoscūtur ābo, nō enī quæcūq; animalia olfaciūt, statim & audiūt. Neq; enī tanquā simpliciter aer mox olfaciēdi & audiēdi fit cōpos. nam aer in gutture eius ut fistula neutrū habet. sed ꝑ rōnē poti⁹, quā ꝑ materiā sentiēdi fit cōpos atq; oportet ad utrūq; sentiendū rōnem quandā in se possidere. qui ergo ad utrūq; non possidet, non sentiet ambo.

Caput. xliii. qualia sint sensuum instrumenta.

MARSILII.

e T si in cæteris præter tactū sensibus oportet nō inesse qualitatem obiectis formaliter similē, neq; enim in gustu sapor, nec odor est in olfatu, tamē in tactu necesse est esse tactiles qualitates in esse ex his enī corpus necessario cōstituitur. Sat uero erit si in neruo tactus nō fuerit qualitas elemētalis excellēs adeo, ut discernere prohibeat qualitatē sensibilis occurrētē. Erit igitur cōpositū īstūm ex quatuor elemētis. sed aqua excedet terrā, aer excedet ignē, deniq; suꝑabit & aquā, ut hoc dici possit quodāmō aqueū & prorsus aereū. Nemo uero dixerit simplicem aerē esse īstrumētum sensus ob hoc ipsū, quoniā sit simplex

aer. Alioquin portio quælibet aeris extimi, quia intimo nobis aere simplicior est, compos erit maxime sentiẽdi. Item instrumentũ ex eo potissimum conducit ad sensum, quod sit ratione quadam harmonica tẽperatum. qua proportione dissoluta sensus quoque disperditur. hæc autem in compositione consistit. Denique sensus uitam exigit, uita calorem igneum. Instrumentum igitur præter aerem atque aquam habet & ignem.

PRISCIANI.

i Nstat præterea Theophrastus dubitans ne forte minus uerũ sit Aristotelicum illud, instrumenta uidelicet sensuum ita simpliciter esse media, ut ex externis commixta non sint. sed potius ita se habeant ut secundum qualitatem in eis præualentem sint nobis determinanda. Iam uero calorem omnibus dicimus esse communem, humorem quoque non nullis. Præterea si instrumentum omnino desideramus immixtum, sequetur protinus, ut quod maxime immixtum est, sit & maxime sensitiuum, itaque quod separatum est ab animali sensitiuum erit. Accedit ad hæc, quod si ratio quædam est causa sensus, sensus enim perditur ubi ratio soluitur. Ratio uero in ipsa plurium commixtione consistit, nimirum ex pluribus erit compositum quodlibet instrumentum. Denique curnam ex duobus solis sensus existunt. Viuere nanque magis in calore consistit, sensus autem ad uitam pertinet.

Caput quadragesimum quartum de spiritu, uita, sensu.

MARSILII.

ſ Piritus si est uapor quidam sanguinis sicut sanguis, sic ipse ex quatuor componitur elementis, quãquam longe subtilioribus. Spiritus in corde uitalis euidenter est igneus ex perpetuo cordis motu, efficaciáque, & ira talis apparens. spiritus naturalis in iecore plurimum est aerius ita concoctioni generationíque prorsus accõmodatus. spiritus animalis in cerebro igne & aqua est quasi pariter temperatus sensibus sic expositus. Instrumentum nanque sensus oportet facillime moueri atque formari. Terra quidem renititur formatori. ignis autem format ipse potius, quam formetur. ex aere igitur & aqua temperamentum præcæteris ad instrumentum pertinet sentiendi. Et si pythagorici uisum appellant igneum & solarem, non tamen

præualet

præualet calor in oculo. sed natura potius luminalis. quod apparet ex eius diaphano & nitore & radio. Lumē autem species quædam est inter omnes species sensibiles præcæteris intellectualem speciem repræsentans & in intellectu quidem est per causam, in cœlo per formæ plenitudinem, in igne per plenitudinem participationis, hinc deriuatur in portiones. Temperies illa quidem ex aere, atque aqua, ad omnes scilicet sensus accōmodatissima est. Non tamen ubicunque est ibidem sensus omnes existunt nisi & in hac temperie sint formales omnes proprietates ad omnia sentienda, & in corpore sint omnia sensuum instrumenta. Probabile uero est, & omnes proprietates eiusmodi, & omnia instrumenta in esse animali omnium perfectissimo, hoc autem est, quod præter sensum habet & intellectum. cuius generis est & homo. Vita quidem ipsa cum sit generationis corporeæ motionísque domina, eminénsque forma, nō ex mistione corporea pululat, sed ex incorporea substantia pendet. mundanæ igitur sphæræ omnes. tum cælestes, tum elementales, tanquam inter corpora simplicissimæ & prima mundi membra. ideóque uiuificæ substantiæ proxima, primo uiuunt íde. & exuberátia uitæ sortiuntur & sensum. Portiones uero elementorum ab uniuersitatibus suis segregatæ miscentur iam alienis, neque proprie uiuunt, nisi in corpore quodam animato contemperentur. Est igitur sensus in corpore simplici. non quia corpus. sed quia uitæ uicinum est & immixto, non quia mixtum. sed quoniam ad harmoniam uitæ uicinam ē redactum. Non est sensus in portionibus segregatis ab elementis, quia nec simplicitatem habet, nec armoniam. Quandiu uero permanent ī uniuersitatibus suis simplicitatem sortiuntur, & uitam, atque sensum.

PRISCIANI.

R Espondeamus igitur ab initio ad quæstiones eiusmodi. Rationi profecto consentaneum est media ad sensum necessaria in duobus duntaxat constitui, non quantum spectat ad id, quod apparet. sed quemadmodum natura requirit. nam inter illa, quæ simplicia sunt. terra quidem propter solidam proprietatem atque resistentem, neque facile patitur, neque terminos suscipit alienos, Ignis autem alia ratione ob efficaciam scilicet suam, potestatémque formandi similiter, ut terra passionis facilita

tem refugit. ac terminos exterminat alienos. Aer contra & aqua, quoniam aliunde facile terminãtur, merito facile quodlibet intromittunt. leuíq; de causa patiuntur. faciléque formantur. quo efficitur ut instrumenta sensuũ ex his duobus nobis insint. Quomõ igitur instũm uisus apud pythagoreos & igneũ & solare censetur. quoniã uidelicet est luminis susceptaculũ, tũ propter pelliculas eius tenues & nitidissimas atq; purissimas, tũ propter humores ad sũmũ ꝑspicuos. q eiusmodi pãniculis includũtur. Lumẽ enĩ est spẽs ignea, nõ tanquã corpus igneũ, sed tanquã spẽs quædã ab igne participata. in duobus igitur tãtũ mediũ collocatur ad sensũ, propter eoꝝ naturã formatu terminatũq; facillimã. proinde si ꝑ idẽ plura noscãtur. aĩal idipsũ possidẽs cognoscet & plura. aĩal inquã qđ nec mutilatũ fuerit, nec ĩpfectũ. recte igitur Theophrastus existimat, ꝑ aliqđ idẽ effici plura secundũ rõnes, atq; secũdũ differẽtes rõnes ad plura. quod aũt reuera pfectũ est, necesse ẽ oẽs ĩ se rõnes hẽre si mõ debet esse pfectũ. perfectũ est aũt aĩal quod præter sensũ particeps quoq; ẽ uirium sensu supioꝝ quẽadmodũ se habet hõ intellectus quoq; pticeps. At aĩalia quæ olfaciũt quidẽ, neq; tamẽ audiunt ĩpfecta censentur. at si calor oĩbus est cõis, & nõnullis humor, nõ propterea ĩstrumẽta sensuũ iudicãda sũt mixta, nã neq; externus aer, aut aqua ob hoc mixta dicenda sunt. quod pticipia sunt caloris. Nã donec nõ mutãt essentiã, simplicia pmanẽt. Sin autẽ cõuincãtur esse pmixta dominatus ipse tamẽ p illa duo quæ dicta sũt hẽtur. Atqui ẽt si sint simplicia. nõ tamẽ ob hoc qđ separatũ est, sensitiuũ est dicẽdũ. quãdoquidẽ non tanquã simplicia. sed tanquã tali quadã uita sunt ĩsignita sensitiua sũt, qua quidẽ uita si orbata sint, capta quoq; sunt sensu, nisi forte magis Platonicæ sentire uelim⁹ scilicet quæ re uera simplicia sunt, sensum habere potissimum. uere autem simplicia esse, quæ in ipsis, propriísq; totis ꝑmanent. siue (ut ita dixerim) uniuersitatibus suis ne totalitatibus dicere cogar.

Caput quadragesimũquintum. de ratione, uita, sensu.

MARSILII.

Ratio nunc significat proportionẽ quãdã, uel habitudinem, uel respectum alicuius ad aliquid. Est aũt in præsentia triplex Vna in cõmistione elementoꝝ inter se, ex quibus cõponitur instrumẽtũ. Alia in ipsa tãdẽ ĩstrumẽti forma suũ spectãte sensibile. alia his eminẽtior ẽ ĩ aĩa spectãte naturaliter, ita sẽsibile hoc, & ita illud. a qua quidẽ rõne duæ illæ ĩ ĩstrumẽto rõnes fiunt. oẽs qdẽ hæ tres necesse sunt

ad sentiendum

ad sentiendum. prima sicut & aĩa permanet ĩsolubilis. reliquæ dissoluũtur duobus uidelicet modis aut s. morbo quodã, aut acerbiore rei sensibilis impetu. Ratio denique sensibilium iudex semper in anima uiget. nec disperditur unquam. sed aliquando propter instrumentorũ ineptitudinem uacat ab actu. quod in mũdo intelligibili est intellectus, ĩ mũdo corporeo resultat lumen. quod ibi uita, hic calor, quod ibi motus, hic humor. Præsẽtia igitur motuq; intellectualis uitæ fit calor, atq; humor, & lumen in spiritu, quod sensus est instrumentum. pertinet uero ad uitam in corpore calor, nõ tam igneus quam aereus, similiter & ad sẽsum uitæ comitem.

PRISCIANI.

Quo igitur modo ratio est causa sensus. ratio enim in quadam plurium cõmistione, & in mutua eorum habitudĩe siue proportione uidetur cõsistere, sed & ipse Theophrastus id soluit. ubi rationem ipsam determinat, nõ ĩ habitudine elemẽtorum mutua. sed in proportione sensualium instrumentoꝝ ad sentienda consistere. ego uero probabilius arbitror, Theophrastũ nõ in habitudine uel proportione quapiam rationẽ sensualem prĩcipaliter collocare, sed in eẽntia uitali, & iudice sensibilium. Solutionẽq; rationis ita ponere. quatenus instrumentũ rationem suscepturum euadit ineptum. Ineptitudinẽ uero censere, etiã quando res sentienda incongrue incidens hac ipsa incongruitate dissoluit aptitudinem. quam ad rationem suscipiẽdam exigit instrumentũ. Proinde si sensus quidem ad uitam pertinet. uiuere autem potius in calore uersatur, erit & calor in rebus, quæ nobis insunt simplicibus secundum uitæ ipsius participationem, aduenientia quadam conditione. si nautem mixta esse instrumenta sensuum deprehendantur, dominatus tamen ut diximus per duo dũtaxat habetur.

Caput. xlvi. sensibile proprium commune per accidens.

MARSILII.

Sensibile proprium est quod unico sensu cognoscitur. Color uisu, uox auditu, odor olfatu, sapor gustu, calor tactu. Sensibile commune quod pluribus, magnitudo quidem uisu atq; tactu. Motus autem, uisu, auditu, tactu. Proprium propter maiorem, saltem cum sensu congruitatem primo mouet atque sentitur, commune secundo. Itaque mel prius flauum uides mox magnum. Vnde longinquitate minus fallit color, quã magnitudo, dulce uero non uides nisi forte dulce dicaris uidere per accidens. Non enim oculus mouetur a dulci. mouerur autem a qualitate coloris, & quantitate rei.

ſed a quantitate per qualitatem uelut efficaciorem. In uia generationis non fit acceſſus a motu ad formam, ſed a forma agentis per motum ad formam in patientem. Ideo in uia cognitionis non per noticiam motus formam ſed econuerſo ſentimus. Qualitas rei naturalis maiorem ſentienti paſſioné, quam quantitas infert, quoniá eſt efficacior & utraq; ſcilicet qualitas & quantitas paſſione aliqua ſentientis maiore noſcuntur, quam forma.i. ſpecies ſpecimen indoles.i. aliquid in proportione colorum lineamentorum reſultans. quod neq; corpus compoſitum eſt, nec compoſitio ipſa. ſed compoſitionis harmoniæ donatũ tanquá ſpeciale munus aliquod & cæleſte, & quia poſtremũ aduenit, longe putatur a materiæ ruditate diſtare, reſpódetq; ſubliioribus formis í mũdo ſuperiore cóprehéſis. ná poſtremum materiæ datur quod eſt informatore primum. Cum uero uiolentia ad materiales res ꝑtineat. atq; eiuſmodi forma longiſſime íter has a materia diſtet ſéſus & íſtrumentũ huius præſentia efficacius ſe exercet, potiuſquá uehementiꝰ patiatur, tá quam ſimile a ſimili roboratum. PRISCIANI.

Vrſus Ariſtotéles oſtendit circa cóia ſenſibilia ſenſum nobis proprium nó ineſſe, ſed cómunia ſenſibilia nos motu ſentire. atq; ob hoc ipſum pluribus ſenſibus hæc agnoſcere ceu magnitudine uiſu pariter atq; tactu. Theophraſtus aũt uideri dicit abſurdum, ſi motu in notioné formæ ꝑueniatur, id ut arbitror dicens non, quomodo id accipiendũ ſit diſtinguatur. Oportet igitur nó ita nos motu dicere cóia noſſe ut principaliter quidé motum, reliqua uero cótingenter, cóſequenteſue ſentiamus. ſed cómunia quidem omnia ſimiliter nos ſentire dicendũ omnino uero hæc omnia motu. quodá.i. í eo quod aliquo mó ꝑmutemur inde ſentire. Quod ſi uiſus mouetur a magnitudine nó ꝑ accidens eá ſentit ut dulce, nó ení patitur. uel aliquo modo alteratur aſpectus a dulci. Si autem & magnitudo ad ſenſũ quédam proprium pertineret, per accidens ab aliis ſentiretur ut dulce, nunc autem non ita ſe habet. ſed mouendo ſenſũ ſe exhibet ſentiendam. Non eſt igitur ſenſus ullus ꝑcipiendæ magnitudinis proprius ſimiliter aliis quæcunque ſenſibilia ſunt cómunia figura quoq; formáue mouet. ſed minus apparet paſſio hinc illata, Immo magis emicat actio quædá ipſius ſéſus propter naturam formæ ſiue figuræ præcæteris ſpecialem. Ideó que ſenſum in nobis ſpecialius magíſue ſecundum actum ſtabiliúſque mouentem.

Caput. xlvii. de ſenſu communi eiuſq; actione & excelentia.

Marſilii.

MARSILII.

o Portere quinq; sensus ad unũ cõem redigi sensũ, atq; hũc idiuisibilé eẽ satis ĩ theologia nostra una cũ plotino probamus. cõis sensus obiecta q̃nq; sensuum sentit & actiones eoꝝ, atq; uacatiões, & ad hunc proprie spectat aĩaduersio .s. quãdo aĩaduertimus nos uidere aliquid, uel audire, unde fit ut sæpe & uideamus & audiamus aliqua, nõ tãtum ꝑcipiamus nos ea sentire, quoniã sensus cõis imaginatióq; ĩterea uertitur aliorsum. In hoc sensu est uisus. & auditus & cæteri. Sed hic una forma sunt, atq; ꝑtãs. hic uero uelut à centro ad circunferentiã lineæ .s. deriuãtur ad quĩq; ĩstrumenta. s. formæ proprioꝝ sensuum, atq; ꝑtãtes, quæ tãquã lineæ. s. ĩ circunferentia ĩter se differunt, in centro sũt unum. Cõis itaq; sensus formaliter aliud est, q̃ quĩq; ĩde profecti. Sed ꝑtãte hos ĩ unum colligente est idem, & q̃tenus hic aĩaduertit, & uisum uidere & auditum audire dici quodammodo põt, & uisus tũc id & auditus aĩaduertere, quia cõis ipse sensus in se uisus est & auditus. quatenus ãt uisus & auditus ĩde segregati sũt, & hic quidẽ in oculo, ille uero uiget in aure, neq; hic uidet se uidere, neq; ille audit se audire. nã sic ĩ se conuerti, actõésq; geminare nõ ad ures ꝑtinet adeo a fõte lõginquas, atq; iõ debiles, præterea si auditus suã ꝑciperet actionẽ, uacationẽ quoq; deprehéderet. Idcirco ĩ silẽtio positus se nõ sentire sentiret. Ageret ergo simul, atq; nõ ageret. hæc uero diuersitas ĩ eodẽ tꝑe circa idẽ nõ ꝑtinet ad sensũ iã ad postremũ diuisũ, atq; prorsus extenuatũ. sed ad cõem formã positus atq; facultatẽ, quæ quoniã ĩ se cõuertitur, & agit ĩstrumento ẽt nõ patiẽte, eẽ iure à corpore separabilis.

PRISCIANI.

i N quibus aũt quodãmõ sentimus nos sentire, eadẽ qua & Aristotéles ĩcedit uia cõem uidelicet sensũ existimãs ibi eẽ qui ita diiudicat. qui uniuscuiusq; sensus negociũ ociumq; ꝑsentit. Eadem nãq; potẽtia opposita ꝑcipit. cõis uero sensus neq; singuli sensus neq; rursũ oĩno diuersus. nã cũctoꝝ secũdũ sensuũ collectionẽ oĩumq; in unũ ĩꝑtibile sublimitatem uelut oĩum apex eẽ uidetur. qua quidẽ de cã unusquisq; etiã sensus quodãmõ se sentire ꝑsentiet, nõ qua rõne iam est diuisus. sed qua uni sensui coaptatur. Iã uero sepatæ à corꝑibus ꝑtãtis est in se cõuerti, seq; ipsam agnoscere. Vnusquisq; uero sensus magis est corporeus quatẽus est diuisus. Progreditur autem in eã potius facultatem qua aliquid seipsum segregat secundum quandam ad alios sensus indiuiduam uisionem. Hæc etenim indiuisibilis unio speciebus competit à corpore separatis. Sinautem ut ipse recte putat

eiusdē potestatis est cōtraria iudicare, atq; idcirco præter negociū deprehendere. ī sup ociū erit utiq; & unusquisq; sensus ab īstrumēto eius quodāmō segregatus, alioqui uisus tenebras nō deprehēderet, quādo quidē ibi nō patitur īstrumētū idq; uidetur agere īstrumēto ēt minime patiēte. Multo uero magis sensus ipse cōis. qui & ipsoꝝ sensuū ocia ꝑcipit.

Caput. xlviii. Confirmatio superioꝝ. MARSILII.

n Vmenius Plotinus, Porphyrius, Iamblichus animā sēsualem existimāt a corpore sepabilē, ꝙ & hic attigit Priscian⁹ ꝑꝑ hāc ad præsens cōiecturā, ꝙ unā & indiuiduā hēat facultatē diuersissima simul agentē mitto uegetationis officiū, dico imaginationē unā tam diuersa simul imaginantē, Per quā aīa ēt in se cōuertitur, ubi ꝑ eam actiōes. s. sensuū aīaduertit, ꝑ quā agit quodāmō absq; corpis īstrumēto quoniā ꝑcipit tenebras & silentiū uacationēq; sētiendi. Tūc. n. nō mouetur īstrumēto sensus itaq; tunc neq; mouet imaginationē, itaq; imaginatio tūc agit tanq̄ ab instrumēto quodāmō separata. Hic ergo cōis sensus secundū formā potestatēq; suā uiget in aīa sempiternus, & quando adhibētur illi. s. corporis īstrumēta uires, in ea. s. producit quæ & ante in se uigebāt formali ēt īter se rōe distinctæ, sed nō situ uel propriis actionibus segregatæ. Desinēte itaq; corpore nō omnino desinūt. s. sēsus esse. sed desinunt explicari, hæc a nobis secundum platonicos narrata memento.

PRISCIANI.

n On igitur unus q̄sq; sensus re uera, sed ipse cōmunis se ipsum actionēq; suā aīaduertet. si. n. sensus q̄libet actionē agnouerit ēt actiōis uacuitatē aīaduerteret. Si uacationē recolet simul uacabit, & aget, quasi se sentiēs. Nō ne igitur uacat quidē tanq̄ diuisus atq; singularis, & quantū in se est, Agit aūt īterea quatenus a propria actione uacationēq; ꝑmanet absolutus. Quapropter secundū cōmunē tūc agit sensum, secundū quē sic agit & unusquisq;, non qua ratiōe singuli sunt atq; diuisi. sed qua ꝑ unā oīum unitatē sunt uniti. Cuius quidē officium ī oīum sensuū sensibilia cōprehendere. in eodē sine diuisione dum ꝑ rationes agit īter se differētes. quāobrē ipse iudex numero quidē unus īdiuiduusq; consistit, censetur aūt & diuisibilis esse quatenus ratiōes differentes exercet.

Caput. xlviiii. Proportio inter sensum atque sensibile. MARSILII.

u Na quædā uox simplex quantū ī se ē nō dicitur cōsonātia. dicitur tamē auditui cōsonare si cōgruit, Cōsideramus ī instrumēto sēsus efficaciā eius & qualitatē, quādo igitur res sentienda

efficaciæ

efficaciæ se adæquat, ut neq; superet, neq; deficiat. sincere & expedite séti mus, quãdo iterũ cõgruit qualitati sensus propria qualitate, tũc sentiẽdo uoluptate ꝑfundimur. Nã in re sic ut diximus utrinq; conformi libẽtis sime conquiescimus eam auidissime cõplectentem. Id autem ẽ affici uo luptate. Est autẽ instrumẽto proportio duplex, Tum in actu sentien di facta ꝑ congruentiã aduenientis obiecti, tum antiquior aliqua. i. affe ctio quædã huic istrumento naturaliter insita ad hoc sensibile potius q̃ ad illud conformis ut ita dixerim atq; propensa.

PRISCIANI.

POst hæc ubi Aristoteles ait uocẽ esse cõsonantiã. Intelligendũ est, ubi actu iam est sensibilis, uel in actu sensibili posita, dũ. s. iam auditur. Auditur aũt quãdo & uox & auditus inter se cõ cordes unũ conficiuntur, dum inter se prorsus cõtemperãtur. Nimi us. n. rei sentiendæ excessus soluit, aut ꝑdit sẽsuũ actionẽ. in quadã uero cõmensuratione sẽsus ipse consistit, eaq; obiecta dicimus esse blanda, q̃ contẽperata sunt sensibus. Dic ergo, quãdo sensus nihil agit, nunq̃d in commensuratione. secũdũ se ipsum, nulla sit positus. Profecto quãdo quidẽ sensus nõ secundũ se ipsum agere solet, sed in extẽsione quadam ad externa, & in habitudine quadã ad sentienda constat, quãdo uacat nõ habiturũ secũdum se ipsum cõmensurationẽ actiuã uel efficacẽ. Con mẽsurationẽ tantũ secundũ potentiã habiturum. Præextitit. n. ipsa po tentia, atq; secundũ se ipsam cõsideratur, Sed ꝑgamus ad ea deinceps, quæ sequũtur, ab alio iam principio, reliqua ad librũ pertinentia tractaturi,

FINIS PRIMI LIBRI.

Prisciani philosophi Lydi interprætatio libri Theophrasti de phanta sia & intellectu translata a Marsilio ficino platonico & ab eodem capi tulatim exposita. Caput primum.

IN sensu & imaginatione sunt innatæ rationes sensibiliũ assimilatiuæ, hæ in sensu prouocantur ad actum ex pas sionibus instrumenti. In imaginatione uero ex actioni bus sensuum phantasia inter sensum rationẽmq; media. In sensu est actio quædam. Iamblichus de phantasia. phã tasia est adnata omnibus animæ uiribus. omnia confor mat in se, ac formas a uiribus aliis traducit in alias. & omnium uirium actus æmulatur, phantasia non accipit formas ab externis, sed ex se ipsa promit,

PRISCIANI.

p Hantasiam, de qua Theophrastus deinceps Aristotelem secutus agit, esse uim alteram præter sensum ex eius libris est confitendum. rursum ab opinione omníque rationali perceptione differre. Præterea quemadmodum sensus a sensibilibus speciebus mouetur uitaliter excitatus, atq; secũdum propriarũ rationum productionem circa illas agit, sic & phantasiam a speciebus sensualibus agitari, his uidelicet uelut subiectis utenté proxime, & circa eas agenté, quapropter hæc quoque corporea uita est, nec absq; corporeis instrumentis agit. quandoquidé & species sensuales, quibus mouetur ex impressionibus illis perficiuntur, quæ in sensuũ instrumétis apparent. Addéda uero sũt his dogmata Iamblichi talia, Phantasia omnibus animæ uiribus est adnata omnésq; figurat, atq; effingit similitudines specierum & apparitiones uisáq;, seu impressiones uirium aliarũ transmittit in alias. quæ quidé a sensu micant, in opinioné excitat. quæ uero ab intellectu secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnibus imagíes suscipit, atq; per suam proprietatem secũdum assimilationem proprie designatur, tum in agendo, tum in suscipiendo, quæ assimilantur atq; apparent in intellectualibus uel geneficis operationibus, aut mediis utrarũque. Hæc utiq; ómnes actiones animæ fingit, & exprimit. atq; externas accõmodat intimis, & uitis per corpus extensis descendentes ab intellectu impressionis imponit. Cum igitur phantasia secundum se ipsam sit potentia assimilandi cætera ad se ipsam, hinc merito cæteris potentiis coaptatur ipsa præcedens & actionibus earum initia præbens. Neq; passio est uel motus. sed actio imptibilis, atque definita. neq; suscipiendo forinsecus figuratur ut cæra, Sed ab intimis atq; secundum assimilatiuarũ rationum productionem ad phantasmatum indicium suscitatur. hæc Iamblichus,

Caput secundum. MARSILII.

i Maginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Imaginatio conuenit cum sensu, quia particularia percipit. Superat sensum, quia etiam nullo mouente imagines edit. Imaginatio est tanq̃ Protheus, uel cameleon.

PRISCIANI.

u Erum si alias uitas exprimit, ut est apud iamblichum, ipsásq; intellectuales rationalésque actiones effingit, quonam pacto ulterius uerum erit illud Aristotelicum, Phantasiá uidelicet a speciebus sensualibus agitari Forte uero & si præstátiores omnes actiones effingit

nes effingit

nes effingit, simul tamē secūdū species sensuales imaginatur, assimilátq; formatiua quadā cōditōe, atq; ptibili ac secūdū relationē quādā ad sensibilia frágitur atq; fingit. quāobrē præstātiores actiões effingit, qua rōne a spēbus sensualibus agitatur. Quo igitur pacto etiā nō præsentibus sensibilibus phātasia mouetur. Etenī & si a sensualibus ipsa mouetur, uerū tamē hæc quoq; præsentibus sensibilibus producūtur in actū absentibúsue deficiūt. forte nō quēadmodū sēsus præsētibus dūtaxat sensibilibus moueri solet. ita semp & phātasia, Sed postquā semel mota fuerit ex seipsa expergisci iā pōt, & phātasmata promere secūdū relationē quandā ad spés, quæ mouerūt. Interdū uero nō semel tātū, aut bis, sed sæpius īsup moueri hāc oportet ad hoc ipsū, ut ea quæ in seipsa sūt similia mouētibus offerat. Iá uero hæc, uel formatiua formabili diuiduáq; sorte cū sensu cōicat. facultate uero qua etiā a seipsa phātasmata promit, quá uis si mouētia nulla ulterius adsint supeminet sensū. Rursū qua cōditione sua semp in alia refert, atq; ad differētes aīæ actōes assimilatur, ita nimirū ad oēs aīæ potētias est adnata, & secūdū assimilatiua uel assimilabilē animæ proprietatem definitiua censetur.

Caput tertium. MARSILII.

Sicut in eadē aīæ substātia sensus & imaginatio sūt formaliter differētes, sic eadē substātia spūs secūdū diuersas qualitates est īstrūm imaginatiōis atq; sensus. Itē ex actionibus sensus imaginatiōisq; īprimūtur in spū notæ quædā eas representantes. imaginatio sensuales spés pro obiectis hēt, ad quas īnatas referat rōnes, si motus rōnis & imaginatōis faciūt manifesta signa ī humoribus atq; corpore solido, multo magis in spū. per hæc nota qūo demones cogitatōes hoīum deprehēdūt. pōt circa idē sensus esse ueridicus & imaginatio mēdax, atq; uicissim. imaginatio semel experrecta longius progredi potest quiescente sensu. PRISCIANI.

Quærit interea Theophrastus in quo potissimū collocanda sit phantasia. Nō enī in ipsa potētia sensitiua ponēda est, quoniam quādo ēt ueridicus sensus est phantasia interdū ipsa mentitur. neq; rursū in ipso sensuū īstrumēto. Passio.n. in īstrumēto facta sēsibili re dūtaxat præsēte cōtingit. phātasmata uero siue imaginamēta (nā & phātasiā licet imaginationē īterpretari) phātasmata īquá etiā absēte sensibili fiūt. Assero igitur phātasiā eē uim aliā præter sensū, sed sensui proximā, atq; ppea quodāmō a sēsu moueri, & quoquomō sēsualibus spēbus uelut subiectis uti. Ex qb⁹ expgiscitur, & ad quas phātas-

mata refert. Atqui phãtasmata multifariam uariat ex eo, q̃d sup̃at sensũ, atq; ex seipsa postquã semel mota fuerit ad formationẽ, ut cũq; cepit, ex p̃gisci tur. Arbitror præterea indicia siue ĩpressiones spẽꝝ & phantasiæ finibus emergẽtiũ ab instrumẽto ẽt. sentiẽdi suscipi posse. quẽadmodũ formales p̃tibilesq; figuræ testãtur separatũ a corporibus nõ ĩdicãtes. Sæpe profecto dũ corpus cõmouetur ad phãtasias atq; secundũ eas afficitur apparere arbitror in ipso quoq; instrumẽto phãtasmata. sed nõ tãquã sensitiuo. quoniã nõ ab externis incidũt, neq; rursũ tanquã si nos a corporibus quibusdã agẽtibus mutaremur. immo tanquã in quodam spẽs suscipiẽte phãtasticas. neq; id quidẽ mirũ uideri debet. quoniã rõnalis quoq; actiõis nostræ quædã in corpus indicia notæq; descẽdunt. quod plane perspicitur quando & oculi supercilia in acrioribus indagationibus contrahuntur. iam uero si solida hæc menbra corporis secundum animæ motus afficiuntur, multo prius sensuũ ĩstrũm tanquã uitalius necessum est uestigia quædã uitæ suscipe. In quibus sane uita tãtũ est sensitiua, instrũm quoq; tãtũ est sensitiuũ. in quibus aũt uita insup̃ phãtastica & appetitiua, uel ẽt rõnalis existit ĩstrũm similiter ĩest ad uitã eiusmodi suscipiẽdã accõmodatũ. accipiet igitur notas quoq; phãtasticas tãquã phãtasticũ, atq; falsas si mõ falsæ sũt phãtasiæ. Et quẽadmodũ simul uera sentimus aliquãdo. possumus tamẽ ĩterea falsas d his imaginatiões edere. ita cõsequẽter spũs ipse ut sentimus ẽ, ueras a sensitiuis accipit notas, ut aũt phãtastic⁹ est a sensitiuis quidẽ falsas, ueras aũt a phãtasia. Ceu quãdo solẽ uidẽtes pedalem interim terra multo maiorem imaginamur geometrica demõstratõe cõpulsi. Neq; tamen phãtasmatis ipsius ullus in nobis ẽ sensus, quãuis & phãtasma in ĩstrumẽto sensus existat, sed ad sensibilia proprie sensus p̃tinet ab eisq; depẽdet. phãtasmata uero emergũt ex phãtasia. Proinde nec est ĩpossibile subiectũ spũm, ueras simul atq; falsas de eisdẽ apparitiões accipe, sicut apparet nobis ut diximus circa solẽ. quãdoq dẽ a uiribus differẽtibus accipit, atq; scd̃m uitæ spẽs differẽtes, neq; quicq̃ prohibet in eodẽ phantasma simul & opus sentiendi cõcurrere, tam & si opposita sint, utpote quæ nõ eiusdẽ ordinis cõiugationis ut sunt, neq; eiusdẽ potẽtiæ opera. si quidẽ & opinio in eodẽ sensusq; de magnitudine solis ĩter se opponũtur. Ad hoc itaq; ita sit rõne respõsũ, dictũ ẽ ĩsup nõ sẽp opus eẽ præsẽtia sensibiliũ ad hæc ut phãtasia. i. imaginatio moueatur. sed postquã semel exp̃recta ẽ, atq; in talis formæ partu iã enititur sibiipsi sufficere. Pergamus ad reliqua.

Caput quartum. MARSILII.

Intellectus

i Ntellectus noster est aliquid animæ propriũ,& spẽs quædã,& actu intellectus,ac p essentiã suam cõtinet in se oẽs intelligibilium spẽs,sed quoniã degenerauit a primo,ideo ipse ĩdiget primi fomẽto ad tria. Primo ut ipse sit pspicacissimus. Secũdo ut spẽs eius sint lucidissimæ. Tertio ut hic illis sit unitissim⁹. sensus quoq; ẽ spẽs quædã,& secũdũ essentiã cõtinet sensibiliũ rõnes,quas edit. quando sensibilia mouẽt ĩstrumẽtũ eius. intellectus aĩalis propter naturã animæ declinãtẽ ad diuisibilia mobiliáq; longe distat ab unitate statúq; ĩtellect⁹ primi primorũq; ĩtelligibiliũ. nota hic ubiq; ĩtellectũ agentẽ in nostrũ esse ĩtellectũ primũ. Hæc similia sunt illis,quæ sũt in republica platonis qũo ipsi⁹ boni lumẽ copulat spẽs ĩtelligibiles cũ ĩtellectib⁹. Sũt q chartæ ĩscribãt litteras succo cepæ,sed hæ nõ uidẽtur nisi calefiat charta. Tales habet rerũ formas qui dicitur possibilis ĩtellectus. quæ ĩ cõspectũ ueniunt ignis diuini præsentia. sicut & colores lumine solis, ĩtellectus noster nõ est in potẽtia ad hoc,ut fiat ĩtellectus atq; ĩtelligibilia. sed ad ultimam intelligentiæ intelligibiliũmq; perfectionem.

THEOPHRASTVS. ubi post hæc agitur de intellectu ait, non ita prorsus nobis accipiẽdũ est,neq; eodẽ pacto. cõtẽtiosum nãq; foret simpliciter hæc accipe adeo .s. ut ĩtellect⁹ sit potẽtia quædã oĩno ita subiecta,sicut materiales potẽtiæ solẽt. & Paulũ progressus adiũgit. Forsitan hoc apparebit absurdũ si ĩtellectus sic materiæ naturã hẽat, ut sit nihil, sed potẽtia oĩa. Nõ igitur sic est exponẽdũ,neq; ẽt de oĩ intellectu similiter hoc accipiẽdum. sed utendũ distinctiõe,qualis igitur est,& quæ nam distinctio. Materia qdẽ nõ est hoc aliqd,at si intellectus nõ sit hoc aliqd. q̃dnã ulterius hoc aliqd erit. Hactenus uerba Theophrasti.

q Vando igitur ĩtellectus cũ natura cõparatur secũdũ cõparationem proportõis quãdã id est assumẽdũ. & quatenus in potẽtia quadã est ĩtellectus alter ad alterũ. sic enĩ ĩtellectus aĩalis ad ipsũ q̃ actu semp est ĩtellectus atq; separatus merito oĩa esse in potẽtia dicitur. Sensus q etiã nõ proprie,sed trãslatõe quadã materia eẽ,uel sicut materia dicitur. Materia.n. cogitatur ut ultima rex nõ tamẽ sensus sicut materia oĩum ẽ postrem⁹. Est.n. sensus spẽs q dã,atq; dicitur & scđm eẽntiã sẽsibiliũ cõtinet rõnes. alia præterea rõne sẽsus sensibilia ĩ potẽtia eẽ dicitur,q̃tenus ab illis ĩcitatur ad ptũ,ĩdigẽtq; illis. tũ præsẽtibus,tũ agẽtibus ĩ ĩstrũm eius ad propriã actiõnẽ. ĩtellectus ãt aĩalis nec ẽ ut materia, nec ut sẽsus,est.n. spẽs oĩúmq; spẽx scđm ipsius eẽntiã cõprehẽsor. Agit q n ẽt a seipso,& ĩ seipso qdẽ ĩtelligibilia cõtinet q̃uis pp cognatõem ipsi

us cũ aĩa, atq; ob essentialem ad animã habitudinem, & deniq; pp ĩclinationem quandam eius ad diuisibile. tum ipse ab intellectuali essentia simul & actiõe oĩno impťibili prorsúsq; unita quodãmõ cecidit, tũ intelligibilia, quæ sunt ĩ eo ab ipsa super fulgida & seipsa lucente primo ꝶ intelligibiliũ substãtia degenerauisse uidetur, similiter & ipsa inter ĩtellectum aĩalẽ & intelligibilia eius cõtinuatio quodãmõ relaxata est. nec integra prorsus, ut unitas illa, quæ in separato ĩtellectu assidue uiget, atq; ob hãc cãm tũ ipse ad cognitionẽ penitus ĩpťibilẽ, intellectu q semp actu ẽ indiget pfectore, tũ intelligibilia quæ sũt in eo illustratõe ĩdigent ea quæ ab intelligibilibus sepatis effulget, ad hoc ut hæc quoq; pfecta intelligibilia fiãt, hinc Aristoteles intelligibilia hæc coloribus inqt eẽ similia splẽdori solis egẽtibus. Ipse qnẽt ĩtellectus huius ĩtellectibiliũq; suorũ ĩter se cõtactus ad ĩdiuisibile copulatur ab exactissima superioris ĩtellectus & ĩteligibiliũ unitate. Hac igitur rõne aĩalis intellectus eẽ dicitur in potẽtia, quatenus uidelicet ad ĩtellectũ ptinet separatũ. quoniã ille prorsus est ĩpartibilis sinceréq; unitus ad ĩtelligibilia præclarissima & prima pfectáq; lumina. Dicitur etiã in potẽtia quatenus ab eiusmodi pficitur ĩtellectu. Proinde ubi ĩtellectus dicitur quasi tabella litteraꝶ exps, secũdũ quandã proportiõis cõparatõem accipi debet. Non enim hoc ita dicitur, quasi ĩtellectus, nullo mõ spẽs habeat. Sed queãdmodũ ipse ĩtellectus est in potẽtia, nõ ita quidẽ ut oĩno nõ sit ĩtellectus. sed ut ĩtellectus sane, talis autem ĩtellectus, qui ab ĩtellectu primo pfici debeat, sic & quæ in eo ĩtelligibilia collocãtur, ĩtelligibilia quidẽ sunt, sed talia, qualia sint a separatis ĩtelligibilib⁹ illustrãda, ut sincere prorsus ĩtelligibilia sit, quapropter coloribus cõparantur, & hæc ipsa tabella quãtũ spectat ad pfectas eiusmodi spẽs capiẽdas litteraꝶ uacua dicitur. Recte igitur Theophrastus absurdũ eẽ clamat materialẽ ĩtellectui naturã dare, atq; putare materiæ modo nihil esse actu, sed potẽtia omnia. prohibet in primis sic exponere dicta. Iubet insuper indagare, quonam pacto ĩtellectus alia quadam ratione in potentia esse dicatur. sed profecto quo pacto dicatur in potentia esse iam quantum ad præsentia pertinet, sufficienter est dictum. atq; etiam non omnem ĩtellectum in potentia esse. sed qualis ita se habeat est distinctum.

Caput quintum. MARSILII.

i Ntellect⁹ noster, q possibilis dicitur. i. ab ĩtellectu prĩo formabilis, habet innatũ actũ propriũ atq; liberum, per quẽ ex se cõuertitur prĩo ad se, spẽsq; ĩnatas, deĩde q̃tenus ad se, spẽsq; suas

conuertitur

cõuertitur, eatenus ad intellectũ primũ spẽsq; illius. Quo & quib⁹ formatur ipse speciesq; suæ. i. ipse fit perspicacior & illæ lucidiores. & hic eis quã unitissimus intellectus noster est cõsubstãtiale aliquid animæ. simile dicunt de actu libero, quo angeli cõuertũtur ad se, & per se ad deum, signũ quod species sunt innatæ, & quod intellectus hic nostri est naturaliter diuino cõiũctus, quoniã conuersus ad se inuenit oĩa & perficitur a diuino. Nota hic & infra intellectũ nostrũ semp copulatũ esse diuino. Res externæ nõ formant sensũ, sed spiritũ. Sensus aũt ad formationes eiusmodi educit in actũ ex se species uel actiones cõformes illis. quãdo dicimus intellectũ possibilẽ ab agẽte formari, nõ intelligimus accipere formas, sed illo præsente formis suis efficacius & copulati⁹ uti ĩtellectu possibili nullus ẽ motus, nulla passio proprie dicta. PRISCIANI.

P Ost hæc aũt Theophrastus ambigit quomodo uel ĩtellectus noster ĩtelligibilia fiat, uel ipsa ĩtelligibilia fiãt, q̃d uesit ibi pati. Oportet enĩ ipsũ quodãmõ & intelligibilia fieri, & quãdam ibi cadere passionẽ. si mõ queãdmodũ sensus sic ĩtellectus procedat in actũ. Verũtamẽ ambiguũ est, quæ nã passio a corporea natura in rẽ incorporeã inferatur. uel quæ ĩter hæc accidat pmutatio, atq; utrũ ab illo principiũ detur, an potius a seipso. Pati quidem hoc uidetur ab illo. Eorũ enĩ quæ patiũtur nullũ patitur a seipso. Iã uero & huic prĩcipium omniũ esse cõpetit & a seipso cõuenit ĩtelligere. neque sicut sensibus huic attribuitur a seipso cognoscere. sed mõ quodã præstantiore. Hactenus uerba Theophrasti.

F It tamen hic interim ĩtelligibilia. neq; est res ipse sicut intellectus penitus separatus, propterea q unitas eius quodãmõ relaxata est ut diximus. Atq; intelligibilibus plenius coaptatur. Hac ũtiq; ratione quodãmodo patitur, quãdo degeneratus a pura, & prorsus ĩdiuisibili separatorũ intelligibiliũ unione, & tãquã inde digressus propterea q cũ aĩa cõgenitus est nimirũ tãquã alter ab alteris. tã ab ipso secũdũ actũ intellectu, quã ab intelligibilibus, quæ sũt in illo pficitur. Verũtamẽ ipse quoq; pficit semetipsũ, quãtũ expergiscitur a seipso, seq; ad illu actũ intellectũ accõmodat, perfectionẽq; ab illo actiõe propria suscipit. Præsertim quia non omnino ab illo secundum actum intellectu secessit. sed quamuis illi succumbens simul. tamen est ei coniunctus, utpote qui ipse quoque est intellectus. Atque idcirco non ad exteriora distractus, sed seipsum ingressus & conuersus ad semetipsum sibique maxime pro uiribus copulatus. Ita demum ab ipso secundum actum

intellectu perficitur. Quãobrẽ alio quodã pacto præter sensus patitur. neq; id quidẽ proprie,sed æquiuoce,ac potius agit quã patiatur,qppe cũ per actionem suã a supioribus pfectiones accipiat,nec extrinsecus susci piat,quæ intelligit. Est enĩ & hic res ipse secũdo gradu,quatenus ipse per ficitur,dũ & suis ĩtelligibilib⁹ copulatur,& simul supioribus coaptatur. propterea quod sua a supioribus nõ sũt diuulsa. Proinde ĩtelligibilia sic agunt in intellectũ,quẽadmodũ sensibilia in sensũ agũt,hoc tamẽ ex cepto.quod ĩtelligibilia nõ extrinsecus ueniũt ad agẽdũ. quãdoqdẽ se parata ab ĩtellectu nõ sunt,quapropter una quædã ambobus ẽ actio .in tellectui quidẽ circa intelligibilia,intelligibilibus itẽ ad intellectũ.qua tenus hæc ĩter se seiũcta nõ sunt.sed intellectus est illa ipsa,quæ offerũtur intelligẽda. Quin etiã & circa sensũ passio ĩstrumẽto contingit.quã doqdẽ sensitiuũ primũ secũdũ propriã pficitur actionẽ,atq; motũ a sen sibilibus nõ passiue suscipit,sed actiue.multo igitur magis ĩtellectus ex seipso agit,atq; a rebus ĩtelligẽdis pfectionẽ nõ passione accipit,sed actio ne,si mõ dicẽdus est accipe,ac nõ potius ex se producere.a seipso enĩ ex ordiẽs pficitur.iã uero passio illis accidit proprie,quæ mouẽtur ab alio, utpote,quæ extrĩsecus ĩcitãtur,ĩ rebus aũt,quæ oĩa intrinsecus operãtur, totæq; p totũ sũt actiuæ,passionẽ aliquã suspicari nõ possumus,nisi for te æquiuoce passionẽ accipiamus. Intellectus.n.etiã qui potẽtia dicitur intellectus,secũdũ essentiã act⁹ quidã est,quãuis secundo quodã gradu. hic igitur actus opponitur passiõi,nec unquã affici passiue põt. Om nino uero rebus incorporeis a corpe sepatis uel sepabilibus Theophra stus ait nec passionẽ,nec mutationẽ accidere posse. Et passiões quidẽ so lere ab externis incidere,Intellectũ autẽ esse principiũ,atq; ĩsup a seipso. quo circa ad similitudinẽ patiẽtis hẽre se posse,quãuis reuera minime patiatur.si enĩ oẽm excluserit passionẽ ait nihil ĩtellectuꝝ. Vbi sane pfe ctionẽ a rebus ĩtelligẽdis collatã noĩat passionẽ,quoniã ĩtellectũ oĩno puꝝ cõseruare necessariũ arbitratur.iterea uero quoniã ab intelligẽdis secũdũ propriã pficitur actionẽ,idcirco nõ propria,sed cõmuiori quã dã appellatiõe hic passionẽ dictã accipiẽus. Intellectus enĩ (ut Theo phrastus ait) passionis est expers,nisi forte aliter quã dici soleat dicatur eẽ passiuus. Nõ quidẽ ut mobilis.motus nanq; est ĩperfectus,sed potius ue lut actio,hæc aũt inter se differunt,tam & si necessum est ĩterdũ eisdem noĩbus uti.hæc Theophrastus. Vides igitur nõ secũdũ defectũ uel trãs mutationẽ aliquã,a ut motũ quẽdã,uel ẽt ab externis,ĩmo secũdũ actio nem quandã penes intellectum accipi passionẽ. Ignoscendum rursus

existimat

existimat, si quãdo nominibus abutamur. Quippe cũ ex rebus ad sensũ spectãtibus ad res ipsas ptinẽtes ad intellectũ sæpe nomina transferam⁹

Iubet aũt Theophrastus definiri quid in mẽte sit passio. Atq; ex eius sentẽtia dictum est hic, pati esse pfectionẽ quandam a superiore suscipere, dum uidelicet quod ĩferius est, sua quadã illinc actione pficitur. Atq; ita ĩtelligibile ab intelligibili quodãmodo patitur, siquidẽ tanquã intelligibile secundũ, & efficax loco secũdo, atq; ut incipiẽs, & aliquẽ optinẽs prĩcipatũ, sua q; actione ab eo quod præstãtius definitũ. Atqui quodãmodo intellectus hic perficit semetipsũm. Quoniam sicut est dictũ, superioris munera per suã quandam suscipit actionem.

Caput sextum. MARSILII.

d Vplex in anima est intellectus, & uterq; possibilis appellatur. Primus essentia indiuidua pticipata ab anima. Secũdus potẽtia ratione discurrẽs, quæ proprie nominatur anima. Ille actu semper intelligit diuina mẽte formatus. hic intelligit quando cõuertitur ad illũ. Cessat aũt quãdo diuertitur illĩc ad sensũ, & in utroq; est proprius actus, & liber. Phantasia nominatur aliquando intellectus. hæc enĩ est ultimũ uestigiũ intelligẽtiæ. Anima rationalis, quia pticularis uita est, per uices agit diuersa. Et alias ad diuina, alias ad caduca cõuertitur. Liberũ arbitriũ est in intellectu, tum intellectuali, tum rationali. Intellectus siue intellectualis, siue rationalis, qui & uterq; est in nobis, exorditur actũ suum ex seipso, nec quicquã habet se prius. s. secundum tempus, si quid nuper mouerit ĩtellectũ nostrum alioquin p se torpentem. duo sequerẽtur absurda. primum aliquid feret prius hoc secundum tẽpus. Deinde nõ haberet propriã actionem. PRISCIANI.

q Væritur post hæc quare intellectus noster ab intellectu supiore nõ semp accipiat, nec semp ĩtelligere uideatur. sed profecto semp intellectus agit. Aĩa uero nõ semp utitur ĩtellectu semp ei præsente. quoniã uidelicet ad corpa uertitur. Vidẽtur sane Aristotẽles & Theophrast⁹ (qđ & iã dictũ est) ĩtellectũ aliquãdo totã uitã rõnalẽ cognominare. ubi ẽt usq; ad phãtasiã ĩtellectus nomẽ extẽdũt. Atq; ita nõ absq; rõne circa aĩam quærat. cur nã nõ semp intelligat. Nẽpe nõ ĩtermittitur unquã ĩtelligẽtia, quia potẽtiã ĩtelligẽdi nõ hẽat. sed quoniã ad sequẽtia, corpeáq;, & oĩno extra seipsã aĩa distrahatur, pp cõditionẽ pticularis uitæ ad utrũq; uices agẽtẽ. In pspicua. n. ad seipsã reuersiõe, & ad ĩtellectũ cõuersiõe aĩæ pfectio tota cõsistit. Cõtra uero inclinatione ad corpa casus ab ĩtellectu cõtigit. Nõ solũ uero ĩtellectus

ut diximus, sed insuper anima perficitur a seipsa, quatenus a se actum aliquem exorditur, seque ipsam adhibet intellectui, atq; sua quadá actione perfectionem apprehendit ab intellectu. Quoniam Theophrastus ait dicere actionem intellectus ipsius mouente alio incitari. Alioquin absurdum est. & nihil aliud est quam aliquid aliud introducere intellectu prius. Item nõ erit sic in ipso actus uel facultas intelligendi, nisi sit aliquis alius, qui moueat intellectus, atq; hæc quidem uera sunt, siue intellectum appellet essentiam indiuiduam, quæ participatur ab anima, siue animam ipsam rationalem.

Caput septimum. MARSILII.

i N nostro intellectu sunt intelligibilia in ratione scibilia, nobis innata. sed ille agit circa illa actu quodã æterno. hæc circa sua agit actione temporali per eãdem intellectus actionem. s. per intelligentiam. tum ipse maxime est intellectus, tum intelligibilia maxime sunt intelligibilia, atq; uicissim. ergo intellectus est ipsæ res intellectæ. Intellectus etiam noster secundũ essentiá est actus. Ideo in eo idem est esse quod agere. iccirco semper intelligit. sed in anima. i. in potentia rationali, aliud est essentia aliud actio. ideo nõ semper intelligit, non scit semper. sicut intellectus noster est intelligibilia, sic rationalis potentia est scibilia, quamuis non habeat hæc semper in actu, sicut ille. Ratio educit in actum scibilia per actionem propriam, quando in se reuertitur essentia animæ. ubi maxime indiuidua est, est intellectus, & esse ibi est intelligere, ubi nõ minus indiuidua habet annexam actionem ratiocinandi distinctam ab essentia simul, atq; potentia discurrendi. Essentia animæ est & stabilis & mobilis, similiter actio. Actio stabilis comitatur essentiam stabilem, mobilis mobilem. Anima tota simul permanet & mouetur. item potentia mobilis circa stabilem uersatur. Item in essentia animæ permanente latet actio quædam æterna. Attẽtio animæ plurimum uertitur ad imaginabilia sensibiliáq;. sed quando reddit in se inuenit scibilia impotentia rationali, per quæ tandem ĩtelligibilibus copulatur, quæ semper in intellectu uigent etiam animali. Rationalis potentia reuersa ad intellectum non circa omnia simul agit, sed successione quadam propter naturã diuisibilẽ. PRISCIANI.

c Aeterum quærẽdum ẽ quid natura sibiuelit, ꝙ deinceps hũc in modum Theophrastus adducit. si enim inquit ĩtellectus in agendo ipse res euadit. hoc autem maxime est utrũq;, certe res ipse intellectus erit. Non solum enim intellecta, sed etiam

intellectus

intellectus, tunc maxime sunt quando intellectus ĩtelligit. Quapropter modo utrũq; ait. si igitur quando res ipse est, tunc & intellectus existit certe intellectus res ipse quæ intelliguntur erit. Num igitur quando nihil intelligit, cum ibi res ipse non sit, similiter nec intellectus erit, sed profecto ille, qui reuera est intellectus, atq; etiam qui potẽtia dicitur intellectus uidelicet participatus ab anima intelligit sane, utpote qui & ipse essentia sua est actus, quamuis gradu secundo, In ipsa uero anima particulari habet dubitatio locum, hæc enim non semper ĩtelligit.

Sed nũquid anima nihil est omnino, anima quam intelligatur, an aliquid ẽ q̃dem, sed ceu materia quædam, formatur autem quando cognoscit rebus extrinsecus incidẽtibus. sed profecto anima ipsa & est aliquid antequam sciat, & nõ ab externis. sed a seipsa potius incipit. & quæ sunt cognoscenda producit, res quæ ipsas inuenit. quatenus ingreditur semet ipsam. Anima igitur res ipse in se est anima quam cognoscat. Quoniam uero & hac ratione quodãmodo anima diuisa est, quia uidelicet nõ est actus secundum essentiam, sed scientiæ actum habet ab essentia procedentem, nimirum quemadmodum est etiam quãdo non scit aliquid actu, sic etiam ipse res existit, uidelicet non secundum actum & actionẽ sed potius per essentiam. oportet enim res ipsas in anima, eodem ordine quo & animam prorsus accipere. non quidem ex eo quod hæc semper ĩtellecta sint. sed quia cognobiliter animus agat, atq; hæc cognobilia sĩt effecta secundũ sequentem & producentem ab essentia actionem. Siquidem in anima nec esse, nec agere simplex est, atq; uniforme. sed hoc quidem permanens, hoc autem mobile, dum circa potentiam permanentem procedit potentia mobilis, & tota interim anima secundũ utrãque perpenditur, atq; idcirco simul anima permanet atq; mouetur. Simul etiam & agit semper secundum actionem occultam & essentiæ permanenti congenitam, & secundum uitam extra progredientem atque mutabilem, quando ipsa circa sequentia diuiduáq; tota conuertitur ad eadem operatur. utens tunc opinione cum sensu, neque conuersa ad illa quæ (ut ita dixerim) scibilia nominantur. quæ quidẽ res ipsæ sũt ĩ anima, multóq; minus conuersa tunc ad illa, quæ intelligibilia nũcupantur. quibus p ipsa scibilia uelut secundum unum continuum uel coniugium copulatur. Iam uero quando ad illa, quæ in ipsa manent uitã actionémq; productam. & aliquando progressam deniq; reuocat, non circa omnia simul agit, sed nũc quidem, hæc tũc autem illam ob naturam uidelicet diuisibilem.

Caput octauuum. MARSILII.

p Otentia rationalis dicitur a potentia in actum procedere, nõ quia nouas formas accipiat, habet .n. semper omnes, sed quia exercet nunc, quas non exercebat ante. Theophrastus ait, si intellectus sit ut materia simpliciter in potentia, quando accipiens nouas formas intelliget, essentialem quandam subibit mutationem. quod est absurdum. quod Theophrastus ait de intellectu nostro intellectuali. Id Priscianus trahit etiam ad ĩtellectum rationalẽ quodammodo, ille igitur neq; formas accipit nouas, neq; mouetur hic, non nouas q. dem accipit, sed mouetur circa suas.

PRISCIANI.

q Vando igitur in anima dicimus im potentia esse atq; actu, secundum permutationem id accipimus, aut certe quando nõ adest actio illa progrediens, secundum quam habetur, dicitur que scientia, tunc sane illam essentiam permanentem actionis eiusmodi productricem esse in potentia dicimus, quæ & res ipse tũc existit, neq; tamen agit secundum actionem progredientem. Quamuis igitur non omnia simul cognoscat, sed alias alia, non tamen propterea est etiam alias alia. nec unquã eadem, quoniam non undiq; permutatur, sed est & aliquid in anima interea permanens, atq; secundum hoc ĩpsum res ipsæ semper in anima permanserunt. Ait Theophrastus absurdum fore, si intellectus in potentia quidem ita sit, ut actu nihil existat sed in actu quidem positus alter quidam sit. & alter iterum, quando seĩpsum non intelligit. sic enim ex eo quod intelligat aliud atq; aliud, nũquã erit idem. At uero natura eiusmodi indiscreta, & ordinis expers sic euadens manifeste refellet eos, qui intellectum eẽ quidem omnia in potentia. Nihil autem in actu putauerit. Primum quidem quando non intelliget, nihil erit. deinde & si intelliget quando alia, neq; seipsum intellexerit. aliud quiddam erit neque prorsus idem, sed alias alter, atq; ita perpetuo permutabitur. Quapropter ait, non sic accipiendum esse in intellectu potẽtiam, atq; actum, sed (ut prius est dictum) ubi censuit secũdũ quandã proportionis comparationem, duo hæc esse ponenda. Nec ullo modo sicut in materia, sic in intellectu hæc affirmanda.

Caput nonum. MARSILII.

i Ntellectus animalis non est mixtus corpori, ideo non formatur a sensibus. Potentia quoq; rationalis huic adnata formas non accipit nouas, sed uicissitudine quadam suas exercet. Rationalis

tionalis natura in formali suæ essentiæ ratione scibilium omnium formas includit. Anima quãuis ex potentia in actum migret, tamen non fit alia, quia nouam non induit formam, sed nouam præfert actionem.

PRISCIANI.

p Roinde quando intellectum ait esse hoc aliquid addit, nõ tamen in hoc ei sensum æquari. Sensus enim ut & nunc adducit non absq; corpore, intellectus autem a corpore separatus. propterea ad pfectionem suam iis, quæ procedunt extra nõ indiget. itaq; anima etiam quando cognoscit nihil actu interim existit omnia secundum perfectionem essentialem atq; permanentem, quamuis interea ipsa secundum productionem & appositionem actio, actúsq; deficiat. itaque quantum ad hanc spectat, esse tunc in potentia iudicatur. Tum uero quoniam rebus scibilibus est congenita, quando aliquid sciuerit, sic in actu existens idipsum, quod est & scibile, tunc nõ est a seipsa iam altera. Quippe cum ipsa secundum scibilia omnia suam sibi decernat essentiam. Verũtamen uidetur & quodãmodo fieri, quãdo enim ita fit singula. quemadmodum sciens actu dicitur. hoc autem contingere dicimus. quando secundum se agere potest, nimirum est & tunc quodammodo ĩ potentia, neq; tamen similiter, atq; tunc, quando nec didicerat, nec inuenerat.

Caput decimum. MARSILII.

i N intellectu nihil noui nascitur, in anima nascitur saltem nouus actus habitúsque per actum. natura enim intellectualis est uniformis & stabilis. natura animalis præter hæc duo habet & horum opposita. Est enim multiformis insuper atq; mobilis, motus pertinet ad animæ definitionem atque naturã. Anima rationalis, quia ẽ & media rerum, & per se mobilis, ideo uices agit ad extrema, præsertim quia ẽ uita particularis. potentia rationalis, aliquando ad intellectum, aliquãdo ad sensum se conuertit.

PRISCIANI.

i Nter hæc Theophrastus ait a quonam generatio fit in anima, & quo pacto, siue generatio ipsius habitus atq; potentiæ, siue essentiæ ipsius introducatur. Videtur autem potius habitus, atq; hic habitus eiúsq; generatio ad naturam accedit perficiendam. Fit igitur quodammodo anima, quoniam nõ ita uniformis est & simplex, sicut intellectualia esse censemus, neq; penitus stabilis sicut illa, sed permanet simul, atq; mutationem habet innatam. & ad

utraq; uices agit, quoniam est & media rerum, & uitam habet definitam motu, quamobrem tum fertur ad ignorantiam quatenus ad deterius inclinatur, tum scientiæ dono perficitur, quatenus conuertitur ad superius itaq; imperfecta fit quãdoq; uicissimq; perfecta. quotiens enim ignorat imperfecta censetur atq; propterea esse dicitur ĩ potentia, quia & tũc habet cognoscendi potentiam. quotiens uero scit iudicatur esse perfecta Tum uero quatenus agit quidem ex ipso actu sibi perfectionem uẽdicat. sed quatenus etiam quando scit aliquid interea non agit omnino etiam tunc esse impotentia iudicatur. Non eadem tamen conditõe qua priusquã disceret, uel inueniret, utpote quæ iam possideat habitum, suámq; illam perfecerit potestatem, quæ scientiæ actus edere consueuit. Quando igitur Theophrastus interrogat a quonam fiat in anima generatio uel habitus atq; potentiæ uel essentiæ. sic interrogare putandus est, utrũ uidelicet secundum habitum tantum atq; potentiam, an etiam secundum essentiam in anima permutatio fiat.

Caput undecimum. MARSILII.

a Nima nostra est mutabilis etiam quodammodo secundum essentiam. Alioquin si essentia eius esset penitus immutabilis nõ ederet actiones adeo diuersas atq; mutabiles ut inter se tenderent in oppositũ. item una in nobis est anima essentia. quæ est in se penitus immutabilis non edit actiones aliquando rectas, aliquãdo peruersas. si duæ sint in nobis essentiæ animarum inter se disiunctæ, nec altera dependeat ab altera non erit animal unum. anima ĩtellectualis non erit princeps uitæ corporeæ nisi hæc ab ipsa dependeat. Vnica essentia est, in qua est potẽtia intellectualis atq; rationalis, & potẽtia quomodocũq; discurrens. uidetur hic in eadem animæ essentia ponere ĩtellectum rationem imaginationem, propter quam unionẽ, & hoc ẽ unũ animal, & uires inferiores ad unum in anima principem referuntur. unica in uno quoq; nostrum est animæ essentia, atq; hæc immutabilis est simul atq; mutabilis, in quacũq; mutatione animæ permanet ipsa uita sibi propria. s. rationalis. PRISCIANI.

q Voniam igitur ab essentia sunt habitus atq; actus impossibile est essentiam quandam ponere, permanentem penitus. & a mutatione secretam. & eodem modo se semper habentem, quæ tamen interea aliquando quidẽ perfectas bonásq; actiones edat. Aliquando, uero imperfectas atq; peruersas, essentiæ nãq; actionum causæ sunt, ideoq; quales sũt actiones talem quoq; potentiæ simul

atq;

atq; essenetiæ speciem eẽ ĩde merito coniectamus. Siquis autem geminam essentiã in nobis excogitet, atq; geminas potẽtias simul, & actiones, & alias quidem semper in se perfectas, alias autem modo ĩperfectas, modo uero perfectas existimet, hic si eas disiunctas intelligat, unum animal multa faciet animalia, atq; omnino præstantiorem deponet essentiam tanquam neq; dominantem uitæ, neq; cõmune quicquã habẽtem. si quidem per secundã efficitur ipsa inter imperfectum uicissitudo, atq; perfectum. qua quidem in re potissimum uita definitur humana. Sin autem qui excogitauit talia in nobis duplicia, is habitudines dicens duas, aut rationes duplices, aut uitas geminas, sic duorum nõ dirimat unionem, ne forsã hoc pacto nostra natura choro cuidam, uel alteri cuipiam multitudini fiat similis. sed in unum cuncta cõgrediantur, atq; ad unũ conflata principium ita conspirent. nos ita de hoc uno protinus percõtabimur, utrum uniforme sit atq; immutabile semper & integrum. qđ si protinus admittatur, inde sequeretur, ut nulla sit unquã in animalibus uel secundum essentiam uel secundum actionem imperfectio, aut prauitas ulla, uel passio. Actiones enim sequũtur essentiam. Verũtamen neq; penitus permutabile illud unum esse concedendum. permanet enim in mutationibus ipsa uita

Caput duodecimum. MARSILII.

a Nima nostra quia est media inter omnino stabilia atq; mobilia, ideo habet essentiam stabilẽ, atq; mobilem. perq; uices agit uitas omnium in mundo gerentium. Iamblichus de compositiõe animæ uitarũq; uicissitudine. in anima ẽ mutatio quædam non solum secundum habitudines, sed quodãmodo etiam secundum essentiam. quatenus ignem intellectuali siue rationali species uariat, nunc uiuens ut homo terrenus, tunc ut aereus, alias ut æthereus Mihi uero Marsilio nõ uidetur Theophrastus mutationem ullam, quæ tãgat essentiã in anima ponere. Iamblichus uero quã minimam.

PRISCIANI.

p Articularis igitur anima ut est apud Iamblichum ambo pariter comprehendit, tum permanẽs, tum mutabile, ut & hac ratione medietas ipsa seruetur. Superiora enim stabilia tantum in se consistunt. Caduca uero mutabilia prorsus. At particularis anima tanquam media rerum atq; una cum omnibus circum mũdanorum generib⁹ diuisa, pariter atq; multiplicata non permanet solũ, sed etiam permutatur totidem ita particulares diuisa sue uitas agens, neq;

ſolum ſecundum habitus,ſed etiam ſecundum eſſentiam quodámodo permutatur. Quod quidem Theophraſtus quoq;(ut arbitror) ſignificare uolens ait. Videtur quidem magis in anima fieri ſecundum habitum generatio. Mutatio enim ſecũdum habitus atq; perfectio eſt admodum manifeſta.propterea magis íquit. Atq; dicẽdo hoc ipſum magis clã ſignificat perfectionem quodámodo ad eſſentiam pertinentẽ.& ob hãc cauſam ſubdit ita,hæc autem naturam perficit,naturam ſcilicet operãtis,quaſi prius perfecta non fuerit.ſi enim eſſentia eſſet omnino perfecta,certe habitus atq; actio imperfecta nõ foret ab eſſentia ſola procedẽs.

Caput decimumtertium. MARSILII.

r Es immateriales nihil in ſe habent niſi neceſſario pertinẽs ad eſſentiam. Res materiales præter eſſentialia ſubeunt accidentalia multa.intellectus noſter cognoſcit utraſq; per formas ĩnatas,quæ formæ repreſentant,immaterialia quidem tanquam eis cognatæ,materialia uero tanquã cauſæ. Ariſtoteles & Theophraſtus de rebus a materia ſeparatis & de coniunctis. Iamblichus & Plutarchus cõmẽtatores Ariſtotelis.in tellectus poſſibilis ĩ nobis eſt duplex.alter primus ſemper in actu,alter ſecundus tranſiens de potentia in actum.i. ratio. Ratio quãdo nõ uagatur per imaginationem & ſenſus conuerſa ad ſe inuenit rationes rerum innatas. Rationes innatæ ſunt germanæ ſubſtantiarum ſeparatarum,& ſunt uel cauſæ materialium, uel conſimiles cauſis. Intellectus agens ſe uidens cõſpicit omnia ſecũdum cauſam.

PRISCIANI.

d Einceps uero Theophraſtus quẽadmodum Ariſtoteles duo ponit genera ſpecierum,alias quidem immateriales,alias uero materiales,atq; in ſpeciebus a materia ſeparatis ait idem eẽ ipſum unũquodq;,& ipſum eius eſſe,quando uero dicit ipſũ eius eſſe rationem formalem ſpeciẽmq; deſignat,at quando dicit ipſum unũquodq; ſubſtantiam ſignificat totam & in ſpeciebus quidem ſine materia exiſtentibus ſecundũ ſolam rationẽ,atq; ſpeciem totã putat eſſe ſubſtantiam.in ſpeciebus autem materialibus aliud eſſe uult ipſũ unũquodq;,aliud ipſũ eius eſſe,horũ nanq; primum ſecundum utrũq; concretũmq; accipitur.alterũ uero ſecundũ ſpeciẽ ĩtelligitur. Quoniã igitur intellectus qui dicitur in potẽtia utraſq; ſpecies cõtẽplatur, inquirit Theophraſtus,una cum Ariſtotele quomodo ſpeculatur utraſq;. & quomodo ſpecies in materia exiſtentes etiam quadam abſtractione cognoſcit. Materiales nanq; ſpecies,uel ſecundum ſolam ſpeciem contemplatur.

tur. Hæc igitur planius discreuerunt legitimi interpretes Aristotelis, Iáblichus & Plutarch⁹ nestorio gëitus, nos quoq; aliq̃d cõmentare debemus breuiter quæsita diiudicátes. Assero igitur ipsum potentia intellectum tum eum qui participatur ab anima, tum potentiam ipsam rationalé, quando sincere utitur ratione, neq; una cum sensu & phantasia ad exteriora protenditur, tunc species rationésq; immateriales sibi insitas contemplantem secundum has ipsas excogitare species, tum a materia segregatas, tum materiæ distinctas. Illas quidem secũdum quandam (ut ita loquar) identitatem, atq; communem inter immateriales species unionem. has autem uelut a causa ea, quæ sunt similia causæ. Sicut. n. ille actu intellectus dum intelligit semetipsum sequentia sub se cuncta cognoscit. utpote qui ipse res ipse sit per causæ modum atq; ab eiusmodi causis, effectus quoq; præstantiore modo quã ipsi in se sint apprehendat. Ita & qui est in potentia intellectus sequenti gradu ab eis, quæ in seipso sunt proximis causis materialia pcipit. Immaterialia quidem in se insita materialium principia contemplatus.

Caput decimũquartum. MARSILII.

SEnsus cognoscit accidentia tantum atq; particularia. Intellectus etiam uniuersaliter, atq; per rationes essentiales accidentia inde sequentia. item cognoscit omnia per insitas rationes. in materialia quidem tanquam his rationibus coniugata. materialia uero tanquam hinc effecta. Rationes in anima insitæ respiciunt materialia tãquam causæ immaterialia, uel tanquam germanæ, uel tanquam effectus. Species naturales quãuis non sint extra indiuidua. uere tamen cogitantur indiuidualibus accidentibus non cogitatis. Item si figuras mathematicas ratio excogitat absq; certa materia, quãuis cognoscat eas sine materia existere nunquã posse.

PRISCIANI.

COgnoscit uero intellectus materialia non sicut sensus. Sensus enim tanquam particularia secundum qualitates attingit, uelut tanquam calida, uel frigida, uel alba, uel aliquid aliud generis eiusdem. Intellectus autem uitáq; rationalis cognoscit essentias secundum cõmunes materialium species. Num igitur intellectus igné esse calidum non cognoscet? Sed profecto qualitates & accidétia omnia ab unaquaq; progrediuntur essentia. quo circa intellectus, q̃ cognouit essentiam, accidentia quoq; per ipsas essentiæ rationes præstátius etiam quam sensus cognoscit. Sed ut ad propositũ reuertamur. quo

modo anima utraq; percipit formarum genera. tum materialia inquã tum a materiis absoluta. Certe (quéadmodum dictum est) utraq; secundum insitas animæ rationes, sed immaterialia quidem tanquam rationibus sibi insitis coniugata, uel tanquam præstantiora, materialia uero uelut effecta, tum uero, quæ abstractiõe cognoscũtur auferédo. sũt quodãmodo speciebus materialibus eadem, secundum uero seipsa a nobis excogitantur, id autem est, non una cum materia cogitantur, quandoquidem neq; modo separato subsistunt, neq; intelliguntur tanquam in modo quodam separato essentiam sibi suam uendicent, sed quando ea una cum materia cogitamus, tunc tanquam materialia dicimus. Quando uero tanquam solas species cognoscentes agnoscimus, tamen interea in materia eas existere, nec aliter subsistere posse, tunc abstractõe pcipimus.

Caput decimũquintum. MARSILII.

e Adem uis in nobis intellectualis cognoscit immaterialia, atq; materialia, & hæc rursũ uel uniuersaliter uel singulariter. idq; totum agit per rationes innatas, quibus utitur ad immaterialia quidem tanquam germanis, uel tanquam effectibus eorum, ad materialia uero tanquam causis. PRISCIANI.

n Vnquid igitur anima potentia quadam altera, uel per alterũ modum se habéte materialia & immaterialia iudicat, rursũq; & illa, quæ prorsus in materia deprehenduntur, & quæ percipiuntur abstractione. An potius eadem potentia & similiter se habente. Forsan uero est utrunq; uerum. Idem nanq; differétium iudex esse potest. Nempe ipsum intellectuale idem & eodem modo se habens id efficit. nam secundum proprias rationes. & interea id efficit quodammodo altera facultate, & quoquomodo aliter se habente. quoniam rationes proprias, uel tanquam causas contemplatur, quando ab eis materialia cogitat, uel tanquam immaterialibus coniugatas uel quasi ab ĩtellectualibus speciebus effectas. Atq; hoc pacto suis ratioibus contemplatur adeo, ut quasi alteræ interea factæ sint, aliterue se habeát.

Caput decimumsextum. quia materia est subiectum priuationis atq; diuisionis, ideo formæ exptes materiæ sunt plenæ uita, & intellectu, indiuisibilésque. MARSILII.

f Vnt igitur intellect⁹ formarũ pleni, quia nulla ẽ ibi priuatio, sunt & idẽ cum formis quia nulla diuisio, quoniã formæ sũt, siũt ue intelligibiles propter separationem a materia, ideo intellectus sunt separati. necesse est super species materiales, quia

imperfectæ

imperfectæ sunt immateriales esse. Quod a materia separatur statim eua dit intelligibile pariter atque intellectus. Intellectus apparet indiuiduus, quia conuertitur in seipsum. item plenus formarum, quia in se conuersus inuenit omnia. Tres ordines substantiarum separatarum, tres intellectuum. sunt intellectus supermundani tantum contemplatores. Sunt deinde intellectus supermundani quidem. sed rectores cælestium animarum. sunt tertio intellectus mundani idest cælestes animæ. similiter est intellectus agens. est & possibilis in anima rationali. Est tertio potentia ipsa rationalis, quæ etiam dicitur intellectus. Anima rationalis per rationis officium testatur se etiam separatam plenámque formarum, quatenus libere suum actum incohat, colligítque se ad se, & sic inuenit omnia.

PRISCIANI.[1]

OMnino uero quemadmodum res ipsæ sūt a materia separatæ, sic Aristoteles atque Theophrastus, quæ sunt circa intellectum habere se putant. Forsan igitur hæc eorum sententia sic exponenda uidetur. quemadmodum materiales species cogitatione sola a materia separantur. Atque ita altera facultate. & altero modo se habente diiudicantur, tanquam per solam cogitationem apprehensa sint, atque discreta, sic & ipsius in potentia intellectus species insitæ ab eo per solam intelligentiam segregantur. Quandoquidem secundum essentiam semper unà cum speciebus existit. adeo ut & quomodo intellectus in potentia dicitur, actúque nihil animaduertamus, quia uidelicet per solam intelligentiam, aut igitur illa Aristotelis & Theophrasti uerba id significant. sic enim Plutarchus exponit, uel potius ita ut mox subiiciam. Quemadmodum quæ dicuntur a materia separata, alia quidem re uera separata sunt, ut in materia prorsus alia uero per intelligentiam, sicut quæ abstractione percipiuntur, sic & intelliguntur utraque. Alia quidem, ut re uera seiuncta, alia uero & si cogitatione aliqua seiunguntur, non tamen aliter quam (ut ita dicam) materialiter subsistentia. Forte uero sic melius exponemus, quemadmodum separata penitus a materia disponimus, sic & quæ sunt circa intellectum disponere decet. ne forsan hæc secundum cogitationé solam, sed propriè præcipuéq; sepata ponam⁹. Népe quéadmodú immateriales illæ spés re uera seiúctæ sūt a materia, sic & ītellectus est penitus a materia segregatus

ſane ante & ſupra materiales ſpecies, neceſſum eſt immateriales exiſtere atque intelligibiliter (ut ita dixerí) in ſe ſubſiſtere. Quippe quæ idiuiſibiles ſint, totæ'que per totas uita cognitione'que unita plenæ, uitæ nãque uacuitas, & inſcitia ſecundum priuationem ſe habere dicuntur, priuatio uero in commiſtione ad materiam accidere conſueuit. quoniam igitur expertes materiæ ſpecies, confeſtim intellectuales ſunt. conſtat eas eſſe in intellectu, ipſúmque intellectum eſſe materiæ prorſus expertem, atq; una cum immaterialibus ſpeciebus eſſentiam ſuam eſſe ſortitum. ſiquidem uita cognitio'que, quæ íſe ipſam conuertitur eſt indiuidua. præſertim quoniam ipſa ſe ingrediens entia inuenit. atque uera. At quoniam in rebus re uera ſeparatis ex pertibúſque materiæ differẽtia quædam eſt ſub deſcenſu quodam. aliæ enim ſunt penitus indiuiduæ. aliæ cum explicatione quadam, aliæ denique inter hæc mediæ ſunt tanquam indiuiduæ quidem determinatiuæ tantum explicatorum, ſic & intellectus ipſe ſe habet, primo quidem gradu ſeparatus eſt, ille qui ſecundum actũ dicitur intellectus. Secundo uero intellectus ſecundum potentiam deſignatus & participatus ab anima, atque ipſa rationalis anima. Hæc enim quamuis cum explicatione ſe habeat, tamen ad indiuiduum ipſum & ſe & alia colligit. Hæc a ſe ipſa ſuum opus orditur. hæc in ſe ipſa res inuenit, atque uera, hæc igitur ſeparata eſt, rationúmque ſeparatarum plena.

Caput decimumſeptimum. omnis intellectus eſt omniformis, ſed intellectus agens eſt omnino ipſe ſuæ formæ.

MARSILII.

POſſibilis eſt quodammodo diſtinctus a formis ſuis, atque hæ inter ſe diſtinctæ, potentia rationalis magis etiam a formis ſuis diſtincta eſt, & in ea formæ diſcretæ magis. Senſus profert rationes ſuas conſequenter quatenus ab externis paſſiones incidunt in inſtrumento. Intellectus non ſicut ſenſus externa proſpicit. ſed inſpicit ſua, & alia conditione quam externa requirant. Nota per hæc & ſequentia intellectũ agentẽ eſſe deum, ſi modo eſt omnia indiſtinctæ ex ſe & terminus omniũ atq; pfectio. ĩtellectus poſſibilis dicitur ĩ potẽtia, tũ ad ſuas formas, qa quodãmodo diſtinctus ẽ ab eis, tũ ad agẽtẽ, quoniã

illuminatus est inde, & inde suis formis unitus. intellectus possibilis simplici stabilique intuitu uidet. potentia rationalis actione mobili atque composita. ideo minus unita est rebus percipiendis, sed unitur ab intellectu, ad quem est in potentia. Ratio etiam colligit se ad unum, & in se inuenit omnia. intellectus possibilis semper, & ubique est unitus agenti, & formatus ab eo. sed quoniam per propriam & liberam actionem suam est inde formatus, iure formare seipsum intellectus possibilis ita est omnia secundo gradu, sicut agens omnia primo gradu.

PRISCIANI.

T Heophrastus iterũ philosophice admodum commemorat, quemadmodum hoc ipsũ, quod dicitur ĩtellectum res ipsas existere tã ĩ intellectu secundũ potentiã, quã ĩ intellectu secũdum actum se habente proprie debemus accipere, ne forte uel quod dicitur in potentia secundum priuationem accipiamus, sicut in materia consueuimus. uel quod dicitur actu secundum perfectionem passiuam, & ab externis illatam fieri suspicemur. neque rursum sicut in sensu fieri consueuit, ubi per motionem instrumentorum accidit productio rationum. ipséque sensus extra posita percipit. immo in ipso intellectu intellectualiter capiendum esse ait, tum in potentia, tum in actu res esse. nam secundum impartibilem unitatem terminúmque sincerum & perfectionem prorsus unitam hoc ipsum, quod actu dicitur iudicandum. Est enim ipse in actu ĩtellectus re uera res ipsæ, non secundum participationem, non diuisim, non ut alius, non ut ab eis determinatus, uel inde perfectus. immo ut ipsæ res existens, & ut terminus omnium atque perfectio. Secundum uero contactum unà cum alteritate factum. Ac per descensum quendam quodammodo ad determinatum, atque aliunde pfectum accipere hoc ipsum, quod in potentia nominatur, ipsa interim alteritate in anima rationali manifestius apparente. Quod quidẽ & eius speculatio patefacit una cum explicatione quadam, & euolutione rebus cognoscendis unita. Neque tamen ipsa omnino diuisa à rebus, atque distans, alioquin ad ipsum impartibile collecta non esset, nec ex seipsa atque in se cognobilia unquam contemplata fuisset. Sed quasi remissam habens ad res unionem & idcirco ab eo, quod est prorsus unitum assidue pendens, ob hoc ipsum dicitur in potentia. Iam uero remissio hæc apertius apparet in anima, atque inde iam in intelle-

ctu ab anima participato propter subiectionem quandam. qui sane intellectus ab intellectu unito prorsus & impartibili termino dependet, manétque ibi suspensus, & ab eo secundum essentiam est perfectus, atque ideo secundum se dicitur í potentia, sed quoniam hic quoque est impartibilis, neque secundum distantiam, neque per integram alteritatem intellectui primo succubuit, idcirco neque tanquam aliunde mobilis, neque tanquam ab alio, quandoque perficitur, sed seipsum perficit, quanuis illius termino se perficiat, & secundo quodam gradu est hoc ipsum, quod ille primo, atque secundum proxime sequentem, ad illúmque respicienté unionem est unitus. sic igitur proprie ut intellectui competit, quod impotentia nominatur, est in intellectu censendum.

Caput decimum octauum.

MARSILII.

I Ntellectus possibilis cum primum existit. est species ipse omnes secundum essentiam, ideo non accipit eas ab agente. Sed perfectam sui ad eas earúmque inter se unionem. Quam illic habet ab euo. Ratio uero ab ítellectu accipit téporaliter unionem. Intellectus possibilis dicitur quasi uacuus formarum, quia nisi ab agente uniatur formis suis, perinde se habet, ac si non haberet. non enim uidet eas nisi perfecte unitus eis. Nota hic & infra intellectum possibilé per suum liberúmque actum assumere perfectionem ab agente, & ita seipsum perficere, intellectus possibilis semper copulatus agéti, sempérq; formatus in actu. Ratio non semper intellectui copulata, ratio similiter per actum proprium et liberum intellectui copulatur. perficítque inde seipsam.

PRISCIANI.

A T qui mihi uidetur Theophrastus hic quoq; significare, id qd í potentia í intellectu dicitur oportere proprie, ut intellectui consentaneum est accipere. exemplum enim de tabella nondum scripta ad significandum quomodo intellectus in potentia sit introductum ab Aristotele, ita sub intelligit, atque notat, ut litterarum uacuitatem admittimus in intellectu, quatenus est intellectui consentaneum. habenti uidelicet species secundum essentiam perfectásque possidéti, Sed ita prorsus ut a primo intellectu sit perfect⁹ actúq; conscriptus. Ipsum nanque indiuiduum & unitum perfectionis hic

nis hic habet inde,& intellectus hic, qui dicitur in potentia esse, est intellectualia secundum potentiam, utpote qui secundum quandam gradus submissionem & cum quadam alteritate siue diuersitate hæc habeat. Sed interim excitatus a semetipso ad indiuiduam perfectionem ab intellectu primo suscipiendam. tale enim est intellectuale, quando dicitur in potentia esse. sed actu nihil a natura quam intelligat. idest non indiuidue nec unite intelligibilia est prius, quam perficiatur a primo. Dictionem uero hanc scilicet prius, quamuis in anima, non tamen in intellectu participato secundum condicionem temporis debemus exponere. Immo uero secundum submissionem & separationem quandam excogitatam,& simul secundum ipsius proprietatem. Intellectus enim hic in potentia nominatus quatenus est inferior, atque ipsemet in se dũtaxat excogitatur, nondum est actus. sed quatenus copulatur primo, sic ab illo perfectus, immo secundum illum perficiens inde se ipsum.

Caput decimumnonum. omnis forma a materia segregata est procul a priuatione & motu atque diuisione.

MARSILII.

p Ropter primum inest omniformis uitæ, que & intelligentiæ compos. propter secundum intelligit in se pmanens, ideoq; se omniformem intelligendo intelligit omnia. propter tertium, sunt ibi simul in se ĩuicem omnes formæ atque quod intelligit, quódue intelligitur est penitus idem. Cum ait res corporeas plurimum nõ sentire se ipsas, quasdam uidetur excipere. Sunt enim qui uelint cælestia suo lumine sentire seipsa. Forma a materia separata cum sit forma perfecta siue dicatur intelligibilis est intelligibile perfectum, tale uero est quod intellectui est unitũ, siue dicatur intellectus similiter intellectus est perfectus. Talis autem est. qui intelligibili est unitus. intellectus noster simplicem stabilémque semper habet intuitum, ratio uero discursum, in ratione scientia est, quæ est acquisita cognitio per discursum. Ratio scitura aliquid discursum reuocat ad ĩsitas rationes, per quas dum res cognoscit habere res scitas dicitur in seipsa. immo Plotinus ait rationem per rationes innatas secundum potentiam esse omnia. Quando uero aliquam in actum exerit rationem, tunc animam ipsam actu euadere rationem, atque hoc ipsum esse scire. Ratio per formas innatas

uelut per causas cognoscit materialia ut effectus. Immaterialia uero per easdé tanquam eisdem rationibus coniugata. uisus actu uidens una cũ uisibili concurrit in unum. Veruntamen sensibile uenit extrinsecus. Multò magis scientia cum scito uenit in unum. siquidem non prospicit extra. magis insuper intellectus atque intelligibile sunt penitus unũ, motu nanque non distrahuntur.

PRISCIANI.

POst hæc ubi Theophrastus exponit Aristotelem dicentem, separata & immaterialia una cum intellectu eadem esse, in rebus autem materialibus unumquodque intelligibilium in quadam esse potentia. Atque his non inesse mentem distinguit articulatim eiusmodi dicta, dirigítque, & interea quædam dubitat. Vt igitur hæc quoque planius apprehendamus, Aristotelis uerba ĩ primis articulatim & breuissime pro uiribus disponemus. quoniam ĩquit alia quidem sunt in materia, alia uero sine materia, quales sunt incorporeæ separatæ'que substantiæ, ĩ rebus quidem separatis idem est intelligẽs atque intellectum. Intellectus enim non ad externa porrectus, sed in se manens res ipsas intelligit. Quapropter cum rebus intelligendis est idẽ. quin etiam immaterialia omnia cum indiuisibilia sint, & uitæ cognitionísque plena, nimirum intellectualia esse censentur. nam sensibilia quidem propter materialem diuulsionem, sunt aliis sentiẽda, sibi uero ipsis pleraque nullo modo. sed res materiæ prorsus expertes, cum intelligibiles sint, hac quoque ratione a rebus differunt sentiendis, quod non sunt ab intelligente diuulsæ, neque ab externis perficiuntur. sed perfecta ratione sunt ex se ipsis intelligibiles. Quocirca & intelligentes, & cum sint impartibiles, impartibiliter uniuntur intelligenti. Cumque insuper totæ sint per totas intelligibiles, merito totæ per totas intellectui sunt unitæ. Neque secundum accidens, sed secũdum essentiam ĩtelligibiles sũt. & secundũ essentiam sunt perfectæ. atque ob hanc causã perfectæ secundũ propriam essentiã existentes, nimirũ ĩtelligibiles eædem sunt. atque simul intelligentes, ut secundũ seipsas & intelligibiles sint, & ĩtelligibiles perfectissimæ. Proinde Aristoteles ab ipsa quoque scientia nos admonuit in rebus separatis idem esse, quod intelligit, & quod intelligitur. Scientia enim inquit speculatiua, atque quod est ita scibile inter se sunt idem. idest scientia haud prorsus ad exteriora porrecta. sed permanens

in se ipsa

in seipsa,& intrinsecus agens,simul & rerum speculatrix existit. & quod est ita scibile,est illic idem. Cum enim scibilia dicamus,& materialia,& quæ abstractione quadam percipiuntur auferendo,non ita scibilia hæc appellamus,ut scientia hæc coniugato secum pariq; ordine speculetur, sed ut a rationibus in anima insitis, uelut a causis apprehendat. Ad hæc igitur ille respiciens,& ex aduerso distinguens quod sic est scibile īquit. i.quod pari coniugatáq; sorte scibile,tale uero est,quod æternum, atq; in ipsa anima constitutum. Id autem idem,atque scientia est.iam uero ē & de sensu dictum, non aliter cognitionem ibi perfici,nisi in idem cognitio secundum actum,cum re secundum actum nota concurrat.qua propter & ipsa secundum actum scientia eadem est cum scibili secundū actum.sed hoc interest,qui neque uenit extrinsecus,neq; extra positum est,quod principaliter est cognoscibile,sicut in sensu contingit. Si igitur scientia simul & scibile idem est,magis autem intelligens intellectúmq; unitur.certe & intellectus esse idem quod intellecta censetur.

Caput uigesimum. MARSILII.

QVod est materiale nō ē ex se intelligibile,sed quatenus a materialibus conditionibus per intellectum absoluitur. neque igitur sibi,sed intellectui abstrahenti intelligibile fit. Contra uero res per se a materia separata,& ex se intelligibilis est,& intelligibili sibiipsi. In rebus igitur separatis intellectus, atque intellectum in eadem forma concurrunt. intellectus cognoscit materialia,non per illa, sed per rationes eorum innatas intelligentiæ quasi per causas intellect⁹. secundum Theophrastum & Aristotelem est immaterialis,& tamen est potentia quædam materialium.id tribus modis exponitur,duobus actiue,uno quasi passiue. Primo intellectus est potentia productiua actuum suorum uel actionum circa materialia.secundo non æqualitate naturæ,sed supereminēti potestate per formas suas quasi per causas materialia noscit. Tertio materialia quoque cognoscit,quatenus lumine intellectus agentis est formatus.immaterialia sunt præsentia semper intellectui naturaliter.materialia uero præsentia fiunt,quatenns per intellectum a materia resoluūtur.scientia in actu fit idem cum re in actu scita in ipso etiam rationis discursu. Multo magis in ipso intelligentiæ statu intelligens,intellectúmque est idem. Siquidem intellectus ipse secundum essentiam est illæ ipsæ formæ,quæ intelliguntur ab eo. intel-

lectus cognoſcit immaterialia uelut ſi coniugata. Materialia uero tanquam inferiora prout innatas ſibi formarum tanquam materialium cauſas animaduertit. Intellectus agẽs nullo modo factus eſt. intellectus poſſibilis in nobis primus nunquã fit, ſed ſemper eſt factus. i. formatus agente. intellectus poſſibilis in nobis ſecundus. i. ratio fit ſemper. i. quotidie per intellectũ ſuperiorem & diſcurſionem ſuam ad illum actu formatur, uel ſaltem innatas formas in actum ex ocio profert. Sentẽtia hæc de intellectu triplici, & æterno quodam in nobis intelligẽtiæ actu a Plotino & Iamblicho ſæpius approbatur. PRISCIANI.

Vum hæc igitur ita ſe habeãt, merito ille in opportuno diſputationis medio idem his uerbis ſignificauit. Cur nam igitur ĩquit non ſemper intelligimus. ſiquidem in nobis eſt & intelligens, & intellectum. eadem nanq; ſunt ambo. hoc igitur quã primum pro uiribus conſiderare debemus, in illis igitur quæ ſepata ſũt a materia, idem eſt intelligens, atq; intellectum, quemadmodum ſupra diximus. in his autem, quæ cum materia ſunt unũquodq; intelligibiliũ eſt in potentia. Materialia enim neq; ſecundum ſeipſa, neq; ſecundum eſſentiam intelligibilia ſunt, neq; eundem ordinem ſortiuntur cum intellectu, neq; tanquam illi coniugata noſcuntur. quomodo igitur dicũtur ſecundum potentiam intelligibilia? ſi enim in potentia ſunt talia, etiam ĩ actu quandoq; intelligibilia erunt. erunt profecto quandoq; talia, ſed non coniugata ſorte, immo ſecundum eorum cauſas intellectu poſitas cognoſcetur, at qui & quoniam eadem cum cauſis proprietatẽ habent, ipſa quoq; intelligibilia nominantur, ſed potentia quadam intelligibilia, quoniam, qui ea intelligit, eadem ſupereminet, atq; ſecundum ſupereminentem cauſam intelliguntur ab eo, non autem ſe uel ſibi ipſis intelligibilia ſunt. non enim ſe intelligunt. Quamobrem deinceps hæc adducit. illis igitur non ineſt ĩtellectus, materialibus uidelicet rebus. Propterea non ſunt intelligibilia ſibi uel ſeipſis. quoniam hæc quidem materialia ſunt, intellectus autem immaterialis exiſtit. Abſque enim materia eſt (ut ait) intellectus talium ipſe potentia. Quorum ſane quod abſq; materia dicitur, naturam ĩtellectus oſtendit materiæ prorſus expertem. intellectus autem materialium potentia eſt. uel tanquam actionum cauſa, ſic enim Plutarchus exponit, uel tanquam non coniugata, ſed eminẽtiore quadam conditione hæc intelligens. quoniam hæc a cauſa contẽplatur, uel ipſe in potentia intellectus, talium quoque potentia eſt, tanquam hæc etiam ſecundum perfectionem intelligens a ſuperiori tribu

tam

tam. Materialibus igitur non inest intellectus, in intellectu autem intelligibile inest, hoc uero articulatum distribués. Theophrastus ita subdit. sed quando fiunt, intelliguntúrq;, tunc uidelicet hæc habebit. ipsa uero intelligibilia semper, siquidem scientia speculatiua eadem est, atq; scita. hæc aũt ipsa, quæ uidelicet secundum actum. talis enim præcipua ẽ, intellectui sane inquit intelligibilia .i. immaterialia semper ut eadem adsunt, quando quidẽ secundum essentiam ipse simul cum eis existit. atq; est idipsum quod intelligibilia esse dicuntur, materialia uero tunc demum quando intelliguntur, intellectui præsentia sunt, non tãquam pari sorte ordinis sue eiusdem ab eo intelligenda. nunquam enim materialia cum intellectu immateriali, ex quo coniugium sortiuntur. At quando intellectus, quæ sunt in ipso, non tanquam ipsa solum, sed ẽt tanquã causas materialium animaduertit, tunc materialia quoq; intellectui secundum causam præsentia sunt. Hæc autẽ de intellectu quidem secũdum actum accepto dicta fuisse non affirmarem. Ille enim nõn est potẽtia, nec unquam fieri potest.

FINIS.

prohemium Marsilii ficini florentini in alcinoi & speusippi, & Pythagoræ opuscula ab eo ẽ græca lingua in latinam traducta. Ad Ioannẽ caualcatem florentinum ciuem amicum unicum.

u Eram Platonici philosophi amiciciam optime mi Ioannes stabilem uitæ duorum unionem diffinierũt. Vitam uero nos unã in illis esse duntaxat hominibus arbitramur, qui opere uno ad unum finem tãquam eodem calle ad eundem itineris terminum gradiuntur. Stabilem quoq; eorum ita demum fore societatem existimamus cum non unum solum, uerum etiam stabile, firmúmq; id fuerit, quod sibi communi quodam inter se officio sectandum proposuerunt. Verum cum omne hominum studium, atq; commercium ad id, quod bonum putatur semper contendere soleat, bona uero tria esse mortalibus uideantur. bona inquam animi, corporis, & externa, aut uirtus animi ab illis, aut uoluptas corporis, aut diuitiarum copia quæritur. Horum profecto primum illud certum est, & perpetuum, duo reliqua caduca sunt, atq; mortalia. quamobrem inter illos solum stabilis uitæ unio, quæ uera est amicitia esse potest, qui neq; ad diuitias cumulandas, neq; ad explen-

das libidines corporis, quæ omnia fluxa & caduca sunt, sed ad unam stabilémq; uirtutem animi capescendam atq; colendam cõmuni quodã inter se studio, & toto mentis ardore proficiscuntur. Animi uirtutem philosophorum ille omnium magister & dux Plato noster sapientiam uoluit nuncupari. sapientiam uero esse rerum diuinarum cognitionem existimauit. res autem diuinas idem in libris de repu. non aliter menti nostræ innotescere posse, quã deo nos illustrante demonstrat, quemadmodum & corporum formas oculis, non aliter quam sole oculos illuminante uideri idem igitur deus est, quem uidere desideramus. qui aciẽ mentis ut intueri possimus illuminat, qui lucidæ menti se deniq; monstrat. monstrando delectat, idem uia nobis est deus, & ueritas ẽ, & uita. Via quidem, quoniam suis nos radiis ad se conuertit, & ducit, & rapit. Veritas autem quia uerum se nobis ad ipsum conuersis ostendit. uita deniq; quoniam animum nostrum ipsius contemplatorem beata illa uisione pascit perpetuo, & oblectat. Hunc ergo sapientiæ omnis perennem fontem sitiant oportet omnes, quicunq; sapientiæ gustare liquores suauissimos cupiunt. Sapientiam uero, sectentur necesse est omnes, qui uirtutem animi adipisci desiderant, quo efficitur, ut quicunq; animum suum colere instituunt, Deum colere compellantur. amicos autem inuicem eos in superioribus definiuimus, qui simili & pari studio ad uirtutem cõtenderẽt, mutuóq; fauore suos animos colerẽt. Cultus animi sola uirtute constat. uirtus sapientia est, sapientia cognitio diuinorum. cognitiõem huiusmodi lux nobis diuina largitur. Cultus itaq; animi dei ipsius est cultus. Amicicia igitur cum duorum consensu ad animum uirtute colendum nitatur, nihil utiq; aliud esse uidetur, quam duorum animorum summa in deo colendo concordia. Amantur autem a deo quicunq; deum pia mente colunt. Ideo non duo quidem soli, sed tres necessario amici sunt semper. duo uidelicet homines, unusq; deus. Deus ĩquã Iupiter hospitalis. Iupiter amicabilis. Iupiter hũanæ uitæ seruator, quẽ coluit Plato semper. Semper Socrates honorauit. Hic uitæ dux hominum. hic nos in unum conciliat. hic indissolubilis est amicitiæ nodus, custósq; perpetuus. hoc deo quondam conciliatore prisci illi theologi quorum memoriam ueneramur, sanctam inter se amicitiæ copulam. iniuisse traduntur, apud persas Zoroaster in ipsis religiosæ philosophiæ mysteriis assiduum sibi comitem Arimaspẽ aspirante numine dicitur asciuisse. Mercurius trismegistus apud ægyptios similiter esculapium. Musæum in thracia Orpheus. illic etiã Aglaophemus pythagorã. Athe

niensis

niensis Plato dionem primo syracusanum. Dione deíde defuncto. Xenocratem. usque adeo sapiétes uiri ad cœleste iter tuto & placide peragédum, & ducem deum, & comitem hominem necessarium fore arbitrabantur. Horum ego uestigia superne per cœli plagas impressa. & si minime sequi posse confido. Hoc tamen unum mihi iam abunde uideor consequutus, ut ad sacræ philosophiæ studia exercendam uirtutem, ueritatem inuestigandam optimi uiri commoda & iocunda societate non careá. Reor ení Ioánis caualcantis, & Marsilii ficini familiaritaté in earum numero, quas Paulo ante commemorauimus ponendá, ac duce deo, qui nobis fœliciter hanc copulam instituit & conflauit, utrique nostrum ad res agendas ad uitæ tranquillitatem, ad diuinorum indagationem plurimum conducturam. Huius singularis beniuolentiæ monumenta posteritati mádare alias quidé maiora constitui, & nunc opuscula quædam a me nuper é græca lingua in latiná traducta, quæ ad nostram illam platonicam sectam, cuius sacris initiatus es, collatura maxime uideátur. Accipe igitur amice unice librum alcinoi platonici de huius sectæ conclusionibus. Præterea librum de platonis definitionibus ab eius nepote speusippo compositum. Postremo Pythagoræ, qué præcipue secutus est Plato. leges & symbola. His legendis ad arcana diuinæ philosophiæ mysteria eruditus inania umbratilis huius uitæ somnia, quibus anxium uulgus inhiat aspernaberis, mentémque ad cælestia eriges, quorum contemplatione in præsenti uita tranquillitatem, in futura beatitudinem nancisceris.

Alcinoi Platonici philosophi liber, de doctrina Platonis.

Caput primum quid philosophia, quale ingenium philosophicú.

P Ræcipuarum Platonis institutionum doctrina hæc traditur. philosophia est appetitio sapientiæ. Vel solutio animæ a corpore, & conuersio quædam ad ea, quæ uera sunt, atque diuina. Sapientia est diuinarum humanarúmque rerum sciétia. philosophus autem est, qui a philosophia cognomen accipit, quemadmódum a musica musicus. Et qui philosophus futurus est, ab ipsa natura sic institutus esse debet, ut primo quidem ad omnia disciplinarum genera facilis ac pró-

ptus existat. Deinde ut non iis, quæ in fluxu uersantur, sed illis, quæ semper eodem modo consistunt mentem adhibeat. Tertio loco ut natura sit uerax ab omni mēdacio penitus alienus. præterea temperatum hunc quodammodo nasci oportet, easque animæ partes, quæ affectibus efferri solent, domitas a natura suscipere. Quisquis enim ueritatis auidus ad diuinorum contemplationē mentem cōuertit. uoluptates corporis paruipendit. Oportet præterea liberali animo philosophum esse. Etenim rerum uilium extimatio homini ueritatem rerum contemplaturo aduersa est. Huius insuper uoluntas iusticiam diliget, quippe cum ueritatis temperantiæ liberalitatis studiosus existat. Adde quod ingenii acumine atque memoria illi opus est. Hæc nanque philosophum uirum perficiunt. Atqui eæ quidem naturæ dotes cum disciplina atque educatio decens adhibita est, perfectum uirtute uirum efficiunt. uerum si neglectæ sint, maximorum scelerum causæ sunt. Vtque has Plato cōmuniori quodam nomine tēperātiæ fortitudinis & iusticiæ significare solet.

Caput secundum. philosophus contēplationē actioni præponit.

CVm uero duæ sint uitæ, contemplatiua uidelicet, & actiua, & contemplatiuæ officium in ueritatis cognitione consistat, actiuæ autem ī actione eorum, quæ ratio dictat, honoranda quidem est uita contemplatiua. pedissequa uero necessariarúmq; rerum ministra uita illa, quæ in agendo uersatur. Quod autem ita sit, ex iis declarabitur. Contemplatio est operatio mentis diuina ītelligentis, Actio uero operatio animæ rationalis p corpus expleta. Animus nanque diuinum intelligentiámque diuinam contemplans quamoptime affici dicitur. Atque hæc eius affectio sapiētia nuncupata est, quam quidem nihil aliud quam dei similitudinem apellari oportet. Quamobrē huiusmodi operatio præcipua ac ueneranda est, & maxime omnium expetenda, nec non hominis quammaxime propria, cui nulla obsistunt impedimenta, quo minus in nostra potestate consistat. atque etiam propositi finis nobis est causa. Actiua autem uita eiúsq; actio cum corporis ministerio plurimum utantur, impediuntur sæpe numero, & quæ contemplatiua uita speculatur ad officia morum transferre desiderant. Etenim studiosus disciplinæ uir tunc demum ad ciuilium administrationem se confert, cum illa male a cæteris hominibus tractari senserit, adminicula quædam quasi externa existimans militiam, legationes, executionésq; iudiciorum, præcipua uero & maxima omnium agendorum officia, leges condere reipu. præscribere ordinem, disciplinam educandorum

dorum iuuenum instituere. Quapropter oportet philosophum nunquam ueritatis indagationem obmittere, sed eam nutrire semper, & agere, humanas auté actiones tanquã inferiora quædam nõnũquã attigere

Caput tertium philosophus uersatur in tribus, scilicet in contemplatione rerum, & in actione morali, & artificio disserendi.

s Tudium profecto philosophi in tribus potissimum Plato uersari uoluit. in rerum speculatione, in actione uirtutum. in sermonis cõsideratiõe. Vocaturq; rerũ cognitio contéplatiua morũ, studiũ actiuũ, sermõis cura dialectica. dialectica uero ĩ multas species distribuitur, ĩ diuisionem, definitioné, inductioné, ratiocinationem. hæc autem in demonstrationem, quæ est ratiocinatio necessaria, & ĩ ostensionem, quæ ratiocinatio probabilis appellatur, & in rhetoricum enthymema idest sententiam cautam, quæ ratiocinatio imperfecta uocatur. ac denique in sophismata, quibus legitimus philosophus operam dabit, non quod ea ut præcipua probet. uerum quod interdum necessaria fore censeat. Eius præterea philosophiæ, quæ in agendo uersatur, prima pars mores ipsius hominis curat. Altera domum gubernat, postrema tuetur rempu. & prima quidem moralis, secunda domestica, tertia ciuilis dicitur. atque eius philosophiæ, quæ contemplationi studet, ps una immobilia, & diuina, primásque rerum causas ĩuestigat, quam theologiam uocamus. altera motus syderum suspicit, circuitúsque & restitutiones cælestiũ, ac serié mũdi, quæ naturalis cognitio nũcupatur. Sequitur mathematica, quæ geometriã & arithmeticã cõtinet. Cum uero philosophia in tres potissimum species distributa sit, contemplatiuam, actiuam, & dialecticã, de ipsa in primis dialectica tractandum est, quid Plato de illa sentiat, & primo quidem de iudiciario.

Caput quartum de iudiciario, & uiribus aĩæ pertinẽtibus ad iudiciũ.

q Voniam est quiddam quod iudicat, quiddam quod iudicatur, necesse est aliquid etiam ex utrisque fieri, quod quidem iudicium uocare possumus proprie, itaque ipsum iudicium iudiciarium nominatur. cõmunius autem ipsũ quoq;, quod iudicat. iudicans præterea duplex esse uidetur, unum a quo, alterum per quod iudicatur, illud intellectus noster, hoc organum naturale, idq; primo uera, secundo loco falsa diiudicat. neq; hoc aliud quicquam est, quã ratio naturalis. quod si liquidius etiam explicare uelimus iudex appellãdus erit philosophus, a quo res ipsæ diiudicantur. iudex item ratio, per quam uerum etiam iudicatur, quod quidem organum appellauimus

Duplex autem ratio est, una penitus incomprehensibilis ac uera, altera secundum rerum cognitionem infallibilis. prima deo conuenit. homini nequaquam, secunda homini cõgruit. Sed hæc quoq; duplex est. una ad intelligibilia. altera ad sensibilia spectat. prima quidem scientia est, secunda uero opinio. & illa stabilitatem habet, quippe cum circa stabilia uersetur, hæc uerisimilitudinem & imaginationem, utpote quæ ad mutabilia tendat. Scientiæ uero circa ĩtelligibilia, & opinionis circa sensibilia intellectio ac sensus principia sunt. Sensus profecto est passio animæ per corpus primo nuncians potentiam patientem, postquam uero in anima per organa sensuum species rerum secundum sensum impressa ẽ adeo ut firma ĩdelebilisque permaneat. huius itaque cõseruatio memoria nuncupatur. Opinio autem est memoriæ sensúsque complexio. Quando enim sensibile quodam primo nobis occurrit, ab eoq; sensus in nobis efficitur, & a sensu memoria. Ac deinde rursus idẽ nobis obiicitur, memoriam præcedentem cum sequente sensu componimus, & in iis iam dicimus Socrates. equus. ignis. cæteráque huiusmodi. Atque hæc opinio nuncupatur componentibus nobis præcedentem memoriam cum recente sensu. Et quotiens hæc quæ colligantur inuicem consonãt, opinio uera existit, si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putétque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis seusum ueluta Socrate hauriens memoriæ, Socratis ipsum adcõmodet, opinio falsa resultat. Id autem in quo sensus atque memoria fiunt ceræ effigiei Plato comparat. At uero cum opinione concepta per sensum atque memoriam anima cogitatione refingens, ita ĩ hæc respicit. uelut in illa, a quibus ista manarunt. picturam quandam, ac etiam phantasiam Plato nominat. Cogitationem uero uocat discursum & ratiocinium animi ipsius ad seipsum, sermonem autem effluxum a cogitatione per os una cum litterata uoce. Intellectio uero est operatio intellectus prima intelligibilia speculantis. Atque hæc quoq; duplex esse uidetur. Vna antequam anima descendat in corpus. nam tunc ipsa intelligibilia contuetur. Altera postquam in corpus hoc mersa est. Ex iis itaque prima ipsa intellectio proprie dicta est, secunda uero pro intellectione iam naturalis intelligentia nuncupatur intellectio quædam in anima subiecta consistens. Quotiens ergo intellectionem scientiæ prĩcipium dicimus, non eam quam modo proposuimus intelligi uolumus. sed eã potius quæ animo a corpore soluto conuenit, quæ quidem ut diximus,

tunc

tunc intellectio, nunc naturalis intelligentia nuncupatur. Atque hanc ipsam Plato intelligentiam, cum scientiam simplicem, tum animæ alã, tum etiã reminiscentiam nominat. Ex iis denique simplicibus scientiis naturali scientiæ ratio natura inhærens animo conflata est. cum itaq; sit, & sciens, & opinans ratio, intellectióque, & sensus, necesse est & iis subiecta quædam existere, uelut intelligibilia atque sensibilia. & quoniam intelligibilium quædam prima sũt, ut ideæ, quædam secunda, ut inhærentes materiæ species, quæ ab illa separari nequeunt, intellectio quoque duplex erit. primorum una, altera secundorum. Rursúsque in ipsis etiam sensibilibus quædam prima sunt, ceu qualitates, ut color, albedo. alia secundum accidens, ut album, coloratum. post hæc quod ex his cõcretum, ut ignis. eodémque modo sensus primus primorum est, secundorum uero secundus. prima intelligibilia intellectio iudicat non sine scientifica ratione per comprehensionem quandam atque discursum. Secũda uero scientifica ratio non sine ratione opinatiua. Concretum autem opinatiua ratio non sine sensu cũ que intelligibilis mundus primum intelligibile sit, sensibilis uero concretum quoddam illud intellectio cũ ratione. i. non sine ratione iudicat, hunc opinatiua ratio non sine sensu. & cum contemplatio sit, nec non & actio recta ratio, haud eodem modo discernit, quæ cõtemplationi, & quæ actioni subiiciuntur. Cæterum in contemplatione quid uerum, quid falsum considerat, in actione quid proprium, quid alienum, quid agendum quid non. Ex eo enim, quod naturalem pulchri & boni habemus intelligentiam. ratione utentes referentésq; ad naturales intelligentias ueluti ad præfinitas normas, bonane, an mala sint singula diiudicamus.

Caput quintum. elementum, & officia dialecticæ.

d Ialecticæ facultatis elemẽtum primum Plato esse uult in primis rei cuiúsq; essentiam considerare, postea quæ contingũt aduertere. Quid autem unũquodq; sit considerat, uel ex superioribus diuidẽdo, atq; definiẽdo. uel ordine conuerso composita resoluendo. At contingentia, & essentiis adiacentia uel ex iis, quæ continentur per inductionem, uel ex iis quæ continent per ratiocinationem, ut merito dialecticæ membra sint, diuisio, definitio, resolutio, ínductio, ratiocinatio. Diuisionum præterea quædam est generis in species distributio, quædam totius in partes, utpote cum animam in partem rationalem, & ratione carentem diuidimus, atq; hanc in appetendi & irascendi uim distribuimus, Est insuper uocis insignificata diuisio, quoti-

ens nomen idem res plures significat. Accedit quoq; accidentium in subiecta diuisio. ueluti cum dicimus bonorum quædam circa animá, alia circa corpus, nonnulla circa res externas. Nec deest í accidentia subiectorum partitio. Ceu cum dicimus hominum quosdam bonos, nonnullos malos, medios alios. Diuisióe igitur generis in species primo utédum est, quotiens quid ununquodq; sit dignoscere uolumus. Id autem absq; definitione fieri nequit. definitióq; ex diuisione hoc pacto cóficitur. Rei definiendæ genus capere in primis oportet, ueluti genus hominis, animal. id deinceps secundum proximas differentias partiri, usque ad species descendendo. ut in ipsum rationale, & irrationale, mortale, & immortale. Quapropter si proximæ differentiæ generi adiiciantur, hominis definitio constituetur. Resolutionis tres sunt species. Vna est a sensibilibus adscensus ad intelligibilia prima. Altera accessus per demostrata & subdemostrata ad indemostrabiles, & sine medio propositiones. Postrema ex suppositione ad principia, quæ minime supponuntur. Et prima quidem huiusmodi est. ac si a pulchritudine corporum ad animi pulchritudinem transcendamus, ab hac ad officiorum pulchritudinem, ab ea deinde ad pulchritudinem, quæ in legibus inest, demú ad ipsum pulchritudinis fontem. ut per hunc modum gradatim adscédentes ipsum per se pulchrum intueamur. Secunda resolutionis species ita fit. Supponendum est id, quod quæritur, & quæ supra sunt consideranda, eáq; demonstranda a posterioribus ad superiora progrediendo, donec ad primum & plane concessum perueniamus, a quo rursus incipientes ad quæsitum compositionis modo regrediamur. Ceu si qs quærens. an immortalis sit animus, idipsum primo supponat inquirés, utrú semper mobilis, atq; id inde demonstret, quærens ulterius utrum, quod semper mouetur. per se moueatur, idque rursus ostendat cósiderans. nú quod per se ipsum mouetur, motus principium sit, rursúsq; demonstret inquirens deniq; utrum principium ígenitum sit, quod quidem ut perspicuum, a cunctis admittitur. Ingenitum quippe incorruptibile est. a quo ueluti a manifesto demonstrationem eiuscemodi colligat principium, ingenitum & incorruptibile principium motus, quod per se mobile, per se mobile animus. Incorruptibilis ergo, & ingenitus animus.

Resolutio ex suppositione huiusmodi est. quisquis aliquid inuestigat, illud primo supponat, deinde quid ex supposito sequatur aduertat. post hac si oportuerit suppositionis rationem reddere, aliam suppositionem adsúmens quærat, utrum quod prius suppositum fuerat, rursus

ad secundam

ad secundam suppositionem sequatur. Idemq; semper obseruet, donec ad principiũ, quod non supponatur, adscendat. Inductio autem est omnis per rationes processus, qui uel a simili transit in simile, uel a singulis ĩ cõmunia. Atq; hæc argumentatio ad excitandas naturales intelligentias summopere confert.

Caput. vi. Species præpositionis, & argumentationis,

Rationis eius, quã propositionem uocamus, species duæ sũt, affirmatio, & negatio. Affirmatio hæc est. Socrates uadit. Negatio hæc. Socrates non uadit. Ex affirmationibus aũt & negationibus, quædam uniuersalis est, quædã particularis. Particularis affirmatiua hæc, Quædam uoluptas bonum. Negatiua. quædam uoluptas non bonum. Vniuersalis affirmatiua, omne turpe malũ. Negatiua uniuersalis, nullum turpe bonum. Ex propositionibus quædam prædicatiuæ sũt, quædam suppositiuæ, prædicatiuæ, quæ simplices, ut omne iustũ, bonum. Suppositiuæ, quæ cõsequentiam uel repugnantiam inferunt. Vtitur autem ratiocinationibus plato tum redarguẽdo, tum etiam demostrando, redarguens per quæstionem, quæ falsa sunt, demostrans ꝑ doctrinam, quæ uera. Ratiocinatio est oratio quædam, in qua quibusdam positis, ex necessitate conclusio sequitur. Ratiocinationum quædam prædicatiuæ sunt, non nullæ suppositiuæ. Reliquæ ex iis utrisq; cõmistæ. prædicatiuæ, quarum tam assumptiones, q̃ conclusiones simplices propositiones sunt. Suppositiuæ, quæ ex suppositiuis propositionibus fiũt. mixtæ, quæ ex utrisq;. Vtitur autem plato demonstratiuis argumentationibus in dialogis, qui ad expositionem pertinẽt. probabilibus uero & apparentibus aduersus sophistas, atq; iuuenes. contentiosis aduersus illos, qui proprie litigiosi uocantur, ut ad Euthydemum & hippiam. Cum uero prædicatiuæ figuræ tres sint, prima est in qua cõmunis terminus ad hoc prædicatum, ad illud subiectum est. secunda in qua cõmunis terminus de utrisq; prædicatur. tertia ĩ qua communis terminus utrisq; subiicitur. Terminos dico partes propositionum, ut homo est animal, hominem & animal terminos appellamus. Et secundum primam figuram utplurimum Plato disputat, nec non secundum figuram secundam, ac tertiam. Atqui admodum primæ sic in alcibiade argumentatur. Iusta pulchra sunt, pulchra bona. Iusta ergo sunt bona ad modũ secũdæ. sic in parmenide. Quod ptes nullas habet. nec rectũ est, nec rotundũ. At

quicquid figuræ est particeps,aut rectum,aut rotundum est.quod ergo partes non habet,figuræ nullius est particeps ad modum tertiæ sic eodem in libro.Quod figura participat,quale est,quod figura participat, finitum est,quod ergo est quale,finitum est.Argumentationes prætera, quæ per suppositiones contextæ sunt,crebras apud platonem reperire licet.præcipue uero in parmenide rationes huiusmodi.Si non habet partes ipsum unum,nec principium,nec finem,neq; mediū habet.Quod si principium,medium,finémque non habet,nec habebit terminum. si non habet terminum,figura nulla participat. ergo si non habet partes ipsum unum,nullius figuræ particeps est.secundum uero figuram secūdam argumentationis suppositiuæ,quam plurimi tertiam nominant. in qua cōmunis terminus extrema utraq; sequitur,in hunc modum raciocinatur.Si non habet partes ipsum unum,neq; rectum ē,neq; rotundum.Si figura participat,aut rectum aut rotundum est.Iccirco si partes non habet,nec figuræ quidem particeps erit.Quinetiam secundum tertiam figuram,quam non nulli secundam esse uolunt, in qua cōmunis terminus utraq; antecedit,in phædone sic quoddámodo argumētatur. Si scientiam ipsius æqualis adepti, nunq̄ obliuioni tradidimus profecto scimus.Sin autem obliti sumus,reminiscimur. Mixtis item argumentationibus,quæ per consequentiam procedunt.sic utitur.Si unum totum est,& finitum,hoc principium media finem habens,figura quoque participat. Verum antecedens,uerum igitur consequens.Eorum autem quæ per consequentiam fiunt,sic quodámodo differentiæ considerantur.Quando quis igitur diligenter animi uires,uariásque naturas hominum,nec non diuersas argumētationum species animaduerterit,deinde temporis occasione considerata certis affectibus hominū proprias,quibus moueri possint ratiocinationes adcōmodarit. perfect⁹ erit orator,eiúsque rhetorica scientia benedicendi merito nuncupabitur.Sophismatum quoque captionúmque laqueos modo perspicacius inspiciamus in euthydemo a Platone subinsinuatos percipiemus. Illic enim,& quæ secundum uoces,& quæ secundum res ipsas sophismata fiunt,& eorum præterea solutiones reperiuntur.Atquæ etiam decem prædicamenta tum ī ipso parmenide,tum in aliis dialogis tradidit. Locos autem ab etymologia omnes in cratylo complexus est.& proculdubio uir præcæteris admirandus in diuidendo,definiendóq;,quæ duo dialecticæ uim maxīe testantur Plato noster extitit.Quæ uero ī cratylo tradita sunt,hoc ītendūt.Discutit utrū natura,an positiōe nomina uim

suam

suam habeant, placétq; illi positione quadam constare nominum recti-
tudinem, neq; tamen id temere, & ut sors obtulit, uerum positioné ipsam
rerum naturam secutam fuisse censet, neq; aliud esse nominum rectitu-
dinem, q̃ impositionem rei ipsius naturæ consonam. Neq; enim quam-
libet impositionem nominis ad rectitudinem sufficientem esse, neque
rursus naturam, ac primam uocis emissionem, sed quod ex utrisq; com-
positum. ut omnis nominis rectitudo sit secundum impositionem re-
rum naturæ conuenientem. Nõ enim si quodlibet nomen temere cui-
libet adhibeatur. rectum significat, ueluti si equus homini nomen ĩpo-
suerimus. Et enim loqui una quædam operationum est. Quamobrem
non quomodocũq; quis loquatur, recte loquitur, uerũ si ita loquatu
ut rerum ipsarum natura requirit. Quoniã uero ipsius locutionis pars
quædam nominatio est, ut orationis pars nomen, recte uel nõ recte no-
minare, haud sane perquamlibet positionem fieret, sed per naturalé no
minis ad rem ipsam cognationem. Isq; rectus erit nominum conditor,
qui per nomen rei naturam significabit. Nam rei organum nomen est.
non quodcũq; sors obtulit, sed quod naturæ congruum. Ac per istud ui
cissim nobis res indicamus, naturamq; discernimus. Quo fit, ut nomen
sit instrumentum quoddam indicans, atque distribuens uniuscuiusq;
substãtiam, quemadmodum telam textoris pecten. Ad dialecticum igi-
tur hoc etiam pertinebit nominibus recte uti, ut pectine textor utitur.
proprium illius opus agnoscens, cum illum faber effecerit. haud secus
dialecticus nomine, quod nominum conditor effinxit, ut decet utetur.
Enimuero temonem cõstituere fabri, uti autem recte gubernatoris of-
ficium. Eodem pacto ipse quoq; nominum ĩstitutor recte nomina sta-
tuet. si tãquam præsente dialectico instituerit, quippe cũ dialecticus na-
turas eorum, quæ sub nominibus latent intelligat. Atque hæc de diale-
ctica dicta sufficiant.

Caput. vii. Distinctio scientiæ speculatiuæ.

Einceps de speculatiua philosophia dicendũ. Huius mẽbra
d dicimus theologiam, physicen, mathematicam. Theologi fi-
nis supernarum causarum cognitio. physici quæ sit mũdi na-
tura perdiscere, quale animal homo, quam sit prouinciam in mundo
sortitus, utrum deus prouideat omnibus, & nũ cæteri huic subiecti mini
stri, atq; etiam quomodo ad deos sese homines habeant. Mathematici fi-
nis planã, & in tres porrectã dimẽsiões naturã cognoscere, motũq; ac cæ
lestiũ progressus suspicere. Atq; ita ĩ sũma q̃dã mathematici speculatio

proponatur. hæc utiq; ad cogitatiōis acumē a Platone suscepta ē attingens animum, & ad rerum diuinarum intuitum aciem mentis exacuēs. Pars autē mathematicæ facultatis, quæ ad numeros spectat, nō mediocrem ad diuina percipienda uim præstat, uerum ab errore atq; ignorantia, quæ circa sensibilia ista uersatur, nos liberat, opem ferens ad essentiæ cognitionem, promptúmq; ad certamen, propter consequentium rerū ordinísq; pitiam hominem reddit. Geometria quoque plurimum ad ipsum bonum intelligendum conferre uidetur. cum quis non mechanicæ dimensionis gratia ipsam sectatur, sed ita utitur, ut eius adminiculis ad superna conscendat, nec in rebus, quæ oriuntur, & occidunt, dimetiendis insistat. Quin etiam stereometria idest solidorū dimensio quāmaxime utilis est. Nam post secūdam augmentationem sequitur eius consideratio tercium suscipiens augmētum. Vtilis præterea ceu quarta quædam disciplina astronomia est, per quam cæli syderúmq; motus, auctorémq; diei ac noctis & mensium & annorum inspicimus. ex quibus quasi proxima quadam regione horum omnium auctorem inuestigamus, & ab iis disciplinis ueluti a quibusdam subselliis, & elemētis, & gradibus ad altiora progredimur. Musicā quoque discere nos oportet, ad eam adhibentes auditum. Nam quemadmodum ad astronomiam oculi conditi sunt, sic aures ad harmoniam. utiq; astronomiæ incumbentes ab iis, quæ oculis percipiuntur, ad inuisibilem essentiam ducimur, sic & auribus harmoniam uocum haurientes, ab iis, que audiuntur, ad intelligibilia gradatim accedimus. Quamobrem nisi finis istius gratia mathematica prosequamur, horum profecto curiositas manca, & amens, nulliusq; æstimanda censetur. Decet enim cōfestim ex iis, quæ oculis & hauribus percipiuntur, ad illa, quæ sola cernit ratio pertransire. Nam mathematicorum cōsideratio præludium quoddam est ad diuinorum contemplationem. Arithmetica quippe, & geometria, & qui eas colunt, essentiam ipsam uidere desiderant. Verūtamen circa illā quodāmodo somniant, nec eam re uera cernere possunt, ignorántq; principia, & quæ ex principiis constituuntur. Verum nihilominus ad ea, quæ diximus conferunt. Ideóq; nec scientias disciplinas huiusmodi Plato appellandas esse cēsuit. Cæterum dialectica facultas a geometricis suppositionibus ad prima principia, quæ minime supponuntur, adsurgit. Quapp dialecticā iure scientiā apellauit. Disciplinā uero mathematicoꝝ nō opinionē, qa clariora sint q̄ sensibilia, neq; rursus sciam, qa obscuriora sint q̄ intelligibilia prima. sed opinionem corporum, scientiā

diuinorum

diuinorum, cogitationem mathematicorum. fidem præterea & conie-cturam imaginationémq; imaginibus, idolísq; attribuit. Quoniam uero dialectica efficacior é, q̃ mathematica, ex eo ꝙ circa diuina æternáque uersatur, iccirco mathematicis uniuersis præponitur uelut arx quædam, & custodia reliquorum.

Caput. viii. De materia prima.

POst hæc de principiis, & iis, quæ ad theologiam spectant, breuiter disseramus, a prioribúsq; ordiamur descendentes inde ad ipsius mundi generationem, ac demum usq; ad hominũ genituram. In primis igitur de materia tractandum est. Hanc sane effigiẽ omnium receptaculum, nutricem, matrẽ, locum, subiectúmq; nominat, eámq; asserit sine sensu tangi, & adulterina raciocinatione comprehendi. Materiæ proprium esse uult omnes generationes suscipere, ac nutricis instar eas fouere. omnes item formas capere, cum ipsa suapte natura omnis formæ qualitatis & speciei sit expers. Cõspersam præterea illã, & figuratam formis uelut effigiem asserit, nullius per se figuræ qualitatisue participem. Neq; uero subiectum esset ad uarias formarum ĩpressiones cõmode præparatum, nisi qualitate omni quam suscepturum ẽ, penitus careat. Videmus enim eos, qui unguenta ex oleo odore suauia conficere student, oleum nullo prorsus odore infectum quærere, eósq;, qui formas impressuri sunt uel ceræ, uel luto, primum materiã ipsam polire penitus, atque lénire, donec figuræ pristinæ deleantur. Conuenit nãq; uniuersali materiæ, si modo formas omnes susceptura sit, nullam illarum habere naturã, sed abq; qualitate omni atq; specie subiici speciebus, Et cum huiusmodi sit, neq; corpus erit, neq; etiam incorporea, sed potentia corpus, quemadmodum æs potentia statua, quoniam speciẽ suscipiens, statua fiet.

Caput. viiii. De ideis, & de causa efficiente.

CVm uero materia principii cuiusdam rationem habeat, alia quoq; principia Plato præter materiã introducit, principiũ uidelicet exemplare, ad quod ideæ ipsæ reducuntur. & principium paternum, quod ad deum rerum omnium causam pertinet. Est autem idea ad deum quidem intellectio dei. Ad mundum uero sensibilem exemplar, ad se ipsam essentia. Quicquid enim intelligentia fit, ad aliquid referri necesse est. quod quidem operis exemplar erit. quemadmodum si aliquid ab aliquo fiat, ut a me mei ipsius imago, Et si

exemplar haud omnino sit ab agēte seorsum, ut quisq; artifex in se ipso artificiorum exempla concipiens, horum deinde formas in materiam explicat. Definiūt autem Ideam exemplar æternum eorum, quæ secundum naturam fiunt. nam pluribus ex iis, qui platonem secuti sunt, minime placuit artificiorum ideā existere. ut clypei atq; lyræ. neq; rursus eorum, quæ præter naturam, ut febris ac bilis intemperatæ. neq; particularium, ceu Socratis. & Platonis, neq; etiam alicuius eorum, quæ imperfecta sunt, ueluti sordium, atq; festucæ. neq; relationū, ut maioris & excedentis. esse nāq; ideas ītellectiones dei æternas ac seipsis perfectas. Quod uero sint ideæ, sic probant. Siue ītellectus deus ipse sit, siue intellectuale quiddā, notiones illi adsunt æternæ atq; īmobiles. Quod si hoc ita se habet, ideæ sunt. & enim si mensura per se ipsam materia caret, ab aliquo superiori, & a materia penitus absoluto mensuras suscipiat necesse est. Verum quidem est antecedens. uerum igitur consequens, & si hoc, ideæ sūt mensuræ quædam sine materiæ mixtione existētes. Accedit ꝙ si mundus non temerario quodam casu talis est, non solum ex aliquo. uerum etiam ab aliquo factus est, neq; id solum, sed ad aliquid etiā fabricatus. Id uero, ad quod effectus est, quid nam aliud præter ideam existit? Quo sequitur, ut ideæ ipsæ sint. Item si ītellectus a uera opinione differt, intelligibile quoque ab opinabili discrepabit. Hoc si uerum est, extabunt intelligibilia ab opinabilibus differentia, ut sint prima quoq; intelligibilia, quēadmodum & sensibilia prima. ex quo ideas esse concluditur.

Caput. x. Quomodo describatur Deus, & q̄bus rationibus īuestigetur.

d Einceps de tertio principio dicendum est, quod pene ineffabile plato autumat. Ipsum tamen hoc modo conemur ostendere. Si intelligibilia sunt, eaq; nec sensibilia, neq; cū illis cohærentia, sed intelligibilibus primis extant prima intelligibilia simplicia, quēadmodum sensibilia prima. Antecedens uerum. uerū ergo, quod sequitur. homines sane utpote pertubatione sensuum occupati, quotiens intelligibile quiddam contemplari statuunt, in phantasiam mox alicuius sensibilis recidunt, adeo ut sæpenumero ei, quod intelligendum est, uel magnitudinem, uel figuram applicent, uel colorem. quo fit ut illud sincere intelligere nequeant. Dii autem sine corporalium mixtiōe pure nimium atque sincere intelligunt. Quoniam uero intellectus anima melior est. intellectu autem eo, qui in potentia melior. ītellectus ille, qui actu semper omnia que simul intelligit, hoc denique pulchrius

 quod

quod eius est causa, quodq; omnibus superextat, is utiq; deus ipse primus existit, isq; causa est, ut mundi mens semper agat, inquam immobilis ipse semper haud secus, q̃ in oculum obiectum sol agit, Atq; ea ratione mouet, qua id, quod appetitur ĩmobile ipsum appetẽtem agitat. hoc inq̃ pacto mens ipsa suprema totius cæli mentem ducit. Et cũ primus hic intellectus pulcherrimus sit, pulcherrimum quoq; intelligibile illi subiici necesse est. Nihil autem ipso pulchrius. seipsum igitur ac notiones suas semper intelligit. Atq; hæc eius operatio idea est. Quin etiam deus ipse supremus. æternus, ineffabilis, seipso perfectus. Nullius egenus semperq; & undiq; absolute perfectus. Diuinitas essentiæ ratio. Veritas harmonia. bonũ existit. Neq; uero hæc ita dinumero, ut abinuicẽ ipsa secernam, ĩmo ut uunm potius cuncta contemplor. Bonum profecto ob eam causam dicitur, ꝙ omnia pro capacitate cuiusq; beneficiis replet, omniumq; bonorum causa est. pulchrum uero ex eo ꝙ ipsum natura plenitudo ipsa & harmonia omnis existit. Veritas item obid uocatur, quoniam omnis ueritatis ita principium est, ut sol quoq; luminis uniuersi est & pater, quia omnium causa, cæliq; totius mentem, & mundi animam ad sui ipsius exemplar exornat. Nam suæ uoluntatis munere omnia seipso compleuit, mundi animam excitans & ad se conuertẽs. Quippe cum mentis eius causa sit. Atqui mens ista beneficio patris ornata naturam omnem huius mundi perornat. Ineffabilis præterea & sola mente percipiẽdus deus ideo dicitur, quia nec genus circa illum, neq; species, neq; differentia ulla, neq; accidit illi quicquam. nam nec malum. nefas enim dictu id esset. Neque etiam bonum siquidem participatione cuiusq̃ bonitatis præsertim talis existeret. Neque differentia illi accidit ulla. Non enim id secundum ipsius notionem fieri potest. Neque qualitas. non enim qualis effectus est. neque tamen informis. non enim qualitate ulla ad se pertinente priuatus est, nec est pars cuiusquã. nec totum, ut partibus constitutum. neq; idem est cuiq̃, nec alterum. quippe nihil illi contingit, quo ab aliis secerni queat, neque mouet neque mouetur. Vnde, prima huius intelligentia est secundum horum omnium ablationem, quẽadmodum punctum quoque cogitamus secundum ablationem. primo superficiem. deinde lineam. postremo punctum cõsiderantes. Secunda eius intelligentia est secundum proportionis rationem hoc pacto. Quam rationem sol habet ad uisũ & ad ea quæ uidẽtur non existens ipse uisus præbẽs uero huic q̃dẽ ut uideat, his aũt ut uideantur eandẽ profecto ratiõẽ habet ĩtellectus prim⁹ ad ĩtelligentiã q̃ animæ

in est,& illa quæ intelliguntur,neq; enim ipse idem quod intelligétia est porrigit tamen intelligendi uigorem animæ quidem ut ítelligat,intelligibilibus auté ut intelligantur ueritaté que illis inest illuminans. Tertius intelligendi modus huiusmodi est. Aduertens quispiã pulchritudinem quæ corporibus adest.ad animi pulchritudiné sese confert,deinde ad eam,quæ in officiis ac legibus.postremo ad ipsũ pulchritudinis fontem,supra quem ipsum bonũ amandum & expetendum intelligit.uelut splendorem in animam,quæ illuc euolauit subito refulgenté.Huiusmodi uero lumen deum ipsum esse ob excellentiã recognoscit.Eumque in primis sine magnitudine quantitatis agnoscit. Nam pars atq; id,ex quo aliquid constituitur illud,semper cuius pars est antecedit.planũ nãq; prius est,q̃ corpus,& linea priusq̃ planũ.Cũ uero partes nullas habeat,neque secundum locum,neque secundum alterationem mouebitur.Et.n.si mutationé patitur,uel a se ipso,uel ab alio quodã ꝑmutari necesse est.Si ab alio,illud utiq; ualidius erit.Sin a se ipso,aut in deterius, aut in melius transmigrabit.Verũ utraq; inpossibilia sunt.Quibus omnibus ꝑspicuum est ipsum incorporalé esse.Verũtamen ex iis,q̃ adiiciétur,idem quoq; patebit. Si corpus deus esset,ex materia,specieq; constaret,ex eo ꝙ omne corpus compositũ quoddã est ex materia simul,& specie quod quidé idearũ simile redditur,dum illis íeffabili quadam ratione participat.Absurdũ auté est deũ ex materia speciéq; constitui.Neque enim simplex.neq; principium esset.Quãobrem incorporeus deus est,præterea si corpus est,ex materia constat.Ideoq; uel ignis est,uel aer, uel terra,uel aqua,aut aliquid ex iis conflatũ.At quomodocũque se habeat principium minime erit,erítque materia ipsa posterior,si quidé ex materia conficiatur.Quæ quoniã nepharia sunt,incorporeũ esse deum necesse est. Etenim si corpus est,corrumpi potest,genitúsq; est,& trãsmutationi subiiectus.Atqui horũ nihil in deum cadit.

Caput xi.qualitates sunt incorporeæ.

q Valitates insuper in hunc modũ ícorporeas esse monstrabimus.Omne corpus subiectũ est.qualitas uero minime subiectum,sed accidens.non ergo corpus est qualitas.Nullum corpus in subiecto,omnis qualitas in subiecto.non ergo corpus est qualitas.Item qualitas contraria qualitati.nullum uero corpus,qua corpus cõtrarium corpori.non ergo corpora sunt qualitates.Quinetiam rationi maxime consentaneum est,ut quéadmodũ materia qualitatis é expers. ita & qualitas materiæ expers sit.Et si materia careat,corpus esse non poterit

terit. Enimuero si corpora qualitates sunt. duo ac tria corpora eundē in locū concurrent. quod a ratione procul aberrat. Quod si qualitates incorporeæ sūt, opifex quoq; illarū incorporeus est. præterea agentia nulla esse præter incorporalia possunt. siquidē corpora passibilia sunt atq; fluentia, neque semper eodē se modo habentia, neq; ī eodē statu perseuerātia, & in quibus aliquid efficere alicui forsitan uidebuntur, multo magis illic pati reperientur. Vnde queādmodū est aliquid quod omnino patitur, ita necesse est aliquid, quod omnino agat existere. Id uero nihil esse aliud q̄ incorporeum inueniemus. Sermo itaq; de rerum principiis qui theologicus appellatur,. hic iam finem suum accipiat. Nam deinceps in eam disputationem quæ physica nūcupatur, descendendū eē uidetur.

Caput. xii. De causis & generatione & elementis, & ordine mundi.

c Orporalium omniū quæ secundū naturam distincta inuicē efficiuntur præfinita quædam exemplaria ideas esse oportet, ad eásq; sciētias & definitiōes referri. Nā præter singulos hoīes, hominem ipsum intelligere decet, & præter equos singulos, ipsum equū ac generatim præter animalia cuncta immortale animal & ingenitum. queádmodū ab uno sigillo plurimæ exprimuntur imagines, & unius hominis imagines multæ, quibus omnibus idea ipsa causa est, ut huiusmodi sint cuiusmodi & ipsa est. Quapropter mundū hunc uniuersum pulcherrimū opificium dei necesse est ab ipso deo ita fabricatū fuisse, ut, ad ideam quādam mundi huius exemplar in ipsa fabricatione respexerit, dum mira quadam prouidentia atq; optima norma, hoc est propria bonitate ad huius machinæ constructionē sese deus accingeret. Ex tota ergo ipsum materia genuit. quam quidem sine ordine ullo ante cæli generationē tumultuantem deus ex confusione deformi in pulchrum ordinem reuocauit, numerisq; decentibus & figuris eius partes undiq; decorauit, ut ea mundus sit proportione contextus, quam etiā nunc ignis atque terra ad aerem & aquam seruant. horū tunc uestigia solum absque ratione atq; mensura in ipso elementorum receptaculo cōfuso iacebāt, quatiebántque materiam, & a materia uicissim quatiebantur. Ex integris enim quatuor elementis eum compegit, ex toto scilicet igni aereq; & aqua, simul ac terra, nullam alicuius partem potentiám ue relinquens. præcidebat enim quod corporeus futurus esset, tactuq; ac uisu percipiendus. Absque uero ignis & terræ præsentia nihil tangendi uidendíque sensum mouere potest. Quamobrem secundum congruam rationem ex igne ipsum terráq; cōstruxit. quoniam uero uinculo quodā utrorūq;

medio ad extrema uincienda opus erat. diuinum autem uinculum est, quod secundũ proportionem fit, quod & seipsum & ea quæ uinciuntur unum efficit, planusq; mundus nequaquã futurus erat, alioquin unicũ mediũ suffecisset, sphæricus autẽ esse debebat, ideóq; geminis illi mediis opus erat, ob hanc causam inquã inter ignem, ac terram, aer & aqua secũdum proportionis consonantiam interiecta sunt. ut quẽadmodum se habet ignis ad aerem, sic aer ad aquam, utq; aer ad aquam, sic & aqua ad terram. Ac rursus ut terra ad aquam, sic aqua ad aerem, utq; aqua ad aerẽ, sic aer ad ignem. Ex eo insuper ꝙ nihil extra mundũ reliquit, unicum, illum fecit, & ideæ suæ, quæ unica est. numero quoque parem. Inquẽ prætera nec morbus unq̃ neq; senectus incurreret, quippe cũ nihil extra supersit, quod uim inferat. Verũ se ipso sufficiens nulliúsq; indigus atq; incolumis perseueraret. Figurãq; illi dedit sphæricam, utpote omnium pulcherrimã figurarum, capacissimamq; & ad motum facillimam. Et quoniã nec auditu nec uisu neq; cæteris sensibus indigebat, ideo sensuũ instrumenta ad obsequium sentiendi nulla prorsus adiecit. Cæteras itẽ motus species procul esse iussit, solumq; circuitũ concessit illi tanq̃ mẽtis & sapientiæ proprium.

Caput xiii. De cõueniẽtia figurarum cum elementis mũdi atq; mũdo.

e T cum duo sint, ex quibus constructus est mundus, corpus scilicet atque anima, quorum illud uisibile corruptioniq; obnoxium, hæc inuisibilis atq; intangibilis utriusq; uis cõstitutioq; differens extitit. Corpus siquidem mundi, ex igni terra aqua & aere cõpactum est. Quatuor enim hæc artifex ipse mundi comprehẽdens, nullum prius elementorum ordinem obseruantia figurauit ea pyramide atq; cubo, & octaedro. id est figura octo facierum, atq; icosaedro. id est figura facierum uiginti. Cunctis autem impressit duodecaedrum. id est figuram facierũ xii. Quatenus ergo materia pyramidẽ figuram induit, ignis emicuit. Ea quippe figura tenuis & ad icisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta, ideoq; omnium figurarum leuissima. Quatenus autem octaedrum, aeris subinduit qualitatem. At uero cum primum icosaedram figuram cepit, aquæ naturã sortita est. figurã deniq; cubicam terræ largitus est, solidissimæ quidem atq; elementorum omnium stabilissimæ. figura deniq; duodecaedra ad uniuersi fabricam usus est. his omnibus antiquior natura planorũ. Plana enim solida præcedunt. planæ uero naturæ duæ quædam origines rectis angulis figuræ sunt scalinus & isosceles. Et scalinus quidem est triangulus unum

rectum

rectum angulum habens, alterum duarum tertiarum, alium unius tertiæ. Scalinꝰ ergo triangulus pyramidis, & octaedri, atq; Icosaedri elemẽtum fit. Cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateris constituatur, quorum quilibet in sex triangulos scalinos distribuitur. Octaedra uero figura ex octo similibus, quorum quisq; in sex triãgulos scalinos diuiditur. Icosaedra figura ex uiginti similiter. Isoceles autem triangulus figuræ cubicæ elementum est. Nam quatuor isoschieles trianguli cõcurrentes quadrangulũ complent. Ex huiusmodi aũt quadrangulis sex cubus conficitur. Duodecaedram uero figuram ad uniuersi constructionẽ ipse deus assumpsit. unde & animaliũ formæ duodecĩ ĩ zodiaco circulo cõspiciuntur. quorũ quodlibet ĩ partes triginta secatur. Similiter quoq; ĩ ipsa duodecaedra figura ĩtueri licet pẽtagonos duodecim ĩtriãgulos quĩq; ita, ut unusq; ꝑ sex triãgulos diuisos existat. & ĩ oĩ duodecaedro trecẽti sexagĩta triãguli reperiãtur, quot etiã ĩ zodiaco portiones existũt. his ab ipso deo formata materia agitari cœpit. primo qdẽ uestigiis absq; ordine, deĩde à deo ĩ ordinẽ redacta est, singulis secundum proportionẽ ĩuicem temperatis. neq; tamen loco discreta hæc permanent, indesinẽtemq; concussionem & ipsa habent, & in materiam ĩferũt, A circunferentia enim mundi constricta seruantur, atq; inuicem alternis pulsibus coagitata feruntur, tenuia quidem in prouĩciam solidorũ. Qua de causa nihil omnino uacuũ restat et inæqualitas iugiter perseuerans pulsatiõis causã præbet. A biis enĩ materia, & ista uicissim à materia q̃tiũtur.

Caput. xiiii. De aĩa mundi, & sphæris, atq; stellis.

e X corporibus itaq; animæ uires inuestigare cõcessit. Nam cũ res singulas anima discernamus, rerum omnium prĩcipia merito huic indidit. ut quicquid unq̃ occurreret, ex cognatione quadam recognoscentes rebus cõsonam illius essentiam adhiberemus. Ergo cum diceret esse intelligibilem quãdam, indiuisibilẽmq; substantiam alteram quoq; circa corpora dispersam tradidit, ĩnuens animam ꝑ intelligentiam utrãq; substantiam percipere posse. Et quia in rebus iis. quæ ad intelligẽtiam attinent, & in iis etiã, quæ ad sensum ipsum idem, atq; ipsum alterum esse cognouit, ex iis omnibus animam iure constituit. Aut enĩ simili simile (ut pythagoreis placet) agnoscitur, aut quemadmodum heraclito physico dissimile semper dissimili. Cum uero mũdum Plato genitum inquit, haud quaq̃ sic eum sensisse credendum est, ut aliquod olim tempus ante mundum præcesserit. uerꝫ quia semper ĩ generatione perdurat, indicatq; substantiæ suæ causam præstãtiorem.

Animam præterea mũdi, quæ semp extitit, haud efficit deus, sed ornat, eáq; ratione illam facere nõnunq̃ asseritur, q̄ excitat eam, & ad se ipsum eius mentem uelut ex profundo quodam sõno conuertit, ut ad ea, quæ intelliguntur a deo respiciens, diuinasq; notiones affectans, species inde formásq; recipiat. perspicuum est præterea, q̄ mundus anima, simul & mente ab ipso deo donatus est. Nam cum optimũ opus fore id uellet, merito & animatum mũdum, & intellectualem effecit. Et enim opificium uiuens non uiuente omnino præstantius est, & mẽtis compos eo, quod mentis est expers. Nec forte sine anima accedere mundo mens poterat. Cúmq; anima a mundi medio ad extrema usq; se funderet, mundi corpus totum circulo complexa est, uniuersum quippe circũtegens singulis eius cõmunicata particulis, eóq; pacto insolubili cõnectit uinculo, incolumémq; conseruat. Atq; ea uis animæ, quæ extra restitit, partes eius intimas antecedit. Illa siquidem in diuisa permansit. interior autem portio in septem diuisa circulos est, ab ipso principio duplis ac triplis interuallis undiq; distributa. Et illa quidem, quæ ab ĩdiuidua sphæra cõprehenditur, ei quod ipsum idem est, cognata permanet, quæ autem dispersa est ei contra quod ipsum alterũ appellatur. Motus enim cæli singula comprehendẽtis cum minime peruagetur, unus est, ordinémq; præcipuum seruat. At uero subiectorum progressus uarius ortibúsq;, & occasibus permutatur. Vnde peruagatio quædam, atq; oberratio nũcupatur. Extimus quidem circulus ad dexterã abortu in occasum usq; transcurrit. Interior autem contra, in sinistram ab occidente in oriẽtem superiori resistens. Stellas præterea, & astra deus ipse molitus est, & quæ ex iis nequaq̃ uagantur, ad cæli noctísq; ornatum. Atq; huiusmodi stellarũ multitudo innumera est. Quæ uero uagantur, numero septem, ad numeri temporísq; originem, & ad rerum omniũ illustrationem. Tempus plane mundani motus interuallum fecit, ueluti quãdam æternitatis imaginem. æternitas quippe æterni mundi status mensura est. Vagantiũ quoque syderũ haud sane omnium uis eadem est. Sol enim dux est, omniũ reliquorũ, & illuminans, & oculis patefaciens uniuersa. Luna deĩde potestatis gratia secundũ obtinet ordinem. Cæteri uero planetæ secundũ proportionem pro sorte propria singuli. Luna siquidem mensis terminum indicat, in eo spatio circulum suũ excurrens solémq; comprehendens. Sol aũt anni mensura, transcurrens nãq; zodiacũ circulũ anni tẽpora complet. Cæterorũ quoq; syderꝝ quodlibet proprio circuitu fertur. Atq; ii quidem circuitus non quibuscũq; hominibus, sed eruditis

noti sunt

noti sunt. Ex omnibus demũ reuolutionibus absolutus numerus tempusq; complebitur, cum ad idem pũctum omnes planetæ peruenientes eiusmodi accipient ordinem, ut linea quadam recta a supremo circulo usq; ad terram secundum perpendiculum considerata omnium centra in ipsa conspiciantur. Cum igitur septem sphæræ in orbe circũuago constructæ fuissent, in iis corpora septem conspicua mundi conditor maxima ex parte ignea fabricauit, eaq; sphæris ex altero uagoq; circulo constitutis adnexuit. lunam profecto circulo supra terram primo dicauit. Solem uero secundo. Luciferum deinde, & sacrum mercurii sydus in circulo pari ac sol uelocitate currente disposuit. Supra uero reliqua secundum propriam sphæram gradatim disposita. Tardiorem sane omnibus saturni stellam in proxima sub non errante circulo sede locauit. Qui uero huic aliquid in tarditate cædit Iupiter, continuo sequebatur. huic mars deinde successit. Octaua demum potestas hæc omnia circumplexa est. horum singula uiuentia sunt, & intelligẽtia, nec nõ dii cognominantur. eorumq; figuræ rotundæ sunt.

Caput xv. De dæmonibus, atq; elementis.

s Vnt & alii, qui uocantur dæmones in singulis elementis, quos intelligibiles deos nũcupare possumus partim quidem uisibiles, partim autem uisus aciem fugientes in æthere, atq; igni, aereq;, & aqua, ne pars ulla mundi expers animæ, animantisue natura præstantis relinqueretur. his autem terrena, & quæ sub luna sunt cuncta subiiciuntur. Et enim deus mũdi toti⁹, deorumq;, & dæmonum auctor est, atq; id uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunq̃ imposterũ dissoluetur, Cæteris autem operibus eius filii præsunt, secundum patris præceptum imitationemq; singula transigentes. A quibus furentiũ cõcitatio, atq; raptus, & somnia, & oracula, & quæcũq; per uaticiniũ mortalibus accidunt. Terra uero omnium media sita est, circa discordiam agitationemue, quæ per totũ porrigitur coarctata, diei noctisq; custos, deorũ omniũ, qui intra cælũ sũt antiquissima. Ac post ipsã mũdi toti⁹ animam dulcia nobis alimenta ministrat. circa quam cælum uoluitur, nec non astrum ipsa quoddam est. ob eamq; rationem ĩmota permanet, quia æquilibrata est in medio similis continentium. æther autem exteriorem prouinciam sortitus est, in sphæras uagantium & non uagantium distributus. quibus aer successit. In medio uero terra una cum eius humore resedit.

Caput.xvi. Dii iuniores sunt opifices hominis. De trāsmigratiōe aiæ.

c Vm hæc omnia fabricata essent, restabant mortaliū animantium genera tria, uolatilium, natantium, atq; gradientiū, quorum generationem filiis suis Faber mundi mandauit. Nam si ipse hæc etiam genuisset, īmortalia nata fuissēt. Illi igitur a prima materia particulas, quas ex actis certis temporum curriculis redderent mutuantes, mortalia finxerūt animantium genera. Quoniam uero de hominum genere utpote diis cognatiori tum patri deo, tum etiam natis cura erat, demisit huius generis animas in terram ipse omnium artifex stellarum numero pares. Verum cum quamlibet, antea cognato astro tāquā uehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales illis leges explicauit, ut ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes a corpore mortales exorituras primo quidem sensum, postea uoluptatem, atq; dolorem, metúmq;, & iram, quas quæ superarēt, neq; se trahi permitterent, iuste uicturas, & in cognatum astrum deniq; redituras. quæ uero ab iniustitia superarētur, secunda generatione in uitam fœminæ migraturas. Et quæ nō dum ab improbitate cessarent, in brutorum deniq; naturam degeneraturas. finem uero laborum tunc demum futurum, cum innatos corporis affectus expulerint, & in proprium habitum iam redierint.

Caput.xvii. De corpore, membrisq; hominis, & uiribus animæ.

d Ii autem ī primis hominem ex terra, & igni, aereq;, & aqua, finxerunt, portiones quasdam, quas quandoq; redderent a materia mutuātes, ligantesq; inuicem latentibus nexibus corpus unum ex omnibus confecerunt. Ac partem deinde animæ præstantiorem in capite locauerūt, cum cerebrum prius ceu cultum agrum præparauissent. Circa uultum organa administeria sensuum disposuerūt. Composuerunt quoq; medullam ex lenibus ac sine flexura triangulis, quibus elementa genita fuerant, genitalis seminis futuram originē. Os autem ex medulla atq; terra coegerunt, postq̄ hæc duo igni & aqua crebrius irrigarant. Neruos, item ex osse atq; carne. Caro uero ex salsa & acuta quadam quasi fermentatione compacta est. Circūdederunt autē ossa medullis, & ossibus iuncturarum gratia neruos. Vnde neruorum obsequio flexiones articulorúmq; nodi prouenerunt. per carnem postremo tegmentum illis adiectum ē, quæ tum alba tum plurima & ad decorem & ad usum uiuentis est tradita. Ex iis præterea interna sunt implicita uiscera, uenterq;, & circa ipsum ītestina undiq; reuoluta. Superne uero ab

ore

ore arteria & fistula faucium, una quidem ī stomachum, altera autem in pulmones protensa. Cibi profecto ī uentre digeruntur spiritu simul & calore attriti, atq; molliti, atq; ide ī totum corpus manāt permutationibus propriis. Duæ autem uenæ circa spinam erectæ caput cōtrario modo implicant inuicem obuiantes, hinc in multa se scindunt. Postquam dii hominem fabricarunt, animámq; illius dominam corpori coniunxerunt, animæ ipsius prīcipem rationem caput habitare iussere. A quo medullæ neruorumq; origo deducitur, cuiusue uariis passionibus mentis alienatio sequitur. Qua propter circumpositis capiti sensibus ipsam corporis arcem quasi quibusdam satellitibus munierūt. In ea siquidem ea uis habitat. quæ ratiocinatur, iudicat, & contemplatur. At uero partes animæ, quæ mouentur affectibus, humilioribus sedibus addixerūt. Irascendi uim cordi, concupiscendi utero atq; iis, quæ circa umbilicū sunt partibus, de quibus in posterioribus disseremus.

Caput. xviii. De uisu, lumine, specularibus imaginibus.

u Erum posteaq̄ in uultu luciferos oculos insculpserunt, lumē illis igneum accendere. Quod quum lene & quodammodo crassum esset. existere diuini luminis germanum existimarunt, Id utiq; passim p̄ oculos emanat, uerum per pupillas purius, uberiusq; transcurrit. Quod quidem externo fulgori simile cōmixtum simili ac corroboratum uidendi sensum præstat. Ideoq; noctu abeunte uel obumbrato lumine haud amplius radius hic noster aeri se propinquo permiscet, Quo fit ut se se ad interiora recipiens demulceat, atq; resoluat inter nos motus, somnóq; membra deliniat. unde & palpebras quum iā retractum est claudit. Et si plurimum quietis induxerit, somn⁹ ferme sine insōniis surrepit. Quod si quædam adhuc agitationes restiterint frequentia confestī phantasmata nobis occurrūt. Atq; hoc pacto phātasiæ seu ueræ, siue falsæ tramite quodam directo nascuntur. Post istas autem secuntur imagines, quæ in speculis uel aliis corporibus translucentibus lenibúsq; uidentur, quæ quidem haud aliter q̄ secūdum reuerberationē resultant. Quatenus enim uel concauū, uel conuexum, uel oblongum speculum erit. eatenus uisa diuersa ītuentibus apparebunt. Nam lumina ad partes alteras reflectentur à conuexo quidem repulsa atq; dispersa in concauum uero conuenientia. Quam ob causam in quibusdam dextra atq; sinistra contrauersa uidentur, in aliis pari modo, in nōnullis autem supera ad infera, ac uice uersa ad superna infera conuertuntur.

Caput.xviiii. De cæteris sensibus, & obiectis eorum.

a Vditus uero ad uocis perceptionem procreatus est exoriens à motu, qui circa caput efficitur adiecur usq; deueniens. Vox autem per aures cerebrúmq;, & sanguinem ad animam penetrat. acuta quæ mouetur uelocius, grauis quæ tardius, magna quæ plurima, parua quæ pauca. Post hæc narium uis sequitur ad odorum perceptionem progenita. odor autem est passio quædam à narium uenis usq; ad ūbilici regiones trāsfluēs, huius species præter duas cōmuniores nomina nequaq̄ habent. Atq; hæ quidem non aliter q̄ bonus odor, & malus odor, quæ suauitatis & nauseæ nomina sunt, cognominantur. Odor certe omnis aere crassior est, aqua subtilior. proprie autem in iis odoris genus accidit, quæ non dum transmutationem integram susceperunt. sed cōmunione quadam aeris & aquæ constant, cuiusmodi sunt, quæ ex fumo & caligine conficiuntur. his enim inuicē alternatis odorandi sensus efficitur. Gustum deinde uariorum admodum succorū iudicem dii formarunt, uenas porrigentes ab illo ad cordis sedem, quibus diuersi liquores examinarentur. hæ siquidem dum dilatantur uarie, atq; contrahuntur, secundum succorum īcidentias eorum uarietatem discernunt. sūt autem saporum differentiæ septem dulcis, acer, ponticus, austerus, salsus, acutus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omniū contraria, etenim humorem linguæ ībibitum perfundit atq; delinit. acer turbat atq; dispergit. acutus inflāmat, & ad supera euolat. qui uehementer abstergit, & liquefacit, amarus dicitur. sed qui lenius purgat, atq; permollit, salsus. Ex iis autem saporibus, qui obstruunt linguæ meatus, & cōtrahūt, qui id asperius agunt pontici. qui uero lenius austeri dicuntur. Tangendi postremo sensus à diis genitus est, ut calida dinoscat, & frigida, mollia, & dura, læuia atq; grauia, leniaq;, & aspera. Cedentia quidem corpora dicimus, quæ tactū recipiunt. Resistentia, quæ minime cedunt. hoc autem propter corporum ipsorum fundamēta contingit. Quæ enim ampla, habent stabilia ac solida, quæ contra exiguo fundamento utuntur, cedētia, mollia, lubrica sunt. Asperum sane est, quod īæquale ac durum. lene, quod planum simul & pīgue. cum uero calida & frigida passio admodum oppositæ sint, diuersis causis inferuntur. Nam quod acumīe ac uelocitate partium scindit calidam passionem gignit, frigidā uero, quod ingressu pigrius, dum tenuia quidem expelluntur, & in illorum sedes crassiora penetrare coguntur. Tunc sane concussio tremorq; prouenit, & quæ hinc passio in corporibus nascitur. Rigor existit.

Caput.xx.

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

Caput.xx. De graui,& leui.

g Raue,& leue per superiorem & īferiorem locum definire nō decet. nihil enim aut sursum est, aut deorsum. Nam cum cælum omnino rotundum sit,& in conuexa superficie æqualiter leuigatum, haud decet aliquid superius, aliquid inferius prædicare. Cæterum graue quidem dicendum id est, quod difficile in locum extra naturam suam trahitur, leue uero, quod facile. Itē graue, quod ex plurimis, leue quod ex paucissimis partibus est compositum.

Caput.xxi. De respiratione.

r Espiramus autem hoc pacto. Aer amplus circunstans undiq; per os, ac nares, cæteró sque latentes meatus corporis influit. Calefactus inde ad externum cognatú mq; aerem refluere nititur, Qua uero ex parte effluxit, extimum aerem ad interna repercutit. & huiusmodi circulo nunquam cessante inspiratio,& expiratio seqtur.

Caput.xxii. De causis morborum.

m Orborum causas Plato multas esse docuit. Primam quidem elementorum excessum, atq; defectum, mutationésq; locorū in prouincias naturæ minime congruas. Secūdam uero mutuam cognatorum regenerationem. Veluti si ex carne sanguis, aut bilis, aut pituita fiat, hæc enim omnia nihil aliud, quam colliquationem,& putrefactionem esse. pituitam enim esse recentis carnis liquefactionē. Sudores autem & lachrymas effluxum quendam, reliquiásq; pituitæ. Extra quoque missa pituita albas infectiones inducit. At intus atræ bili cōmixta morbū comitialē, q sacer apellatus ē, procreat. Acuta uero & salsa pituita passionū, quæ p fluxū accidunt causa est. Omnes enim, qui pituita simul & bili grauantur. id pati necesse ē. Nam innumeros uarió sq; morbos bilis cū pituita gignit, febrem continuā ignis excessu continge re putat, diurnā, aeris. tertianam, aquæ. quartanā deniq;, terræ. deīceps de aīa hinc sumentes exordium dicendū est. et si in idē redire uidemur.

Caput.xxiii. De tribus principalibus animæ uiribus

a Nimam hominis immortalē à primo deo suscipiētes dii mortalium generum conditores partes illi duas mortales (ut diximus) adiunxerunt. Verum ne uis animæ immortalis, atq; diuina deliramentis mortalibus inficeretur, in ipsa corporis arce sedem eius utpote principis omnium statuerunt. Etenim habitaculum eius caput esse uoluerunt, ea figura, qua mundus elaboratus. Reliquum uero corpus huic administerium quasi uehiculū subiecerunt, Ipsis uero

mortalibus portionibus proprias singulis prouĩcias assignarũt. Iracundiæ quippe præcordia. cupidini uero locum medium inter ubilicum atq; diafragma ibiq; uim eam ueluti furiosum & agreste animal ligauerunt. Pulmones machinati sunt gratia cordis molles atq; uentosos, & instar fistulæ cauos, & spongiæ similes, ut cor iræ ardore nõnunquam exæstuans aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Iecur autem ad excitãdam concupiscentiam animæ, rursusq; sedandam dulcedinem simul, & amaritudinem nactum est. Quinetiam ita est institutum, ut diuinationes, quæ per somnia fiunt in ipso reluceant. ĩ eo siquidem propter lenitatem, soliditatem, atque nitorem uim à mente manantem refulgere putauit. Splenem uero iecoris ipsius gratia, ut & purget ipsũ, & splendidum reddat, utq; putredines corrodentes, quæ quibusdam morbis circa iecur affluunt in splenem continuo delabantur.

Caput. xxiiii. de distinctione partium animæ.

q Vod autem illæ tres animæ partes locis propriis seiũctæ sunt, hinc discere licet. In primis enim, quæ natura segregata sunt, altera existunt. natura uero segregatur, quod rationem habet, & quod rationi subiicitur. Si quidem illud circa intelligibilia uersatur, hoc autem circa molesta uel læta. Quinetiam ratio hominibus duntaxat, pars autem perturbationibus obsequens, cæteris quoque uiuentibus competit. Ratio itaq; & irrationalis animæ portio, cum natura distinctæ sint, locis quoque seiunctæ esse debent. Inueniũtur enĩ hæc duo sæpe inuicem repugnare. Nihil autem secum pugnare potest. neq; etiã quæ inter se contraria sunt circa idem secũdum idem eodem ĩ tempore adesse ullo modo possunt. Videtur autem in medea ira cum ratione pugnare. intelligo inquit quæ factura sum esse mala, ira tamen consilium superat. in ipso etiam Laio dum chrysippum raperet, concupiscẽtia rationi nimium repugnabat. sic enim inquit. Heu heu diuinũ hoc hominibus malum, quando quis bonum nouit, sed minime utitur. item aliud quiddam esse uim rationalem, ex hoc planè patebit, quod diuersa utrorunq; curatio est. Illa quippe disciplina, hæc autem consuetudine, & exercitatione curatur.

Caput. xxv. De immortalitate animæ.

a Nimam his rationibus immortalem esse Plato demonstrat. Anima cuicũque adest, uitam affert, utpote illi naturaliter insitam. quod uero uitã præstat, mortẽ minime suscipit.

quod

Quod autem huiusmodi est, immortale existit. q si immortalis est, est anima, incorruptibilis quoq; erit. essentia enim incorporalis secundum substantiam immutabilis, intelligibilis, inuisibilis, & uniformis est. nonne igitur, & simplex, & indissolubilis erit? Corpus uero contra habet sensibile, uisibile, dissipabile, compositum, multiforme. Praeterea anima cum per corporis sensus ad illa, quae sensibilia sunt descendit, angitur, atque turbatur. neq; similis esse potest illius, cuius praesētia perturbatur. Quare ītelligibilis poti⁹, quā sensibilis similis est, Intelligibile uero ipsa sui natura semper incorruptibile. Accedit ad haec, q anima ipsa natura corpori dominatur. quod autem natura sua regit, & imperat, diuinitati cognatum. quapropter anima deo proxima immortalis erit. Item quaecunq; sine medio contraria sunt, neq; secundum se ipsa, uerum secundū accidens quoddam, sic à natura sunt instituta, ut ex seinuicem mutuo fieri ualeant. ipsum uero quod homines uiuere uocant, ipsius quod mori dicitur contrarium est. Quemadmodum igitur mors est animae a corpore separatio, sic uita animae cum corpore congressio est, animae inquā, quae ante corpus extiterat. quod si & fuit ante, & post mortem erit, cōsentaneum uidetur, ut sempiterna sit, neque enim ultra quicq̄, quod illam perdat excogitare potest. adde q si disciplina reminiscentia quaedam est, immortalem esse animam necesse est. esse uero reminiscentiā sic adstruimus. neq; enim aliter discere quicq̄ possumus, quā per recordationem eorum, quae quondam nouimus. nam si à singulis uniuersalia intelleximus, quonam pacto singula ipsa uniuersa cū īfinita sint percurrimus? at quomodo ex paucis in diuiduis cōmunia ipsa percepimus? deciperemur enim atq; mentiremur perinde ac si iudicaremus omne, quod respiratione utitur solum animal esse, uel quomodo ipsae intelligentiae in nobis principales essent. reminiscendo igitur intelleximus ex paruis acceptionibus à quibusdam secundum partem incidentibus reminiscentes eorum, quae iandudum cognoueramus. quorúm ue obliuionem tūc primum perpessi sumus, cum primum animae in corpora descenderūt. praeterea si anima a proprio malo nequaquam corrumpitur, nunquam alterius malo. neque simpliciter a quocūq; malo destruetur. cúmq; huiusmodi sit, incorrupta perseuerabit. Itē quod se ipso mouetur utpote motus prīcipiū, semp mouetur, & qđ huiusmōi īmortale ē. aīa uero seipsa mouetur, & qđ se ipso mouetur motōis oīs generationísq; prīcipiū. Prīcipiū aūt īgenitū, & īcorruptibile pmanet. Quapp & hominū & re-

liquorum animantium animæ forte tales existunt atq; eiusdem mistionis particeps per se mobilem sane animam uocat. Quoniam innatam habet uitam semper secundum se ipsam operantem. Quod igitur animæ rationales immortales sint, ex Platonis sententia quisque asseuerare potest. utrum uero & irrationales, ambiguum esse uidetur, probabile tamen est irrationalium animas cum sola phantasia ducantur ratiocinationis, iudiciiq; expertes, nec intelligentiis, earúmue collectione, aut boni, maliue discretione utantur, aut sane eiusdem, cuius et aïæ nostræ naturæ participes esse, sed mortales potius, corruptioniq; obnoxias. ex eo autem quod rationales sint, sequitur ut extrinsecus ingrediantur in corpora formatis iam fœtibus adhærentes. & in corpora plura tum humana, tum etiam alia eundem semper seruantes numerum transfigurare ualeant. atq; id uoluntate deorum, siue ĩ cõtinentia uitæ, corporisq; amore. quippe corp⁹ & anima cognationem inter se quandam habent, qualem ignis atque bitumen. quinetiã deorum animæ uim discernẽdi, quæ etiam dignoscendi facultas dici potest, nactæ sunt. Præterea & aggrediendi naturam, quem assistendi uigorem possumus nuncupare. Post hæc uim quandam, qua conciliant, & gubernant. quæ quidem naturæ cum in hominum animis insint, postquam in corpora uenerint permutantur. Conciliandi nanq; & gubernandi facultas in concupiscentiam, aggrediendi autem uigor in iracundiam trasmutatur.

Caput. xxvi. De uirtutibus, & uitiis, atque hoꝝ distinctionibus.

q Voniam uero secundum uires rationales & irrationales anima trifariam diuisa est, id homini cõtingere plato existimat. ut nunquam prudens esse queat, dum aut timidus, aut intemperatus existit. Ideoque absolutæ uirtutes inuicem inseparabiles sunt. dicuntur & alio quodã modo uirtutes naturæ dotes, & ĩclinationes bonæ, ob quandam similitudinẽ, idem quod & perfectæ uirtutes nomen adeptæ. Quamobrem milites fortes quandoque dicimus, nec non imprudentes ac temerarios, quosdam fortes aliquando prædicamus. haud sane de perfectis uirtutibus, sed de dotibus naturæ loquentes. Absolutæ profecto uirtutes nec crescunt unquam nec decrescunt. Vitia uero intenduntur, atq; etiam remittuntur. unus siquidẽ altero imprudẽtior, & iniustior. Neq; tamen se inuicẽ uitia cuncta secuntur sunt enim contraria

traria quædam, quæ in idem congredi nequeunt. Sic se habet ferocitas aduersus timiditatem, & aduersus auaritiam prodigalitas. Neq; inueniri quisq̃ potest omnium uitiorum maculis inquinatus, quemadmodum nec corpus cunctis morborum corruptionibus simul afflictum. Accipienda est insuper media quædam affectio, quæ nec ad uitium, neq; ad uirtuté pertineat. Neq; enim homines uniuersos probos uel improbos esse necesse est. nam huiusmodi sunt, qui iam ad integrum prouenerũt. haud quippe facile est e uestigio à uitio ad uirtutem progredi. Lõgo eñ interuallo extrema inter se distant. Virtutũ præterea quædam pricipes, quædam uero pedissequæ. Principes, quæ in parte animæ rationali, quibus & cæteræ uirtutes perficiuntur. Pedissequæ uero, quæ circa partem rationis expertem uersantur. Hæ siquidem honesta operantur haud sane secundum rationem, quæ ipsis insit (Neq; enĩ habent) Verum secũdum normam à prudentia ex consuetudine, & exercitatione illis imposita m. & cum neque sciẽtia, neq; ars ĩ alia parte animæ q̃ irrationali cõsistat, uirtutes, quæ circa partes irrationales uersantur doceri nequeunt, quia nec artes, nec scientiæ sunt. Neq; enim propriam intelligentiã possident. Prudentia tamen, quæ & sciẽtia est propria unicuiq; tribuit, quẽadmodum gubernator nautis quædam ab illis minime inspecta interdum indicat. Illi uero secuntur. eadem quoq; ratio in milite, & exercitus duce. cum uero mala & ĩtendantur, & remittantur, delicta paria nequaquã erunt, sed quædam maiora, minora nõnulla. Quamobcausam cõditores legum quædã lenius, quædam asperius puniunt. Et quãuis ipsæ uirtutes summitates quædã sint, ex eo ꝙ ꝑfectæ sunt, ac recto cõparãtur alio tamẽ mõ mediocritates dicuntur, eo q̃d circa singulas, uel saltẽ plurimas, duo uitia utrinq; conspiciuntur, quorum unum excessu, alterum defectu prouenit. Velut circa liberalitatem, hinc auaricia, ĩde prodigalitas cernitur. nam in affectibus intemperãtia sequitur, aut ex eo, quod ultra decens transitur, aut ex eo, quod nequaq̃ attingitur. Neq; uero, qui parentibus suis furentibus nihil mouetur, neq; etiam qui ex quibuscunq; minimis effertur moderatus est. Item qui parentibus uita functis nihil dolet, insensatus est. qui uero mœrore se ipsum perdit, effrenis. At qui mediocriter tristatur, moderatus dicitur, Et qui ĩ omnibus trepidat, formidolosus, qui nihil omnino metuit ferox, fortis autem qui ad timẽdũ, atq; audendũ mediocritatẽ seruat. Eadẽq; de cæteris omnibus ratio ẽ. Quoniam uero mediocritas in affectibus optima est, nec aliud est mediocritas q̃ mediũ inter excessum atq; defectũ, ob id. uirtutes huiusmo-

di mediocritates dictæ sunt, quod nos mediocriter affectos circa perturbationes humanas reddunt.

Caput. xxvii. Quomõ uirtus q̃dé uoluntaria, prauitas auté íuolũtaria.

p Ostquam uero si quid aliud in nostra potestate consistit, nec est coactum, eiuscemodi præcipue uirtus est, neq; enim laude digna existimaretur, si uel natura, uel diuina sorte contingeret, sequitur ut uoluntaria uirtus existat, atq; id per affectionem quandam flagrantem, generosam, atq; perpetuam. Ex hoc tandé quod uirtus uolũtaria est, prauitatem inuoluntariam esse concluditur. Quis enim in parte eius præstantiori, extremum esse malum sponte unq̃ eligat? Quod si quis in uitium labitur. primum quidem non ut in malum, sed uelut in bonum potius inclinatur. Et si in malum irruit, omnino deceptus é, ut per minus malum maius quoddam malum deuitet. atq; ex hoc íuoluntarius agitur. Neq; enim fieri potest, ut quis eo animo ad mala declinet, quasi mala exoptet, neq; spe aliqua boni, aut metu maioris mali feratur. Quamobrem omnia quæ improbus agit, inuoluntaria sunt. Nam cũ iniusticia inuoluntaria sit, multo magis iniuste agere inuoluntariũ erit. quo deterior est operatio ipsa uitii, q̃ eius habitus ociosus. Et q̃uis inuoluntaria sint scelera, scelerati tamen homines puniendi. Ac etiam diuersa pœnarum genera esse debent, quéadmodum illata per iniuriam dãna differentia sunt. Inuolũtarium præterea in ignorantia quadam uel perturbatione consistit. Quæ profecto excutere licet ratione, consuetudinéque ciuili, atq; diligentia.

Caput. xxviii. De iniustitia, & de affectuum distinctione.

t Antum uero malum iniustitia est, ut íiuriam pati præstet admodum, quam inferre. Et enim iniuria quenquam afficere improbi hominis opus est. Affici uero iniuria, imbecillis est passio. Turpe quidem utrũq;. Attamen inferre iniuriam eo deterius est, quo turpius. Atqui operæpretium est iniusto se iudici ultro subiicere, quemadmodum ægrotanti medico se cõmittere. Omnis enim castigatio medicina quædam est delinquentis animæ. Quoniam uero uirtutes q̃plurimæ circa affectus perturbationésq; uersantur. affectus ipsi iam distinguendi uidentur. Est autem affectus motus animæ sine ratione, gratia boni cuiusdam, aut mali. Irrationalis motus ideo dictus est, quia nec iudicia, nec opinióes affectus sunt, sed irrationaliũ ptiũ aíæ motus. In parte enim animæ rationis expertæ motiones sunt, quæ & si nostra sunt opera, nihilo tamen magis in nostra potestate cõsistunt. Sæpe igitur

tur inuoluntarii motus huiusmodi nobis exoriuntur, uoluntatique repugnant. Quandoq; enim accidit, ut dignoscétes nec aspera esse, quæ incidunt, neque dulcia, nec expetenda, nec etiam metuenda, nihilominus ab iis trahamur. Quod sane nunquam pateremur, si perturbationes idem essent, atq; iudicia. hæc enim tunc reiicimus, cum ipsa per consilium confutamus, siue ut decet, seu non, id agamus. Adiiectum præterea in definitione est boni cuiusdam, aut mali gratia. Nam ex īdifferenti occursu affectus minime concitatur. ex eo enim, ꝙ aliquid aut bonũ, aut malum apparet, perturbationes omnes nascuntur. Et si bonũ adesse uideatur, uoluptate perfundimur, si fore cupimus. malũ contra cũ præsens apparet dolemus, futurũ metuimus. Simplices præcipuiq; affectus duo sunt, uoluptas silicet, atq; dolor. Cæteri autem ex iis uelut elementis quibusdam conficiuntur. Neq; enim cum iis timorem & concupiscentiam quasi simplices principalésq; sint, annumerare debemus. Nam qui metuit, non omnino uoluptate priuatus est, quippe si malorum repulsionem uel leuationē penitus desperarit, haud ultra metueret, imo acriori inde passione afflictus, doleret iam potius q̃ timeret. Qui uero cupit quandoquidem consecutionem eius quod appetit, sperat, quodãmodo delectatur. Et cum haud certam spem habeat, angitur. Quod si cupido ac metus minime simplices sunt, sine controuersia concedetur, nullum quoq; reliquorum affectuum simplicē esse. uelut iram inq̃ desyderiũ, emulationem, cæteráq; huiusmodi. In iis enim uoluptas & dolor tanq̃ ex iis compositis inspiciuntur. perturbationum præterea quædam agrestes, nonullæ domesticæ sũt. Domesticæ quidē quæcũq; secũdũ naturã hominibus īsunt. Atq; hæ sane dum modũ tenent, necessariæ ac propriæ sunt. At cũ supra modũ efferũtur, profecto delinquũt. Eiuscemodi sũt uoluptas, dolor, ira, misericordia, uerecũdia. Cõueniens qppe hoībus est iis, quæ secundũ naturã accidũt delectari, cõtrariis uero dolere, & ira qdē ad repellendã ulciscendãq; iniuriã necessaria est. Misericordia hũanitatis atq; caritatis ē propria. Verecũdia uero ut ab aduersis declinemus, nos prouocat. Agrestes aũt & ferinæ ꝑturbatiões præter naturã hominũ ex ꝑuersione uitæ, ac deterrima consuetudine procreantur. huiusmodi sunt risus effusior, & in malis contingentibus exultatio, & humani generis odium. quæ siue uehementes atq; intensæ seu remissæ sint aut quomodocunq; se habeant, semper aberrant mediocritatémq; quæ laudabilem nullam prorsus amittunt. De uoluptate aũt & dolore sic inqt Plato. has uidelicet ꝑturbatiões in nobis ab ipsa origīe naturaliter excitari. dolorē

quidem iis,qui præter naturam mouẽtur accidere,uoluptatẽ uero illis, qui in naturam suam restituuntur. Existimat enim naturalem hominis statum esse medium inter uoluptatem atq; dolorem,dum neutro mouetur,quo in statu plurimum tempus uiuimus. Tradit item plures species uoluptatum ,quasdam per corpus,nõ nullas uero per animam , nec non ex uoluptatibus alias dolori cõmixtas,alias puras esse,aliquas item per memoriam fieri secundum spem,alias excitari,non nullas quoque turpes,honestas alias,& illas quidem ex incõtinentia,& ex iniustitia suscipi.has autem ex temperantia,aut alio quodam bono contingere, ueluti gaudium illud,quod ex uirtutum operatione percipitur. Cum igitur uoluptatum plurimarum natura obscæna sit.nequaq̃ disputandum esse censet.utrum uoluptas simpliciter & absolute bonũ esse possit, exilis enim & inanis esse uidetur,cuius natura pedissequa est,alteriq; succedens,neq; substantiæ propriæ principalis particeps. Cõtrario quoq; suo congreditur dolori semper ĩmixta,quæ sane nunq̃ contingerent. si uoluptas absolutum bonum,dolor autem absolutum malum esse posset.

Caput xxviiii. De fato,& libero arbitrio.

d E fato autem huiusmodi quædam Platoni uisa suut. Omnia ĩquit ĩ fato sũt.nõ tamẽ omnia fato decreta. fatũ enĩ legis ĩstar nequaquã dicit.hic talia faciet,hic talia patietur. In infinitũ nanq; progressio foret.cum infiniti sint,qui nascuntur ,& innumera,q̃ illis deinde contingunt,libertas quoque nulla restaret,& laudes uituperationésq; penitus tollerentur. Verum sic fatum pronunciat. Quæcũq; anima talem uitam elegerit,& huiusmodi quædam cõmiserit,cõsequẽter talia patietur. Libera ergo est anima,& ĩ eius arbitrio,uel agere,uel nõ agere ponitur,neq; hoc ab aliquo cogitur. Quod autem sequitur actionem,ab ipso fato perficietur. Veluti ex eo.ꝙ paris helenam rapiet,quod quidem in eius erit arbitrio, sequetur,ut græci de helena decertent. Sic quoque Apollo ipsi laio prædixit,Si genueris filiũ,natꝰ ipse te perimet. In lege quidem,& laius,& generatio filii simul comprehenditur. Fato uero institutum est,quod ex generatione filii sequitur.ipsius autẽ,quod possibile est.natura inter falsum & uerum media cadit. eiq; suapte natura in definito.libera animæ rationalis potestas undiq; superfertur. Quod uero eligentibus nobis efficitur,confestim aut uerum est,aut falsum. Ab eo autem quod in potentia,idest quod habitu quandoq; actúq; erit,admodũ discreptat. Quod enim potentia facultatem quãdam & aptitudinem ad aliqua,quæ nondum ordinem suum sortita sunt,significat

quẽadmodũ

quemadmodum puer potentia quadam grāmaticus, tibicen, ac faber dicitur, eritq; tunc in unius aut duorum habitu constitutus, cum didicerit, habitúmq; istorum aliquem nactus fuerit. In actu uero tuncdemum esse dicetur, cum secundum acquisitum habitum operabitur. At quod possibile uocabamus, horum neutrum est. Indeterminatum enim atq; indifferens natura sua, libertate nostra in utram placuerit stateræ lancem quodāmodo declinante, mox aut uerum, aut falsum ex possibili fit.

Caput. xxx. De bonis, & summo bono, atq; uirtutibus.

Einceps quæ Platoni de moribus placuerunt, breuiter perstrī-
d gamus. Venerandissimum profecto & supremum bonum nec facile īueniri, nec postquā inueneris tuto cuilibet reuelari posse putauit. Ideoq; cum paucis admodum, atq; his quidem familiarissimis, ac probe electis cōtemplationem ipsius summi boni cōmunicauit. Nostrum tamen bonum siquis diligenter eius libros examinauerit in ipsa primi boni contemplatione posuisse reperiet. Quod quidē bonum, & deū, & primam mentem nuncupare licet. Omnia enim, quæ ab hominibus bona dicuntur, ea ratione bona nominari uoluit, quod aliquo modo ipso primo bono participant. Quemadmodum & dulcia omnia, atque calida participatione quadā primi dulcis & calidi appellationem huiusmodi sortiuntur. Ex iis uero, quæ nobis insunt, mentem, atq; rationem duntaxat ipsius boni similitudinem consequi. Quāobrem bonum nostrum pulchrum quiddam, uenerādum, diuinum, amandum, cōmensuratum, ac beatitudo apud illum uocatur. Eorum autem, quæ uulgo dicuntur bona, cuiusmodi sanitas est, formáq;, & robur, nec non diuitiæ, atq; dignitates, nullum prorsus esse bonum, nisi in usum uirtutis inciderit. Seperata enim hæc ab ipsa uirtute, materiæ sortē solūmodo tenent, atq; iis qui male utuntur, mala proculdubio sunt. Nō nunq̄ tamen ipsa mortalia bona plato nominat. Beatitudinem uero haudquaq̄ in bonis hominibus, sed in diuinis, ac sanctis īesse. Ideoq; ingentibus quibusdam admirandísq; bonis, legitimorum philosophorū animos refertos esse prædicat. Ac post corporis mortalis interitum, diuinis epulis uesci, ueritatísq; campum cum diis una circūlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, ꝙ in omni uita desyderio scientiæ diuinæ flagrauerint, atq; eam præcæteris omnibus ueluti præciosissimū quiddam coluerit. Cuius munere mentis illorum expergefactus oculus, atq; reuiuiscens antea obcæcatus, innumeris tamen corporeis oculis præciosior, eos uniuersæ naturæ rationalis compotes efficit. Etenim igno

rantes homines iis comparat, qui uitam omnem in subterranea quadã spelunca transegerint, ubi fulgidum solis lumen nunq̃ inspexerint, sed exiguas & inanes umbras corporum eorum, quæ nos supra terram ĩspicimus. Quas dum intuerentur, uera se corpora uidere putauerint. Vt n. hos, siquando è tenebris ad lumen emerserint, cõsentaneum est omnia, quæ antea uisa fuerant, ac se ipsos multo magis tanquam omnino deceptos uituperare, sic & eos, qui ex huius uitæ tenebris ad diuina se cõferũt, rationabile est, quæ quondam maximi fecerant aspernari, diuinorúmq; beatam speculationem duntaxat amare, Ex quibus consequens est dicere, ipsum solum bonum in scientia primi, quod & pulchrum est cõsistere. quod per omnes platonis libros ostensum est, semper tamen secundum ipsam participationem id assertum. In primo igitur libro de legibus hoc modo. Duo quidem bona sũt, humana uidelicet, atq; diuina, & quæ secuntur, Si quid autem absq; uirtute possidetur, & essentiæ primi est expers, id præterea ab ignorantibus bonum est appellatum. quod tamen in euthydemo Plato ingens habenti malum esse testatur. Quod uero uirtutes per se ipsas eligendas existimat, ex eo patet, ꝙ solum pulchrum honestúmq; bonum esse censet. quod cum in multis eius dialogis demonstretur, tum maxime in iis, quos de re. p. edidit. Qua propter hominem dei scientiam cõsecutum, fælicissimum, beatissimúmq; existimat, neq; tamen honorum causa, qui huiusmodi uirum secuntur, neque alicuius alterius præmii gratia beatum uocat, sed licet homines uniuersos lateat, eáq; etiam, quæ uulgo mala putantur, infamiæ, exilia, atq; mors illi contingant, nihilominus beatum fore. Atqui hominem absq; dei scientia, cuncta, quæ uulgus bona prædicat possidentem. diuitias, regna, sanitatem, robur, & formã, nihilo magis beatũ putat. Quibus omnibus consequentem atq; consonum finem induxit. hoc est dei similẽ fieri, quoad humanum genus assequi potest. Variis autẽ modis id astruere tentat. Interdum quippe similitudinem dei dicit, prudentem, iustũ, sanctúmq; esse, quemadmodum in theeteto declarat. Vnde adnitendum monet ocyus hinc ad diuina cõfugere. fuga uero similitudo dei, similitudine dei, prudentem, iustum, sanctúmq; fieri. Nõnunq̃ etiã ꝑ solam iusticiam, quemadmodum in ultimo de re. p. libro, dei similes fieri nos posse demonstrat. Neq; enim à deo inquit unq̃ despicitur, quisquis conatur, ut iustus euadat, & ipsius uirtutis officio sese quantũ licet dei similem reddat. In phædone uero dei similitudinem per temperantiam, iustitiámq; acquiri sic asserit, Non ne beati, sanctíq; sunt, & in optimum

locum

locum migrant, qui popularem ciuilémq; uirtutem, quam, temperantiam & iustitiam uocant exercuerunt. Interdũ igitur uitæ finem esse dicit dei similem fieri, alias autem sequi deum ceu cũ inquit, Deus profecto ut antiquus sermo testatur, principium, medium, finémq;, rerũ omniũ continés, rectitudine perficit singula secundum naturam undiq; circũcurrens. hunc semper iudicium sequitur iudex eorum, qui à diuina lege discesserint. Cui qui beatus futurus est se sponte subiiciens, mitis & modestus obtemperat. Nõnunq̃ utraq;, ut cũ inquit. Animam uero deum sequenté atq; illi consimilẽ, & cætera quæ sequũtur. Et enĩ utilitatis principiũ bonũ ipsum existit. hoc autem ex deo dictũ est. Cõsonus ergo pricipio finis erit, dei similé effici, dei scilicet cælestis uel proculdubio sup cælestis. qui uirtuté quidé nõ habet, é tamé uirtute præstãtior, Quáobré recte quispiam dixerit κακοδαιμονίαν .i. miseriam, dæmonis deprauationé esse. εὐδαιμονίαν uero idest beatitudinem bonũ dæmonis habitum. Tandem uero ad ipsam dei similitudinem accedemus, si conuenienti natura utamur, moribúsq;, & uictu, ac sensu secundum legem, rationéq; præsertim atq; doctrina. ut ab humanis negociis longe admodũ alieni diuinísq; contemplationibus dediti semper uiuamus. præpurgationes autem, & quasi purificationes quædã interioris dæmonis, si maioribus expiationibus opus fuerit, ipsæ mathematicæ disciplinæ erunt, p musicam, arithmetricam, astronomiam, atq; geometriam. Corporis quoque cura per gymnasticam habenda est, qua promptius ad opera tum pacis, tum belli reddatur.

Caput. xxxi. Definitio uirtutis, atq; distinctio.

c Vm uero uirtus diuinus quidam thesaurus sit, ipsa quidé est affectio quædam animæ perfecta & optima, ornatum, concordem, & stabilem efficiens hominem, tum ad agédum, tum etiã ad loquendum, & ad se ipsum pariter, & ad alios. Ex uirtutib' auté quædam circa partem rationalem sunt, quædam circa rationis experté. Nã cum alia sit natura rationalis partis, alia irascédi potentiæ, alia etiam cõcupiscendi, diuersæ quoq; harum perfectiones esse debebunt. Vnde ad primam prudentia, ad alteram fortitudo, ad postremam temperãtia ptinebit. Et prudentia quidem bonorum & malorum indifferentiúm uel scientia est. Temperantia ordo circa uoluptates atq; libidines, eas obediẽtes rationi efficiens. Cum autem ordinem & obedientiam tribuimus tẽperantiæ, id sane intelligi uolumus, q uis quædam est, qua cupidines pedissequæ naturalis domini fiunt. fortitudo est legitimæ institutionis, seu

arduæ,siue facilis seruatio.idest conseruatrix & executrix facultas legitimi rationis propositi.Iusticia est consensio quædam omniũ animæ partium.quippe uis quædam est,per quam tres animæ uires sibi inuicem cõsonant,& unaquæq; secũdum dignitatem proprio munere fungitur. ut iusticia cõmunis quædam & ĩtegra harum trium uirtutum.prũdentiæ, fortitudinis,temperantiæ perfectio sit,dum ratio ducit & imperat,reliquæ uero partes quæq; pro naturæ suæ officio superiori subiectæ,obediẽtesq; permanent.Quãobrem uirtutes coniugatione quadam se inuicẽ consequi putandum est. Fortitudo enim cum sit institutionis legitimæ conseruatio,rationis rectæ cõseruatrix erit.Recta autem ratio a prudẽtia proficiscitur.Quin etiam prudentia cum fortitudine constat,bonorum nempe scientia est.nemo autem bonum discernere potest,dum timiditate perturbationibúsq; illam sequentibus obcæcatur.Atq; eodem modo neq; cum imtemperantia prudens uir ullum habet cõmercium. Ac generatim quisquis perturbatione cõcitus quicq̃ præter rationẽ efficit,propter inscitiam semper aberrat.prudentia uero rem propriam & rem familiarem,& rem p.administrat.Et ut rem p. gubernat ciuilis sciẽtia nuncupatur.cuius sunt officia duo,leges cõdere,& conditas exequi. prima νομοθετική.idest legum positiua, secunda δικαστική.idest iudiciaria nominatur. Cõsiderat denique ciuilis peritia ea,quæ ad pacem,& quæ ad bellum pertinent,& in eo cum alia plurima, tum hoc præcipue,bellum ne ineundũ sit,an potius renuendum

Caput.xxxii. de amicitia.

a Micitia proprie nihil aliud est,q̃ beniuolentia mutua.hæc uero tunc existit,quando uterq; bonum alteri æque ac sibi esse desyderat,quæ quidẽ æqualitas haud aliter q̃ per similitudinem morum seruatur.Simile enim simili ac moderato amicum est.Intẽperata uero neq; ĩuicẽ neq; moderatis cõgruere possũt.Dicũtur & aliæ quædam,nec tamẽ sũt amicitiæ à uirtute quodãmodo coloratæ. Cuiusmodi est naturalis parentum ad filios,cognatorũmq; ad inuicẽ beniuolentia.nec non ea,quæ ciuilis ac rhetorica nuncupatur.hæ siquidem nõ semper beniuolentiæ uicissitudinem habent. Species præterea quædã amicitiæ,amatorius affectus est.Amor honestus est animi generosi. turpis abiecti,medius deniq; medii.Enimuero queãdmodũ tres dispositiones sunt rationalis animi.bona uidelicet,maláq;,& media.Ita tres amatorii sunt effectus inuicem specie differentes.Quod autem tres sint amores,fines illorum diuersi declarant.Turpis quidem solã corporis uoluptatem

ptatem sequitur. Ideóq; brutorum passio est. Generosus uero nudum respicit animum ad uirtutis officia promptũ. Medius utranq; diligit tũ corporis, tum animi pulchritudinem. Atq; ille etiam, qui sumatur, neq; probus est, nec improbus. Quapropter amorem ad corpus ex parte aliqua declinantem dæmoné potius, q̃ deum appellare decet, nunq̃ in terrena corpora mersum, diuina ad homines, humana rursus ad deos traiici enté. Cum uero amatorius motus in tres ideas sit, quas diximus distributus, boni quidem uiri amor passionis expers artificiosus quodammodo est. unde & irrationali animæ parte sedet, eiúsq; cogitationes huiusmodi sunt discernere, qui ab animi dotes sit beniuolentia dignus, atq; eũ sibi conciliare. deinde eius, quem amat cogitationes, appetitionésq;, si generosæ sint, & ad bonum feruore quodam animi perferantur, laudat, & approbat. sin contra se habeant, nec assentabitur illi, neq; suauibus uerbis, obsequiísq; deliniet, sed absterrebit potius, atq; docebit nequaquam illi, donec talis sit, esse uiuendum. promittet autem semper, ac porriget ea, quibus exercitatus is, quem amat, ad optimam frugem euadat. finis tandem is etiam, ut ex amore amicitia fiat.

Caput. xxxiii. De speciebus rei publicæ

r Erum publicarum quasdam præsupponendas esse dicit, quas in libris de rep. tradidit. In his enim priorem quidem concordem. secundam uero dissidentem descripsit inquirens, quænam istarũ præstatiores essent, & quo pacto constituerentur. est & apud eum instar diuisionis animæ respu. quoq; in tria membra diuisa, in custodes, adiutores, artifices. primis autem consultationem principatúmq; tradit. secundis propugnationem, si quando opus fuerit, quos iracundiæ comparat. quasi opem rationi ferentes, Postremis uero artes, ac cætera ministeria. principes existimat philosophos. & contemplationi ipsius boni deditos esse debere. hoc enim modo duntaxat ipsos omnia recte gubernaturos. quippe nunq̃ humanum genus a malis cessaturum, nisi aut philosophi regnent, aut dominãtes diuina quadam sorte philosophentur. Optime enim & cum iustitia tũc administrari remp. cum unaquæq; ciuitatis portio suo munere fungitur. principes populi consultant, atq; decernunt. militares his obsecuntur, atq; tutantur. reliqui uero superioribus libenter obediunt, qui neq; reip. species induxit. primam optimatum gubernationem, quando uiri optimi præsunt. Secundam ambitiosam, in qua fastu íflati homines dominãtur. tertia popularem.

quartam paucorum potentiam. Postremam tyrannicam cunctarum deterrimam. describit quoq; alias ex suppositione resp. cuiusmodi est, quæ libris de legibus instituitur, & quæ ex emendatione in epistolis extat. qua utitur aduersus eas ciuitates, quæ ægrotantes in libro de legibus relatæ sunt. quæ iam distinctam regionem nactæ sunt. & homines ex omni ætate electos, ita ut secundum diuersitates naturarum & regionum disciplina propria importatione, & exportatione, & armatura indigere monstrentur. qui enim mari finitimi sunt, nauigationi studebunt, & naualia prælia tractabunt. qui autem continentem habitant ad pedestrem pugnam aptiores erunt, & armaturam leuiorem qui montes colũt, grauiorem, qui littora. non nulli uero ex iis equestrem pugnam exercebunt. In hac utiq; ciuitate mulieres cões nequaq̃ ĩstituit. ẽ igitur ciuilis facultas uirt⁹ cõtẽplatiua simul atq; actiua, quæ eligit, atq; propõit bonã ciuitatẽ beatámq; efficere & secũ maxĩe cõsentientẽ. eiusq; propriũ etiã ĩperare. unde & militares artes oẽs subiectas hẽt.

Caput. xxxiiii. De sophista.

h Actenus cuiusmodi sit philosophus, dictum fuit. Sophista uero a philosopho tam modo q̃ materia discrepat. modo quidẽ ꝙ sequitur mercedes Iuuenum, bonúsq; & clarus uideri q̃ esse mauult. Materia autẽ ꝙ philosophus circa illa, quæ semper eadem sunt, & eodem modo se habent, uersatur. Sophista circa id quod minime est, contendit, atq; laborat, in prouinciam profecto, quæ ob tenebras difficile cerni potest refugiens. Ipsi nãq; quod est id quod nõ est, haud quaquã ut contrarium opponitur. hoc enim nec existit, nec substantiæ ullius est particeps, nec etiam intelligi potest. Quod quidem siquis proferre uel cogitare cogatur, oberrabit, atq; tergiuersabitur, ex eo ꝙ secum ipse pugnet atq; dissideat. Ipsum uero quod non est quatenus pronuntiatum auditur, haud sane nuda est ipsius esse negatio, sed cum suspitione quadam & sub insinuatiõe alterius, quod quidẽ modo aliquo ipsum, quod est comitatur. Quod nisi ipsa quoq; eo, q̃d nõ est participassent, nequaq̃ ab aliis distĩguerẽtur. Nũc autẽ quot sunt, q̃ sunt totidẽ modis, quod nõ est profertur. Quod. n. non est, unũ aliquid eoꝝ, q̃ sunt profecto nõ est.

Caput ultimum. de Epilogiis,

h Aec ad ĩtroductionẽ quandã in platonicã disciplinã dicta sufficiant. quoꝝ quædã ordine suo tractata sunt. non nulla. sine ordine certo, sparsim ĩducta. Verũtamẽ sic tradita sũt, ut hoꝝ uestigiis reliqua etiã Platonis sensa uenari liceat.

FINIS ALCINOI.

Speusipi

ℭ Speusippi Platonis discipuli Liber, de Platonis definitionibus.

s Empiternũ, q͏d per omne tempus, & prius extitit, & nũc est, nulli corruptioni obnoxiũ. ℭ Deus, uiuẽs imortale per se ipsum ad beatitudinem sufficiens, essentia sempiterna, ipsius boni causa. ℭ Generatio, motus ad essentiam, acceptio essentiæ, processus in esse, ℭ Sol, cælestis ignis, qui solũ ab ortu ad occasum ab eisdem aspici potest, animal sempiternum, astrum animatum, diurnum, ac maximum. ℭ Tempus, solis motus, progressionis mensura. ℭ Dies, solis iter, ab ortu ad occasũ, lumẽ nocti contrariũ. ℭ Aurora, diei principiũ primũ à sole lumen. ℭ Meridies, tempus, in quo umbræ corporum q͏̃ bræuissimæ sunt. ℭ Occasus, diei finis. ℭ Nox, umbra diei contraria solis priuatio. ℭ Fortuna, motus ab occulto in occultum casu quodam fœlicis actionis causa. ℭ Senectus, decrementum uitæ tempore factum. ℭ Ventus, agitatio aeris circa terram. ℭ Aer, elemẽtum cuius omnes loci mutationes secundum naturam sunt. ℭ Cælum, corpus omnia complectens corpora præter ipsum supremũ aerẽ.

ℭ Anima, quod se ipsum mouet, uitalis mot9, animantibus causa.

ℭ Potẽtia, quod est per se ipsum efficax. ℭ Visus, habitus, quo corpora discernũtur. ℭ Os, medulla calore consolidata. ℭ Elementum, ex quo componuntur, & in quod composita dissoluuntur.

ℭ Virtus, dispositio uel habitus optimus mortalis animantis per se laudabilis, habitus secundũ quẽ, quod habet bonũ uocatur. ℭ Cõmunio, legum iusta institutio, qua quod præditum est probum dicitur, habitus concordiam præstans. ℭ Prudentia, uis, quæ per se ipsam ad beatitudinem humanam ducit, scientia bonorum & malorũ, dispositionem fœlicem præstans, qua quid agendum sit, & quid non, diiudicamus. ℭ Iustitia, consensio animæ ad se ipsam, eiusq; partium ordo adinuicem mutuus, habitus unicuiq; pro dignitate distribuens, habitus, quo qui præditus est semper, quæ iusta uidentur eligit, habitus uitæ legibus obedientis, æqualitas cõmunicatiua, habitus, qui legibus rectis semp obtemperat. ℭ Temperantia, moderatio animæ circa naturales cõcupiscentias, atq; uoluptates, compositio, ordoq; animæ ad naturales uoluptates, atq; dolores. consonantia animæ ad imperandum & obediendum. uoluntaria eorum, quæ secundum naturam sunt, actio. rationalis animæ conuersatio quo ad honesta, & turpia habitus, quo decẽtia eli-

gimus & seruamus. ℭFortitudo, habitus animæ intrepidus. militaris audaucia, peritia illorum, quæ ad bellum spectant. constantia animi aduersus illa, quæ terrere solent. Audacia prudentiæ pedissequa. Intrepiditas in mortis expectatione. Affectio seruans in periculis rationale propositum, Robur contra periculum obsistens, Vigor tolerans omnia uirtutis gratia. perseueratio animi in iis, quæ rectæ rationi audenda uel metuēda uidentur. Obseruatio eorū, quæ ratio dictat in rebus pauēdis. Rei militaris peritia, habitus in lege īmobiliter pseuerās. ℭCōstātia. potestas perferēdæ molestiæ sequentis ex iis, quæ recta ratio iussit, potestas, quæ nunq̃ deiicitur è rationis proposito. ℭ Sufficientia, pfecta bonorum possessio, habitus quo unusquisq; sui ipsius dominus fit. ℭAequitas, Iustorum conducentiūmq; remissio. Moderatio in cōmerciis, Ordo ratiōalis animæ, quo ad honesta & turpia. ℭTolerantia, perpessio molestiæ, honesti gratia, perpessio laborum, honesti gratia. ℭAudacia, Securitas, qua quis malum neq; futurum expectat, neq; præsens horrescit. ℭIndolentia, habitus, quo in dolores nunq̃ incidimus ℭPerseuerantia, Affectio, quæ perficit quodcūq; elegerit. i. tollerātia uoluntaria Aduersus labores inconcussus habitus. ℭPudor, Audaciæ remissio, eius quod optimum apparet, spontanea & libēs acceptio, formido uituperationis ueræ, Libertas, uitæ dominium, Dominatio in omnibus absoluta, licētia propria uitæ, Affectio ī possessione & usu rerum minime parca. ℭLiberalitas, habitus, qui in quærēdis erogandísq; pecuniis decorum seruat, decens acquisitio accumulatíoq; pecuniæ. ℭMansuetudo, Constitutio animæ aduersus iræ impetū īmobilis, Moderata temperies animæ. ℭModestia, uoluntaria ad id, quod optimum iudicatur concessio, In gestu corporis compositio. ℭBeatitudo, bonum ex bonis omnibus accumulatū, potestas ad bene uiuendum seipsa sufficiens, perfectio secundum uirtutem, sufficiens uitæ cōmoditas. ℭMagnificentia, æstimatio secundum rationé rectam & honorandam, ℭIndustria, Ingenium animæ, quo quisquis munitus est, in singulis quod decet, facile coniicit, mētis acumen. ℭFrugalitas, Rationalis uitæ simplicitas, morūmq; bonorum studium. ℭBonitas, Affectio, qua eligimus optima. ℭMagnanimitas, Moderatus contingentium usus, Vrbana cum hominibus conuersatio. Magnificentia animi cū ratione. ℭφιλανθρωπία idest humanitas, Affectio amicitiæ hominum conciliatrix, habitus hominibus beneficus, gratiarum redditio. Gratitudo benefica,

Pietas

¶Pietas, iustitia erga deum, affectio colens deũ, uoluntaria ueneratio dei. recta honoris diuini scientia. ¶Bonum, quod sui ipsius gartia expetendum, ¶Intrepiditas, habitus, per quem timoribus nullis mouemur. ¶Sanitas animæ, habitus affectibus non succumbens. ¶Pax, quies, qua ab inimicitiis belli cessamus. ¶Humilitas, facilitas animæ omnis expers iracundiæ. ¶Astutia, affectio, qua finem proprium coniectamus. ¶Amicitia, consensio in rebus honestis & iustis eiusdem uitæ electio, consensus in deliberando atq; agendo, concordia in cõmunione uitæ cum beniuolentia, communio in dandis accipiendísq; beneficiis. ¶Generositas. uirtus ingenui moris, facilitas animi ad dicenda pariter atq; agenda. ¶Electio approbatio recta. ¶Beniuolentia, electio, hominis ad hominem grata, atq; accepta. ¶Propinquitas, communio in eodem genere. ¶Consensio, cõmunicatio rerum omnium. cogitationũ. suspicionúmq; concordia. ¶Charitas, integra animi declaratio, ciuilis scientia honestorum atq; utiliũ, Scientia iustitiam inducens in rem p. ¶Societas, amicitia ex diuturna æqualium consuetudine conflata. ¶Sagacitas, innata ratiocinandi uirtus. ¶Fides, recta præsumptio ꝙ sic se res habeat, ut sibi uidetur, morum stabilitas. ¶Veracitas, habitus in affirmando atq; negando rectus, sientia ueri. ¶Voluntas, appetitus secũdum rationem rectam affectus rationalis, affectus cum ratione secundum naturam tendens, ¶Consilium, admonitio alterius de agendarum rerum ratione, ¶Opportunitas, imminentia temporis, in quo uel agere uel pati quicq̃ oporteat, ¶Cautio, declinatio mali, diligentia custodendi, ¶Ordo, concentus operationum ad inuicem, cõmunionis proportio, uicissitudinis in omnibus causa, contemperatio ad percipiendum idonea. ¶Attentio, intensio animi ad discendum. ¶Ingenium, discendi uelocitas, genitura bona naturæ, uirtus insita in natura. ¶Docilitas, ingenium animæ ad uelociter percipiendum. ¶Iudicium, rata pronunciatio de eo, quod in disceptationem uenit. ¶Lex, norma ad quam quæritur, an quis iniuriam intulerit, nec ne. ¶Legitima ciuilitas, bonis legibus obedientia. ¶Gaudium, lætitia in operibus temperantiæ. ¶Honor, bonorum largitio propter uirtutis officium, æstimatio ac dignitas uirtute acquisita, figura uenerationis, cõseruatio dignitatis. ¶Promptitudo, patens expeditio propositi ad res agendas, ¶Gratia, uoluntaria beneficẽtia, redditio boni obsequii in tẽpore oportuno. ¶Concordia, consensus ĩperantiũ & subditorũ

in imperandi obediendiue ratione. ❡Res p. cætus multorum hominum ad fœlicitatem per se sufficiens, legitima multitudinis cõspiratio. ❡Prouidẽtia, ꝑparatio ad futura. ❡Consultatio, cõsyderatio futuroꝶ quonã pacto conferãt. ❡Victoria, uis ĩ certamĩe sup̄ans. ❡Facũdia, ꝑspicatia & facultas obtinendi qđ ꝓpositũ ẽ. ❡Donũ, mutua gratiaꝶ relatio. ❡Occasio, flos ipse tẽporis rebus agẽdis cõferẽs. Tẽpus bonã quandã ferens opẽ. ❡Memoria, dispositio aĩæ, ĩhærẽtẽ illi ueritatẽ custodiẽs. ❡Intelligẽtia, cogitatiõis ĩtensio. ❡Intellectio, sciẽtiæ ꝑ̄ncipiũ. ❡Sanctimonia, cautio declinãs a p̄ctĩs, q̃ auersus deũ cõmittunt᷑, diligẽs obseruatio diuini cultus scđm naturã. ❡Diuinatio, sciẽtia reꝶ absq; demõstratiõe ꝑ̄saga. ❡Vaticiniũ, sciẽtia, q̃ dinoscit᷑ qd adsit, qd ue futuꝶ sit mortali uiuẽti. ❡Sapiẽtia, sciẽtia, q̃ nihil penitus ꝑ̄suppõit, sciẽtia eoꝶ q̃ semp̄ sũt, scientia, q̃ rerum oĩum causã cõtẽplat᷑. ❡Philosophia, appetit⁹ sapiẽtiæ, cõtẽplatio ueritatis, ut ueritas ẽ, cura aĩæ scđm rectã rationẽ. ❡Sciẽtia, cõprehẽsio aĩæ ĩmutabilis ratiõe, uis cõprehẽsiua alicuius uł quorũdã ratione ĩmutabilis. ratio uera ĩ cogitatiõe ĩmutabilis. ❡Opinio, ꝑceptio cũ fide ꝑ raciocinationẽ ratiõis discursus, cogitatio ĩcidẽs ĩ uerũ & falsũ ꝑ raciocinationẽ. ❡Sẽsus, aĩæ ꝓgressus, mẽtis motus, nuntiatio aĩæ p̄ corpus ĩformas hominũ à qua fit irrationalis aĩæ uis p̄ corpus noscẽs. ❡Habitus, affectio aĩæ, scđm quã q̃les dicimur. ❡Vox, ꝓlatio ex ore scđm cogitationẽ. ❡Oratio, uox q̃ scribi põt ꝓnunciatiua cuiusq; rei, cõpositio ex uerbo ac noĩe, sine hãmonia cãtus. ❡Nomẽ, dictio simplex significatiua eius, qđ scđm essentiã p̄dicat᷑, & oĩs qđ scđm seipm̄ minime dicitur. ❡Dictio, uox hoĩs q̃ scribi põt, & signũ quoddã cõmune absq; cantus harmõia significãs. ❡Syllaba, articulus hũanæ uocis, q̃ scribi põt. ❡Definitio, oratio ex gñe differẽtiáq; cõposita. ❡Coniectura, rei latẽtis ĩditiũ. ❡Demõstratio, raciocinatio uera, oratio ostẽdẽs aliqd p̄ p̄cognita. ❡Elemẽtũ uocis, uox simplex, causáq;, ꝙ cætere uoces uoces sint. ❡Vtile, cã ꝙ unũquodq; bene afficiat᷑, causa cuiusdã boni. ❡Cõferẽs, quod ĩ bonũ fert. ❡Pulchrũ, quod bonũ. ❡Bonũ, quod ĩ oĩbus q̃ sunt salutis ẽ cã. causa oĩs, qđ ad ipm̄ tẽdit id, à quo ueniunt quæcũq; sunt eligẽda. ❡Tẽperamentũ, ornamentũ animi. ❡Ius, legis ĩstitutũ, à quo iustitia ꝓuenit. ❡Volũtarium, quod seipsum ducit. quod p̄ se ipsum eligendum. quod cogitationem perficit. ❡Liberum, quod sibi ipsi dominatur. ❡Moderatum, medium inter excessum atq; defectum, secundum artem sufficiens. ❡Mensura, mediũ excessus, atq; defectus. ❡Palma, uirtutis præmiũ sui ipsius grã exoptãdũ. ❡Immortalitas, essẽtia uiuẽs, & sẽpiterna ꝑseueratio

❡Sanctum

¶ Sanctũ, dei cultus, q̄d deo gratũ. ¶ Celebritas, tẽpus scd̄m leges sacrũ. ¶ Homo, aĩal sine pẽnis, bipes, latis unguib⁹, q̄d solũ ex aĩmãtib⁹ sciẽtiæ rerũ p rationes fit p ticeps. ¶ Sacrificiũ, hostiæ donũ deo exhibitũ. ¶ Votũ, precatio hõinũ ad deũ, qua uel bona, uel quæ bona uidẽtur efflagitãt ¶ Rex, ĩperãs scd̄m leges, nulli subiect⁹, ĩreprehẽsibilis ciuilis ordinis ĩstitutor. ¶ Prĩcipat⁹, ꝓuidẽtia uniuersi. ¶ Licẽtia, legis cõcessio. ¶ Legislator, auctor legũ, q̄bus gubernari ciuitas debet. ¶ Lex, ciuilis ĩstitutio multitudinis, absq; certi tẽporis termino. ¶ Suppositio, prĩcipũ ĩdemostrabile, sermõis sũmula. ¶ Decretũ, ĩstitutũ ciuile ad certũ tẽp⁹ respiciẽs. ¶ Ciuilis homo, pitus eorũ, q̄ ad admĩstrationẽ rei p. ꝑtinẽt. ¶ Ciuitas. habitatio multorũ hõinũ cõib⁹ utẽtiũ legib⁹, cæt⁹ hõinũ iisdẽ legib⁹ subiectorũ. ¶ Ciuitatis uirtus, recta rei p. cõstitutio. ¶ Militaris uirtus. experiẽtia in bello. ¶ Salus, mũitio ab oĩ dãno secura, ¶ Tyrãnus, ĩperãs ciuitati scd̄m sentẽtiã propriã. ¶ Sophista, iuuenũ nobiliũ atq; diuitũ mercẽnarius uenator. ¶ Opulẽtia, possessio rerũ sic moderata, ut ad fœlicitatẽ ↄferat, abũdãtia rerũ ad beatitudinẽ cõferẽtiũ. ¶ Depositũ, tributio cũ fide. ¶ Purgatio, deteriorũ à melioribus segregatio. ¶ Vincere, aduersariũ superare. ¶ Homo bonus, q̄ huiusmõi ẽ. ut homini bona reddat. ¶ Tẽperãs, q̄ mediocres cõcupiscẽtias hẽt. ¶ Cõtinẽs, q̄ ptes aĩæ ratiõi repugnãtes cohibet ¶ Probus, qui ꝑfecte bonus, q̄ propriã sui uirtutẽ hẽt. ¶ Cõsciẽtia, cogitatio tristis absq; raciocinatione. ¶ Indocilitas, tarditas ad discendum. ¶ Domĩatio, prĩcipatus iustus, nulli subditus, ¶ Aphilosophia, habitus quo q̄s rationes odit. ¶ Metus, cõcussio aĩæ ĩ expectatiõe mali. ¶ Animositas, ĩpetus uiolẽtus irrationalis aĩæ absq; ratiõe & ordĩe mẽtis. ¶ Pauor trepiditas ĩ expectatiõe mali. ¶ Adulatio. cõuersatio ad uoluptatẽ absq; ratiõe boni, habitus ad oblectationẽ cõsuetudinis tẽdẽs, mediocritatẽq; trãsgrediẽs. ¶ Ira prouocatio irascibilis aĩæ ptis adulciscẽdũ. ¶ Cõtumelia, iniuria q̄ p cõtẽptũ ĩfertur. ¶ Incõtinẽtia, affectio trahẽs ad ea, q̄ iocũda uidẽtur præter rectæ ratiõis iudiciũ. ¶ Pigritia, fuga laborũ, q̄ ex gubernando proueniũt. ¶ Timiditas, prĩa cã subcurrẽtis impetus, ¶ Calũnia dissensio amicorũ uerbis facta ¶ Opportunitas, tẽpus ĩ quo unũquodq; aptũ ẽ uel pati, uel agere. ¶ Iniq̄tas, habitus, q̄ leges despicit. ¶ Indigẽtia, bonorũ diminutio. ¶ Verecũdia, formido ĩ expectatiõe ĩfamiæ. ¶ Ostẽtatio, affectio, q̄ sibi uẽdicat ea bona, que minime adsũt. ¶ Peccatũ. actio præter rectã rationẽ. ¶ Inuidia, tristitia ex amicorũ bonis seu præsẽtibus siue præteritis. ¶ Inpudẽtia, habitus aĩæ ĩfamiã lucri cã subiẽs. ¶ Ferocitas, excessus audaciæ, haud metuẽs, q̄ metuẽda sũt. ¶ Ambitio, habi⁹ aĩæ oẽs honoris gratia sũptus admittẽs præter ratiõis normã. ¶ Degeneratio

prauitas ĩ natura. decliatio ab eo ꝙ ſcd̃m naturã. Morb⁹ eius, q̃d ſcd̃m naturã. ℭ Spes, Expectatio bõi. ℭ Furor, Corruptio æſtimatiõis ueræ. ℭ Loq̃citas, Reſoluta loquẽdi, ſine ratiõe ĩtẽpantia. ℭ Cõtrarietas, diſtãtia maxima illorũ, q̃ ſub eodẽ genere ꝑ q̃ſdã differẽtias cõtinẽtur. ℭ Inuolũtariũ, q̃d præter ſẽtẽtiã factũ. ℭ Diſciplĩa, facultas animã curãs. ℭ Eruditio diſciplĩæ traditio, ℭ Legũ ĩſtitutio, ſciẽtia ciuitatẽ tumultu uacuã reddẽs ℭ Monitio, ſermo ex ſentẽtia caſtigãs, ſermo ab errorib⁹ abſterrẽs. ℭ Auxiliũ, expulſio mali, uel adulti, uel ẽt ĩminẽtis, ℭ Caſtigatio, curatio aĩæ ob cõmiſſa ſcelera. ℭ Poteſtas, excellẽtia ĩ agẽdis, ſeu dicẽdis habitus, quo potẽtes efficimur, ℭ Robur, uis unũq̃dq; in natura ſua ſeruãs eo, ꝙ detrimenta deuitat. Finis Definitionum.

Pythagoræ philoſophi aurea uerba.

i Mmortales primũ deos, ut leges iubẽt, honora, Iuſiurãdũ cole, deĩde beatos heroes. Terreſtres poſtea dæmones. Quæ lege ĩſtituta ſunt, ſerua. Honora parẽtes, atq; propinquos. Ex aliis hominibus illũ tibi amicũ facias, q̃ ſit uirtute præſtãtior. Cede mitib⁹ uerbis, opibuſq; utilibus. Ne amicũ tuũ erroris exigui cauſa aduerſum tibi reddas, feras quoad poſſis. Poteſtas aũt iuxta neceſſitatẽ habitat. Hæc ita cõſidera. ab iis aũt abſtine, a uẽtre primũ, ſõno deĩde, luxuriãq;, & ira. Nihil turpe cõmittas, neq; corã aliis, neq; tecũ. Maxĩe oĩum uerere te ipſũ. Iuſtitiã exerce, uerbo ſimul, & opere. Cõſueſce nihil ſine ratiõe facere. Scito mortẽ fato eſſe oĩbus ĩſtitutã. Pecuniã ĩ tẽpe cumulare, & rurſus cũ res poſtulat, erogare diſcito. Eorũ, quæ fortuitis caſib⁹ aduerſa cõtingunt hõĩbus, quãcũq; ſortẽ habueris, ſine ꝑturbatiõe feras. Mederi oportet quoad poſſis. Scito nõ multa ex iis fortunã hõĩbus bonis afferre. Multi uariiq; ſermones, partim boni, ꝑtim mali uulgo circũferũtur, q̃bus ne mouearis, neq; te coherceri ꝑmittas. Si q̃d uero falſum dicatur, moderate feras. Quod tibi nũc dico oĩo ꝑficito. Nemo te, aut agẽdo, aut dicẽdo ad id ĩducat, quod tibi nõ ſit melius. Cõſule ante opus, ne quid temere agas. Miſeri quippe hominis ẽ, aliq̃d dicere, uel agere temere. Ne facias ea, quæ quãdoq; te poſſit afficere pœnitẽtia. Quæ ignoraueris ne facias, ſed quãtum neceſſe ẽ diſce. Atq; ita uitã iocundiſſimã tranſiges. Sanitatẽ corꝑis ne neglexeris, ſed mẽſurã cibo, potuiq;, & exercitationib⁹ adhibe, menſuram uero illã dico, quæ nullis te moleſtiis afficiet. Puro & ſine delitiis uictui conſueſce. Illa deuita, quæ ĩuidiam concitant, Ne fortunæ bona præter opportunitatẽ effundas, neq; ſis illiberalis. mediocritas. n. in omnibus optima. Ne feceris, quæ te lædere poſſint. Ante opus conſydera. Ne te prius molli ſõno tradideris, q̃ diurna opera ter mente reuolueris,

Qua

Qua tranſiui? q̃d egi? qd quod agendũ fuerit, prætermiſi? à primo incipiens, diſcurras ad reliqua. Cũ turpe qd feceris, te ipſum crucia. Cnm uero bona pfeceris, tibi cõgratulare. Hæc exercere, hæc meditari, hæc te amare oportet. hæc te ĩ diuinæ uirtutis ueſtigiis collocabũt p eũ. q animo nrõ quadruplicẽ fontẽ ppetuo fluẽtis naturæ tradidit. Exi ad opus, cũ diis uoueris. Nã iſta ſi tenebis, cognoſces ĩmortaliũ deoꝝ, mortaliũue hominũ cõditionẽ, qua procedunt. & cõtinentur oĩa. Cognoſces quãtũ fas ẽ, naturã circa oĩa ſimilẽ. ne te ſperare cõtingat, quæ ſperãda non ſũt. neq; te qcq̃ lateat. Cognoſces hoĩes, cũ ſuoꝝ ſint maloꝝ cã miſeros eſſe. Qui bona, q̃ prope ſunt, nec uidẽt, nec audiũt. Solutionẽ uero maloꝝ pauci admodũ ĩtelligunt. Tale fatũ lædit mẽtes hõiũ, q reuolutiõibus qbuſdam ex aliis ad alia ferũtur, ĩfinitis malis obnoxii lætifera diſcordia ĩſita latẽter obeſt, eam tu cedẽdo deuita, & poſtq̃ uenerit, ne exaugeas. O Iupiter pater, uel a malis hoĩes libera, uel oſtẽde illis, quo dæmone utantur. At tu cõfide, quoniã diuinũ genus hõibus ĩeſt. his. n. ſacra natura proferẽs uniuerſa demõſtrat. Quoꝝ ſi qd tibi fuerit reuelatũ, abſtinebis, ab iis, à qbus abſtinẽdũ iubeo. Quod ſi medicinã adhibueris, aĩam abhis laborib⁹ liberabis. Veꝝ abſtine à mortalibus, q̃ ſupra diximus ĩ purgatiõe ſolutionẽq; animæ. Recto iudicio conſydera ſingula. Optimã deinde ſententiam tibi uelut aurigam præpone.

ℭ Corpore depoſito cum liber ad æthera perges,
ℭ Euades hominem, factus deus ætheris almi.

ℭ Symbola, pythagore phyloſophi.

ℭ Cum ueneris in templum adora, neq; aliquid interim, quod ad uictũ pertineat, aut dicas, aut agas, Ex itinere præter propoſitũ nõ ẽ ĩgrediendũ ĩ templũ, neq; orãdũ, neq; etiã ſi prope ueſtibulũ ipſum trãſiueris. ℭ Nudis pedibus ſacrifica, & adora. ℭ Populares uias fuge, p diuerticula uade. ℭ Ab eo, quod nigram caudam habet abſtĩe, terreſtrium enim deorum eſt. ℭ Linguã in primis coherce deum imitans. ℭ Flantibus uentis echon adora. ℭ Ignem gladio ne ſcalpas ℭ Omne acutum abſte dimoue. ℭ Viro, qui põdus eleuat auxiliare. nõ tamẽ cũ eo deponas, q deponit. ℭ In calceos dextrũ præmitte pedẽ, ĩ lauacrũ uero ſiniſtrũ. ℭ De reb⁹ diuinis abſq; lumine ne loquaris. ℭ Iugum ne tranſilias. ℭ Stateram ne tranſilias. ℭ Cum domo diſceſſeris, ne reuertaris, furiæ enim congredientur. ℭ Ad ſolem uerſus ne mingas. ℭ Ad ſolem uerſus ne loquaris. ℭ Oleo ſedem ne abſtergas. ℭ Gallum nutrias quidem, ne tamẽ ſa-

erifices,soli enim,& lunæ dicatus est. ¶Super modium ne sedeas. ¶Animalia recuruis unguibus ne nutrias. ¶In uia ne scindas. ¶Anulũ ne feras. ¶Dei figuram ne insculpas anulo. ¶Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris. ¶De diis,rebúsq; diuinis nihil tam mirabile dicitur.quod non debeas credere. ¶Risu effuso abstine. ¶Iuxta sacrificium ne incidas ungues. ¶Dextram ne ad omnia facile iniicias. ¶Stramentis surgens collige ipsa,figurãq; confunde. ¶Cor ne uores. ¶Cerebrum ne edas. ¶Capillorum & unguium superfluitates,posq̃ abscideris pessunda. ¶Rubrum aliquid ne suscipias. ¶Ollæ uestigium in cinere confunde. ¶Aurum habenti ne hæreas ĩ filiorum generatione. ¶Honora in primis figuram,& aram,figuram ac pretium denariorum trium. ¶Fabis abstine. ¶Herbam molochinam sere,ne tamen edas. ¶Hirundinem domi ne recipias. ¶Ab animalibus abstine. ¶Fugare decet omni studio uniuersísq; machinamentis,ferróq; ac igne abscidere à corpore,morbum.à uictu,luxum.ab animo,ignorantiã. domo,discordiam.ciuitate,seditionem.ab omnibus deniq;,intéperantiã

Finis.

¶Præfatio Marsilii Ficini Florentini ĩ traductionem libri Xenocratis platonici.de morte ad clarissimum uirum petrum medicem.

c Osmus Italiæ decus Petre Medices,cũ rebus gestis,tũ ét te tãto filio fœlix,nõ mõ rerꝫ hũanarꝫ prudétia,uerꝫ ét sapíam diuinarꝫ mirã sibi gloriã cõparauit.Qui cũ nullũ uitæ tépus,uel in sũmis negociis absq; cõsortio musarꝫ transegerit,ĩ senectute præcipue,phiæ studiis,sacrísq; litteris totũ se tradidit.Vtq; in primis philosophiæ sacris initiaretur,nõ nullos Aristotelis libros conuerti ab Ioãne Argyropylo uiro doctissimo uoluit,eósq; diligétissime legit. Deíde ne ĩtima sapiétiæ ipsius archana sibi deessent.Diui Platõis libros decé,& unũ mercurii è græca lĩgua in latinã à nobis trãsferri iussit,q̃bus oĩa uitæ præcepta,oĩa naturæ prĩcipia,oĩa diuinarꝫ rerꝫ mysteria sancta pandũtur.Hæc omnia Cosmus & accurate legit,& absolute cõprehédit. Cũq; Platonis librũ de uno rerꝫ oĩum prĩcipio,& de sũmo bono iã ꝑegisset,duodecima deíde die,quasi ad id prĩcipiũ,bonũq; fruédũ rediturus,ex hac uitæ umbra ad supnam lucé reuocatus accessit.Cuius decessu grauiter & patria,& accademia gemeret,nisi petrus paréti q̃ simillimus supesset,ĩ cuius prudétia atq; pietate patria spé suã firmet,& accademia cõqescat.Die aũt.xx.ante q̃ corporis uículis purus ei⁹ spũs solueret̃,sole iã.

occidente cœpit huius uitæ miseriam deplorare. Atq; ita in errores mortalium inuehi, ut lucrum quoddam diceret esse mortem. Vbi permulta & acute, & copiose de huius uitæ contemptu disseruit, utpote qui iam ad supernam beatitudinem adspiraret. Cum ille finem dicẽdi fecisset, hæc eadem. Cosme inq̃ Xenocrates uir Sanctus atq; dilectus platonis nostri discipulus in libro de morte tractauit. Tum ille referas ĩquit latine, Marsilii, quæ græce Xenocrates disputat. Retuli. probauit. Trãsferri iussit. Transtuli. tuo nomini dedicaui. Vt cum breue quidem hoc, sed prætiosissimum opusculum legeris, quantum in hac uita sperandum sit cogites, quantum sua cuiq; mors, uel parentum, uel filiorum lugenda. Hæc igitur lege fœliciter. Acadamiæ columen. Ac diu uiue, ne Cosmo carere nos aliquãdo sentiamus.

Xenocratis philosophi platonici liber de morte, translatus è græca lĩgua ĩ latinam a Marsilio Ficino Florẽtino ad clarissimũ uirũ, Petrũ medicẽ.

Socrates. clinias, Axiochus.

c Vm in cynosargem proficiscerer, & ilisso iam applicarem, uocem cuiusdam nomine me uocantis audiui. Conuersus autẽ cliniam uidi Axiochi filium, uersus fontem calliroem currẽtem, unáq; cum eo Damonem musicum, charmidémq;, filium Glaucõnis. Quorum ille quidem musicæ præceptor. hic autem mutua quadã beniuolentia coniunctus erat. Visum igitur mihi est, ut retrocederẽ, illísque obuius fierẽ. ut ocyus & facilius congrederemur. Lachrymãs uero clinias Socrates inquit, præsens tempus exigit, ut illam, quam semper prædicas sapientiam nobis ostendas. Pater enim meus repẽtino quodã, & intolerabili morbo pressus est, & morti proximus esse, eámq; moleste ferre uidetur, quamuis olim eos, qui mortem expauescerent, quasi laruarum uultus horrerent. irriserit. Veni obsecro, eúmq; ut soles, corripe, ut facile ferat necessitatem. Congredere ergo nobiscum, unáq; cum aliis, pium opus exequere, So, Honesti. o, clinia uoti quantum ĩ me est, compos efficieris. præsertim cum sanctũ opus sit, quod iubes. properemus itaq;. Si enim sic se habet, properandum est. ¶ Clinias. Cum primum te o. Socrates uiderit, conualescet. Et enim sæpe contigit, ut quodãmodo resipisceret. Ergo secus muros peritonios agros ad eum perreximus. Prope enim portas, uersus columnam amazonidem habitabat. Inuenimúsque illũ iuncturis ualidum & robustum corpore, sed animo inbecillum, & consolatione admodum indigentem, respirantem sæpe, trahentémque suspiria, multis cum lachrymis & percussione palmarum

Quæ cum uidissem, quid hoc o Axioche ĩquam? Vbi nam pristina illa tua & iactabunda constantia? ubi perpetuæ uirtutum laudes? Vbi mira tui animi magnitudo, atq; audacia? Vt enĩ luctator ignauꝰ ĩ Gymnasiis generosus apparens, in certaminibus subcubuisti. cur naturæ ipsius ordiné non consyderas? cum sis uir tantus, & tot insuper disciplinis imbutus, & si nihil aliud, atheniensis tamen. An non tenes uulgatam illam tritámq; sententiam, qua dicitur peregrinationem quandam uitam hanc esse, & oportere nos recte, & æquo animo peregrinantes, haud ægra sane, sed læta mẽte ad id, quod debitum, & necessarium est accedere. Mollities autem hæc non ætati maturæ, sed infanti conueniens. Axiochus, Hæc o Socrates recte dici uidentur. Verum nescio quomodo ĩminente discrimine sermones ipsi de tolerantia copiosi clanculum euanescunt, & negliguntur. Suboritur autem repugnans quidam pauor animũ undiq; circuncutiens. Heu hac luce iisq; bonis priuabor. Iacebo obscurus, gustu uisúq; captus putrescam. In uermes ferásq; conuertar. So. Cõiũgis o Axioche absq; rationis examine, cum sensus priuatione sẽsum, ac tibi ipsi, & loquendo, & angẽdo repugnas. nec aduertis ꝙ simul de sensus priuatione cõquereris, & mœres ob putredinem, amissionémq; bonorum, tanq̃ in aliam uitam transiturus, potiusq̃ in sensus omnis priuationem aliquando migraturus, priuationem inq̃ talem, qualis ortum præcessit. Vt enim in re p. Draconis uel Clistenis nihil tibi contigit mali, tu enim non eras, circa quem esset malum, sic post mortem nullum tibi aduersũ. tu nãq; non eris, circa quem futurum sit malum. Omnes igitur huiuscemodi nugas abs te pelle. Idq; consydera, ꝙ dissoluto eo, quod composi tum fuit, & anima ĩ locum proprium abeunte, hoc quod restat, terrenũ, & irrationale. corpus homo nullo modo est. Nos enĩ sumus anima immortale animal, in habitaculo mortali clausum. Idq; umbraculum nobis ad malum natura construxit. Cui quæ dulcia sunt, adulterina. fluxa, & plurimis permixta molestiis, quæ uero molesta integra, diuturna, suauiúmq; expertia. Accedunt tumores bilis, atq; pituitæ, ac sẽsuum morbi, nec non corruptiones uiscerum. Quibus anima necessario condolet, ꝑ singulos diffusa meatus, ut singula uinciat. Quo fit ut cælestem cognatúmq; ætherem iã desyderet, sitiátq; uitam chorúmq; supernum. Nam uitæ huius amissio a malo in bonum est transitus. Axiochus, cũ malam iudices hanc uitam o socrates quid in ea permanes? præsertim cum ista potissimum mediteris, aliorúmq; curator existas, & mente cæteros antecellas? So Axioche. haud satis mihi uerus es testis. Existimas enĩ quem-

admodum atheniensis populus, postquam rerum perscrutator sum, me aliquid scire. Ego autem optarem quidem cõmunia ista cognoscere, nedum superuacua calleam. Quæ uero diximus, Prodici sapientis declamationes sunt, partim quidem duabus tertiis, partim duabus dragmis, partim quatuor empta. gratis sane is nullum erudit. Ac semper habet in ore Epicharmi illud. Manus manũ lauat. Dás aliq̃d aliq̃d accipe. Superioribus autem diebus tot contra uitam intulit, ut parum abfuerit, quin ego uitam finirem. & ex illo tempore, cõtinue animus meus. o. Axioche moritur. Axioch⁹. quæ sunt igitur ea, quæ dixit. So. Referã omnia, quorum apud me memoria restat. Inquit enim, quæ pars uitæ nõ plena malis? Annon uix nat⁹ infans euestigio luget? uitámq; inchoat à mœrore? Nec ullus abest dolor. Sed uel propter indigentiam uel frigus uel caloré uel percussionem plorat. non dum potest uerbis, quæ patitur explicare flet autem, atq; uociferat, unámq; hanc habet uocem molestiæ signũ. cũ uero septimum ætatis annum impleuerit, plurimis laboribus oneratur. Surgunt nimirum pedagogi, grãmatici, gymnastici pedotribæ. illíq; nõ secus dominantur, ac tyranni. Cum paulisper adoleuerit censores arithmetræ, geometræ distributores, & ĩnumeri præter istos domini præsunt. ephæbum uero metus circumuenit, atq; mancipat, lycium & academia gymnasii principatus, sceptra, malorúmq; ĩmoderatio prorsus occurrũt omnı́sq; adolescentis angustia sub morum censoribus, consilióq; ariopagitarum electis consistit. cum istorum dictione solutus fuerit, curæ cõsultationésq; surrepunt, dum quem uitæ callé ingredi deceat, disceptatur, adeo ut sequentium comparatione laborum præcedentia illa leuia uideãtur, & solis infantibus metuẽda. Expeditiones belli ac uulnera, frequentiáq; certamina surgunt. Demum senectus ipsa clam serpit, in quã omne naturæ sordidum, & insanabile malum confluit, & nisi quis statĩ ut debitum reddat uitam, natura tanquam quæstuaria instat, atq; pignora exigit. ab hoc uisum. ab isto auditum. ab illo utrunq;. quod si resistat quis, dissoluit, inficit, mutilat, atq; obtruncat, non nulli ad extremũ usq; seniũ uiuunt, sed mente bis pueri decrepiti fiunt. Quapropter deus rebus hominũ prouidens, quos amat, breui ad se ex hac reuocat uita. Itaq; Agamedes atq; Trophonius, cũ moliti essent deo pythio templũ quód ue optimum foret. præcarentur, confestim sõno pressi nunquam postea surrexerunt. Idem quoq; argiuæ Iunonis sacerdotibus contigit, cum mater illorum ab Iunone pietatis filiorum munus aliquod postularet. Nam tardante iugo, subeuntes ipsi matrem in templum trasporta-

uere. Cumq; deo uouissent noctu e uita migrarunt. prolixum esset poetarum referre sententias, qui diuinis poematibus calamitates humanæ uitæ deplorant. Vnum referam poetam clarissimum ita dicentem. Statuerunt dii, ut mortales miseri i mœrore perpetuo uiuerent. Nec est in terra quicquam homine miserabilius. Itaq; aiunt Amphiaraum ab Ioue atq; Apolline summo quodam affectu fuisse dilectum, neq; tamen senium attigisse. Quid autem tibi de illo uidetur: qui nascētem iubet miseriam suæ uitæ lugere. Verum iam desinam, ne præter id, quod propositum est, peruagari longius uidear. Quis est autem, qui non de studio, atq; arte quam elegit, sūmopere conqueratur. mercenarios mechanicósq; artifices discurramus, ex nocte in noctem laborantes, & uix ea, quæ ad uictum necessaria sunt acquirentes, Queruli porro uiuunt, nocturnásq; uigilias fletu ac lachrymis complent. Quid dicam de nautis: Quot periculis subiiciūtur: Recte siquidem Bias, nautam nec i defunctorum, nec in uiuentium numero computat. homo nāq; terrenus tāquam utriusq; ac dubiæ uitæ particeps, sese mergit in aquam, totus fortunæ subiectus. At suauis est agricultura. Esto sed non ne ut aiunt tanq̄ ulcus occasioné tristitiæ semper inuenit. Nunc sane ariditatem accusat, & gemit. nunc imbres. nunc æstum exustionémq;, nunc uermiculos, nunc caloré, nūc frigus i tempestiuum. Honorandum uero rei p. studium, ūt multa pertranseam, quot malis erumnísq; torquetur. Lætitiam quidem habet pituitæ, uel bilis æstuātis instar mobilem, tumidam, fallacem &, turbulentam. Iacturā uero tristem, & mortibus mille deteriorem. Quis auté, pōt esse fœlix, dum ad turbæ nutū uiuit, irridetur, atq; exploditur, quasi ludus quidam, & fabula uulgi, concussus, exsibilatus, mulctatus, miserabilis, atq; perditus. Vbi nā o ciuilis Axioche milciades obiit: Vbi Themistocles: Vbi ephialtes: Vbi duces reliqui. His equidé rebus inhiaui nūq̄. Neq; enim honorandum mihi uidetur, dementi in populo magistratibus fungi. Qui autem circa theramenem, & calixenum postridie præsides insidiatores subigentes in discreta homines morte damnarūt. Quibus tu una cun eriptolemo tribus milibus contionantibus repugnasti. Axiochus, Vera narras o Socrates. Atqui ex eo tempore i hunc usq; dié uitaui tribunal, neq; difficilius ac durius quicquā rei p. gubernatione uisum est. Perspicuum hoc est iis, qui ipsi ciuilia tractant. Tu uero de his ita loqueris, tanq̄ eminus e specula quadam hæc intuitus. Nos profecto perspicacius ista callemus, qui in opere ipso uersamur. populus nēpe o amice Socrates, ingratus, irritator, infensus, crudelis, inuidus, Rudis, ex con-

fluente

fluente turba, atq; nugis coaceruatus. & quisquis huic familiariter se accómodat, lõge est illo miserior. So. postq̃ o Axioche disciplinã præ cæteris liberalẽ maxime omniũ iudicas deuitãdã, q̃d de reliquis exstimãdũ? nónne sũmopere fugiendas? Audiui præterea Prodicũ quãdoq; dicentẽ mortẽ nec ad uiuos, nec ad mortuos ꝑtinere. Axioch⁹ qua ratiõe o Socrates? So. quoniam circa uiuentes mors non est, defuncti uero non sunt. Quamobrem, neq; circa te nunc est, non dum enim es mortuus. Neq; ẽt si decesseris, circa te erit. Tu nãq; nõ eris. Inanis igitur dolor esset, si Axiochus id lugeret, quod nec est circa Axiochum, neq; erit ĩ posterum. Nam perinde faceres, ac si scyllam centaurúmq; horrores. Quandoquidẽ hæc monstra, neq; circa te sunt, neq; erunt aliquando. Quod enim metuendum, atq; horribile, iis qui sunt, accidit. at iis qui nõ sunt, nichil expauescendum. Axiochus. Tu quidem ista ex leui illa, quæ iam passim uulgata est loquacitate colligis. inde enim est hæc inanium uerborum copia, gratia adolescentulorum composita. Ego autem, ꝙ huius uitæ bonis priuor, lugeo, etiã si ualidiores superioribus ratiões adduxeris. Mens quippe fluctuans ornatum uerborum non intelligit, neq; colores orationis attingit. Pompam splendorémq; sermonis, & si audit, negligit, & à ueritate procul abest, Sophismatum quoq; captiunculas minime substinet. Sola hæc attendit, quæ pulsare oĩo, & penetrare animum possunt, So. Absq; ratione Axioche malorum sensum cum bonorum priuatione coniungis, latétq; te mortuum esse. Eum plane, qui bonis orbatus est, contraria passio malorum affligit. Qui uero nõ est, nec ipsam quidem orbitatem aduertit. Quo pacto igitur, ubi affligentium abest notitia, ibi esse potest afflictio? principio enim nisi sensum quendam per inscitiam poneres, mortem non expauesceres. Nunc autem peruertis te ipsum, metuens ne amittas animam. Amissioni uero animam addicis. Formidas ne sensu priueris, putásq; non existentem sensum sensu cõprehẽdi, ex eo ꝙ multi atq; præclari sunt de animi ĩmortalitate sermones. Neq; enim natura mortalis in tantam excellentiam surrexisset, ut uiolentiam immanium brutorum contemneret. mare transiret. conderet urbes, rei p. præscriberet ordinem, in cælum suspiceret, astrorúmq; circuitus metiretur, solísq; & lunæ progressus animaduerteret, ortus, atq; occasus, defectus insuper, celerésq; restitutiones meridianas, duplicésq; conuersiões. pliadas, & hyemem pariter & æstatem. Ventorum flamina, & impetus Imbrium. iactũ præsteris fulgurísq; coruscum, & mundi deniq; passiones in æternitate mirifice sisteret, nisi diuinus spiritus aliquis inesset in animo, per quem

tantarum rerum esset intelligentiam consecutus. Quamobrem non in mortem o mi Axioche, sed in ipsam ĩmortalitatem migras. Neq; bonis priuaberis, sed integra bonorum possessiõe frueris. Nec uoluptates mortali corpori mixtas percipies amplius, sed omni prorsus tristitia uacuas. Illuc inquam proficisceris ab hoc carcere liber, ubi quieta omnia, & a tristitia senectuteq; semota. Vbi exultatio sancta, uitaq; malorum nescia, & tranquilla pace nutrita, naturam rerũ speculãs, & archana philosophiæ cẽtemplans, haud sane ad turbæ theatriue gratiam, sed ad perspicuæ ueritatis obiectum. Axiochus. In contrarium ne affectum oratio tua deduxit. Neq; enim mortem formido iam, sed opto. Vt autem rhetorũ more, ego quoq; exuberans aliquid exprimam, iam iam o socrates euehor in sublime, diuinumq; circuitum thronumq; percurro. Ex hac ĩbecillitate me eximens renatus sum. So. Referam præterea tibi si placet, quæ Gobrias magus mihi tradidit. Inquit enim eo tempore quo Xerxes trãsiit, Auum suum Gobriam nomine missum fuisse ĩ delum ad custodiendam insulam, in qua dii extabant duo. Vbi ait ex quibusdam tabulis æneis, quas opis & hecaergos ex hyperboreis attulerũt, se didicisse, in corporis solutione, animam in occultum sub terram migrare locũ, in quo Iunonis est regia, haud Iouis Angustior aula. Quippe cum terra mundi medium teneat. Cælum uero sphæricum sit, cuius hemisphæriũ unum dii cælites sortiti sunt. Alterum inferiores, partim cælicolarum fratres, partim filii fratrum, Vestibula uero plutonis prouĩciæ claustris æneisq; cathenis undiq; uinciũtur. Illum qui ista reserat, fluuius acheron primo, deinde cocytus excipit. Quibus transcursis oportet ad minoem & rhadamantum duci, in eam uidelicet regionem, qui ueritatis campus cognominatur. Vbi sedent iudices examinantes uenientis cuiusq; uitam. Hic mendaciis tutari se nemo potest. Quibuscũq; igitur in uita bonus adspirauit dæmon, in locum isti piorum pertranseunt. Vbi uer æternũ omnigenis exuberat fructibus, fontesq; nitentium aquarum scaturiũt. prata ĩsuper amœna uariis depicta coloribus. Nec desunt philosophantiũ cœtus, poetarumq; theatra. Circulares ibi chori, & musicæ cantilenæ, suauesq; concentus. Iocunda conuiuia, sanctiq; & uberes conuentus bibẽtium inuiolabile gaudium, dulcisq; conuictus. Non frigoris illic, aut caloris excessus, sed aeris natura salubris, lenibus solis radiis temperata. hic purgatorum sunt animorũ sedes. ubi diuina mysteria celebrant. Quid igitur obstat quin tibi primo honor præmiumq; illic detur, cum originem à deo ducas. Eos quoq; qui circa herculem & dionysium, cum illuc

descendunt

descēdunt, purgatos ire ratio dictat, spémq; fœlicis itineris ex cereris cultu suscipere. Contra, qui uitam sceleribus inquinarunt, repente per tartarum à furiis ĩ erebum chaósq; raptantur. Vbi patet impiorum prouícia, danaidúmq; puellarum labor irritus aquis cribra implere frustra nitentium. Vbi tantali sitis, Titii uiscera. Sisyphi saxum perpetuo reuolubile. Vbi feræ mordaces ĩseparabiliter corporibus se circumplicant. Vbi faces inextinguibiles carnes exurunt. Vbi homines impii, omniformibus suppliciis cruciati perpetua punitione uexātur, Hæc equidē à Gobria percepi. Tu uero de his iudices o Axioche. Ego enĩ ratione coactus hoc solum plane firmitérq; cognosco, animam omnem immortalem existere, & eā, quæ pura ex iis locis abierit, sine tristitia uiuere. Quáobrē siue sursum, seu deorsum tendas Axioche, beatum fore te oportet, si modo pie sanctéq; uixeris. Axiochus, Erubesco mi socrates, & ulterius loqui uereor. Tantum à me formido mortis abest, ut iam mori uehemēter exoptem, Adeo mihi sermo superior, quasi cœleste oraculū persuasit. Nūc igitur hanc uitam sperno, utpote in potiorem locum fœliciter transiturus. Quapropter in præsentia, quæ dicta sunt, mecum ipse tacitus animaduertam. Tu uero post meridiem o Socrates ad me redibis. So. faciam, ut dicis, Sed interim in Cynosargē reuertar deambulationis gratia, unde huc ad te deductus sum.

Finis Xenocratis de Morte.

¶Marsilii Ficini Florentini adhuc adolescentis, Liber de uoluptate, ad Antonium, canisianum. ciuem Florentinum. Prohemium.

TRIA DISSERENDI GENERA.

m Emini cun ad essem una tecum incampolitano uestro, & cum regionis illius præcipua amœnitate. tum uariorũ pomorũ quibus ea uilla imprimis abundat suauitate duceremur, nos inuoluptatis disputationem incidisse, quam ipse a me requisisti, & cũ primũ daretur ociũ litteris traderẽ. Hoc ergo ad te de uoluptate opusculum ut primum Figinũ redii, sũma ipse cũ uoluptate cõscripsi. ¶Tria uero sunt ut hinc potissimum exordiamur apud philosophos disserendi genera, unum quo certam aliquam quæstionis partem disputãdo defendimus, atq; approbamus, ut peripatetici. ac stoici effecere, Alterum quo quæstione proposita diuersas ad id, quod quæritur sententias, rationésq; referimus, ut propositis pluribus, inuicémq; collatis, quid ex iis probabilius, uerisimiliúsq; appareat eligamus, quo academici, ac socratici pene omnes utebantur. Tertium uero genus scepticorum maxime propriũ est, qui cum omnia indifferentia esse putent, nec certum, aut probabile habeant quicq̃ quod sequantur, ea enim, quæ naturæ ordine seiuncta distinctáq; sunt confundunt atq; permiscent ab excellentioribus, quibusq; philosophis reiiciuntur. ¶Ego igitur ex iis omnibus academicorum, socraticorúmq; indisserendo rationem hoc tempore proponendam mihi decreui. Etenim Plato, quem tãq̃ philosophorum deum sequimur, atq; ueneramur, uetat eos, qui adhuc in tenera ætate constituti sunt, suam aliqua de re sententiam afferre, ne ut in iunioribus sæpe accidit, quod primis annis maxime probauerimus, Id maturiori deinde ætate, & grauiori iudicio reuocandum & incontrariam sententiam conuertendum sit. Satius igitur esse censui cæterorum philosophorum de uoluptate sententias breui sermone percurrere, q̃ meam exprimere ne contra id, quod a Platone nostro docemur aliquid impudenter asseuerarem, & ut tuæ, quam noui in philosophiæ studiis ardentissimam satisfacerem uoluntati. Sed hæc hactenus. ad philosophorum iam opiniones deueniamus.

Caput

ℭ Caput primũ. De partibus animæ.
ℭ Item de læticia, gaudio, & uoluptate, secundun Platonem.

P LATO igitur (ut ab eorum principe initium faciam) cũ animum in duas partes distribuisset, menté scilicet, ac sensum, menti læticiam, & gaudium attribuit, sensibus uoluptatem. Verum prima duo hæc iter se differre putat, quod omne gaudium laude sit dignũ, læticia uero partim laudanda, partim uituperanda sit. Esse enim lætitiam ĩ bonis alicuius possessione quandam mentis elationem, quæ tamen modestiam excedere pariter, atq; seruare queat. gaudium uero illam ipsam, quæ ex contéplatione, aut alio quopiam uirtutum usu suscipitur iocunditatem. Itaq; & ipse idem in phædro, cum de prima illa, ac uera uita, qua in cælorum sedibus animus fruitur loqueretur ait, ueritatis contéplatione nutritur, & gaudet. unde sæpenumero gaudium mentis alimoniam uocitat. nã ipsam agro similem uult esse ueritatem, frugibus uero ueritatis ipsius cõtemplationem. Alimoniæ deinde, quæ ex iis duobus capitur gaudium, quo mens ueritatis contemplatione perfruitur. Quapropter & idem in eodem phædro cum de iis tenebris, in quas animus è summa, ac uera luce depressus, ac demersus est disputaret. ubi inquit multus inest conatus ueritatis campus, quonam sit intueri, nam conueniens animæ cibus ex illo extitit, & alarum natura, qua anima eleuatur hac aliter. Alas plato uocat, quibus animus ad supera. unde ob terrenarum rerum cogitationé descenderat reuolat. id autem cum duabus uirtutibus, contemplatiua. uidelicet. atq; morali consequi possit. easdem plato, ut ego interpretor uirtutes animæ ipsius alas intelligit, quas ueritatis diuinarúmq; rerum contemplatione recuperet. quemadmodum horum appetitione terrenorũ amiserat. Cum uero per utriusq; philosophiæ naturalis pariter & moralis exercitationem recuperatis alis ad superos reuolauerit. tum redeunti animo duo putat præmia reddi, & unum quidem esse diuinitatis contéplationem. Alterum perfectum quoddam, atq; absolutum gaudiũ, quo in ea ipsa dei cognitione animus perfruatur. Illud quidem ambrosiam hoc nectar Plato in phædro appellat his uerbis, quæ uere é speculata anima, atq; iis enutrita subiens rursus ĩtra cælum domum reuertitur, Cum autem redierit auriga ad præsepe sistens equos obiicit ambrosiam, & super ipsam nectar potandum. Aurigam more pythagoræ rationem uocat. equos uero cæteras animi partes, atq; naturas, ꝙ illa ducat. reliqua

uero ducantur omnino atq; regantur, atq; idē arbitror à non nullis præstantioribus uatibus, cum aut ambrosiam, aut nectar, aut aurigam circa animum nominant plerunq; significari. Hæc igitur est diuina platonis nostri de ipsius gaudii natura sententia, quod idē uidetur intellexisse Mercurius trismegistus, cum de summo deo hæc diceret. Condonas nos ratione, sensu, intelligentia. Ratione, ut te suspitionibus indagemus. sensu, ut te cognouerimus cognitione, ut te cognoscentes gaudeamus. q̄ te ostenderis nobis totum. Sed de gaudio hæc hactenus.

¶ Caput. ii. Quid sit uoluptas, & q̄ non sit per se bonum, multis rationibus, secundum Platonem.

u Oluptatem uero esse Plato uult suauem quandam motionē in sensibus, quæ ex indigentiæ repletione proficiscatur. Esse enim indigentiam eiusq; repletionem inuicem quodam modo pugnantia, & ex illa cupiditatem, ac dolorem, ex hac uoluptatem sensibus nostris accidere. Neq; hanc ipsam de qua nunc loquimur uoluptatem in bonis cōnumerandam putat, quod cum plurimis uerissimísq; rationibus demonstrauerit, hæc tamen ex omnibus prima est, atq; potissima. ¶ Quod quéadmodū caloris præsentia ea, ad quæ calor aduenerit callida efficiuntur. ita & eo, quod bonū est absistente bona fiunt omnia, quibus ipsa bonitas adsit. Neminem autem uoluptatis possessione meliorem fieri. cum & bestiis insit uoluptas maior etiam, q̄ hominibus, quæ tamen nedum his meliores, sed nec omnino bonæ quidem sunt. Mulieres præterea & pueri stulti deniq;, atq; ignaui omnes uoluptatem sectentur, totísq; complectantur uiribus multo etiam magis q̄ uiri boni atq; præstantes īgenio. Atqui absurdum foret, si quod bonum sit magis improbis, atq; ignauis, q̄ probis & præstantibus hominibus competat. ¶ Neq; possunt ut ille putat contraria inuicem cōmisceri. uoluptatem uero etiam, ubi mala sunt proculdubio reperiri, cum improbis atq; iniustis non desit. Nullo igitur pacto bonum esse, Etenim cum eo, quod malum est cōgredi. Bonum uero cū malo. quia repugnantia sunt, coire nullo mō posse. ¶ Adde illud, quod ī Gorgia a Socrate dicitur. bonū ac malum nunquam simul in eodem homine reperiri. Eundem tamen eodémq; tēpore sæpenumero affici dolore pariter atq; uoluptate. Omnem quippe indigentiam dolorosam esse, omnémq; eius repletionem sensibus uoluptariam. Sitire autem indigentiam uocat naturæ, potare uero repletionem. Illud ergo molestum, hoc contra iocundum bibere

porro

porro ac sitire simul contingit, ex quo effici uult, ut dolorem simul, atque uoluptatem habere quis possit. Immo cupiditatem, sollicitudinem, suspitionem, inuidiam, & misericordiam. quæ omnia dolorem in se contineant, uoluptatis comites esse. Vnde timæus cupidinem inquit dolori simul, & uoluptati permistam à sensibus proficisci, quo fit, ut uoluptas cum dolore copulata confusáque sit. Cúmque bonum malo non sit commistum. negat ille dolorem, malum, uoluptatémq; bonum esse posse. ¶ Præterea cum omne bonum stabile, ac permanens esse debeat, quis dixerit uoluptatem, quæ nullam stabilitatem habet, bonum esse? Atqui negari non potest. Siquis eius definitionem consideret, instabilem, atque incertam esse uoluptatem, motio nanque in definiendo (ut supra retulimus) appellata est. Nihil autem contrarium stabilitati magis est, quam motus, neque quisquam est, qui modo uoluptatem corporis ullam gustauerit, qui nesciat quam fragilis sit, quam breuis, quanta celeritate labatur, ac defluat, quámque cito in contrarium conuertatur. Insuper quod bonum est, bono contrarium esse nunquam poterit. Voluptatem uero cum plurima, ac maxima bona impediat, bono contrariam esse quis dubitet? Impediunt enim prudentiam uoluptates, menti infundunt tenebras, deprauant iudicium, suísque blanditiis, ac lenociniis, quasi meretriculæ quædam mentes ad se alliciunt hominum, atque illaqueant, omnémque naturam hominis in uitiorum atque scelerum luto cœnóque prosternunt. Diuine enim Plato in epistola ad Dionysium, uoluptas inquit hominibus detrimentum affert. Inscitiam, inquietudinem, stultitiam, & petulantiam pariens. ¶ Præterea nullum bonum est, quod non aut laude, aut ueneratione dignum sit. Voluptatem uero nemo sane mentis laudat, neque quisquam eo, quod maximis fruatur uoluptatibus honore iudicatur esse dignus, & gloria. Sed potius, qui talis est, ut eas alto, atque inuicto animo aspernetur & negligat. ¶ Accedit ad hæc, quod nullum bonum merito nostrum dici posse uidetur, nisi quod aut in ipsa cuiúsque natura insit, aut à nobis ipsis profectum fuerit. Neque nos aliud quicquam sumus præter mentem & rationem. Corpus autem carcer, & sepulchrum est nobis. Sensus uero uelut satellites quidam, atque insidiatores, qui id potissimum curare. atque contendere uidentur, ut nos in huius carceris tenebris altius mergant, atque astringant, ut nec ad locum suum patriámque cælestem animi reuolent

nec auras respiciant clausi tenebris,& carcere cæco, quo efficitur, ut ea duntaxat nostra, atque in nobis existere uideantur quæ ab animo, & ratione profecta sint. cætera uero a fortuna, uel ab inimico nobis carcere oriuntur, neque tam nostra sunt, quam corporis,& fortunæ. Recteque inquit Varro. nemo suum dicat, quod extra ipsum est. Voluptas igitur cum in corpore, ac sensibus ingenita,& insita sit, qui eam in bonis nostris cónumerauerit, absque dubio uidebitur ísanire. His adde si placet, quod ait apud Platonem Socrates in Gorgia. omnia animi bona ab arte, rectitudine, ordinéque,& electione proficisci. atque in hoc omnis etiam moralium philosophorum disciplina consentit, omnem uirtutis, bonorúmque animi uim in electione consistere. uoluptatem uero quis dixerit ab electione proficisci? non ne quæ í electionem cadunt, in iis prius oportet consilium, deliberationémque locum habuisse? nihil enim eligitur, nisi quod ante consultum, iudicatúmque fuerit. uoluptatem uero ut habeat in se nemo deliberat. ea nanque nobis ingenita est. quapropter Socrates duas in uno quoque nostrum ideas esse putat, quas sequamur, quocunque ducant. unam opinionem optimi affectatricem. alteram uoluptatum cupiditatem,& illam quidem ideam acquisitam. hanc autem innatam uocitat. Nec igitur artem, neque rationem, neque ordinem prorsus ullum uoluptas sequitur. sed potius naturæ, ac sensuum repentino,& temerario quodam impetu, quam aut certo aliquo iudicio, aut consilio excitatur in nobis, blanditur sensibus, corpus suauitate quadã pernitiosa delinit, atque titillat. effœminat animum, atque è suo statu mentem, rationémq; dimouet. ℭ Insuper ea est bonorum natura omnium, ut futura dum sint spem hominis erigant. cum uero adsint, tranquillum efficiant animum possidentis, ac quietum,& eo, quod adest, contentum reddant, suáque expleant possessione, ut nullo ulterius egeat, nihil requirat, nil appetat, quasi id unum possideat, quod sua sit natura sufficiens, atque perfectum. quod si quid ultra desideret, qui boni alicuius possessione fruitur, sollicitudine tamen, ac molestia penitus uacare uidetur. futuræ autem uoluptates intollerabili quodam cupiditatis ardore sensus afficiunt. cura accendunt, animum onerant solicitudine,&(ut breui complectar) in furorem quendam rabiémq; compellunt. cum uero quis eas, quarũ cupiditate exarserat, uoluptates præsentes amplectitur, cõtinuo metũ una secũ, suspitionémque ducunt occæcántque nos, dum fruimnr,& ad ferarum redigunt immanitatem. nec dum haustæ, ímo (ut ueri⁹ loquar) nec

adhuc

adhuc primis labris degustatæ incredibili quadam animũ pœnitentia, uerecundia, tedio, stomacho, langore prorsus afficiunt ut uerissimum sit illud Socratis in phædone dolorem, ac uoluptatẽ ex eodem capite ambo esse connexa, naturámque in unum eorum apices coniũxisse. Eáq; de causa fieri, ut cuicunque eorum alterum adsit, eundem postea sequatur & alterum, inde rursus cupidinis ignes exoriuntur, & quo auidius uoluptates haustæ sunt, eo plura, atq; uberiora libidinum germina, semináq; repululant Hinc (ut opinor) poetæ apud inferos tityon inducunt,

cui tota nouem per iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis uultur adunco
Immortale iecur tondens fœcundáque pœnis
Viscera rimatur epulis, habitatq; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

Quapropter diuine Architas Tarentinus, ac Plato eiusmodi animum perforato uasi similem esse uoluerunt. ob insatiabilem, atque infinitam uoraginem appetendi, ꝙ quæ nullis uoluptatibus expleatur. Epicarmus pythagoricus, ac Socrates non modo perfracto uasi, uerum etiam euripo libidinosum animum comparauerunt. ꝙ quemadmodum in euripo aqua fluit, ac refluit, & sursum deorsúmque iactatur. Ita & in huiusmodi animo, nunc cupiditas, seu uoluptas insit, nunc cesset, ac fluat, & iterum renascatur, ac refluat. modo lætetur, ac speret, & quasi sursum erigatur libidinosus animus, modo doleat, diffidat, metuat, sollicitetur, deorsúmque cadat, tum id uelit, tum nollit, immo eodem quoque in tempore, aliud quidem ratio uelit, aliud sensus affectent, atq; ita fit, ut eiusmodi animus nommodo, tum ad hoc se, tum ad illud intendat. Verum etiam uno in tempore in contrarios affectus, diuersásq; sentẽtias distrahatur. Itaque Socrates malle dicebat, ut lyra sibi dissona foret, chorúsq;, quem duceret, & multos alios homines sibi contradicere, quam ut ipse unus sibi ipsi contrarius ac dissonus esset, unde rationabiliter pythagoras armoniam quandam uirtutem nuncupat. ℭ Sequuntur deinde reliquæ tres contra uoluptatem Platonis argumentationes. Et enim cõtrariam ille boni, ac mali naturam esse censet, ut illud difficile consequamur. In hoc autem ueluti per lubricam uiam quandam facile dilabamur, igitur fore, ut mala quæ sunt, ita excrescant, ut omnem bonorum naturam deleri penitus, atque extirpari necesse sit, nisi huic tam pernitiosæ pesti aptissimũ quoddã natura remediũ adhibuisset, ita enĩ ĩstitutũ esse, ut singula bona ob maximã naturæ cognationẽ sese inuicem

appetant. In unúmq; tendant, nec ullo pacto abinuicem discernantur. sed quadam quasi confusione coeant. et cui unum aliquod ex iis adsit, nullum sibi bonorum deesse queat. uirtutésq; tanta se connexione consequantur, ut qui unam adeptus sit, omnium iam uirtutum possessione fruatur. Quapropter laboribus difficultatibúsq; bonorum consequendorum, eorundem quoque coniunctionem, copulationémq; deus opposuisse uidetur. At uero mala inter se dissident, atq; dissentiũt, nec ullo modo inuicem coire, confundí ue possunt. Rectéq; Aristotéles malum inquit se ipsum corrumpit, quod si integrum undequaq; sit intolerabile est. Nec unquam in eodem prodigalitas, atq; auaritia, aut audacia, timiditásq; conueniunt, eodémque modo nec alia ulla uitiorum extrema, cum penitus opposita sint, inuicem connectũtur, Quapropter optimum id aduersum delinquendi procliuitatem à natura remedium adhibitum esse uidetur, ut qui ad lapsum est pronior, in omnem tamen præcipitii partem labi nequeat, qui uero summa difficultate adscendit, totum atque integrum deinde cacumen necessario consequatur, Cum igitur malorum, bonorúmq; huiusmodi conditio sit, necessaria ratione concluditur, ea, quæ sese minime consequuntur bona esse non posse, uoluptates autem nedum inuicem congrediãtur, sed sibi quodãmodo repugnare, sæpiúsque impedimentum afferre uidentur. Nam dum aliquis corpóris sensus maxima suauitate mouetur, reliqui eorum, quæ sibi tum offeruntur, uix iocunditatem percipiunt. illud quoque accidit, ut alter altero, plures, maiorésq; ad modum uoluptates persentiat nec omnes animantes pariter delectentur, uirtutes autem, & omnino quæcunque bona sunt, ob eam, quam pauloante retulimus rationem, sic inuicem copulantur, ut cuncta simul eidem adsint, nec plura ex his uni, quam alteri adesse queant. Cum ergo bonorum atque uoluptatũ dissimilem inter se naturam esse perspicuum sit, nemo profecto corporis uoluptatem, nisi qui nimium eius amicus existat, bonam dixerit.

¶ Altera deinde platonis argumentatio eam esse probat bonorum proprietatem, ut ad cõmunem humani generis utilitatem salutémque tendat. uoluptatem uero propriam dicit libidinem, amorémque gignere, & qui huic obnoxius est propriæ duntaxat cupiditati semper intendere, nec ullam sibi alterius curam esse, modo propriæ uoragini uigilantius obsequatur, Omniáque, quæ agit ad eam, quæ sensibus percipitur suauitatem iocunditatémque referre. ¶ Postrema platonicorum ratio illa est, qua bonum, ac finem idem omnino

esse dicunt, finem uero id, ad quod quasi quiddam extremum appetitio referatur, Quapropter cum naturalis homini appetitio uoluptatem alterius cuiusdam gratia solummodo concupiscat, nec sane finem, nec omnino bonum, hanc esse quis sanæ mētis existimet? Etenim ob eam causam suauem eiusmodi perceptionem uiuentibus à natura datā existimant, ut quæ ad uiuendū necessaria sint, acquirant, & parent. quod enim uiuit duobus potissimum indiget, ut quæ nocere possunt, reiiciat, atque repellat, quæ uero prodesse, capiat, atque asciscat. Cum uero illa à se propellere, hæc autem consequi laboriosum, atq; difficile sit, ne ob hanc ipsam difficultatem uiuentia ad ea, quibus indigent comparanda tardiora forent, in omni huiusmodi actione quandam natura uoluptatem implicuit. quo fit, ut hac dulcedine, uelut esca delinita, ac penitus capta, nec pericula ulla, laborémque fugiant, nec parandi uictus difficultatémq; percipiant, sintq; ad paranda uitæ necessaria promptiora, q̄d autem horum gratia uoluptas nobis à natura data sit, hoc uelut signo demonstrant, ꝙ omnes animantes, cum quid è corpore, quod superfluum sit expellunt, siue quod necessarium capiunt, hac, quam sæpe iam commemorauimus suauitate mouentur, quæ'que magis id agunt, maiorem quoque delectationem percipiunt. Cum uero naturæ indigentiam prorsus expleuerint, nullam ulterius uoluptatem persentiunt. sed ea, quandiu indigentiam replent, moueri uidemus, quasi ad uitæ necessaria consequenda explendámque indigentiam sensuum uoluptatem natura retulerit. uitæ igitur tum seruandæ, tum etiam generis propagandi gratia uoluptas tradita est, nec propter se expetenda, neq; finis, propter eáq; ne bonum quidem, ut sæpius demonstrauimus appellari debet.

¶ Architas quoque pythagoricus, hac aduersus corporis uoluptatem argumentatione utebatur, quod causæ semper eáq;, quæ causas consequuntur cognata esse debeāt. Ideóq; nemini dubium esse putat, quin illud ex quo mala plurima consequuntur, bonum esse non possit, uoluptatis autem gratia pestiferas omnes animi perturbationes, adulteria, stupra, homicidia, furta, dissensiones, scelera denique omnia nasci perspicuum esse. Ex quibus efficitur (ut ille putat) non modo non bonum, sed maximum quoddā malū, ac detestandum uideri, eadémq; ratione Antistenes Socraticus extremum, summúmque malorum corporis uoluptatem esse probat. quia quod omnium malorum causa, & origo sit, cæterorum quoq; pessimū merito iudicari possit, cumq; delicta oīa ab ignorantia proficiscantur, nihilq; eē possit, quod æque, ac

uoluptas iudicium, consiliúmque corrumpat, necesse est (ut ille cōcludit) ab hac & ignorantiam, & mala omnia proficisci. Unde insania dicere solebat potius, q̄ uoluptate corripiar ¶ Præterea Mercurius Trismegistus ægyptiorū omnium sapientissimus, duabus potissimum rationibus hanc nefariam labem exanimis hominum extirpare conatur. Id enim cuiq; bonum esse censet, quod aut rem ipsam, cui quidem adsit in propria natura contineat, aut ad meliorem frugem perducat. primi generis esse uirtutes eas, quæ in actione positæ sunt uidemus. earum nāq; proprium est animum ab omni perturbationum tumultu liberum, trāquillúmq; reddere. Perturbationum uero detractio, & quasi quædam mentis serenitas sua cuiusq; animi, ac naturalis proprietas existit. Secūdi generis eas uirtutes, quæ in contemplatione uersantur esse cōstat. Quippe cum animum rerum diuinarum studio, intelligentiáq; supra humanam quodammodo naturam erigāt atq; extollant, ut ad dei uitam, quæ duntaxat in contemplatione cōsistit, q̄ proxime uideatur accedere. uoluptatis uero conditionem utriq; contrariam esse patet. Ardentissimis enim innumerísq; affectib⁹ animum quasi quibusdam furiis agitat. ut longe absit ab illa, quam magnopere natura requirit, trāquillitate. Cūq; humanum genus inter deum, ac bestias medium teneat, ob eámque causam utrorunq; participes esse merito uideatur. in alterum quoque migrare, & quasi conuerti posse Trismegistus existimat. Et enī qui mente præcipue utitur, eum profecto beatissimam deorum immortalium uitam agere, qui uero corpore, ac sensibus bestiarum. Quapropter cum uoluptatis usus in corpore sensibúsque existat, qui maxime huic deditus est, non modo non adscendit ad ea, quæ meliora, diuinioráq; sunt, sed ne propriæ quidem naturæ statutum, dignitatémque retinet, ac uelut ex animo ad corpus, ex mente ad sensus, ex homine ad bestias labitur. Diuine apud platonem Socrates in phædone. uoluptas inquit quasi clauum tenens animum corpori affigit, atque coniungit, efficítq;, ut infectus corporea specie ea putet esse uera, quæ suadeat corpus. Nam cum eisdem rebus commoueatur, atque eadem sentiat cum corpore, cogitur (ut puto) eorundem morum, atque eiusdem alimoniæ fieri. ¶ Ex iis altera quædā argumentatio a Trismegisto cōtexitur. In omnibus quippe rerum generibus unū aliq̄d maximū, atq; summū esse uult, cuius participatione reliqua in eodē genere reponant̄, ut omnia, quæ calida sunt, ignis natura, cui summa caliditas adsit calida fieri. eodéq; modo & bona quæcunque sunt. quod summum, primumq; bonum sequantur,

atq;

atq; imitentur bona dici debere. Summum uero bonum esse deum, qui dubitet, is nihil omnino intelligit. Quæcunq; igitur bona dicuntur, quia deum quodammodo imitentur, eiusmodi appellatione digna esse putat. unde uirtutes omnes, q̄ deo cognatissimæ sunt, non imerito perfectæ atq; optimæ iudicantur. Primi nanq; (ut supra diximus) uirtutum generis opus est tranquillitatem afferre. Alterius autem ad ueritatis cognitioné perducere. Tranquillitas uero, ueritatísq; scientia (ut Plato quoq; disputat) diuinitatis maxime propria sunt. Quapropter nemini dubium esse potest, quin utraq; uirtutum genera homines immortali deo cognatos efficiant. at uero uoluptati quæ potest esse cum diuinitate cognatio? Deus quippe ab omni corporis concretione solutus, ac liber existit, uoluptas autem corpus mouet sensibúsq; blanditur, efficítq;, ut in corporis luto sensibúsq; demersi, non modo ab immortalium deorum præstantia, sed ab hominum quoq; natura degenerare uideamur, omnémq; humanam rationem exuti porcorum spurcissimas sordes induere. Quapropter non immerito inquit Plato, uoluptas à deorum natura sequestrata est, sed quid uerius aptiúsq; aduersus hanc pestem dici potest? q̄ quod ab hippocrate diuino profecto uiro dictum ferunt. Is enim cum de ueneris uoluptate loqueretur, partem esse dixit illam morbi teterrimi, quem nostri comitialem uocant.

Caput. iii. Obiectiones peripateticorum contra platonicam uoluptatis definitionem.

Haec igitur est diuina Platonis de uoluptate sententia, in qua Mercurius Trismegistus, & pythagorici omnes, ac socratici quiq; excellentiores absq; ulla dubitatione cōsentiunt. At uero peripatetici acuti sane uiri. sed hac in re contentionis forte studiosiores, q̄ ueritatis, tam optimam, támq; diuinam Platonis sentétiam suis quibusdam argutiis peruertere, atq; deprauare contendunt. ¶ Tria uero sunt, in quibus nituntur platonicos carpere. Primum quod Plato uoluptatem motum in definiendo uocauerit, motum nanq; omnem uelocem aiunt esse, uel tardum, uoluptatem uero nullam uelocem, aut tardam dici posse. Sed aut breuem dici, aut diuturnam oportere, neq; motum ullum simul totum posse consistere. sed alteram semper alteri motionis parti succedere partem, ita ut una deficiéte, nascatur & altera, neq; possint duæ quædam motionis partes se inuicem expectare. uoluptatem contra simul fieri totam, omnesq; eius partes inuicem (ut ita

dixerim) cõmanere. Nam cum animus boni alicuius possessione frui se nouerit, hunc statim putant uoluptatem percipere. Itaq; fieri, ut uoluptas animi cognitionẽ pceptionẽmq; sequatur, & ut perceptio eo, quod bonum uidetur, extrĩsecus obiecto puncto temporis tota conficitur, sic uoluptatem, quæ apprehensionem eiusmodi sequitur, puncto quoq; temporis perfici. Quæ uero sic fiunt, tota simul ac pariter fieri, atq; indiuidua quadam simpliciq; natura consistere. Ex quibus concludi uolũt uoluptatem sensibus simplici quodam puncto prorsus innasci, ac statim primo sui exordio totam perfectámq; existere, nec partem alteram ut absolutior sit, desyderare, quo fit ut motus esse nõ possit. ¶ Deinde Platonem reprobant, q̧ repletionem indigentiæ uocauerit uoluptatem. idq; ob hoc falsum esse putant, quoniam in animo uoluptas insit. repletio autem existat in corpore, nec omnem uoluptatem consentiũt talem esse, ut cum indigentiæ repletione conueniat. Si quidẽ quæ oculis, auribus, ac narib⁹, ex formis, sonis, odoribúsq; percipiuntur uoluptates, nullam priorem expleant indigentiam. Esse præterea in contemplatione quãdam ineffabilem uoluptatem, quæ nihil indigens impleat. eã quippe mentis propriam esse, mentem uero nec aliquo substẽtaculo indigere, nec aliqua ratione repleri posse, impleri enim contráq; exhauriri corporibus conuenire, quæ & plena esse possunt, & uacua. Animo autẽ cum simplex atq; incorporeus sit, illa nullo pacto posse contingere.
¶ Tertio uero loco id arguunt, quod uoluptates nullas Plato bonas esse dixerit, pleráſq; malas. At illi plurimas arbitrantur optimas, & laude dignissimas, taléſq; esse illas, quæ ex honestis actionib⁹ suscipiantur. uideri nanq; actiones huiusmodi iocũdissimas, eánq; uoluptatem, quæ in illis insit, optimam purissimámq; existere.

Caput. iiii. Responsiones ad obiecta.

h Ae sunt peripateticorum argumentationes, quibus ego respõdere me posse diffiderem, nisi idem ipse, contra quem pugnãt suo (ut dicitur) se marte defẽderet. ¶ Prima igitur argumẽtatio, qua uoluptatem nequaq̃ motum esse posse concludunt, & si forte uera sit, nihil tamen in Platonicos ualet. Nam & ipse Plato docuit duo esse motuum genera. alterum quidem corporum, alterum animorum. motúmq; corporum eorum, in quibus est naturam sequi corpus, siquidem indiuiduo, ac simplici statu collectum esse non potest. Sed alteram eius extra alteram partem iacere necesse est. alioquin diuisione careat

oportet

oportet,quod uero in diuisum remanet,id iam naturā corporis exuit, quapropter cum omne corpus extensum atq; diuiduum sit,necesse est si quando agat patiatúr ue quippiam,aut ex loco in locum alterum trasferatur,propinquiores,anterioresq; partes prius cæteris,uel pati,uel agere,uel conuerti.Itaq; omnis corporum motus temporis spatium exigit. & successione quadam ab eo,quod prius est in posteriora distēditur.Animus autem indiuiduus est,ac simplex nullam penitus discretionem,distantiámq; partium habens.igitur animi motio īdiuidua est,& simplex atq; uno temporis pūcto simul tota conficitur.Vnde Tales milesius nihil animo inquit esse uelocius.Cum ergo uoluptas apud Platonem,nō corporis,uerum animi motio diffinita fuerit,nihil sane prohibet eam motionem esse,ac etiā simul totam consistere.præsertim cum ī Platonicis libris motio non modo fluxum,successionémq; (ut peripatetici uolunt) uerum omnem quoq; operationē actúmq; significet. ❡ Deinde quod aiunt Platonem uoluptatem indigentiæ repletionem,indigentiam uero dolorem appellauisse,fortasse minus uerum uideri potest.Nā & ipse ī Gorgia uult uoluptatem in repletione cōsistere.uoluptatem uero in uoluptate,aut aliud quippiam eorum,quæ natura fiunt in se ipso consistere,præter eos qui Platoni dissimillimi sūt,nemo diceret.Præterea in eodem libro inquit,repletionem esse uoluptariam,indigentiam uero plurimum dolorosam.At quis adeo inepte loquitur,ut uoluptatē uoluptariam,dolorem dolorosum uocitet? Quis item dixerit pulchrā pulchritudinem?iustitiam iustam?eodem quoq; modo nec Plato uoluptariam uoluptatem,nec dolorem dolorosum appellauisset.Non igitur dolorem indigentiam,nec repletionem uoluptatem esse uoluit.Insuper uoluptatem inquit à repletione fieri,dolorem ab egestate.Ipse uero idem nihil existimat à se ipso fieri posse.Quonam igitur pacto uoluptas,si sit repletio ab ipsa fiet repletione?aut dolor,si sit egestas ab egestate nascetur?Quin etiam idem ipse ī Timæo uoluptatem in sensu ponit,eámq; motum affectúmq; nominat.affectum uero sensúsq; motū repletionem esse uir tantus nunquam diceret.Quod si quis in Gorgia legerit uoluptatem esse corporis repletionem,is attentius eum locum cōsideret,ac demum reperiet Platonem non id ipsum sentire,sed eam esse Calliclis uoluptuosissimi hominis sentētiam.aduersus quē Socrates acerrime disputat. ❡ Verum dant hæc nobis peripatetici.nō nulli negant tamen omnem uoluptatem ab ipsa repletione indigentiæ fieri.quippe cum illa,quam nobis affert contemplatio,quæq; in mente

consistit,ex nulla fiat indigentiæ repletione,ego uero & si luce clarius ostendere id possim,illam quoq; mentis,quæ ex contemplatiõe capitur iocunditatem ab ipsa repletione originem sumere, demus tamen hoc illis,ne uideamur nimis forsan contentiosi. sit ita sane, ut uolunt. quid tum? Non ne Plato (ut superius quoq; diximus) uoluptatem in sensibus, gaudium in mente locauit? Si ergo peripatetici eam etiam in mente ponant.quid ad nos? Non enim hoc sentit Plato. Quod ergo in cõtemplã do percipitur,non uoluptatem,sed gaudiũ nuncupamus. Quod si minus à repletione nascatur. nihil contra platonem.qui non gaudium,q̃d in mente est.sed uoluptatem,quæ in sensibus insidet,inquit à repletione creari,Sed instat acrius Aristoteles in eo,qui de moribus liber est decimus,probans illam quoq;,quæ fit in sensibus uoluptatem, non semper ab ipsius repletione indigentiæ proficisci. id enim in tactu,ac gustu uerum esse uult. At uero in his, quas ex odoribus, formis, sonisq; capimus uoluptatibus nullo pacto contingere. Neq; enim illum qui lætatur sonis,aut formis,his ipsis,in quibus oblectatur rebus ulla ratione repleri,neq; his antea eguisse,nec uero,& si uerisimilia forsan uideantur,nõ tamen talia suntut. Platoni aliqua ex parte detrahere possint. Nam uerba illa platonis,quibus inquit uoluptatem ab indigentiæ repletione gigni duobus (ut uidetur) modis possumus interpretari. Hæc enĩ duo, egestas.atq; appetitio,ita inuicem sunt connexa,ut alterum nequeat ab altero separari. Ea nanq; quibus egemus appetimus,neq; appetimus quicquã,quo non ante concupiscentiam eguerimus, neq; quisq̃ est egens, quin appetat,neq; appetit unq̃,qui non eget, Quo fit,ut utraq; sic inuicem uideantur esse coniuncta. ut alterum semper alterum comitetur. Quapropter apud excellentiores quosq; philosophos hæc est consuetudo,ut sæpenumero egestatis nomine appetitum significent, eodemq; modo & appetitionis nomine egestatem uelint intelligi. Vnde recte Cicero, non caret inquit is,qui non desiderat. Socrates quoq; opibus delitiisq; nostris,quibus cæteri ardentissime student egere se negabat, quod eas nequaq̃ apperetet. Epicurus autem, non qui parum haberet, sed qui plus cuperet egere dicebat. Itaq; siquis uelit egestatem pellere, non pecuniæ adiiciendum,sed cupidini potius detrahendum. Eodemq; modo. cum Plato inquit repletionem indigentiæ, appetitionis repletionem intelligi uoluit. Repletur autem concupiscentia cum id, quod cupiebat assequitur, Repletio autem appetitionis nihil aliud est, nisi consecutio quædam eius, quod in concupiscẽtiam uenerat. Ex his ergo, quæ diximus

mus. sic platonem interpretamur. Repletio indigentiæ causa uoluptatis existit. hoc est cum appetitio, quæ eget, quámq; indigentiam appellamus, id, quod exoptauit, adepta est, eiúsq; præsentia fruitur, & quasi repletur. sensibus statim ille motus innascitur, quam suauitatem, delectationem, uoluptatémq; dicimus. Vnde epigramma deliacum. iocundissimum esse inquit, re amata potiri. Hæc autem interpretatio cunctis in sensibus, ac etiam ĩ mente (si quis uelit) locum habet. Quippe cum omnes sensus rem ipsam cuius cupiditas antecessit adepti, ineffabili quadã uoluptate deliniantur. Atq; primus est hic respõdendi modus, quo platonici peripateticorum laqueos possint effugere, & si cui forsan uideatur hæc interpretatio durior, age tentemus aliam, ne nostri uideantur illorum iaculis succubuisse. Explere igitur ĩdigentiam quid aliud est? nisi id, quo indigeas assequi. egemus autem quibus? nisi his, quæ uel salutẽ dum adsit nostram tueri, si amissa sit, reddere possint, uel alio quopiam modo nobis sint utilitatem aliquã allatura. Nos uero homines sumus. Est autem homo, ut peripatetici, ac stoici arbitrãtur id, quod ex anima rationali cõstat, & corpore. Pythagorici ac platonici paulisp à cæteris discrepantes, hominem esse putant diuinam quandam mentem terrenis uinculis alligatam, quo fit ut apud cæteros philosophos animus naturã ac nomen cuiusdam partis hominis habeat, apud platonicos animus noster homo totus existat. Quapropter. Socrates à Critone interrogatus, quemadmodum se sepeliri iuberet, ut libet inquit. Si modo cõprehenderitis me, nec ego uos effugero. Atq; idem apud Platonem cum Alcibiade disputans. pluribus rationibus hominẽ probat nihil aliud præter animum esse. Corpus autem non esse hominem, sed hominis. Externa uero non hominis, sed fortunæ. Nec tamen animum nostrum semper & ubiq; existentem hominem uocitat. uerum q̃diu in cælestibus sedibus uitam agit, tum deus, tum etiã dæmon à platonicis nuncupatur. Cũ uero habitaculis terrenis ĩcluditur, ab ipsa humi natura ĩqua mersus ẽ humanitatis nomen accipit. Itaq; Origenes platonicus nobilissim⁹ hominẽ ĩ dæmonẽ, ac deũ conuerti posse, & ĩ bestias quoq; migrare nõnunq̃ asseuerat. Seneca item Platonis plurimũ studiosus animum nostrũ appellauit deũ ĩ humão corpore hospitatũ. Sed ii omnes, & ipse etiã Plato, Heraclitum. Empedoclem. Pythagoram imitati sunt. Nam pythagoras animũ nostrũ ex homine ĩ deũ trãsferri his uersibus asserit.

Corpore deposito cum liber ad æthera perges,
Euades hominem factus deus ætheris almi.

¶ Cum igitur (ut ad propoſitum reuertamur) homo ſit ariſtotelicorũ ſẽtentia, quod ex anima rationali conſtat, & corpore. ut uero Plato uult, diuinus quidã animus, qui terreni corporis miniſterio utitur, Sequitur ut duarum profecto rerum animi ſcilicet & corporis cura nobis ſuſcipienda ſit. Animi quidẽ (ut ille iubet) ſui tantum gratia. corporis autẽ cura omnis ad animum, quaſi ſeruus ad dominum referri debeat. Eorũ ergo quibus egemus duo ſunt genera. Indigemus enim his quæ ſint animo, & his, quæ ſint corpori profutura, Proſunt uero corpori, quæ uitam, quæ ualitudinem, quæ uires, quæ formam, quæ naturam propriã aut reficiunt, aut ſeruant. Animo autem ea conueniunt omnia, quæ ad mores optimos, quæq; ad rerum cognitionem aliquid conferãt. His adde illa præcæteris, & animo prodeſſe, & corpori, quæ alterutri ſimilia, & cognata uideantur. Similia nãq; (ut dicitur) ſimilibus conſeruantur, & ſingula ſalutem propriam expetunt. Hæc ergo ſunt, quibus homines indigent. Quapropter, quando hæc adſunt, uel ea ſaltem, quæ horum ſpeciem quandam & ſimilitudinem habeant, uoluptate afficimur. Si quidem quæ bona nobis eſſe uidentur, ſi præſentia ſint, uoluptatem afferunt. Quo fit, ut uoluptatem præcedat opinio, ut enim placet ſtoicis, nulli quicquam poteſt eſſe iocundum, niſi quod quiſque ſibi cognatũ ac bonum exiſtimauerit. ¶ Cum uero uoluptas corporis ſenſibus percipiatur. horum uero ſpecies quinq; ſint, erunt ſimiliter quinq; genera uoluptatum, una quidem tangendo. altera guſtando percipitur, odores aliam præſtant, aures, atque oculi reliquas ſuggerunt. Atq; ii ſenſus ita ſe inuicem habent, ut ordinem quendam, & loci pariter, & naturæ contineant. Oculi enim puriſſimi ſunt, & ut timæus platonicus diſputat, ac probat. Ignis luciſq; naturæ cognati. Aures ſecũdum ordinem puritatis optinent, atq; aeri comparantur. Nares tertium deinde tenuitatis gradum poſſident, & craſſiori quadam natura concretæ, medium inter aerem, aquámq; continent. Deinceps uero guſtandi organum craſſius eſt, & aquæ naturæ ſimillimum. Poſtremo tenuitatis gradu hæ, quibus tangimus, partes diſtribuuntur. hæ nãq; ad corporis naturam accedunt propinquius, ac terræ craſſitudini deputantur. Cernis hos quinque ſenſus gradatim diſpoſitos ſic inuicem ſe ſe habere. ut qui eminentiori parte corporis collocantur, potiorem quoque ordinem puritatis obtineãt, & aliis alii diuerſiſq; rebus cognati exiſtant. Quod quia in his, quos in platonis timæum edidimus, cõmentariis latius diſputauimus. ſufficiat hoc loco breuiter attigiſſe. Cum ergo tangendi ſenſui ſolida quædam &

crassiora corpora admouentur, eadẽ prædita humoris calorisq; natura, qua ipse quoque sensus affectus est, horum tunc præsentia corporum, quia sibi cognata sunt, quia eandem naturam habent, quia propriam eius concretionem, qualitatẽmq; tuentur, exultat quodammodo, ac gestit, totúsq; suauitate perfunditur. Gustus uero liquidioribus (ut patet) corporib⁹ recreatur. delectatur enim saporib⁹ his, qui humoris decocti, maturíq; naturam habẽt. Quippe cum & ipse (ut Platonici putant) eadẽ proportione concretus sit. quo fit, ut simili, & quasi suo quodam familiari accedente, cum eo suauissime conquiescat. Odorandi præterea uis odoribus iis reficitur maxime, qui inter aquæ aerísq; naturam commisti sunt, quod in pomis, floribúsq; percipitur, si quidem, & ipsa eandem naturam ab origine sortita sit. Aures insuper eiusmodi delectantur sonis, qui ex purissimo aere confecti sunt, atq; ex eadem, qua & ipsæ armoniæ consistant, itaq; uidemus ob naturæ diuersitatem hos remissioribus, illos uehementioribus, alios grauioribus, alios item liquidiorib⁹ concẽtibus delectari. Oculis autem, quod luci familiarissimi sint, ea uidentur esse gratissima, quorũ natura quã simillima luce temperata est. eiusmodi uero ea sunt omnia, quæ ex colorum, qui omnes à luce proficiscuntur pulcherrima temperatione resultant. Nec solum rebus his, quas sensibus haurimus ad uitam augendam reparandámq; naturam indigemus, uerum etiam ad mentis peritiam consequendam. quo efficitur, ut sensus duabus de causis, optimis quibusdam rebus, quæ extrinsecus offeruntur indigeat. tum quia sibi cognata ac similia sint. singula uero similibus conseruari perficiq; necesse est. tum quod ad rerum atq; artiũ cognitionem, quæ res maxime à nobis expetitur, ĩstruere possint. Quotiens igitur ea, de quibus diximus, sensibus offeruntur, admittuntúrq; intro penit⁹ ad fruendum, sensuum indigentia illa, quæ antea cupidinem peperit expletur. Eáq;, quam quærimus, uoluptas ex hac indigentiæ repletione contingit. Hæc est igitur secunda platonicæ definitionis interpretatio, quam neminem arbitror, modo sanæ mentis sit, uituperaturum. quapropter de his hactenus, pergamus ad reliqua. ¶ Tres sunt aristotelicorum aduersus Platonem propositæ quæstiones, prima ꝙ falso uoluptatem uocauerit motionẽ. Alia, ꝙ nec repletio, nec à repletione uoluptas omnis esse possit. His omnibus non meo quidẽ ingeniolo nec enim tantum mihi arrogo. sed his, quæ ab ipso Platone latissime disputata sunt, satis iam responsum arbitror, Postrema uero Aristotelis obiectio fuerat, ꝙ plurimæ uoluptates, contra Platonem, qui id negasset

bonæ honestæq; forent. cuiusmodi sunt, quæ ex actione, atq; usu uirtutum, & contemplatione proueniant. Ego uero dixerim superius à principe ac præceptore nostro propositũ esse, quid huic obiectioni respõdendum sit. Quæ enim in mente consistunt, uirtutésq; sequũtur, Plato noster (ut supra retulimus) non uoluptatis, sed gaudii nomine nũcupauit, quapropter ꝙ uirtuti mistum sit, bonum esse, Aristoteli dabimus, nec tamen uoluptatem dabimus bonam esse, sed gaudium. utitur enim pro arbitrio suis quisq; uocabulis, & nomine quidem discrepat Aristotéles à Platone. re congruit. Pythagorici uero, stoici, ac cynici cum nostris re pariter, ac nomine congruunt.

Caput. v. Opiniones uariæ quid sit uoluptas. Prima opinio Aristotelis.

a Ristotéles autem, ut ad eius sententiam deueniam⁹ uoluptatis nomine utitur latius, eóq; uult nonmodo illam, quæ sensibus inhæreat iocunditatem, sed illam, quoque, quæ in mente cosistat significari. quid uero ipsa uoluptas sit, magis annuere, quam exprimere uidetur. Veruntamen quæ de hac ĩ septimo, ac decimo de moribus disputat, hoc quo dicam modo interpretari possumus. Tres sunt (ut Aristotelis uerbis utar) animi potestates, quarũ una nobiscum plantis cõmunis est, quam uegetandi uim nominant. cuius officia tria sunt, alere proprium corpus, atq; augere, ac demum aliud extra se gignere simile. alteram deinde naturam animæ sentiendi uim uocitat, quæ nobiscum cæteris quoq; animalibus cõmunis existit. Sensuum uero, alios intimos, alios externos esse. externi autem, qui etiam ad propositum magis pertinent, quinq; sunt, uulgari propemodum diuisione notissimi. tertia uero animi uis, solis ex omni animantium mortalium genere hominibus conuenit, eúmq; intellectum mentemq́; nuncupat. His addit mouendi potestatem. sed eam, ꝙ ad propositum nil ualeat, dimittamus, de prima uero animæ natura, quæ plantis conuenit philosophi ueteres diuersa senserunt. si quidem plato arborum herbarúmq; animas tacitam quãdam appetitionem, quem naturæ nixum uocat, habere putat. Empedocles non modo naturalem ĩclinationem, uerum sensum etiam plantis inesse uoluit. Anaxagoras auté, ac Democritus uoluptate doloreq; eas affici. nec sentiendi modo, sed & cogitandi, & intelligendi uim habere censent. At uero Aristotéles, nec ratione, nec omnino sensu præditas, nec uoluptatis alicuius participes arbitratur, quo fit, ut nutriendi augendíq; illa potestas nihil ad Aristotelis de uoluptate

sententiam

sententiam conferat. Reliquæ igitur animæ uires, quibus uoluptatem attribuit, duæ sunt. ex quibus unam (ut eius uerbis utar) intellectum, alteram sensum nominat, hisque suas actiones, quas cognitiones uocat, assignat. Intellect⁹ igitur siue (ut latine loquar) mētis, atque rationis operationem, intelligentiam, cogitationem, cōtemplationemque dici uult. Visus uero uisionem, auditus auditionem, odoratus, odorationem, gustus, gustationem, tactus denique tactionem. ut uisus quidem ipsa sit animæ uis, ac natura, qua uidere quis potest. uisio uero actio ipsa, hoc est uidere, eodemque modo in sensibus cæteris, uisionem autem (ut unum pro singulis prosequamur) duo potissimum habere principia, à quibus ueluti quibusdam causis oriatur, uisum scilicet ipsum, in quo sit, & isuper rem externam, quæ cernitur, à qua uisus excitatur, ut uideat, & uisum quidem animi uim, ac potestatem nominat Aristoteles. Quod autē ui su cernitur obiectum, uisionem uero perfectam esse dicendam. cum & animi uis optime affecta sit, & illud quoque, quod cernendum est, obiectum suapte natura sit optimum, & naturæ insuper animæ consentaneum. quod si alterutrum defecerit, uisionē imperfectam fore, utrisq; uero concurrentibus in unum, perfectam. quæ uero perfecta sit uisio, eandem quoq; iocundam esse, quæ perfectior, iocundiorem, quæ perfectissima iocūdissimam, Visionem igitur (ut idem sæpius repetam) quia perfecta sit, iocundam esse, perfectionem igitur uisionis iocunditatem quandā uideri. Qua propter & uice uersa iocunditatem uisionis perfectionem esse. Cum uero iocunditas, ac uoluptas, ut ad propositum spectat, idem ualeant, effici uult, uisionis pfectionem esse uoluptatē, quodq; de uisu dictum est, idem etiam de sensibus cæteris, deque ipsa mente intelligi uolumus. in cunctis enim est operatio propria. in auditu quidem, auditio, odoratu, odoratio, de cæterisq; similiter. Voluptas igitur cōmuni definitione apud Aristotelem nihil aliud est, nisi perfectio quædam operationis animi, idem autem cognitionis. Cumq; omnibus sensibus uoluptas inhæreat, uoluptas uisus erit uisionis perfectio. auditus auditionis. gustus gustationis, ac de reliquis eodem modo, ut cuiusque uoluptas sit propriæ operationis perfectio. Est autem apud Aristotelem perfectio duplex. altera quidem prima, annexa altera. prima uero illa ē, quæ pars eius naturæ, cui⁹ perfectio uocatur, existit, uelut anima hominis. hæc enim hominis perfectio est, & pars quædam humanæ substantiæ. annexam uero perfectionem illam dicimus, quæ cum nulla substantiæ pars existat, substantiam tamen ipsam consequitur, ac ueluti co-

mes rei ipsius, quam perficit, naturæ annectitur, atque adiungitur. cuiusmodi est in iuuentutis flore pulchritudo. nec enim pulchritudo iuuentus ipsa est, neque pars aliqua iuuentutis, sed ipsam sequitur iuuentutem, atque ornat, perfectámque reddit. uoluptas igitur cum sit operationis illius, q̄ in sensibus, aut mente consistit perfectio. q̄ tandem perfectio hæc erit? prima ne? at hoc Aristotéles utiq; negabit. Voluptas enim, quæ uisu efficitur, nec ipsa uisio est, nec pars aliqua uisionis. Erit igitur uoluptas in uisu uisioni quædam annexa, atq; adiuncta perfectio. Nam & si in ipsa uisione implicita sit, neq; tamen uisionis pars est ulla, neq; uisio tota. Alioquin absq; uoluptate uisio, quam sæpe iam commemoro fieri nullo modo posset. uerum ab ipsa oritur uisione, & quasi comes cõsequitur, miscetur illi, hæret, ornat, perfectámq; efficit. nam & diligentius, & perfectius quisq; id agit, quod delectat. quod profecto notius est, quam ut probatione aliqua indigere uideatur. Quamobrem nõ absque ratione uoluptas operationis illius, cui competit, ut cõtemplationis, uisionis, auditionis, cæterarúmq; omnium adiuncta quædam perfectio definitur. quod si honestæ actionis fuerit, ipsa quoque uoluptas honesta ab Aristotele nuncupatur. sin turpis, & ipsa turpis. mediæ uero, uoluptas quidem est media. qua quidem in re à plerisq; ueterum philosophorum discrepat Aristotéles. ¶ Alii nanq; uoluptatem esse putauerunt rei cuiusdam, q̄ nobis conueniat, naturam impositam sensibus, ueluti suauem mellis linguæ saporem imbibitum. Alii uero uoluptatem rei conuenientis perceptionem definire. ueluti cum gustui dulcedo liquoris apponitur, nec dulcedinem ipsam, neq; liquorem, neq; gustum uoluptatem appellauerunt, sed ipsam potius gustationem, hoc est dulcedinis perceptionem, quorum sẽtentiam Auicenna probare uidetur. Nõnulli uero nec ipsam etiam suauis liquoris perceptionem uoluptatem esse uoluerunt, sed illud potius animi iudicium, quod primam sensuũ apprehensionem, quam pleriq; phantasiá uocant, sequatur. Primo nãq; sensum, ꝙ sapor dulcis sit, nosse. postmodum ꝙ bonus asciscendúsque sit iudicare. id pleriq; iudicium uoluptatis nomine significari putant. Nec defuerũt, qui neq; suauem sensibus impositam qualitatẽ, nec eiusdem qualitatis perceptionem, neque iudicium uoluptatẽ uocauerint. uerum commotionem quandam corporis, ac sẽsus, quæ quidem perceptionem ipsam iudiciúmque consequitur, ueluti liquefactionem, effusionem, elationem, exultationem, petulantiam, atque his similia. At uero alii quidam ipsam membrorum suauem, & gratam, q̄ ante iudiciũ

fit

sit concitationem, titillationémque, uoluptatem esse iudicauerunt.

Caput.vi. Opiniones peripateticorum de uoluptate.

Ristotéles autem horum nihil uoluptatem nuncupare uide-
a tur. Cæterum apprehensionis ipsius quandam perfectioné,
ut prior quidé dulcedinis perceptio sit, ex hac aliud quiddã
nascatur. eius quasi comes, & annexa pfectio, eadémq; uoluptas existat.
Quid uero sit huiusmodi perfectio, quam uoluptatem nominat, nunq̃
satis (ut uidetur) explicuit. Peripatetici autem, qui fluxerunt ab Aristo-
tele, dum id, quod ab eorum principe obscure dictum fuerat, explicare,
& in lucem edere uellent, in diuersas sunt sententias distributi. Nam alii
quidem in sensibus. alii uero in eo, qui sensus sequitur appetitu uolu-
ptatem collocauere. Et qui in sensibus, diuersis quoque modis Aristote-
lem interpretantur. Etenim non nulli duas in sensibus esse putant per-
ceptiones, quarum prima ab iis, quæ extrinsecus offeruntur in animum.
quodámodo proficisci, ac fluere uidetur. altera uero ab animo magis
profecta, ad ea, quæ extra sunt porrigi. Primo nanq; animus exempli
gratia dulcedinem percipit, quæ prima perceptio ex ipsius rei, quæ ob-
iecta est suauitate oriri uidetur. Deinde considerat se dulcedinem con-
secutum fuisse, illam percipere, habere, eáque perfrui. atque hanc illi se-
cundam animi perceptionem, seu cogitationé, siue meditationem, seu
animaduersionem, uoluptatem appellatã esse ab Aristotele censuerũt,
ut uoluptas sit illa ipsa cõsideratio, qua bonorum præsentia se frui quis
cogitat. ¶ Non nulli non sensum, cum sese dulcedinem cõsecutum
animaduertit offerri, & quasi erigi, & quãdam uelut hilaritatem conci-
pere, ac per se ferre, eámque uoluptatem ab Aristotele dictã arbitrantur.
Itaque uoluptatem esse eleuationem, siue hilaritatem animi adepti iam
illud, quod cupierat bonum. ¶ At uero qui uoluptatem in ea parte
animi. qua appetimus posuerunt, duas appetitus proprietates esse putãt,
Vna quidem moueri nos, ad eáque inclinari, quæ procul a nobis sunt
bona, nec dũ illa fuerimus consecuti. Altera uero in eo, quod adepti iam
consecutiq; sumus consistere. primam, cupiditatem. alteram, quieté nun
cupant, & illam quidem molestia, sollicitudine, cura, anxietate, plenam
esse uolunt. hanc uero ineffabili quadam suauitate perfusam, eámq; uo
luptatem à peripateticorum principe nuncupari, ut nihil aliud uolu-
ptas esse dicatur, nisi terminus quidã, siue quies, appetitus in bono, quod
iam fuerit consecutus. Vnde Lucretius. requies inquit hominũ diuũq;
uoluptas. ¶ Cæterum quid ipsa quies sit, non eodem omnes modo

exposuerunt. Alii nanque cessationem ipsam, ac ueluti finem aliquem appetendi quietem definiunt, Appetitum & enim cum id, quod cupierat bonum adeptus fuerit, ab appetendo desistere. Itaque sollicitudine & anxietate uacare, quæ uacatio quies ipsa sit, eadémque uoluptas ab Aristotele nuncupata. Ideóque uoluptas est, ut isti definiũt, acquisito, quod cupitum fuerat bono, ab omni appetendi sollicitudine & anxietate uacatio. ℭNon nulli uero peripatetici aliquid huic uacationi aliud addiderunt. Carere quippe omni molestia non dum plenam, ac perfectã uoluptatis naturam possidere. Fieri uero integram, atque absolutam. si in eo ipso statu sic omnis appetitio conquiescat, ut non modo non ulterius appetat quippiam, sed huic, quo fruitur bono totis neruis, ac uiribus hæreat, assentiatur sibi esse satis, atque ĩ id penitus diffundatur. Est ergo, ut censent isti, uoluptas assensio, atque diffusio appetitus in id, quod possideat bonum, quo fit ut mediis in uoluptatibus liquescere corpus totum, ac diffluere uideatur. cum omnis animi, corporísq; uis, ac motus in id, quod extrinsecus obiicitur, inclinetur, ac penitus rapiatur. Eiuscemodi uero diffusio non modo in corporis membris partibúsque. uerũ etiam in appetitu naturáque animi esse debet. neque enim ĩ rem aliquã corpus nisi appetitus ĩ pulsu animíque potestate diffunditur. Quapropter & ipsum quoque appetitum animúmque diffundi necesse est, atq; auidissime affigi, & hærere illi, quod propriæ uideatur naturæ cõgruere. Omnis igitur huiusmodi animi, appetitúsque nixus, copulandi, hærẽdi affigendi ei, quod iam possidetur bono uoluptatem continet, nec aliud quicquam, ut istis placet, uoluptas esse uidetur, nisi assentiri, hærere, affigi præsenti bono, in id que diffluere, penitúsque diffundi. modo hæc intelligas in animo, in eáque animi parte, quæ appetendi uis nominata est fieri. Nam huiusmodi motus in calore quoque sanguine, spiritibus, totóque corpore reperitur, qui nec tamen uoluptas est, nec pars aliqua uoluptatis. uerum ab ea, quæ in animo est diffusione, assensionéque, quam uoluptatem dicunt. illa quoque corporis liquefactio, effusióque ueluti uestigia quædam intimæ uoluptatis proficiscunt. Nã qualia hæc in corpore sunt, talis & in animo uoluptas existit.

Caput. vii. Quæ platonicorum cum aristotelicis concordia, & quid Plato de sensibus, & affectibus,

h Aec est igitur peripateticorum de uoluptatis definitiõe sententia, quam ipse arbitror, ne minima quidem in parte a Platonis

tonis

tonis nostri sententia discrepare, nisi quod Aristotéles latius loquitur eodem nomine uoluptatis, & eam, quæ in mente est, iocunditatem, & eam quæ in sensibus nominans. Plato uero uoluptatem uocat eam, quæ sensibus accidit. quod uero in mente est, id gaudium nuncupat. Quinetiam interdum & ipse Plato uoluptatis & gaudii nomina confundit, utroque uocabulo utens ad utrunque significandum, Nomine igitur uel nullo modo, uel uix, ac minimo discrepant, ex uero re congruant testes esse possunt non nulli Platonis libri, nec non Platonici pleriq; haudquaquam philosophi contempnendi. Nam Apuleius. Calcidius, Contius, Ptholemæ⁹ platonici nobiles eo, quem breuiter referam, modo Platonis sententiam obscurissimis in Timæo uerbis positam, iterpretantur. sensum profecto aiunt à Platone primam animi perceptionem, quæ ab ipsa corporis passione nascatur, intelligi. Et enim rerum omnium, quæ noscendæ sunt, species quasdam ad nos fluere, sensuum foraminibus hauriri in eo, qui í cerebri uentriculis est, spiritu imprimi, atque consignari. eiusmodi rerum species in spiritu, quod quidem corpus est tenuissimum, atque perlucidum figuratas pulsare animum, atque efficere, ut illa ipsa obiecta externa, quorum hæ sunt imagines intueatur, atque percipiat. hanc animi perceptionem ab ipsa corporis passione impulsúque nasci uidemus. spiritus siquidem ab externis motus corporibus, ipse animum consimili pulsat, formátque imagine. Cum igitur eiusmodi perceptio à spiritus impulsione nascatur, consequens est eam à corporis passione, idest pulsu motionéque proficisci, quod imitatus Aurelius Augustinus Platonicus bonus in eo libro, qui de animi quantitate inscribitur. Sensus est, inquit, passio corporis per se ipsam nō latens animam. idest per ipsam corporis speciem sensibus haustam eiusdem quoque passionem corporis, prima quadam, & propria imagine percipi. Ex quibus fit, ut gemina corporis passione sentiamus. Nam cerebri spiritúsque impulsu externorum corporum passiones apprehendimus. Passionem uero illam, quam corpus proprium extrinsecus accipit, Platonici bifariam diuidunt, quarum una leniat corpus, ac mulceat, nec tam membra, uisceráque pulset, quam palpet, atque titillet. altera uero asperius, ac durius agitet. Cum uero animus primæ illi corporis motioni, cuius mulcere proprium est, consentiat, uoluptatem fieri. cum ab altera, quam asperam dicimus, abhorreat, atque desciscat, dolorem asserunt. Assentitur autem animus corporis motioni, cum ei libenter adhæret, affigiturq;. copulatur, perfunditur, atque in ea suauissime con-

quiescit. Quapropter Aurelius Augustinus uoluptatem definit appetionis ipsius cum eo, quod amauerit unionem. Non ne & hoc idem peripatetici uoluptatem superius definiere, requiescere animum, perfundi, ac penitus copulari? Quid ergo restat, cur non dicantur Platonici, peripateticique unum, atque idem de uoluptate, & dicere pariter, & sentire? Quo alio discrepant? nisi ꝙ illi consentire animum, isti quiescere, ac sistere dicunt. immo & ob hoc nihilo discrepant. nec enim quiescit animus unquam, nisi consentiat, nec consentit quidem, nisi pariter & quiescat.

Caput. viii. Quomõ peripatetici diuidant uoluptatẽ, & de uiribus aĩæ.

q Vid ergo Platonici, ac peripatetici de uoluptatis definitione tradiderint, & quemadmodum in idem utrorunque disputationes conueniant, satis iam arbitror declaratum. Quod uero de uoluptatis diuisione peripatetici senserint exequamur. Omnem peripatetici naturam hominis ex anima constare putant, & corpore. animam uero in duas partes, ut ad propositam quæstionem pertinet, mentem uidelicet, sensúmque distribui. rursúsque mentem uim pariter geminam, naturámque habere. Earum profecto unam in ueritatis indagatione, alteram in consultatione, & actione uersari, atque illum (ut eorum uerbis utar) contemplatiuum ĩtellectum, hunc actiuum nominant. illius proprium esse rerum earum, quæ naturæ ordine continentur, causas, proprietates, progressúsque perquirere. soláque ueritatis contemplatione contentum esse: huius autem opus dici uolunt, quæ agenda, fugiendá ue sint, consultando discernere. Sensuum uero alios quidẽ intimos, externos alios uocãt. Intimos (ut uult Auerois peripateticorum interpretum acutissimus) quatuor in species diuidunt, quorum primus omnes, quæ per externos quinque sensus hauriuntur imagines colligat, atque percipiat, obídque cõmunem sẽsum appellant. Altera deinde uis imaginandi ab iis nuncupata est, cuius officium sit, cum ipsa nihil persentiat imagines, quæ à prioribus sensibus acceptæ sunt, retinere, eásque tertiæ sentiendi naturæ, quã illi phantasiam, existimandíque, ac cogitandi uim dicunt, afferre. cuius opus esse arbitrantur, ut iis acceptis imaginibus, quid, aut quale sit id, cuius illæ imagines sint, iudicet, atque percipiat, eáque ipsa, quæ discreuerit, siue coniunxerit, seu conceperit iudicando, postremæ cerebri ipsius, sensúsque particulæ, quam memoriam dicunt, seruanda commendet. Sensus uero illos externos

ternos qui ad id, quod quærimus magis ualent, quinque in species, quæ cunctis notæ sunt, diuidunt, eósque sic inuicem sese habere putent, ut qui eminentiorem corporis locum possident, puriores simpliciorésque sint. Reliqui crassiores. Ideóque uisum auditu, hunc odoratu. odorandi uero uim gustu, hunc denique tactu puriorem uideri. Nam ad uisum lux, atque colores, Ad aures soni. Ad nares odores. Sapores ad gustum. soliditas uero, ac mollicies, calórque, & frigus ad tangendi uim pertinent, Quapropter quo lux, colórque sono, sonus odoribus, hi uero sapore. Sapores autem iis, quæ tactui subiiciuntur puriores existunt, eo uisus auditui. hic narium sensui. Sensus hic gustui, gustus denique tactui, puritate, dignitatéque præstant, His autem quinque uiribus sentiendi, quinque pariter in corpore (ut illi uocant) organa atque subiecta, & quasi fundamenta quædam attribuuntur. Nec aliud quicquam hæc esse uidentur, nisi corporis quædam affectiones, quas alii dispositiones, alii qualitates, non nulli com plexiones nominant, quæ elementorum uaria commixtione diuersis in partibus corporis diuersæ nascuntur, ac sunt diuersorum quoq; sensuum fundamenta. Alia nanque corporis affectio est, qua uidendi potestas sustinetur, ac uiget. Alia uero qua audiendi, idémque est de reliquis omnibus iudicandum præter has quinque seu affectiones, siue subiecta, quinque pariter instrumenta, solidioráque corporis mēbra, quibus tum sensus, tum etiam affectiones ipse inhæreant, uelut receptacula quædam adinuenta, constitutáque sunt. oculi nanque uasculorum instar affectionem uímque uidendi recipiunt. cæteráque, ut perspicuum est, corporis membra certo quodam ordine cæteris qualitatibus, ac sensibus assignantur. His præterea membris, instrumentísque proprii quidam motus, qui cuiusque affectum intimum demonstrare uidentur, innati sunt, Itaque in ipsis animi perturbationibus, modo rubescere, modo pallescere, & alias quidem contrahi, ac rigere, alias uero diffluere, & quasi liquescere cernimus. ¶ Ad hæc omnia, quæ longo iam ordine dinumerauimus uoluptatem, ita pertinere Aristotéles arbitratur, ut in ea mente, quam contemplatiuam appellat, perfecta quædam atque absoluta uoluptas insit. In cæteris deinde hominis partibus gradatim degeneret. Nam septem (ut putat) de causis, prima illa uoluptas, altera, quæ in actiua mente ponitur, uoluptate perfectior esse uidetur. ¶ Omnis enim, quæ ex ueritatis inda

gatione contemplationéque suscipitur uoluptas honesta est, ac laude dignissima. Cum uero mens altera de rebus agendis fugiendísque deliberat, gaudétque eiusmodi rerum electione, non omnis tamen uoluptas illa laudari solet, Quæ ex his consiliis actionibúsque, quæ legibus optimis aduersantur, prouenit, merito uituperatur. ueluti si mens consilio contra patriæ, parentúmque salutem. contráque ius suscepto gaudeat. cum honestis actionibus delectatur, uoluptas honesta est. cum uero mediis, illa quoque est media, quo fit, ut prima in mẽte. unum duntaxat gaudii genus. ídque laude dignum existat. In altera uero tria (ut diximus) genera. honestum, turpe ac medium reperiantur. ¶Illa quoque ratio, qua ille in decimo de moribus utitur, non parum ad id, quo de agimus ualet. diutius enim contemplari nos inquit, quam aliud quid uis agere posse. cúmque ueritatis inquisitio firmior, stabiliórque, quam quodlibet agendi officium sit, necesse est eam quoque, quæ ex illa prouenit uoluptatem stabiliorem, ac perfectiorem existere. ¶Adde quod sapientis uita contemplatióque pauciorum quam ciuilis indiget. quapropter illius uoluptas. cùm ipsa quoque paucis minimísque contenta sit, proculdubio magis ex se ipsa sufficiet, ac perfectior iudicabitur. ¶Est præterea pars ea mentis, cui naturæ contemplationem tribuimus, altera ut nemo, utique negaret, perfectior, proptereaque præstanstiorem cæteris omnibus uoluptatem affert. ¶Cumque actiuæ mentis motus agitatióq; ad aliud quoddam, aut eligendum, aut reiiciendum feratur. primæ uero mentis contemplatio se ipsa contenta sit, nec aliud omnino quicquam præter se ipsa desideret, necessaria ratione conficitur. uoluptatem, quæ contemplationi propria est, sui duntaxat gratia desiderari. Alteram uero aliud præter se quiddam uelut finem expetere, atque iccirco primam illam admodum præstantiorem iudicandam esse. ¶Accedit ad hæc, quod prima cuiusque pars atque perfectior, totius quasi uicem appellationémque gerit, ex quo sequitur, ut cum hominum quisque pluribus ex partibus constitutus sit, ea tamen, quæ contemplationi deputata est, quia cæteris dignitate præstet integram pene naturam hominis complectatur. eáque maxime homo, ut Aristotéles inquit, existat, quamobrem, & illius actio nobis præcipue congruit, atque ineffabilem continet uoluptatem, quæ enim natura cognatiora sunt, maiorem utique uoluptatem afferre solent.

¶Postrema

¶Postrema uero Aristotelis argumétatio probat, propriam immortalium deorum operationem in sola contemplatione consistere. ideóque neque quicquam in nobis præter primam (ut dixim⁹) mentem contemplationémque, atque eam, quæ ex illa oritur, uoluptatem, quod deo cognatum sit, inesse uidetur, qđ si uoluptas huiusmodi, quia sola diis immortalibus conuenit, maxime diuina est, reliquis omnibus uoluptatibus præstantior merito iudicabitur. ¶His igitur argumentationibus, ut contemplãdi uoluptatem illi, quæ agendo percipitur, anteponeret, Aristotéles utebatur. uerum ad eas iam, quæ quasi titillant sensus, & ad eos suauitate quadam affluunt, atque illabuntur, deueniamus. Has in duas ab Aristotele species diuisas comperimus, è quibus aliæ quidem naturales, aliæ contra naturam esse uidentur. atque naturales eas uocat, quæ cum naturam reficiant, ab omnibus, aut pluribus appetuntur. eásque pari quoque numero bifariam diuidit, quarum aliæ cunctis animantibus æque cómunes sunt. aliæ uero singulis pro diuersitate naturæ quodãmodo propriæ, atque cognatæ. nanque quod cibum cuncta, potúmque, ac ueneris usum expetunt, cómunis naturalísque libidinis, ac uoluptatis est proprium, quod autem singula pro naturæ diuersitate singulis, certísque rebus uarie delectantur, aliísque alia gratiora contingunt, id naturali quidé, attamen propriæ uoluptati competit. nam cum id uoluptarium cuíque, quod eius naturæ congruit, uideatur. diuersæ'que sint diuersorum animantium affectiones, atque naturæ. necesse est differentibus animalibus ea quoque, quæ congruant discrepare. Atque iccirco certam, & quasi propriam singulis animantibus cupiditatem (ut inquit Heraclitus) uoluptatémque competere. Delectat enim quenque, quod naturæ suæ sit aptum, trahit sua quenque uoluptas. Atque hæ sunt, quas naturales appellat. contra naturam uero eas esse uult, à quibus uniuersum pené hominũ genus abhorret. eásque in tria diuidit genera. Alias enim flagitiosa quadam corrupáque natura, alias consuetudine pessima. non nullas morbis, aduersísque casibus euenire. peruersitate uero naturæ contigisse scribit Aristotéles, ut mulier quædam prægnantium uiscera rescindere, puerósque uorare ardentissime niteretur, uel quod de efferatis quibusdam gentibus circa pontum ferunt. Alios enim crudis, alios humanis carnibus delectari. non nullos tradere natos inuicem, ut in conuiuiis comedantur. Trogoditas uero, serpentinis carnibus uesci. Diuturna quoque cõsuetudine plerisque contingit, ut pilorum euulsione, aut unguium esu

delectentur. Sæpe etiam, aut animi, aut corporis morbis id euenit, ut ille, qui matrem immolauit, comedítque, & qui patris, ac filiæ carnibus, ut uesceretur utrunque decoxit, quíque conserui iecur ardenter concupiuit, eóque interfecto summa cum uoluptate uorauit. Nos quoque uidimus certo corporis morbo affectos, alios quidem lapillos, alios gypsum, non nullos terram, quosdam carbones, alios calcem, ut prægnantibus sæpe accidit, dentibus auidissime terere. Tria hæc contra naturam genera uoluptatum, non humani sed ferini immanísque esse putat ingenii, unde eiusmodi uoluptates, in eo, qui de moribus inscribitur septimus, immanes appellat. ¶ Ex his, quæ hactenus numerauimus, tria esse uidentur apud Aristotelem genera uoluptatum. prima quidem in contemplatione, altera uero in consultatione, atque actione uersatur, & utræque sane in mente, sed diuerso quodam (ut diximus) modo consistunt, tertiam deinde in sensibus posuimus, eámque in duas distribuimus species, naturalem scilicet, & contra naturam. naturalium uero alteram communem, alteram propriam nuncupamus. immanium præterea unam corrupta, flagitiosáque natura, alteram uitiosa consuetudine, tertiam morbis contingere. primam igitur, quæ ex contemplatione nascitur uoluptatem, quod deo simillima sit, quódque non, ut homines, sed ut dii sumus, nobis contingat, diuinam uocitat. eam uero, quæ actiuæ mentis est propria, honestam sane, non tamen diuinam nominat. est enim honestas non ipsa quidem diuinitas. sed perfectum quoddam diuinitatis simulacrum, atque imago. unde secunda mens, atque uoluptas à prima degenerat, quod primæ diuinitas, alteri uero diuinitatis simulacrum tribuatur. Quæ autem corpus deliniunt uoluptates, nec diuinitatis amplius, nihilóque magis honestatis participes esse queunt. quippe cum honestas solius mentis decor, pulchritudo, atque ornatus existat. atqui is ornatus partiúmque omnium conuenientia in mentis habitu honestas, in affectibus moderatio, in actionibus modestia, in operibus ordo. in corpore forma à plerisque platonicis appellatur, habent tamen & ipsæ, quæ sensus mouent uoluptates exiguam quandam honestatis imaginem, Quæ enim ex iis mentis rationísque legibus obsequuntur, ob eámque causam moderatæ fiunt, ob hanc ipsam moderationem honesti, atque decori naturam imitari uidentur. cúmque honesti appellatione haud omnino dignæ sint, boni uocabulo ab Aristotelicis appellantur. at quæ effrenatiores,

minusque

minúsque rationis participes sunt, eas nec diuinas, nec honestas, nec denique bonas, sed uituperatione potius dignas, ac malas esse censet. cúmque non adeo modum excesserint, ut ab hominum moribus ingenióque abhorrere penitus uideantur, uitiosas quidem, humanas tamen uoluptates nominat, eásque in duas distribuit partes, alias enim appetitionem duntaxat corrumpere, ut qui his afficitur, appetat profecto præter rationem, & agat, neque id tamen consulto efficiat, nec agendum extra perturbationem constitutus existimet, sed quodam deinde ardore libidinis excrescente contra id, quod recta ante mens elegerat, inclinetur, atque trahatur. eiusmodi uero incontinentis animi uoluptates esse putat, alias uero non modo appetitionem, uerum etiam mentis iudicium deprauare. ut & contra quam deceat concupiscat, & id ipsum agendum bonúmque mens iudicet, consultóque eligat, pro uiribus uoluptati corporis indulgere, eásque, quæ sic mentem occæcant intemperantis hominis uoluptates esse probat. Omnes tamen, quas hactenus in sensibus posuimus humanæ uidentur, At uero cum ab hominum consuetudine ingenióque alienæ uoluptates homini cuipiam, uel pessime nato, atque educato, uel morbis extra seposito dominantur, quoniam bestiarum potius, quam humani ingenii propriæ sint, seruiles, atq; immanes appellat, Sed hæ omnes, quas sensus nobis porrigunt uoluptates, in quinque ueluti gradus, pro numero quoque sensuum ab aristotelicis digeruntur, atque eas eundem, quem & ipsi sensus ordinem tenere censent, ut uidendi uoluptas, illa, quam aures præstant, purior, ac dignior sit. aliæque similiter aliis eodem ordine puritate dignitatéque præstent.

Caput. viiii. Voluptates auditus, atque uisus, excellentiores sunt cæteris sensuũ uoluptatibus, Itẽ de omnibus sensibus, & instrumẽtis eo℞.

e St autem ratio quædam optima à Platonicorum principibus adinuenta, qua oculorum, atque aurium uoluptates, cæteris, quas corpus offert, omnibus præferũt, soni q̃ppe, & hæ q̃ oculis cernunt figuræ, optima quadã atq; aptissima partiũ cõiunctione conficiuntur. Id aũt absq; proportione fieri nequit, nec absque ordĩe est ulla proportio. Ordo autem maxĩe rationis est proprius, quo fit ut in plerisque sonis, figurísq;, qb⁹ ille cõpositionis ordo insit, uestigiũ quoddam rationis inesse uideatur, quæ quidem rationis imago in cantuum, uocúmque numeris, harmonia. in partium uero membrorúmque conuenientia, pulchritudo à platonicis nũcupatur, quo efficitur, ut hæc

non modo auribus, atque oculis blandiantur. sed mentem quoque rationémque his ipsis, quæ in se continent rationis uestigiis moueant. cúmque maximam cum mente naturæ cognationem habeant, occupant eam penitus, rapiúntque, ac ineffabili quadam complent animũ uoluptate, atque iis duabus imaginibus uoluptatibúsque duæ quoque furoris diuini species, ut in libello de diuino furore latius disputauimus oriuntur. ℂ At uero odores, sapores, calidum, ac frigus, cæteráque eiusmodi, quæ ad olfactum, gustum, tactúmque pertinent, nec harmoniam, nec proportionem, neque ordinem. multóque minus similitudinem aliquam rationis habere, aut præ se ferre uidentur. Itaque sensuum duntaxat corporísque naturam permulcent. menti uero haud nullo modo, aut uix congruunt. Propter eáque, quæ ex his proficiscuntur uoluptates, nec rationis, nec dignitatis quicquã possident, nec aliquod menti (ut ita dixerim) pabulum afferunt. ℂ Accedit ad ea de quibus pauloante peripatetici disputabant, quod sentiendi uis, quo crassior est, eo pluribus animantibus competit. Vnde non omnibus uiuendi, aut audiendi potestas à natura tributa est. Pluribus, odorandi, gustandi forte omnibus. tangendi denique, quod omnibus animalibus insit, nemo utique dubitaret. Eodem quoque modo horum sese uoluptates habebunt, ut aliæ quidem aliis cõmuniores, uilioresque iudicentur. uerum ex omnibus eas, quæ in gustu, tactúque positæ sunt, cõmunissimas, atque uilissimas esse constat, quapropter eas Aristotéles ferinas, seruiles, absurdas esse dicit. Plato incontinentissimas atque furiosissimas. Hippocrates autem (ut superius diximus) ex illis alteram comitiali morbo similem iudicauit. Nec uero illud parum ualet, quod omnes pené, qui circa mores philosophentur, eos, qui in his duabus uoluptatibus modum excesserint, incontinentes, aut intemperantes dici uolunt. At circa reliquas uoluptates, quod magis admodum liberales sint, neque incontinentiam neque intemperantiam posuerunt. ℂ Hactenus tria, quibus uoluptas tribuitur, mentem uidelicet contemplatiuam, atque actiuam, sensúsque retulimus, At uero post sentiendi uires, affectiones ipsæ, membráque corporis, quæ sensibus subiacent disponuntur, quæ cum nec delectationem, nec molestiam per se ipsa percipiant. Ipsis tamen motibus concitationibúsque corporeis, quibus aut iocunditas, aut dolor infertur sensibus, subiiciuntur. Vnde fit, ut ipsa quoque membra uoluptatis intimæ uestigia quædam tenere uideantur. Atque hanc ipsam uiscerum, partiúmque corporis agitationem, quæ intra

gaudendum

gaudendum dolendúmque fit, plerique philosophorum ueterum uoluptatem, ac dolorem appellauerunt. Alii uero ipsam naturæ manifestam sensibus refectionem, uoluptatem eius autem, quod naturæ proprium est, resolutionem, imminutionémque dolorem esse censuerunt. Cæterum præter has intimas motiones externi quidam gestus, qui occultarum affectionum signa præbeant, subsequuntur, nec defuerunt, qui ea ipsa signa uoluptatis, dolorísque nomine nuncuparent. Sed huius opusculi breuitas exigere uidetur, ut Aristotelicæ disputationi finem imponamus. ídque iam fiet, si hoc prius admonuerimus, ut quotiens in hac ipsa disputatione uoluptas à nobis in mente posita est, intelligatur in ea mentis parte, quæ appetit, & uult quippiam boni. mentis enim pars una cogitat, considerátque, altera meminit. tertia uult, & si aliter diuidi queat, hæc tamen ad præsens sufficient. Nec est aliud quicquam mentis uoluptas, nisi illa ipsa perfecta, grata que assensio, qua uoluntas in eo, quod mens considerat, utpote familiari, ac sibi proprio penitus conquiescit.

Caput decimum. Opiniones stoicorum, aliorúmque, de uoluptate, omnibúsque affectibus.

h Aec igitur ad Aristotelis sententiam satis esse debent, Ad stoicos deueniamus, Stoici igitur quorum princeps Zeno extitit, gaudium non secus, ac Plato definiunt, uoluptatis uero, ac lætitiæ nomen confundunt inuicem sæpi⁹, atque idem utroque nomine disputando designant. Cum enim ita mouemur, ut in bono simus aliquo, dupliciter id contingere putant. Nam cum ratione mouetur animus placide, atque constanter id gaudium dici uolunt. cum uero effuse inanitérque exultat, lætitiam gestiétem uoluptatémque nuncupant. quam ita definiunt irrationalem animi elationem existimantis magno quodam bono se frui. quanquam Cicero secundo de finibus iis nominibus ita nos latine uti uult, ut gaudium, lætitiáque sola in mente consistant, uoluptas uero cum sensibus præcipue tribuatur, ad mentem quoque transferri possit. Esse lætitiam mentis elationem existimantis se magno bono frui, gaudium uero rationalem mentis elationem, uoluptatem esse illam, quæ sensibus percipitur, suauitatem eámque ad mentem quoq; transferri posse, atque eam semper ī mente esse uituperandā.

Hæc ille cum de philosophia disputat, cúmque harum rerum differentiam exprimit. Reliquis uero in locis uoluptatis nomen, & pro gaudio, & pro lætitia sæpius ponit. ℭ Aristotéles autem à Cicerone, ac stoicis plurimum dissentire uidetur, cum nec gaudium neque uoluptatem aliquam lætitiam dici uelit. Nam cum in eo, qui de moribus secundus inscribitur, affectus dinumeraret, lætitiam interposuit. Adiecit deinde eos esse affectus, quos uoluptas, aut molestia sequitur. quo fit, ut uoluptas apud Aristotelem affectus esse non possit, alioquin falsum esse, quod Paulo ante dixerat necesse est. Nam cum uoluptas se ipsam sequi nequeat. qui eam affectum uocauerit, is uoluptatem omnes affectus sequi, quod posuerat Aristotéles, negare uidebitur, Præterea, cum in eodem secundo affectus animi motus appellauerit, In decimo uero uoluminis eiusdem uoluptatem nullo pacto motum uocandam esse demonstret, quis non intelligat Aristotelem eam esse affectum penitus negauisse? Cum ergo uoluptas huius sententia, neque motus, neque affectus sit, Lætitiam uero affectum esse uoluerit, necessaria ratione concluditur, uoluptatem atque lætitiam inter se admodum discrepare. Nec uero lætitia apud peripateticos talis est, ut animo dum bono præsenti fruitur, adsit. esse nanque illam animi motum, nemo inter peripateticos dubitat. Et enim affectus, cum appetitus passiones quædam ab iis definiantur, passio uero eorundem opinione fluxus, motúsque existat, motiones erunt. Itaque & lætitia affectus existens, necessario motus esse uidebitur. Animus autem id iam quod cupierat consecutus, non amplius mouetur quidem, sed cessat concitatio omnis appetendi, atque in eo, quod adeptus est bono suauissime requiescit, quo circa ab appetitu dum fruitur affectus, omnes qui circa id ipsum, quod adeptus est, uersantur, amouere oportet. Ergo & ab illo cum bono aliquo fruetur, lætitiam amouebimus. ℭ Quid sit ergo lætitia, quærat forte quispiam, si nec uoluptas, nec gaudium est, nec in appetitu dum fruitur præsenti bono consistit, & si id non satis ab Aristotelicis explicatum fuerit, in hunc tamen modū arbitror me haud quaquam absurde Aristotelem interpretaturum. Cum nobis quippiam, quod bonum appareat, obiectum est, id primum iudicat animus capiendum, tum appetitus ad id ipsum, quod iudicatum fuerit inclinatur, quam cupiditatem, seu libidinem dicimus.

Deinde

Deinde inquirit animus ipse secum, possit ne facile quod cupiat adipisci, quam curam, solicitudinémque uocamus, quod si minus consequi se posse comperiat, tum hæc ipsa opinio diffidentia dicitur, quam sequitur desperatio. idest cum non amplius expectat se eo, quod cupiat, facile fruiturum. Oritur hinc tristitia. idest desperantis, diffidentísque animi depressio, atque abiectio. quãquam hæc in uultu non minus, quam in animo ab iis, quibus latine loquendi cura est ponitur. Sin autem crediderit quis se id, quod cupit, facile consecuturum, hæc ipsa fides confidentia nuncupatur. Spes deinde confidentiam sequitur, idest futuri boni firma, ac facilis expectatio. Nascitur hinc lætitia erectio quædam atque elatio animi sperantis se absque ulla dubitatione, quod petierit, possessurum. Et enim certa confidentia, spésque firmissima, & ipsius, quod speramus uehemens consideratio id ipsum, quod petimus ita animo representãt, ut non multum absit, quin id omnino præsens esse uideatur. Quo efficitur, ut quiddam uoluptati simillimum, ex hac ipsa spe, & cogitatione nascatur, eámque ipse lætitiam Aristotelem uocauisse arbitror imaginem quandam futuræ uoluptatis, ac speciem. quam Lucretius epicureus guttam ueneris appellauit, quod sit exigua quædam, ac leuis amatæ rei perceptio. uoluptas uero perfecta absolutáque rei desideratæ (ut Platonice loquar) fruitio. Quapropter, & idem ipse Lucretius in quarto de natura rerum libro cum de hac prima gutta ueneris loqueretur, ait

Nanque uoluptatem præsagit muta cupido.
Hinc uenus est nobis, hinc autem est nomen amoris
Hinc illa te primum ueneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & successit feruida cura.

Id est cum ipsa cupido, quam amorem uenereum nominamus, muta idest, ad huc latens, atque intimo motu, se cum ipsa (ut ita dicam) cõsiderans ob ipsam spem, ac confidentiam præsentit, ac uelut prægustat futuram uoluptatem, In ea statim prima illa gutta ueneris oritur, quam lætitiam nominamus. Sit igitur apud peripateticos lætitia suauis quædam futuræ uoluptatis ex ipsa spe nata præsensio, & qualis est in appetitu uoluptas, dum fruitur, talis in eodem quoque dum sperat, lætitia. Atque hæc est de huiusmodi nominibus, lætitia, gaudio, uoluptate inter Platoné, Aristotelé. Zenoné, & Marcum Tulliũ controuersia. ¶ Sed utant᷑ suis, ut placet, nominib⁹. nos ad stoicos redeamus.

Est autem perturbatio (ut stoicis placet) auersa à recta ratione contra naturam animi cómotio, eámque ab opinione nasci putant. Nã simul ut obiecta cuiuspiam species est, Id aut malum pestiferúmque, aut bonum animus opinatur. Ex hac autem opinione quatuor animi perturbationes proficiscuntur. Nam quæ nobis obiiciuntur, seu mala illa quidem, seu bona sint, aut futura, aut præsentia esse uidétur. Quod si mala quædam futura animus cogitauerit, ab his statim declinare conatur. Quæ declinatio si cum ratione fiat, cautio appellatur, eáque nec perturbatio est, nec à sapientis animo aliena. Quæ autem sine ratione, & cum exanimatione humili atque fracta, nominatur metus. Est autem metus à ratione auersa declinatio, siue futuri mali sollicita expectatio. Cum uero iam illud, quod malum uidetur, impendet, præsentiáque animum afficit, ea perturbatio, quam siue ægritudinem, seu dolorem nominant, oritur. ægritudo uero est animi aduersante ratione contractio, præsentis autem mali sapientis affectio nulla est. At cum species cuiuspiam, quod futurum bonum appareat, offertur ad id adipiscendum, impellit (ut stoice loquar) ipsa opinio. Id cum constanter, prudentérque fit, eiusmodi appetitionem appellamus uoluntatem, eam illi putant in solo esse sapiente, nec ullo modo perturbationem dici debere. quam sic definiunt, uoluntas est, quæ quid cum ratione desiderat. quæ uero ratione aduersa incitata est, uehementius ea libido est, uel cupiditas effrenata, quæ in omnibus stultis inuenitur. At cum ita mouemur, ut bono fruamur aliquo duobus id modis contingit. nam aut grauiter & tranquille mouetur animus, ídque gaudium uocitant. Cum autem leuiter effuséque gestit. tum illud lætitiam gestientem, uoluptatémque nominant, quam cum definierint irrationalem, & gestientem animi elationem existimantis se magno bono frui, Cum illis peripateticis, quorum opinionem superius, cum de aristotele loqueremur, secundo loco retulimus consenserunt, utrique enim in hoc congruunt, ut uoluptas sit ipsa animi elatio existimantis se maximum quiddam bonum consecutum.

¶ Diuidunt autem stoici uoluptatem in partes plures. nam quinque in sensibus, quatuor in mente, dum sensibus assentitur esse censuerunt. quæ sensus mouent nec distincta nomina, neque propria apud stoicos habent præter eam, quæ auditu percipitur, hanc siquidem delectationem illi uocant, atque ita definiunt. Delectatio est uoluptas suauitate auditus animum deliniens, reliquæ uero cæteris sensibus blandiuntur,

uerum præter eas, quibus corpus afficitur, quatuor adinuentæ sunt, quæ in mente quoque, postquā ab appetitione deprauata est comperiuntur. Hæ uero sunt oblectatio, effusio, iactatio, maliuolentia. Est autem oblectatio animi inclinatio ad uoluptatem emolliens. Neque hanc quicquā aliud esse arbitror, nisi ipsam mentis mollitiem, atque assensionem, qua illi, quam sensus porrigunt suauitati libentissime iungitur, consentit, paret, atque obsequitur. effusionem uero definiūt uirtutis animi remissionem, ac dissolutionem. Nec enim solum mens ipsa mollitie quadam, ut sensuum uoluptatibus pareat, inclinatur, & trahitur, quod per oblectationem fieri diximus. Verum etiam quod maius est, omnis mentis nostræ uis, omnisque intentio præsentis boni dulcedine deliquescit, ac diffluit. seséque ad id fruendum effert, penitúsque diffundit. Hanc igitur stoici nominăt (ut arbitror) effusionem. Sequitur deinde iactatio, uoluptas gestiens, & se efferens insolentius. Hic quoque mentis est morbus, cū eius, quod bonum apparet, possesione exultat, & inaniter gloriatur. Maliuolentia uero est uoluptas ex malo alterius sine emolumēto suo. Nam cum ob utilitatem propriam alterius malo quis afficitur uoluptate, uidetur potius beniuolentia in se, quam ulla in alios maliuolentia hoc perpeti. Quapropter merito particula in, definiendo illa adiuncta est sine emolumento suo.

Caput. xi. Cyrenaici de uoluptate, ꝙ sit finis.

HAec igitur de stoicorum sententia dicta sufficiant. Cyrenaicos iam philosophos audiamus. qui ab Aristippo Socratis discipulo fluxerunt. Cyrenaici duas posuerunt perturbationes. dolorem, & uoluptatem. hanc lenem motum, illam uero motum asperum appellantes. nihil differre à uoluptate uoluptatem, neque plus altera mulcere alteram. atque hanc quidem omnes animantes adsciscere, illum autem aspernari. uoluptatem uero corporis intelligunt, quam & finem esse dicunt, non eam, quæ in statu sit, & in doloris priuatione consistit, & ueluti à perturbatione quietem agit, quam suscepit Epicurus, finemque constituit. testimonio putant esse nobis finem haberi uoluptatem quod à pueris hanc nobis natura conciliauerit, etiam absque iudicio rationis, cum animi iudicium, nec consuetudine aliqua deprauatum est, nec opinione informatum, quo fit ut solo naturæ instinctu uoluptatem summum bonum existimare uideamur. Cúmque illa fruimur, nihil aliud præter eam inquirimus, quasi expeten-

dorum omnium,ultimum extremum,summum,ac finis existat,neque est quicquam,quod æque ac dolorem naturaliter fugiamus.itaque uolu ptatem maxime omnium expetimus.uoluptatem præterea bonam eē etiam si à turpissimis rebus proueniat.& si.n.fœda sit,uoluptatē tamen per se ipsam esse eligendam,bonúmq; existimandam,porro illa doloris abiectio,quam tuetur epicurus eis non uidetur uoluptas esse,neque pri uatio uoluptatis dolor,utraq; enim esse in metu constituta,neque ta- men corporis solum esse uoluptates,uerum animi etiam,quæ.s.ex præ- teritarum rerum recordatione,uel spe futurorum bonorum,uel discipli narum studiis percipiuntur.Longe tamen esse præstantiores corporis,q̃ animi uoluptates.Deterioresque corporis dolotes,q̃ animi.uirtutes ue- ro & omnino quicquid aliud præter uoluptatem sit eius gratia bo- num,&expetendum esse.Et quæcūque mala uidentur doloris causa ma la,fugiendáque uideri.Solam profecto uoluptatem propter se bonam, atque expetendam,dolorem uero propter se malum,ac reiiciendum.uo luptatem quoque & dolorem ex assensione,& compassione animi ad corpus contingere.Corpus nāq; uariis diuersísque motibus agitari. his uero si lenes,blandiq; sint,assentiri animum atq; id esse uoluptatem. Sin autem asperiori quadam corp⁹ passione pulsetur,contrahi animum,& compati,atque dolere,Quamobrem in hac doloris uoluptatísq; defi- nitione,cum plerisq; platonicorum, peripateticorúmq; consentiunt Dissentiunt tamen cæteris non nullis in rebus,ut ex iis,quæ retulimus esse potest perspicuum,& eo insuper,quod nec suaue quicq̃,nam nec in suaue opinabantur.cæterum cuius uis rei,uel nouitate,uel uarietate,uel satietate lætari alios,alios angi,

Caput.xii. Opinio eudoxi ꝙ uoluptas sit summum bonum.

Adem ferme est Eudoxi Architæ auditoris sententia.iis enim quas ponam rationib⁹ uoluptatem summū bonum probat. quod expetendum est inquit id bonum uidetur,Quod uero magis expetitur melius,Quod deniq; maxime id maximū,ac summū esse bonum,nemo utiq; dubitaret.Voluptatem uero præcæteris expeti, é duobus patere arbitratur.Nam nihil est ex omnibus,quod uehemen- tius,ardentiúsq;,q̃ uoluptatem uiuentia concupiscant,Nec bonum est aliquod præter eam,quod ab omnibus expetatur. Voluptatem quippe non solum homines,uerum cætera quoq; animalia omnia,infātes præ terea statim,ut nati sunt.Iuuenes deinde,ac senes affectant. Nihil autem

é cæteris bonis,quod ab iis omnibus appetatur reperiri pōt.Item ꝙ est secundum naturam maxime, summum id esse bonum nemo uel indoctus negaret. uoluptatem uero potissimum naturæ congruere,ex his patebit, quod hac gignantur animantes, ipsíque adeo generationi necessaria sit, ut plerique ueterum philosophorum plantas quoq; inuicem utriusque sexus commistione coire ,ac per uoluptatem gignere , surculósque emittere disputauerint, quódque eam uiuentia uix in lucem edita euestigio concupiscant ante,quam,aut aliud quicquam appetant, aut consilio aliquo id, quod quærunt eligere ualeant, uoluptatis præterea illecebris ab ipso nutricis lacte, per omnem uitam nutrimur, educamur,atque augemur,huius delitiis erudimur, huius in gremio uitam agimus, hæc cunctis sensibus innata est, ac uelut esca omnia uitæ necessaria perficiuntur officia,neque enim,aut quæ pestifera ;sunt expellimus, aut quæ utilia sine uoluptate consequimur . quapropter maxime naturæ congruere,ac generi nostro familiarissima(ut Aristotéles inquit)esse uidetur. ¶Præterea bonum, quo latius est,eo diuinius est existimandum, cúmque uoluptas omnibus animantibus competat, cunctísque bonis immista sit. quis eam dubitet latissime patere,& ubique diffundi, nec ulla sane uirtus est, quæ cæteris omnibus uirtutibus insit, aut cunctis animalibus natura conueniat.uoluptas autem omnibus uirtutibus immista est, nec ulla omnino uirtutum absque uoluptate inueniri potest. Ipsa uero uoluptas absque uirtute in pluribus reperitur , nec esse potest ulla boni sine uoluptate possessio, ex quibus concluditur eam cunctis bonis infusam, proptereáque amplissimam , optimámque existere.

¶Insuper nihil est præter uoluptatem, quod non ob aliud quiddam expectamus. Immo quod maius uidetur ob eam ipsam reliqua omnia concupiscimus, nec enim aliam ob causam ullam, quod bonum est affectamus, nisi ut eo tandem, si fieri ullo modo potest,acquisito fruamur, fruitionis ergo (ut ita loquar)gratia bona omnia perquiruntur, uoluptas autem , cum nihil aliud sit, nisi suauissima quædam acquisiti iam boni fruitio,quis neget,eius gratia bona reliqua desiderari, nec ullus est, qui boni quippiam appetat, nisi, ut id ipsum pro uiribus consequatur, nec consequi uult, nisi ut possideat, atque in eo suauissime requiescat, suauis autem illa quies, siue quietis illa suauitas,qua bonum iam nacti perfruimur. uoluptas ab omnibus pené philosophantibus nominata est, eiúsque gratia ut probauimus,

bona omnia desiderantur, nec ulli uoluptas unquam potest contingere, nisi prius, quod cupierit, bonum consecutus sit, quo fit, ut uoluptas bonorum adeptionem sequatur. cúmque id, quod aliud necessario sequitur, eius quoque finis existat, necesse est uoluptatem eũ profecto finem, cuius gratia bona omnia petamus, existere. duo sunt igitur in Aristippi, eudoxíque disputatione præcipua, quod uidelicet uoluptas corporis potior sit, quam animi. quódque in ipsa corporis suaui commotione omnis beatitudo consistat.

Caput. xiii. Rationes Aristotelis contra Aristippum, & Eudoxum de uoluptate ꝓbant uoluptatẽ mentis potiorẽ esse corporis uoluptate.

a T Aristoteles aduersus utramque sententiam rationes uerissimas probatissimásque contexit. In primísque pluribus rationibus potiorem esse animi, quam corporis uoluptatẽ demonstrat. ℭ Ex omnibus enim corporis uoluptatibus uehemẽtissimæ sunt, quæ tangendo, ac gustando percipiuntur. harum uero ea natura est, ut absque indigentia, aut nullo modo, aut certe uix corpus mouere possint. unde Socrates cibi condimentum famem esse dicebat, potionis, sitim. omnis autẽ indigentia, cum naturæ inimica sit, dolorem affert, Cúmque eiusmodi uoluptates sine indigentia fieri nequeant, necesse est doloris semper participes esse. proptereáque nec ĩtegras, neque puras haberi, præsertim cum pœnitentiam, sacietatem, morbósque pariant. animi uero uoluptas nullam penitus egestatem mistã habet, ob eámque causam nec doloris est particeps, nec ulla sacietate, aut molestia mentem afficit. ℭ Quid? quod sensuum delectationes, quo magis, atque auidius hauriuntur, eo citius in contrarium recidunt. mentis uero gaudium, quo magis quæritur, eo maius perfectiúsque habetur.

ℭ Præterea uoluptatis causæ, ac uelut principia, duo sunt, ipsa uidelicet animæ uis, quæ motum eiusmodi recipit, ídque insuper, quod extrinsecus nobis obiicitur, illud quidem uoluptatis subiectum, hoc obiectum nominant. suauitatis corporeæ subiectum est sensus, obiectum uero, corporis qualitas, atque natura, quam sensibus haustæ species offerunt. eius autem, quo animus fruitur, gaudii subiectum quidem mens, obiectũ, res incorporea, simplex, absoluta, æterna, ueritásque existit. quo igitur huius, quam superioris illius uoluptatis prĩcipia diuiniora sunt, eo hæc est, quam illa, perfectior. ℭ Et (ut disputat auicenna) sensus rerum, seu superficies, siue proprietates quasdam extrinsecus attingunt,

nec rebus ipsis, sed earum potius imaginibus copulantur. mens autem intimam atque absolutam naturam eius, quod obiectum est, inspicit, atque ita cum eo, quod considerat copulatur, ut uel è duobus unum (ut uult Auerrois) fiat, uel (ut Aurelius augustinus īquit) indissolubili connexione cohæreant, qua comprehensione, coniunctionéque maior admodum menti, quam sensibus, qui id assequi nequeunt, uoluptas contingit. ℭHis adde, ꝙ mentis natura una semper, eadémque existit, & iccirco idem sibi semper simile, ac proprium est. ex quo sequitur, huic idem semper esse iocundum, eandémque uoluptatem adesse. Corporis autem natura, aut nunquam eodem in statu permanet (ut Eraclitus, & Plato uolunt) aut breui in multas affectiones transfertur (ut Aristoteles putat) aliasque alia eius qualitas est, quapropter neque idem omni tempore corpori congruit. quódque nunc secum natura consentire uidetur, statim, aut certe paulopost dissentit, & dissidet, nec illi ob id idē semper est uoluptarium. quibus profecto intelligitur, mentis uoluptatem certam, & stabilem, corporis uero breuem, fluxam, ac fragilē esse. ℭSēsus item præsentium duntaxat suauitate rerum mouentur, nec ex aliis rebus ullis, nisi corporeis, uoluptatem suscipiunt. mens autem præteritorum memoria, futurorum uero spe, præsentium contemplatione similiter delectatur, nec solum eorum, quæ carent corpore, uerum etiam ipsorum corporum cognitione gaudere potest. ℭ Cúmque animus, pars hominis omnium præstantissima sit, nemini dubium esse potest, qnin id, quod menti consentaneum est, homini cognatius similiúsque, quam quod sensibus conuenit, iudicari debeat. quod autem cuique cognatissimum est, idem proculdubio iocundissimum, ex quo intelligitur, animi gaudiū corporis dulcedine, maius ac præstantius esse. ℭAccedit ad hæc, quod animus indiuiduus est, ac simplex. cognitio quoque ueritatis pariter indiuidua. uoluptas ergo mentis, cum ex iis duobus uelut quibusdam causis profluat, simplex esse uidebitur, nec se ipsa minor maior ue fieri posse, quippe cum nec eius principia uarietatem eiusmodi patiantur. sensus autem per membra disseminati, distributíque sunt. proptereáque multiplici uarietate concreti, obiecta quoque sensuum nihil aliud esse uidentur præter formas quasdam, qualitatésque corporum, q̄ ex quadam partiū ipsarum conuenientia ꝑficiscūtur, ut figuræ, colores, soni, odores, cæteráq; eiusmōi. cūq; ea ipsa corporū proportio, qua sensus mouentur, proportioni quoq; sensuum consona, ac similis est. asciscūt eā sensus utpote sibi ꝓpriā, familiarē'q;, ac bonā, uoluptatē'q;

afficiuntur. cũ uero eiusmõi corporũ harmonia magis minusq; ad sensuũ harmoniæ similitudinẽ accedere possit, cõsequens est, ut sensus eiusdẽ quoq; corporis ꝓportione maiorẽ alias, aliasq; minorẽ suscipiat uoluptatẽ. id aũt in cantibus, ac sonis intueri licet, eodẽ nãq; tẽporis (ut ita dixerim) momento, eadẽ ipsa, q̃ ex eodẽ quoq; cantu ꝑcipitur delectatio uocibus, mõ suauius, mõ absurdius editis uehemẽtior, remissiorq; efficit᷑. cũ igit᷑ uoluptas animi simplex, ĩmutabilisq; ꝑmaneat, corporis aũt delectatio mista sit, ac maior, minorq; fiat, nemo sanæ mentis illã hac præstantiorẽ esse, ꝑfectioremq; negabit. ¶ Postrema uero ad id ipsũ Aristotelis argumẽtatio sic patet, quæ ꝑꝑ se ipsa expetunt᷑ (inq̃t) iis, quæ alterius gratia, potiora uident᷑. gaudiũ uero mentis, ꝑꝑ se ipsum amari, ex eo potissime declaratur, ꝙ mens, eiusq; motio cæteris omnibus, q̃ nobis insunt, dignitate magnopꝑe præstãt. unde seq̃t᷑, nihil nobis ĩ esse, ad quod illa, uelut ad finẽ aliquẽ referamus, eadẽmq; ratione, neq; eã, q̃ illis inhæret, uoluptatẽ ꝑꝑ aliud quippiã appetemus. ¶ Voluptatẽ uero corporis triũ præcipue rerum causa concupiscimus. hoꝝ sane unũ est, mens. naturæ indigentia reliquũ. postremũ dolor intimus, atq; ꝑpetuus. Et. ñ cũ deteriora ad illa, q̃ potiora sunt, natura retulerit, ut esset inexplicabilis quidã ordo rerum, ac partium inter sese ꝑfecta connexio, necesse est, corporis quoq; sẽsus, eorũmque mot⁹ ad mentẽ uelut ad dominã, reginãmq; referri. ¶ Deĩde (ut supra etiã diximus) ob eã causã tam uehemẽtẽ sensibus natura uoluptatẽ ingenuit, ut huius illecebris ad ea, quæ uitæ necessaria sunt cõparanda, ꝓpensiores efficeremur. id autẽ ex eo maxĩe patet, ꝙ q̃ diu id, quo natura indiget, in corpus admictimus, huiusmodi suauitate mouemur. postq̃ uero omnis naturæ egestas expleta est, nõmõ nullã amplius uoluptatẽ gustamus, sed ꝙ maius est, aut pœnitẽtia, aut satietate afficimur. Id uero ea de causa natura institutũ arbitror, ut quẽadmodũ uoluptate allicimur ad ĩdigentiã depellendã, sic pœnitẽtia ac satietate absterreamur, nec ultra quam opus sit, admittentes naturam lædamus. ¶ Doloris quoque occulti leniendi causa (ut septimo de moribus disputat Aristoteles) iocundum corporis motum, ueluti medicinam quandam appetimus. Neque enim manifesti modo, uerum etiam occulti quidam, mediique dolores contingunt. uiolenti quippe motus, qui extrinsecus inferuntur, manifestum dolorem efficiunt. Naturales autem, quæ intus fiunt agitationes, tacitum, atque medium. Inesse quidem nobis perpetuos arbitratur naturæ spiritus, sensuum mentisque motus. Nam & continet anima corpus, alitque, & gignit

à membris prætèrea corporis ipsius ad membra humorem spiritúmque alterno, ac perpetuo motu transfundit. utitur deinde ad sentiendum corporis instrumentis, sensibus quoque ad contemplandum. Rationabile uero esse uidetur, hos tantos, tam uarios, támque perpetuos motus naturam defatigare, atque occulto quodam (ut ita dixerim) dolore afficere, quem iccirco minus aduertimus, quod hunc à primo ortu dolorem ad extremum usque diem perpetimur. Igitur diuturna consuetudo sensibus eum quodam modo familiarem efficit, ac mentis intentionem dissoluit. Cæterum ab ipsa rerum artifice, ac magistra natura institutum est, ut quod diuturna illa consuetudo deleuit, ne ob eam negligentiam animal deperiret necessario quodam, cæcóque instinctu excitetur, quo quasi coguntur omnia, ut uoluptatem corporis intimo huic dolori oppositam ueluti medicinam concupiant. Quapropter, & illi quoque, quibus nulla penitus manifesta egestas accidit, ob hanc tamen insitam cæcámque indigentiam uoluptatem affectant. quo fit ut uerissimum sit illud Platonis, de quo superius disputauimus, omnem scilicet uoluptatem ab egestatis expletione proficisci. Nam quibus nulla aperta egestas apparet, his intima, & occulta, quandiu uiuunt deesse nunquam potest. Eáque ipsa de qua disserimus insita indigentia iuuenibus potissimum melancholicísque contingit. illis profecto quoniam ob augendi, perficiendíque corporis necessitatem plurimis uehementibúsque motibus concitantur. quibus accidit, ut maiori egeant medicina, maximéque omnium hac de causa uoluptates sequantur. Quibus uero atra bilis, quam græci μελαγχολίαν dicunt dominatur. corpus (ut inquit ille) iugiter consumitur, atque ob eius humoris uehementem siccitatem arroditur. Proptereáque, & ii magnopere uoluptatibus obsequuntur. quapropter iuuenes, ac melancholici maxime omnium incontinentes, atque intemperantes esse solent. ℭ Medius uero dolor fames, atque sitis, & quæ uis alia corporis concupiscentia dici potest. neque enim latens hic penitus dolor est. neque aperto, aut uehementiori motu corpus excruciat. unde medius non immerito nominatur, cuius quoque pellendi gratia, ut nemo non uidet, uoluptates expetimus.

Caput. xiiii. Rationes Aristotelicæ contra eosdem, quod uoluptas corporis non sit summum bonum.

LOngo iam ordine declarauimus Aristotelis sententiam iudicantis uoluptatem animi, corporis suauitate præstare, Restat nűc alia aduersus Eudoxum, Cirenaicósque Aristotelis disputatio, qua corporis uoluptatem summum nullo pacto esse bonum demonstrat. ¶ Summum profecto bonum philosophorum omnium auctoritate eiusmodi esse debet, ut nec præter ipsum melius quippiam sit, nec ipsum ullo modo ad aliud referatur, uoluptas autem corporis, mentis gaudio (ut pauloante monstrauimus) admodum deterior est, eiúsque gratia, cæterorúmque (de quibus diximus) desideratur. Insuper quod per se summúmque bonum est, semper atque omnibus bonum expetendúmque uideri debet. omnibúsque eius ex partibus approbandum. neque tamen omnis corporis delectatio, neque semper, neque à cunctis expetitur. Nam quod uni uoluptatem, molestiam alteri sæpenumero præstare solet, quæ'que pueris grata, uiris molesta uidentur, quódque sobrii dum sumus concupimus, postmodum saturi effecti eius etiam aspectu nauseamus. ¶ Ad id quoque facit, quod ea summi boni natura est, ut quicquid agimus, id eius gratia, quasi necessitate compulsi penitus eligamus. Hunc autem plurima laboriosissima negocia sunt, periculorúmque officia quædam plenissima. quæ & si certo sciamus nullam nobis uoluptatem corporis allatura, honoris tamen, aut honestatis, aut mentis gaudii gratia, suscipere non dubitamus. quin & ad mortem fortissimi, ac sapientissimi plurimi uiri certam sese pro honesto, pro patria, pro parentibus contulerunt, quos si quis dixerit ea suauitate corporis irretitos, aut libidine inflammatos effecisse, aut horum iudicio uulgi, ac bestiarum opinionem, impetúq; prætulerit, Is profecto stultissimus est omnium iudicandus.

¶ Potest præterea quiuis frui corporis uoluptatibus uel abiectus quisque non minus quam optimus. At fœlicitatem nemo diceret abiecto competere. Nec rationabile est uilissimos, ac semiuiuos homunculos æque, ac magnos sapientésque uiros beatos asserere.

¶ Item cuiusque naturæ summum illi proprium esse debet, uoluptas uero corporis, cum uix quoque uiuentibus bestiolis cōmunis sit, nullo pacto summum hominis bonum iudicari debet.

¶ An uero summum bonum tu dixeris id, quod ne bonum quidem esse uideatur. quā uero turpis, quā pessima, quā pestifera sit ianis hæc sensuū elatio à Platōe nostro supius satis arbitror psuasum. ¶ Quo aūt Eudoxus, atque Aristippus potissimum nitebantur, quod uidelicet uo

luptas

luptas corporis ab omnibus expetatur. id Aristotelicis parum ad id, quod probare contendunt, ualere uidetur. esse nanque putat uarias diuersorum corporum affectiones. propterea quæ his natura cognata sint, atque ob eam ipsam cognationem, uoluptatem pariant, inter se plurimum discrepare. ex quo intelligitur uarias ad modum differentésque diuersis animantibus uoluptates contingere. quod si omnes corporis uoluptates percurreris, nullam tandem, quæ ab omnibus summopere cupiatur inuenies. mentem uero, aut in omnibus unam, aut prorsus simillimam esse constat. Ideóque quod mentis proprium est, id omnium mente utentium proprium cognatúmque uidetur. Mẽtis autem proprium est ueritatis indagatio, atque cognitio. Id igitur cunctis hominibus consentaneum, ob ídque desiderandum esse patet. Quapropter omnes (ut Aristotéles inquit) homines scientiam natura desiderant. quod autem appetitur, si absit, molestiam, si uero præsens fuerit, uoluptatem gignere solet. cunctis ergo hominibus unũ natura cognatum, unum omnibus expetendum, unum denique iocundissimum. atqui id totum in ueri contemplatione consistit. quod mentis (ut Plato inquit) est pabulum, atque ineffabili quadam complet animum uoluptate. uoluptates igitur corporis, aliæ quidem ab aliis appetuntur. mentis uero gaudium, unum, atque idem à cunctis amatur.

Caput. XV. Cur homines ad uoluptatem corporis sint procliues.

a T quærat forte quispiam, cur homines propemodum innumeri sint ad uoluptates corporis proniores. huius profecto causam Aristotéles arbitratur, quod sensuum illa suauitas eius, quo mens alitur gaudii umbra quædam, atque imago sit. Igitur a primis annis cum sensibus duntaxat utimur. qui nec ueritatis naturam, nec eius gaudium assequi possunt. eius uoluptatis, ad quam naturæ prima intentio fertur loco, illam, quæ sensibus blanditur, hac decepti similitudine sequimur, auidéque complectimur, Cum uero ætas iam adoleuerit, ac uelut expergefactis animi oculis, ueritatem suspicari, eiúsque gaudium degustare ceperimus, tum quoque plurimi ante actæ uitæ cursũ ad senectutẽ usque, ꝓsecuntur. diu nãq; sẽsibus credere, eorũq; motibus obsequi consueuere, eáq; ipsa consuetudo radices alti⁹ iam, ꝓfundiúsq; egit, ut impossibile, aut certe difficillimũ sit, eas iã solidas, atq; altissimas extirpare. quibus ꝑspicuũ est, duo esse præcipua,

ignorantiam uidelicet,ac flagitiosam consuetudinem, quæ nos extra beatitudinis callē ī miseriæ siluis uersari cogant,quod Cicero in tertio tusculanarum disputationum elegantissime describit his uerbis. Natura inquit paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus,opinionibúsque deprauatis sic restinguimus, ut nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis nostris semina innata uirtutum, quæ si adolescere liceret,ipsa nos ad beatam uitam natura perduceret. Nunc autem simul,atque in lucem editi,& suscepti sumus,ī omni continuo prauitate summáque opinionum peruersitate uersamur,ut cum ipsius nutricis lacte errorem suxisse uideamur. Cum uero parentibus redditi,idest magistris traditi sumus,tum ita uariis imbuimur erroribus, ut uanitati,& opinioni cōfirmatæ natura ipsa cedat,hæc Cicero ¶ Vt autē ad propositū redeamus,uoluptas pro hominum diuersitate uaria, & incerta est,mentis uero unicum ab omnibus gaudium natura expetitur, Cúmque duo hæc contemplatio scilicet ueritatis, eiúsque uoluptas in mente consistant, atque ex his summi boni natura constare uideatur, utrum sit horum ad beatitudinem potius, præstantiúsque,philosophi ueteres dubitauerunt. Trismegistus enim,& Theodorus Dionysii dialectici discipulus, Democritus,Piro,Eurilochus, Philotimon,Phliasius,Nausiphanes,Theius,Epicurus,Origenes, Auicenna, Algalzel in beatitudinis natura gaudium ,quod contemplationis comes est,præcipuum iudicare uidentur. Thales autem ,Bias, Anaxagoras,Socrates,Euclides Megarensis,Aristotéles,Herillus Calcedonius, Auerois contemplationem ipsam præponere ,atque hæc quidem disceptatio, & controuersia usque in nostram uiguit ætatem. & inter christianos quoque theologos agitatur. Sed de hoc alias. Nunc uero admonuisse sufficiet, quemadmodum Aristotéles in duobus potissimum (ut supra declarauimus) ab Eudoxo,& Aristippo dissentiat.

Caput xvi, Quid de uoluptate sceptici senserint,quid Dionysius, quid Theodorus.

PIro quoque eliensis, atque omnes, qui ab eo fluxerunt philosophi sceptici nominati, hoc,uno cum Aristippo cyrenaicorum principe consenserunt, quod nihil ex omnibus rebus natura iocundum,aut asperum esse queat,uoluptatémque ,ac dolorem,aut ab hominum,opinione,aut usu fieri,aut certa nostrorum corporum affectione. nam quod modo iocundū appareat,cras contra molestum

lestum futurum, quódque alteri asperum, alteri aliter affecto suauissimum. quod uero eiusmodi uarietatem recipit, negat suapte natura quale uideatur existere. uerum pro diuersitate hominum, quæ sensibus admouentur, uaria quoque uideri putant. Dionysius autem Heracleotes, non modo id unum, sed cuncta cyrenaicorum instituta defendit, finémque bonorum dicit esse uoluptatem. cum enim i dolorem oculorum incurrisset, noluit dolorem indifferentem dicere, cum illo fuisset acriter cruciatus. cúmque Zenonem stoicum audiuisset. post se ad cyrenaicos cōtulit. Theodor⁹ uero Dionysii dialectici discipulus, & ab hoc, & à cyrenaicis plurimum discrepat. nam uoluptatis nomine solum utitur ad eam, qua tanguntur sensus suauitatem significandam, nec modo non summum bonum, sed ne bonum quidem eiusmodi uoluptatem esse putat. summum quippe bonum mētis gaudium, eiusdémque ægritudinem summum malum, alterum quidem prudentia constare, alterum imprudentia. atqui bona, quibus beatitudinem comparamus, esse prudentiam, ac iustitiam. mala uero contrarios habitus, uoluptatem autem, & dolorem, ut stoici quoque putant, indifferentia.

Caput. xvii. Quid Epicurei de rerum primordiis, De uoluptate, & affectibus, atque moribus.

a T uero Epicurei uoluptatis nomen ueluti genus quoddam constituūt, cuius species duæ sunt. alteram porro uoluptatem in motu, alteram in statu consistere arbitrantur. quæ uero in motu posita est, bifariam diuidunt. unam quippe im mēte esse, in sensibus alteram. illud gaudium ut plurimum nominant, hanc uero lætitiam. gaudium definiunt suauem mentis cōmotionem, eo, quod petierat, perfruentis. lætitiam uero iocundum motum, quo sensus hiant, ac diffluunt. Quemadmodum uero hæc ipsa, quæ ponitur ī motu iocunditas oriatur, sic docent. Rerum aiunt, quæ sunt omnium primordia corpuscula quædam minima, ac penitus indiuidua, quas ob eam causam, quod insecabiles sint ἀτόμους nuncupant, eásque magnitudine inter se, ac figura differre, ut hæc quidē semina maiora sint, alia minutiora, hæc rotunda, leuiáque, illa curua, & hamata, & aspera. hæc omnia immensum per inane perpetuis motibus uolitare, contingere sese, ac fortuitis concursionibus cohærētia, quæcūque in rerum natura sunt constituere, horū concreatione tria præcipua reꝝ genera fieri putāt. Quædam his atomis, quæ rotundæ. minutæ, leuésque sint, effici, alia maiori

bus asperioribúsque. Non nulla uero inter hæc duo medium obtinere, nec leuia esse, nec penitus aspera. corpus quoque nostrum, & animam iisdem seminibus concreta esse uolunt, hoc interesse tamen, quod corpus amplioribus crassioribúsque, hæc autẽ ẽ minutis leuibus, rotundísq; conflerur. inesse præterea inane cunctis mistum corporibus, atque naturis, quos meatus. poróśque nominant. quibus efficitur, ut corpora sese mutuo capere, ac ueluti combibere possint. Cum igitur prima illa seminum genera nobis obiecta sunt, quia (ut diximus) minima existũt, sine ulla offensione corpus, atque animam undique penetrant. quia uero rotunda, & leuia, atque iccirco animæ naturæ cognata, mulcent continuo illam, ac sẽsibus blandiuntur, cuius generis mitia poma, mellísque, atque lactis liquores, cantus, odoréśque suauissimos, cæteráque eiusmodi esse putant, Qua propter ea, quibus anima cõtexta est semina, cũ lenibus hisce blandísque corpusculis attinguntur. assentiuntur illa quidem dulci huic commotioni, seséque in ea, quæ sensibus, ac meatibus hausta sunt corpuscula, maxima quadam auiditate diffundunt, iocunde adhærent, firmiter copulantur, suauissime complectuntur. eámque ipsam assensionem, effusionem, coniunctióné, complexionémq;, uoluptatem in motu positam arbitrantur. cõtra uero accidit, cum tertium illud corporum genus, quod asperis ponderosísque seminibus constructum est, sensibus admouetur. quod enim grandia sunt, quibus constant elementa, difficile corporis, atque animæ foraminibus intruduntur. & ui quadam animæ corpuscula pulsant, perrumpúntque, ac distrahunt. quod uero aspera sunt, & hamata mordent quodammodo animam acriter, corpúsque compungunt. talia quidem esse censent absinthiũ, fel, colores, sonos, odoréśque molestos. cætera denique omnia, quæ asperitate aliqua, & amaritudine sensus contingunt, horum quippe seminibus animæ primordia concita distrahuntur, horrent, diffugiunt, ac sese celeriter contrahunt. eiusmodi dispersionem, contractionémque dolorem secũdum motum definiunt. Hæc Lucretius epicureus nobilis in secundo de rerum natura, his uersibus exprimit.

Vt facile agnoscas de leuibus atque rotundis
Esse ea, quæ sensus iocundæ tangere possunt.
At contra quæ hamata. atque aspera, cúmque uidentur.
Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,
Propterea'que solere uias rescindere nostris
Sensibus introitúque suo perrumpere corpus.

Item

Item eodem in libro hæc.

Præterea quoniam dolor est ubi materiali
Corpora ui quadam per uiscera uiua, per artus.
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus.
Inque locum quando remigrant fit blanda uoluptas.

At uero illa, quæ mediis quibusdam elemẽtis coagumenta sunt, in plura genera partiũtur. Nam alia quidem ad lenia blandáque corpora propinque accedunt. alia ad illa potius, quæ sensibus aspera. quædam uero ab utrisque æqua ferme differẽtia distãt. Prima quidem tacito quodam motu animam ad uoluptatem alliciunt, altera ad tristitiam, dolorémque sensim, ac latenter incitare uidentur. Illa uero, quæ dicuntur in differẽtia, motum ambiguum dubiúmque efficiunt. Quapropter horum impulsu pigrescit animus, ac torpet, nec ad agẽdum nisi nouo aliquo accedente motu excitatur. Neque uero silẽtio prætereundũ puto, quod inter ea, quæ penitus leuia, rotundáque sũt, & ea insuper, quæ adunca omnino, & aspera, medium quoddam genus corporum interponitur. Idque his constat atomis, quæ nec rotundæ penitus, nec inflexæ, aduncæ que sunt, sed angulis quibusdam exiguis, ac mollibus eminẽt. cuius gẽeris uina quædã, ac poma. quæ agresti, & acri, atque (ut aiũt) acuto sapore modice temperata sunt, esse uolunt. Hæc autem nec leniunt animum, neque dissipant, nihilóque magis languescere cogunt. uerum leuiter, ac modice pungunt, & quasi titillant, uoluptatémque efficiunt. Id totum ex his Lucretii uersibus intelligitur.

Sunt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
Esse, neque omnino flexis mucronibus unca
Sed magis angululis paulum prostrantibus, & quæ
Titillare magis sensus, quam lædere possint.
Fecula iam quo de genere est, uiníque sapores.

Quo fit, ut tres sint earũ, quæ motum sequuntur in sensibus species uoluptatum, una quidem affectio quædam ad molliciem, quam illectionem nuncupãt. altera lenis, ac dulcis commotio. postrema uero exigua quædam compunctio, & (ut aiũt) uelut pruritus, atque titillatio. utitur & alia quadã diuisione uoluptatum Epicurus. alias enim naturales, & necessarias dicit, ueluti quæ dolorem, ac uehementem naturæ concupiscentiam sedant cibis, atque potionibus. cæterísque omnino, ad quæ uehemens naturæ motus impellit. alias naturales quidem, non tamen necessarias, cuiusmodi sunt, quæ delectationem uariant solum, nec do-

lores tollunt, nec uoluptatem exaugent. naturæ siquidem expleta indigentia, eóque, qui hanc sequitur dolore detracto, putat Epicurus summam corporis terminari uoluptatem, ut postea uariari uoluptas, distinguíque possit, augeri, amplificaríque non possit. hoc ergo secundo ĩ genere eæ uoluptates ab Epicureis positæ sunt, quæ condimentis uariis, exquisitísque epularum delitiis percipiuntur. Tertium deinde genus adddit uoluptatum earum, quæ nec naturales sunt, nec necessariæ, ueluti quæ ex rerum externarum spectaculis nihil ad uictum, aut peritiam pertinentibus, & omnino omnes, quæ ex immenso diuitiarum, atq; opum cumulo capiuntur. Harum omnium uoluptatum ea ratio est, ut earum, quæ necessariæ sunt libido, nec opera multa, nec impẽsa expleatur. nec naturalium uoluptatum cupiditates multa desiderant, propterea quod ipsa natura diuitias, quibus contẽta sit, & parabiles, & terminatas habet. inanium autem cupiditatũ, quæ nec naturales, nec etiam necessarias uoluptates affectant, nec modus ullus (ut ille putat) nec finis reperiri potest. unde si ad naturam uixeris (inquit Epicurus) nũquam eris pauper. si ad opinionem, nunquam diues. sapientem quippe locupletat ipsa natura, cuius diuitiæ parabiles sunt. neque uero tenuissimo, & contemptissimo uictu minores, quam ex rebus exquisitissimis ad epulandum uoluptates percipiuntur. Paucis enim ac minimis natura cõtenta est. ¶Nec eam solam Epicurus sequitur uoluptatẽ, quæ suauitate aliqua naturam mouet. de qua satis iam diximus, sed maximam illam uoluptatem existimat, quæ percipitur omni dolore detracto. quã in statu positam dicit. cúmque eam esse uoluptatem cyrænaici negauissent. contra, Epicurus uoluptatem hanc dici debere, sic docet. quoniam cum priuamur dolore, ipsa liberatione, & uacuitate omnis molestiæ gaudeamus. omne autem id, quo gaudemus. uoluptas est, ut omne, quo offẽdimur, dolor. doloris omnis priuatio recta nominata est uoluptas. ut enim cum cibo & potu fames, sitísque depulsa est, ipsa detractio molestiæ, consecutionem affert uoluptatis. sic in omni re, doloris amotio successionem efficit uoluptatis. Itaque non placuit Epicuro medium esse quiddam inter dolorem, & uoluptatem. Illud enim ipsum, quod quibusdam medium uidetur, cum omni dolore caremus, non modo uoluptatem esse, uerum etiam summam uoluptatem. quisquis enim sentit, quemadmodum sit affectus, eum necesse est, aut in dolore esse, aut in uoluptate. hanc præterea uoluptatem in statu positam bifariam diuidunt. Alteram quidem in animo ponunt, in corpore alteram, hanc

indolentiam. illam uero tranquillitaté uocant. Est autem (ut placet his) in corpore indolentia doloris omnis detractio. Tranquillitas autem placida quædam, & constans animi ab omni perturbatione uacatio. nonnunquam uero utranque uoluptatem uno uocabulo complectuntur, absolutam, atque integram tranquillitatem appellantes. quò fit, ut duplex trãquillitas sit, una solius animi totius hominis, altera ea, quæ perfecta omnino, atque absoluta,

Caput. xviii. Modus in uoluptatibus, & quod fœlicitas non sit in uoluptate concitata, sed ĩ tranquillitate apud Epicurũ, atque Democritũ.

o Mnem insuper uoluptatem suapte natura bonam esse, atque expetendam, fugiendam tamen interdum alterius gratia. quæ enim ex immoderatis, & turpibus actionibus suscipiuntur, uitare ob eam causam oportere, quod breuissimæ sint, ac fragiles, secú nque ferant pœnitentiam, curam, solicitudinem, atque dolorem. Dolores itidem per se fugiendos omnes esse, alterius tamen gratia, eos suscipiendos, qui cum leues, ac breuissimi sint, maximas quasdam sint nobis uoluptates, & commoda præstaturi. & si uoluptates omnes bonæ sint. non tamen in omnibus sitam esse beatam uitam. neque enim eam, quæ motu fit, ad beatam uitam se ipsa contentam esse, nec ad beate uiuendum sui gratia penitus necessariam. cæterum absolutam illam tranquillitatem, quæ placidam animi quietem corporísque indolentiam continet, summum omnino bonum putant. ¶ His enim duobus omnem prorsus naturam hominis corporis uidelicet, atque animi pariter esse perfectam, atque hunc esse statum, ad quem omnia referantur negocia. siquidem laborésque subire omnes, ut in ocio, deĩde & quiete esse possint, eásque, quas in motione posuimus uoluptates sequi, ut dolores pellant, naturæque indigentiæ satisfaciant. pellere uero doloré, & indigentiæ satisfacere, ut omni dolore, qui ab egestate naturæ fit, soluti ac liberi simus. Atque hæc ea indolentia est, quam in statu intelligi uolunt, quámque in fœlicitate censent partem alteram obtinere, alteram uero partem tranquillitatem animi regere, cuius gratia uirtutes omnes quæsitæ sint. Quippe cum nihil aliud uirtutes desiderent, nisi ut omni liberent animum perturbatione. id uero est ipsa tranquillitas, qua propter tranquillitatis ipsius gratia uirtutes omnes quæsitas esse uolunt. & multo magis reliquas omnes hominum actiones, ¶ Præterea cum

cætera hominis bona, aut animi duntaxat propria sint, aut corporis. sola ex omnibus absoluta illa, ac perfecta trāquillitas uniuersam hominis naturam continet. Ideóque bonorum omnium præstantissimum merito iudicari debet. ℂAd hæc quoque non parum id ualet, quod omnium philosophorum auctoritate confirmatum est. Id scilicet summum uideri. cui nihil ulterius addi possit. Tu uero quid tranquillitati adiicies? an uero id facies? nisi quid illi desit. At si quid boni defecerit, necesse est eum, cui desit, illud appetere. qui uero cupit, tranquillus esse nullo modo potest. ubi igitur trāquillitas est. ibi appetitio nulla. ubi uero nihil appetitur, nulla est indigentia. ubi nulla egestas, ibi denique status perfectus, copia rerum expetendarum, bonorúmque omnium absoluta complexio. ubi ergo tranquilitas est, ibi bona sunt omnia. ubi omnia sunt, & tranquillitas. quo intelligitur, ei nihil deesse, nihil omnino addi posse, bonorúmque in se naturam omnium, rationémque comprehendere. Ideóque perfectum esse bonum, atque extremum, ad quod naturæ omnis appetitio referatur. ℂCúmque bona plurima sint, aut unum aliquod ex his beatitudo est, aut omnia inuicem congregata, aut quiddam potius, quod ex omnium cæterorum bonorum cumulata possessione conficitur. Aliquod uero bonorum secretum à cæteris, quoniam plurima sibi alia superaddi queant, summum nullo modo bonum uideri potest. Nec etiam simul collecta omnia. Beatitudo nāq; humanæ uitæ finis quidam ultimus, atque extremus existit. ultimus autem finis unus, atque simplex esse debet. quapropter summum bonum erit, quod ex aliorum omnium accumulatione profectum sit. Id uero præter tranquillitatem esse nihil potest. Est enim bonorum natura duplex. nam & explent animum, & omni molestia liberant. eiusmodi uero expletio, atque liberatio proculdubio est ipsa tranquillitas.

ℂQuæ quoniam cæterorum bonorum possessionem sequitur, consequens est, ut eorum omnium finis, atque extremū, ob eámque causam summum merito uideatur. nec enim quiescit animus unquam, nisi bona omnia consecutus fuerit. quies autem, & tranquillitas, unum, atq; idem est. bonorum igitur aliorum possessioni succedit. eius itaque gratia bona quæsita uidentur omnia. quasi hic sit finis ultimus, atque optimus ab omnibus expetendus. Quapropter Epicurus beatam uitam censet in animi tranquillitate cōsistere, in ea uero tranquillitate, quæ animi simul & corporis indolentiam continet beatissimā. ℂSed ne uideam ea, quæ de Epicuro relata sunt, ex me ipso asseuerare, primum

quod

ꝙ uoluptas, quæ motionis comes est, summũ bonum non sit, ipse suis uerbis testatur in epistola ad Menecem inquiens. Cum itaque dicamus uoluptatem finem esse, nec luxuriosorum uoluptates, easque, quæ in gustu sunt positæ, ut quidam ignorantes, & à nostra sententia dissentientes arbitrantur, sed non dolere corpore, animóque tranquillum esse, & perturbatione uacare dicimus. Non enim conuiuia, & commessationes, non puerorum, mulierúmque congressus, non piscium usus, cæterorúmque, quæ affert prætiosior mensa, suauem gignit uitam. uerum ratio sobria, causásque perscrutans, cur quæque uel eligenda, uel fugienda sint, opiniones que expellens, per quas animos ut plurimum tumultus occupat. Item in epistola eadem. Doloris inquit perturbationísque uacatio constantes sunt uoluptates. gaudium uero, ac lætitia actio secundum motum dicitur. summa uero uoluptas est doloris priuatio, & maiores quidem sunt animi, quam corporis uoluptates. caro enim præsenti duntaxat suauitate perfunditur, animus præteritarum, præsentium, futurarúmque rerum cogitatione congaudet. Item in eadem epistola, non potest iocunde uiui, nisi prudenter honeste, ac iuste, uiuatur, neque prudenter, honeste, iuste, nisi iocunde. ex his ostendit Epicurus, nec in uoluptatibus secundum motum, neque in his, quæ ex turpibus actionibus capiuntur, summum bonum consistere. uerum duo hæc indolentiam scilicet corporis, & animi tranquillitatem uitam efficere beatissimam. idem quoque testatur Lucretius Epicureus in secundo libro de rerum natura. ubi dum inanes hominũ cupiditates, luxuriosásque delitias uituperat, hæc inquit.

O miseras hominum mentes, o pectora cæca.
Qualibus in tenebris uitæ, quantísque periclis
Degitur hoc æui, quodcunque est nonne uidetis.
Nil aliud sibi naturam latrare nisi utque
Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur
Iocundo sensu, cura semota, metúque.

Hic ergo uituperans luxuriam hominum, eos cæcos uocat, & miseros quod omnibus sese molestiis onerent, neque uideant, quid natura tãquam supremum finem bonúmque desideret. Quid uero id sit ipse explicat dicens, hoc naturam appetere, ut dolor absit à corpore, quod illam, de qua diximus indolentiam significat, quódque cura metúsque semota sint, quibus profecto uerbis animi tranquillitatem uult intelligi, atque horum duorum munerum beneficio fruatur, ac sensu io-

cundo ,& mente, quasi dicat, in his summam consistere corporis, atque animi iocunditaté. ¶ Quod ergo duobus his, índolentia scilicet, & animi tranquillitate uita consistat beatissima, hæc Epicuri, atque Lucretii testimonia satis esse debent. quod uero & ille, in quo mentis tranquillitas sit, quamuis membra corporis crucientur, beatus existat, testis est Epicurus in epistola ad Metodorum dicens. eum, qui semel sit sapiens, in cõtrarium habitum transire non posse, neque perturbationibus cedendo errare, & siue crucietur, siue excarnificetur, sapiétem nihilominus fœlicem fore. In epistola quoque illa, quam moriens ad Hermacum scribit, hæc inquit, Cum ageremus uitæ beatum, & eundem summũ diem, scribebamus hæc. tanti autem morbi aderant uesicæ, & uiscerum, ut nihil ad eorum ægritudinem posset accedere. compensabatur tamen cũ his omnib' animi lætitia, quam capiebam memoria rationum, inuentorúmque nostrorum. In his uerbis beatum se diem dicit agere, & tamé maximis doloribus cruciari, atque eadem fuisse dicitur Leucippi, Democriti, ac Theodori sentétia. ut in tranquillitate mentis beatitudo sit. quod si huic indolentia corporis adiungatur, in hac tum, affectione animi, corporísque absoluta, atque perfecta beatidudo consistat.

Hæc nos ad te á diuersis philosophis de uoluptate disputata conscripsimus. quam uero ex his sequaris sententiam, uolo tibi potius ab illorum, qui hic disputant, auctoritate, rationibúsque, quam meo iudicio suaderi. Mihi uero satis fuerit philosophorum pene' omniũ opiniones exercendæ memoriæ gratia retulisse. FINIS

Marsilii Ficini Florentini De Voluptate Liber absolutus est, Figini. iii. Kalendas Ianuarias. Mcccclvii. anno ætatis suæ. xxiiii.

Venetiis mense Septembri. M. IIID. In ædibus Aldi.

REGISTRVM

A
Index
Iamblichus
magis inter
rium seperata

B
ferme sicut
ubiq; mensuris
mundanos
telligentiam

C
Rationales
tur neque
do posse
de somniis

D
tiens insuper
de sacrificiis
tensis potentiis
remus eos

E
bile purum
Omnium quæ
na ex hominũ
bus: componẽs

F
uinis potestatibꝰ
uniformi
tásque ad illam
ordines oĩbusq;

G
num siue
dum sortes
Susceptura
Deus ꝓuidẽtia

H
deris illuc &
taminatam se
enim semper
instar mentis

I
Quæ secũdum
nõ harmonica
liore quẽadmo
Ex porphyrio

K
cta propter
neq; sensus

L
MARSILIVS
propterea fertur
propria ĩtellectꝰ

M
Quomõ đpre
rum opera
ceperis amplissi

N
Ex Michaele
Scaleni uero
spiritu uelut
me persensisse

O
est essentialis
agat, uidelicet
quoque licet
hactenus de

P
subito facta
atque ita per
sunt corporis
nec factum

Q
animantes uero
nobis attingit
sunt quatenus
aeream Immo

R
nes effingit
intellectꝰ noster
conuertit̃ eatenꝰ
existimat si quã

S
imperfectæ sunt
illuminatus est
nis hic habet
in se ipsa &

T
ad secundam
suam habeant
diuinorũ cogita
quod eius est

V
Caput.xx.de
Quod aũt huius
traria quædã
tur inuoluntarii

X
¶Pietas iustitia
¶Sanctum, dei
Qua transiui
occidente cepit

Y
porro ac sitire
adhuc primis
esse dicunt
atq; imitentur

Z
fit concitationẽ
tonis nostri
ternos qui ad id
¶Postrema ue

&
ẽ cæteris bonis
nec rebus
à membris præ
luptas corporis
lestum futurũ

Omnes sunt quaterni ꝑter.K.duernũ.L.&.M.ternos.& uero ẽ quiternꝰ.

